

RAPORTTEJA 182

KOTISEUTUA KOKEMASSA KOTISEUTUKOKEMUKSIA JÄRVISEUDULTA

TIMO SUUTARI (TOIM.)

KOTISEUTUA KOKEMASSA

KOTISEUTUKOKEMUKSIA JÄRVISEUDULTA

TIMO SUUTARI (TOIM.)

2018

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

LEADER

Aisapari

Julkaisija	Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti www.helsinki.fi/ruralia	
	Kampusranta 9 C 60320 SEINÄJOKI	Lönnrotinkatu 7 50100 MIKKELI
Sarja	Raportteja 182	
Kannen kuvat	Aana Vainio	
ISBN	978-951-51-3754-8 978-951-51-3755-5 (pdf)	
ISSN	1796-0622 1796-0630 (pdf)	

KOTISEUTU YLITTÄÄ KUNTIEN RAJAT

Kotiseudun käsite on aina ajankohtainen. Yksilöllisten kokemusten varaan rakentuva side kotiseutuun ja elinympäristöön on omaehtoisen kehittämistoiminnan voimavara. Kotiseututyö ei ole vain menneen taltioimista, vaan monipuolista tulevaisuuteen kurottavaa toimintaa oman kotiseudun hyväksi.

Tämä julkaisu ja sen taustalla ollut Pohjalainen kotiseutu -hanke (Poks) ovat osa Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin kotiseutututkimusten sarjaa. Aiemmissa hankkeissamme päähuomio on kohdistettu kotiseudun kokemukseen asunnon, kylän ja yksittäisen pitäjän tasolla. Vuosina 2016–2018 toteutetussa Poks-hankkeessa haluttiin saada näkyville tätäkin laajempi kotiseutukokemus. Kiinnostuksen kohteena ovat olleet Etelä-Pohjanmaan Järviseudun alueen asukkaat ja heille merkitykselliset kotiseudun kohteet erityisesti ylikunnallisena, alueellisena ilmiönä. Tässä tarkoituksessa kotiseutukokemuksia kartoitettiin ensin verkossa toteutetun karttapohjaisen otantatutkimuksen avulla ja sitten alueella järjestetyissä kotiseutuaiheisissa työpajoissa. Kotiseutukyselyn tulokset, työpajaineistojen tiivistelmät sekä näiden pohjalta muodostetut tulkinnat esitetään kokoavasti tässä julkaisussa.

Kirjamme noudattaa hampurilaisrakennetta siten, että työpajojen dokumentointi on puristettu kahden tulkinnallisen osan väliin. Ensimmäisissä luvuissa esitellään tutkimuksen taustat, menetelmälliset valinnat, kokemuksellisen kotiseututeorian keskeiset lähtökohdat ja otanta-kyselyn tulokset. Sitten seuraa laajahko työpajakeskusteluja dokumentoiva osa runsaine lainauksineen. Näiden kuvauksien pääasiallinen tarkoitus ei ole toimia lukelämyksenä vaan työpajatilaisuuksien dokumentointina. Lukijat, jotka ovat kiinnostuneita ensi sijassa Järviseudun asukkaiden ylikunnallisesta kotiseudunmuodostuksesta, voivat hyvinkin hypätä keskustelujen yli varsinaiseen tulkintaan, joka jatkuu keskustelukuvauksien jälkeen.

Pohjalainen kotiseutu -hanke toteutettiin Järviseudun alueen kotiseutuyhdistysten ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin yhteistyönä. Hanketta rahoittivat kehittämissyhdystys Aisapari sekä Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta. Hankkeen yksityisen rahoitusosuuden kokosi Lappajärvi-Seura alueen kaikkien kotiseutuyhdistysten puolesta. Hankkeessa projektipäällikkönä työskenteli Timo Suutari ja hänen apunaan suunnittelussa ja toteutuksessa toimivat Katja Rinne-Koski ja Marja Enbuska. Julkaisun on taittanut Jaana Huhtala.

Lämmin kiitos kaikille kyselyyn ja työpajoihin osallistuneille: teille jotka paloitte halusta jakaa omia kokemuksianne tutkijoiden kanssa ja teille jotka vastasitte, vaikka aihe ei tuntunut erityisen läheiseltä. Otantatutkimuksessa jokainen mielipide on arvokas. Kiitos myös muille hankkeen toteutukseen vaikuttaneille. Erityiset kiitokset Järviseudun alueen kotiseutuseurojen aktiiveille siitä, että kiinnostuitte kysymään, miten kotiseutu ylittää kuntien rajat.

Sulevi Riukulehto
Aluehistorian ja kulttuuriperinnön tutkimusjohtaja
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	9
ABSTRACT	11
1 KOTISEUTUA KARTOITTAMASSA ETELÄ-POHJANMAAN JÄRVISEUDULLA	13
1.1 Pohjalainen kotiseutu -hankkeen lähtökohdat	13
1.2 Kotiseutututkimus kokemuksellisuutta tavoittamassa	14
1.3 Aineistonkeruumenetelmät ja dokumentointiperiaatteet	17
2 JÄRVISEUTU KOTISEUTUKYSELYN VALOSSA	21
2.1 Kotiseutukyselyn toteutus	21
2.2 Kyselyvastaajien kotiseutukäsitykset	22
2.3 Kotiseudun merkitykselliset paikat ja kotiseutua luonnehtivat asiat	29
2.4 Kotiseudun reitit ja alueet	45
2.5 Kokoavia huomioita kotiseutukyselystä	49
3 KOTISEUTUTYÖPAJOJEN DOKUMENTAATIO	51
3.1 Lappajärven kotiseututyöpaja.....	51
3.2 Lehtimäen kotiseututyöpaja	64
3.3 Vimpelin kotiseututyöpaja	80
3.4 Korttesjärven kotiseututyöpaja	90
3.5 Soinin kotiseututyöpaja.....	100
3.6 Alajärven kotiseututyöpaja	115
3.7 Evijärven kotiseututyöpaja	130
3.8 Järvisseudun ammatti-instituutin opiskelijoiden kotiseututyöpaja	137
3.9 Pietarsaaren järvisseudulaisten kotiseututyöpaja.....	146
4 KOTISEUTUKOKEMUKSET JÄRVISEUDULLA	155
4.1 Kotiseutukäsitysten päätyypit.....	155
4.2 Kotiseudun kolme tasoa	158
5 KOTISEUDUN YLIKUNNALLISIA SYVÄRAKENTEITA JÄRVISEUDULLA	170
6 TULEVAISUUDEN KOTISEUTU JA KOTISEUTUTYÖ	181
LÄHTEET	184
LIITE 1. Työpajoissa käytetyt virikkeet.....	187
LIITE 2. Kotiseutukyselyn saatekirje.....	196
LIITE 3. Luettelo työpajoissa mainituista nimistä.....	197

TAULUKOT

Taulukko 1.	Kotiseutukyselyn kirjalliset vastaukset koskien kotiseudun merkityksellisiä paikkoja	31
Taulukko 2.	Kotiseutukyselyn karttavastaukset kotiseudun merkityksellisistä paikoista.....	35
Taulukko 3.	Kotiseutukyselyn vastaukset koskien kotiseudun kaikkein tärkeimpiä paikkoja ja asioita	39
Taulukko 4.	Kotiseutukyselyn vastaukset koskien kotiseutua parhaiten luonnehtivia asioita ..	42

KARTAT

Kartta 1.	Järviseudun alue Etelä-Pohjanmaalla	14
Kartta 2.	Kotiseudun merkitykselliset paikat Järviseudun alueen asukkaiden kokemana	29
Kartta 3.	Kotiseudun merkitykselliset paikat ja niiden muodostamat tihentymät Järviseudun alueen asukkaiden kokemana.....	30
Kartta 4.	Kotiseudun kaikkein tärkeimmät paikat ja asiat sekä niiden muodostamat tihentymät Järviseudun alueen asukkaiden kokemana.....	38
Kartta 5.	Kotiseudun merkitykselliset ja kaikkein tärkeimmät paikat ja asiat sekä kotiseutua parhaiten luonnehtivat asiat Järviseudun alueen asukkaiden kokemana.....	45
Kartta 6.	Kotiseutukyselyn vastaajien kotiseudun tärkeimmät reitit.....	46
Kartta 7.	Kotiseutukyselyn vastaajien kotiseudun tärkeimmät alueet.....	48

KUVIOT

Kuvio 1.	Kotiseutuaiheisiin suunnittelu- ja analysointityöpajoihin osallistuneet ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan.	18
Kuvio 2.	Kotiseutukyselyn vastaajat sukupuolen mukaan.....	23
Kuvio 3.	Kotiseutukyselyn vastaajat ikäryhmittäin	23
Kuvio 4.	Kotiseutukyselyn vastaajat asuinpaikan mukaan	24
Kuvio 5.	Kotiseutukyselyn vastaajien asumishistoria Järviseudulla.....	24
Kuvio 6.	Kotiseutukyselyn vastaajien asuinpaikkojen lukumäärä.....	25
Kuvio 7.	Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: "Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni"	25
Kuvio 8.	Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: "Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani"	26
Kuvio 9.	Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: "Kotiseutu on minulle ihmisiä ja ihmissuhteita"	26
Kuvio 10.	Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: "Kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja" ..	27
Kuvio 11.	Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: "Kotiseutuuni kuuluu paikkoja myös Järviseudun ulkopuolelta"	27
Kuvio 12.	Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: "Minulla on monta kotiseutua"	27
Kuvio 13.	Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: "Toivon, että kotiseutuni ei muuttuisi vaan säilyisi nykyisellään"	28
Kuvio 14.	Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: "Koen, että minulla on tulevaisuudessa-kin kotiseutu, mutta se on erilainen kuin nyt"	28

VALOKUVAT

Kuva 1.	Kotiseututyöpaja Lappajärvellä.....	19
Kuva 2.	Näkymä Kuninkaanpolun varrelta.....	47
Kuva 3.	Halkosaaren tanssilava.....	55
Kuva 4.	Nykälänniemi ja hotelli Kivitippu.....	62
Kuva 5.	Ilmakuva Lappajärveltä.....	64
Kuva 6.	Muilusenpuro.....	71
Kuva 7.	Maalaus Eino Uusitalosta Lehtimäen palvelutoimiston seinällä.....	73
Kuva 8.	Suokonmäen näkötorni.....	77
Kuva 9.	Näkymä Lakeaharjulta Lappajärven suuntaan.....	84
Kuva 10.	Pesäpalloplatsas Vimpelin keskustassa.....	87
Kuva 11.	Ilmakuva Vimpelin keskustasta.....	89
Kuva 12.	Purmojärvi.....	93
Kuva 13.	Kortesjärven kirkonkylä.....	99
Kuva 14.	Arpaisten maisemia.....	108
Kuva 15.	Vehun entinen koulu.....	111
Kuva 16.	Leijonapatsaat Soinin sankarihautausmaalla.....	114
Kuva 17.	Luoma-ahon teollisuusaluetta.....	127
Kuva 18.	Alajärven keskusta.....	129
Kuva 19.	Hanhikosken voimalaitos.....	134
Kuva 20.	Taustalla Evijärvi saarineen, etualalla Valmosa.....	136
Kuva 21.	Movetron esiintymässä Evijärven nuorisoseuralla.....	141
Kuva 22.	Kärnänsaareen johtava silta.....	142
Kuva 23.	Lappajärvi.....	144
Kuva 24.	Ateno Oy:n teollisuushalli Evijärvellä.....	148
Kuva 25.	Järviseututalo Pietarsaaressa.....	153
Kuva 26.	Maisema Karvalan mäeltä Lappajärvelle.....	161

TIIVISTELMÄ

Pohjalainen kotiseutu -hanke kohdistui monta kuntaa ylittävälle Järvisseudun alueelle. Hankealueena oli Etelä-Pohjanmaan Järvisseudun perinteiset seitsemän pitäjää: Alajärvi, Evijärvi, Korttesjärvi (vuodesta 2009 osana Kauhavaa), Lappajärvi, Lehtimäki (vuodesta 2009 osana Alajärveä), Soini ja Vimpeli.

Hankkeen keskeinen tavoite on ollut luoda yleiskuva ja tulkinta siitä, millainen on alueella asuvien yksittäisistä kotiseutukokemuksista yleisellä tasolla rakentuva kotiseutukuva; mitkä ovat alueen asukkaiden mielestä keskeiset luonnonympäristön, rakennetun ympäristön sekä sosiaalisen ja henkisen ympäristön kohteet, jotka vaikuttavat merkittävästi heidän kotiseutukokemuksiinsa.

Kotiseutukokemuksia tutkittiin karttapohjaisen pehmoGIS-menetelmää hyödyntävän verkkokyselyn avulla sekä alueella järjestetyissä työpajoissa, jotka toteutettiin vuosina 2016–2018. Kysely lähetettiin satunnaisotannalla valituille 950:lle Järvisseudun alueen yli 15 vuotta täyttäneelle asukkaalle. Vastaajat merkitsivät kotiseutunsa tärkeitä kohteita (paikkoja, reittejä ja alueita) verkkopohjaiselle kartalle ja kuvailivat niitä sanallisesti. Kaikkiaan kyselyyn vastasi 117 henkilöä. Kartalle merkitsemisen lisäksi vastaajille esitettiin kotiseutua koskevia yleis-

siä väittämiä, joita he saivat arvioida. Kyselyaineiston tulkintaa syvennettiin yhdeksässä työpajassa. Jokaisen kotiseutuseuran alueella järjestettiin yksi työpaja, minkä lisäksi järjestettiin työpajat alueella opiskeleville nuorille ja Pietarsaaren järvisseudutalaisille.

Vastauksista käy ilmi, että kotiseudun merkitykselliset paikat liittyvät etenkin lapsuuden tapah-tumiin, luontokohteisiin ja nykypäivän työnteon, opiskelun ja vapaa-ajan ympäristöihin. Kaikkein tärkeimmät kotiseutua koskevat asiat liittyvät vastaajien mielestä luonnonympäristöön ja maisemiin sekä sosiaaliseen ja henkiseen ilmapiiriin.

Kyselyyn vastanneista 70 % kokee, että heillä on ainoastaan yksi kotiseutu. Noin joka viides (22 %) kertoi kotiseutukokemuksensa jakautuvan moneen eri paikkaan. Enemmistö vastaajista (53 %) oli sitä mieltä, että heille tärkeät kotiseudun kohteet sijaitsevat nimenomaan Järvisseudulla. Järvisseudun alueen asukkaille merkitykselliset kotiseudun kohteet näyttävätkin sijoittuvan melko hallitsevasti Järvisseudun alueelle, eikä esimerkiksi historiallinen yhteys rannikolle Pietarsaaren suuntaan tai asiointi maakuntakeskus Seinäjoen suuntaan ainakaan hallitse Järvisseudun alueen asukkaiden nykypäivän kotiseutukokemuksia.

ABSTRACT

EXPERIENCING HOME

EXPERIENCES OF HOME IN JÄRVISEUTU REGION

The *Ostrobothnian home* project was carried out in South Ostrobothnia, in the Järvisseutu region, which consists of seven municipalities or areas: Alajärvi, Evijärvi, Kortesjärvi (2009 onwards part of Kauhava), Lappajärvi, Lehtimäki (2009 onwards part of Alajärvi), Soini and Vimpeli.

The main target of the project has been to create an overview and interpretation of local residents' conception of home (*Heimat*), defining the main objects in the natural environment, the built environment and the social environment that affect their feelings of home.

Experiences of home were surveyed by a SoftGIS questionnaire over the internet and a series of workshops, which took place in 2016–2018. The link for the internet questionnaire was sent to 950 inhabitants of the region aged 15 and above. The respondents were selected by random sampling. The SoftGIS questionnaire allowed respondents to mark on a web-based map the most significant places, routes and areas related to their home. In addition to putting marks on the map, they were able to write comments and narratives about these objects. Overall, the data consists of 117 responses from individual respondents. Besides the markings, we also provided statements on home that we asked

the respondents to evaluate. In addition to the questionnaire, nine workshops were organised in different places in the region.

Experiences of home were strongly interlinked with childhood memories and the childhood home, the nature of the region, and day-to-day environments of work, study or leisure. When asked separately about the most significant items connected to home, those were related to nature and the landscape as well as the social values and atmosphere of the region.

Of the surveyed respondents, 70% agreed that only one place feels like home to them. However, every fifth respondent (22%) saw that their home experience is divided into several places. A majority of the respondents (53%) felt that they do not have a home outside the Järvisseutu region. Meaningful places of home seem to be heavily concentrated in the region and the respondents' immediate surroundings. Historically strong connections to the coastal area of Pietarsaari are nowadays almost non-existent. It is also noteworthy that the regional central city Seinäjoki does not seem to be a part of the idea of home for people living in the Järvisseutu region, even though nowadays Seinäjoki is a quite natural location to run errands.

1 KOTISEUTUA KARTOITTAMASSA ETELÄ-POHJANMAAN JÄRVISEUDULLA

TIMO SUUTARI JA SULEVI RIUKULEHTO

1.1 POHJALAINEN KOTISEUTU -HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa on toteutettu kotiseutuaiheisia tutkimuksia vuodesta 2011 alkaen. Lähtölaukauksena tutkimuksille oli Ruralia-instituutin Seinäjoen yksikköön perustettu monitieteinen tutkimusryhmä, joka tutkii aluerakenteiden synty- ja kehitysprosesseja sekä kulttuuri-ilmiöitä maaseutukontekstissa. Yksi ryhmän erityisistä kiinnostuksen kohteista on ollut kotiseutututkimuksen uudistaminen ja kokemuksellisen kotiseututeorian kehittäminen.

Ensimmäinen kotiseutututkimushanke toteutettiin Seinäjoen Nurmossa. *Nurmonjokilaakson kotiseutusunnitelman* nimellä toteutetussa kokonaisuudessa keskityttiin nurmolaisten nykypäivän kotiseutukokemuksiin ja -käsitteisiin (Suutari & Riukulehto 2012; Riukulehto & Suutari 2012). Nurmosta saadut kokemukset innostivat myös kuortanelaisia toteuttamaan vastaavanlaisen hankkeen omalla alueellaan. Toisena kotiseutututkimushankkeena toteutettiin *Nokiottaan kotomaa* -hanke, joka kohdistettiin kuntaa pienemmälle alueelle Kuortaneenjärven kulttuurimaiseman ympäristöön. (Rinne-Koski & Riukulehto 2013, Riukulehto & Rinne-Koski 2013.)

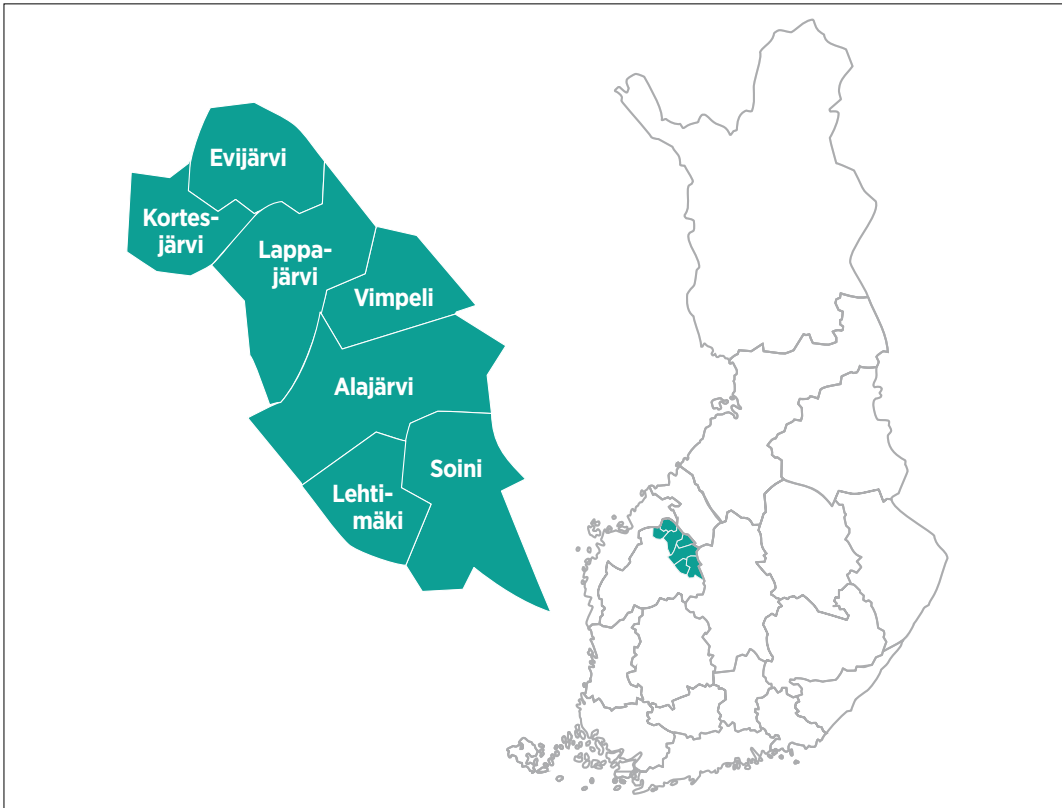
Kotiseututeemaa sovellettiin myös *Kolmannen iän kotiseutukokemukset asumisessa* -tutkimushankkeessa, jossa tarkasteltiin kokemuksellisen kotiseudun viitekehityksessä ikääntyneiden asukkaiden näkemyksiä asioista, jotka tekevät asunnosta kodin (Riukulehto & Rinne-Koski 2014, Riukulehto & Rinne-Koski 2016). Vuonna 2017 käynnistyi Alavuden Töysän alueella *Kotiseudun historia narratiiveina: töysäläinen kotiseutu ajallisessa kehityksessä* -hanke, jossa tutkitaan töysäläisten kotiseutukokemuksia ja -näkemyksiä ja muodostetaan niistä kulttuuri- ja paikallishistoriallinen tulkinta ajallisessa kehityksessä. Kotimaisten tutkimushankkeiden rinnalla Ruralia-instituutti on tehnyt kotiseutututkimusta myös Etelä-Afrikassa Gautengin maakunnassa.

Tämän julkaisun taustalla on *Pohjalainen kotiseutu* -hanke, joka on jatkanut edellä kuvattua Ruralia-instituutin kotiseutututkimusten sarjaa. Vuosina 2016–2018 toteutetussa hankkeessa on kiinnostuksen kohteena ollut Etelä-Pohjanmaan Järvisseudun alueen asukkaiden kotiseutukokemukset ja heille merkitykselliset kotiseudun kohteet. Siinä missä Ruralia-instituutin aiemmat kotiseutututkimukset ovat kohdistuneet kuntaliitoksen jälkeiseen tilanteeseen entisen kunnan (Nurmo), kylien (Kuortaneenjärven ympäristö) ja kodin tasolla (kotiseutukokemukset asumisessa), nyt raportoitavana olevassa *Pohjalainen kotiseutu* -hankkeessa on tarkasteltavana kuntaa olennaisesti laajempi Järvisseudun alue.

Hankkeen kohdealueeksi valittiin koko perinteinen Etelä-Pohjanmaan Järvisseutu, johon kuuluu seitsemän pitäjää: Alajärvi, Evijärvi, Kortesjärvi, Lappajärvi, Lehtimäki, Soini ja Vimpeli (kartta 1.). Alue muodostuu nykyisellään viidestä kunnasta, sillä vuonna 2009 Kortesjärven kunta yhdistyi Kauhavan kanssa, ja Lehtimäki puolestaan liittyi Alajärveen. Pidemmälle historiaan tarkasteltuna Järvisseutu on kuulunut rannikon Pietarsaaren emäseurakuntaan ja suurpitäjään ja on muodostanut niin sanotun Pietarsaaren markin (Junnila & Rantatupa 1983, 14; Junnila 1983, 218).

Jo hankkeen suunnitteluvaiheessa oltiin yhteydessä alueen kotiseutuyhdistyksiin ja mietittiin yhdessä hankkeen sisältöä sekä toteuttamistapaa. Päätaavoitteena onkin ollut tukea Järvisseudun alueella tehtävää kotiseututyötä. Alueellisten ja paikallisten tavoitteiden lisäksi hankkeella on pyritty uudistamaan kotiseutututkimuksen ja kotiseututyön menetelmiä.

Aiemmin toteutettujen kotiseutututkimushankkeiden tutkimusmenetelminä ovat olleet virikkeelliset ryhmäkeskustelut, eläytymismenettelmäkirjoitukset sekä etnografisesti painottuneet kenttätöyömenetelmät kuten kotiseutukävelyt ja -ajelut (menetelmistä mm. Törrönen 2001, Vesala & Rantanen 2007, Eskola 1997 ja 1998, Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014). *Pohjalainen koti-*

Kartta 1. Järviseedun alue Etelä-Pohjanmaalla.

seutu -hankkeessa on kehitetty ja monipuolistettu kotiseutututkimuksen työkaluja edelleen. Projektissa on pilotoitu kokemuksellista paikkatietoa keräävää internet-pohjaista pehmoGIS-menetelmää, jota on käytetty otantapohjaisen kyselyn päätyökaluna. Kyseisellä menetelmällä kerättyä aineistoa on lisäksi täydennetty ja syvennetty suunnittelu- ja analysointityöpajoissa.

1.2 KOTISEUTUTUTKIMUS KOKEMUKSELLISUUTTA TAVOITAMASSA¹

Usein kotiseudun käsite yhdistetään synnyinpaikkaan, lapsuuden kotiseutuun tai nykyiseen asuinpaikkaan, vaikka kotiseutu on paljon muutakin. Käsite omasta kotiseudusta ja side kotiseutuun syntyy toiminnallisesti ja kokemusten kautta, jolloin esimerkiksi lapsuuden leikkipaikka, arkipäivän koulu- tai työmatkareitti, mieleenpainuva maisema

tai tutulta kuulostava murreilmaisu ovat tärkeitä tekijöitä kotiseudun muodostumisessa.

Ruralia-instituutin kotiseutututkimuksissa käytettyä teoreettista viitekehystä nimitetään kokemukselliseksi kotiseututeoriaksi. Keskeisenä ajatuksena on, että jokaiselle rakentuu yksilöllisten kokemusten kautta oma, henkilökohtainen kotoisuuden piiri, joka tunnustetaan itselle erityisen merkittävänä paikkoina ja tapahtumina. Kotiseutu ymmärretään ihmisen koko elämänhistorian ajan rakentuvaksi ja muuttuvaksi kokonaisuudeksi (kokemustilaksi), johon kerrostuu paikkoihin ja tapahtumiin liittyviä omakohtaisia kokemuksia. (Riukulehto & Suutari 2012, Riukulehto 2013a ja 2013b, Riukulehto & Suutari 2016.)

Ihminen on perustavalla tavalla osa ympäröivää todellisuutta, ja yksilön kokemukset syntyvät vuorovaikutuksessa tämän ympäristön kanssa (esim. Heidegger 1954/1971). Jokainen ihminen elää tilassa ja ajassa, ja kokemuksemme ovat tilan ja ajan rajaamia. Tila ja aika tarjoavat hyvän käsitteellisen kehikon tarkastella kokemuksia, mutta itse kokemuksesta ne eivät kerro paljoakaan. Tila ja aika saavat merkityksensä vasta kun ne koetaan. Tämän

¹ Tämä alaluku nojautuu suurelta osin tulossa olevaan tutkimusartikkeliin "Kotiseutukokemus verkossa", teoksessa *Virtuaalinen kotiseutu*. Sulevi Riukulehto ja Ari Haasio (toim.).

vuoksi tarvitaan pidemmälle jäsentyneitä käsitteitä. Sellaisia ovat tapahtumat ja paikat.

Kun esimerkiksi tilassa koetaan jotain merkityksellistä, siitä syntyy paikka. Paikka on siis koetua ja merkityksellistettyä tilaa, jossa on tapahtunut jotain henkilökohtaisesti merkityksellistä tai yhteisölle tärkeää (esim. Tuan 1974, Relph 1976). Kun jokin kohta ajanvirrassa saa erityisen merkityksen, sitä puolestaan kutsutaan tapahtumaksi. Tapahtumat tekevät ohikiitävästä ajasta merkityksellisen ja myös jäsentävät menneisyyttä. Paikka ja tapahtuma esiintyvät yhdessä. On vaikea kuvitella tapahtumaa ilman siihen liittyvää paikkaa tai paikkoja. Juuri ajallisuudesta johtuu, että tilasta tihentyy esiin paikka. Kun ihmiset kertovat itselle tärkeistä kohteista, he puhuvat paikoista ja tapahtumista samalla kertaa. Esimerkiksi koti on monelle tärkeä paikka juuri siksi, että siellä tapahtuu jatkuvasti itselle merkittäviä asioita. Tällaisia tärkeiden paikkojen ja tapahtumien liittoja kertyy koko elämän ajan.

Tästä on kysymys kotiseutukokemuksessa. Mihin hyvänsä katse osuu, tärkeitä paikkoja ja tapahtumia on kaikkialla: tuossa on järvenlahti, jossa käytiin lapsena uimassa; vähän kauempana mäki, josta on lasketeltu; tuolla vietin kuusi vuotta koulussa monine muistoinen. Kaikki muistot eivät silti ole miellyttäviä: yhden mutkan kohdalla muistaa aina ajaneensa talviliukkaalla ojaan, ja tuossa on grilli, jonka jonossa on jouduttu suukopuun.

Paikka ja tapahtuma ovat kiinni kehyksissään, tilassa ja ajassa. Niitä ei voi ottaa mukaan. Kun tapahtuma on ohi, se on mennyt. Samaa tapahtumaa ei voi toistaa tulevassa ajassa, eikä samaa paikkaa toisella alueella. Muuttaja ei voi viedä paikkaa mennessään. Mukana kulkevat vain omat tulkinnat, jotka muodostetaan pään sisällä. Paikan tulkintaa kutsutaan yleensä maisemaksi. Se kertoo, millaisena minä paikan koen ja käsitan. Paikka pitää tässä yhteydessä ymmärtää laveasti: kyse ei ole pelkästä luonnonympäristöstä tai ihmisen tekemistä rakennelmista vaan myös paikan sosiaalisista suhteista ja perinteistä: henkisestä ympäristöstä. Tavallisesti nämä kolme ympäristöä yhdistyvät kokemuksissa saumattomasti toisiinsa, vaikka voimme mielessämme ne myös erotella. Puhumme luonnonmaisemista, rakennetuista maisemista, ääni- ja hajumaisemista tai vaikkapa mielenmaisemista. Nämä tulkinnat saavat muotonsa vasta ihmisen mielessä, kun uudet aistimukset paikasta yhdistyvät aiempiin kokemuksiin ja myös muuhun tietoiseen ja tiedostamattomaan ainekseen, joka hänellä on käytössään.

Ajan tulkinnat ovat monella tavoin samankaltaisia. Ne on selvyiden vuoksi järkevää jakaa kahteen ryhmään: muistoihin ja kertomuksiin.

Tulkinta omakohtaisista tapahtumista on muisto. Jos tapahtuma on kuultu muilta, sen tulkintaa kutsutaan yleensä kertomukseksi. Sekin on eräänlainen muisto, kollektiivinen muistijälki menneestä tapahtumasta. (Halbwachs 1950/1997.) Tai toisin päin: muistokin on tavallaan omaan mieleen piirretty kertomus, jota on jo tulkittu ja monin tavoin käsitelty.

On tärkeää ymmärtää, että muistot ja maisemat ovat samalla tavoin subjektiivisia. Ihmisten tulkinnat vaihtelevat. Kahden silminäkijän muisto samasta tapahtumasta voi olla tyystin erilainen; samoin käsitykset paikasta ja sen synnyttämistä mielikuvista. Paikka, jossa yksi näkee ihanan maiseman, voi toisesta olla ikävä tai peräti vastenmielinen. Ei ole olemassa objektiivista, kaikkien yhteisesti jakamaa maisemaa.

Muisto ja maisema ovat kolmannen asteen käsitteitä, ja ne muodostavat samantapaisen parin kuin tapahtuma ja paikka. Jos ajattelen jotain maisemaa, mieleeni alkaa kohta nousta siihen liittyviä muistoja ja toisin päin: on vaikeaa, usein jopa mahdotonta, keskittyä muistoihin ilman, että niihin sekoittuu tilallisia mielikuvia. Muisto ja maisema ovat kaksi kokemuksen perusosatekijää, toinen ajallinen ja toinen tilallinen. Koska kokemukset syntyvät aina tilassa ja ajassa, on vain luonnollista, että niihin sisältyvät molemmat puolet.

Anssi Paasi on tullut tunnetuksi alueiden institutionalisoitumisen käsitteellistäjänä (Paasi 1984 ja 1986). Hänen mukaansa alue on tilan institutionalisoitunut muoto. Se on enemmän kuin yhden yksilön käsitys tilasta. Paikan merkitys on henkilökohtainen, sen tulkinta katoaa ihmisen mukana. Samalla tavoin katoavat myös henkilökohtaiset tapahtumat ja muistot. Mutta vaikka paikat, maisemat, tapahtumat ja muistot katoavat, institutionalisoituneina tilan ja ajan ilmiöt voivat kantaa kymmenien, jopa satojen sukupolvien yli. Tällaisia ovat alueet (vaikkapa kunta tai valtio), perinteet (häätavat, omistusoikeus) ja (kulttuuri)perintö (pohjalaistalot, kirjallisuus). Ne ovat jähmeämpiä, hidasliikkeisiä. Yksilöiden, sukupolvien ja yhteisöjenkin rajat ylittäessään ne eroavat kaikista edellä tarkastelluista käsitteistä. Olemme edenneet tilasta ja ajasta neljännen asteen käsitteisiin. Braudelin termein voimme puhua historian rakenteista. (Esim. Braudel 1969, 114.)

MIKÄ ON KOTISEUTU?

Sana 'kotiseutu' kuulostaa vahvasti maantieteeltä, mutta tilallisuus ei yksin kuvaa sen sisältöä riittävästi. Kotiseutu on kokemuksellinen ilmiö, joka sisältää sekä tilallisen että ajallisen kehyksen. Ko-

kemus rakentuu kotoisuudeksi ja yhteisöllisyydeksi samanaikaisesti molemmissa kehyksissä. Kotiseudun käsitteellä on tuhansien vuosien historia. Suomessakin sana kotiseutu on jo 130 vuotta vanha. Koko tuon ajan se on tarkoittanut paitsi aluetta (tilallisuus), myös perintöä ja perinteitä (ajallisuus). (Riukulehto 2017.) Ihmiset mieltävät kotiseutunsa alueiksi, perinteiksi tai molemmiksi.

Kotiseudun kokonaisuudesta saa paremman otteen, kun sitä tarkastellaan kokemuksellisenä ilmiönä. Kotiseutu perustuu aina omiin kokemuksiin, siis maisemiin ja muistoihin. Olemme aiemmin määritelleet sen seuraavasti: ”Kotiseutu on maisemien ja muistojen yhdistelmänä muodostuva henkilökohtainen kokemustila, joka herättää tunteiden ja kotoisuuden tunteen, niin sanotun kotiseututunteen.” (Riukulehto & Suutari 2016, 268.) Määritelmässä on neljä huomionarvoista tekijää.

1. Kotiseudun kokemus pitää sisällään sekä tilallisia tulkintoja (maisemia) että ajallisia tulkintoja (muistoja) yhteenkietoutuneina. Tapahtumat tapahtuvat paikoissa, mistä jää ihmiselle kahdenlaisia mielikuvia: maisemia ja muistoja. Ne muodostuvat samanaikaisesti, vieläpä samassa prosessissa, ja jäävät ihmisen omaisuudeksi kokemuksena.
2. Kokemustila ei tässä yhteydessä viittaa maantieteelliseen kehykseen vaan kosellekiläiseen ajan kokemukselliseen hahmottamiseen (Koselleck 1979). Hahmotamme tulevan ja menneen ajan eri tavalla. Tuntuu luontevalta ymmärtää tuleva aika edessä hämmöttävänä horisonttina ja mennyt – jo koettu aika – taakse varastoituneena tilana. Tästä Koselleckin kuuluisat termit tulevaisuushorisontti ja kokemustila. Kokemustila kuvaa mainiosti myös kokemuksellisuuteen olennaisesti liittyvää tiheytyksen ilmiötä. Kun kokemuksia kertyy lisää, ne vähitellen täyttävät kokemustilaa. Kokemukset syvenevät. Kotiseudusta tulee elettyä yhä enemmän kotiseutu.
3. Kotiseutu on aina henkilökohtainen. Kahdella ihmisellä ei voi olla täsmälleen samoja kokemuksia. Toki samalla alueella elävien ihmisten tärkeät paikat ja tapahtumat ovat suurelta osin samoja. Myös niistä jääneet muistot ja maisemat ovat yleensä samansuuntaisia. Siksi on pienin varauksin mahdollista puhua kotiseudusta myös alueellisenä ilmiönä (vrt. ajan ja tilan institutionalisoituneet ilmentymät). Aivan tarkkaan otettuna kotiseudun kokemustila on kuitenkin jokaisella hivenen erilainen, ja

on mahdollista, että se samalla alueella elävillä ihmisillä poikkeaa toisistaan hyvinkin voimakkaasti. Kokemus siitä, minkä parissa ihminen tuntee olevansa kotonaan, se mitä kukin pitää kotoisana, voi vaihdella arvaamattoman paljon.

4. Kotiseutu herättää kotoisuuden tunteen. On asioita, joiden parissa tunnen olevani kotona. Ne muodostavat kotiseutuni. Kotoisuuden tunteen ratkaiseva merkitys näkyy jo sanan kotiseutu määriteosassa ’koti’. Kyseessä on seutu, jonka koen kodikseni. Tässä käsitteessä määriteosa onkin selvästi yhdyssanan painavampi ja konkreettisempi osa – kotiseudussa on kysymys nimenomaan kotoisaksi kokemisesta. On mahdollista, että ihminen asuu paikassa, jota ei kuitenkaan koe kodikseen. Silloin hän ei pidä sitä kotiseutunaan. Kotoisuus on kotiseudun ehdoton vaatimus. Sen sijaan sanan jälkiosa ’seutu’ pitää ymmärtää väljemmin. Kotiseututunteessa kyse voi olla alueen tuntemisesta kodiksi. Silloin kotiseututunnetta voi luonnehtia paikallisuudeksi tai täkäläisyydeksi. Usein kodin tunne kuitenkin syntyy ihmissuhteista, yhteisöön kuulumisesta, sosiaalisesta ja henkisestä yhteydestä, perinteestä tai muusta aineettomasta tekijästä. Silloin ’seutu’ voikin olla monipaikkainen tai paikasta riippumaton. Tällainen kotiseututunne on pikemmin perinne tai perintö kuin alue, pikemmin meikäisyyttä kuin paikallisuutta. Ja koska kotiseutu on aina henkilökohtainen (ks. kohta 3), siinä voi korostua myös suhteen ainutkertaisuus. Jokin asia voi olla kotiseudun avaintekijä juuri minulle eikä kenellekään muulle. Sitä ei ole pakko jakaa kenenkään toisen kanssa.

Samalla kotiseutu on myös kollektiivinen ja yhteisesti koettu. Vaikka alueellista kotiseutua (tai identiteettiä) ei voi suoraviivaisesti summata yksilöllisistä kotiseutukokemuksista, samaan aikaan ja samalla alueella eläneiden ihmisten kotiseutukuvissa on myös yhteisiä piirteitä. Yksittäisten aineistojen perusteella on vaarallista tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä järvi-seutulaisten, eteläpohjalaisten tai suomalaisten kollektiivisesta kotiseudusta. Yhdistäviä ja erottavia piirteitä alkaa toki hahmottua, kun monia aineistoja tuodaan yhteen. Näkyviksi tulevat esimerkiksi alueille tyypilliset historian syvärakenteet, jotka kantavat sukupolvesta toiseen. (Vrt. Riukulehto & Suutari 2012, 124–126; Riukulehto & Rinne-Koski 2013, 140; Riukulehto & Rinne-Koski 2015a ja 2015b.)

1.3 AINEISTONKERUUMENETELMÄT JA DOKUMENTOINTIPERIAATTEET

Pohjalainen kotiseutu -hankkeen yksi keskeinen tavoite on ollut luoda yleiskuva ja tulkinta siitä, millainen on alueella asuvien yksittäisistä kotiseutukokemuksista yleisellä tasolla rakentuva kotiseutukuva; mitkä ovat alueen asukkaiden mielestä keskeiset luonnonympäristön, rakennetun ympäristön ja sosiaalisen ympäristön kohteet, jotka vaikuttavat merkittävästi asukkaiden kotiseudun kokemiseen ja kotiseutukuvan muodostumiseen. Lisäksi tavoitteena on ollut tulkita näitä nykypäivän kotiseutukokemuksia suhteessa alueen historiallisiin ja kulttuurisiin syvärakenteisiin.

Kotiseutukokemusten tavoittaminen edellyttää tutkimukselta metodista monipuolisuutta ja herkkyyttä. Tämän vuoksi Ruralia-instituutissa tehdyn kotiseutututkimuksen keskeinen tavoite onkin ollut kokemuksille tilaa antavien menetelmien kehittäminen ja testaaminen. Koska välittömän kokemuksen tavoittaminen on kuitenkin erittäin vaikeaa, tutkimuksellinen haaste on siinä, miten ihmiset saadaan representoimaan omia kokemuksiaan eli kuvailemaan ja kertomaan omasta kotiseutusuhteestaan ja niistä tuntemuksista, joita kotiseutu heissä herättää.

Kotiseutua koskeviin representaatioihin voi päästä tutkimuksellisesti kiinni monin eri tavoin, mistä esimerkkeinä ovat edellä kuvatut ja aiemmin toteutetuissa kotiseutuhankkeissa käytetyt menetelmät. *Pohjalainen kotiseutu* -hankkeessa kotiseutukokemusten tutkimukseen haettiin metodista innoitusta osallistavan yhdyskuntasuunnittelu tarpeisiin kehitetyistä menetelmistä. Tavoittaaksemme kotiseutukokemuksia alueellisena ilmiönä ja kokemusten suhdetta erityisesti maantieteelliseen tilaan päädyimme käyttämään aineistonkeruussa paikkakokemuksen tutkimuksessa käytettyä pehmoGIS-menetelmää.

PehmoGIS-menetelmällä tarkoitetaan sellaisten internet-työkalujen kokonaisuutta, joiden avulla ihmiset voivat paikantaa ja merkitä kokemuksiaan ja käyttäytymistään koskevaa tietoa digitaaliselle kartalle. Menetelmä perustuu paikkoihin liittyvää sijainti- ja ominaisuustietoa digitaalisessa karttamuodossa käsittelevään paikkatietojärjestelmään (GIS, *Geographical Information System*) ja erityisesti järjestelmää hyödyntävään osallistavan kartoittamisen (PPGIS, *Public Participation GIS*) välineistöön. PehmoGIS-menetelmää on kehitetty Suomessa etenkin kaupunki- ja yhdyskuntasuunnittelun välineenä, ja menetelmän lähtökohtaisena

tavoitteena on ollut saada kokemuksellisuus entistä paremmin osaksi suunnitteluprosessia ja samalla vahvistaa suunnitteluprosessin osallistavuutta. Menetelmän nimessä oleva ”pehmo” viittaaakin subjektiivisiin ja kokemuksellisiin elementteihin erotuksena ”kovasta” datasta kuten esimerkiksi tilastotiedoista. (PehmoGIS-menetelmästä mm. Kyttä & Kahila 2006; Rantanen & Kahila 2009; Brown & Kyttä 2014; Kahila-Tani 2015; Kyttä ym. 2013, 31.)

PehmoGIS-menetelmän toimivuus nojautuu ihmisten kykyyn reflektoida vuorovaikutustilanteita ja kokemuksia paikassa ja maisemassa. Digitaalinen kartta on näin ollen väline, jonka avulla henkilö voi pyrkiä palauttamaan kokemusten tilallisia ja ajallisia ulottuvuuksia sekä jakamaan niitä myös muiden nähtäväksi ja tulkittavaksi. Kartalle merkitsemisen ja karttojen tutkimisen avulla ihminen jäsentää suhdettaan paitsi tilaan ja paikkoihin niin myös aikaan. Samanaikaisesti kartat toimivat myös omien kokemustemme heijastuspintana ja tallentajana: voimme palauttaa kartan avulla mieleen, missä olemme kulkeneet ja mitä tietyissä paikoissa on tapahtunut. Vaikka nykyinen teknologia mahdollistaa entistä tarkemman ja mukautuvamman kartografisen esityksen fyysisestä maailmasta, subjektiivisten kokemusten siirtäminen edistyneimpäänkin digitaaliseen karttapohjaan on edelleen vaikeaa. Tämän vuoksi pehmoGIS-menetelmää hyödyntävät käyttäliittymät on pyritty rakentamaan sellaisiksi, joilla kokemus voitaisiin tavoittaa monipuolisesti tarjoamalla vastaajille mahdollisuuksia esimerkiksi liittää kertomuksia, valokuvia tai internet-linkkejä karttapohjaan. (Vrt. Brown & Kyttä 2014, 122, 127, 134.)

Käytännössä pehmoGIS-menetelmällä toteutettu kysely on tarkoittanut sitä, että digitaalinen karttapohja on ohjannut vastaajia tulkitsemaan kotiseutua tietyistä maantieteellisistä viitekehyksestä käsin. *Pohjalainen kotiseutu* -hankkeessa kohdealueena oli useasta kunnasta muodostuva Järvisseudun alue. On kuitenkin syytä muistuttaa, että vaikka kotiseutua tarkasteltiin ennalta määritellyn ja rajatun alueen puitteissa, kokemuksellisesti muodostuva kotiseutu ei noudata näitä rajoja, vaan levittäytyy tilassa (vt. Suutari & Rinne-Koski 2015, 62).

PehmoGIS-menetelmällä toteutettuun kotiseutukyselyyn ovat vastanneet satunnaisotannalla valitut henkilöt, ja tarkoituksena on ollut, että he edustaisivat kaikkia alueen asukkaita ja täten myös niitä, jotka eivät välttämättä ole lainkaan aktiivisia kotiseutuasioissa. Lisäksi vastaajia on pyydetty miettimään henkilökohtaisesti tärkeiksi kokemiaan kotiseudun kohteita ja asioita, jolloin ne saattavat olla hyvinkin toisenlaisia kuin yleisempää historiallista

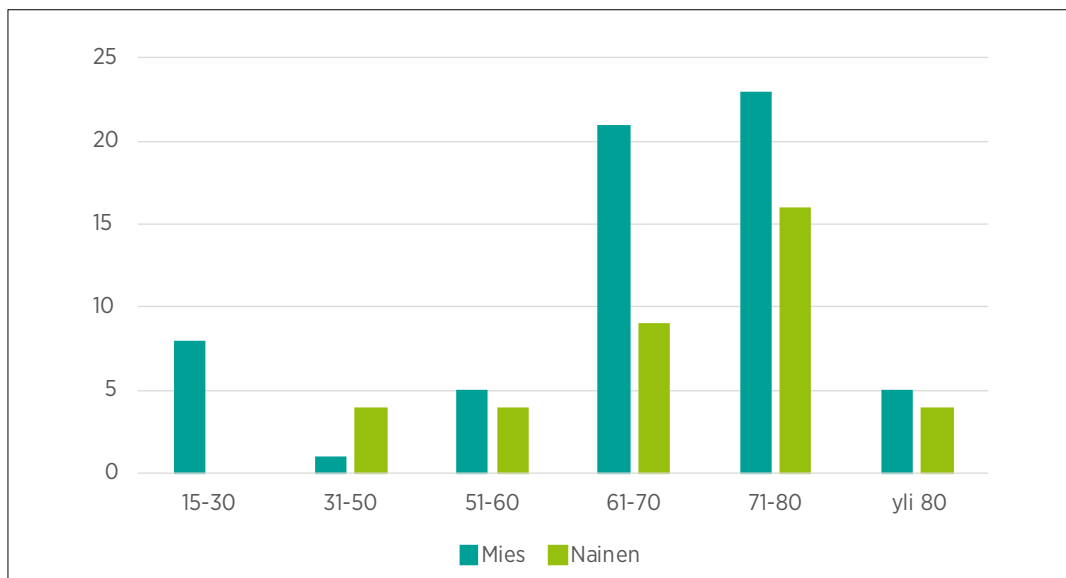
tai matkailullista arvoa sisältävät kohteet. Kyselyaineisto on esitetty luvussa 2. sekä karttamuodossa että kirjalliset vastaukset taulukkoina.

Kotiseudun avainkohteita ja syvärakenteita ei voi ymmärtää yksinomaan paikkatietoaineistojen avulla. Tämän vuoksi aineistoa on täydennetty alueella järjestetyissä kotiseututyöpajoissa. Näiden ideana on ollut, että kyselyssä kerättyä aineistoa ja alustavia tulkintoja käydään läpi yhdessä alueen asukkaiden kanssa ja tulkintaa syvennetään. Työpajoissa paikkatietoaineisto tuodaan siis kotiseutunsa parhaiden asiantuntijoiden eli paikallisten asukkaiden työstettäväksi. Työpajat ovat tarjonneet samalla alueen asukkaille mahdollisuuden yhdessä käsitellä oman kotiseutunsa merkityksellisiä kohteita ja samalla vahvistaa aluetietoisuutta. Siinä missä kyselyllä pyrittiin tavoittamaan kaikkia aluaan asukkaita, työpajoihin pyrittiin kutsumaan henkilöitä, jotka ovat aktiivisia kotiseututoimijoita ja pystyvät tarkastelemaan omien kotiseutukokemustensa ohella kotiseutuaan myös yleisemmin.

Työpajatilaisuudet järjestettiin yhteistyössä alueen kotiseutuseurojen edustajien kanssa. Lisäksi yksi tilaisuus järjestettiin Järviseudun ammatti-instituutin opettajien kanssa ja yksi Pietarsaaren järviseutulaisien kanssa. Työpajaan kutsuttavat valittiin yhteistyössä seurojen aktiivien kanssa. Valituille lähetettiin henkilökohtainen kutsu kirjeitse tai sähköpostitse, ja lisäksi heitä lähestyttiin puhelimitse. Työpajoihin osallistui kaikkiaan 100 henkilöä, joista selkeä enemmistö oli iältään yli 60-vuotiaita. Osallistuneiden ikä- ja sukupuolijakauma on esitetty kuviossa 1.

Työpajat olivat luonteeltaan keskustelevia. Työpajojen juontamisesta ja johtamisesta vastasivat Ruralia-instituutin tutkijat. Työpajan alussa osallistujille kerrottiin tilaisuuden kuluista sekä muistutettiin, mistä *Pohjalainen kotiseutu* -hankkeessa ja kotiseututyöpajoissa on kyse: tarkoituksena on koota alueen asukkaiden mielikuvia ja muistoja heille tärkeistä paikoista sekä kartoittaa alueen asukkaiden kotiseutukokemuksia. Erikseen painotettiin, että kaikki kotiseutua koskevat vastaukset ja puheenvuorot ovat arvokkaita. Työpajojen kulku seurasi kyselyn rakennetta. Alussa osallistujille näytettiin neljän väittämäparin sarja. Kyseiset väittämät oli esitetty myös kotiseutukyselyssä. Tämän jälkeen kerrottiin kyselyn tuloksista ja käytiin tuloksia läpi yhdessä työpajan osallistujien kanssa. Kyselytulosten läpikäynnin jälkeen käytiin läpi vielä muutaman kotiseutua koskeva väittämävirike. Virikerunko on esitetty liitteenä 1.

Menetelmänä työpajoissa käytettiin niin sanottua virikemenetelmää, joka perustuu sekä kvaalisiin että sanallisiin herätteisiin, joiden pohjalta keskustelua käydään (Törrönen 2001, Vesala & Rantanen 2007). Työpajojen osallistujille esitettiin samassa järjestyksessä joukko samalla tavalla muotoiltuja keskustelunaiheita ja kysymyksiä, joita he saivat kommentoida omin sanoin. Paikalla olleiden henkilöiden keskustelua ei pyritty ohjailemaan muuten kuin virikkeiden avulla. Tällä pyrittiin siihen, että osallistujat eivät toistaisi tutkijoiden ennakkokäsityksiä, vaan keskustelevat asioista aidosti keskenään. Tutkijat eivät kuitenkaan jääneet pelkiksi tarkkailijoiksi. Valmiiden kysymysten he-

Kuvio 1. Kotiseutuaiheisiin suunnittelu- ja analysointityöpajoihin osallistuneet ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan.

rättämän keskustelun pohjalta he esittivät lisäkysymyksiä ja pysyivät täsmennyksiä esiin nousseisiin aiheisiin

Kaikki ihmiset eivät ilmaise itseään keskustelussa yhtä sujuvasti. Nuorisolle suunnatussa työpajassa halusimme kirjoitustehtävällä varmistaa, että myös ne osallistujat, joille luontevampaa on ilmaista ajatuksiaan kirjoittamalla, saavat mielipiteensä julki. Kirjoitustehtävä tarjoaa myös mahdollisuuden esittää muiden mielipiteestä voimakkaasti poikkeavia käsityksiä sekä myös vahvasti henkilökohtaisia havaintoja, kokemuksia ja tuntemuksia, jotka juuri henkilökohtaisuutensa vuoksi saattaisivat yleiseen keskusteluun tuotuina vaikuttaa kiusallisilta.

Työpajatilaisuuksia tallennettiin ja käyty keskustelut purettiin tekstiksi. Työpajojen tallenteet tullaan luovuttamaan Kotimaisten kielten keskuksen (Kotus) arkistoitavaksi. Työpajatilaisuuksia muodostavat kyselyn ohella tämän raportin varsinaisen lähdeaineiston. Lista työpajoista perustietoineen on esitetty lähdeluettelossa.

Raportoidut työpajatilaisuuksia tavoittavat kotiseudun senhetkisen kuvan niiden henkilöiden tuottamana, jotka ovat olleet paikalla. Kyseessä ei siis ole kotiseudun koko kuva, eikä sellaista näkemyksemme mukaan voida tavoittaakaan. Kukin työpaja kuitenkin täydensi ja täsmensi kyselyssä saatua kuvaa ja antoi meille näytteen alueen asukkaiden kotiseutukäsityksistä.

Työpajat on dokumentoitu luvussa 3. omina alalukuina. Kerätty aineisto on siinä saatettu asioiden esitysjärjestys pääpiirteissään säilyttäen sujuvaan muotoon myös myöhemmää käyttöä varten.

Kyseessä ei siis ole keskustelun tarkka litterointi. Esitetyssä dokumentoinnissa kuuluu työpajoihin osallistuneiden oma ääni. Heidän esittämäänsä kommentteja ja mielipiteitä ei tekstissä arvostella eikä oiota, muuta kuin yksittäisillä hakasulkeisiin merkityillä lisäyksillä. Siksi myös mahdollisten risitiiriteuksien on annettu jäädä näkyviin. Olemme pyrkineet kuitenkin poistamaan tekstistä puhujan tunnistamista koskevia yksityiskohtia. Jokaista esitettyä puheenvuoroa ei ole kirjattu sellaisenaan tähän julkaisuun. Dokumentoinnin ohjenuorina ovat olleet luettavuus ja käyttökelpoisuus. Näiden periaatteiden välillä tasapainoillen olemme päätyneet esitysmuotoon, jossa käytetään runsaasti suoria lainauksia. Lukukelpoisuuden parantamiseksi murreasua ja muuta puhekielisyttä on yksinkertaistettu. Herkullisimmat ja kuvaavimmat murteellisuudet olemme kuitenkin pyrkineet säilyttämään. Saman asian kertaamista on vältetty. Joka tapauksessa tavoitteenamme on ollut, että kaikki tilaisuuksissa esitetyt ajatukset välittyisivät jollain tapaa myös tekstiin: joko lainauksena tai epäsuorana kerrontana. Asioiden järjestystä on joissain kohdin muutettu lukukelpoisuuden parantamiseksi. Samaan asiayhteyteen liittyviä puheenvuoroja on jonkin verran kerätty yhteen. Näin keskusteluille tyypillistä poukkoilua on saatu jossain määrin vähennetyksi.

Erotamme suorat lainaukset yleisen tavan mukaisesti muusta tekstistä kursivoimalla ja sijoittamalla ne lainausmerkkeihin. Keskeltä lainausta pois jätetyt tekstikohdat olemme merkinneet kahdella peräkkäisellä yhdysviivalla. Omat lisäyk-

Kuva 1. Kotiseututyöpaja Lappajärvellä. Kuva Katja Rinne-Koski.

semme sekä täydennykset on erotettu lainauksesta hakasulkeilla. Puhujan miettimistä tai empimistä kuvaa kolme peräkkäistä pistettä.

Emme ole liittäneet työpajadokumentoinnin ohkeen kirjallisiin lähdeviitteisiin tukeutuvia tarkenteita. Kyselyyn ja työpaja-aineistoon sekä muuhun kirjalliseen aineistoon pohjautuva kotiseutukokemusten ja -kuvien kokonaistarkastelu ja tulkinta on esitetty luvusta 4. eteenpäin.

Pohjalainen kotiseutu -hankkeen raportin tarkoitus on tarjota täydentävä näkökulma kotiseutukirjallisuudelle sekä kylä- ja kuntahistorioille.

Raportti ei näin ollen pyri yksityiskohtaiseen esitystapaan eikä historiankirjoituksesta poiketen käytä kovin runsaasti kirjallisia lähteitä, vaan tukeutuu ennen kaikkea hankkeessa nyt kerättyyn aineistoon. Julkaisussa esitetty kotiseutukyselyn sekä työpajojen dokumentaatio antaa mahdollisuuden jatkaa ja syventää kotiseututeoreettista analyysia. *Pohjalainen kotiseutu* -hankkeen aineistoa voidaan siis hyödyntää johonkin tiettyyn teemaan keskittyvissä yksityiskohtaisemmissa analyyseissa ja jatkotutkimuksissa.

2 JÄRVISEUTU KOTISEUTUKYSELYN VALOSSA

TIMO SUUTARI

2.1 KOTISEUTUKYSELYN TOTEUTUS

Pohjalainen kotiseutu -hankkeessa kotiseutukemusten pääasiallisena tutkimusmenetelmänä oli karttapohjainen otantatutkimuksena toteutettu internet-kysely. Otantapohjaiseen kyselytutkimukseen päädyttiin, koska haluttiin soveltaa kotiseutututkimukseen määrällisiä tutkimusmenetelmiä (vrt. Döring & Ratter 2015). Otantamenetelmät tuovat järjestelmällisyyttä myös laadulliseen tutkimukseen. Se myös mahdollistaa sellaisten ihmisten kotiseutukäsitysten selvittämisen, jotka yleensä eivät ole kotiseutuasioissa aktiivisia eivätkä hakeudu esimerkiksi kotiseutuyhdistysten järjestämiin tilaisuuksiin.

Otanta suunniteltaessa arvioitiin kahta pääasiallista toteuttamisvaihtoehtoa, joita olivat yksinkertaisen satunnaisotannan toteuttaminen koko perusjoukkoa eli kaikkia Järvisseudun alueen asukkaita koskien tai ositettu otanta tutkimusalueen kuntien ja alueiden mukaisesti. Koko perusjoukkoa koskevan yksinkertaisen satunnaisotannan kohdalla ongelmana pidettiin sitä, että vähäväkisemmiltä alueilta ei välttämättä olisi päätyntä lainkaan edustusta otokseen. Näin ollen päädyttiin ositettuun otantaan, jossa väestö jaettiin kuntien ja alueiden mukaisiin ryhmiin. Tämän jälkeen valittavana oli, tehdäänkö jokaisen alueen kohdalla keskenään samankokoinen otos, jolloin alueellinen edustavuus olisi ollut pääroolissa vai pyritäänkö otos suhteuttamaan alueiden väkilukuun, jolloin edustavuus perusjoukkoon eli kaikkiin Järvisseudun alueen asukkaisiin toteutuisi paremmin.

Otannan toteutuksessa päädyttiin siihen, että otoskoko seuraili jotakuinkin kuntien ja alueiden suhteellista osuutta koko Järvisseudun alueen väestöstä. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että asukasluvultaan suurimpaan kuntaan eli Alajärvelle lähetettiin 350 kyselyä, Lappajärvelle 200, Vimpeliin 150 sekä Evijärvelle ja Soiniin 100 kyselylomaketta. Korttesjärven osalta otanta toteutettiin siten, että Kauhavasta erotettiin Korttesjärven postinumero-alue 62420, jolla asuvan väestön keskuudesta kyselyyn otettiin 50 henkilön otos.

Osoitetietojen poiminnan ja otannan suoritti Väestörekisterikeskus, jolta yhteystiedot hankittiin. Kysely lähetettiin satunnaisotannalla valituille 950 Järvisseudun alueen 15 vuotta täyttäneelle asukkaalle. Otokseen valikoituneille lähetettiin 29.4.2016 saatekirje (ks. liite 2.), jossa kerrottiin kyselyn tarkoituksesta ja ohjeistettiin kyselyyn vastaamiseen. Saatekirjeessä oli verkko-osoite sekä QR-koodi, joilla vastaaja pääsi kyselyyn. Kaikille otokseen valikoituneille lähetettiin 18.5. vielä toinen kirje, jossa pyydettiin vastaamaan, mikäli henkilö ei vielä ollut vastannut kyselyyn. Kysely oli avoimena verkossa 29.5.2016 saakka.

Itse verkkopohjainen kysely toteutettiin käyttämällä palveluntarjoaja Maptionnairin karttakyselytyökalua. Kyselyä suunniteltaessa kiinnitettiin huomiota karttapohjan käyttökelpoisuuteen ja yksityiskohtiin, jotta se palvelisi kotiseutututkimuksen tarpeita mahdollisimman hyvin. Esimerkiksi rakennetun ympäristön kohteet oli pystyttävä tunnistamaan karttapohjasta. Kyselyn toteutuksen aikana ei ilmennyt teknisiä ongelmia, mutta muutama yksittäinen vastaaja otti yhteyttä tarkentaakseen kyselyn täyttämiseen liittyviä seikkoja.

Saatekirjeen saaneita ei erikseen kielletty lähettämästä kyselylinkkiä eteenpäin, joten periaatteessa on mahdollista, että tieto kyselystä on kulkenut henkilöltä toiselle ja linkkiä on jaettu esimerkiksi sosiaalisen median keskusteluryhmissä. Tällöin kyselyyn on saattanut vastata myös henkilöitä, jotka eivät olleet mukana alkuperäisessä otoksessa. Tästä ei kuitenkaan ollut selviä viitteitä, eikä käytännössä tämänkaltaisessa tutkimuksessa otoksen ”saastumisesta” ole sanottavampaa vaaraa.

Kyselyvastauksia saatiin 117 kappaletta. Vastausprosentiksi tuli siis hieman yli 12. Vastausaktiivisuus osoittautui olevan varsin lähellä esimerkiksi osallistavan suunnittelun internet-pohjaisia GIS-kyselyjä (esim. Brown & Kyttä 2014, 133). Internet-pohjaisissa kyselyissä jäädyään yleisesti ottaen matalampaan vastausprosenttiin kuin perinteisissä postikyselyissä.

Varsinaisena kyselyalustana käytetty Maptionnairin karttakyselytyökalu mahdollisti sen, että

otantamenetelmän avulla valitut vastaajat merkitsivät omalta päätelaitteeltaan heille tärkeitä kotiseudun kohteita (paikkoja, reittejä ja alueita) suoraan verkkopohjaiselle digitaaliselle kartalle ja lisäsivät näihin kohteisiin liittyviä kommentteja sekä valokuvia. Kaikkiaan karttapohjaan oli tehty 521 erilaista merkintää, kun lukuun otettiin mukaan myös vastaajien merkitsemä senhetkinen asuinpaikka. Kaikki merkinnät käytiin yksitellen läpi. Tällöin havaittiin, että jotkin vastaajat olivat tehneet saman merkinnän kahteen tai useampaan kertaan, ja muutama merkinnöistä ei ilmiselvästi ollut osunut vastaajan tarkoittamaan kohtaan päätellen kirjallisen vastauksen ja karttamerkinnän keskinäisestä ristiriidasta. Erityisesti ensimmäisenä karttatehtävänä annettu oman asuinpaikan merkitseminen näytti toimineen monelle vastaajille eräänlaisena harjoitustehtävänä, sillä jotkut olivat tehneet karttamerkinnän kahteen tai useampaan kertaan lähes tulkoon samaan kohtaan. Kaikki moninkertaiset ja selvästi ristiriitaiset vastaukset poistettiin varsinaisesta analysoitavasta aineistosta. Lopullisessa tarkastelussa ei myöskään ollut tarvetta käyttää karttapohjaan merkittyä yksityiskohtaisempaa asuinpaikkatietoa, koska vastaajilta oli erikseen tiedusteltu heidän syntymäkuntansa ja nykyinen asuinkuntansa. Näin ollen lopullisessa analysoitavassa aineistossa oli mukana 360 eri karttamerkintää.

Karttamerkintöjen lisäksi vastaajilta kysyttiin taustatietoina heidän asumishistoriaansa liittyviä seikkoja (kuviot 4.–6.). Lisäksi vastaajien kotiseutukäsityksiä selvitettiin kahdeksan väittämän avulla, joista ohessa on esitetty vastausten suorat jakaukset (kuviot 7.–14.) ja joita on analysoitu jäljempänä yksityiskohtaisemmin.

PehmoGIS-sovellusten käytön yhteydessä on usein pohdittu sitä, että vastaajat eivät välttämättä ole tottuneita työskentelemään karttapohjaisten sovellusten kanssa. Huolet ovat liittyneet lähinnä vastausten merkitsemisen tarkkuuteen, jolloin kyse on siitä, miten vastaaja onnistuu kohdistamaan pisteen tai rajauksen kartalle haluamaansa kohtaan. Digitaalinen ja skaalautuva karttapohja helpottaa halutun merkinnän tekemistä, mutta silti viime kädessä on kyse vastaajan taidosta käyttää välinettä. Merkinnän osumatarkkuuden ohella vähintään yhtä tärkeää on se, kuinka hyvin karttapohjaan tehty merkintä onnistuu tavoittamaan sen, mitä vastaaja on merkinnällä halunnut kertoa. (Vrt. Brown & Kyttä 2014, 131.)

Järviseudun alueella tehtävässä kotiseutukyselyssä tunnistettiin kyseiset ongelmat, minkä vuoksi jokaisen karttamerkinnän ohkeen oli tarjolla avoin vastauskenttä, jossa vastaaja pystyi selittämään

tekemäänsä merkintää. Kotiseutututkimuksen näkökulmasta aineiston laatua määrittää vastausten osumatarkkuuden sijaan aineiston kokonaisuus. Se, onko vastaajan yksittäinen karttapiste kohdistunut täsmälleen tarkoitettuun paikkaan, ei ole samassa määrin tärkeää kuin osallistavan yhdyskuntasuunnittelun kyselyissä, joissa selvitetään esimerkiksi elinympäristön viihtyisyyttä tai turvallisuutta lisääviä tekijöitä, jotka voivat olla hyvinkin tarkasti kohdennettavissa. Tutkittaessa kotiseutukokemuksia oleellista onkin, millaiset kohteet ovat tärkeitä vastaajien kotiseutukokemuksen kannalta ja määrittävätkö vastaajat kotiseutuaan esimerkiksi pikemmin luonnonympäristön kuin rakennetun ympäristön kautta. Yksittäisten vastauksien sijasta analyysissa annetaan päähuomio tärkeiden paikkojen, reittien ja alueiden tiheydelle.

Kotiseutukysely noudatteli tietyssä määrin samanlaista logiikkaa kuin pehmoGIS-menetelmän yhdyskuntasuunnittelun käyttötarkoituksiin tehdyt kyselysovellukset. Eli vastaajien oli kyettävä hahmottamaan spatiaalisia sijaintejaan, jotka perustuvat heidän tosiasiallisiin liikkeisiin tai asuinpaikkoihin, mutta ennen kaikkea vastaajien oli kyettävä liittämään subjektiiviset kokemuksensa ja mielikuvansa sijaintipaikkoihin (vrt. Brown & Kyttä 2014, 128–130). Keskeisenä erona elinympäristön kokemista ja laatua luotaaviin tutkimuksiin on se, että arkipäivän asioinnin ja liikkumisen tai elinympäristön turvallisuuden ja viihtyisyyden sijaan tarjosimme tutkittaville kotiseudun kokemisen viitekehyksen, jonka ohjaamana he kyselyyn vastasivat. Luonnollisesti nämä asiat ovat kytkeytyneet toisiinsa, mutta elinympäristön koetun laadun ja kotiseutukokemuksen välistä eroa pehmoGIS-menetelmän näkökulmasta voisi luonnehtia siten, että elinympäristön laatua tutkittaessa ollaan ensi sijassa kiinnostuneita paikkoihin liittyvistä mielikuvista ja kokemuksista, kun taas kotiseutututkimuksen viitekehyksessä ensisijainen kiinnostuksen kohde ovat juuri nuo kokemukset, mielikuvat ja muistot sekä niiden kytkeytyminen paikkoihin.

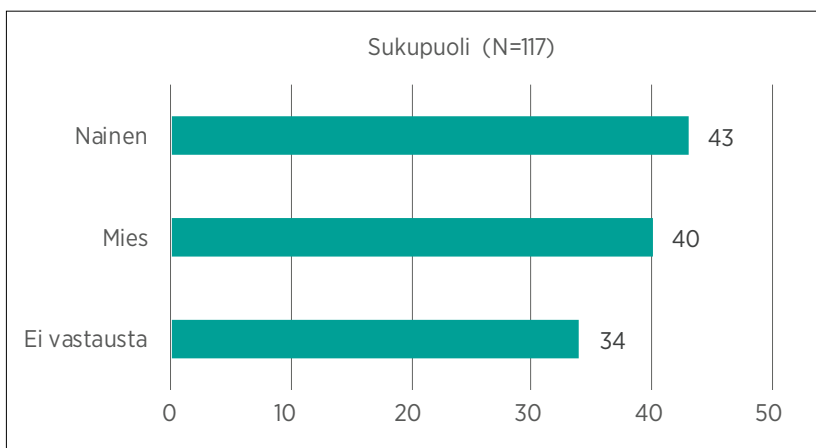
2.2 KYSELYVASTAAJIEN KOTISEUTUKÄSITYKSET

Tarkasteltaessa kyselyvastaajien taustatietoja ja profileja huomataan, että lähes kolmannes kyselyyn vastanneista ei ollut vastannut sukupuolta koskevaan kohtaan (kuvio 2.). Sukupuolta kysyttäessä vastauspohjassa ei ollut tarjolla vastausvaihtoehtoa ”muu sukupuoli” tai ”en halua sanoa”, mutta kohta oli mahdollista jättää tyhjäksi. Käytännössä tausta-

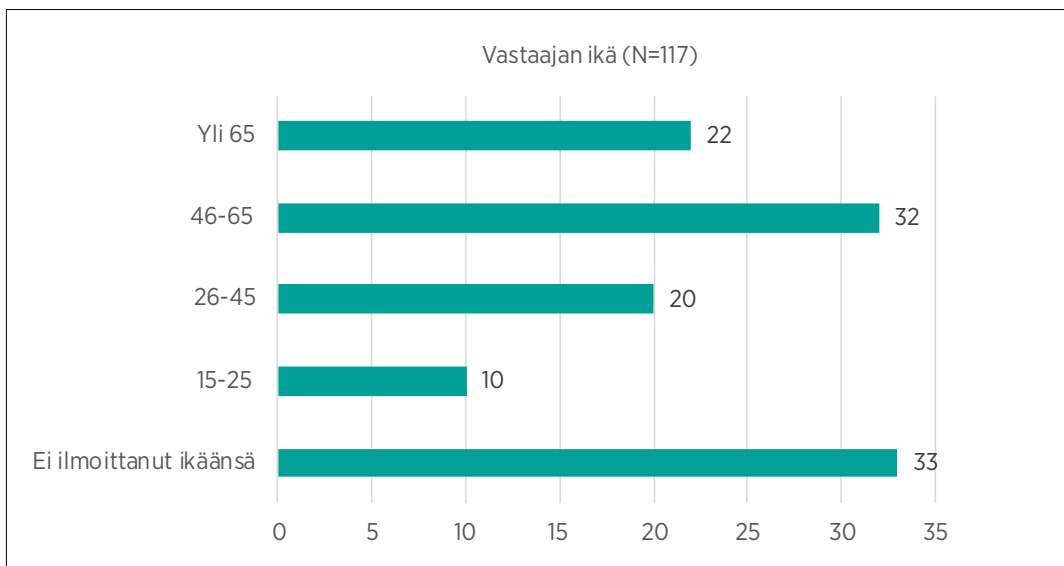
muuttujana sukupuoli ei kotiseutuaiheisessa kyselyssä näytäkään olevan merkityksellinen, kuten jäljempänä huomataan suhtautumisessa esimerkiksi kotiseutua koskeviin väittämiin.

Varsin moni vastaaja oli myös jättänyt ilmoittamatta ikänsä. Ikäryhmittäin tarkasteltuna huomataan, että ikänsä ilmoittaneista suurin vastaajaryhmä oli 46–65-vuotiaat. Nuorten osuus vastaajista on alle 9 prosenttia, kun yli 65-vuotiaiden osuus on lähes 19 prosenttia. Oleellista on huomauttaa, että otantaa tehtäessä ei kiinnitetty huomiota väestön alueittaisiin ikäjakaumiin, joten sen suhteen ei tavoiteltu edustavuutta (kuvio 3.).

Kyselyä suunniteltaessa pohdittiin sitä, miten kyselyn toteuttaminen internet-pohjaisena vaikuttaa eri ikäryhmien vastaamisalttiuteen. Oletuksena oli, että omalta tietokoneelta, tabletilta tai älypuhelimelta tapahtuva vastaaminen suosisi nuorimpia ikäluokkia, kun taas vanhemmilla vastaajilla saat- taisi olla korkeampi kynnys käyttää näitä välineitä. Tähän varauduttiin muun muassa sillä, että kyselyn karhunkierroksella saatteeseen lisättiin kehoitus kääntyä sukulaisen tai ystävän puoleen, mikäli laitteiden käyttö ja vastaaminen tuntuvat hankalalta. Varsin moni ikääntynyt henkilö oli kuitenkin vas- tannut kyselyyn, ja joissain avoimissa vastauksissa

Kuvio 2. Kotiseutukyselyn vastaajat sukupuolen mukaan (vastaajien lukumäärät).

Kuvio 3. Kotiseutukyselyn vastaajat ikäryhmittäin (vastaajien lukumäärät).

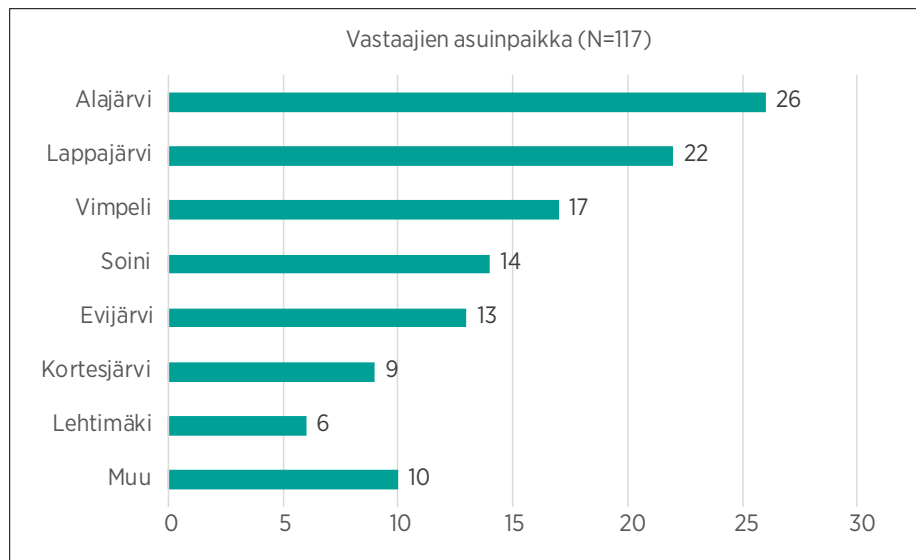
oli erikseen mainittu, että heillä oli ollut apunaan toinen henkilö. Arvelujen varaan kuitenkin jää, missä määrin käytetty menetelmä on vaikuttanut vastausprosenttiin ja vastausten jakautumiseen eri ikärymien välillä: olisiko esimerkiksi perinteisenä lomakekyselynä toteutettuun kyselyyn saatu lainkaan nuorten vastauksia?

Tarkasteltaessa vastaajien asuinpaikkaa, voidaan ensinnäkin tehdä se huomio, että vastaajia on jokaiselta Järvisseudun paikkakunnalta (kuvio 4.). Kortesejärvellä ja Lehtimäellä asuvat vastaajat olivat erikseen täsmentäneet olevansa juuri kyseisiltä alueilta. Kymmenen vastaajan senhetkinen asuinpaikka oli Järvisseudun ulkopuolella tai asuinpaikkaa ei ollut ilmoitettu vastauksissa. Innokkainta vastaaminen oli Kortesejärvellä, jossa 18 prosenttia kyselyn saaneista oli vastannut kyselyyn. Laimein vastausinto oli Alajärvellä, jossa hieman yli 7 prosenttia ky-

selyn saatekirjeen saaneista oli käynyt täyttämässä kotiseutukyselyn. Muilla alueilla vastausprosentti oli välillä 11–14 prosenttia.

Vastaajilta tiedusteltiin myös heidän asumishistoriaansa, koska sen arveltiin olevan yhteydessä kotiseudun kokemiseen. Enemmistö asumishistoriansa ilmoittaneista oli jossain elämänsä vaiheessa asunut myös Järvisseudun ulkopuolella (kuvio 5.). Koko ikänsä samassa paikassa asuneita oli aineistossa varsin vähän, mutta sitäkin harvinaisempia olivat henkilöt, jotka olivat muuttaneet yli kymmenen kertaa elämänsä aikana. Suurin osa vastaajista oli sellaisia, että he olivat asuneet 2–3 eri asuinpaikassa (kuvio 6.).

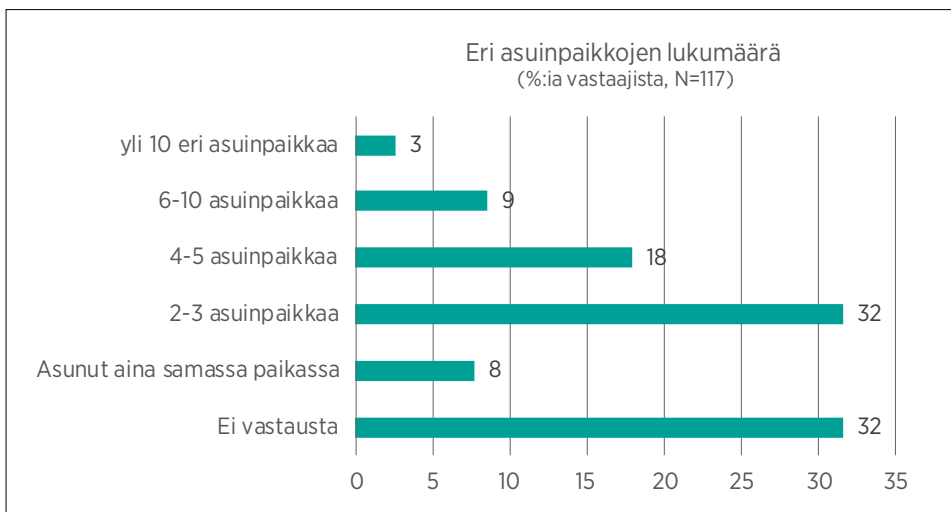
Kysely jakautui kahteen pääosioon: kotiseutua koskeviin väittämiin sekä osioon, jossa vastaajaa pyydettiin merkitsemään digitaaliseen karttapohjaan kotiseudun tärkeitä kohteita. Väittämiä oli

Kuvio 4. Kotiseutukyselyn vastaajat asuinpaikan mukaan (vastaajien lukumäärät).

Kuvio 5. Kotiseutukyselyn vastaajien asumishistoria Järvisseudulla.

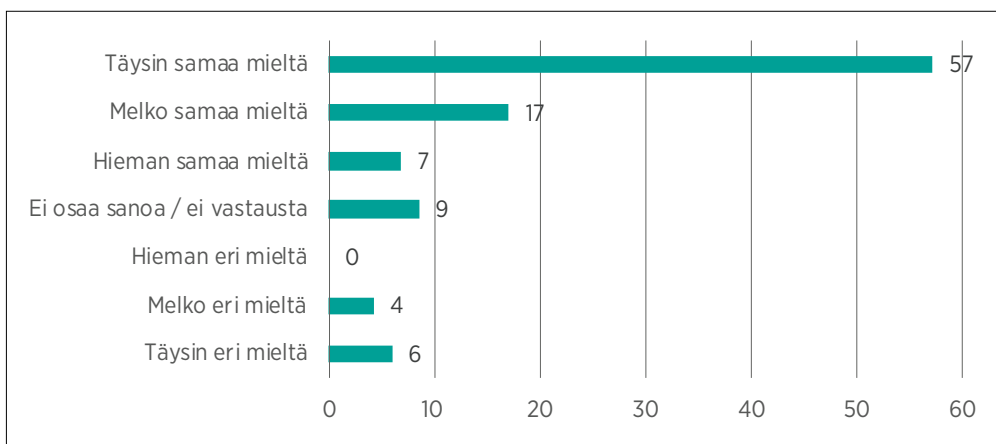
Kuvio 6. Kotiseutukyselyn vastaajien asuinpaikkojen lukumäärä.

kaikkiaan kahdeksan, ja niiden avulla pyrittiin tavoittamaan vastaajien käsityksiä kotiseudusta yleisellä tasolla.

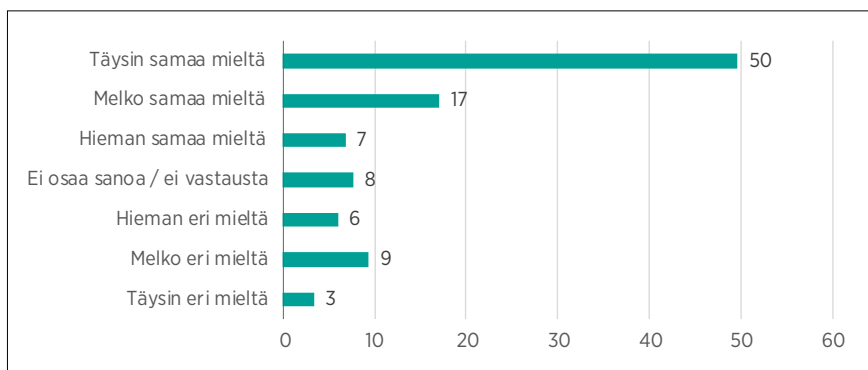
Vastauksia tarkasteltaessa huomataan, että kotiseutukokemukset kiinnittyvät erittäin vahvasti lapsuudenkotiin ja kasvuympäristöön (kuvio 7.). Myös ihmisten tämänhetkisen asuinpaikan ja koetun kotiseudun välillä on vahva yhteys (kuvio 8.). On syytä huomauttaa, että asuinpaikalla vastaaja on voinut tarkoittaa yhtä hyvin omaa kotitaloaan, kotikyläänsä, naapurustoaan tai kotikuntaansa. Voidaankin sanoa, että asuinpaikan ja kotiseudun välinen yhteys muodostaa kokemustilan, joka voi esiintyä eri mittakaavoissa (vrt. Riukulehto & Rinne-Koski 2014, 18; Riukulehto & Rinne-Koski 2015b).

Nykyisen asuinpaikan tulkitseminen kotiseuduksi kuvastaa käsitystä yksipaikkaisesta kotiseudusta. Kotiseudun kokeminen yksipaikkaisena on tyypillisempää niille ihmisille, jotka ovat eläneet koko ikänsä yhdessä paikassa. Järvisseudulla kerätyn kyselyaineiston perusteella voitiin havaita, että vastaajan asuinpaikkojen määrällä näyttää olevan yhteys kotiseudun kokemiseen: korkeintaan kolmessa asuinpaikassa elämänsä varrella asuneille kotiseutu tarkoittaa useimmiten samaa kuin nykyinen asuinpaikka.

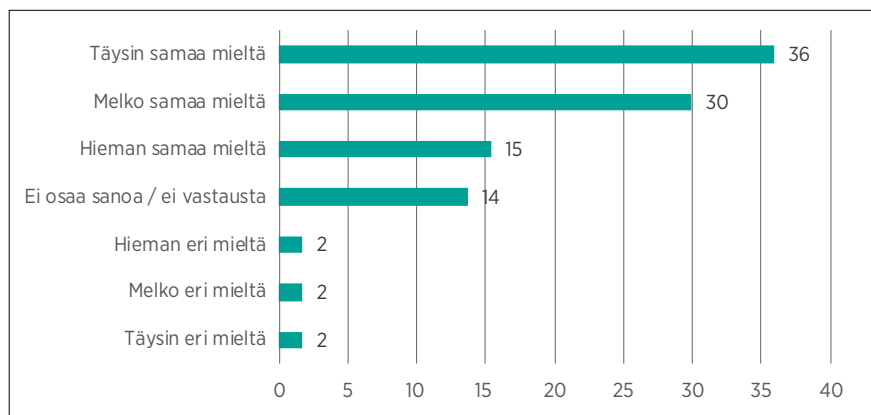
Kotiseutu jäsentyy kyselyn vastaajille varsin selvästi sosiaalisten siteiden kautta, sillä yli 80 %:lle vastaajista kotiseutu merkitsee ihmisiä ja ihmis-suhteita (kuvio 9.). Yli 90 %:lle kotiseutu liittyy it-

Kuvio 7. Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: "Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotiä ja kasvuympäristöni" (%:ia kyselyyn vastanneista, N=117).

Kuvio 8. Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyisen asuinpaikkani” (%:ia kyselyyn vastanneista, N=117).

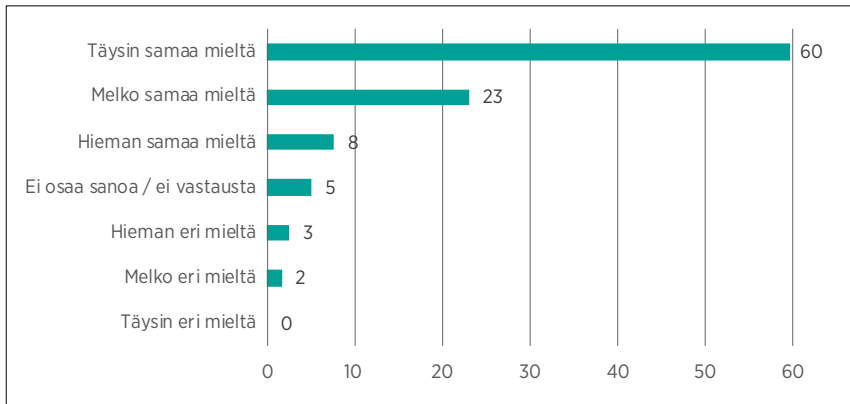
Kuvio 9. Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: ”Kotiseutu on minulle ihmisiä ja ihmissuhteita” (%:ia kyselyyn vastanneista, N=117).

selle tärkeisiin muistoihin, ja peräti 60 % kyselyyn vastanneista onkin täysin samaa mieltä siitä, että kotiseutu merkitsee heille tärkeitä muistoja. (kuvio 10.). Kun tätä havaintoa peilataan siihen, että lähes 60 % vastaajista on niin ikään täysin samaa mieltä siitä, että kotiseutu liittyy lapsuudenkotiin ja kasvuympäristöön, paljastuu kotiseutukokemuksesta ajallinen ulottuvuus. Vaikka kotiseudun kokeminen ei rajaudu yksinomaan menneeseen, ja vaikka kotiseutua koetaan alati nykyhetkessä, on kokemuksen muodostumisessa menneisyydellä ja muistoilla merkittävä rooli.

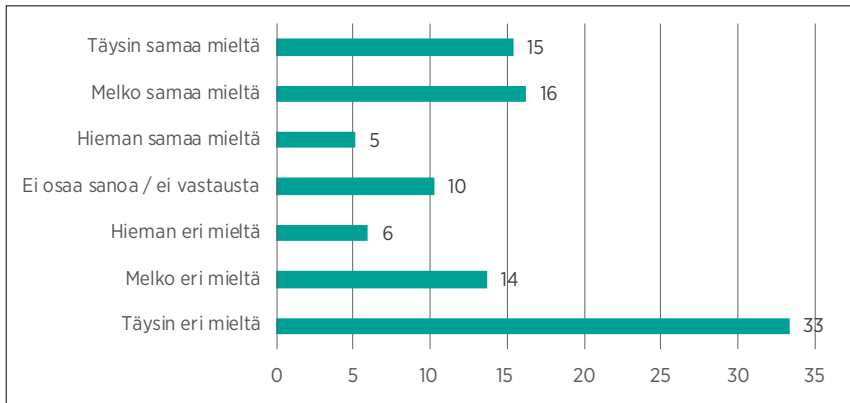
Ajallisen ulottuvuuden rinnalla kotiseutukokemukseen kuuluu erottamattomasti tilallinen ulottuvuus. Kotiseutukokemuksen maantieteellistä kiinnittymistä selvitettiin tiedustelemalla, onko vastaajilla kotiseutua myös Järvisseudun ulkopuolella (kuvio 11.) tai onko heillä omasta mielestään monta kotiseutua (kuvio 12.). Kuluvan vuosikymmenen aikana tehdyissä kotiseutututkimuksissa on

noussut entistä näkyvämmäksi ilmiö, jota voidaan kutsua monipaikkaiseksi kotiseudeksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että ihmisten kotiseutukokemukset jakautuvat useiden paikkojen kesken. (Vrt. Riukulehto & Suutari 2012, 14–21, Riukulehto 2017, 39–42.) Kolmannes kyselyyn vastanneista oli tiukasti sitä mieltä, että heidän kotiseutuunsa ei lainkaan kuulu paikkoja Järvisseudun ulkopuolelta, ja kaikkiaan samaa mieltä väittämän kanssa olevia oli 53 % vastaajista. Samalla vastaajissa oli reilu kolmannes (36 %) myös heitä, jotka näkivät, että kotiseutuun kuuluu paikkoja myös Järvisseudun ulkopuolelta. (kuvio 11.)

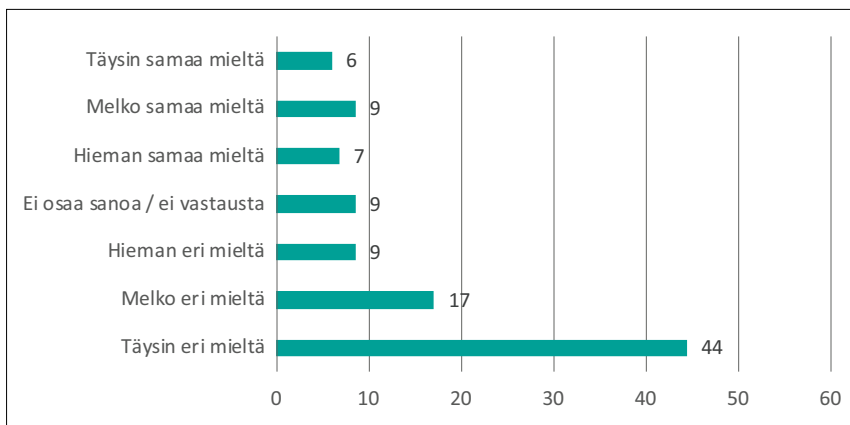
Yksipaikkainen käsitys näyttää kuitenkin olevan vallitseva Etelä-Pohjanmaan Järvisseudun kotiseutukyselyyn vastanneiden parissa. Peräti 70 % vastaajista koki, että heillä ei ole useampia kotiseutuja, kun otetaan mukaan myös ne vastaajat, jotka olivat epäroiden tätä mieltä. Monipaikkaisuuden kannalle asettui noin joka viides vastaaja (22 %).

Kuvio 10. Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: ”Kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja” (%:ia kyselyyn vastanneista, N=117).

Kuvio 11. Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: ”Kotiseutuuni kuuluu paikkoja myös Järviseedun ulkopuolelta” (%:ia kyselyyn vastanneista, N=117).

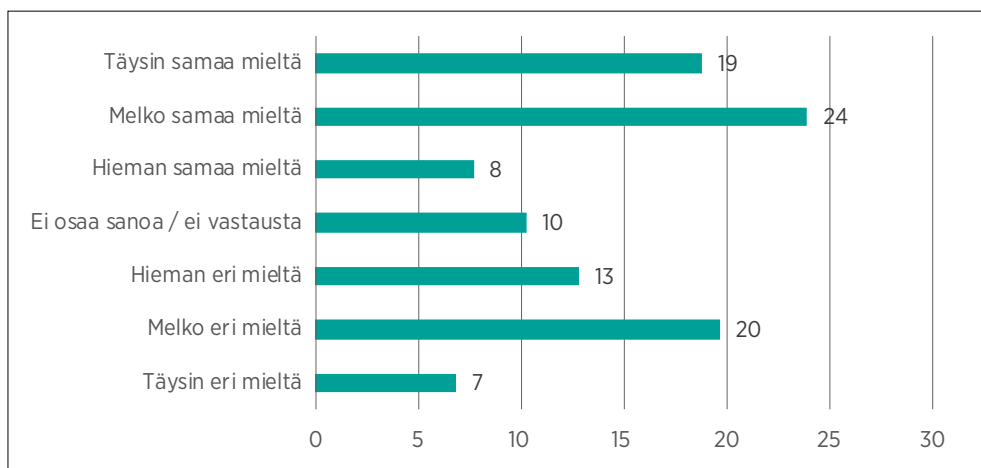

Kuvio 12. Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: ”Minulla on monta kotiseutua” (%:ia kyselyyn vastanneista, N=117).

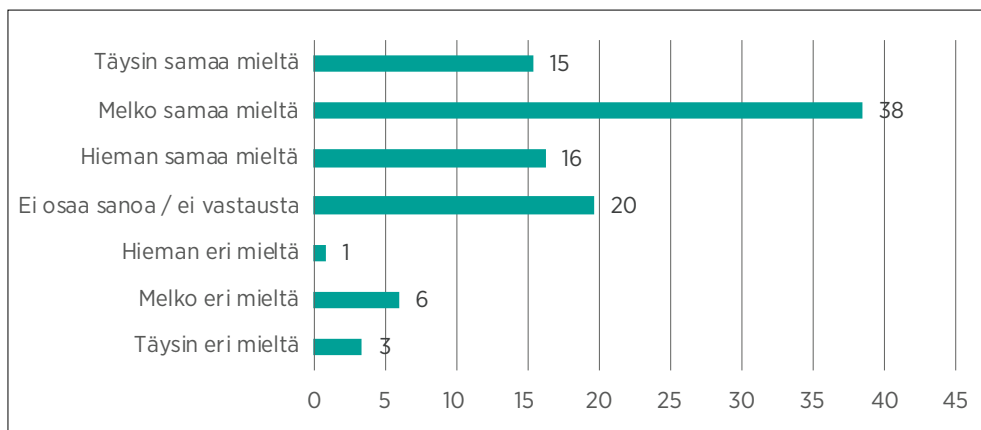
Vastaajien käsityksiä kotiseudun muutoksesta ja tulevaisuudesta pyrittiin tavoittamaan kahdella väittämällä. Enemmistö kyselyyn vastanneista toivoi, ettei heidän kotiseutunsa muuttuisi, vaan säilyisi nykyisellään (kuvio 13). Muihin esitettyihin väittämiin verrattuna vastaajat olivat kuitenkin varovaisempia arvioidessaan kotiseutunsa muutosta. Viimeisenä esitetty kotiseudun tulevaisuuteen kurkottava väittämä oli koettu jossain määrin hankalaksi, sillä 20 % vastaajista ei ollut osannut ottaa siihen kantaa. Silti peräti lähes 70 % vastaajista koki, että heillä on tulevaisuudessakin kotiseutu, vaikkakin erilainen kuin nyt (kuvio 14.). Oleellista on huomata, että vaikka kotiseutukokemuksissa on vahva menneisyyden ja muistojen ulottuvuus, ajallisuus ulottuu aina myös tulevaan.

Kyselyaineistossa ei havaittu miesten ja naisten välillä eroja suhtautumisessa kotiseutua koskeviin väittämiin. Myöskään ikäryhmien välisiä eroja suhtautumisessa väittämiin ei yleisesti ottaen voitu havaita. Ainoastaan suhtautumisessa väittämään: ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani” havaittiin tilastollisesti melkein merkitsevä ero ikäryhmien välillä siten, että alle 26-vuotiailla sekä toisaalta yli 46-vuotiailla kotiseutu kiinnittyy vahvimmin nykyiseen asuinpaikkaan.

Taustamuuttujien suhteen tarkasteltaessa havaittiin tilastollisesti erittäin merkitsevä ero korkeintaan kolmessa ja vähintään neljässä asuinpaikassa asuneiden välillä suhtautumisessa kotiseudun muutokseen: siinä missä 1–3 asuinpaikassa asuneista 78 % toivoi kotiseutunsa säilyvän

Kuvio 13. Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: ”Toivon, että kotiseutuni ei muuttuisi vaan säilyisi nykyisellään” (%:ia kyselyyn vastanneista, N=117).

Kuvio 14. Kotiseutukyselyn vastaukset väittämään: ”Koen, että minulla on tulevaisuudessakin kotiseutu, mutta se on erilainen kuin nyt” (%:ia kyselyyn vastanneista, N=117).

entisellään, vain 22 % vähintään neljässä asuinpaikassa asuneista oli samaa mieltä väittämän kanssa. Lisäksi havaittiin, että koko ikänsä Järviseudun alueella asuneista 76 % toivoo, että heidän kotiseutunsa ei muuttuisi, kun taas jossain elämänsä vaiheessa alueen ulkopuolella asuneiden joukossa näin vastanneita oli huomattavasti vähemmän eli 42 %. Kyselyaineiston valossa näyttää siis siltä, että ihmisten asuinpaikkojen ja muuttohistorian sekä kotiseudun kokemisen välillä on yhteys. Liikkuvaa elämää viettäneille kotiseudun muuttuminen on luonnollisempaa kuin paikallaanpysyneille.

2.3 KOTISEUDUN MERKITYKSELLEISET PAIKAT JA KOTISEUTUA LUONNEHTIVAT ASIAT

Kotiseutua koskevien väittämien jälkeen vastaajia pyydettiin merkitsemään karttapohjaan heille henkilökohtaisesti merkityksellisiä kotiseudun paikkoja ja kertomaan, miksi juuri kyseinen paikka on merkityksellinen. Vastaajan oli mahdollista merkitä niin monta paikkaa kuin he halusivat.

Kaikista kyselyyn vastanneista 117 henkilöstä oli 99 merkinnyt yhden tai useamman kotiseutuunsa kuuluvan merkityksellisen paikan kyselyn digitaaliseen karttapohjaan. Kaikkiaan kartalle oli merkitty 209 tällaista paikkaa. Näistä 58 oli Järviseudun alueen ulkopuolella. 67 vastauksista oli sellaisia, että karttaan oli tehty merkintä, mutta sille ei ollut annettu erikseen kirjallista selitystä. Kaikki vastaukset käytiin kartalta yksitellen läpi, ja suurimmalle osalle oli löydettävissä jokseenkin yksiselitteinen tarkoite, kuten esimerkiksi yksittäinen rakennus tai tunnistettava maastokohde. Näiden vastausten kohdalla ei kuitenkaan ole mahdollista tarkemmin arvioida, miksi kyseinen paikka on vastaajalle merkityksellinen. Onko siellä sattunut jokin henkilökohtaisesti tai koko yhteisölle tärkeä tapahtuma? Liittyykö paikkaan merkittävä tunneside?

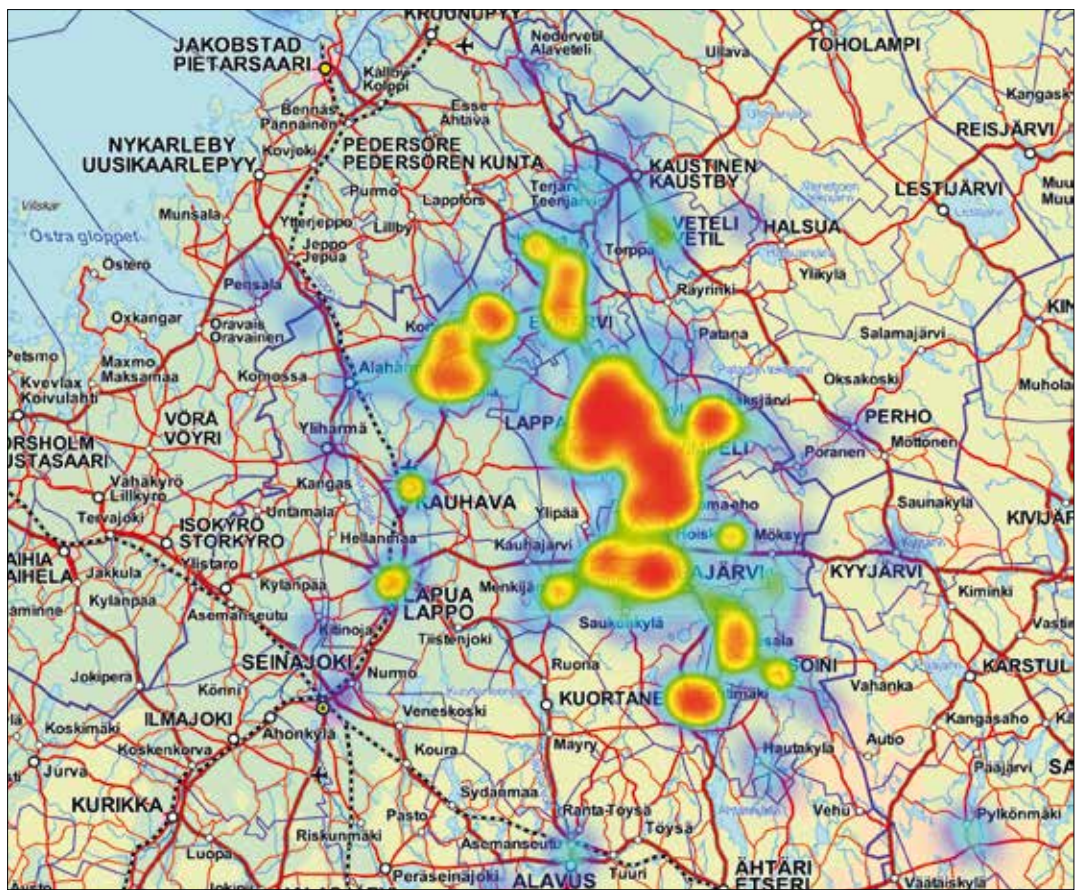
Kyselyaineistossa karttapohjaan piirityneet kotiseudun merkitykselliset paikat (209 merkintää) on esitetty kartassa 2. Vaikka vastaukset ovat varsin selvästi keskittyneet Järviseudun alueelle, merkintöjä on tehty eri puolille Suomea sekä pari yksittäistä merkintää oli tehty myös maan rajojen ulkopuolelle Ruotsiin ja Venäjän Karjalaan. Karttaan tehdyistä merkinnöistä noin 30 % oli tehty Järviseudun alueen ulkopuolelle. Tämä on varsin hyvin linjassa väittämiin annettujen vastausten kanssa, joden mukaan reilu kolmannes vastaajista koki, että heillä on kotiseutua myös Järviseudun alueen ulkopuolella.

Kartta 2. Kotiseudun merkitykselliset paikat Järviseudun alueen asukkaiden kokemana.

Merkityksellisten paikkojen muodostamat tiheytmät on esitetty kartassa 3. Vastausten kasautumista joihinkin tiettyihin kohtiin kutsutaan pehmoGIS-sovelluksissa niin sanotuiksi kuumiksi pisteiksi (*hot spots*). Kotiseutukyselyn karttamerkinntät esittävät lämpökarttakuvana, jossa kartan väri osoittaa vastausten tiheytmän. Yksittäiset vastaukset näkyvät kartassa sinisinä heijastumina. Pisteiden kasautuminen muuttaa värin vihertävästä kellanoranssin kautta punaiseen, mikä osoittaa ne kohdat, joihin on kertynyt eniten vastauksia.

Kotiseudun merkityksellisten paikkojen yhteenvetokartassa havaitaan muutama huomionarvoinen seikka. Ensinnäkin vastaukset ovat varsin selvästi keskittyneet vastaajien lähiympäristöön ja näin ollen kokonaisuutena Järviseudun alueelle, mutta eivät pelkästään sinne. Kotiseudun merkityksellisiä kohteita on lähikunnissa Etelä-Pohjanmaan sisällä sekä myös naapurimaakunnissa lähinnä Keski-Pohjanmaan ja Keski-Suomen suunnassa. Sen sijaan merkitykselliset kohteet harvenevat siirtyäessä Pohjanmaan ruotsinkielisille alueille. Myöskään Kauhava, Lapua ja etenkin maakuntakeskus Seinäjoki eivät juuri kerää mainintoja kotiseudun merkittävien paikkojen joukossa.

Kartta 3. Kotiseudun merkitykselliset paikat ja niiden muodostamat tihentymät Järviselä alueen asukkaiden kokemana.

Kotiseudun merkityksellisten paikkojen lisäksi vastaajia pyydettiin valitsemaan yksi asia, joka on heille henkilökohtaisesti kotiseudussa kaikkein tärkeintä, ja mikäli mahdollista, merkitsemään tämä kartalle. Lisäksi vastaajia pyydettiin valitsemaan yksi asia, joka heidän mielestään luonnehtii kotiseutua kaikkein parhaiten. Tämänkin kohde pyydettiin merkitsemään kartalle, mikäli mahdollista. Ennen kuin näitä kaikkia karttapohjaan tehtyjä merkintöjä tarkastellaan kokoavasti, käydään kuitenkin taulukoissa 1. ja 2. yksityiskohtaisemmin läpi kotiseudun merkityksellisiä paikkoja.

Taulukossa 1. on esitetty kokoavasti vastaajien kuvaamia merkityksellisiä kotiseudun paikkoja. Vasemmanpuoleisessa sarakkeessa on esitetty paikkaa koskeva kuvaus ja oikeanpuoleisessa on lyhyesti selostettu merkinnän sijainti kartalla. Vastauksia on tiivistetty ja muokattu luettavuuden parantamiseksi sekä pyritty varmistamaan, ettei niistä kävisi ilmi vastaajan henkilöllisyys. Vastaukset on järjestetty karttasijainnin mukaan siten, että ensin on esitetty Järviselä alueelle tehty merkinnät ja sen jälkeen muualle Etelä-Pohjanmaalle tehty merkinnät. Taulukon lopussa on esitetty muualle Suomeen ja ulkomaille tehtyjä merkintöjä.

Taulukko 1. Kotiseutukyselyn kirjalliset vastaukset koskien kotiseudun merkityksellisiä paikkoja.

Merkityksellinen paikka	Sijainti kartalla
Syntymäkoti ja myös tämänhetkinen työpaikka sijaitsee tuolla. Käyn siellä käytännössä joka päivä.	Alajärvi, Luoma-aho
Upeat maisemat, hyvät marjapaikat. Jännittävä.	Alajärvi, Pyhävuori
Hyvät maisemat. Hyvät marjamaat. Jännittävä.	Alajärvi, Isonnevangas
Oma koti.	Alajärvi, Toukola
Lapsuudenkoti.	Alajärvi, Toukola
Miehen kotipaikka ja tytär perheineen asuu siellä.	Alajärvi, Toukola
Lapsuuden pelipaikka.	Alajärvi, Toukola, urheilukenttä
Mummola, missä lapsena vietin serkkujen kanssa aikaa.	Alajärvi, Menkijärvi
2. serkkulapsen koti.	Alajärvi, Menkijärvi
Syntymäkylä.	Alajärvi, Saukonkylä
Synnyinkoti.	Alajärvi, Korkea-aho
Kasvanut lapsuuden Alajärven rannalla.	Alajärvi
Vaimon synnyinpaikka.	Alajärvi
Syntynyt ja kasvanut täällä, upeat lapsuuden muistot kotikylästä. Kyläkirjojen julkaisun jälkeen tunnen, että minussa virtaa Luoma-ahon suvun kantaisän veri. Enkä voi edes kuvitella asuvani muualla, ennen kuolen vaikka nälkään kuin muutan.	Alajärvi, Luoma-aho
Lenkipolun varrella. Maastolta muistuttaa keskiuomea.	Alajärvi, Sepänvuori
Syntymäpaikka.	Alajärvi
Synnyinpaikka.	Alajärvi, Höykkylä
Ihana ja huoleton lapsuus.	Alajärvi (merkitty talon tarkkuudella)
Synnyinkotini, jossa viettänyt lapsuuteni, tällä samalla paikalla sijaitsee suvun kantaisän asuinrakennus.	Alajärvi, Luoma-aho
Suvun riihi, jossa olen monta kertaa ollut mukana heinänpöytäruuissa sekä puinnissa. Täältä löytyy minun ensimmäinen raapustamani nimi joskus 60-luvun puolen tienoilla, nimen raaputuksessa auttoi isän veli.	Alajärvi
Tämä pieni lampi oli lapsuudessa tärkeä, siellä vietettiin erätkin kesäpäivät onkien kalaa kissoille ja seurusteltiin kavereiden kanssa.	Alajärvi, Koiraspotti
Järvi on tärkeä osa asuinalueita. Sekä talvella että kesällä kuuluu vapaa-aikaan.	Alajärvi
Oma metsä ja laavu. Marjastus, metsänhoito.	Alajärvi
Upea luonto.	Alajärvi, Pyhävuori-Vähävuori
Koulunkäyntipaikka.	Alajärven keskustaaajama
Olen kotoisin kylästä. Kaikki lapsuuden ja nuoruuden muistot tulevat sieltä. Siellä löytyy myös ystäviä ja tuttavuuksia.	Alajärvi, Saukonkylä
Kesä mökki, metsästys.	Alajärvi, Iruunjärvi
Ampumarata.	Alajärvi, Kotakangas
Mummola.	Alajärvi, Kortekylä-Myllyperä
Koti	Alajärvi, Kurejoki
Toinen koti	Alajärvi, Levijoki
Isän kotitila, joka on mökkipaikka tällä hetkellä.	Evijärvi
Järviympäristö ja luonnonkauneus.	Evijärvi
Lapsena sukulaisten luona.	Evijärvi

Siellä ehkä vanhuus odottaa ja työtkin on tullu tehtyä sen eteen.	Evijärvi
Asun siellä.	Evijärvi
Olen asunut ja työskennellyt kyseisellä paikkakunnalla yli 20 vuotta. Tärkeitä ihmisiä.	Evijärvi
Mummola.	Evijärvi
Synnyinkoti, Ruuhinen.	Evijärvi
Opiskelua 6 vuotta.	Evijärvi, Kultalahti
Asuin- ja työpaikka, hyvät ihmissuhteet, ulkoilualueet lähellä.	Evijärvi
Meidän oma yhteinen omakotitalo.	Kortesjärvi
Lapsuudenkoti.	Kortesjärvi
Puolison kotipaikka.	Kortesjärvi
Sieltä olen lähtöisin.	Kortesjärvi
Alahrmäs syntyny ja nyt asun Korteesjärvellä.	Kortesjärvi
Son mun koti.	Kortesjärvi
Purmojärvi=mummola.	Kortesjärvi, Purmojärvi
Lähialueen erilaisissa metsissä patikoidessa voi kokea erämaan turvallisesti eksymät-tä.	Kortesjärvi
Vaimoni syntymäkoti on Purmojärvellä.	Kortesjärvi
Koulut ym.	Kortesjärvi, keskustaajama
Talvisin hiihtämiseen ja kesällä eräilyyn. Hyvä paikka, on ylä- ja alamäkeä. Hyväkun-toiset valaistut ladut.	Kortesjärvi, Kitkan ulkoilukeskus
Olen siellä oppimassa.	Lappajärvi, Järvisseudun ammatti-instituutti
Hieno paikka.	Lappajärvi, Hanhivuori
Mökki.	Lappajärvi, Karvala
Kotikunta, koti, kaunis järvi ja lapsuuden aikaiset ystävät.	Lappajärvi, Tupsula
Lappajärvi; synty, maisema, luonto, historia, ihmiset. Kokonaisvaltainen esteettinen kokemus.	Lappajärvi
Monta mukavaa yhteistä hetkeä ystävien, sukulaisten, tuttavien ja kyläläisten kesken. Yhteinen kokoontumispaikka.	Lappajärvi, Itäkylä
Täällä kasvanut lapsuuden.	Lappajärvi
Ystäviä, tuttavii, kyläläisiä. Nuoruuden viettänyt lähes päivittäin Itäkylän nuorisoseu-ralla etenkin lentopalloa pelaillen. Mukavia muistoja nuoruudesta.	Lappajärvi, Itäkylä
Lapsuudenkoti, nuoruuden kasvupaikka ja rakas paikka rakennuksineen, peltoineen ja ihmisineen vieläkin.	Lappajärvi, Itäkylä
Siellä sijaitsee perikunnan mökki ja nykyään minulle rauhoittaa. Seuraan lintuja kesät talvet. Sieluni lepää siellä.	Lappajärvi, Kärnänsaari
Punntisali, liikuntasali.	Lappajärvi, Itäkylän koulu
Minun järveni.	Lappajärvi
Työssäkäyntialuetta.	Lappajärvi, Kivioja
Kotipaikka.	Lappajärvi
Lapset.	Lappajärvi
Lakeaharju. Talvet kuluivat siellä. Sieltä avautuvat maisemat...	Lakeaharjun eteläpää
Halkosaari. Nuoruus, kesä, bändit, paikan kauneus.	Lappajärvi
Kotikylä.	Lappajärvi, Itäkylä

Lapsuudessani 1960-luvulla vesi oli puhdasta ja ranta hyvässä uimakunnossa. Vietimme lapsena paljon aikaa Söyringinlahdessa uiden. Nykyisin siinä kasvaa paljon lumpeita ja sammalta. Lahdenperässä ei voi enää uida.	Lappajärvi, Söyringinlahti
Lappajärven halkosaari, tanssipaiikka, kesäteatteri.	Lappajärvi
Lapsuuden ja nuoruuden koti.	Lehtimäki
Paikka on minun kotini.	Lehtimäki, Salmenkylä
Koulu.	Lehtimäki, keskustaajama
Suokonmäki. Olin siellä sota-aikana ilmavalvontalottana.	Lehtimäki
Lapsuudenkotini.	Soini, Hallaperä
Koti.	Soinin keskustaajama
Lauttosen ranta.	Soini, Lauttonen
Siellä on kotini.	Soini, Lehdonperä
Kotikuntani keskusta.	Soinin keskustaajama
Kotikylä.	Soini
Synnyinpaikka.	Soini, Laasala
Poikkeuksellinen paikkakunta koko Suomessa (positiivinen).	Vimpeli
Vapaa-ajan asunto.	Vimpeli
Hyvä asua.	Vimpeli
Pyhävuori, hieno paikka.	Vimpeli
Pienestä pitäen käynyt kalassa ja mettällä sääksjärvellä.	Vimpeli, Sääksjärvi
Mummolan sijainti, paljon lapsuusmuistoja, maaseutu ja ihana järvi.	Vimpeli, Sääksjärvi
Mummola, paljon hyviä muistoja. Maaseutu ja kuin toinen kotipaikka.	Vimpeli, Sääksjärvi
Lapsuuden seutua, täällä imin elämäni eväät, isänmaallisuutta: Vimpelin Sotakoulu, itsenäisen Suomen ensimmäinen sotilasopetuslaitos, Pokelan Nuorisoseura.	Vimpeli
Lapsuuden kotikylä. Täällä imin niitä vaikutteita, mitkä ovat ohjanneet elämäni eteenpäin.	Vimpeli, Pokela
Syntymäpaikka ja lapsuuden ajan paikka.	Vimpeli, Sääksjärvi
Koulunkäynti nuoruudessa.	Vimpeli keskustaajama, koulukeskus
Vimpelin Saarikenttä.	Vimpeli
Synnyinpaikka.	Vimpeli, Sääksjärvi-Hallapuro
Tässä sijaitsee äidin synnyinkoti, vanha talo joka on purettu 70-luvun alussa, oli minun mielestä komein näkemäni talo lapsen silmissä. Tähän paikkaan liittyy myös historiaa, kun Vimpelin suojeluskunta oli lähdössä vapaussotaan 1917 kokoonnuttiin tälle pihamaalle.	Vimpeli, Pyhälahti
Harrastusmahdollisuudet: valaistu hiihtolatu 16 km, laskettelumahdollisuudet, metsästysalueet.	Vimpeli, Lakeaharju
Työpaikka.	Vimpeli
Synnyinkotini on siellä.	Vimpeli
Kotikylän keskus.	Vimpeli, keskustaajama
Lapsuusajalta.	Vimpeli
Synnyinseutuni.	Lapua
Olen käynyt kouluni Lapualla ja siellä on edelleen tärkeitä ihmisiä minulle.	Lapua
Toisen lapsemme syntymäpaikka.	Lapua
Nuoruusvuosilta paljon mukavia muistoja.	Kauhavan keskustaajama, urheilu- puiston ympäristö

34 KOTISEUTUA KOKEMASSA – KOTISEUTUKOKEMUKSIA JÄRVISEUDULTA
TIMO SUUTARI (TOIM.)

Alueen kesätapahtumat, kaupat ja ihmiset.	Kauhavan keskustaajama
Paikka on suunnattu moottoriurheilulle, jossa jokainen lajiista kiinnostunut pääsee kokeilemaan taitojaan kohtuullisin kustannuksin. Radasta vastaa Alahärmän urheilu-autoilijat.	Alahärmä, Kalmookangas, moottorirata
Alueen lukuisat kesätapahtumat ja maailmanluokan meininki.	Alahärmä, Powerpark
Mieheni syntymäkunta, josta hänet löysin.	Ylihärmä
Opiskelupaikkakunta ja ensimmäisen lapsemme syntymäpaikka.	Seinäjoki
Nurmossa asuvat kaksi poikaa ja tytär perheineen. Myös Seinäjoella asuu tytär ja Ilmajoella pojan perhe.	
Syntymäpaikka.	Alavus
Syntymäpaikka.	Alavuden asemanseutu
Mummola.	Alavus
Lapsuudenaikainen koti sijaisee Itä-Ähtärissä.	Ähtäri
Joki.	Kaustinen, Köyhäjoki
Juuret ovat siellä.	Veteli
Löysimme toisemme sieltä.	Veteli
Vietin siellä aikaa lapsuudessani serkkuni luona.	Veteli
Täällä pitkä työura.	Veteli, Heikkilä
Olen kasvanut, syntynyt ja kouluni käynyt täällä.	Kannus
Koulujen käyntipaikka.	Äänekoski, Suolahti
Syntymäpaikka/lapsuusaika ennen kouluikää.	Rautalampi
10 v töissä.	Espoo
Asuinpaikka ennen nykyistä.	Hyvinkää
Tenon ranta ei tarvitse selostusta.	Nuorgam
10 v mökkipaikka.	Padasjoki
Kesämökki 50 v.	Savukoski
Lapsuuden kotiseutu.	Joensuu
Kolmas koti.	Pornainen
Mökki.	Hirvensalmi
Neljäs koti.	Taipalsaari
Metsästyskämpä.	Nurmes
Puolison tapaaminen.	Oulu (merkitty yksittäisen talon tarkkuudella)
Pääsin Oulun yliopistoon opiskelemaan unelma-ammattiani. Toinen kotipaikkakuntani tällä hetkellä.	Oulun yliopiston alue
Vietin elämäni parhaimman opiskeluvuoden Alkio-opistolla, jossa tutustuin hyviin tyyppeihin ja sain motivaatiota ja mahdollisuuden yliopistoon.	Korpilahden Tähtiniemi (Alkio-opisto)
Hyrskylän mutka, Suojärvi. Isoisän syntymäpaikka ja esi-isien kotipaikka.	Venäjä, luovutettu Karjala
Käkisalmi, Viipuri. Isoäidin syntymäpaikka ja esi-isien kotipaikka.	Venäjä, luovutettu Karjala

Taulukkoon 1. koottujen vastausten lisäksi saatiin 67 karttamerkintää, joille ei annettu erikseen kirjallista selitystä. Taulukon 2. luettelo on kerätty näiden kohteiden karttakoordinaattien avulla.

Taulukko 2. Kotiseutukyselyn karttavastaukset kotiseudun merkityksellisistä paikoista.

Karttamerkintä
Alajärvi: keskustaajama, urheilukenttä, koulukeskus, Sikaneva, merkintöjä Alajärveen, Kurejoki-Sillanpää
Evijärvi: Haapajärvenkylä, Pikkuneva, Lepistönmäki (uimapaikka), Evijärven kirkko, Inansaari, keskustaajama, seurantalons ja urheilukentän ympäristö, Oosinneva, merkintöjä Evijärveen
Kortesjärvi: Purmojärvi, Lappisenjärvi
Lappajärvi: Mynkelinmäki, Vanhavuori, Söyringinlahti, Kärnäsaari, Yli-Lammi, Lappajärven kirkko, hotelli Kivitippu
Lehtimäki: keskustaajama, Lehtimäen opisto, Härkäneva
Soini: Keisala, Laasala, Alasen ranta, Iiroonjärvi, Niemi-kangas, Rässähärju, Hankosuo
Vimpeli: Varpakka-Lakeaharju, Sääksjärvi, Särvimäki
Alahärmä: Sahankylä
Lapua: koulukeskus ja urheilukenttä
Kaustinen: Huntuksenkallio
Perho: Poranen, keskustaajama
Veteli: keskustaajama, Liedesneva, Soidinkalliot
Kyyjärvi: keskustaajama
Kruunupyy: Svartkärret, Högnabba
Vaasa: Hietalahti
Ylistaro: Kitinoja
Pylkönmäki: keskustaajama, Luotojärvi
Larsmo (Luoto): Örna
Kajaani: keskusta, urheilukeskuksen alue

Vastauksia on mahdollista tarkastella usealla eri tavalla. Mahdollista on esimerkiksi keskittyä siihen, mitä kohteita ja paikkoja on tullut mainituksi eri alueilla. Tämä on varsin mielenkiintoinen tarkastelunäkökulma, mutta tällä tavalla vastauksia tarkasteltaessa aletaan helposti miettiä, mitä mahdollisia kotiseudun kohteita ”puuttuu” vastausten joukosta: nousevatko esimerkiksi paikallisessa kotiseututyössä tai -kirjallisuudessa mainitut kohteet tai matkailullista arvoa omaavat kohteet esille. Tärkeää onkin muistaa, että jokaisella henkilöllä on yksilöllinen tapansa kokea kotiseutunsa. Yksilölle tärkeät kotiseudun kohteet voivat olla yleisesti tiedossa olevia ja

sellaisia, että niiden merkitys on yhteisöllisesti jaettu, mutta näin ei välttämättä tarvitse olla. Tarkasteltaessa kyselyvastauksia näyttääkin olevan niin, että yleisempää yhteisöllistä arvoa omaavat kohteet eivät erityisemmin nouse esiin. Merkittävimpiä kotiseudun kohteina mainitaan nimenomaan vastaajien omaan henkilökohtaiseen elämänsäntähtäimeen ja elämänpiiriin liittyviä paikkoja, kuten oma lapsuudenkoti.

Sen sijaan, että ihmeteltäisiin alueen tunnettujen kohteiden mahdollista puuttumista, hedelmällisempää on tarkastella sitä, millaisia vastaajien kuvaamat kotiseudun merkitykselliset paikat ovat ja mitkä yhdistävät niitä kokemuksellisen kotiseututeorian valossa. Ovatto kotiseudun merkittävimmät kohteet luonnonympäristön, rakennetun ympäristön vai sosiaalisen ympäristön kohteita tai miten ne sijoittuvat ajalliselle jatkumolle?

Tarkasteltaessa taulukossa 1. esitettyjen vastauksien ajallista ulottuvuutta huomataan, että melko tarkasti puolet vastauksista käsittelevät menneisyyttä ja muistoja kotiseutukokemuksen oleellisena osana. Näissä vastauksissa kotiseudusta käytetään luonnehdintoja kuten ”syntymäpaikka” tai ”ihana ja huoleton lapsuus”. Kuvataan myös erityisiä tapahtumia elämänsäntähtäimeltä, kuten oman puolison tapaaminen, johon karttaan merkitty paikka liittyy. Kyse ei ole vain omakohtaisesti koetusta menneisyydestä eli muistoista. Ajallisuus liittyy vastaajat jatkumoon, joka ulottuu kertomusten, tarinoiden ja ylipäätään kollektiivisen muistitiedon muodossa omaa elämänhistoriaa kauemmaksi edellisiin sukupolviin ja jopa kymmenien miljoonien vuosien taakse Lappajärven syntyvaiheisiin.

Ne vastaajat, jotka asemoivat kotiseutunsa merkittävimmät paikat nykyhetkeen, kiinnittävät huomionsa etenkin harrastusten mutta myös työn ja opiskelun ympäristöihin. Vastauksissa nousee esiin muun muassa sellaiset paikat, joihin henkilö toistuvasti palaa esimerkiksi liikkumaan luonnossa, asioimaan ja opiskelemaan tai tapaamaan ystäviään ja tuttaviaan. Kotiseutukokemuksen rakentumisen kannalta oleellista onkin sekä ainutkertaisuus, kuten esimerkiksi yksittäinen tapahtuma ja siitä syntynyt muisto. Mutta aivan yhtä tärkeää on myös kokemuksen toistoluonne, jossa tietty toiminto ja paikka linkittyvät säännönmukaisesti toisiinsa.

Kuten luvussa 1. esitettiin, kotiseudun ympäristöt tai tasot eivät ole erillisiä. Usein niitä on vaikea erottaa toisistaan, kuten esimerkiksi ajateltaessa maisemaa luonnonympäristön ja ihmisen kädenjäljen yhteistuloksena. Kotiseudun merkityksellisiä paikkoja koskevia vastauksia voidaan kuitenkin karkeasti jaotella sen mukaan, korostuuko niissä luonnonympäristö, rakennettu ympäristö vai so-

siaalinen ympäristö. Vastauksista noin 20 % on sellaisia, että niissä luonnonympäristö muodosti kotiseudun merkityksellisen kohteen ydinsisällön. Näissä vastauksissa tyypillisesti mainittiin maise- ma, luontokokemus tai toiminnallinen suhde luon- toon. Vaikka vastauksissa mainittiin myös muita kotiseudun tasoja, kuten sosiaalisen ympäristön elementtejä, luonnonympäristöä koskevat vastauk- set olivat varsin hyvin erotettavissa omaksi ryhmäk- seen. Myös pelkistä karttavastauksista on löydettä- vissä erottuvia luontokohteita, kuten järvet, suot ja nevat sekä maastokohoumat.

Sen sijaan rakennetun ympäristön kohdalla vastausten tulkinta on paljon moniselitteisempää. Esimerkiksi maininnat ”synnyinkoti” tai ”oma koti” voivat tarkoittaa yhtä lailla kodin sosiaalista ja hen- kistä ilmapiiriä kuin myös ympäristöä rakennuk- sineen. Mikäli kirjallisia vastauksia tarkastellaan siten, että vastaaja on maininnalla koti, kotipaika, synnyinkoti tai mökki tarkoittanut sosiaalisen ja henkisen ympäristön ohella myös rakennettua ympäristöä, on tällaisia vastauksia noin kolman- nes kaikista merkityksellisistä paikkoja koskevista luonnehdinnoista. Mikäli vastauksia rajataan tiu- kemmin ja poimitaan mukaan vain sellaiset vas- taukset, joissa vastaaja mainitsee suoraan raken- netun ympäristön kohteen, kuten talon tai muun rakennelman, on tällaisia vastauksia vain noin 10 % kaikista kotiseudun merkityksellisistä kohteista. Pelkkien karttamerkintöjen joukosta on kuitenkin löydettävissä muutamia rakennetun ympäristön kohteita kuten urheilukenttiä, koulukeskuksia tai esimerkiksi hotelli Kivitippu ja Lappajärven kirkko.

Luonnonympäristöä ja rakennettua ympäristöä on vaikea ajatella ilman kolmatta kotiseudun tasoa eli sosiaalista ja henkistä ympäristöä. Emme ta- vallisesti ajattele luonnonympäristöä, rakennettua ympäristöä tai sosiaalista ja henkistä ympäristöä toisistaan erillisinä vaan yhtenä kokonaisuutena. Esimerkiksi kotia rakennuksena on vaikea erottaa kodin piiriin kuuluvista ihmisistä tai pihapiiris- tä avautuvista maisemista ja luonnonympäristön elementeistä tai koulurakennusta on vaikea erot- taä koulunkäyntiin liittyvistä kokemuksista. Näin tarkasteltuna periaatteessa kaikki kotiseudun merkityksellisiä paikkoja koskevat lyhyetkin kirjalliset luonnehdinnat kertovat jostain paljon kokonaisvaltaisemmasta sosiaaliseen ja henkiseen ympäristöön kytkeytyvästä kokemuksesta, kuin muutaman sanan tai rivin mittaisesta vastauksesta voi suoraan lukea. Esimerkiksi yksi sana ”mummo- la” avaa merkitysten ja mielikuvien horisontin, jo- hon itse kunkin omakohtaiset sukulaissuhteet ja perinteet asettuvat, mutta joka kuitenkin on yhe- teisesti jaettu ja ymmärretty sosiaalisen ja henkisen ympäristön taso. Jopa luonnonympäristön kokemu-

nen voidaan ymmärtää varsin sosiaalisena toimin- tana, vaikka siihen ei vastauksissa useinkaan liitetä muita ihmisiä. Se on osa luonnossa liikkumisen ja luonnon tuntemuksen perinnettä, joka välittyy su- kupolvelta toiselle.

Tutkija ei silti voi lähteä ikään kuin avaamaan ja sanallistamaan yksittäisten vastaajien puolesta heidän sosiaaliseen ja henkiseen kotiseutuunsa liittyviä kokemuksia lyhyiden luonnehdintojen perusteella. Muutama yksittäinen vastaus kuiten- kin avaa monisanaisemmin suhdetta esimerkiksi historian tapahtumiin, jotka ovat olleet vastaajan henkilökohtaisen kotiseutukokemuksen kannalta merkittäviä. Nämä liittävät vastaajan kotikylän ja oman suvun jatkumoon tai sotien tapahtumiin. Kaiken kaikkiaan sosiaalisen ja henkisen ympäris- tön näkökulmasta on syytä mainita toistamiseen ajallisuutta koskevan tarkastelun kohdalla havaittu lapsuudenkokemusten painoarvo. Tämä on varsin ymmärrettävää kokemuksellisen kotiseututeorian taustaa vasten, sillä suhde kotiseudun eri tasoihin alkaa muodostua varhaislapsuudesta lähtien. Näin ollen myös ne sosiaaliset ja henkiset ympäristöt, jotka ovat olleet meille ensimmäisiä, saavat kotiseu- tukokemuksissa erityisen painoarvon.

Kolmas ja erityisesti kokemuksellisuuden nä- kökulmasta kiinnostava tapa tulkita vastauksia on tarkastella sitä, miten yksittäisten henkilöiden vas- tauksissa kotiseudun kokonaisuus rakentuu. Jotta tällainen tarkastelu voidaan tehdä, huomiota kiin- nitettiin sellaisiin vastaajiin, jotka olivat merkinneet ja kuvanneet vähintään kolme kotiseudun merki- tyksellistä kohdetta. Tällaisia vastaajia löydettiin aineistosta 26. Esimerkiksi eräs vastaaja oli mer- kinnyt aikajärjestyksessä neljä kotiaan ja mökkipaikan eri puolille Suomea ja lisännyt näihin kaikkiin sydämen kuvan osoittamaan paikkojen tärkeyttä. Kotiseudun merkityksellisten paikkojen hahmot- taminen voi noudetella enemmän tai vähemmän selvästi kronologista järjestystä ja elämänsäajan eri vaiheita, jolloin syntymäpaikka ja lapsuuden koti, koulut, eri asuinpaikat, työpaikat sekä nykyhetken mielipaikat muodostavat kotiseudun kokonaisuuden. Ohessa on tästä esimerkkinä kolmen vastaajan kotiseudun merkitykselliset paikat siinä järjestyk- sessä, jossa ne on kyselyssä mainittu.

Osa vastaajista jäsentää kotiseutunsa siten, että ajallisen järjestyksen sijaan kotiseudun kohteet jä- sentyvät niiden merkityksellisyyden mukaan, jol- loin esimerkiksi oma nykyinen koti tai yksittäinen luontokokemus voi olla kotiseudun määrittymi- sessä avainasemassa. Kotiseudun merkitykselliset kohteet sisältävät samalla ikään kuin eräänlaisia välähdyksiä yksittäisiin tilanteisiin ja tapahtumiin kuten oheisissa keskeisissä esimerkeissä.

- Koulujen käyntipaikka.
- Syntymäpaikka/lapsuusaika ennen kouluikää.
- 10 v töissä.
- Asuinpaikka ennen nykyistä.
- Tenon ranta ei tarvitse selostusta.
- 10 v mökkipaikka.
- Vapaa-ajan asunto.

- Syntymäpaikka ja lapsuuden ajan paikka.
- Koulunkäynti nuoruudessa.
- Työssäkäyntialuetta.
- Vimpelin Saarikenttä.

- Synnyinseutuni.
- Olen käynyt kouluni Lapualla ja siellä on edelleen tärkeitä ihmisiä minulle.
- Nuoruusvuosilta paljon mukavia muistoja.

- Lakeaharju. Talvet kuluivat siellä. Sieltä avautuvat maisemat...
- Halkosaari. Nuoruus, kesä, bändit, paikan kauneus.
- Purmojärvi=mummola.
- Kotikylän keskus.

- Oma koti.
- Lapsuudenkoti.
- Lapsuuden pelipaikka.
- Mummola, missä lapsena vietin serkkujen kanssa aikaa.
- 2. serkkulapsen koti.

- Kesämökki, metsästys.
- Harastusmahdollisuudet: valaistu hiihtolatu 16 km, laskettelumahdollisuudet, metsästysalueet.
- Ampumarata.
- Työpaikka.

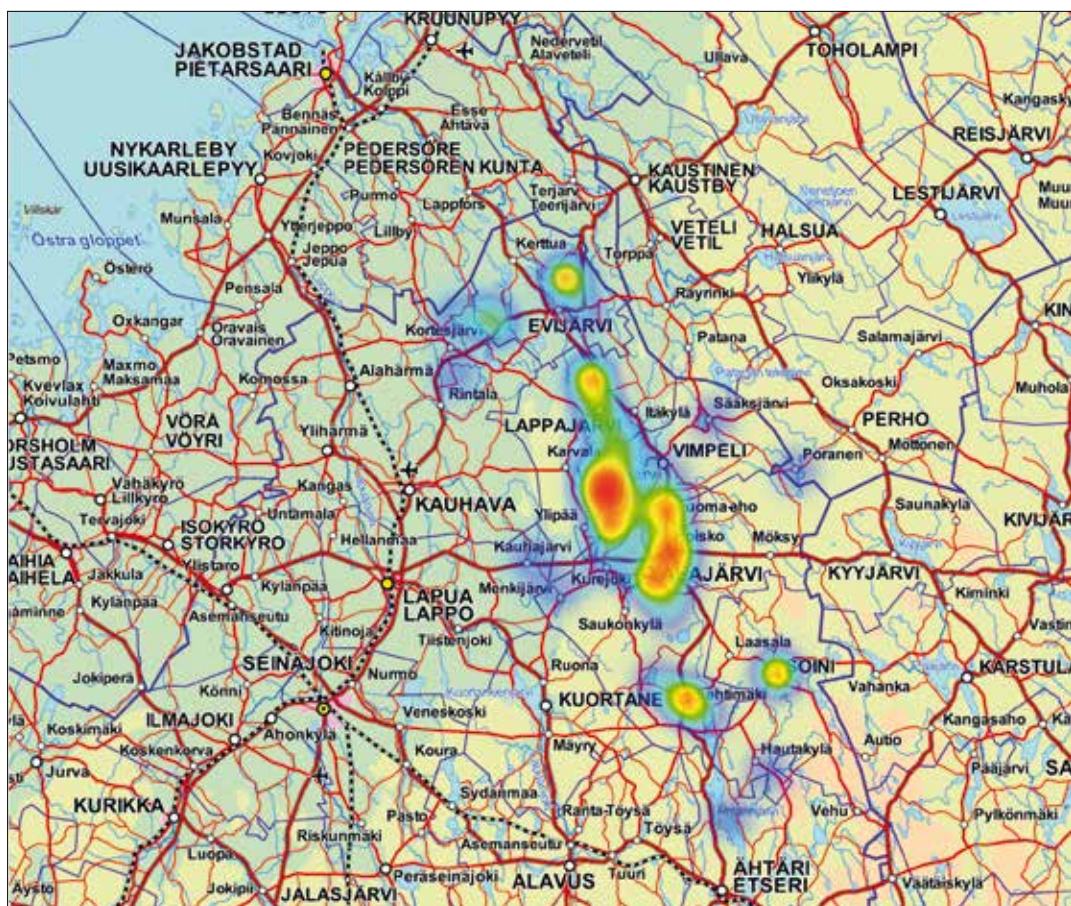
- Lähialueen erilaisissa metsissä patikoidessa voi kokea erämaan turvallisesti eksymättä.
- Paikka on suunnattu moottoriurheilulle, jossa jokainen lajiista kiinnostunut pääsee kokeilemaan taitojaan kohtuullisin kustannuksin. Radasta vastaa Alahärmän urheiluautoilijat.
- Talvisin hiihtämiseen ja kesällä eräilyyn. Hyvä paikka, on ylä- ja alamäkeä. Hyväkuntoiset valaistut ladut.
- Alueen lukuisat kesätahtumat ja maailmanluokan meininki.
- Alueen kesätahtumat, kaupat ja ihmiset.

Kaksi alimpana esitettyä vastausesimerkkiä puolestaan kuvaavat nykyhetken ja toiminnallisen ympäristösuhteen kautta jäsentyvää kotiseutukokemusta. Ero edellä esitettyihin kotiseudun jäsentämistapoihin on helppo huomata.

Vastaajia pyydettiin kotiseudun merkityksellisten paikkojen merkitsemisen jälkeen valitsemaan yhden kotiseutunsa kaikkein tärkeimmän paikan tai asian, ja mikäli mahdollista, merkitsemään se kartalle. Kaikkiaan 89 vastaajaa oli kertonut kotiseutunsa kaikkein tärkeimmän kohteen. Näistä 51 oli sellaisia, joista myös karttaan oli tehty merkintä. Vastaukset on esitetty lämpökarttakuvana (kartta 4.) sekä taulukossa 3. Karttakuvaa tarkasteltaessa

havaitaan, että vastaukset keskittyvät melko selvästi vastaajien omaan lähiympäristöön ja huomattavasti pienemmälle maantieteelliselle alueelle kuin kotiseudun merkityksellisten kohteiden kirjo. Samalla on huomattavissa, että kotiseudun tärkeimpiä kohteita koskevat karttavastaukset keskittyvät järviin, erityisesti Lappajärveen.

Taulukossa 3. on esitetty kotiseutukyselyn vastaukset koskien kotiseudun kaikkein tärkeimpiä paikkoja ja asioita. Vastaajilla oli mahdollisuus vastata yksinomaan sanallisesti kuvaten kotiseutunsa kaikkein tärkeintä asiaa, tehdä siitä pelkkä karttamerkintä tai tehdä sekä karttamerkintä että sitä kuvaava seloste.

Kartta 4. Kotiseudun kaikkein tärkeimmät paikat ja asiat sekä niiden muodostamat tiheytymät Järvisuon alueen asukkaiden kokemana.

Taulukko 3. Kotiseutukyselyn vastaukset koskien kotiseudun kaikkein tärkeimpiä paikkoja ja asioita.

Kuvaus kotiseudun kaikkein tärkeimmästä paikasta tai asiasta	Merkintä kartalla
Hiihto.	Alajärvi, Toukola, kuntorata
Kiiskisen peltoalue. Rauhoittava paikka jossa vietin lapsena paljon aikaa mopoillen ja vain oleskellen. Tilaa hengittää. Paljon muuttolintuja keväisin.	Alajärvi, Luoma-aho, Kiiskinen
Retket vanhempien kanssa Hirvijärvelle, myöhemmin serkkujen kanssa.	Alajärvi, Hirvijärven ja Menkijärven välinen alue
Synnyinkoti.	Alajärvi, Korkea-aho, merkitty talon tarkkuudella
Alajärvi ja järviseudun muut järvet.	Alajärvi, merkintä järveen
Syntymäkunta.	Alajärvi
Että Hoiskossa säilyisi koulu. Ja saataisiin uusia työpaikkoja.	Alajärvi, Hoisko
Luonto on yleensä minulle tärkein. Nykyisessä kotiseudussa luonto ei miellytä. Täällä valitsen ihmiset tärkeimmäksi. Ihmiset ovat jokseenkin mukavia, vaikka en pääsääntöisesti välitä olla ihmisten kanssa tekemisissä.	Alajärvi
Rauha ja ystävät.	Alajärvi, Kurejoki
Kotikylä.	Alajärvi, Luoma-aho
Synnyinkodin sijainti, tällä samalla paikalla sijaitsi suvun kantaisän asuinrakennus.	Alajärvi, Luoma-aho
Synnyinpaikka Ruuhinen ja sen maisemat.	Evijärvi, Ruuhinen
Oma koti.	Evijärvi
Maaseutumaisuus, perinteet, luonnonläheisyys, yhteisöllisyys.	Evijärvi
Järvimaisema.	Evijärvi, merkintä järven kaakkoispuolelle
Kyläyhteisö.	Evijärvi, Lepistönmäki
Maisema.	Kortesjärvi, Manninen.
Maatila lappajärvellä.	Lappajärvi
Kauppa lähellä. Lasten hoitopaikka lähellä. Koulut lähellä. Terveyskeskus lähellä. Kirjasto lähellä.	Lappajärvi, keskustaa-jama
Järvimaisema! Lappajärven upeat järvimaisemat rauhoittaa mielen.	Lappajärvi, merkintä järveen
Järvi ja juuret. Useitten sukupolvien aikana on Karvalan märkeä Kauhavan suunnalta kotiinpäin tullessa ollut ajatus ”järvi näkyy, olen tullut kotiin.” Täällä ovat myös juuret.	Lappajärvi, merkintä järveen
Lappajärvi.	Lappajärvi, merkintä järveen
Järvi.	Lappajärvi
Järvi.	Lappajärvi
Kaunis järvi ja puhdas luonto.	Lappajärvi
Lappajärvi siis järvi	Lappajärvi
Sukulaiset.	Lehtimäki, Ähtärin-järven pohjoispää, merkintä järveen
Luonto ja luonnon läheisyys.	Lehtimäki, Kätjänjärven ranta, Kätjänaho
Rauhallista paikkaa.	Lehtimäki, Suokonmäki

40 KOTISEUTUA KOKEMASSA – KOTISEUTUKOKEMUKSIA JÄRVISEUDULTA
TIMO SUUTARI (TOIM.)

Ritalanmäki. Siellä on syntymäkotini, siellä olen viettänyt lapsuuteni ja nuoruuteni. Nykyinen kotini on läheisyydessä.	Lehtimäki
Kolunkylä, kotikylä.	Soini
Tunnearvoltaan rakkain paikka.	Soini, keskustaajama
Koti.	Soinin keskustaajama, rakennuksen tarkkuidella
Luonto.	Vimpeli, Pyhälahti
Maisema järven rannassa, luonnonrauhaa.	Vimpeli, Varpakka
Sääksjärven koulu, koska isäni on ollut sitä rakentamassa ja olen asunut siellä.	Vimpeli, Sääksjärven koulu
Kesä mökki ja lapsuuden kotini ovat täällä.	Lapua, Kauhajärvi, järven eteläpää
Kaunis luonto ja vesistö.	Ähtäri, Ähtärinjärvi
Koti.	
Oma koti.	
Syntymäkoti.	
Synnyinseutu.	
Itse rakennettu koti ja muut rakennukset.	
Syntymä kunta ja lapsuuden muistot. Oma koti rauhallisella maaseudulla.	
Kotiseudussa tärkeintä on ihmiset ja se tunne, mikä kotiseudusta tulee.	
Minulle kotiseutu on kasvuympäristö. Siellä on juuret ja sieltä on lähtöisin. Tärkeintä siis omat juuret, muistot ja ihmiset.	
Turvallinen paikka asua. Kaikki välttämätön on löytynyt läheltä.	
Ympäriällä asuvien kyläläisten yhteisöllisyys, auttamishalu ja ystävällisyys.	
Asun järven rannalla. Luonto on lähellä. Vuodenaikojen vaihtelua on mukava seurata.	
Itse Lappajärvi ja sen ympäristö.	
Lappajärvi. Lapsuuden olen viettänyt Vimpelissä Lappajärven rannalla, kalastanut.	
Lappajärven järvi kokonaisuutena. Sen säilyminen puhtaana.	
Maisema.	
Luonto.	
Puhdas ja kaunis luonto.	
Viihtyisä ja puhdas elinympäristö.	
Luonto...Kauniit maisemat mistä voi nauttia eri tavoin. Varsinkin lapsena siellä sai leikkiä, retkeillä, hiihdellä jne..	
Paluu huolettomaan, turvalliseen ja luotettavaan ympäristöön.	
Luonto, rauhallinen ympäristö, ei liikaa ihmisiä.	
Tutut ihmiset.	
En halua Lappajärvelle turvapaikanhakijoita.	
Vakaa kriittisyys ja realismi yhdistettynä esteettiseen ympäristöön.	
Ihmisten kohtaaminen ja heitä yhdistävät asiat, joista syntyy mukavia muistettavia hetkiä.	
Oman kotiseudun historia.	
Yhteisöllisyys elää Vimpelissä.	
Pesäpallomenestys.	

Maaseudun rauha.	
Rauhallinen, rentouttava.	
Rauhallinen kaunis maaseutu.	
Rauhallista maalaiselämää.	
Rauhallinen asuinympäristö.	
Rauhallinen ja turvallinen paikka asua.	
Rauhallinen paikka asua, täällä vallitsee luonnonrauha; nytkin linnut laulavat.	
Kaippa se taitaa olla tärkeintä, että saa liikkua omalla kotiseudullaan sellaisena kun juuri sattuu olemaan, piittaamatta ulkopuolisten huomiosta.	
Sukuni historia.	
Olen asunut koko ikäni täällä.	
Vanhusten asema.	
Tärkein asia on kyläkirjat, joihin on tallennettu kylän historiaa, myös suvun vaiheita monien sukupolvien ajalta.	
Vimpelin Veto.	
Kaikkein tärkein asia minulle ei ole paikka kartalla.	
	Lehtimäki, Keskikylän eteläpuolella
	Lappajärven eteläkärki
	Lappajärvi, Valkeiskangas Valkeisjärven eteläpuolella
	Soinin kirkko
	Perho, Poranen, Mehtä-Poranen

Edellä taulukkoa 1. läpikäydessä kiinnitettiin huomiota kotiseudun merkityksellisten kohteiden ajalliseen ulottuvuuteen. Kotiseudun kaikkein tärkeintä paikkaa koskevia vastauksia tarkasteltaessa huomataan, että menneisyys ja muistot ovat niissäkin esillä, mutta vähäisemmässä määrin. Noin 20 % kysymykseen vastanneista oli sitonut vastauksen joko omaan henkilökohtaiseen elämänhistoriaansa tai osaksi esimerkiksi oman suvun tai kylän vaiheita. Ajallisen ulottuvuuden hahmottaminen lyhyestä vastauksesta on toki haastavaa, sillä esimerkiksi vastaus ”*syntymäkoti*” vääjäämättä tarkoittaa menneisyyttä aikaa, mutta ei silti lukitse ajallista tulkintaa yksinomaan menneeseen. Henkilö voi viitata syntymäkodilla myös rakennukseen, jossa parhailaankin asuu. Joka tapauksessa näyttää siltä, että kotiseudun tärkeintä paikkaa tai asiaa valittaessa katse siirtyy enenevässä määrin nykyhetkeen ja kohti kotiseudun tulevaisuutta, mikä ilmenee huolena esimerkiksi vanhusten asemasta, kyläkoulun säilymisestä tai Lappajärven tilasta.

Kotiseudun rakentumisen kolmea tasoa tarkasteltaessa havaitaan, että lähes 40 % vastauksista on sellaisia, että niissä tärkeimpänä mainitaan luonnonympäristö, maisema tai luontokokemus. Huomionarvoista on, että lukuisissa vastauksissa luonnonympäristö ja sosiaalinen ympäristö sulautuvat yhteen, kun vastaajat puhuvat luonnon rauhasta tai yleisemmin rauhallisuudesta. Nämä sanat toistuvatkin vastauksissa peräti 13 kertaa. Rakennetun ympäristön kohdalla pätee sama huomio kuin edelläkin: suoranaisesti asuinrakennuksia tai muita rakennelmia on maininnut vain muutama vastaaja, mutta ”*koti*” tai ”*syntymäkoti*” keräävät toki useampia mainintoja.

Kotiseudun tärkeimmät paikat tai asiat näyttävät yleisesti ottaen samankaltaisilta kuin kotiseudun merkittävimmät kohteet, mutta kokonaisuutena tarkasteltuna vastauksista on löydettävissä eroja. Erityisesti alueen sosiaalinen ja henkinen ilmapiiri yhdistettynä luonnonympäristöön ja maaseutumaisuuteen nousevat vastauksissa esille. Näitä vastauksia voi luonnehtia kokoavasti myös sellaisilla

käsitteillä kuin elinympäristö ja elämäntapa. Eräs vastaaja esimerkiksi kuvaa, kuinka ”*vakaa kriittisyys ja realismi*” yhdistyvät ”*esteettiseen ympäristöön*”. Luonto ei kuitenkaan puhuttele aivan kaikkia:

”Luonto on yleensä minulle tärkein. Nykyisessä kotiseudussa luonto ei miellytä. Täällä valitsen ihmiset tärkeimmäksi. Ihmiset ovat jokseenkin mukavia, vaikka en pääsääntöisesti välitä olla ihmisten kanssa tekemisissä.” (Kotiseutukyselyn vastaus)

Kuten ensimmäisessä luvussa todettiin, kotiseudussa voi olla kysymys nimenomaan jonkin paikan kokemisesta tutuksi ja kotoisaksi. Silloin kotiseututunnetta voi luonnehtia paikallisuudeksi tai täkäläisyydeksi. Usein tämä tuttuuden tunne syntyy ihmissuhteista ja yhteisöön kuulumisesta, sosiaalisesta ja henkisestä yhteydestä, *meikäläisyydestä*.

Tätä tunnetta kuvaa kyselyvastaaja, joka kertoo tärkeimmäksi kotiseudun asiaksi mahdollisuuden liikkua kotiseudullaan sellaisena kuin: ”*juuri sattuu olemaan, piittaamatta ulkopuolisten huomiosta.*” Samalla tämä tuttuuden ja turvallisuuden tunne tarkoittaa joillekin vastaajille sitä, että kotiseudulla on oltava ”*tutut ihmiset*”, ”*ei liikaa ihmisiä*” tai kuten yksi vastaaja toteaa: ”*en halua Lappajärvelle turvapaikanhakijoita.*”

Kotiseudun merkityksellisten paikkojen sekä kaikkein tärkeimmän paikan tai asian lisäksi vastaajia pyydettiin vielä valitsemaan yksi asia, joka heidän mielestään luonnehtii kotiseutua parhaiten ja josta he mielellään kertovat myös muille. Tähänkin kysymykseen oli mahdollisuus vastata yksinomaan sanallisesti, tehdä pelkkä karttamerkintä tai tehdä sekä karttamerkintä että selostaa sitä sanallisesti. 67 eri henkilöä kertoi mielestään kotiseutuaan parhaiten kuvaavan asian. Oheiseen taulukkoon 4. on koottu näitä vastauksia.

Taulukko 4. Kotiseutukyselyn vastaukset koskien kotiseutua parhaiten luonnehtivia asioita.

Kuvaus kotiseutua luonnehtivasta kohteesta	Karttamerkintä
Luoma-ahon teollisuuskeskittymä, teollisia työpaikkoja enemmän kuin kylässä asukkaita.	Alajärvi, Luoma-aho, merkitty teollisuusrakennukseen
Hyvät ulkoilumaastot. Paljon järviä. Hyvät uimapaikat. Hyvät kalastusvedet.	Alajärvi, merkintä tehty keskustajaamaan
Vahvat kylät.	Alajärvi, Luoma-aho ja Korkea-aho
Koiraspotti.	Alajärvi, lampi Korkea-ahon ja Luoma-ahon välissä
Luonnonrauha, koskematon luonto.	Alajärven ja Soinin välillä, Lehdonperä
Järviseutu.	Alajärvi, merkintä järveen
Luoma-ahon kylä on paikkakunnan työllistäjä! Samanlaisia tarvitaan lisää.	Alajärvi
Luonnonläheisyys (pellot, metsät, järvet, eläimet).	Evijärvi, Valmosa (suo)
Valehtelukisat.	Kortesjärvi, Ylikylä-Rintala (Ylikylän nuorisoseura)
Lappajärvi on tosi kaunis.	Lappajärvi, Savonkylä-Karvala, Hirsikangas
Kivitippu kylpylä.	Lappajärvi, merkintä tehty Kivitippuun
Lappajärvi. Erityisesti näkymä Ylipään korkeimmalta kohdalta Lappajärvelle. Maaseutua ja kaunis järvi.	Lappajärvi
Meteorin iskusta syntynyt, kaunis Lappajärvi ja maakuntakivi, Kärnäniitti.	Lappajärvi, merkintä Kärnänsaareen
Vimpelin Veto ja Saarikenttä.	Vimpeli, saarikenttä
Luonto.	
Luonto.	
Luonto.	
Kaunis luonto.	
Monipuolinen luonto.	

Oma rauha, luonto.	
Luonto, vedet, metsät.	
Luonto, pesäpallo, ihmiset.	
Puhdas luonto, kauniit maisemat, mäet ja järvet.	
Vuodenajat ja luonto. Tilaa elää, hengittää ja harrastaa.	
Järvet.	
Järvet.	
Kalastusmahdollisuudet, järven läheisyys.	
Tietenkin järvi ja pitäjän historia.	
Lappajärven järvi.	
Kaunis kraaterijärvi.	
Pohjanmaan isoin järvi - Lappajärvi.	
Se on kaunis järvi, jota sanotaankin Pohjanmaan helmeksi. Toivotaan että sitä voidaan myöhemminkin kutsua samalla nimellä.	
Järvi ja sen rannat, Kivitippu, kaikki luonnon kauneudet mitä ne sisältäväkään. On vaikea kuvata sitä, mitä luonto on minulle elinaikanani merkinnyt ja merkitsee edelleen. Kivitippu pitää säilyttää meillä asukkaiden ilona. Rannat olisi hyvä perata pajukoista.	
Kaunis ja ainutlaatuinen kraatterijärvi. Hyvät, tavalliset ihmiset, jotka eivät ihan heti jokaiseen hulluuteen hetkahda. Maalaisjärjen ja perusarvojen paikka.	
Lappajärven ja sen ympäristön tarjoamat monipuoliset mahdollisuudet.	
Koskenranta jossa riippusilta.	
Luonnonkauniit Matosuon retkeilyreitit ja Löytömäen upeat maisemat.	
Lakeus jossa taivas on korkialla.	
Maalaismaisema.	
Kauniit järvi- ja luontomaisemat. Lakeuden ja Keski-Suomen rajalla jylhät mäkimäastot.	
Lukuisat järvet, mitkä kaunistavat maisemia ja joista saa nauttia mm. uiden ja onkien...	
Maaseudun rauha, komeat maisemat, Järviseutu. Ystävälliset ihmiset, yrittäjiys.	
Rauhallinen asuinseutu, maaseutumainen kylä, kaunis luonto ja upea järvi.	
Mukava.	
Turvallinen.	
Tarpeeksi vähän ihmisiä.	
Pieni kylä.	
Naapuriapu ja vanha kökkäperinne. Esimerkkeinä Suokonmäen näkötorni kökkävoimin tehty.	
Aktiinen kylätoiminta ja mukaan jokainen on tervetullut.	
Kivaa maalaiselämää.	
Rauhallinen paikka asua.	
Itsellisiä omillaan pärjääviä ihmisiä.	
Yhteisöllisyys. Pieni paikka, niin kaikki tuntee kaikki. Joskus se on myös haitta, mutta enimmäkseen mukavaa.	
Kansallispelimme pesäpallo, jota on paikkakunnallamme pelattu menestyksekkäästi kymmeniä vuosia.	

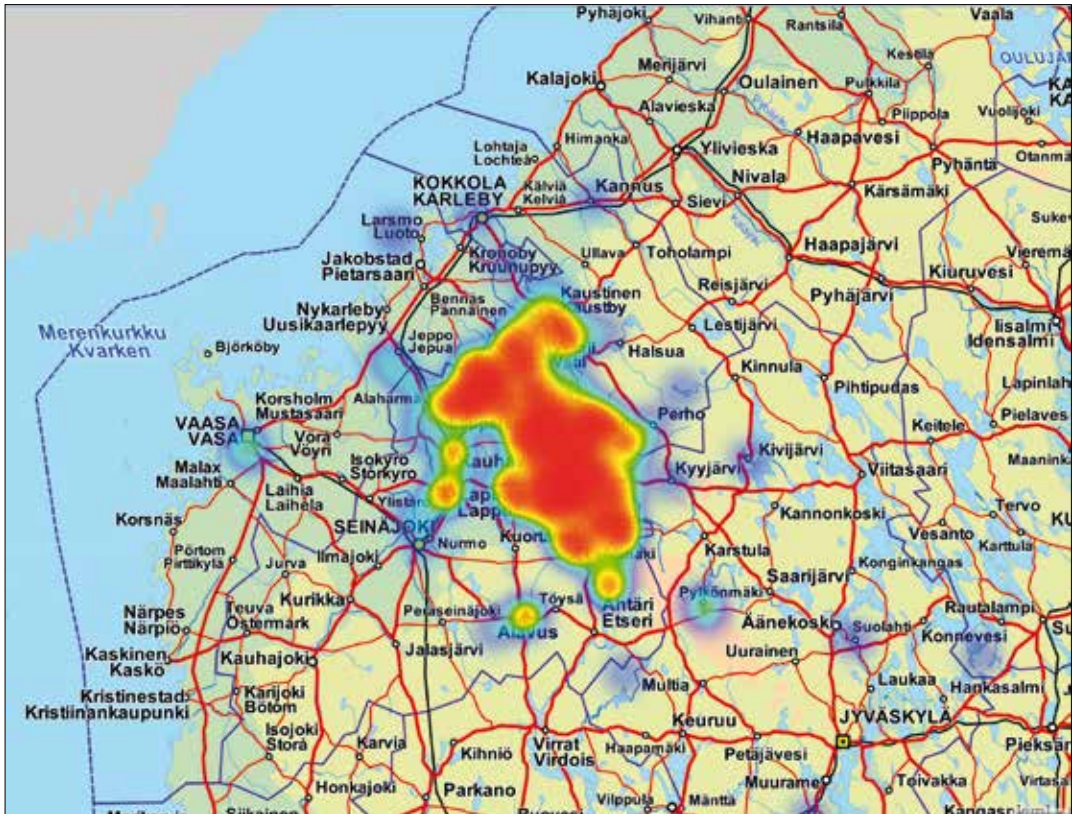
Soinilaisten vapaus-, talvi- ja jatkosota sekä taistelupaikat Karjalan kannaksella.	
Tehdasalueet, peltoaukeat, ladot, riihet, alueen historia.	
Ensin mainitsen teollisuuden sen työpaikkojen takia sitten omalaatuisen sukunimen takia ja sen historiasta sekä aktiivisesta kyläkulttuurista.	
Luonnonrauha. Tämän päivän erittäin suurena uhkakuvana tuulivoimarakentaminen. Lähiympäristöömme suunnitteilla n. 50 tuulimyllyä ja lisäksi kotikuntaamme yli 100. Näissä ei oteta millään tavoin huomioon asukkaita. Näiden myötä luonnonrauha menee, maisemat muuttuvat erittäin huonoon suuntaan ja lisäksi erittäin suurena uhkakuvana niiden mukanaan tuomat sairaudet. Pienen ihmisen on erittäin vaikeaa vaikuttaa näihin asioihin.	
Järviseu tu alueena. Vaikka kuulummekin Etelä-Pohjanmaahan, silti olemme järviseu tulaisia.	
	Vimpelin saarikenttä
	Perho, Salamajärvi
	Kivijärvi, Kivijärven Kirkkosalmi
	Alajärvi, Runnasniemi, merkintä tehty niemenkärkeen Lappajärveen
	Lappajärvi, merkintä järveen
	Alajärvi, liruunjärven pohjoispuolella, Käärme kalliot ja Pohjoisneva
	Vimpeli, keskustaajama
	Lehtimäki, Ähtärinjärven pohjoispuoli
	Alajärvi, Saukon kylä, Harjukangas

Kun kahdessa aiemmassa kysymyksessä vastaajaa pyydettiin pohtimaan kotiseutuaan henkilökohtaisten kokemusten kautta, nyt kysymyksenasettelulla haluttiin kääntää huomio siihen, millaisista asioista omassa kotiseudussa ollaan ylpeitä ja mitä kotiseudusta halutaan kertoa muille. Ensimmäisenä vastauksia tarkasteltaessa havaitaankin, että vastaajien henkilökohtaiset menneisyyden tapahtumat ja muistot puuttuvat lähes tyystin, mitä voidaan pitää oletettavanakin. Muutamassa vastauksessa kotiseutuympäristö linkittyy historian tapahtumiin, kuten sotiin ja historiallisiin kehityskuluihin kuten esimerkiksi pesäpallon merkitykseen alueella.

Jo aiemmista vastauksista kävi ilmi, että luonnonympäristöllä on erittäin keskeinen asema Järviseu dun alueen asukkaiden kotiseudun osana. Tämä tulkinta saa entisestään vahvistusta, kun tarkastellaan taulukossa 4. esitettyjä vastauksia. Luonnonympäristö, maisemat ja järvet, etenkin Lappajärvi, keräävät valtaosan maininnoista. Sosiaaliseen ja henkiseen ympäristöön liittyvät puolestaan maa-seutumuaisuus ja yhteisöllisyys, alueen vahva teollisuus sekä pesäpallo. Yksittäisinä mainintoina

rakennetun ympäristön kohteista nousevat esiin hotelli Kivitippu Lappajärvellä, Vimpelin saarikenttä ja Koskenrannan riippusilta, Suokonmäen näkö-torni Lehtimäellä sekä Luoma-ahon teollisuuskeskittymä Alajärvellä.

Kartassa 5. on esitetty kokoavasti kaikki digitaaliseen karttapohjaan tehdyt kotiseutumerkinnät. Lämpökarttakuvassa on korostettu vastauksien yhtymä, jolloin on saatu esiin varsin selvästi se alue, jolle kotiseutukyselyn karttavastaukset ovat keskittyneet. Kuten edellä karttojen 2. ja 3. kohdalla todettiin, vastaukset ovat varsin selvästi keskittyneet Järviseu dun alueelle. Jo kartan 3. kohdalla nostettiin esiin muutamia huomionarvoisia seikkoja, jotka näkyvät yhä selvemmin kartassa 5. Esimerkiksi merkille pantavaa on Järviseu dun alueen asukkaiden kotiseudun kohteiden suuntautuminen jossain määrin myös Keski-Pohjanmaan, käytännössä Vetelin ja Kaustisen, suuntaan sekä Suomenselälle Ähtärin, Alavuden ja Pyllönmäen suuntaan. Sen sijaan mentäessä kohti Pohjanmaan ruotsinkielisiä alueita koetun kotiseudun raja on varsin jyrkkä. Myöskään Kauhava, Lapua tai etenkin maakun-

Kartta 5. Kotiseudun merkitykselliset ja kaikkein tärkeimmät paikat ja asiat sekä kotiseutua parhaiten luonnehtivat asiat Järviselä alueen asukkaiden kokemana.

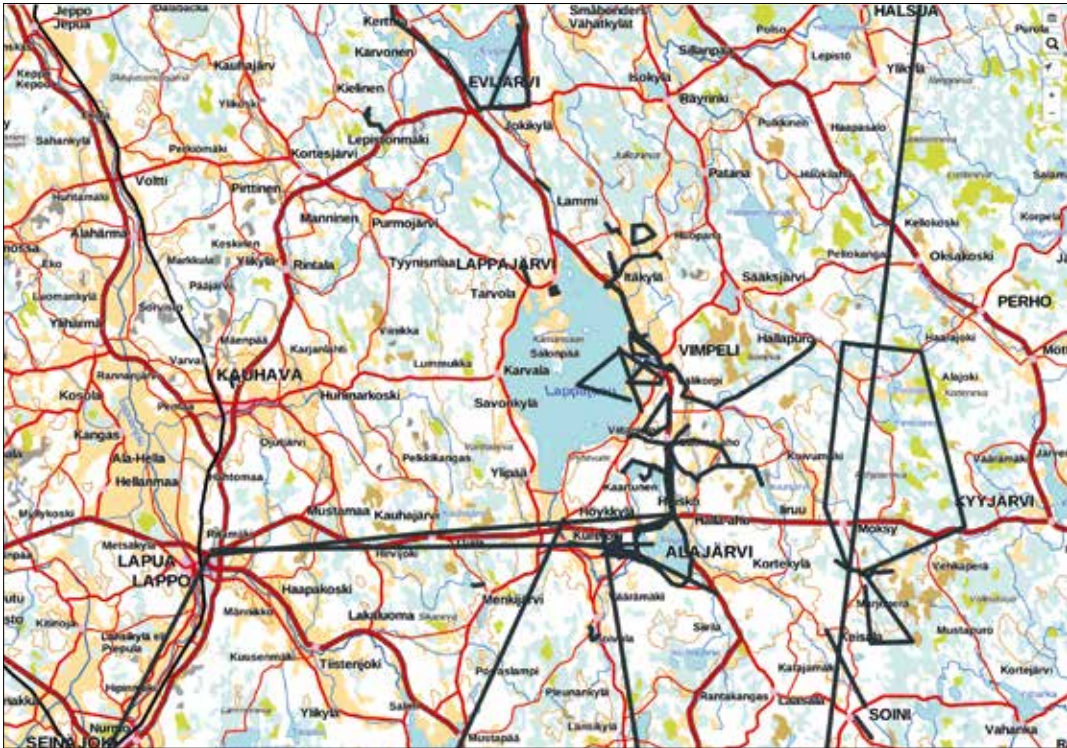
takeskus Seinäjoki eivät näytä juurikaan keräävän mainintoja Järviselä alueen asukkaiden kotiseudun kohteina. Niin ikään Vaasa, Kokkola ja etenkin Pietarsaari tulevat tuskin lainkaan mainituiksi 2010-luvun Järviselä alueen asukkaiden kotiseutukokemuksia kysyttäessä.

Yhdistelmäkartan selvärajaisuus ei luonnollisesti tarkoita, että Järviselä alueen asukkailla ei olisi runsaastikin yhteyksiä ”kuuman” alueen ulkopuolelle. Se ei myöskään tarkoita, että ”kylmiksi” jääneet paikkakunnat eivät olisi kenellekään järviseläläiselle tärkeitä kotiseudun kohteita. Sen sijaan yhdistelmä kertoo, mitkä paikat, kohteet ja asiat ovat nousseet esiin, kun satunnaisotannalla valittu 117 alueen asukasta ovat pohtineet omaa kotiseutusuhteuttaan. Koska kotiseutu on yksilöllinen ja koko elämänhistorian ajan rakentuva kokemus, vastausten kirjo lisääntyisi vastaajien määrän kasvaessa. Kuitenkin otanta riittää osoittamaan alueellisen kotiseutukuvan pääpiirteet, sillä jo tämän kyselyaineiston vastaukset alkavat toistaa samoja aiheita, teemoja ja vastausmuotoiluja.

2.4 KOTISEUDUN REITIT JA ALUEET

Kotiseutukyselyssä vastaajat pystyivät merkitsemaan karttapohjaan yksittäisten pisteden lisäksi myös reittejä sekä rajaamaan alueita. Vastaajista 24 olikin merkinnyt kartalle reittejä, jotka on esitetty kartassa 6. Yhteensä karttapohjaan oli tehty 41 reittimerkintää. Ne vaihtelivat lyhyistä kävelyreiteistä aina useiden satojen kilometrien mittaisiksi. Samalta vastaaja saattoi olla useampikin kotiseutuunsa kuuluva reittiehdotus. Karttaesityksen mittakaavasta johtuen kaikki reitit eivät näy kokonaisuudessaan, kuten esimerkiksi yhteydet pääkaupunkiseudulle, tai kaikkein lyhimpiä reittejä ei pysty tunnistamaan oheisesta digitaalisesta muodosta olevan kartan kuvatulosteesta.

Kuitenkin tarkasteltaessa yksityiskohtaisemmin reittimerkintöjä huomataan, että osa vastaajista on pyrkinyt seuraamaan tarkasti kulkuväyliä, kun taas jotkut ovat merkinneet reittejä linnuntietä pitkin lähtö- ja päätepisteen mukaan. Jälkimmäisessä tapauksessa voi ajatella, että vastaajalle tärkeintä

Kartta 6. Kotiseutukyselyn vastaajien kotiseudun tärkeimmät reitit.

ovat olleet nuo kohteet tai päätepisteet, joiden välillä kuljetaan: esimerkiksi oma koti Järvisseudulla ja ystävien tai isovanhempien koti Järvisseudun ulkopuolella. Näiden väliin jäävää tilaa ei kuitenkaan ole koettu kotiseudun kannalta erityisen merkittävaksi, vaikka varmasti matkan varrelle mahtuu monia mieleenpainuvia kohteita ja välietappeja. Mahdollisimman huolellisesti tien tai polun muotoja seuraileva vastaus taas kuvastaa sitä, kuinka reitti itsessään on vastaajalle merkityksellinen: yksittäiset puut tai puronylitykset on pyritty tavoittamaan.

Karttavastauksista havaitaan myös kaksi muuta seikkaa. Ensinnäkin vastaukset näyttävät painottuvat Lappajärven itäpuolelle, Alajärven ja Vimpelin alueelle, eikä esimerkiksi Lappajärven länsirannalle ole tehty reittimerkintöjä. Tästä huomiosta ei kuitenkaan kannata lähteä tekemään pitkälle meneviä johtopäätöksiä, vaan kyse voi olla myös vastaajien valikoitumisesta. Sen sijaan kiinnostavaa on huomata, että reittejä on piirretty nimenomaan järvien läheisyyteen (Evijärvi, Lappajärvi, Alajärvi), mikä kertoo järviluonnon merkityksestä alueen asukkaille.

Kartalle merkitsemisen lisäksi osa vastaajista oli kuvannut sanallisesti heille tärkeitä kotiseudun reittejä. Ohessa alla on esitetty näitä sanallisia vastauksia. Lainauksia on muokattu siten, että vastaa-

jaa ei voitaisi tunnistaa ja että lainaukset olisivat helpolukuisempia.

- ”Virstaharjun reitti. Hienoa ulkoilumaastoa. Raikas ilma.” (Alajärvi)
- ”Hirvijärvi. Sinne mentiin yleensä kävellen, onkien ja [koiran] kanssa, jonka mummo laittoi meille mukaan.” (Alajärvi)
- ”Kotipaikan yhteys tyttären asuinpaikkaan on muodostunut vuosien kuluessa tutuksi ja tärkeäksi.”
- ”Alajärvimaratonin reitti upeissa järvimaisemissa.”
- ”Reittiä aina menty, kun ollaan matkustettu viroon mummulle ja papalle.”
- ”Lapsuuden kodin ohi kulkeva hiekkatie. Sitä pitkin mentiin kouluun, kavereiden luokse. Sen vieressä pellot, metsät ja ehdottomasti tärkeimpänä ryömy (rotko minkä pohjalla kulkee puro), missä leikittiin.” (Alajärvi)
- ”Tätä reittiä tuli kuljettua äitin mukana kun vierailtiin äidin kotikulmilla, kävellen matka kesti muistini mukaan 1,5 tuntia, matka tuntui lapsesta ikuisuudelta, myöhemmin aikuisiällä on vasta tajunnut miten läheltä äiti olikin koitoisin.” (Alajärvi–Vimpeli)

- ”Tätä reittiä kulettiin riuhelle, 60-luvulla vielä hevosella, reitti kulkee Kiiskisen poikki kulkevan puron yli joka tulvi keväisin yli äyräiden. Muistan kun pelosta vapisten ylitettiin puro, johon silta oli tehty joistain rankakoppuroista.” (Alajärvi–Vimpeli)
- ”Evijärven Inanlahden lenkkipolku noin seitsemän kilometriä. Reitillä voi ihailla lähes kaikkia maisematyyppejä. Inan kylä on rakennussineen lahden ympäristössä ja Inansaareissa, jonka läpi menee kahden sillan kautta Rannan tie. Reitin varrella on eri ikäisiä metsikkökuvioita, peltoja ja suomalaisia. Inan nuorisoseura on korkealla mäellä, josta on kaunis näköala Inanlahdelle. Esim ratsastusreitiksi erinomainen maisemareitti.”
- ”Lenkkireitti kotona asuessani, kovin tutut rakkaat maisemat.” (Evijärvi)
- ”Kotona asuessani koulumatkani entiseen Kivijärvenkylän kouluun Ala-Asteelle. Monet kerrat pyöräilty säällä kuin säällä tai menty koululaiskytydillä.” (Evijärvi)
- ”Joki, aina elämässä mukana.” (Lappajärvi–Evijärvi)
- ”Matka kauppoihin, lapsen hoitopaikkaan, kouluun, kirjastoon ja terveyskeskukseen ja kotiin takaisin.” (Lappajärvi)
- ”Alaneva. Olen kiertänyt tätä reittiä pikkupojasta saakka. Lintuharrastajana ja esteetikkona se on merkinnyt, erilaisien säiden vallitessa, merkittävää suomalaisen ja lappajärveläisen luonnon ja erityisesti peltoluonnon kokemista ja sen ajallisesta muuttumista.”
- ”Luomalantietä on poljettu monet monituiset kerrat pyörällä edes takaisin ja juttua on ystävien kanssa riittänyt. Ja päämääränä oli aina muiden kavereiden näkeminen tavalla tai toisella.” (Lappajärvi)
- ”Ammeskallion lenkkipolku on tosi kiva. Joku kyllä hakkas siitä kivaa metsää pois alkupäästä, mut on se vieläki hieno.” (Lappajärvi)
- ”Ulkoilureitti. Tehtiin talkoilla muutama vuosi sitten EU-rahoituksella.” (Lappajärvi)
- ”Kotoa Hiismäkeen, rauhallinen kävelyreitti hiekkatietä pitkin, nähtävyyksinä metsää, peltoa ja luonnon eläimiä. Hyvin vähän auto- tai traktoriliikennettä. Siellä käy myös muita lenkkeilijöitä ja koirantaluttajia.” (Lappajärvi)
- ”Kuninkaanpolku, luontoreitti.” (Soini)
- ”Kalastusta, marjastusta” (Soini)
- ”Vatpakka–Lakeaharju -hiihtolenkki.” (Vimpeli)
- ”Pokelan lenkki, (maatietä Lakaniemi–Vimpeli–Pokela–Lakaniemi) mukava kävelylenkki.”

Kirjallisten vastausten perusteella reitit voidaan luokitella karkeasti kolmeen ryhmään: luonnossa liikkumiseen (kävely-, juoksu-, patikointi- ja hiihtolenkit), reitit sukulaisten ja ystävien luo sekä arkiset koulu- ja asiointimatkat. Merkille pantavaa vastauksissa on luonnonympäristön korostuminen:

Kuva 2. Näkymä Kuninkaanpolun varrelta. Kuva: Tero Hintsu.

ilmanala ja sään vaihtelut, maaston pinnanmuodot, järvi- ja joki- sekä pelto-, metsä ja suomalaisemat kuin myös eläimet olivat esillä vastauksissa. Huomionarvoista myös on, että yksikään vastaaja ei kirjallisissa vastauksissa ollut kertonut, että työmatka olisi hänelle kotiseudun merkittävä reitti, joskin yhdessä lapsuusmuistossa olikin viittaus riihelle kulkemiseen ja täten maatalon töihin. Tämä on sikäli yllättävää, että esimerkiksi kotiseudun merkityksellisten paikkojen joukossa oli mainittu työpaikka muutamaan otteeseen. Vaikuttaakin siltä, että vaikka työmatka on merkittävä osa ihmisten arkipäivää, ei sen nähdä kuuluvan kotiseutukokemuksen piiriin. Vastauksista paljastuu lisäksi se, kuinka kotiseutukokemus kerrotaan ajallisesti: reittikuvauksissa lapsuuden muistot ja nykypäivän kokemukset ovat yhtä lailla tärkeitä, ja joissain vastauksissa ne sulautuvat yhteen vastaajan kertoessa, kuinka joki on elämässä aina mukana tai kuinka pikkupojasta asti on tarkkaillut peltoluontoa. Ajallisuudesta kertoo myös havaittu muutos, kun tutun lenkkipolun varrelta on hakattu metsää.

29 eri vastaajaa oli rajannut kartalta kotiseutuunsa kuuluvia ja itselleen tärkeänä pitämiään alueita. Kaikkiaan 35 erilaista aluetta oli piirittynyt karttapohjaan (kartta 7.). Alueiden kohdalla pä-

tee pitkälti samat huomiot kuin reittienkin kohdalla; samalta vastaajalta saattoi olla useampikin aluumerkintä. Alun perin digitaalisessa muodossa olevan kartan kuvatulosteesta on vaikea erottaa lukuisia päällekkäisiä alueita toisistaan, mutta tummeneva väri kertoo siitä, että samaan kohtaan on useampikin vastaaja rajannut kotiseutuunsa oleellisesti kuuluvan alueen.

Kirjalliset vastaukset avaavat kartalle rajattujen alueiden taustalla olevia perusteluja. Aivan kuten edelläkin, vastauksia on muokattu siten, että he olisivat helpollukuisia ja ettei vastaajaa voitaisi tunnistaa.

- ”Valkealammen luonnossa on kiva käydä.”
- ”Alue, missä eniten kuljen ja asioin. Myös monet sukulaiset, ystävät ja tutut ovat tämän alueen sisällä.” (Laaja alue Kokkola–Kaustinen–Veteli–Vimpeli–Alajärvi–Kuortane–Töysä–Ilmajoki–Lapua–Kauhava–Uusikaarlepyy–Pietarsaari–Kokkola).
- ”Alue jossa liikumme luonnossa.” (Laaja alue Vimpeli–Alajärvi–Soini).
- ”Kotiseutu, syntymäkylä”.
- ”Päijänteen/Konneveden ympäristö.”
- ”Alue, jossa olen lapsena useasti kulkenut linja-autolla.”

Kartta 7. Kotiseutukyselyn vastaajien kotiseudun tärkeimmät alueet.

- *"Tervahautapuisto. Siellä lapsena leikittiin isolla porukalla, uudella asuntoalueella kun riitti lapsiperheitä niin että kavereita oli aina."*
- *"Kalastusta, marjamaita, kesämökki pienen järven rannalla."* (Alajärvi-Soini)
- *"Alajärven metsästysseuran metsästysalueet."*
- *"Sääksjärvi. Kaikki lapsuuden kesät tullut vietettyä Sääksjärven maalaismaisemissa lehtiä rapsutellen."*
- *"Vimpeli sekä Itäkylä, se alue missä vietetty iso osa ajasta."*
- *"Tuttu alue elämän aikana, ihmiset ym."* (Lappajärven Tupsulasta Evijärven eteläpään seuran Välijokea)
- *"Tutuin alue kotikylästäni, jossa olen viettänyt eniten aikani."*
- *"Tähän kylään olen kasvanut ja täältä minä olen, vaikka ympäri Suomen on asunut."* (Vimpeli, Itäkylä)
- *"Söyriingin kylä ja lahti, siinä koko kotiseutuni ydin."*
- *"Lapsuuden kalastus- ja seikkailupaikat."*
- *"Heinäjärvenkallio. Siellä oli hyviä jyrkkiä laskumäkiä."*
- *"Hyvin suurpiirteisesti tämä, Kivijärvenkylä, synnyinkyläni."*
- *"Pieni kylä (Saukonkylä), josta olen kotoisin."*
- *"Koko kylä on mulle merkityksellinen jo sen historian takia ja lapsuuden vilkkaana kasvuympäristönä."*
- *"Pokela – Lakaniemi."*

Kirjallisten vastausten perusteella kotiseutua kuvaavat alueet voidaan jakaa kahteen kokonaisuuteen: luonnossa liikkumisen ja luontoharrastusten alueisiin (kalastus, marjastus, metsästys) sekä alueisiin, joita luonnehtii sukulaisuus ja läheiset ihmissuhteet. Erityisesti kotikylä mainitaan usein tällaisena alueena. Ajallisesti tarkasteltuna useassa vastauksessa nousee esiin lapsuuden leikki- ja kasvuympäristö, joka muodostaa tärkeän kotiseutualaueen. Yksittäisenä huomiona vastauksista voidaan nostaa myös esiin koko kyselyaineiston ainoa suoraan Pietarsaaren aluetta koskeva maininta osana vastaajan laajaa asiointialuetta.

2.5 KOKOAVIA HUOMIOITA KOTISEUTUKYSELYSTÄ

Kotiseudun merkitykselliset paikat sekä kaikkein tärkeimmät ja kotiseutua parhaiten luonnehtivat asiat liittyvät vastaajien mielestä alueen luonnonympäristöön ja maisemiin sekä sosiaaliseen ja hen-

kiseen ilmapiiiriin. Alueen järvet ja vesistöt, etenkin Pohjanmaan helmeksi kutsuttu Lappajärvi, nousivat vastauksissa toistuvasti esiin. Sen sijaan esimerkiksi rakennetun ympäristön kohteita ja yksittäisiä rakennuksia oli mainittu koko kyselyssä melko vähän ja kotiseudun merkityksellisiä paikkoja oli linkitetty historian tapahtumiin varsin niukasti. Toisaalta sitäkin enemmän kotiseutu näyttää kiinnittyvän vastaajien omaan elämänsäntekemiseen ja muistoihin.

Edellä todettiin, että yksittäisistä kotiseutukokemuksista kutoutuu jonkin alueen ihmisten kotiseutua luonnehtivia kokonaisuuksia. Myös nyt käsitellystä kyselyaineistosta voidaan nostaa esiin yksittäisten vastausten yli nousevia huomioita koetun kotiseudun kohteiden suuntautumisesta. Vaikka yksittäisiä merkintöjä kertyi eri puolille Suomea ja ulkomaita myöden, näyttävät vastaukset kuitenkin kokonaisuutena suuntautuvan tietyllä tavalla. Esimerkiksi historiallinen yhteys ja Järvisseudun alueen kuuluminen Pietarsaaren suuntaan ei näytä tämän päivän ihmisten kotiseutukokemuksissa muodostavan merkittävää alueellista ulottuvuutta. Toisaalta myöskään maakuntakeskus Seinäjoki ei näytä juurikaan kuuluvan Järvisseudun alueen vastaajien kotiseutuun.

Kotiseutu representoituu koettuina maisemina, muistoina ja tarinoina. Varsin kuvaava on erään vastaajan toteamus: *"Kaikkein tärkein asia minulle ei ole paikka kartalla"*. Kokemuksen kerronnalliset elementit, tarinallisuus ja ajallisuus jäävät helpposti karttapohjan jalkoihin. Merkintä kartalla ei yksinään kerro kotiseutukokemuksen sisällöstä. Ei myöskään sinänsä elinympäristön laadusta tai siitä, miksi jokin paikka on tärkeä. Tämä edellyttää kirjallista tai suullista kertomusta.

Vaikka tarjolla oli mahdollisuus lisätä kartta-merkintöjen ohien valokuvia tai videoita, oli kyselyyn liitetty vain 14 valokuvaa eikä lainkaan videoita tai linkkejä videoihin. Yksi verkko-osoite oli liitetty kyselyvastauksen ohien. Mainittuja kyselyyn liitettyjä valokuvia ei ole esitetty tässä julkaisussa, koska suurimpaan osaan ei ollut saatavilla käyttöoikeutta eivätkä kuvat olleet resoluutioltaan riittäviä, jotta niitä voitaisiin käyttää painotuotteessa. Valokuvien aiheina olivat Lappajärven Alanevan peltoaukea, Järvisseudun ammatti-instituutti, hotelli Kivitippu, Lappajärven S-Market, Rantanäkymä Lappajärven Itäkylästä, vanha valokuva Vimpelin sotakoulun edustalta, ilmakeu Lakaniemestä sekä maisemakuvia Alajärveltä ja muualta Suomesta.

Kotiseudun representoiminen eli esittäminen digitaalisessa muodossa, olipa kyse sitten valokuvasta, videosta tai äänitallenteesta, on varsin työllästä rajauksien ja valintojen tekemistä. Itse koti-

seutukokemus on usein enemmän tai vähemmän jäsentymätön, ja siitä täytyisi ikään kuin poimia ja kyetä jäsentämään kotiseutukehityksen ohjaamana tietty tulkinta ja esitys. Tässä mielessä kotiseutukokemuksen jäsentäminen digitaalisella karttapohjalla tai kotiseudun esittäminen yhdellä valokuvalla on varsin vaativa ponnistus. Esimerkiksi ohjatussa keskustelutilaisuudessa tai työpajassa aiheesta pidetty omia kokemuksia valottava puheenvuoro antaa mahdollisuuden spontaanimpaan ja väljempään ilmaisuun, jossa kotiseutua ei tarvitse tiivistää yhteen tai muutamaa karttamerkintään tai valokuvaan.

Luvussa 1. kuvattiin, kuinka käytetty pehmo-GIS-menetelmä on kehitetty osallistavan alue- ja yhdyskuntasuunnittelun tarpeisiin. Kotiseutututkimuksessa kiinnostus ei osallistavan suunnittelun tavoitteista poiketen kohdistu niinkään tiettyyn kohteeseen maastossa tai rakennetussa ympäristössä vaan kokemuksiin, joilla on tilallinen ja ajallinen ilmenemismuotonsa. Yhdyskuntasuunnittelun traditiosta katsottuna elinympäristön kokeminen kertoo osaltaan myös suunnittelun laadusta (Kytä & Kahila 2006, 157). Kotiseudun kokemisessa ei kuitenkaan ole kyse yksinomaan sellaisesta ympäristön laadun kokemisesta, johon voidaan vaikuttaa osallistavan suunnittelun keinoin, vaan laajemmasta ihmisten paikka- ja aikasuhteesta. On ilmeistä, että ”huonolla suunnittelulla” voidaan vaikuttaa ihmisten kotiseutukokemuksiin kielteisesti, mutta

kärjistetysti sanottuna, toimimaton ja epäviihtyisäkin ympäristö voidaan periaatteessa kokea kotoiseksi.

Kokemusten alistaminen tutkimuksen tavoitettavaksi, liittyivätpä ne sitten ihmisten paikkakokemuksiin tai kotiseutusuhteeseen, on aina vaikeaa. PehmoGIS-menetelmän kehitystyötä on tehty erityisesti suunnittelutarpeen näkökulmasta ja olemassa olevan tiedon yhdistämistä ajatellen (mm. Kytä ym. 2013, 45), mutta kotiseutututkimuksen ja kotiseutusuunnittelun sovelluksena tietääksemme kyse oli nyt ensimmäisestä kerrasta.

Vaikka edellä esitetyt aineistot tarjoavat jo selaisenaan hedelmällisen maaperän tulkinnoille, kotiseutukokemuksen syvärakenteita ei voi ymmärtää yksinomaan karttamerkintöjen ja niihin liitettyjen lyhyiden kirjallisten luonnehdintojen avulla. Pyrimme varmistamaan, että kyselyaineiston karttamerkinnöistä tehtävät tulkinnot vastaisivat mahdollisimman hyvin paikallisten asukkaiden ymmärrystä, minkä vuoksi kyselyaineisto ja sen pohjalta tehty alustavat tulkinnot tuotiin yhdeksään työpajaan ruodittavaksi. Näiden ideana oli, että kyselyssä kerättyä aineistoa tulkitaan yhdessä alueen asukkaiden kanssa ja tulkintaa syvennetään. Työpajoissa käyty keskustelu on esitetty kokonaissuudessaan luvussa 3. Aineistojen kokonaistulkintaa puolestaan syvennetään työpajojen läpikäynnin jälkeen luvuissa 4. ja 5. Lopuksi luvussa 6. tarkastellaan tulevaisuuden kotiseutua ja kotiseututyötä.

3 KOTISEUTUTYÖPAJOJEN DOKUMENTAATIO

3.1 LAPPAJÄRVEN KOTISEUTUTYÖPAJA

Timo Suutari

Lappajärven kotiseutuaiheinen työpajatilaisuus järjestettiin 31.10.2016 kotiseututalo Taavintuvalla. Työpaja järjestettiin yhteistyössä Lappajärvi-Seuran kanssa. Työpajaan kutsuttavat valittiin yhteistyössä seuran varapuheenjohtajan kanssa. Valituille lähetettiin henkilökohtainen kutsu kirjeitse tai sähköpostitse, ja lisäksi heitä lähestyttiin puhelimitse. Työpajaan osallistui yhdeksän henkilöä, joista kolme oli naisia ja kuusi miehiä. Osallistujat olivat iältään 45–78 ikävuoden välillä.

VASTAAJIEN KOTISEUTUKÄSITYKSET

Työpaja aloitettiin käymällä läpi vastaajien kotiseutukäsityksiä neljän väittämäparin avulla. Ensimmäisenä vastaajille esitettiin kaksi väittämää: ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni” sekä ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani” ja tiedusteltiin, millaisia ajatuksia nämä paikallaolijoissa herättivät.

Ensimmäisenä ääneen uskaltanut kertoo, että hän on lähtöisin Pohjois-Karjalasta ja asunut Helsingissä, mutta suhde Pohjois-Karjalaan on ohentunut ja nykyään hän kokee Lappajärven kotiseudukseen: ”Olen asunut sitten Helsingissä ja minä mietin sitä, että kun minun serkkuni ovat hyvin kotiseuturakkaita, niin minä sitten sanoin, että olen niin nuorena lähtenyt sieltä, että minä ehkä enempi... Helsinki, minä olen nuoruuden elänyt Helsingissä mutta kyllä minun on sanottava, että täällä hetkellä minun kotiseutuni on Lappajärvi.”

Seuraava osallistuja kertoi asuneensa Lappajärvellä 1960-luvun lopulta alkaen ja tuntevansa Lappajärven kotipaikaksi, vaikkakin hänellä vahvimmat kotiseutukokemukset ja muistot kotiseudusta liittyvät varhaislapsuuden maisemiin Kuortaneella: ”jostain kumman syystä on jäänyt se Kuortaneen se kotipaikka – – siinä Porraslamilla... jotenkin on jäänyt niin mielehen, vaikka on ollu kolomen vanha kun se äireen kotitalo siirrettiin siihen – –

mun pitää vieläkin joskus käyrä siellä syntymäpaikalla, kun siinä on ne vanhat puut siinä, haavat lipisöo ja sitten oli viinimarjapensaita, mutta tässä kävi nyt sitten, kun siinä oli ne rauniot aika pitkään, siinä sanotaan kuus, seittemän vuotta viimeks, kävin sitten kolme neljä vuotta sitten siinä paikalla taas – – olikin se rauniot, niin vaihtanut taas isäntää, niin oli peltona sitten lykätty pillarilla siihen mäkehen. Näky vaaliampana vaan siinä maastossa se hiekkakohta. Jotenkin melekeen itku tuli siitä.”

Vastaaja kertoo kaksi voimakkaasti mieleen piirtynyttä muistikuvaa talosta ja hämmästelee itsekin, kuinka vahva kaipuu hänellä on paikkaan: ”kumminkin se on, että siellä pitää käydä siellä Kuortaneen Väliaholla joskus siellä vanhalla paikalla hakemas hiljasuutta tai jotakin.” Puhujalle Lappajärvestä on muodostunut vuosikymmenten aikana lähes lapsuuden kotiseudun veroinen paikka, mutta samanlaista tunnesidettä ei ole syntynyt isän kotipaikkaa kohtaan: ”ollut vuosikymmenet täällä, niin tämä on kyllä yhtä tärkeä. Mutta taas se isän kotopaikka siinä – – kyläs, kun siiton nuorena pitänyt lähtä ammattiin niin son jääny niinku sellaiseksi välietapiksi.”

Työpajakeskustelijaa on Lappajärvelle kiinnittänyt muun muassa musiikkiharrastus. ”Ja Lappajärven kohdalla nimenomaan huomasi, kun tänne jäin silloin 68 oikein vakituudesta, niin täällä oli tämä musiikki, kuorotoiminta oli aika vireää. Ja oon ollut siinä sitten nämä sieltä asti ja näihin päiviin asti, jotta täällä on aika lailla kulttuurissa tämä musiikki, kuorolaulu ja tällai varsinkin, jossa minä oon niin se on ollut aika voimakas, elikkä tämä on aika lailla me ollaan harrastuspitäjä ja musiikkipitäjä myöskin.”

Seuraava puheenvuoro painottuu niin ikään lapsuuden kotiseutuun: ”kyllä mulle Lappajärvi on kotiseutu, mä oon täällä syntynyt ja lapsuuteni viettänyt – – ollu maailmalla viistoista vuotta ja oon paluumuuttajana tullut takaisin, kyllä tämä koti on. Ja aina kun mä oon ollut muualla asunut, niin kyllä tämä on ollut selkeä koti ja kotiseutu. Lapsuudenkoti.”

Seuraavaksi vastaajilta tiedustellaan, millaisista asioista heidän kotiseutunsa muodostuu. Vi-

rikekysymyksinä esitetään: ”Kotiseutu on minulle ihmisiä ja ihmissuhteita” sekä ”Kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja”. Pitkähkön hiljaisuuden jälkeen paikallaolijat toteavat yhdessä nyökytellen, että nämä molemmat kuuluvat erottamattomasti heidän kotiseutuunsa. Eräs vastaaja alkaa pohtia omaa kotiseutusuhdettaan ja kokee vaikeaksi tarkastella arkipäiväisiä ja lähellä olevia asioita. ”Mun on tietysti vaikea sanoa, kun oon täällä syntynyt ja elänyt”. Aiempien puhujien kokemuksen monista asuinpaikoista ja kotiseuduista ilmiselvästi hämentävät häntä.

Esitetyt virikkeet herättävät keskustelua paikallisesta identiteetistä. Viriää useita puheenvuoroja, joista ensimmäisessä kerrotaan hieman arastellen muutosta Lappajärvelle ja eroista Härmänmaan ja Järvisuudun ihmisten välillä. ”Vaikka minä oon Härmästä, että se ei oo sen kauempana, mutta kyllä tässä vaan suuri ero on ihmisissä, vaikka ei oo pitäjät tämän kauempana toisistansa, että Härmässä oli paljon kankeampaa – pidettiin silloin niin tärkeänä, että kun siellä oli maatilassa isommat tilat kun täällä, niin se pirettiin niin kauhian pahana juttuna sitten, kun mä menin sellaseen taloohin, mihinä oli vähemmän maata kuin siellä kotona oli ja että se niin muka oli tärkeää asia. Mutta kyllä minä olen luonteeltani tykännyt paljon paremmin täällä asua kuin siellä, että täällä on vapaampia jotenkin ihmiset, että se on vähän tärkeää monessakin, että en kyllä takaisin muuttais.”

Seuraavassa puheenvuorossa nostetaan esiin itä- ja länsimurteiden raja sekä kotiseudun määrittäminen asuinpaikkaa laajemmaksi: ”kyllä täytyy sanoa, että kun mennään Kauhavan keskusta, niin ei oikein voi sanoa, että mä oon kotiseudulla. Siellä on elämäntapa ja siellä on, murre tulee – kun me kuulutaan itämurteisiin ja länsimurteet, länsimurteiden raja menee tuosta Korttejärveltä aika läheltäkin ja sekin on yksi tekijä. Meillä on tiettyä tapaa tällaiset järvisuutalaiset juuret. Kyllä mulle tää kotiseutu on vähän enemmän kuin se asuinpaikka, jossakin missä talo on tai ihan pelkästään Lappajärvinä mun ajatuksissa on pikasen enemmän. Kyllä meitä yhdistää monta asiaa kuitenkin täällä koko järvisuudulla, se ei mun ajatuksissa ihan välttämättä se pitäjän raja oo se, joka se johon se pysähtyy.”

Käydyt puheenvuorot saavat tilaisuuden juontajan kysymään, onko Järvisuudun alueen ja Härmänmaan ihmisten mentaliteeteissa eroa ja mitä paikallaolijoiden mielestä Järvisuutu tai järvisuutalaisuus merkitsevät. Erontekojä rakennetaan vastauksissa härmänmaalaisen, pohjoiskarjalaisen kotoisin olevan ja lappajärveläisen välillä, mutta pilke silmäkulmassa. ”[J]ust oli tällainen haastattelu

Lapualta – – että tästä vakavamielisyydestä – – että heillä on siellä sukulaisia, jossa on viimeksi nautettu 1840, että Lapualla ollaan niin vakavamielisiä. Minusta tämä kuvaa vähän sitä, ehkä vähän pohjalaista jäyhyyttä, mutta onko Lapua, eroaako se sitten niin paljon tosiaan, että minusta tämä on aika herkullista, että siellä ei turhaan pyrkähdellä nauramaan, että tämä tässä tulee ehkä tämä minun pohjoiskarjalainen luonne semmoinen ilmi – – ehkä lappajärveläinen voi vähän pikkuisen olla sellainen, että se on vähän varovainen, että ei sen tarvi olla iso asia, mutta sitä ei niin kun pureta, se pidetään parempana ja on tyylikkäämpänä olla hiljaa – – että ehkä se Kauhava on se raja vähän semmoinen, että siinä tulee se ihmisten jäyhyys siellä – – Kauhavan kirjastoon menin sitten, ja meillä oli ensimmäinen tilaisuus, niin mulle tuli semmoinen tunne, että minä kysyin siellä, että kun mä menin, että kun ne ihmiset oli, että eihän täällä ole joku muistotilaisuus vain menossa, että menin väärään paikkaan, että kyllä siellä vähän vakavamielisiä oltiin, että anteeks kaikki kauhavalaiset, eihän jollain oo puukkoa selän takana.”

Heti ensimmäisestä puheenvuorosta alkaen keskustelussa on esillä kotiseudun monipaikkaisuus. Aihetta syvennetään esittämällä väitepari: ”Kotiseutuuni kuuluu paikkoja myös Järvisuudun ulkopuolelta” ja ”Minulla on monta kotiseutua”. Ensimmäisenä vastausvuoroon ehtivälle keskustelijalle asuminen ja työskentely useilla eri paikkakunnilla on muodostanut monia kotiseutuja, joita hän pyrkii asettamaan järjestykseen kiintymysasteen mukaan: ”ehkä se on kun on nuoresta ollut minäkin monessa pitäjässä oltu viikkokunnin ennen vanhaan töissä oltiin Veteli, Kaustinen ja Soini – – niin jotenkin näitä kotiseutupaikkoja, ainakin on se Kuortane siellä olemassa ja tämä Lappajärvi ja Alajärvi, vaikka se on mun oikein henkikirjoituspitäjänä – – vaikka mä käyn siellä vähän työssä viikottainkin aina silloin tällöin. Se on vähän niinkun kumminkin jää vähän niin kuin kolmanneksi tai toiseksi – – että nämä on kyllä on ja on jäänyt rakkaaksi kyllä nämä työmaapitäjät jostain kumman syystä – –.”

Toinen vastaaja kuvaa kotiseutuaan kaupunki–maaseutu-suhteen kautta: ”Helsingissä kävin kouluni ja työelämästäni suurimman osan ajasta, mutta kyllä mä olin semmoinen maaseutuihminen, mä aina sanoin, että oon vähän kuin leikkokukka, että kun vesiä vaihdattaessa pysyy hengissä mutta kaupunkiin mä en koskaan juurru – – me vuonna 81 muutettiin Lappajärvelle, niin ei ole yhtään syytä sellaista tullut, että mä olisin ajatellut, että oli harmi, että tultiin. Kyllä minä olen viihtynyt täällä.”

Keskustelu kiertyy takaisin Härmänmaan ja Järvisseudun väliseen suhteeseen ja alueellisen identiteetin eroihin: ” – vaikka minä en oo muualla asunut, kun Härmässä ja täällä – mutta jos mä saisin, että pantais valittemaan kumpaan pitää jään haluais, niin kyllä minä tänne jäisin paljon miehuummin. Että sen takia, kun täällä on jotenkin ihmiset paljon vapaampia ja kukin tyytyy osaansa, ja eikä se oo se omaisuus missään asiassa tärkeää, että kaikki on samantasoisia, vaikka ei kenenkään rahoja lasketakaan eikä hehtaaria”. Seuraava puhuja tuo esiin varsin painokkaasti, että Järvisseudun alueeseen ja alueelliseen identiteettiin ei kuulu Kauhavan suunta. ”Tuosta järvisseudutalainen-identiteetti, mikä tässä nyt on ollut iät ja ajat täällä alueella ja nyt tässä muutama vuosi sitten ruvettiin veljeilemään yks kaks yllättäen kauhavalalaisten kanssa, tuolla ainakin Itärannalla meinas tulla kansannousu siitä, että se on ihan väärä suunta, että ne ihmiset tai se alue, minkä kanssa ollaan tekemisissä niin olis enempi tämä Järvisseutu, vanhan Järvisseudun alue. Se tuntui NIIN väärältä suunnalta, katottiin täältä, että noinkohan noiden kanssa pärjää mitenkään. Kauhavalalaisten kans.”

Järvisseudun alueen määrittely jatkuu Lehtimäen osalta, kun eräs osallistuja kertoo arastellen, että hänen sukujuurensa ovat Lehtimäeltä ja alue tuntuu hänelle kotoisalta. ”Sanoisin vielä tästä, että minun äitini on kotoisin Lehtimäeltä, ja se on tullut niin tutuksi, se Lehtimäen pitäjää Suomenselällä, että en tiedä, kuuluuko tämä, ei taida Järvisseutuun kuulua – – no, se niinkun aika lähellä tuntuu, se on hyvin tutun... se on niinkun sen äidin kautta. Ja murteen ja sellaisen.” Muut keskustelijat vahvistavat epäroijalle kesken hänen puheenvuoronsa varsin selvästi, että Lehtimäki kuuluu Järvisseudun alueeseen.

Väittämäpareista viimeisessä vastaajia pyydetään arvioimaan kotiseutuaan tulevaisuudessa: ”Toivon, että kotiseutuni ei muuttuisi vaan säilyisi nykyisellään” sekä ”Minulla on tulevaisuudessakin kotiseutu, mutta se on erilainen kuin nyt.” Vastaajien ajatukset ovat mielteliäitä: Järvisseutu ja Lappajärvi säilyvät tulevaisuudessakin sekä vastaajien että tulevien sukupolvien kotiseutuna, vaikkakin muutos on väijäämätöntä ja muutoksen suunta huolestuttaa. ”Se, että meillä on Lappajärvi Suomen eläköitynein pitäjää ja täällä olis työtä ja nuorisoa ja tekemistä ja yrittämistä, nämä ihan peruskuviot, – – että mistä ne saahaan, mutta jos kehitys on tämä, mikä se nyt on koko ajan menossa, niin se huolestuttaa, kun tänne on paluumuuttajana tullut.”

Keskustelu palaa ihmisten toiminnan merkitykseen osana kotiseudun muodostumista. ”Tää on

aina kotiseutua, mutta juuri sanoin, että en tiedä, onko täällä niitä ihmisiä enää ja mitään muuta, aina täällä on tämä järvi ja Lappajärvi ja nämä paikat on olemassa, en tiedä kuinka paljon täällä on sitten väkeä enää kahden, kolmenkymmenen vuoden päästä. Aika näyttää.”

Toivenäkömänä esitetään, että alueella tapahtuisi tulevaisuudessa myönteistä väestökehitystä, jottei kotiseutu muuttuisi yksinomaan ”kotiseutukohteiksi”, joilla puhuja viittaa luonnonympäristöön tai rakennettuun ympäristöön. ”Itte tietenkin toivon, että kotiseutuni muuttuu eikä säilyisi nykyisellään vaan tapahtuisi kehitystä, koska kotiseutu on mulle myös näitä ihmisiä ja sosiaalisuutta, ja jos ei täällä jotain muutosta tapahdu, niin täällä ei oo muuta kuin kotiseutukohde, täällä ei oo ihmisiä. Ja maaseudut, mitä näyttää, niin alkaa tyhjenemään, että jonkinlaista muutosta on tapahduttava.” Kotiseudun eri ulottuvuudet ovat mielenkiintoisella tavalla esillä seuraavankin keskustelijan kommentoissa, kun hän pohtii, kuinka kotiseututunne voi säilyä, vaikkei sosiaalista toimintaa enää olisikaan alueella: ”Tähän kysymykseen, että mihin se kotiseutuidentiteetti kiinnitetään, sillähän on myöskin merkityksiä erilaisia. On myöskin ympäristöjä, on ihmisiä, sillä on sitten merkityksiä. Mä huulen, että se tunne kotiseudusta säilyy, vaikka ihmisiä ei siellä paljon olisikaan, että se on se elämä, joka on toinen asia.”

LAPPAJÄRVI KOTISEUTUKYSELYN VALOSSA

Työpajan keskeinen vaihe on koko Järvisseudun alueella tehdyn kotiseutukyselyn tulosten läpikäynti yhdessä osallistujien kanssa. Ensin tilaisuuden juontaja esitteli, miten kysely on toteutettu ja mitkä olivat kyselyn keskeiset tulokset. Koko Järvisseudun alueella kotiseudun merkitykselliset paikat liittyvät erityisesti lapsuusajan ja nuoruuden kotiin, luontokohteisiin ja arkisiin nykypäivän työn, opiskelun ja harrastusten ympäristöihin. Kysyttäessä ihmisiltä kaikkein tärkeimpiä kotiseudun kohteita, paikkoja ja niitä asioita, jotka luonnehtivat heidän kotiseutuaan parhaiten, vastauksissa korostuu koko Järvisseudun alueella luontokohteet, luonnonympäristö, maisemat sekä alueen henkinen ja sosiaalinen ilmiö. Sen sijaan esimerkiksi rakennetun ympäristön kohteita tai yksittäisiä rakennuksia ei ollut juurikaan mainittu kyselyssä tai kotiseudun merkityksellisiä paikkoja ollut linkitetty tiettyihin historian tapahtumiin.

Lapsuuden kotiseudun ja luonnonympäristön korostuminen eivät yllätä Lappajärven kotiseututyöpajan keskustelijoita. ”Tuossa tuo kotiseudun

merkitykselliset paikat liittyvät lapsuuden muistoon, aikahan kultaa muistot, että se on aivan luonnollista, kun enempi tulee ikää, ja just nämä luontokohteet, – – ehkä ne on sellaiset, jotka korostuu mitä enempi ikää tulee, niin niitä tuo enemmän esiin – –.” Luontokohtaista erityisesti Lappajärvi nousee esiin lapsuusajan muistoissa ja nykypäivän kokemuksissa. ”Kyllähän Lappajärvellä tietysti aika monelle tulee mieleen järvi, Lappajärvi. Että mä muistan pikkulapsena, kun oon asunut järven rannalla ja asun vieläkin, niin tuota tuli joskus kavereiden kanssa ihmeteltiin, miten ihmeessä ne tuolla Seinäjoella, Ilmajoella, siellä missä ei ole järviä, että miten ne pojat jaksaa siellä kesäisin, kun ei ne pääse uimaan minnekään. Meillä järvi on vieressä, jonne mentiin joka päivä. Ja järvi on vieläkin, yhä edelleen ainakin lappajärveläisille kyllä minun mielestä sellainen yhteinen nimittäjä.”

Keskustelu siirtyy rakennettuun ympäristöön ja rakennuksiin, joita oli mainittu kyselyssä koko Järvisseudun alueella varsin vähän. Yhtenä selityksenä tuodaan esiin, että vanhoja rakennuksia on purettu ja siirretty muualle: ”Lappajärvellä muutamia on säilynyt, on kyllä huomattavia purettu ja viety pois tuonne Keski-Pohjanmaan suuntahan ja viimeinen on viety nyt tuolta Annola, Annola Valeenin paikka niin Jalasjärvelle mutta toivottavasti hyvähän paikkahan – – niin noita rakennuksia niitä on kumminkin Lappajärvellä on vielä, satavuotiaita ja ylitteksi – –.”

Muistellaan takavuosina järjestettyä yleisöäänestystä, jossa ITE-taiteilija Tapio Aution ateljee Tapolanvuorella ja Halkosaaren tanssilava keräsivät eniten ääniä, kun kyse oli alueen merkittävistä rakennuskohteista. Erityisesti tanssilava herätti keskustelijassa muistoja sen syntyvaiheista ja rakentajista: ”[K]un tässä oli yleisöäänestys takavuosina niin ensin oli toi Aution kivikirkko tuolla Tapolanvuorella ja toisena oli sitten heti perään tämä Halakoosaaren tanssilava, joka on erikoinen niinkun tuota rakenteelta ja tekniseltä ratkaisulta, – – se on Nestori Viinamäen, rakennusmestarin piirtämä – – ja nyt tämä Reima Viinämäki, eliä tämä Nestorin poika – – niin mä kysyin häneltä – –, jotta mistä tämä isäs sai tämän katto-mallin tuohon Halkosaaren tanssilavahan, niin se tuli yks ilta kotia ja siinä oli baskeri siinä naulakolla ja se, että tuossa on Halkosaaren katto ja sehän on niinku tehty erityisesti, että se on metallipuikoilla räystäälle vedetty ristihin ja nelikertaan risti-laurootus siellä, että se on jo sinänsä sellaanen ja varmaan säilyttämisen arvoon se on ja kai se on merkittykin jollakin tavalla. Ja tämä apupoika Jorma Viinämäki kerto, että hän oli seitsemäntoista silloin, kun se oli niin rakennettu että kun se oli

tötsiä täynnä kun se tehtiin se rakennelma siellä niin siinä oli keskellä vielä ollut parisenkymmentä tötsiä ja rattorivajjerit ympäri ja sinne jotta miten käy, kun veretähän ne pois sinne ulos missä Nestori oli ollu ulkona kyykyssä ja kattonut että miten siinä käy kun ne nyppää pois ne tolopat niin se oli vaan kerran nytkähtänyt, noin kymmenen senttiä se oli laskenut ja se on edelleen siinä. Ja se on harvinaan sellaanen upseerikoppalakki se muoto ja se on ollu ensimmäinen Suomessa.”

Erikseen tiedustellaan paikallaolijoilta, mikä mahtaa selittää vähäistä rakennetun ympäristön osuutta verrattuna esimerkiksi Kuortaneeseen, jossa talonpoikaistalot ovat yksi kotiseudun mainituimmista kohteista. Synä nähdään se, että Järvisseudun alueella ei ole ollut samanlaista hirsirakentamisen perinnettä ja talonpoikien keskinäistä rakentamiskilpailua kuin Kuortaneella. ”Ne varmasti kilipaali niillä rakentamisilla, justihin siinä pitäjässä on ollut sitä hirsirakentamista.” ”Se on nimenomaan Kuortaneelle kun mennähän sinne, niin ne on ne kalansulukapyrstöliitokset, niillä on jo kilipaaltu siellä nurkilla ja yritetty ja sehän on ollut vahavaa hirsiveistopitäjää on edelleenkin siinä Saarella ja Hakalat tekee niitä ja Saari näitä hirsirakennuksia, että se on ollut sellainen hirsirakentamisen kehto nimenomaan jo siinä, ja niitä on pyritty säilyttämähän sitten.” Kuortaneeseen liittyen muistellaan vielä tapausta, jossa suuri metsäpalo poltti useita rakennuksia ja kaivonkin. Todetaan, että: ”jos Kuortaneella palo kaivo niin Vimpelissä on palanut vesitorni, että kyllä näitä kummallisuksia on.”

Kotiseudun rakennetun ympäristön pohdinta jatkuu edelleen. Yksittäisinä rakennuksina mainitaan rovastila, joka on kadonnut kotiseudun maise-masta jo vuosikymmeniä sitten, Otto Savolan talo sekä nuorisoseuran talo: ”[E]i yhtäkkiä löydy yhtä yksittäistä selitystä, mistä se vois johtua. Varmaan se sillä niin kun rakennuspuolella, kiinteistöpuolella, niin ei se perintö oo sellainen, kun esimerkiksi jossain Kuortaneella tai jossakin muualla. Vaikka täälläkin on tietysti ollut sellaisia rakennuksia, ne on ollut varmaan sitten yksittäisiä rakennuksia, että ei sillä tavalla, jos se on säilynyt, Etelä-Pohjanmaalla puhutaan näistä kaksfoonikilaisista, rakennustavasta ja semmoisista, mutta ei Lappajärvellä ei se oo ollut se yleinen tapa. Kyllä täälläkin on surtu entisen rovastilan tuhoa silloin kuuskytluvulla se oli. Siitä on komeita kauniita valokuvia. Kaunis oli paikkakin, mutta niin se vaan tuhoutui sitten, ja tais palaa vielä sitten ihan loppujen lopuksi. Sitä ei ole olemassakaan. Yksittäisiä kohteita on ollut – –.” ”Joo, tuossa kirkonkylässä, Nissiksi sanotaan tuota kirkonkylää, niin on siinä

Kuva 3. Halkosaaren tanssilava. Kuva Timo Suutari.

lähes kolmenkymmenen vuoden aikana pikkuhiljaa on viety. Tuossa on Otto Savolan perinnetalo, perinteinen talo, multipenkillä varustettu, ja se on saatu pelastettua pikkuhiljaa siinä, kun siinä on ollut naisvoimaa – – niin viime vuonna se täytti sata vuotta – –, ja se on vähän kesken, on vieläkin, aina on siinä jotain korjattavaa – –, ja sitten meillä on toinen kohde siinä tämä Lappajärven nuorisoseura, joka on noin 115 vuotta vanha, ja siitäkin on nyt saatu vähän uudestaan alkuun sitä toimintaa sinne viiden vuoden tauon jälkeen. Siinäkin on ollut keskustelua, kyllä mitä on käyty miesten kanssa, että jotta olisitta polttanut sen pois sieltä sen koko nuorisoseuran.”

Työpajan osallistujat eivät pidä mitenkään yllättävänä, että rakennettu ympäristö kotiseudun osana sai kyselyssä varsin vähän mainintoja. Eräs paikallaolija peilaa omia kokemuksiaan Lappajärven entisenä kärjäatalona toimineen rakennuksen pelastusoperaatiosta yleisempään asennoitumiseen rakennusperintöä kohtaan: *”kun on ollut mukana tuossa kärjäatalon pelastamisprojektissa viistoista vuotta. Silloin kun se on ollut valtuustossa se asia, niin siellä on kovasti oltu sitä mieltä, että se pitää polttaa pois. Se tulee liian kalliiksi sen kunnostaminen. Eliikkä meillä ei tämä perinne ehkä ole ollut niin rakasta näiden talojen osalta ja rakennusten osalta, kun että onko siinä sitten, missä siinä on sit-*

ten se juju. Että kun ajattelee tätä kirkonkylääkin, nythän on – – poistettu näitä vanhoja rakennuksia ihan viime aikoina, mutta sitä vois ajatella, että miksi, onko ollut mitään mahdollisuutta säilyttää niitä, vai onko se ollut ihan väärää politiikkaa. En tarkoita, että olis pitänyt säilyttää, mutta että tässä vois kysyä sitä.”

Maatilojen rakennetun ympäristön muutos nähdään osaltaan aiheutuneen maaseudun rakennemuutoksesta ja 1970–1990-lukujen maataloushallituksen maatilarakennusten uudisrakentamisesta suosivasta lainoituksesta: *”Niin, minä sanoisin vaan tuosta, nuo vanhat maalaistalot, miksi ne hävis täältä maaseudulta, niin siinä osasyllinen oli maatilahallitus. Se ei rahoittanut näitä vanhoja rakennuksia, kun niitä korjattiin, mutta kun tehtiin uusi, niin aina lainoitetiin. Ja moni hävis sitä kautta pois.”*

Työpajan osallistujia aprikoivat, ovatko kyselyyn vastanneet järviseutulaiset kainostelleet maininta itselleen tärkeitä rakennetun ympäristön kohteita kuten kotia tai kirkkoa ja liittykö kotiseutuun niin yleviä ajatuksia, että myös arkipäiväiset kohteet saattavat helposti unohtua: *”kysymyksenasettelu on tuntunut lappajärveläisistä liian juhlalliselta, että siihen ei oo voinut mitään tällaista, sinne on korkeintaan kirkko voitu laittaa tai tällaisia.”* Tällainen kotiseutu, niin sehän on niin ylevä ajatus

kuin ikään olla voi, että isänmaa on melkein samalla viivalla, niin siinä tulee ne ajatukset ei välttämättä niinkään myllyyn siirry heti ensimmäisenä.” Tilaisuuden juontajat kuitenkin toteavat, että ainoastaan yksi vastaaja oli maininnut Lappajärven kirkon kotiseutunsa tärkeänä kohteena, ja koko Järviseudun alueelta yhteensä kolme vastaajaa oli merkinnyt verkkokyselyssä kotiseutunsa kirkon. Tilaisuuden juontaja kertoo, että tämä yllätti kyselyn tekijätkin. Kerrotaan, että esimerkiksi Nurmossa ja Kuortaneella tehdyissä kotiseutukeskusteluissa kirkko oli vahvasti esillä. Tosin muistutetaan, että käytössä oli eri tutkimusmenetelmä kuin otantaperusteinen internet-kysely. Kirkoista käytyä keskustelua kommentoidaan, että: ”eikö Ylistarossa ainakin kirkko oo ihan ensimmäisenä.”

Kirkko synnyttää eräissä keskustelijassa kaksi muistoa. Ensin kerrotaan kirkon henkilökohtaisesta merkityksestä: ”Kirkko, Lappajärven kirkko on todella rakas ja antoisia ollut minulle, minä oon laulanut siellä kirkkokuorossa vuodesta 69 ja edelleen, jotta on käynyt kyllä todella tutuksi, nähäny ne vaiheet ja rakentamiset, jotta mitä sinne on uusittu.” Tämän jälkeen alkaa pohdinta Lappajärven kirkon ovista ja niiden vaiheista: ”– kun täällä on Mäkelä, se oli joku näitä perinnetutkijoita, onko myöskin niinkun tämä Rantatupa – –, kun tämä Mäkelä puhui tästä Lappajärven kirkon vaiheista, niin siinä tuli todella esille, ja minä muistin sitten, kun tämä Kustaa Vilkuna oli Itäkylä... Karvalan talosta, Jaakkolan talosta, niin siellä oli ollut tämä Lappajärven kirkon ovet, ulko-ovat. Ja se vaihto ne uusiin oviin siellä, ja ne on tuolla Kiimalahden Kustaa Vilkunan huvilassa – –, niin siitä tuli vaan keskustelua sitten, että ne ei voisi pian olla siitä alakuperäisestä kirkosta vaan tästä toisesta, ja tähän toiseen on uusittu nämä ovet, ja ne on siinä vaiheessa joutunut sinne taloihin ja onko myyty vai miten ne on mennyt sinne ja ne olis tämän Riffin [Rijf] tekemät loppujen lopuksi kumminkin. Puuseppä Riffin tekemät. Ja niiden piti käydä vielä tämän Rantatuvan ja Mäkelän siellä Kiimalahdella tosiaan siellä huvilalla kahtoon, ja ne on sisäänpäin ja ne on todella erikoiset, – – niin ne on todella harvinaiset ne kuviot, ne on seittämällä eri sävyllä ja siinä oli ulukoosia semmoisia kuvioita ja siinä oli näitä ristikkokuvia – –”

Myöhemmin keskustelussa palataan vielä kaksi kertaa kirkkoon ja sen ympäristöön. ”Itteasiassa ihmetyttää tuo Lappajärven kirkko ja se seutu ja hautausmaa, kun ite ollut niissä luottamustehtävissä kirkonkin puolella ja hautausmaalta kaadettiin vaarallisia puita ja kuinka paljon ihmiset otti kantaa ja kirjotti lehdessä, että kuinka väärin tehdään kun sieltä... muutama märänny koivu

laitettiin nurin.” ” – [K]un sanoit, että kun kirkkoa ei ole mainittu eikä kotia, ehkä ne molemmat pidetään niin itsestään selvyytensä, ja ehkä ei lappajärveläiseen luonteeseen esimes ei kuulu se, että mä jotenkin korostasin kotiani. Lappajärveläinen ei akkaasa koskaa kehu, sanotaan näin. Että se on vähän sama, että miten sitä nyt siitä kodistaan, että se pidetään itsestään selvyytensä. Niinkun meidän kirkko on aikanaan, oli kotiseutupäivät, ja mä silloin kävin sen koulutuksen siihen, ja siinä tuli kirkko aika paljon Lappajärvellä esiin, järvi tietysti oli toinen asia, mutta juuri noin, että kun ihmeteltiin, että miks niistä ei ole enempi niinkun kommentoitu, minusta se on aivan luonnollista, että ne on meille niin itsestään selvyiksiä, että ei sitä ajatellakaan.”

Rakennetusta ympäristöstä käyty keskustelu kiertyy aiemmin puhuttaneeseen alueelliseen identiteettiin ja mentaliteettiin. ”Minä ajattelisin niin, että ehkä tässä on vähän nyt tullut esille tämmöinen järviseutulainen luonne, että täällä ei oo koskaan kilparakennettu eikä tehty komeampaa kuin toisella. Ei oo kiinnitetty niin huomiota siihen ulkoiseen omis... tai siihen omistukseen. Kyllä luonto tosiaan on ja tuo järvi, ainakin lappajärveläisille.” ”Minä yhdyn kyllä tähän ajatukseen”, säestää toinen keskustelija.

LAPPAJÄRVELÄISTEN KOTISEUTU KARTALLA

Kotiseutukyselyn tulosten läpikäynti jatkuu kartta-vastausten analysoinnilla (ks. luku 2. tässä raportissa). Työpajaan osallistuville näytetään niin sanottuja lämpökarttoja, joissa yksittäiset kyselyvastaukset yhdistyvät laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Kerrotaan, että karttapohjaan on yhdistetty 117 vastaajan kaikki useat sadat karttamerkinnot. Kun yksittäiset pisteet on tuotu samaan karttapohjaan, voidaan havaita Järviseudun alueen asukkaiden kotiseututihentymiä ja sitä, mihin suuntaan kotiseutu alueen asukkailla leviää tai laajenee.

Kartan äärellä käytävää keskustelua pohjustettiin myös sillä, että tilaisuuden juontajat kiinnittivät huomiota muutamiin kartassa selkeästi näkyviin seikkoihin, erityisesti siihen, että Kauhava ei näytä kuuluvan Järviseudun alueen asukkaiden kotiseutuun, minkä työpajan alussa käyty keskustelu näyttää vahvistavan. Huomionarvoista myös on, että kyselyssä on mainittu paikkoja Kuortaneen, Alavuden ja Ähtärin suunnalta, joten kotiseutukokemusten valossa Järviseutu näyttäisi jatkuvan Suomenselän suuntaan. Sen sijaan Seinäjoen suuntaan oli kertynyt varsin niukasti merkintöjä, vaikka esimerkiksi Seinäjoki on monille alueen asukkailla työssäkäyn-

tialuetta. Lisäksi kotiseudun raja ruotsinkielisen alueen ja Pietarsaaren suuntaan näyttää olevan varsin jyrkkä.

Keskustelu käynnistyykin ruotsinkielisestä alueesta: ” – – tuo pohjoinen raja tuolla, jossa tulee tää ruotsalaisasutus vastaan, ja se on Evijärvi. Evijärveläisilläkään ei oo kovin paljon sinnepäin kontaktia – – kun tuota, ne on niin omassa maali-massaan sitten nuo rannikkoruotsalaiset, että tuo on aika luonnollinen tuo kuvio, se selittyy kyllä. Vaikka Lappajärveltä on käyty vuosikymmeniä Pietarsaassa esimerkiksi töissä ihan päivittäin ja käydään edelleenkin Kokkolassa ja Vaasassa ja työpaikkana kuitenkin, niin on tavallaan ruotsinkieliset kaupungit on ollu kyllä lappajärveläisille tärkeitä. Pohjoisosa on kyllä aika luonnollinen.” Toinen keskustelija jatkaa samassa aihepiirissä: ”niinkun me oltiin nuoripari vaimon kanssa, ja me oltiin Kokkolassa töissä, me kolme vuotta siellä viihdyttiin, mutta me tultiin pois, koska siellä oli tämä kieliasia. Ei siellä suomalainen viihtynyt. Tai suomenkielinen. Täällä on tosin aina ajateltu Järviseutua ja tätä aluetta ja kotiseutua. Mä oon ajatellut sitä aina tuollalailla.”

Järviseutulaisuus osana eteläpohjalaisuutta ja etenkin suhde Kauhavaan herättää jälleen pohdintaa. ”Se tuntuu minulle luontevalta, ja ei me Kauhavalla, ne on maakuntalaisia, enemmän eteläpohjalaisia kuin me, me ollaan järviseutulaisia. Vaikka me ollaan Etelä-Pohjanmaalta, niin me on aina tuolla maailmallakin niin sanonut, että mä oon eteläpohjalainen mutta Järvisseudulta, että mä oon kumminkin, se Järviseutu nousoo sieltä niinkun tämän alueen erityispiirteenä, jolla mä sitten niinkin identifioin sen tänne.”

Seuraavana kommentoidaan Kaustisen ja yleisemmin Keski-Pohjanmaan merkitystä Järvisseudun alueen asukkailla. ”Kyllä varmasti tässä sitoo myöskin tuo kulttuuripuolelta, nämähän on voimakkaasti kaikki tällamoisia musiikillisia pelimannipitäjiä, – – Kaustinen varsinkin, ja tulla-han tänne alaspäin Kuortanehelle asti, niin kyllä tästä löytyy tätä – – .” Puhe musiikkikulttuurista saa erään vastaajan hämmästelemään Kaustisen voimakasta näkymistä kotiseutukartalla. ”Mikä tuon Kaustisen osuutta lisää noin valtavasti? Siis onko se tää kansanmusiikkijuhla vai joku muu?” Täsmennetään vielä, että kyselyyn otannalla poimitut vastaajat ovat kaikki Järvisseudun alueelta, joten Kaustinen ei ole noussut esiin sen vuoksi, että kyselyssä olisi ollut vastaajia myös sieltä. Muuten raja Keski-Pohjanmaan suuntaan ilmenee kotiseutukyselyn vastauksissa varsin selkeästi. ”Tuo itäraja on kans tietyllä tapaa luonnollinen, siellä tulee tätä keskipohjalaisuus, tulee Veteli. Perho, Kyjyjärvi ja

nämä, niin se on kumma, vaikka sitä ei oo maastoon merkitty sitä keskipohjalaisten rajaa, niin se tulee tässäkin näkyville.”

Keskustelu jatkuu koskien murrerajaa ja savolaiskiilaa: ”minäkin ihmettelen tosiaan tuota noin pitkälle tuonne Keski-Pohjanmaalle, koska tämä on muuten aika lailla menee murrerajoja.” ”Ehkä tuo keskipohjalainen murre paremmin sopii meille”, arvellaan. Välikommenttina huikataan, että Mikko Valo Kaustiselta oli kolmekymmentä vuotta kulttuurisihteerinä Lappajärvellä. ”Sehän on nimennomaan tuo Veteli ja Kaustisen alue, niin siellähän puhutaan eteläpohjalaista murretta. Ja tässä välissä on savolaiskiila, jota Järviseutukin edustaa. Että itse asiassa se Veteli ja Kaustisen murre, sehän on varsin lähellä Järvisseudun eteläpuolella puhuttavaa murretta.” Eräs keskustelija toteaa koavasti, että kartalle piirittynyt kotiseutu noudattaa varsin selvästi kokonaisuutena savolaiskiilaa.

Jälleen palataan suhteeseen Kauhavaan, tosin tällä kertaa paikallaolija haluaa lieventää esitettyjä kommentteja: ”joo, minä oon varmasti poikkeava tässä porukassa, koska tästä, sanotaan että Kauhavalle päin ei mennä, ja mun emäntä sattuu olemaan Kauhavalta...” ”Vai tuliko tänne, kävitkö hakemassa”, huikataan yleisöstä. ”Kyllä se tuli tänepäin. Että se nyt kaikki ihan niin jyrkkiä oo, mitä mitä täältä on tullu esille”, keskustelija muistuttaa.

KOTISEUDUN MERKITTÄVÄT KOHTEET

Karttakuvien kommentoinnin jälkeen työpajassa siirrytään tulkitsemaan kyselyn kirjallisia vastauksia. Kyselyyn saadut Lappajärveä koskevat kirjalliset vastaukset jaetaan työpajaan osallistuville pape-rilla. Vastaukset on ryhmitelty teemoittain (ks. luku 2 Lappajärveä koskevat vastaukset). Ylivoimaisesti eniten vastaukset liittyvät itse Lappajärveen. Työpajan juontaja nostaa esimerkkeinä esiin yksittäisiä vastauksia: esimerkiksi kyselyvastaajat muistelevat sitä, kuinka vesi oli puhdasta 1960-luvulla, kun lapsena vietettiin aikaan Söyringinlahdessa uimassa. Toinen vastaaja puolestaan kuvaa sitä, kuinka tuntee tulleen kotiin, kun järvi näkyy Karvalanmäel-tä.

Työpajaan osallistuvien kotiseutukokemukset ovat vastaavanlaisia. ”Se oli kuuskytäluvulla tosiaan puhdasta. Kun me oltiin koko päivä järven rannalla, niin ei me lähdetty kotiin juomaan vettä. Me juotiin suoraan järvestä.” ”Tuohan aina liikauttaa, kun Kauhavalta pääsee pois ja Lappajärvi näkyy, että se lämmittää sydäntä.” Kerrotaan, että: ”linja-autoissakin ennenkun Kauhavalta päin tultiin tänne, että kun järvi rupes näkymään, niin silloin tuli elämää.” ”Joo, ihmiset villiinty”, kom-

mentoidaan. Muistutetaan, että: ”onhan tää kirjan kirjoitettu, sillä on hyvä nimikin, Järvi näkyy, tämä [Marjatta] Yli-Olli.

Eräs keskustelija pohtii järven korostumista kotiseutukyselyssä. ”Onhan Lappajärvi tietenkin lappajärveläisille tärkeä asia, ja sitten tietenkin kun tämmöinen kysely tuloo, mulle tätä ei oo tullu, miehen kun siihen vastataan, siihen on kuitenkin aika helppo – – tämä Lappajärvi – – on sitten se ykköskohde.” Myöhemmin järven arvo vielä nousee esiin: ”joo justiin tuo mulla kans oli mielessä, että siihen sellaiset pitäjät, joissa itellä ei oo järveä eikä sitä vesipaikkaa, ja kaivokki on ruosteista vettä täynnä, niin ne sitten jollakin lailla ihan sydämestään kadehtii sitten kun tietävät, että täällä on hyvää vettä, ja ennen tuli kaikkiin taloihin vesijohto niin järvestä ja näin että sitä oli ihan ylilyllin. Hyvää vettä.”

Tilaisuuden juontaja toteaa, että Kärnänsaari on erikseen mainittu muutamia kertoja kyselyssä ja tiedustele, onko työpajan osallistujille tuttu erään vastaajan kuvaama näkymä Lappajärvelle Ylipään korkeimmalta kohtaa. Osallistujien joukosta löytyy heti henkilö, jolle paikka on tuttu: ”Minä oikeastaan asun ihan siinä. Ja kyllä se on; järvi on sellainen, että joka päivä se on ensimmäisenä silmien edessä, ja se kertoo paljon. Se niinkun, se alitajunnasta kun järvee aamulla kattoo, niin tietää, minkälainen ilma tulee, ja illalla myöskin. Ja tänä iltana se oli kerta kaikkiaan niin salaperäisen utuinen, kun minä tänne lähdin. Ja tyyni.” Järvi-maiseman merkitystä korostaa toinenkin puhuja, joka kuvaa elämänmuutostaan. ”Järvi on tietysti. Me ku lähdettiin Helsingistä, niin meidänkin ystävät ja tuttavat meinas viedä meidät mielentilatutkimukseen, kun myytiin meidän liikkeet pois ja talot pois ja lähdettiin sieltä, että miten te lähdette. Mä sanoin, että sitten kun he tuli käymään ja näkivät Lappajärven, ja kyllä sitten ymmärsi. Mutta se oli semmoinen vaihe tosiaan, että he ei voi ymmärtää, että jos elämä olis niin hyvällä mallilla, että lähtii pois. Tietysti sitten, jos olis rahaa ajatellut, niin olisin varmaan Helsingissä ollut.”

Järven näkymistä koskeva keskustelu avataan uudelleen. Tällä kertaa tilaisuuden toinen juontaja tiedustele, miten paikallaolijat suhtautuvat järvenrantojen perkaamiseen kasvillisuudesta ja puustosta. Vertailukohtana hän esittää, että Kuortaneella käydyissä kotiseutukeskusteluissa rantojen toivottiin olevan avoimia, kun taas esimerkiksi Ähtäriässä ajatellaan yleisesti, että rannassa pitää olla suoja-puustoa. Aihe herättää keskustelua, joka ilmentää, että rantojen hoito aikaansaa eriäviä mielipiteitä alueen asukkaissa. ”No, ne on rannat rehevöitynyt, ja niitä on kunnan toimesta vuosi sitten viimeksi –

– oli perkausprojekti, että se on aika huono... aika paljon peittynyt siinä Ylipään kohdallakin, että metsät on kasvanut.” ”Oon pannu merkille, jotta kahden kolmen vuoden aikana näitä ranta-alueita on ruvettu pajukoista ja lepistä putsaamaan jonkun verran. On hyvä se, ja myöskin kaisloja on ajettu kahteen eri otteeseen Lappajärven rannoilla täällä Kirkkoniemien alueella ja Nissinkin alueella – –. Pitäis ylhres tuumin saara sellaanen, mutta se on vaikia asia varmasti se on, jotta siinä pitäis olla joku iso pesämunarahasto, josta se otettais se raha ja kerralla tilattas se, jotta ei se, se on vaikian tien takana. Mutta ainakin näyttäis, jotta nyt ne on vähän kiinnittänyt huomiota näihin rantoihin. Lantelanlaharella näkyy jo järvi ja sitten tosiaan Karvalaan tullahan, siellä näkyy rantaa, ja tässä Nissin kirkonkylän alueella on putsattu rantoja ja nämä maakannasniemekkeet tuonne järvelle, jotka ulottuu ja tehty kalasatama, tuota, laitureita siinä ja että kyllä tällaista elpymistä kunnan puoleltakin näyttää.”

Todetaan, että suunnitelma perata kaikki rannat ei ole toteutunut: ”Sinne joku jätti välillä, ei saa raivata missään tapauksessa, vieressä raivattiin ja taas, sinne tuli semmoinen hammasratas sitten, hammastus siihen rantaan sitten, että se oli niin hankala homma, että toisaalta sitten niin, näkemyksiä on tänä päivänä luonnonsuojellisia väkeä ja muitakin, niin viimeksi oli niillä sitten merkitystä. Ei missään tapauksessa saanut raivata rantaa. Ja huvilan omistajia on valtavaan paljon, että siinä oli vaikeuksia saada sitä rantaa raivattua.”

Erilaiset näkökannat saavat ymmärrystä. ”Mä voisin tietysti ihan lainsäädännöllisesti sanoa, niin että ei mielellään hakata rantaa sillä avohakkuulla, vaan siihen täytyy jättää se suojavajöhyke – – toisaalta sitten on olemassa erilaisia järvenrantoja, niin kun tiedät, on erämaajärviranta, jossa ei nyt välttämättä tarvitse juurikaan raivata, mut sitten on tämmöinen lehtipuuvaltainen pajukko, joka tietysti pitäis raivata noin niin kuin ihan, jos se näkyy tielle, että tässä on niin, se on äärettömän vaikea tämänkin ison järven kannalta, että kaikkia tyydyttäis sitten se ratkaisu, mitä tehdä. Että kyllä tuota mulla on kokemusta siitä, että noin toinen puoli haluaa, että raivataan ja toinen puoli ei.”

Työpajan osallistujilta kysytään vielä erikseen, mikä tekee järvestä heille erityisen tärkeän. Kyselyssä on esimerkiksi mainittu, että järvi on kaunis ja rauhoittava maisema-elementti, mutta kyselyssä Lappajärven kohdalla ei ole mainittu vaikkapa kalastusta. Järven rauhoittava vaikutus tunnistetaan, mutta myös toiminnallisuutta tuodaan esiin: ”mulle se tarkoittaa kesällä siellä voi käydä perheenä ui-

massa ja lasten kanssa, ne viihtyy, ja se on niinkun viihtyvyyden kannalta tärkeä asia. Ei pelkästään se, että se on kaunis, mutta siinä voi kalastaa, käydä onkimassa, virvelöimässä. Talvella voi käydä pilkillä ja ajelemassa mönkkäreillä jäällä. Kaikkea tämmöistä siellä voi tehdä. Että se on myös sitä.”
”[E]ttä se on rauhoittava, niin se on minusta aika hyvä, että jos on oikein kinkkinen päivä tai semmoinen, että meet soutuveneellä järvelle, lähet vähän kauemmas, niin kummasti rauhoittaa. Ei tartte monta airon nykäsyä vetää, niin se rauhoittaa. Koulupoikana, mä oon käynyt Kitinkoulussa koulun niin – me ollaan järven avulla katottu. Me katottiin maapallon kaltevuutta. Liljan Väinö vei meidät siihen järven pintaa tsikaamaan sinne ja sitten, usvaisella ilmallahan ei näy Alajärven puolta ollenkaan, mutta katottiin sieltä, että puun latvat vaan näky sieltä Aholasta jostakin sieltä. Ja siinä jo niinkun maapallon pinnan muoto tulee esiin.”

Lappajärvestä käydyin keskustelun jälkeen siirtämään käsittelemään muita kotiseudun tärkeitä kohteita. Rakennettu ympäristö palaa uudelleen aiheeksi. Tilaisuuden juontaja kertoo lyhyesti, millaisia kohteita kyselyssä on mainittu tärkeimpinä paikkoina. Muun muassa Itäkylän nuorisoseura ja grillikota rannassa, Lappajärven keskustaajaman koulut, terveyskeskus ja S-Market, kylpylä Kivitipu sekä Halkosaari on mainittu erikseen. Eräs osallistuja kiinnittää huomiota siihen, että useissa vastauksissa nousee esiin kohteita Itäkylän alueelta: *”Kuinka nämä kysymykset jaettiin? Jotenkin tässä tulee semmoinen tunne, että tuolla on tuo Itäkyliä ja sitten on meitä muitakin, että miten nämä on jaettu nämä kyselyt? Kerrotaan, että kysely on tehty satunnaisotannalla yli 15 vuotta täyttäneille koko Järvisseudun alueella. Lisäksi todetaan, että muitakin aktiivisia kyliä nousee esille kyselyssä, kuten esimerkiksi Alajärven puolelta Luoma-ahon kylä.*

Itäkylässä asuva keskustelija osallistuu keskusteluun: *”pitää se varmaan sanoa... minä tunnustan väriä, niin meillä on aika aktiivinen tuo kylätoiminta ollut viime vuosina ja jos tää on ihan hiljan tehty, niin ei oo mikään ihme, jos muutama lappu osuu Itäkyliään, niin että tuloo kyllä varmasti tämä Itäkyliä korostuneesti ja no, ei sille voi mitään, siellä on kyllä on valtavan hieno nuorisoseuran talo ja sitten meidän kylätalo, että se on järven rannassa ja hieno paikka kaikkien kyläläisten käytettävissä, että ehkä sen takia se korostuu, että kun meillä on ollut semmoista talakoohekeä ja tällaista yhteen hiileen puhaltamista Itäkyliässä oikein erityisen paljon viime vuosina, ja varmasti voi näkyä näissäkin.”* Muistellaan myös kylätutkimusta, jossa Itäkyliä sijoittui aktiivisuudellaan var-

sin korkealle.

Muuan paikallaolija ei huomaa, että Kärnänsaari on mainittu kyselyssä ja jää kaipaamaan: *”kun ei tässä oo Kärnästä sanottu mitään ja me ollaan totuttu pitämään se, että menee tuonne kunnallispolitiikan puolelle, että Kärnä on vähän niin kuin valtio valtiossa, Itäkyliä on kyllä toinen Lappajärveltä.”*

Luoma-ahon kylää kommentoidaan myös: *”Tuossa mainittiin tuo Luoma-aho niin varmaan se elpyminen ja viriäminen johtuu paljolti siitä, että siinä on suuria teollisuuslaitoksia ja nuoret perheet on rakentanut sinne ja sitä kautta se on tullut niin kun kartalle enempi, jotta siellä on todella viriää tämä nuoren poloven toiminta, jotta se niveltyy justiin näistä työpaikoista suurista tehtaista.”*

Tilaisuuden juontaja nostaa esiin muutamia kyselyssä mainittuja yksittäisiä paikkoja, kuten Hanhivuoren, mutta keskustelijat eivät kuitenkaan tartu näihin. Sen sijaan peräänkuulutetaan luonnonmuistomerkkejä. *”Niin minä olisin tuosta vaan tiedustellut, että meilläähän ei ole tällaista kotiseutukasvatusta oikein viljelty koulussa siis sillä tavalla, että olis näitä erilaisia muitakin paikkoja, kuin nämä tässä mainitut. Meilläähän on Lappajärvellä monia hienoja paikkoja, joissa on koululaiset viety käymään aikanaan. Mä olisin kysynyt sitä, että onko muissa tutkimuksissa tullut esille näitä muita kuin tällaisia vuoria tai siinäähän on kaikenlaisia puronnotkoja, erilaisia kasvupaikkoja, erilaisia kiviä, siirtolohkareita ja tämmöisiä. Että kun niitä ei ole yhtään näissä.”* Todetaan, että kyselyssä ei erikseen ole mainittu tällaisia kohteita.

Alueen geologinen historia saa osakseen huomiota, kun muistellaan Lappajärven syntyvaiheen erilaisia tulkintoja: *”– kraaterin synnystä tehtiin kaksi väitöskirjaa Saksaan, Saksassa toinen ja sitten vimpeliläinen, tuota sano nyt, mikä tämä nimi olikaan, no joo, todisti, että se ei oo tulivuori vaan meteoriitti. Lappajärven kunnan vaakunakin on vielä kuvaa tuota niin tulivuorta, että kunta ei oo ees vaihtanut vaakunaa vielä, vaikka historia on muuttunut.”* Oliko se 81 vai 2, kun se muuttu vasta näihin koulukirjoihin –.

Vaikka matkailussa aluetta halutaan markkinoida meteoriittikraatterin muodostuneella järvellä, alueen geologinen historia on paikallisille asukkaille ennen kaikkea hyvin arkipäiväinen asia. *”Niin, ja onhan siinä yksi asia sitten, että kun nykyään laitetaan sitä maallämpöä, ja sitten voidaan lämpö saada, ehjään kallioon tehdään se syvä reikä, että kun täällä ei voida tehdä sitä, että kun täällä ei oo ehjää kalliota.”* – ainakin matkailuyrittäjät ja markkinointi nyt brändää oikein vahvasti

tätä kraaterijärveä, kraaterijärven ihmeitä ja niin pois päin, se ei oo, pikkusen ainakin näin alakuun vähä niinku, kalskahtaa korvaan, mutta kai siinäkin, kun sitä paukutetaan, niin tottuu siihen niimeen sitten.” Silti kotiseudun erityisestä kohteesta koetaan ylpeyttä. ”Eikös tää maailma oo täynnä näitä tulivuoria, mutta kraaterin reikiä on vähän vähempi?” Markkinointimerkityksessä luotuihin nimiin on myös vuosien varrella totuttu: ”kun kylpylä Kivitipulle keksittiin nimeä, sai vapaasti keksiä, niin hullua nimiä kuin Kivitippu, niin ei siihen aikaan kyllä oikein tuntunut...”

KOTISEUDUN REITIT JA ALUEET

Verkkopohjaisessa kotiseutukyselyssä vastaajat saivat merkitä itselleen tärkeimpiä reittejä ja alueita karttapohjaan. Työpajan osallistujille näytetään karttapohjat, joissa on vastaajien merkitsemät reitit ja alueet. Tilaisuuden juontaja näyttää erikseen karttapohjista lappajärveläisten vastaajien merkintöjä ja lukee esimerkinomaisesti niihin liitettyjä lyhyitä kuvauksia: *”[S]iellä on esimerkiksi oman kotikylän ympäristö rajattu – ja sitten on Lappajärven Tupsulassa Evijärven eteläpäähän seuraten Välijokea on piirretty alue, Söyringin kylä ja lahti, siinä koko kotiseutuydin, on todettu [kyselyvastauksessa]. Sitten on tällainen rajaus Pokela-Lakaniemi, jossa Lappajärven Katajalahti kuuluu alueeseen. – Sitten on yksittäisiä tällaisia lenkkejä, missä ihmiset käy lenkkeilemässä. – ulkoilureitit tehtiin talkoilla muutama vuosi sitten EU-rahoituksella. Vanhavuori, Övermark.”*

Tilaisuuden juontaja kysyy, onko esimerkiksi kyseinen ulkoilureitti tuttu. *”Onhan se”,* vastataan ja todetaan, että: *”Itäkylässä se on joo, Ammeskalliolta se lähtee Itäkylän keskustasta sinne Ammeskalliolle ja siitä sitten päästä Vanhallevuorelle.”* Ulkoilureitti herättää paikallaolijoissa muitakin kommentteja. *”Pietään latu siinä talavella ja pururata ja sellaisia.” ”Ja siellähän on laaksoja paljon”. ”Niin, siellä on laavu kummallakin, Vanhallavuorella on laavu ja Ammeskalliolla on laavu, että näkyy hienosti Lappajärvi Ammeskalliolta.”*

Vastaajilta tiedustellaan erikseen, yllättääkö jokin heitä vastauksissa tai tuntuuko jokin kyselyssä mainittu reitti tai alue erityisen läheiseltä heille itselleen. *”Tässä on kun kahtoin, – – niin tässä ei oo kirkonkylältä oikeen paikkoja, paljon yhtään, että... Kärnä ja Kärnänsalami, kun mennään salamen yli Kärnänsaareen, niin sehän on valtavan kaunis paikka. Ja ei oo sitäkään...”* Huomataan kuitenkin, että Lappajärven keskustaaajama on mainittu useassa vastauksessa, ja myös Kärnänsaari on mainittu järven ohella useaan kertaan.

Mainitut ulkoilureitit tuovat vastaajalle mieleen myös muita reitistöjä. *”Näitä hiihtoreitistöjä ja patikkakävelypururatoja on tässä Hernesniemessä, on ihan lähellä tuossa. Näitä ei mainita tässä. Samaten on, onko, oliko mainittu sitten myöskin Söyringin pururata, joka on siellä maastomaisemassa jylhäs, metässä liikkuu tuossa, tästä noin viitisen kilometriä on matkaa, mennään tuonne Kortesejärvelle päin, näitä.... Sitten myöskin siinä Arkkumännikön asuntoalue Tupsula on tuossa, jossa me asutaan ja joka on valamistunut se asuntoalue lähinnä 70-, 80-, 90-luvulla, iso alue siinä. Siinähän on niin sanottu Arkkumännikön tukkimettaalue, upea mäki siinä, ja siinä on paljon linnustoakin nyt. Siinä oli myöskin pururata 70-luvulla, mutta se on jäänyt pois käytöstä, ja ehkä hyvä niin on toisaalta, että nythän ne jotkut ajaa siellä näillä mopedeilla, mutta on rauhoitettu. Lähes satakunta lintumerkkiä siinä pesii.”*

Osion lopuksi kaivataan vielä lappajärvesten omaa kilvilajia, kärnäiittiä: *” – – meillä on yksi tärkeä ollut Kärnässäkin nämä louhikot, jotka on kärnäiittiä. Meidän pitäisi olla jossakin tilastoissa kyllä tälläinen, mutta ei vaan tässäkin nyt ole.”* Todetaan, että kärnäiitti on erikseen mainittu kyselyssä maakuntakivenä: *”Jaa siellä on yks maininta”,* huomataan.

KOTISEUDUN HISTORIALLISTA TAPAHTUMIA JA KOTISEUTUUN VAIKUTTANEITA HENKILÖITÄ

Seuraavassa keskusteluvirikkeessä työpajaan osallistuvilta tiedustellaan, onko menneisyydestä nostettavissa esiin joitain tiettyjä tapahtumia, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi osallistujien kotiseutukokemukseen tai toisaalta, onko menneisyydestä nostettavissa joitain henkilöitä, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä kotiseutu merkitsee tänä päivänä. Ensimmäisenä nostetaan esiin oman seurakunnan ja kunnan syntyvaiheet sekä patokapinan nimellä tunnettu tapahtumasarja. *”Tietenkin tuo historiallinen tausta on tietynlainen fakta, mikä on kun puhutaan Pietarsaaren emäseurakunnasta, johon nää kaikki Järvisseudulla kuuluu, sit tuli Lappajärven emäseurakunta näille muille. Ja – – puhutaan silloin pitäjälaitoksesta silloin alku aikoina ja kunnathan tuli vasta 1865, ainakin tällainen varmaan yhteinen nimittäjä on. Tietynlainen symbolinen tapahtuma oli sitten tää, nykyaikainen tapahtuma 79, kun lappajärveläiset laittaa Ähtävänjoen tukkoon. Patokapina. Ajoivat kiviä täyteen. Kaikki tietää, se on nuori tapahtuma. Että varmaan on paljon muitakin, mutta nuo tulee ittelle mieleen.”*

Toinen vastaaja mainitsee Välijoen muokkauksen. *"Niin tuota maisemaa on paljon muokannut tämä, kun tuo Välijoki kaivettiin. Mää muistan kun se oli vapaana."* *"Se on viiskyttäluvun lopulla"*, lisätään. Muistutetaan vielä, kuinka alueen luonnonolot ovat muokkautuneet paljon ennen ihmisen toiminnan vaikutusta. *"Tietenkin jos mennään historiassa hyvin paljon, niinkun 77 miljoonaa vuotta taaksepäin, kun se meteoriitti pamahti, niin se nyt on aika iso vaikuttava asia tälle seudulle. Jos mennään oikein kauas historiassa."* Hämmästellään vielä yhdessä, kuinka myöhään järven syntyhistoria varmistui.

Kotiseutuun vaikuttaneista henkilöistä käytävä keskustelu käynnistyy, kun eräs osallistujista kertoo, kuinka hän jäi vaimon perässä Lappajärvelle. *"No, minun nykyinen vaimoni on, tai yksi ainut minulla vaan onkin, niin se on vaikuttanut nimenomaan siihen, jotta minoon jäänyt Lappajärvelle siitä työporukasta asumahan tänne, kun hän oli työssä ja toimessa ja tehtäväpaikka oli täällä. Tuota, jäin sitten, en nyt ihan kotivävyksi, että sitten on rakennettu omia tupia, mutta ensimmäinen vuosi meni kotivävyinä. Voi sanoa näin – –."*

Pienen pohdinnan jälkeen historiallisesti merkittävistä henkilöistä mainitaan ensin kirkkohera Jaakko (Jacob) Fellman. *"Henkilöistä on kyllä vähän... vaikea sanoa, onhan täällä tietysti tuota Fellman ollut tää kirkkoherra, joka keksi kalkinpolton ja sanos nyt – – ketä muita meitä... tavaltaan historiallisia merkkihenkilöitä. Fellman nyt ainakin on kyllä että."* Fellmanista harpataan ajassa huomattavasti eteenpäin. *"Nyt en osaa sanoa, mutta nuoremista Kuorosota-voittaja Kotipelto Timo merkittävä monelle nuorelle..."* Seuraavina mainitaan Arto Melleri ja Jussi Lampi, mutta heitä ei kommentoida sen enempää.

Kuullaan kaksi puheenvuoroa kunnalliselämään viime vuosikymmeninä vaikuttaneista henkilöistä: *"Minä sanoisin, yks on semmoinen Ville Karvala [tarkoittaa Syrjälä]. Olen tullut 81 Lappajärvelle. Meidän aatesuunta ei oo ollut sama, mutta hän oli todella kotiseutuihminen. Hän oli sen puolesta valmis monia asioita ajamaan ja oli sen verran itsepäinen, että ruvettiin asiaa ajamaan, niin se meni lävitse – –"* *"Antti Savola, joka oli kanttorina. Hänhän ei ollut yksinomaan kanttori, hän, minä en hänen alkutaivaltaan niinkään tiedä, onko hän ollut pankinjohtaja ja mitä kaikkea ja, mutta hän oli todella sellainen kulttuuripersoona ja oli sellainen laaja-alainen. Hyväksyi tämmöisiä, mitä uusia asioitakin tuli, vaikka hänellä oli ikää jo aika paljon, – – tosiaan laaja-alainen ja kiinnostunut asioista."*

Mainitut henkilöt herättävät vastakaikua keskustelijassa, joka kertoo omasta juurtumisestaan paikkakunnalle. *"Ehkä juuri se Antti Savolan – –, kun 69 kun menin kirkkokuoroon hänen aikanaan, niin hän oli jo sellaanen henkilönä ja rohkaisijana siinä, jotta sekin varmasti vaikutti meirän jäämistä Lappajärvelle. Sitte oli muitakin henkilöitä, Fiilus Kangas oli sellaanen, joka on hyvin jäänyt mielehen ja ollu yhteydessä hänen kanssaan toiminnassa. Se oli sellaisia kansanmiehiä myöskin, Niilo Nyysölä, oli tällaisia persoonia, omanlaisia, pankkimiehiä ja kunnallismiehiä oli ja mainittit Ville Syrjälän, hänhän varmasti vaikutti paljon tässä Kivitipun asiassa – –."*

Opettajien merkitystä oman kotiseudun muotoutumisen kannalta painottaa seuraava keskustelija. *"Näin yleisesti niin, kyllä opettajat on sellainen ammattiryhmä, joka on vaikuttanut omaan elämään kumminki aika paljon, että ne jää mieleen ja tietenkin ne vanhan liiton opettajat sieltä ala-asteelta."* Opettajien ohella muutamat muutkin ammattiryhmät mainitaan: *"oliko se entisajan rankinglista, että kirkkoherra, nimismies, tuliko opettaja jo sitten seuraavana – –"* *"Lääkäri taisi olla siinä"*, lisätään listaan. Lääkäreistä mainitaan erikseen nimeltä ähtäriläinen [Pellervo] Petäys ja mainitaan lopuksi vielä apteekkari. *"Apteekki oli yhteen aikaan aika varma, ainakin isänmaallisuuden edellyttäjänä oli aina apteekkari yhtenä tekemässä tätä, varsinkin kun meillä on tämä historia tässä tällaisessa, sotilas- ja isänmaallisuuden perinteen, niin niillä oli merkitystä – –."*

KOTISEUDUN MUUTOS

Työpajatilaisuuden alussa kuultiin tunteikas puheenvuoro kotitalon hävittämisen aiheuttamasta mielenliikutuksesta. Tilaisuuden loppupuolella palattiin vielä kotiseudun muutosta koskevaan aihepiiriin esittämällä virike: *"Onko kotiseudullasi tapahtunut viime vuosina sellaisia asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet sinulle tärkeitä kotiseudun piirteitä?"*

Maaseudun rakennemuutos ja yhteiskunnan elinkeinorakenteen muutokset ovat heijastuneet vastaajien kotiseutukokemukseen. *"Sivukyläläisenä sanosin, että aika paljon on muuttunut, kun kylät on hiljentynyt. Se on suuri muutos. Se on työttömyys, eli ei ole työpaikkoja. Jos kylässä on yksikin pieni teollisuuslaitos tai joku mattokutomo tai joku muu oli aikoinaan – – Tahtoo jäädä talo tyhjäksi, kun siitä toinen lähtee hautausmaalle, niin toinenkin joutuu kirkonkylään perässä asumaan."* Toisessa vastaajassa herää muistoja menneiden

vuosien pienteollisuustoiminnasta. ”Hän puhui siitä mattokutomotoiminnasta, se oli todella vilkasta 70-luvulla. Joka autotalliin pyrittiin laittamaan ne. Elikkä kilipaali toistensa kanssa, mutta niitähän meni sitten jo tuonne ulukomaille, Norjaa myöten ja muuten, niin se oli todella se rahkamaton vilkasta aikaa silloin.” Vastaaja muistelee myös sitä, kuinka Lapuan Lakaluomalla saatiin 1950-luvulla lisäansioita rakentamalla Itikalle makkarakoppeja ja kuinka Kuortaneen Lappakankaalta kerättiin jäkälää vientituotteeksi.

Rakennemuutoskeskustelu jatkuu maatalouden osalta: ”tää yleinen Suomen maaseudun ja koko Suomen rakennemuutos, mikä on tapahtunut ja Lappajärveen se on purrut aika rajusti. Lappajärven maatalous on ollut pientilavaltaista, enemmän pientilavaltaista kuin ehkä muualla ja Vimpelissä on ollut maatalous, maataloudessa työskentelevien osuus kymmeniä vuosia ja onko

ollut puolet Lappajärvellä maatalouden piirissä työskentelevissä ja kun sillä meni huonosti, niin kaikki arvaa sen seuraukset. Ei kukaan halunnut jatkaa eikä niillä pienillä tiloilla ollut edellytyksiä. Ja se minusta se näkyi Lappajärvellä vuosikymmenten väestökadossa, jos näin voi sanoa, verrattuna esimerkiksi Vimpeliin.”

Elinkeinorakenteen muutoksesta keskustelu siirtyy yhdistys- ja seuratoiminnan tulevaisuuteen: ”jatkaisin sen verran tuohon elinkeinorakenteen muutokseen, sehän vaikuttaa sitten moneenkin asiaan, eli tää niin sanottu kolmannen sektorin toiminta on aika lailla pientä, elikkä se kuolee pois – –. Se on ehkä, se on toisaalta tää nuorisokulttuurin digitalisoituminen – –.” ”[S]e osallistuminen on hiipunut nyt, mitä itekin on huomannut, niin kaikki niinkun ihan poliittiseen toimintaan ja luottamustehtävään, urheiluseuratoimintaan, järjestötoimintaan niin ei taho millään saaha

Kuva 4. Nykälänniemi ja hotelli Kivitippu. Kuva Arto Halttunen.

enää ihmisiä, jotka lähtis siihen mukaan, ja ne alkaa pikkusen ikääntymään ja osa jo näivettyy.” Seuratoiminnan tulevaisuudennäkymiä synkistää entisestään väestön väheneminen ja palveluiden katoaminen. ”Nämä kaikki on hävinny pois, että ja sitten on, kylät on hiljentynyt. Talot on hiljentynyt, ja koulut on viety ja postit, ja kaikki on viety. Nimenomaan keskustasta sen verran vielä sanon, – jotta sivukylät paremmin nyt tänä päivänä menee, kun sieltä viedään postit, koulut pois, niin niillä on se kylätalo siellä ja seuran talo, jota ne pitää kynsin hampain. Mutta keskustassa, täällä on niin tarjolla paljon muita, jopa ilmaisia tiloja. Keskustan seurat on todella lujalla.” Tulevaisuudenuskoa valaa kylien ja asukkaiden aktivoituminen yhdessä tekemiseen: ”on niin tärkeää asiaa, että minä joka paikassa, missä olis mahdollisuus tuoda tätä, että lähde vapaaehtoistoimintaan, – kun toiset järjestävät jotakin, että lähdetään sinne mukaan, se on oikeus ja velvollisuus lähteä, kun nää toiset näkevät sen vaivan, että lähtee ennen kuin juuttuu sinne kotiin.”

Kotiseudun viimeaikaisia muutoksia koskevassa keskustelussa nousee esiin vielä yksi teema. Vuonna 2015 turvapaikanhakijoiden määrän moninkertaistuttua myös Lappajärvellä on toiminut vastaanottokeskus, mikä on aikaansaanut paikakunnalla vilkasta keskustelua. ”Se ei oo mun mielipie, mitä tuossa on seurannut, niin sitten jos puhutaan viime vuosina, niin tai monelle lappajärveläiselle, kun on seurannut tätä sosiaalista mediaa, niin tuntunut olevan ihan ylitsepääsemätön juttu tämä, että tänne Kivitippuun tuotiin näitä pakolaisia, tai mitä ne nyt on sitte. Pakolaisia tai sitten näitä turvapaikanhakijoita, niin että hyvä, ettei ei oo seurakuntaa vaihettu sen takia, että sitten meni pilalle Lappajärvi sen takia. Mutta ei oo kyllä mun mielipide, mutta vaan on huvittanut lukee siitä. Voiko se merkitä niin paljon jollekin ihmiselle?” ”Minä olin yllättynyt kanssa siitä todella”, toteaa toinen paikallaolijoista. Todetaan vielä, että Nykälänniemi ja Kivitippu ovat osoittautuneet todella tärkeiksi paikoiksi lappajärveläisillä, koska aiheesta on keskusteltu paljon ja mielipiteitä on vaihdettu voimakkaastikin.

KOTISEUTU KUVISSA

Viimeisenä virikkeenä paikallaolijoita pyydetään miettimään omaa kotiseutuaan kuvina. Tehtävänanto on, että mikäli kotiseutua pitäisi esittää yhdellä ainoalla (valo)kuvalla, niin mitä kuvassa olisi ja mistä kuva olisi otettu. Lisäksi täsmennetään, että kyseessä voi yhtä hyvin olla nykypäivään kuin menneeseenkin sijoittuva kuva.

Ensimmäisenä tarjotaan Lappajärvestä otettua ilmakuvaa. ”Nämä nuoret pojat lentää näillä moottoriduilla liitovarjoilla ja on ottanut paljon kuvia tähän saakka, niin minun mielestä järvestä.” Miettimistauon jälkeen toinen vastaaja esittää niin ikään järvi-aiheista kuvaa, mutta näkymä olisi rannalta: ”kyllä mullakin on, että kyllä se järvi pitäis joka tapauksessa näkyä ja sitten vaikka joku kalastaja tai joku onkija rannalla.” ”Mä ottaisin kuvan, lapsia pellon reunalla, viljapellon reunalla”, toteaa seuraava keskustelija. Kysyttäessä tarkempaa kuvanottopaikkaa, hänenkin kotiseutukuvaansa ilmestyy järvi. ”No siinä oman pellon perälaista, joka laskee järveen.”

Saadaan ehdotus toiminnallisesta kuvasta, jossa eri-ikäiset ihmiset kohtaisivat: ”Paljon ihmisiä, eri-ikäisiä tuommoisessa yleisessä, yhteisessä seurapiirissä vaikka kahvikupin äärellä tai missä, mutta paljon yhdessä ja eri ikäpolvia, että saadaan yhteen. Niin se olisi sellainen unelma, että siinä kohtaisivat ne ihmiset, tapaavat toisiaan ja siitä voi syntyä jotakin, että saadaan eri ikäpolvia yhteen.” Sosiaalista vuorovaikutusta ja aktiivista kylätoimintaa halutaan nähdä toisessakin kuvaehdotuksessa. ”No, tällainen kyläaktiivi tietysti näkee sen kuvan sitten, että puuhastellaan tuolla porukalla, ja joku talakoot on, että rakennetaan jotakin punttisalia tai kylätaloa, on makkaraa ja siinä porukkaa monen ikäistä tekemässä sitä hommaa ja puhalletaan yhteen hiiheen. Että semmoista, se on tämä kotiseutu ja varsinkin tuo kylä, oma kylä tuolta. Sellaasta.”

Seuraavakin keskustelija haluaisi nähdä kuvassa työntekeä, mutta yhdessä tehtävän talkootyön sijaan hänellä on mielessään yksinäisen työmiehen puurtaminen uudisraivaajahengessä. ”Mulla on kyllä niin vanhakantainen tai niinkun vanha työtapa, joka varsin oli silloin nuorena viistoista ikäisenä – – menin aina Vimminsaaren kyrölle, kun se ei riittänyt se työ, niin menin tekemähän noita pellon ojia raivaamahan, lapioomahan siellä syys-sateilla tein niitä ja edelleen oon viime viikolla ollu metsäojilla patoja ottamassa niitä, minä näkisin pellon ojat tekemässä, miehen tekemässä pellon oja. Oikein kunnon työtä siinä mielessä, kun tää virtuaaliaika, tähän on vieraannuttanut ihmiset niinkun toisistaan, kun ennen sunnuntaisin saattoi olla kylällä siinä nurmikolla miehiä ja airralla usiempia meilläkinpäin, – – se on vaan yks sellainen kuva, että mä näkisin sen uudisraivaajahengen siellä.”

Eräs vastaaja innostuu miettimään, että valo-kuva-aiheista voisi syntyä kalenteri: ”Minä näen nämä kaikki samassa kalenterissa, ja siinä olis se Kivitippu toimivana päällä, elikkä tuota niin kuin

Kuva 5. Ilmakuva Lappajärveltä. Kuva Arto Halttunen.

tuollainen kavalkaadi. Musta ne vois keksiä muuta. Tietenkin sitten sellainen rauhallinen heinäpelto. Sais nukkua heinäpellolla ja kattoa pilviä. Tai vaalla pilviä ja kärpäset surisee. Mutta tätä koko homma on niinku semmoinen hyvin juhlallinen kalenteri.”

Viimeisenä kuvaehdotuksena mainitaan kirkkovenesoutu Lappajärvellä: ”– meillä on ollut vuodesta 2009 voimakas tuo kirkkovenesoutu. Jotta se nyt on ollu välivuosia tässä nyt hiipunut pikkuisen, mutta nyt on toiveita sitten vuonna 18 täällä on Lappajärveltä kirkkovenesoutukilpailut. Viimeinhän meillä oli 2009, 2011 ja 2018 niin on Evijärven urheilijat järjestää soutajat sen kisan täällä taas. Mutta näkisin sen upean kirkkoveneneen, kun se menee tuossa ulapalla. Me ollaan siinä ryhymässä oltu pitkään.”

Työpajan loppumetreillä joidenkin jo kiitellessä, että: ”oli kiva tulla tänne” ja että oli mielenkiintoista osallistua työpajaan, saadaa kuulla vielä tarina Kalmankarista: ”Tuossa on lähellä yks sellainen kalmankari, siihen liittyy tarina siihen juttuun. –. No se on Järvisseudun historiassakin mainittu, että tämä oli sitä emäseurakunta Pietarsaaren. Alajärveltä oli sitten tullu joku poika soutamassa ruumiin kanssa. Se oli yöllä törmännyt kiveen tuossa Kalmankarilla, ja se oli kaatunut ja hukkui siihen. Siitä kuulemma oli sitten hautakivikin siinä

karilla, ja sitten se kylän mies kertoi, että se hautakivi on yhden tuon talon portaan askelmissa –.” Samalle keskustelijalle tulee vielä mieleen valokuvatoive: hän haluaisi nähdä valokuvan lapsuusaiканаan järvellä työskennelleistä hinaajista. ”Se oli silloin aikana, kun tuotiin hinaaja senaikaisella autolla, niin se peruutettiin järveen niin pitkästi, että se lähti pois. Tuossa jossain Halkosaaren tanssilava, siinä kohdalla.” Todetaan lopuksi yhteen ääneen, että järveen liittyy paljon tarinoita.

3.2 LEHTIMÄEN KOTISEUTUTYÖPAJA

Timo Suutari

Lehtimäen kotiseutuaiheinen työpajatilaisuus järjestettiin 16.11.2016 Lehtimäen entisellä kunnantalolla eli Alajärven kaupungin Lehtimäen palvelutoimistossa. Työpaja järjestettiin yhteistyössä Lehtimäki-Seuran kanssa. Työpajaan kutsuttavat valittiin yhteistyössä seuran puheenjohtajan kanssa. Valituille lähetettiin henkilökohtainen kutsu kirjeitse tai sähköpostitse, ja lisäksi heitä lähestyttiin puhelimitse. Työpajaan osallistui kahdeksan henkilöä, joista kolme oli naisia ja viisi miehiä. Osallistujat olivat iältään 57–69 ikävuoden välillä.

VASTAAJIEN KOTISEUTUKÄSITYKSET

Työpaja aloitettiin käymällä läpi vastaajien kotiseutukäsityksiä neljän väittämäparin avulla. Ensimmäisenä vastaajille esitettiin kaksi väittämää: ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni” sekä ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani” ja tiedusteltiin, millaisia ajatuksia nämä paikallaolijoissa herättivät.

Ensimmäisenä ääneen uskaltanutva kokee väittämät omakseen ja kuvaa lapsuudenkodin sekä kasvuympäristön merkitystä: ”– oon ollut täällä iänpäivät, niin mulle pitää justiin sanantarkasti nuo paikkansa ja piän niitä erittäin tärkeinä asiaina ja tuota vaikka tuolla missä reissussa, niin se tuntuu ihan hyvältä – – palata sitä taas takaisin ja varmasti ne, jotka on kauemmankin ollut pois täältä ja tässä nyt sellaisiakin pöydän ympärillä, niin varmaan tuloo niitä samoja ajatuksia siinä, että miten tärkeä se kuitenkin on se lapsuudenkoti ja kasvuympäristö, ja tuota kyllä kun tähän ikään tulee, ja tästä vielä vähän vanhenoo, niin sitä lapsuutta rupee muistelemaan mä uskon entistä enemmän. Ja sitä kasvuympäristöä, mitä se toi tullessaan. Eväitä antoi elämälle.”

Toisena puheenvuoron ottava haluaa muistuttaa, että työpajassa paikalla olevien ajatukset kotiseudusta eivät kata kaikkien lehtimäkeläisten kotiseutukokemuksia: ”– nyt tänä päivänä tietysti kun tuota paljon tulee näitä kauempaakin muuttaneita, ja tuota kaikille se ei välttämättä ole varmaan oo näin, että semmoisille, jotka on tuota niinkun meillekin, kun ollaan täältä syntyisin ja lähtöisin, niin meille nää on ihan just näin kun on tässä esitetty mutta tämän päivän kuntalaisille ja ihmisille niin tuota se on varmaan, onko se sama – –.”

Kolmannessa puheenvuorossa kuullaan, kuinka kotiseutu on paljon muutakin kuin tutut maisemat: ”– täällä mä oon syntynyt ja ikäni elänyt ja työt tehnyt niin kyllähän se kotiseutu aivan korvaamaton asia, että kyllä se turvallinen ympäristö, missä ollaan ja asutaan, niin kyllä se on, jos mäkin lähdän jonnekin muualle, niin kyllä se kotiseutu mun mielessä se turvallinen ympäristö ihan ensimmäisenä, kun sinne pääsen, niin se on se paras paikka. On paljon muitakin kuin ne maisemat.” Tilaisuuden juontaja tiedustelee, millaisia muita asioita vastaajan kotiseutuun liittyy kuin maisemat. Vastaaja jatkaa kuvaamalla sosiaalisia siteitä ja turvallisuuden ilmapiiriä: ”No, sanotaan, että naapurit on turvalliset, ku tietää ja toinen tukee toistaan ja kaikki tämmöinen ja tietää, mistä tarttoo mitään ja tuntoo ihmiset luonteeltaan ja muuta. Jos tarttee jotakin apua talossa, niin sen korjaamiseen tai mi-

hinkä vain, niin taikka autohuoltoon – –, niin aina löytyy apua ja tietää, mutta minne muualle meen, niin kyllä se on vähän semmoista orvon tunnetta ja hakemista. Ja kyllä se turvallisuus – – korostuu vielä enemmän. Maailman meininkiä seuraa, niin kyllä turvallinen kasvuympäristö ja puhtaat luonnot ja puhtaat juomavedet ympärillä – –.” Eräs keskustelija muistuttaa, että myös rakennettu ympäristö kuuluu kotiseudun kokonaisuuteen: ”Kyllä tuo kun tuntoo juuret ynnä muut, että kyllä niissä kulttuuriympäristö ja rakennukset ja kaikki muut, kyllä nekin on sellaista aika arvokasta.”

Seuraava keskustelija tuo esiin, että hän ei koe lapsuudenkotiaan kotiseudukseen vaan nimenomaan nykyisen asuinpaikkansa. ”No mä voisin avata tuota vähän, koska mä olen vähän erityyppinen taustaltani, niin tuota tuossa ensimmäisessä pallukassa niin kyllä se tarkoittaa mulle kasvuympäristöä. Mun lapsuudenkotini on muualla, mutta se ei ole mun kotiseutuni. Vaikka siellä olen koko elämäni melkein asunutkin, mutta kuitenkin tää, missä mä nyt asun, asuinpaikka, niin se on mulle kotiseutua.”

Käytyä keskustelua jatkamaan esitetään väittämäpari: ”Kotiseutu on minulle ihmisiä ja ihmissuhteita” sekä ”Kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja”. Kuullaan yksi puheenvuoro, jossa muistot ovat osa nykypäivää: ”Mehän eletään koko ajan niissä muistoissa täällä, että ne ei oo mitään sellaisia erilisiä muistoja, jotka on jääneet jonnekin vaan ne on tätä päivää, mitä me eletään, ja sitten ihmiset on nimenomaan luo sen viitekehyksen, missä sitten eletään.”

Kunnallispolitiikassa mukana oleva keskustelija siirtää keskustelun vuonna 2009 Alajärven kanssa toteutuneeseen kuntaliitokseen. ”– tässä oli tuo kuntaliitos hiliijan, niin tuota olevinaan vielä niinkun tää Lehtimäki-sana korostuu sitten erilaisena, kun nyt on kuntaliitoksen mukana menty Alajärveen, niin tämä oman paikan tärkeys ja tällä lailla, kun sitä joutuu – – tuolla istumassa hallitus- ja valtuustopöydyssä, niin jotenkin se korostuu tämä niinkun, sanotaan, että tämän meidän oman puolustaminen, niin se jotenkin vielä tuo tuota esille.” Kuntaliitosaihe saa heti vastakaikua toisissa paikallaolijoissa: ”Kyllä se varmaan vaikuttaa niinkun tekin ootte luottamuselimissä ollu mukana, niin tavallaan rakentamassa Lehtimäkeä, niin omalta osalta kunnankin puolesta itellään jokainen, niin kyllähän se rakkaussuhde kehittyi siitä, omasta työstä. Ja niinkun mä viittäisin, alussa otit esiin ihmissuhteet, niin ne tärkeet naapurit on ilman muuta, että se verkosto koostuu niistä turvallisista ihmisistä. Ja mä tiedän, ihmisillä, meillä on tarpeita monenlaisia, mutta ne tietää heti, mistä mä

saan apua – –. Ja tottakai muistot on tärkeitä, niin lapsuudessa kuin aikuismuistotkin.”

Tilaisuuden juontaja tiedustelelee muiltakin työpajaan osallistuvilta, miten kuntaliitos on vaikuttanut heidän kotiseutukokemukseensa. Vastauksissa nousee esiin Lehtimäen alueen omat tapahtumat sekä kylätoiminnan viriäminen: ”Minusta se on lisännyt sitä, että tuota sitä omaa identiteettiä kuitenkin pyritään vahvistamaan kaikilla näillä tilaisuuksilla, meillä on täällä Ränkipäivät ja jouluavaukset ja kaikki tällaiset, niin se on kuitenkin jäänyt niinkun meidän omaksi jutuksi, että siinä ei oo niinkun Alajärven oikeen niinkun vanhan Alajärven yhdistyksiä esimerkiksi mukana milläänlailla, että se rajottuu ihan meille tähän, että ehkä se vuosien varrella saattaa muuttua jollakin lailla, mutta tällä hetkellä on se, että se on vaan vahvistanut sitä meidän omaa identiteettiä täällä Lehtimäellä. Mä oon aistinnut niin, kokenut.” ”Ja kyllä ainakin nyt, kun huomasi kyläyhdistyksen puolestakin, niin se toiminta on melkeen tiivistynyt ja vilkastunut ja kyläyhteisö yhdistysten välinen yhteistyö on lisääntynyt minun mielestäni ja semmoinen yhteenkuuluvuuden tunne. Se on kyllä ihan havaittavissa.”

Kuntaliitoksesta käydyn keskustelun summaa puheenvuoro kotiseudun ja kuntarakenteiden välisestä suhteesta, jossa varsin painokkaasti korostetaan, että hallinnolliset kuntarajat eivät ole ratkaisevia kotiseututunteen kannalta. ”Ja mulle näkynyt ja oon sanonut sen useamman kerta, että nuo hallinnolliset rajat ei merkitse yhtään mitään. Et se on ihmisten tekemiä, ja kuitenkin kotiseutu, ja se rakkaus kotiseutuun on sydämessä, ja sillä ei oo mitään tekemistä näitten hallinnollisten rajojen kanssa. Meillä on hyvä muistutus siitä, että kun me mennään kotiin joka päivä, niin meillä Lehtimäen kunnan vaakuna näkyy silmissä, kun me noustaankin kotiin. Tuolla näkötorjissa.”

Kolmas työpajassa esitetty väittämäpari sisälsi virikkeitä: ”Kotiseutuuni kuuluu paikkoja myös Järvisseudun ulkopuolelta” sekä ”Minulla on monta kotiseutua”. Nämä väittämät herättivät paikallaolijoissa polveilevan keskustelun Lehtimäen asemasta osana Järvisseutua. ”Lehtimäki tavallaan on... niinkun Järvisseutua ja Kuusiokuntaa vielä, että sehän on muutakin kuin pelkästään ihan Järvisseutua.”

Kuvataan, kuinka yhteistoiminta-alueet, erityisesti seutukuntajakko, ovat vaikuttaneet Lehtimäen asemaan osana Järvisseutua: ”se on ennen ollut hyvinkin tiivistä, kun tuota on suunta ollut tuonne Pietarsaareen päin ja sit on Järvisseutu ollut siinä välillä. Mutta sitten on tullut – – semmoinen katkio vähän siihen Järvisseutuaatokseen siinä mielessä, että tuli nää Kuusiokuntajärjestelmät täällä ja sitten

kun aateltiin, että siinä oli Evijärvi, Lappajärvi, ja ne tuntui hyvin kaukaiselta tuolta sitoa tähän Järvisseutuun vaikka niinkun Alajärven kanssa ollaan oltu yhteistyössä tietysti iänpäivät jollakin lailla – –. Sitten tuntuu jo jotenkin etäiseltä se Evijärvi ja Lappajärvi ja ne suunnat sieltä. Ja Vimpelikin. – – Sitten taas kun on tää Järvisseudun näitä yhteistyöalueita, oltiin tuolla politiikkapuolellakin, niin se taas lähenti sieltä kautta, ja kyllähän Järvisseututyö niinkun Lehtimäelle on ollut sieltä historiasta tullut takaisin näkyviin. Siinä oli tällaista, kun oli Kuusiokuntahomma, niin se oli pikkuisen laimeempaa jollakin sektorilla, mutta – – kyllähän siitä pitkät ja vahvat perinteet on.” Lehtimäki irtaantui Kuusiokunnista vuonna 2009 yhdistyessään Alajärven kaupunkiin, mikä nähtiin osaltaan paluuna Järvisseudun suuntaan: ”– – tuo seutukuntajakohan teki sen, että tuota me tavallaan Lehtimäki sitten suuntautui sinne Alavus–Ähtäri–Töysä–Kuusiokuntien suuntaan, ja se tavallaan jäi sitten se Alajärvi, ja Järvisseutu jäi, että se tavallaan se oli sitten se toinen. Ja tuota niin tässä nyt on tuota tietysti vähän paluu sille suunnalle sitten, kun ollaan Alajärvellä.”

Kuntien ja valtion toimintojen kehittyminen ja sijoittuminen vuosikymmenten varrella on vaikuttanut siihen, mihin alueeseen Lehtimäen on koettu kuuluvan ja suuntautuvan. Esimerkkejä kuultiin ensin lääkäripalveluista ja vanhustenhoidosta: ”Mä muistan viiskymmentäluvulla, niin justin kaikki käytiin lääkärissäkin Alajärvellä paljon – –. Joskus viiskymmentäluvun lopulla sitten tuli Töysä, Lehtimäki, Soini, yhteiset lääkärin, että silloin rupes kääntymään sinne tai kuuskytäluvulla tuonne Ähtäri, Kuusiokuntiin päin.” ”Toi yhteinen vanhainkotikin Töysän, ja tuliko muita? Töysä ja Lehtimäki ainakin on.” Myös poliisitoimea muisteltiin: ”Oli nimismiehet ja poliisiasiat ja kaikki yhteisiä.” ”Ja silti nimismies oli Lehtimäellä, asui, ja tuossa missä Ahopellon Hanneksen... siinä nelkytluvulla oli nimismiehen asunto siinä, ja – – sitten se meni täältä Soiniin ja Soinista Töysään.”

Lehdistöllä on merkittävä vaikutus paikallisen ja alueellisen identiteetin muodostajana. Alavudella ilmestyvän Viiskunta-lehden levikkialueeseen kuulumisen ja lehden saama jalansija Lehtimäellä on vahvistanut yhteyttä Alavuden, Töysän ja Ähtärin suuntaan. ”Ja sitten siellä alkoi ilmestyä Viiskuntalehteä, siis Alavudella, johon kuului sitten Lehtimäkikin. Se oli ihan uus lehti, niin tuota se sai sillä tavalla jalansijaa täällä, että kuuluu vähän niinkun samaan alueeseen.”

Käyty keskustelu sai työpajan juontajan vielä tiedustelemaan, mitä Järvisseutu tai järvisseutulaisuus Lehtimäen työpajan osallistujille oikeastaan

merkitsee. Erään vastaajan puheenvuorossa lehtimäkeläisyys asettuu osaksi jatkumoa, jossa vastaaja kuvaa kuulumistaan eri aluetasoisille sen mukaan, missä hän kulloinkin itse on ja keitä tapaa: ” – että kun on jossakin muualla, vaikka no nyt sanotaan, ettei nyt niin kaukana kuin tuossa kyläkaupassa, kun siellä näkee näitä paikkakuntalaisia, niin kylä on niin tuttuja. Ja sitten taas menee Seinäjoelle asti, jos siellä näkee, niin että on lehtimäkeläisiä, niin tuntuu niin tutulta siellä, että ihan sillä jutellaan jotakin puhumattakaan sitten Helsinki, jos siellä sanot, että aa, Lehtimäeltä, joo ja sieltä läheltä sieltä kyläkauppoja ja niitä näitä, no mäkin oon ihan sieltä läheltä Kauhajoelta. Elikä se laajentuu sitten niinkun tähän Etelä-Pohjanmaahan. Ja sitten kun on tuota siellä jossakin Euroopassa jossakin kaukana, aa, ihan Ruotsista asti, voi me ollaan ihan samalta suunnalta. Ja sitten jos vielä siellä vielä siellä kauempana, niin aha, että no ehkä Suomi-nimikin voi olla vähän tuntematon, että mikä se nyt sitten on, mutta tuota Eurooppa on tuttu. Joo, se on sieltä Saksasta, ai niin se on kans sitten sieltä Euroopasta. Elikä niinkun tämmösiä se laajenee ihan Eurooppaan asti, jos oikein siellä kaukana tapaa ja yhdistää ja sitten sen maan kansalaiset, että ai te ootte ihan sieltä samalta päin. Ja tällaista. Se menee sillä lailla.”

Lisäksi saadaan kuulla, kuinka Lehtimäki jakautuu alueellisesti ikään kuin kahtia: ”Tämähän on vanha perinteinen Järviseu, on tavallaan tämä maantie katkaissut sen, tämä puoli tietä on ollut Järviseutua ja tuo puoli on sitten kuulunut Ähtärin alueeseen.” Käydyn keskustelun Lehtimäen suuntautumisesta kahtaalle kiteyttää mainiosti erään keskustelijan esittämä vertaus Livonlähteestä, jossa: ”vesi kääntyy molempiin suuntiin.”

Työpajan juontaja palaa vielä uudelleen tiedustelemaan, miltä paikallaolijoista tuntuu ajatus siitä, että ihmisellä voisi olla monta kotiseutua. Ensimmäisenä aihetta kommentoiva keskustelija pitää ajatusta itselleen vieraana ja alkaa pohtia sukujuurten merkitystä oman kotiseutukokemuksen kannalta ja sitä, kuinka kotiseutu rakentuu suku yhteyden sijaan omakohtaisten kokemusta varaan. ”No mulle ainakin se on vieras ajatus siis kotiseutuna. Sitten se, että jos on juuret jossain muuallakin, niin se on ihan ookoo, koska mulla on, mä ainakin tunnen, että mulla on sekä isän että äidin puolelta niin on juuret jossain muualla kuin Lehtimäellä... myös. Että se menee sitten vasta isovanhempien, joidenka juuret tulee tänne niinkun syvemmin. Mutta emmä käyttäisi sanaa kotiseutu siitä, että se on ihan eri asia, että en voi parhaalla tahdollanikaan sanoa, että sieltä mistä mun isä on kotoisin, että

se olisi mun kotiseutua, en todellakaan, mutta mun juuret on siellä.”

Omakohtaisten kokemusten merkitystä kotiseudun rakentumisessa tuo esiin puheenvuoro, jossa muistellaan aiempia asuinpaikkoja, niihin syntyntä tunnesidettä ja paikoista nousevia muistikuvia. ”Sitten mä ajattelisin sillä tavalla, että vähän sinne päin vois olla, että missä on asunut, esimerkiksi kun mä asuin Turussa, ja siellä on monia vuosia mennyt. Samaten tuolla pääkaupunkiseudulla, niin monesti tulee semmoinen kaihomiehi, että voi nuo saa nyt asua siellä Turussa, missä minäkin sain silloin asua ja vastaavasti näin, kun tulee jotakin yhtymäkohtia, että ne saa asua nyt siellä, joo mäkin silloin aikoinaan asuin, mutta se on kuitenkin, se on kuitenkin pieni määrä. Se tulee hetkellisesti jostakin kuvasta, jostakin äänestä tai jotakin, mitä kuulee, niin silloin se tulee mieleen, että jaa näin, juu.” Kysyttäessä, kokeeko kyseinen henkilö Turun kotiseudukseen saadaan pohtiva vastaus, jossa kotiseudun kokemus ja nostalgiasävytteiset muistot aiemmista asuinpaikoista kuitenkin erotetaan: ”ei ihan niinkään sitten vois, ei sitten ehkä niin voi sanoo. Se on ehkä sitten ihan toista alaa, että jotakin nostalgiaa tai jotakin, että minä niinkun muistelen, että kaikki paikat siellä lähinnä keskustassa, siellä niin on mulle hyvin tuttuja ja sillä lailla, niin tuota. Että kun sinne joskus pääsee käymään, niin mä tykkään, että se on oikein kovasti tuttu. Oikeen tuttu ja näin.”

Paikalla on myös toinen henkilö, joka on asunut ja työskennellyt Turussa, ja hän alkaa pohtia edellisten keskustelijoiden innoittamana suhdettaan sekä aiempaan asuinpaikkaansa että sukujuurten merkitystä oman kotiseutukokemuksen kannalta: ” – – – voin jatkaa, että mä oon ollut viis vuotta, vähän reilu, kuus vuotta töissä Turussa ja ihan sama juttu, että tuota se on niin tuttu paikka, että kun sinne menee, että mutta ei sitä nyt voi varmaan tosin kotiseuduksi sanoa, mutta että se tulee tietysti elämänvaiheessa – – – – – , että justiin oikeestaan [aiempi puhuja] siihen vastaskin, mitä mä tuota aattelin, että mitenkä tuota semmoinen ihminen, jolla on kuitenkin vanhemmat jostakin muualta, niin – – – onko siinä sitten jotain ristiriitaa siltä, että voiko niitä tosiaan olla monta niitä kotiseutua. Mutta kyllä se mulla ainakin henkilökohtaisesti on aika vieras ajatus se, että sitten niitä todellisia kotiseutuja olisi muita kuin se yksi.”

Seuraava keskustelija sanoo haluavansa provosoida, ja tuo esiin sen, kuinka hänelle Helsingissä vietetty lapsuus ja nuoruus ei luonut kaupunkiin kotiseutuisidettä; pikemminkin päinvastoin: ”No mä voin provosoida – – – – – että jos on jonkun verran

Turussa asunut, niin että sulla on kaihomieli tai oot joskus kateellinen ihmisiä kohtaan, mä oon tuolla Helsingissä asunut koko lapsuuteni kolkyt vuotta siellä ja vähän reilunkin, ja ei pätkääkään tee mieli asua siellä ja mä säälin niitä ihmisiä, jotka joutuu asumaan Helsingissä, että se on heidän oma valintansa, että ovat menneet sinne asumaan, mä oon onnellinen, että oon päässyt pois sieltä.”

Aiheesta käyty keskustelu jatkuu vielä yhden puheenvuoron verran, jossa vastaaja pohtii suhdettaan pääkaupunkiseutuun aiempaan asuinpaikkanaan ja nykyisenä vierailupaikkana: ” – – mä oon tietysti asunut pääkaupunkiseudulla myöskin, mutta se, että mä meenkin sinne ja saan mennä milloin vaan, koska mulla on nyt siellä yhteyspaikkoja, mihin mä voin mennä – –. Että se on arkipäiväisempi tuo Helsingin seutu. Mmm. Että siihen ei oo mitään oikeestaan, vaikka oonkin siellä asunut, niin ei nyt sitten oo sitä nostalgiaa oikeen. Voi mennä milloin vaan, vaikka lähtisin nyt perjantaina sinne ja tulisin takaisin sunnuntaina.”

Työpajan viimeisenä väittämäparina esitetään: ”Toivon, että kotiseutuni ei muuttuisi vaan säilyisi nykyisellään” sekä: ”Koen, että minulla on tulevaisuudessakin kotiseutu, mutta se on erilainen kuin nyt.” Väittämät herättävät ensin kommentin kaupallisista palveluista ja niiden vähentymisestä, mutta keskustelu siirtyy varsin pian rakennettuun ympäristöön.

”Palavelut esimerkiksi tuota niin voi loppua. Meillä on ollut, miten, onko meillä ollut kuustoista kauppaa aikanaan ja nyt on kaks? Eli joku tällainen esimerkki. Se muuttuu se kotiseutu meidän tahtomattaan – –, ja nyt jos aatellaan eteenpäin, miten sen pitäisi olla eteenpäin, niin kyllä nämä pääasiat pitäisi niin kun siellä kotiseudulla säilyttää, että siellä pysyis vähän se sellainen, mihin me on totuttu ja kasvettu siinä ympäristössä, ettei nyt kaikki tuu, että tuota menis suuri valtatie tästä paraitten mäkiasutusalueiden ylitte ja Imatran Voimalle ja tällälaila. – – Ja sitten siellä olisi ne mahdollisuudet, että elää, että – – mahdollisuus kulkea vähän kauempanakin töissä, kun ennen vanhaan, niin että sinne sais sitten kuitenkin selaista virikettä, että siellä olis mielenkiintoinen asua ja elää.”

Edellisen puhujan kommentit tie- ja sähkölinjoista saavat seuraavat keskustelijan tarttumaan rakennetun ympäristön ja maiseman muutosten merkitykseen osana kotiseutukokemusta ja kotiseutuhenkeä: ”Kotiseutu varmaan se rakennettu ympäristökin, mitä siellä on rakennuksia ynnä muuta, ja niinkun sanoit, nämä tied, tämä isot tied taikka joku linjat jos rikotaan, siinä se maisema, niin kyllä se vähän niinkun kotiseutuhenkeä vie

pois...” Rakennetun ympäristön osalta kotiseudun maisemaan ilmaantuneet autioituneet talot harmittavat erästä keskustelijaa. ”Asumattomat talot, että kyllä se pitäis joku rakennuskanta säilyttää kuitenkin jonkunmoisena siellä että.”

Kotiseudun muutosta arvioidaan siitä näkökulmasta, että toisaalta maisema säilyy varsin pitkiä aikoja samanlaisena, kun taas yhteiskunnan kehitys muokkaa maisemaa paikallisesti varsin nopeastikin. ” – – joka tapauksessa kotiseutu muuttuu, mut loppujen lopuksi sitten pitää kattoa, että niinkun laajemmin sitä, että kuinka paljon, ja mihin suuntaan me ollaan muututtu että. – – Meidän talo täytti yhdeksänkymmentä vuotta, ja mä niitä valokuvia siitä vähän seurattiin, niin meidän asuin-ympäristö ei oo muuttunut sitten yhtään. Tietysti joku puu on kasvanut vähän korkeammaksi, ja jostain on kaadettu puuta, mutta siis koko laajasti katsottuna niin Suokonmäki on aivan samanlainen kuin yhdeksänkymmentä vuotta sitten. Tietysti tää keskusta on muuttunut ihan radikaalisesti, kun ja jos Peräkylän niin sanottu keskusta, jossa on rakennuskanta muuttunut, mutta muutenhan siellä on ihan tasatarkkaan, että tuolla viljellään, ja tuolla tehdään sitä, tuolla tätä. Että se ei oo radikaalisti muuttunut.

Kotiseudun säilymisen ja muutoksen välinen suhde saa samaisen vastaajan pohtimaan sitä, miten muutosta voidaan ohjata haluttuun suuntaan. Hän näkee yhdistysten ja vapaaehtoistyön merkityksen suurena kotiseudun tulevaisuuden kannalta: ”Et se tekee että nämä kaks ei oo niin kun rinnakkain tai siis verrannollisia, koska toinen kieltää toisen. Koska tulevaisuudessa se kotiseutu muuttuu, ja se on erilainen kun nyt. Ihan varmasti, siihen ei voida vaikuttaa, tai jos me halutaan vaikuttaa, niin sitten se menee siihen suuntaan, mihin me halutaan vaikuttaa, ja sitähan meidän kaikki yhdistykset, mitä täällä on ja vapaaehtoistyö ja kökkä ja kaikki muut tekee, että me voitais pikkuisen edes vaikuttaa siihen suuntaan, mihin me ollaan menossa. Koska me tiedetään se, mihin me halutaan mennä. Ainakin mä luulisin näin.”

Suokonmäki mainitaan erikseen kulttuurimaisemana, ja kerrotaan myös Ruotsin valtiovallan vaikutuksesta alueen kulttuurimaiseman syntyyn: ”Ja niinkun Suokonmäki kuuluu niin sanottuun kulttuurimaisema-alueeseen, vanhan Vaasan läänin alueella on 17 eri kohoretta, niistä on Lehtimäellä kolome. Suokonmäki on yks niistä. Niin se rakennus, ja rakentaminen sinne, niin se on jollakin lailla niinkun sääreltyä. Että se maisema säilyy. Ruotsin kuningas aikoinaan käski ne pellot raivata, ettei halla vie sitä viljaa. Se on siitä lähtenyt. – – Se rakentaminen pysyy siellä määrättyissä

aisoissa kyllä, että ei tuu mitään hallia semmoisia, joka rikkoo sen.”

Maininta maisemaa rikkovasta rakennuksesta saa erään paikallaolijan kysymään: *”Mites tuulimylly?”*, millä hän viittaa tuulivoimarakentamiseen. Seuraa hetken hiljaisuus, hymähtelyä ja hieman vaivaantunut jatkopuheenvuoro: *”Nyky-päivänä kumminkin, niin nää tulee tällaisia esille, emmä nyt tarkoita, että...”* Yleisöstä kuullaan epäileviä kommentteja maisemaa rikkovan tuulivoimarakentamisen suhteen: *”tuskin sellaista”* ja että *”sehän on kielletty”*. Näillä viitataan alueisiin, jolle ei voi rakentaa tuulivoimaa: *”Niin, niin joo. Tämä on tavallaan rauhoitettu tämä, alun perin, joo ettei sinne avonaiselle alueelle, niin ei voi rakentaa.”*

Maiseman muutos tosin tunnustetaan suojelualueesta huolimatta: *”Mutta yleisesti ottaen maisemakuva muuttuu justiin niilläkin, olkoon nyt sitten Alajärven se Möksynpää tai Soinissa mihin ne tuloo, niin niillähän tuloo justiin tää maiseman muutosvalta. Ja sanotaan nyt onneksi, että meidän täällä tällainen suojelualueelle, niin sanotulle, niin ei niitä oo, voida tehäkään, niin se pysyy sillä lailla se maisema siltä osin.”* Aihetta koskevat viimeiset kolme lyhyttä kommenttia palaavat maisemakuvan rikkoutumiseen: *”Kyllä se rikkoo maiseman, ei auta mikään.”* *”Rikkoo, totta kai.”* *”Levottoman näköinen tuloo.”*

Keskustelu palautuu vielä rakennuksiin, minkä yhteydessä mainitaan maakuntakeskus Seinäjoki. *”Tuo rakennuskulttuuri monta kertaa, niin kun Seinäjoella puretaan pois, että ei siinä, ei oikein mitään vanhaa ei säilytetä.”* *”Kyllä joku maa-merkki pitäisi aina säilyttää”*. Uudisrakentamisen tehokkuusvaatimusten nähdään johtavan vanhan rakennuskannan purkamiseen. Toisenlainen lähestymistapa asiaan on erään keskustelijan mukaan Virossa, jossa uudet rakennukset jäljittelevät julkisivuiltaan vanhaa: *”paljon Pärnussa käyty niin, siellä tehdään uus rakennus, tehdään samanlainen kuin se vanha siinä paikalla on. Että se ei muutu se katukuva miksiäkään siitä. Tehdään justiin samanlainen mikä on kakskytäluvulla tehty talo. Sisältä voi olla nykyaikainen mutta ulkokuori pitää olla justiin samanlainen.”* Esimerkkinä vanhan rakennuskannan säilyttämisestä mainitaan vanha Rauma: *”Onhan sellaisia kaupunkieja kuin vanha Rauma ja kaikki nää, mikä on halunnu säilyttää määrätyn kaupunginosan sellaisena, kun se on ennen vanhaan ollu ja että halutaan sitä historiaa tuoda sillä lailla esille, ja se on minun mielestä hienoa se. Ei se tämä Suomi niin tiuhaa asuttua oo, ettei niitä voi johonkin jättää.”*

LEHTIMÄKI KOTISEUTUKYSELYN VALOSSA

Seuraavaksi työpajan osallistujille esitellään Järvisuodun alueella tehdyn kotiseutukyselyn tuloksia ja käydään niitä läpi yhdessä osallistujien kanssa. Kerrotaan, miten kysely on toteutettu ja mitkä olivat kyselyn keskeiset tulokset. Koko Järvisuodun alueella kotiseudun merkitykselliset paikat liittyvät erityisesti lapsuusajan ja nuoruuden kotiin, luontokohteisiin ja arkisiin nykypäivän työn, opiskelun ja harrastusten ympäristöihin. Kysyttäessä ihmisiltä kaikkein tärkeimpiä kotiseudun kohteita, paikkoja ja niitä asioita, jotka luonnehtivat heidän kotiseutuun parhaiten, vastauksissa korostuvat koko Järvisuodun alueella luontokohteet, luonnonympäristö, maisemat sekä alueen henkinen ja sosiaalinen ilmapii. Sen sijaan esimerkiksi rakennetun ympäristön kohteita tai yksittäisiä rakennuksia ei ollut juurikaan mainittu kyselyssä tai kotiseudun merkityksellisiä paikkoja ollut linkitetty tiettyihin historian tapahtumiin. Esimerkkinä mainitaan, että alueen kirkoista vain kolme oli mainittu kyselyvastauksissa, vaikka aikaisemmin eri menetelmällä toteutettujen kotiseutututkimusten vastauksissa kirkolliset rakennukset olivat nousseet esiin varsin usein kotiseudun avainkohteina.

Kyselyvastaukset saavat ymmärrystä ensimmäisenä niitä kommentoivalta osallistujalta. *”Siinä on varmasti se, justiin sinne nuoruuteen ja lapsuuteen se luonnossa oleva, joko se harrastus tai se luonnon kaunis paikka tai muut, mutta nyt tänä päivänä vaikka tehdään minkälainen rakennus niin siihen voi käydä tutustumassa, ja se on vaan sitä massaa, sitä rakennusten keskellä, siinä ei oo vielä mitään historiaa. Niin siinä on aivan eri lähtökohta siihen johonkin luonnonkauniiseen harrastukseen tai paikkaan tai johonkin. Elikä kun se on vaan se rakennus. Se on vaan kylmää muuria ja seinää.”* Arvellaan, että kirkko saattaa olla niin itsestään selvä kohde, että sitä ei välttämättä tule mieleenkään mainita.

Kotiseutukyselyn tulosten läpikäynti jatkuu karttavastausten analysoinnilla (ks. myös luku 2.). Työpajaan osallistuvilla näytetään niin sanottuja lämpökarttoja, joissa yksittäiset kyselyvastaukset yhdistyvät laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Kerrotaan, että karttapohjaan on yhdistetty 117 vastaajan tekemät karttamerkinnot. Kun yksittäiset pisteet on tuotu samaan karttapohjaan, voidaan havaita Järvisuodun alueen asukkaiden kotiseutututkimuksia ja sitä, mihin suuntaan kotiseutu alueen asukkailla leviää tai laajenee. Erikseen nostetaan esiin karttavastauksista, että maakuntakeskus Seinäjokea ei ole kovin moni vastaaja maininnut kuin ei myöskään Järvisuodun alueen asukkaiden kotiseutu näyttäisi jatkuvan Kauhavan suuntaan. Lisäksi nostetaan

esiin se, että työpajan alussa mainittiin Pietarsaaren suunta, mutta kyselyn perusteella se ei näyttäisi nykypäivänä kuuluvan Järviseudun alueen asukkaiden kotiseutuun. Paikallaolijoita pyydetään vielä kommentoimaan asiaa, mutta aihe ei kuitenkaan herätä jatkokeskustelua, vaan siitä todetaan vain, että: *"onko se kieliraja, olisko se tuossa."* Lisäksi nostetaan keskusteluun se, että Keski-Pohjanmaan suunnassa, esimerkiksi Kaustisella, on kyselyvastaajilla sen sijaan kotiseudun merkittäviä kohteita, mihin todetaan lyhyesti, että: *"varmaan Evijärven suunnasta mennään sinnepäin."*

KOTISEUDUN MERKITTÄVÄT KOHTEET

Karttakuvien kommentoinnin jälkeen työpajassa siirrytään tulkitsemaan kyselyn kirjallisia vastauksia. Kyselyyn saadut Lehtimäkeä koskevat kirjalliset vastaukset näytetään työpajaan osallistuville. Vastaukset on ryhmitelty teemoittain. Työpajan juontaja lukee ääneen esillä olevia vastauksia ja mainitsee, kuinka vastauksissa korostuu esimerkiksi oma koti tai lapsuudenkoti. Hän mainitsee esimerkkinä, kuinka eräs vastaaja oli merkinnyt kartalle paikaksi Ritalanmäen ja kommentoinut viettäneensä lapsuutensa ja nuoruutensa siellä. Juontaja kertoo myös Suokonmäen mainitun, erityisesti siinä merkityksessä, että eräs iäkäs vastaaja on ollut siellä sota-aikana ilmavalvontalottana. Rakennetun ympäristön kohteista juontaja nostaa vastauksista esiin keskustaajaman koulun ja Lehtimäen opiston.

Lehtimäen sosiaalista ympäristöstä on kuvattu vastauksissa sellaisilla ilmaisuilla kuten naapuriapu ja kökkäperinne, mistä esimerkkinä on mainittu talkoovoimin tehty Suokonmäen näkötorni. Luontokohteista kyselyvastauksissa nousi esiin muun muassa Härkäneva, Valkealampi, Valkeiskangas ja Yösaaren kallio. Osallistujilta kysytään, mitä ajatuksia nämä vastaukset herättävät, ja haluaisivatko he nostaa erityisesti esiin joitain muitakin kohteita. Ensimmäisenä mainitaan Muilusenpuron alue. *"Mutta eikoo yksi mikä yllättää? Muilusenpuron aluetta ei oo mainittu ollenkaan."* *"On nyt aika oleellinen lehtimäkeläisille luontopaikka"*, toinen vastaaja jatkaa.

Muilusenpuron alueen erityislaatua kuvataan tarkemmin. *"Oikeestaan ainoaa sellainen metsäpuuro, mitä ei muualla oo ja sitten se aluskasvillisuus, että se on kuin kävelisit paksun superlonipatjan päällä, sellainen kasvillisuus ja siitä mistä ei oo nyt hakattu, niin mikä on se alue vielä voimassa, niin siellä on alkuperäinen se miten vanha mehtä onkaan, ja se on annettu olla luonnontilassa, niin se on sellainen, sitten nämä Suomenselän Samoilijat on rakentanut sinne laavun ja siellä hiljaisuudes-*

sa voi nauttia siitä todellisesta luonnosta ja mitä siinä ympärillä on ja puron solinasta ja vanhasta metästä ja se on todella sellainen, – – niin sellainen paikka, että olis saanut aikanaan laajentaa vielä isommaksi mutta kaupungilta loppui rahat niin ne hakkas metät sieltä hetkestä matkaa."

Arvellaan, että Muilusenpuro ei kuitenkaan kuulu aivan kaikkien lehtimäkeläisten kotiseutuun. *"Tässä on vähän semmoinen juttu varmaan, että tää on vastaaja ollut vanhempi henkilö, että ei ole varmaan hänen nuoruudessaan oo siellä niin paljon, ei oo käyty."* Samalla täydennetään, että Muilusenpuro kuuluu tavallaan Valkealammen ympäristöön, joka puolestaan oli mainittu myös kyselyvastauksissa. *"Niin ehkä joo, niin Valkealammen tavallaan, siihen ympäristöön se kuuluu."*

Paikallaolijat mainitsevat lehtimäkeläisten kotiseudun piiriin kuuluvana luontokohteena myös Ähtärinjärven. *"Ja Ähtärinjärveä ei mainita ollenkaan tuossa, se on melkonen..."* *"Niin saarineen ja kaikkineen tuo on kyllä valtavan potentiaalinen luontomatkailuun ja melontaan ja kaikkeen."* Ähtärin ohella kotiseudun kokemuspiiri laajenee myös Kuortaneen suuntaan: *"Mites se Jäkälämäki, onko se Lehtimäkeä vai jääkö se Kuortaneeksi?"* *"Se on siinä rajalla"*, todetaan. *"Jäkälämäessä on Kuortaneen korkein kohta, ja reilun kilometrin Valkealammelta"*, täsmennetään.

Eräs keskustelija havaitsee, että kyselyvastaukset ilmentävät alueen asutusrakennetta ja mäkiasutuspaikkoja. Hän myös pohtii ilmavalvontalottana toimineen kyselyvastaajan ikää. *"Tässä näkee se, että kun tuota... Nyt on tavallaan nää merkitykselliset harjupaikat tai nämä mäkiasutuspaikat määriteltä, niin Suokonmäki nousee sieltä, joo noihin on helppo yhtyä, että naapuriapua on edelleenkin ja rauhallinen paikka, ja tuohan on aika vanha, joka on sanonut, että olin siellä sota-aikana ilmavalvontalottana – – Siitä on 90 vuotta kun se on rakennettu, eli tuota sota-aikana – – 75 vuotta sitten, joka on nyt 93-vuotias täytyy olla, koska lotaksi ei otettu, ellei sitten ollut pikkulottana."*

Seuraavana merkittävänä kotiseudun kohteena mainitaan Kirkonmäki. *"Mutta se, että tää Kirkonmäen alue tavallaan puuttuu tästä. Joka on myös merkityksellinen noin asutushistoriallisesti, se on merkityksellinen."* Erikseen kuvataan Kirkonmäkeä Lehtimäen historiallisten tapahtumien näyttämönä: *" – – ja myös sitten, jos otetaan historian näitä, esimerkiksi Suomen sodan aikaisia tapahtumia ja vähän sitä ennenkin, niin nehän on kaikki, mitä on Lehtimäkeä koskenut, niin on tapahtunut siellä Kirkonmäellä. Tää Suokonmäki tai tää Peräkylä on saanut olla aika rauhassa kaikelta näiltä vainoilta silloin aikoinaan, mutta kirkko ei ole tai*

Kuva 6. Muilusenpuro. Kuva Tero Hintsu.

Kirkonmäki. Vakuutteluna vielä todetaan: ”kyllä se keskeinen kohde on ehdottomasti.”

Mäkiasutuksesta mainitaan vielä Ahonmäki tuulimyllyinen sekä palataan Kirkonmäkeen ja hautausmaahan. Hautausmaan kohdalla erityisen kiinnostavana seikkana kerrotaan puuristeistä ja niiden säilymisestä. *”Ja kyllä niinkun postikorttia mitä Lehtimäeltä on niin aiheeseen myyään, niin Ahonmäki on siinä tuulimyllyineen yhtenä mukana, joka on semmoinen mikä on, ja vanha hautausmaa, mikä on Töysäntien varressa niin. Meillä kävi se museonmies, [Risto] Käsäläkö se oli, semmoisia lautaristiä siellä maassa, joka ei Suomesta enää monta löydy, yksilautaisia ristiä ja tuota vielä, että millä ne pysyy siellä maassa vielä pystyssä, kun tuota sieltä löytyi aika monta, kun ammatti-ihminen kertoi, niin se oli tosi mielenkiintoinen. Että millä se saatiin se puu, ettei se laho. Niin se nuotiossa hiilleettiin se pohoja, mikä pannahan maahan. Se oli hiiliä ja siihen hillehen ei mee mikään home eikä laho. Niin siihen on, koska on ensimmäiset haudattukaan, mikä tietää.”* ”Nälkävuosina eniten”, kommentoidaan lopuksi hautausmaasta käytyä keskustelua.

Seuraavana aiheena esiin nousee Mattisen kivenä tunnettu rajapyykki. Pohditaan, kuinka monen pitäjän rajapyykki se on ollut ja on nykyään. ”Niin

se on se Jäkälämäessä, on tämä kolmen suurpitäjän raja. Joka on nykyisinkin kolme pitäjän raja nyt kun se silloin aikanaan Pohjankyrö, Pietarsaari ja Ruoveen, niin nyt se on Alavuden ja Kuortane ja Alajärven rajapyykki, sama paikka.” Varmuuden vakuudeksi vielä toistetaan, että kivi sijaitsee Jäkälämäessä. Rajakiven merkityksestä käytetään vielä muutama puheenvuoro. ”Niin sitä ministeri Uusitalo piti hyvin tärkeänä sitä asian selevittämistä ja teki siinä suuren työn, ja hän ne on kaikki, on merkitty sitten.” ”Käsälä sanoi silloin tuota, että se menee suoraan melekeen siitä Jäkälämäen kivistä niin Isojoen ja meneekö se Karvian rajaa, sen Pohjankyrön raja menee suoraan sinne –.”

KOTISEUDUN HISTORIALLISTA TAPAHTUMIA JA KOTISEUTUUN VAIKUTTANEITA HENKILÖITÄ

Kotiseudun merkittävien kohteiden jälkeen seuraavana keskusteluaiheena on kotiseudun historiallisesti merkittävät tapahtumat ja kotiseutuun merkittävästi vaikuttaneet henkilöt. Kysytään: *”onko menneisyydestä nostettavissa esiin joitain tapahtumia, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä teidän kotiseutunne on ja miten kotiseutunne koette”* Lisäksi tiedustellaan: *”onko men-*

neisyydessä nostettavissa esiin joitain henkilöitä, jotka ovat vaikuttaneet siihen, miten kotiseutunne tänä päivänä koette.”

Keskustelu käynnistyy kotiseutuun merkittävästi vaikuttaneista henkilöistä. Vaikka puheenvuorossa todetaan heti alkuun, että välttämättä ei tarvitsisi nostaa ketään henkilöä erikseen esille, puhuja itse mainitsee kuitenkin Eino Uusitalon. ”– mää vaan väitän, että niitä ei oo ollenkaan sellain, että yksilöinä tarttis sanoa, niitä on monta sellaista vanhaa persoonaa, oloko se sitten täällä kunnassa ollut töissä, kun on sanottu, että ennen kunnalta ollut kuin yksi henkilö, joka hoiti koko organisaation ja sillä tavalla ja tuota sitten myöhemmin tuli taas ministeri Uusitalo, jonka ansiosta on opistot, ja kaikki pikitiet täällä tehtiin silloin, ja sillä oli merkittävä rooli, eli kyllä näitä ihmisiä löytyisi sieltä vanhasta ajasta ihan tähän asti niin hyvinkin merkittäviä ihmisiä, millä on ollut suuri vaikutus tähän meidän hyvinvointiin, mitä täällä on.”

Seuraava henkilö on jo mielessä keskustelijalla, joka kysyy: ”mikä se Kivinen oli, kerro siitä joskus”. ”Niin se on tämä Niilo Kivinen.” Keskustelu Niilo Kivisestä käynnistyy. ”Kivinen on kirjottanut paljon. Oliko Vaasa-lehden?” ”Joo, Vaasa-lehden toimittaja se oli, – ja sillähän oli se kotimökki, mutta siinäkin kävi niin, että kun näitä teitä rakennettiin ja korjattiin ja muutettiin vähän, niin kun se oli siellä Kivimäellä se alkuperäinen mökki, niin sitten se siirrettiin Lehonmäkeen Lehon Maijan asunnoksi siihen lähelle Ahinkoo, mutta eri puolelle tietä.”

Niilo Kivisen kotimökin vaiheita muistellaan, ja vielä toistamiseen kerrotaan, kuinka mökki jäi tierakentamisen jalkoihin. Samalla mainitaan muitakin paikallisia henkilöitä ja heidän asumuksiaan. ”Se [mökki] oli vielä siinä 50-luvulla paikallaan.” ”Vissiin 60-luvun alussakin.” ”Joo, vielä oli sitte, mutta sitten kävi niin, että kun sitä mataloitettiin sitä mäkeä tai jotain tällaista, niin sitten että ei tuolla vanhalla mökillä mitään tehdä ja poltetaan se, se meni polttopuiksi, ja samaten se yks Sutkin mökki sieltä Hintsanperältä, se Sutki...” ”Joo, Annalan Sutki.” ”Niin se oli kans sellainen oikeen alkeellinen mökki, niinkun tämänkin Lehon Maijan mökki, mökki oli siis niin alkeellinen. Se oli niin musta sisältäkin, että se oli aivan pelottava.”

Niilo Kivisen kirjalliseen tuotantoon palataan ja kysytään, ”mitäs, mitä kirjaa se kirjotti?” ”Emmuista niin vaikeita”, todetaan ensin, mutta sitten eräs paikallaolijoista alkaa luetella Kivisen teoksia: ”Aholan asukkaat ja Tuppelan Kalle ja Koturin Heikki ja sitten Vanhoilliset. Niin. Tukinuitto-aiheinen, oli sellaista.”

Keskustelu siirtyy kotiseudun merkittäviin tapahtumiin. Ensimmäisenä mainitaan Lehtimäellä järjestetyt maatalousnäyttelyt. Vastaa kuitenkin hieman empiä, onko tapahtuma ollut merkityksellään sellainen, että se olisi muokannut kotiseutua ja vaikuttanut kotiseutukokemuksiin: ”– maatalousnäyttelyt oli yks sellainen iso tapahtuma, mikä täällä on ollut, mutta onko se sellainen, että onko se muokannut kotiseutua sitten...” Muut paikallaolijat vakuuttavat, että tapahtuma on ollut merkittävä. ”Se oli kolomen pitäjän yhteinen.” ”Kyllä se oli iso tapahtuma.”

Maatalousnäyttely nähtiin tunnustuksena lehtimäkeläisten talkootyölle. Tapahtuman merkittävyyttä lisäsi se, että paikalla oli myös silloinen tasavallan presidentti Urho Kekkonen puolisoineen. ”Se oli niinkun tavallaan joku sellainen kunnianosoitus Lehtimäelle, että täällä oli kova kökkätyövoima ja maa- ja kotitalousnaiset ja kaikki nämä järjestöt oli hyvin aktiivisia, niin se annettiin Lehtimäelle, vaikka oli isompiakin nämä ympärillä olevat hakijat siihen ja nehän onnistui erittäin hienosti ja kyllähän sen joka kerta muistaa, kun Kekkosen kuvan näköö, että kun se istu tuolla kentällä siinä etupenkissä, niin kyllähän se jäi lähtemättömästi mieleen, Sylvin kanssa.” Maatalousnäyttelyn tunnelmiin on jälkipolvienkin mahdollista päästä, sillä tapahtuma on tallentunut aikoinaan filmille. ”Ja se taltioitui kumminkin siihen vilmiin.” ”Videolle talletettu, kaikki löytyy.”

Tilaisuuden juontaja kysyy, koska maatalousnäyttely järjestettiin. Samalla keskustelunaiheeksi nousi alueen tierakentaminen. ”62. Samaan aikaan tuli tää pikitie tuosta Lehtimäen kirkolta Kuortaneelle, ja se ei ollut vielä käytössä, mutta kun maaherra, herrat tuli siitä, niin otettiin puomi pois siitä, ja ne sai tulla sitä tietä pitkin, sitten pantiin puomit takaisin, kun sitä ei ollut vielä maallattu niitä raitoja siihen. Ministeri Uusitalo kertoi, kun ajettiin kerran sitä tietä Einoon kanssa, niin se kertoi sitä historiasta.” Toinen keskustelija toteaa, että Kuortaneelle vievä tie ei vielä tuolloin ollut päällystetty. ”Ei se pikeä ollut vielä, se oli se tie.”

Maatalousnäyttelyn tallenteesta käyty keskustelu nostaa vielä erikseen esiin Lehtimäen elämänmenoa filmille taltioineen henkilön: ”Kyllähän pankinjohtaja Suokon Taito teki aikanaan kotiseututyötä, nyt vasta ehkä huomataan se arvokkuus, vilmas...” ”Joo, se on arvokasta”, todetaan. Lehtimäen elämänmenosta kertovien elokuvien säilymistä pidetään tärkeänä, ja ne ovat katsottavissa tänäkin päivänä: ”jollakin aikana kaikkea kyllä pitäjän alueelta kaikkea työtapauksia ja yrityksiä ynnä muuta niin nyt kun me jälkeempäin katotaan, niin se on arvossa arvaamattomassa, ja ne eloku-

vat meinas mennä tuonne yhdessä jutussa ihan väärään paikkaan ja tuhoutua kaikki, mutta onneksi kerittiin pelastamaan ne. Mitä ne on meille, niitä on varmaan, voidaan tehdä lisääkin niistä.” ”Niin nyt on tehty justiin lisäpainoksia niistä.”

Vanhoista filmeistä voi nykypäivän katsoja havaita rakennetun ja sosiaalisen ympäristön muutoksen. ”Niin sitä ei voi uskoa, kuinka kyläkuva voi muuttua. Liikennemerkkit ja kaikki. Tiet ja autot ja kaikki. Että semmoinen Lehtimäen ensimmäinen lypsykone, ensimmäinen itsesitoja ja kaikkea tällaisia.” ”Leikkuupuimurit ja kaikki muut.”

Kysyttäessä paikallaolijoilta, tuleeko mieleen vielä joitain merkittäviä tapahtumia joko kauempaa historiasta tai lähempää nykypäivää, mainitaan lyhyesti kuntaliitos. ”Jos läheltä aattelen tapahtumia, niin kuntaliitos on nyt varmaan semmoinen... mikä on vaikuttanut, mutta.” Keskustelu kuntaliitoksesta ei kuitenkaan tällä kertaa enää käynnisty. Sen sijaan maatalousnäyttely ja edellä mainitut maatalouskoneet innostavat erään paikallaolijan muistelemaan vielä maatalouden koneellistumista ja rakennemuutosta. Myös Lehtimäellä pidetty maatalousnäyttely asettuu ajalliseen kehykseen maatalouden voimakkaan koneellistumisen kanssa. ”Ja kyllä kun se maatalousnäyttelykin tässä kerran nyt mainittiinkin, niin silloin alkoi tää koneellistumisen aikakausi voimakkaasti ja kyllähän sellainen sykähdyttävä hetki oli, kun siellä näki Sampo-leikkuupuimuria ja Nuffield-traktoria ja ajuria ja kaikkia näitä, niin moni sai sen iskun, että nyt hän panookin hevosen pois ja tuota panoo mehtää matalaksi ja rupee ajelemaan rattorilla. Että kyllä se koneellistumisen aika-kaus alako siinä 50–60-luvun taitteessa, ja kyllä tällainen suuri tapahtuma, missä nuokin oli esillä, niin toi vielä lisää potkua siihen. Kun täällä oli kumminkin tuota maatalous se valtaelinkeino oikeestaan ollut. Se oli ihan valtaelinkeino ihan todellakin. Niin se koneellistuminen auttoi, ja nyt sitten ollaan taas tänä päivänä siinä tilanteessa, että – – kaikki pikkutilat on hävinny, että kyllä siinä sellainen lähtökohta oli siinä vuosikymmenellä.”

Kotiseutuun vaikuttaneista henkilöistä mainitaan uudelleen Eino Uusitalo, ja samalla luonnehditaan kunnalliselämässä vaikuttaneita henkilöitä. ”Ja kyllä jos nimiä saa sanoa, niin kyllä niinkun ja monta on muutakin kunnallismiestä, niin ministeri Uusitalo ja Matti Puskala oli semmoisia...” ”...pelekkäämättömiä.” Esimerkkinä periksi antamatomasta asenteesta kerrotaan vesijohtoverkoston rakentaminen: ”Puskalammen järvellä tehtiin, ja vääjäämättömiä ihmisiä, ei antanut heti periksi, niin tehtiin vesijohtoverkosto pitäjän alueelle, niin oli sekin yks varmaan semmoinen.” ”On merkittä-

Kuva 7. Maalaus Eino Uusitalosta Lehtimäen palvelutoimiston seinällä. Kuva Timo Suutari.

vä”, toteaa toinen paikallaolija. Keskustelu vesijohtoverkostosta ja sen rakentumisesta jatkuu parin puheenvuoron verran: ”Merkittävä tekijä, että ihmiset ties, että nyt voi rakentaa talon tähän ja tähän, että nyt on meillä on hyvä vesi, ja vesivarat kartoitettiin ynnä muuta.” ”Niin ne osas jo silloin värkätä tämän, että meillä on huippuhyvä vesi, vaikka se otetaan millä mittareilla, ja se on nyt täysin vesitetty jo kauan aikaa ollut, kymmenen kaksikymmentä vuotta, niin koko pitäjä vesitetty ja alako silloin 60-luvun alusta.”

Seuraavana keskustelu kääntyy Härkänevan hevosajoihin. ”Mutta onhan näitä tapahtumia, niitä on Härkänevan hevosajot aina silloin.” Käy ilmi, että toisellakin keskustelijalla aihe oli ollut mielessä, mutta hän ei ollut kehdannut ottaa asiaa esille: ”Nehän nyt suuri oli, mutta ei viihtynyt mainita – – ite on räpännyt niiden kanssa, niin ei viiti omia asioita tuua esiin.” ”Mihin ne loppu, minkä takia ne loppu”, kysytään. ”Se loppu siihen, kun ei saanut enää lupaa maantie...” ”Kuuskytkuus oli viimeisen kerran.”

Härkänevan hevosajot muisteltiin jokakesäisenä suur tapahtumana, joka kesti kaksi päivää: ”Ja niitä oli joka vuos, oli oikeen suur tapahtuma joka kesä.” ”Ne oli melkeen kaksipäiväset juhlat.” ”Olihan ne kovasti kaksipäiväset ja kolmannen

päivän sairastettiin”, todetaan naurun kera. Kyseessä oli suoralla maantiellä järjestetyt ravit, jotka järjestettiin kotiseutukyselyssäkin mainitun Härkänevan kohdalla. Tapahtuman järjestelyjä kuvattiin yksityiskohtaisesti: ”Suljettiin liikenteeltä se, – kilometri mentiin tänne suuntaan ja lippumiehet molemmissa päissä. Sitten käännyttiin takaisin, ja kellot päätettiin, ja sitten taas toisinpäin, ja sitten laskettiin se molempien kilometrien yhteisaika.” ”Niin, keski...”, tarkennetaan. ”Niin, ja yks hevonen kerrallaan. Ja pitkin maakuntaa tuli joka paikasta, Kauhajoelta, Jalasjärveltä, Seinäjoelta, joka paikasta.” ”Ja melekeen joka kerta hevosmiehet tuli vielä samoilla hevosilla ajamalla.” ”Kilipakärnyt oli tuommoisen...” ”Ei niitä autolla tuotu, hevosia silloin.” ”Ei. Jotkut vauraimmat toi jollakin lavalla tai jollain.” Kaiken kaikkiaan Härkänevan hevosajot muistettiin suurena kansanjuhlena: ”Kyllä se jos joku oli kansantapahtuma.” ”Joo, ne oli isot juhlat.”

Tieyhteys Lehtimäeltä Kuortaneelle nousi jo aiemmin keskusteluun, mutta aiheeseen palataan uudelleen. ”Ja kyllähän sanotaan, tuo maantie täältä Lehtimäeltä tulee Seinäjoelle päin, niin tämä Kuortaneen maantie, se on ollut aika ratkaiseva tekijä Lehtimäelle.” ”On koko tälle hyvinvoinnille.” ”Joo. Se valmistui 62.” ”Joutui lapiohommia tekemään välillä.” ”Se oli merkittävä, siinä oli kova liikenne, ja se on ollut tällainen yks.”

Hevosajot saavat paikallaolijan muistelemaan lapsuusajakaansa ja alueella liikkuneita romaneja. ”Mulle tuli mieleen tuosta hevostapahtumasta, jonka muistan tosi hyvin, mutta miten se niinkun vaikuttaa merkittävästi siihen, mitä kotiseutu on tänä päivänä, niin pitää muistaa, että mikä mulla ainakin oli tää varsin merkittävää, niin siellähän oli tummia sitten sankoin joukoin.” Keskustelijalla on hyviä muistoja tapaamisista romanien kanssa, ja hän arvelee vuorovaikutuksen romaniväestön kanssa vaikuttaneen suvaitsevaisuuteen erilaisia ihmisiä kohtaan. ”Ja ne piti vielä vanhan ajan leiriä, nyt kun ne tuli niillä vankkureilla, pitivät siinä Lanamäen kolmioristeyksessä, pitivät sitä leiriä, ja leirinuotiot siellä keskellä, jonka mä pikkupoikana muistan oikein hyvin. Se oli pelottava että jännittävä. Ja siitä mä väittäisin, voin olla ihan väärässä, – että tänne kotiseudulle on kuitenkin jäänyt tällainen suvaitsevaisuuden siemen. Että me tuota, ainakin meille, koska nää tummat kävi meillä – ja tulivat kahville ja käyttäytyivät ihan niinkun normaalisti ihmiset käyttäytyy, ja sillä tavalla se antoi perspektiiviä ainakin mulle – että jonkunlainen tällainen suvaitsevaisuuden siemen tuli sieltä tänne. Ja nyt jos ajatellaan tätä päivää, niin ovat edelleenkin meidän kaupungis-

samme aika suuri vähemmistö, tummat, ja ehkä erilaisin vaikuttein ovat tulleet jo muualta sitten myöhemmin tietenkin, koska tähän porukka, joka liikkui täällä, niin tää oli hyvin liikkuvaa ja tuota ehkä mä tämän sanon senkin takia, että mua on, mun lapsenhoitajana pienenä on ollu tumma – Ja sen muistan just, että pitivät minusta huolta, niin tää oli, vaikka tuota kaikki ne ovat Veeroja, mutta tää mun mami oli Veera nimeltään ja tuli vielä myöhemmin sitten näyttämään omia lapsiaan tänne mun mummulle ja tuota, sillä tavalla ne oman elantonsa hankkivat, että hoitivat meitä lapsia sen aikaa, kun sitten mummo pääsi käymään jossain asioilla. Se oli oikein hyvä.”

Romaneihin liittyvä keskustelu jatkuu vielä muutaman puheenvuoron verran. ”Ja sitten siihen on vielä hyvä jatkaa, että silloin ei sosiaalihuolto heitä auttanut millään lailla, eli ne joutu sillä hevoskaupalla ja kaikella muulla tekemään sen oman elinkeinonsa. On eri kuin tänä päivänä.” Eräs paikallaolijoista muistuttaa aiempaan puheenvuoroon liittyen, että: ”käytännössä Lehtimäellä ei ole asunut kuitenkaan kumminkaan mustalaisia.” ”Pieniä aikoja”, todetaan. ”Niin, pieniä aikoja, mutta vaikka on kuinka sitä suvaitsevaisuutta varmasti ollut, mutta tuota jostakin ihmeen syystä niin ei se aina ihan käytännössä ole toiminut kumminkaan. Mutta nyt on tietysti, ja maailma on muuttunut –” ”Tuosta tuli noista tummista mieleen, että kun minä niitä vanhoja papereita oon lukenu, niin kylä ainakin yks on hauattu Lehtimäelle. Mutta siitä on sitten aikaa, jo siis 1800 ihan alussa, että siitä on, paljonko siitä on, kakssataa vuotta... Ettei niitä sitten vähän enempikin oo ollut siihen aikaan, että ihan vaan tällaisena yksityiskohtana.”

Suvaitsevaisuutta koskeneet kommentit siirsivät keskustelun Lehtimäen opistoon. ”Opistolta meillä on mun mielestä ollut, jos suvaitsevaisuudesta puhutaan, niin se on ollut taas tosi iso asia, meidän lähes jokaisen lapsia on ollu töissä siellä, ja mä kyllä väitän, että se on aika lailla muokannut sitä lehtimäkeläistä suvaitsevaisuutta jo sieltä nuorista alkaen tuota.” Mainitaan, että opisto on perustettu 1971. ”Ulkolaisiin suhtaudutaan niinkun vaikka on miten tummaihoisen ja tulee Afrikasta ja muualta, niin täällä sitä ei nyt, se on normaalia.”

Keskustelu Lehtimäen opistosta tai suvaitsevaisuudesta ei jatku, mutta sen sijaan palataan vielä kotiseutuun vaikuttaneisiin henkilöihin. ”Mutta tuohon vielä, että ketä henkilöitä voi nostaa, niin kyllä niitä oli aika paljonkin loppujen lopuksi, millä on ollut suuri merkitys. Saa sanoa, että joka kylällä on ollut joko kunnallispolitiikassa, tervanpolttajana, pankin perustajana ja ihan tällaisia –.”

”– – niin ja kyllä U.A. Lanamäki ja tällaiset kaikki, niin kyllä ne on sellaisia, että ne tunnetaan meikkäläisen ikäluokassa kaikkien, mikä niiden merkitys on ollut täällä pitäjässä, että niitä on aika paljon kyllä että vaikka puhutaan miten pienestä pitäjästään, niin kyllä niiden merkitys on ollut suuri. Ja ne se hehkuu sieltä vielä tähän päiväänkin.”

Erikseen nostetaan esiin urheilijat, joita pidetään Lehtimäen tunnettuuden kannalta merkittävänä, mutta joita ei kuitenkaan erikseen mainita nimeltä. ”– – näistä urheilijoista, niin sitä ei pidä vähätellä, että kun menee vähän kauemmaksi, niin Euroopan ulkopuolelle, niin Suomi tunnetaan urheilijoista ja kuinka ollakaan, niin Lehtimäeltä löytyy sellaisia urheilijoita, joista se tunnetaan. Mennään minne asti tahansa. ja tuota miten se on sitten vaikuttanut tähän, niin on se siihen tunnettuuteen vaikuttanut kuitenkin, ja jos on taas tunnettuutta, niin silloin niin vanhat kuin nuoretkin voi pikkuisen röyhistää rintaansa, että me ollaan Lehtimäeltä kotoisin.”

KOTISEUDUN MUUTOS

Tilaisuuden loppupuolella siirryttiin kotiseudun muutosta koskevaan aihepiiriin esittämällä virike: ”Onko kotiseudullasi tapahtunut viime vuosina sellaisia asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet sinulle tärkeitä kotiseudun piirteitä?” Kuntaliitos nousi jälleen keskustelunaiheeksi. ”Kyllä se kuntaliitos jollakin lailla varmaan vaikuttaa. Mä uskon, että kaikki sen on jo myöntänyt.”

Tilaisuuden juontaja viittaa alussa käytyyn keskusteluun kotiseututunteen vahvistumisesta kuntaliitoksen myötä ja tiedustelee, miten vahvistunut kotiseututunne ilmenee Lehtimäellä. Kuullaan, kuinka talkootyö ja yhdistystoiminta ovat jopa aktivoituneet. ”Kyllä ainakin talakoiisiin on porukkaa tulossa, että kyllä se osoitus varmaan siitä ja mit-tari on.” ”Joo ja näitä yhdistyksiä paljon on toimivia yhdistyksiä, jotka sitten niinkun tällä meidän alueella niin toimii, että ehkä vielä aktiivisemmin kun aikaisemmin on toiminut. Että kyllä se niinkun se näkyy.” Näköpiirissä ei ole, että kuntaliitoksen seurauksena yhdistystoiminta sulautuisi Alajärven yhdistystoiminnan kanssa tai loppuisi: ”Eikä mitään sellaista, että loppuisi joku yhdistys sen takia.” ”Niin, ei oo, että edelleen nää yrittäjät toimii, vaikka Alajärvellä on omat yrittäjät, niin – – nää on kyllä ihan pysynyt.”

Välillä keskustelussa palataan maatalouden rakenteen ja maaseudun elämäntapojen muutokseen, mikä ilmenee kotiseudun maisemassa. ”Kyllähän tietysti, kun aatelloo ja muistelloo, tosin sieltä kuuskymmentä, viis–kuuskymmentähuvun taitteesta

muistelloo, jotta mikä silloin oli ja mikä on tänä päivänä, niin palaan vielä siihen – –, että kun oli maatilat, joka talossa oli lehempiä ja laitumet siellä tien varrella, ja nyt sillä näkyy valakosia pyöröpaalia teitten varsilla, että kyllä se paljon on muuttunut se elämäntapa tässä maaseu’un ihan tällä omalla alueella, että tuota ei se enää sitä samaa oo, kun se silloin oli. Et se ei oo mikään yksittäinen tapahtuma. Se on vaan pikkuhiljaa tultu siihen, joten niihin elämisen ehtoihin.”

Keskustelu kuntaliitoksesta ja sen vaikutuksista jatkuu. Esiin nostetaan Lehtimäen kuntakeskuksen aseman muuttuminen yhdeksi Alajärven kylistä, mikä harmittaa keskustelijaa. ”– – tuosta kuntaliitoksesta, niin tietysti siinä on, jotta se ei ihan meidän päähän tahdo mennä, jotta tuota Möksy ja Hallaa ja Kuolemaa ja Nälkää Alajärvellä verrataan Lehtimäkeen, keskustaan, mikä on entinen kuntakeskus, se ei voi millään olla sama vielä, vaikka se paperilla on sama, mutta kun aatellaan, että meillä on kumminkin se vanha kuntakeskuksen palavehurakenne vielä pitkälle tässä, ja sitä on jollakin lailla saanut vielä käytettyä, niin se vaikuttaa sitten tähän, että siihen ei sopeu’ta sillä lailla, että niinkun sitä on sanottukin, että kyllä se yhen sukupoloven vie ennenkun se menöö sillä lailla, et se niinkun yhtä ja samaa on, vähintään. Ja mutta siihen tietysti täytyy sopeutua. Ja tuo hallinnon ala, sehän menöö niinkun sieltä kautta, mutta kaikki, mitä se muuta koskoo, niin sitten, jotta onko meillä täällä lääkäreitä uutta vastaavassa terveyskeskuksessa? Toimiiko meidän vanhainkoti, mikä on kaikki uutta vastaavaa ja rakennuksia? Samoiten tämä, missä me ollaan, kun tässä toimintaa, vai rakennetaanko Alajärvelle uus, vaikka meillä on täällä tällainen? Niin nämä sotii sitä ajatusmaailmaa vastaan.”

Huoli kunnallisten palveluiden katoamisesta ja kunnallisen varuspohjan vajaakäytöstä leimaa kuntaliitoksen jälkeistä elämää. Päätöksenteon etäännyminen on myös havaittu. ”Kyllä varmaan tämä kunnantalon viran päätyminen tosiaan, että ei oo täällä mitään, ja me tunnettiin lautakunnissa, tunnettiin ihmiset, ne tunsivat meidät, tuli meille puhumaan. Nyt se on kaukana meiltä. Ei me kaikki pääse enää niihin ihmisiin kiinni käsiksi, olkoon lautakunta mikä tahdotai päättävä elin, niin kyllä se vähän on tullut nyt tyhjää siitä asiasta, että ollaan vähän niinkun orpoja jotenkin. Tämä talo puuttuu. Vaikka talo on tässä, niin ei oo virastoja eikä päätöksentekijää paikalla.” Kunnan ja valtion toimintojen etäännyttämisestä tuodaan esiin myös muita esimerkkejä: ”– – ennen oli poliisipalvelut ja ynnä muut oli tässä omassa pitäjässä ja rakennuslupahommat saa täältä ohjattua ja maatalo-

ustoimistot ynnä muut, mutta niin nyt on vähän niinkun etäännyntyt.”

Julkisten palveluiden ohella kotiseudun muu-
tosta luonnehtii kaupallisen palveluverkon harven-
tuminen. ”Viime vuosina on tietysti tapahtunut
sitä, – että miten monta kauppaa tässä meillä
on ollu, niin ne on niinkun ja palvelut yleensäkin
tämmöiset, että ei kerta kaikkiaan yrittäjät ei
pärjää, ja se on pikkuhiljaa palvelut on mennyt
etäämmälle, ja tuota täältä on kauppvoja loppunut,
ja se palveluja sitä kautta, että ne on mennyt kau-
emmaksi. Että on toki vielä onneksi jonkun verran,
mutta tuota sillä tavalla se on muuttunut, mennyt
tavallaan huonompaan suuntaan, jos aattelee leh-
timäkeläisiä.”

Henkilökohtainen kuvaus kaupassakäyntien
yhteydessä koetusta vieraantumisen tunteesta
osoittaa vastaajan epäroinnista huolimatta hyvin
sen, kuinka merkittävä rooli kotiseutukokemuk-
sessa on muilla ihmisillä ja tuntemuksella kuulua
johonkin tiettyyn ikäluokkaan tai ryhmään. ”Kyllä
sitten semmoinenkin, että se ei liity välttämättä
tähän kotiseudun tunteeseen, mutta kumminkin
johonkin varmaan muuhun, mutta se että kun me-
nee tuohon lähikauppaan tuossa, mikä on tien toi-
sella puolella, niin aina vaan enempi käy niin, että
siellä semmoisia ihmisiä, joita mä en tiä yhtään
ketä ne on, että kun aikasemmin mä tunsin niin-
kun melekeen kaikki, jotta se liittyy tietysti, että
on eri-ikäisiä ja syntyy uusia, ja ne on jo kasvanut
kolmikymppisiksi ja muuta sellaista, niin emmä, ei
niitä tunne – –. Aattelee välillä vielä, kun siellä on
monia asiakkaita, että ketähän ne oikein on, että
oonkos mä nyt oikeen Lehtimäellä, kun ei tunne
niitä. Ne vanhat ihmiset kyllä aika hyvin tuntee,
ketä ne on, mutta sitten sitten sitä nuorempaa vä-
keä ei tiä, että ollaanko Lehtimäellä vai jossakin
muualla. Tämöinen niinkun vieraantumisen
tunne sitten jotenkin.”

Seuraava keskustelija haluaa vaihtaa näkö-
kulman myönteisempiin tunnelmiin. Hän kertoo
esimerkin avulla siitä, kuinka nykypäivän nuoris-
suhtautuu Lehtimäkeen paikkana, josta koetaan
kotiseutuympeyttä ja johon ollaan valmiita jopa pa-
laamaan takaisin opintojen jälkeen. ”– – mä näki-
sin kuitenkin yhden ainakin mulle erittäin positiiv-
isen asian, mitä on tapahtunut, ja mä liitän sen
meidän nuorisoon. Eli mä väittäisin ihan noin siis
omasta kokemuksesta – – että aiemmin – – paik-
kakunnan nuorilla oli ensimmäisenä päämääränä
päästä täältä pois ja vähän äkkiä, päästä jonne-
kin, kunhan ei ole täällä. Mutta tänä päivänä –
– nää meidän nuoret on kasvaneet toisenlaiseksi.
Elikä he ymmärtävät sen, että heillä on kotiseutu,
ja jos kotiseutu ei pysty nyt sitten tarjoamaan heil-

le koulutuspaikkaa tai työpaikkaa, niin he mene-
vät jonnekin muualle, mutta he säilyttävät tämän
kotiseudun, elikä sitä semmoista lainausmerkeissä
vihaa sitä paikkaa kohtaan, ettei sieltä saatu mi-
tään muutakun pahoja muistoja, niin sitä ei enää
ole. Ja tän väitteen tueksi niinkun mä oon aiem-
minkin sanonut, että mulla oli siis niin kolahtava
kokemus tää, kun mä kävin Soinissa, jossa nyt
suurin osa meidän yläasteen oppilaita käy – – ja
siellä sitten nämä lehtimäkeläiset oppilaat pitivät
puheen. Ja jokainen opettaja itki siitä kotiseutu-
hengestä, millä he pitivät näitä puheita nää op-
pilaat, kyllä oppilaatkin itki, ei sen puoleen. Eli
ne toivat sitä, että he ovat lehtimäkeläisiä ja juu-
ri tämmöinen niinkun sinällään kotiseutuhenki
on mun mielestäni kasvanut nuorten keskuudes-
sa, ja sen näkee kans tuolla kun me saadaan olla
onneksi joka toinen viikko tuolla nuorten parissa
valvomassa niitä niillä yöllisillä retkillä, niin siel-
lä on niin hyvin käyttäytyvää nuorisoa, et sitä ei
muualta kyllä tapaa. Et jotain siinä on tapahtunut
sellaista, että, miksi nuoret niinkun arvostaa tätä
kotiseutua toisella tapaa kuin ennen. Ja mikä sen
mukavampaa kuin tuolla ajelee joko autolla tai
kävelee tuolla raitilla, niin jokainen nuori nostaa
kätensä. Mun mielestä siinä on jotain saavutettu
sitten – –.”

Kotiseudun muutosta käsittelevän osion vii-
meisenä kysymyksenä tilaisuuden juontaja tiedus-
telee, mitä ovat ne asiat, joita pitää ainakin olla,
että alueen tuntisi edelleen kotiseutukseensa. ”Hau-
tausmaa ainakin”, kuuluu ensimmäinen vastaus.
Kotiseutukokemuksen ja palveluiden välinen yh-
teys nousee pohdintaan osion viimeisessä puheen-
vuorossa. ”Kyllähän se pitkälle varmaan siihen
jokapäiväiseen, onko se nyt kauppa vai tosiaan,
ja ainakin nyt ala-asteen koulu, ja ne on tällaisia
tärkeitä, että tuota ei sen pienen tenavan tarttis
sitten lähteä, oikein pitkälle laittaa aamulla autoon
ja siitä kauaksi kouluun. Että ei – – se kotiseutu
varmaan häviäis niinkun vanhemmalta ihmiseltä
mihinkään siitä, oliko siellä enempi tai vähempi
palveluita kuin tänä päivänä, kun sanoit, että ne
palvelut sitten tuodaan kotiin, jos ei itse pysty
lähtemään – –. Mutta ne niinkun vahvistais sitä,
että siellä vois elää – –, että kyllä sellainen erikois,
erikoishomma, mitä – – harvemmin tarvitaan,
niin se voidaan hakee vähän kauempaakin, mutta
kyllä sellaiset, mitkä kuuluu jokapäiväiseen elä-
mään, pankki, kauppa ja tällaiset kouluasiat, niin
kyllä ne tärkeimmiksi nousoo, Ja tosin jos kerran
viikossa saa käydä verikokeissa, kun on semmoi-
sia sairauksia, niin omalla terveysasemalla, niin
nehän on tosi hienoja palveluja ja asioita.”

KOTISEUTU KUVISSA

Työpajan viimeisenä osiona paikallaolijoita pyydetään miettimään kotiseutuaan kuvina. Tehtävänanto on, että mikäli kotiseutua pitäisi esittää yhdellä ainoalla (valo)kuvalla, niin mitä kuvassa olisi ja mistä kuva olisi otettu. Lisäksi täsmennetään, että kyseessä voi yhtä hyvin olla todellinen nykypäivään tai menneeseen aikaan sijoittuva kuva kuin myös kuvitteellinen mielikuva.

Ensimmäinen vastaus tulee välittömästi: *”sieltä Suokonmäen näkötornin päältä – – panoraamakuva, niin siinä näkyis suurin piirtein kaikki.”* *”Minä saman ottaisin”*, todetaan heti perään. Muistellaan yleisesti alueelta otettuja ilmakuvia. Suokonmäeltä ehdotetaan myös maanpinnan tasolta otettua valokuvaa: *”Ihan vaan joku Suokonmäki-kuva, ei tornista vaan siitä maantieltä otettu, jossa näkyy, vaikka sinne Rantakankaan suuntaan otettu, mitä siinä näkyy kauniisti sitä maisemaa.”* Suokonmäen kuva-aiheiden jälkeen mainitaan hieman epäröiden Lehtimäen kirkko: *”Lehtimäen kirkkohan on näissä monissa kuvissa ja se on sellainen, mutta minä tiää ei se nyt varmaan ehkä kaikille ehkä ihan koko kotiseutua tuo mieleen, mutta olisihan siitä, tärkeän osan sitä.”*

Seuraavana ehdotetaan kuvaa Lehtimäen vaakunasta: *”Lehtimäen vaakunahan se siihen, sehän*

kertoo kaikki.” Aihe saa vahvan kannatuksen. *”Joo, se on toinen.”* *”Se on kyllä hyvä.”* *”Jokainen tietää sen taustan, mitä ne kuvat tarkoittaa ja lehdet siinä, niin sehän se on, se kertoo kaikki. Se on pitäjän ympärillä ja maaston muoto ja me ollaan keskellä, niin se on paketissa. Se on vaakunnan suunnitteli ja sen asian joskus hokannut ja jälkeenpäin.”* *”Joo, siinä on niin hyvä idea kyllä”*, todetaan väliin. Vielä vakuutetaan vaakuna-aiheen onnistuneisuudesta. *”Ja siinä on se lehti ja lehtimäki, niin se on kaikki yhdistetty siihen. Että vaakunantekijä on onnistunut täysin. Se on todella, se on Lehtimäen vaakuna, eikä miltään muulta. Näkyy naapurikunnat ja maaston muodot”*.

Seuraava puhuja lähestyy kuva-aihetta mielikuvan kautta: *”– – että se voi olla ihan joku mielikuva, että se on minun mielestä kaikkein paras kuva, mutta se ei välttämättä toisen mielestä oo, ja se kuva on minun omassa sielussani, sitä omaa kotiseutua ja sitä paikkakuntaa, mistä on tykännyt, niin se voi olla niin kans, että se voi olla kaikilla eri ja yhtä arvokas kuva kaikilla.”*

Valkealammen alue mainitaan ympäristönä, joka muistuttaa Lappia ja on siksi kuvaamisen arvoinen. *”Tuolla Valakealammen suunnalta jos ottaa kuvan, niin voi luulla, että ollaan Lapissa.”* Ähtärinjärvi saa myös mainintoja kuva-aiheena:

Kuva 8. Suokonmäen näkötorni. Kuva Tero Hintsu.

”Ähtärinjärvestä vois ottaa.” ”Kyllä, vesistö pitää näkyä”, todetaan. ”Usein siitä ajelee ohi, niin näkee sen luonnon aina eri asussa eri vuodenaikaan, niin kyllä siitä kauniita kuvia on tullu otettua.” ”Otettiin ilimasta päin kuvia, että 2000-luvun alussa sieltä kun mentiin, lähetettiin Livonlähteeltä päin tulemaan, niin miten paljon siellä on saaria siellä Ähtärinjärvestä. Ei ollenkaan kun maantietä ajaa tiä, että siellä on niin paljon niitä saaria.” Ähtärinjärven yhteydessä mainitaan vielä näkymät Suokonmäen näkötorjasta: ”Tuolta vähän näkee Suokonmäen näkötorjasta, sieltä pikkuisen näkee – – Ja näyttää ihan erilaiselta se järvi mitä se näyttää siinä lähellä sitten.”

Keskusteluun nousee muistikuvia, mielikuvia ja historiallisia tapahtumia: ”Mää olisin varmaan Valtarilla heinäkuorman päällä, että mulla ois sammakko kädessä [naurua] elikä Rannankylälle tuonne veis – – joo ja sitte pappa puhui jostain Muilunkivestä, mutta kun mä en oikeen oo varma, että mikä tarina sillä on ja mikä se on.” ”Kyllä mäkin oon kuullu siitä”, todetaan. Arvellaan, että löytyisikö aiheesta historiankirjoitusta. Arvellaan myös, että paikka sijaitisi muualla kuin Lehtimäellä: ”ihan tuonne jossakin Alajärvellä päin, että kun oliko siellä... vietiin niitä ruumiita... hautaan.” ”Niin, oli väliaikaispysähdyspaikka. Mutta missä se on, ei nyt yhtään tiedä... niitä piti niin kauaksi viiä. Oliko se nyt ihan sinne Pietarsaareen asti vai minne se nyt oli.”

Valtarinlammen alueelta kerrotaan löytyvän isonvihan aikaisen piilopirtin rauniot. ”Sielläkin olis se yks kotiseutukohe, on se Valtarinlammen piilopirtti siellä, ne rauniot.” ”Eikös se oo isonvihan ajalta se Valtarinlammin se piilopirtti silloin?” ”Joo, se on niiltä ajoilta. Että se on tuota, mitkä ne vuosi...” ”1700-luvun alakupuoli”, muistutetaan. Piilopirtin raunioista ei kuitenkaan varsinaisesti ehdoteta otettavaksi kotiseutuaiheista kuvaa.

Kuvapohdinnassa pienenä sivujuonteena keskustellaan myös siitä, mitä kaikkia erilaisia ammattiryhmiä alueelta aikoinaan löytyi: ”– – että niin pieni kylä kun meilläkin on, niin miten monta ammatti-ihmistä sieltä kylältä löytyi ja sillä yhdellä ammatilla ne pärjäs – – oli metalliseppä, vanhanaikaainen pajasysteemi, oli puuseppä, oli suksentekijä, oli kenkäsuutari ja tällaisia.” ”Ja räätälikin oli”, muistutetaan. ”Ja räätäli oli vielä ja teurastaja, ja sanotaan, että kaks, kilometrin säteellä oli kaikki. Niin että miten oltiin omavaraisia, ja siitä se varmaan se kotiseutu muodostuu, näistä ihmisistä ja ammattiryhmistä.”

Kotiseudun muodostumisessa erilaisilla ihmisryhmillä ja alueellisella yhteishengellä on merkittävä rooli. ”Joo ja se yhteishenki siinä.” ”Ja sitä

yhteishenkee vielä rakenti se, kato sitä oltiin niin sanotulla vuorovelekasilla, ei siitä palakkaa maksettu, sanottiin että mä tuun teille tekemään ja toinen tuli meille, niin sen teki.” Omavaraistalous, vaihtotalous ja naapuriapu ovat olleet työpajan osallistujille kotiseutua luonnehtivia tekijöitä. ”Kyllä, oli monta veljestä tuli, yksi olivat muurarina, oli puuseppänä ja oli taiteilijana ja kaikkia tämmöisiä, niin tuota.” ”Joo se omavaraisuus tosiaankin, niin se ei oo tätä päivää, että ollaan niin riippuvaisia muista tahoista.” ”Aina ties kun taloon meni, että mitä sieltä vois ostaa ja mitä sieltä saisi, jos haluais.”

Viimeisenä valokuva-aiheena palataan näkymään Suokonmäeltä. ”Rantakankaan suuntaan. – – että ottaisin sen kuvan niin, että siinä näkyisi muutama rakennus etualalla, koska pitää muistaa se, että siitä alkaa lakeus. Ja se on silmänkantomattomiin niin pitkälle kuin sä vaan pystyt näkemään, näkyy lakeutta. Se nousee siitä, – – korkeus on, en muista kuinka paljon se on, mutta yli 60 metriä kuitenkin.” Korkeuseroista käydään vielä lyhyt keskustelu: ”Joo, se on tosi. Niinkun Seinäjokeella ja Lehtimäellä on sata metriä eroa.” ”No Seinäjoki on 64 metriä, me ollaan 200 metriä merenpinnasta.”

KOTISEUTUKASVATUS JA -OPETUS

Työpajaa varten suunniteltujen virikekysymysten loputtua tilaisuuden juontaja kysyi, olisiko työpajaan osallistuvilla mielessään jokin kotiseutuun liittyvä näkökulma, jonka he haluaisivat erityisesti nostaa esiin. Paikallaolijat innostuivat keskustelemaan kotiseutukasvatuksen ja kouluissa annettavan kotiseutuopetuksen nykytilasta ja tulevaisuudesta.

”Kyllähän se lähtöö, se mikä kasvatushomma hyvänsä, niin sehän lähtöö kotua. Ja tänä päivänä sanotaan, että se on koulun tehtävä tää, mutta kylä kotoa kaikki lähtöö ja sitten koulu vahvistaa sitä. Ja kyllä se kotiseuturakkauskin, niin jos sitä ruvettais het sanomaan, että tuota lukekaa nyt niin paljon, että pääsette het lähtemään, kun tuutte siihen ikään. Eli kyllähän se pitäisi olla toisepäin kannustella, että kahtokaa sillä lailla, että onko teillä mahdollisuus olla siellä, missä te tykkäätte olla ja tuota ootte oppinu elämään, ja vaikka sitä tienestii hakis vähän kauempaakin niin tänä päivänä on mahdollisuudet siihenkin, verrataan vanhoihin liikenneyhteyksiin. Kyllä se pikkuisen se kannustaminen, kannustetaan sitten urheiluun tai muuhun liikuntaan ja terveellisiin elämäntapoihin tai siellä kotiseudulla asumiseen, niin kyllä se lähtöö niin pitkästi siitä kotoa kannustamisesta. – – Mää

piän sitä hirveen tärkeenä, että jos siihen tuloo sellainen vihamielinen asenne, niin totta kai siinä hetaatellaan, että totta kai täältä on lähettävä, että kyllä se tulevaisuutta on se, että sitä rakennetaan sieltä kotoa päin. Kyllä se kasvaa siihen nuoreen.”

”Mitenkähän nykyaikana tuo koulussa, opettaanko tätä – kotiseutumääntietoa”, tiedustelee eräs paikallaolijoista. Vastauksena kuullaan, kuinka koululaisilla on puutteelliset tiedot kotiseutunsa asioista. ”Ykskään ei oo vielä tiennyt, kun oon kysynyt, että kuinka korkee on Suokonmäki. Eli kotiseutuhistorian puuttuminen kouluissa on minun mielestä yks suuri virhe.” Justiin tuosta tuli mieleen, että kun tuossa Peräkylästä yks, se on tuota nyt jo aikuisia ihmisiä, ne pikkutyttöinä kysyi, että missä on Suokko, vaikka asui ihan vieressä.” ”Eli mutta sitten ne tietää maailman, kysytään sieltä vaikka mitä, mutta kotiseutuhistoriasta. Se ei kuulu siihen opetusaineeseen.”

Paikallaolijat innostuvat luettelemaan Lehtimäen vahvuuksia: puhdas luonto, valtakunnan paras juomavesi, kohtuullisen lyhyet etäisyydet, aktiiviset urheiluseurat ja -järjestöt sekä hyvät liikunta- ja harrastustilat. ”Meillä on luontoarvot niin kovat, että kyllä se on, siitä saa kyllä het sanoa, että se on jotakin, – jos me ei ite tätä ympäristöä tuhota, niin kyllä täällä on hyvät paikat olla ja elää. Juomavesi on ihan valtakunnan parasta, ja sitä riittää ja on maisemat, Keski-Suomen maisemat on puhtaat”. ”Ja puolen tunnin päässä joka paikasta.” ”Matkaetäisyydet on kumminkin lyhyet maakuntakeskukseen ynnä muuta ja meillä on nuorille tosiaan urheiluseuroja ja järjestöjä, meillä on yllättävän paljon. On jääkiekkoporukat, on palloporukat, on ampujat ja on vaikka mitä.” ”Kaikki on kuntosalit ja muut tuommoiset, ettei monella isommallakaan paikalla ei ole ja edullisesti käytössä.” ”Kuntosalit ja uimahallit ja kaikki, että löytyy kyllä nuorille sitä harrastusmahdollisuuksia todella hyvin näin pienelle pitäjälle.” Kuullaan myös, kuinka Lehtimäki houkuttelee urheiluvalmentajia. ”Mutta kyllä täällä vetovoimaa on Lehtimäellä, ei se muuten Suomen paras ravivalmentaja olis muuten – tullut.” ”Joo meillä on aika hyvä kehäsvalmentajakin, olympialaisiin pääsee lehtimäkeläinen.”

Liikunta- ja urheiluharrastusten ohella tarjolla on myös mahdollisuuksia kulttuuriharrastuksiin. ”Jos ei halua urheilla, niin meillä on kirjallisuuspiiri, meillä on runopiiriä, mitä kaikkea meillä onkaan sitten.” ”Kirjasto on lähellä”, muistutetaan. ”Että voi myös henkistä puolta kehittää.” Kulttuuriharrastuksiin liittyen vielä lisätään: ”lauluporukat ja näitä.”

Lehtimäen vahvuksien läpikäynnin jälkeen palataan vielä kotiseututiedon opetukseen. Arvellaan,

että kotiseutuopetus jää muiden aineiden jalkoihin. ”Mutta sitten mä meinasin tuosta kotiseututiedosta, niin – nythän on tullut uudet opetussuunnitelmat tämän vuoden elokuun alusta lähtien, niitä viime vuosi suunniteltiin, että kun siellä on tietyt perusaineet, jotka on koulussa, matematiikat ja äidinkieli, ne on ne perusjutut, sitten on valinnaisia aineita, niitä saa sitten päättää, mitä ne voi olla, ja nyt oli niitä seminaaria monta kertaa, että mitä nyt otettas ja siinä tuli pitkät listat, ja yks oli niistä kotiseututietous. Mutta se, että saako se sitten kannatusta siinä koulussa vai jääkö häntäpäähän, kun siinä näytti nyt kuitenkin, että kotitalous ois aika kärjessä, ne sais kokata siellä kivoja juttuja, liikunta oli varmaan yhtä kärjessä. Ne haluaa liikkua paljon, niin kun tunteja menis sitten siihen, niin kyllä se aikalailla sitä sitten kun äänestettiin, niin aikalailla sinne häntäpäähän jäi se, vaikka sillä oli niin hyvät ideat. – Emmä tiedä tehdäänkö niitä vuosittain uusia, mä en sitä osaa sanoa”

Työpajan osallistujat alkavat muistella oman lapsuus- ja nuoruusaikansa kotiseutuopetusta. ”Emmä muista, oliko meidänkään nuoruudessa niin sitä tällamoista.” Muistellaan, että koulussa oppiaineena oli ympäristöoppi, minkä lisäksi kotiseutuoppia sai ikään kuin luonnostaan. Erityisesti mieleen on jäänyt joidenkin opettajien aktiivisuus kotiseutuasioiden opettamisessa: ”Ja meillä oli vielä sellainen opettajakin, Keskisen Kalle ja Maila, että olikos se ohjelmassa, jos tahtoo, niin se laitettiin tietämään kaikki järvet Lehtimäellä ja mätet ja historiaa ja kaikkea tällaista, ja kyllä ne vain jäi sieltä mieleen.” ”Joo, ja mä muistan Ähtärisä, keskikoulussa, siellä mentiin kyllä kaikki niin Ähtärin Inhan tehtaan historia ja semmoista kaikkea, että Vääräkosken tehtaan historia.”

Pohditaan opettajakunnan merkitystä kotiseutuopetuksen kannalta. Pohditaan myös, miten kotiseutuopetus ja -tietoisuus voitaisiin integroida eri oppiaineisiin. ”Mut sekin voi olla tässä se ongelma, että meidän opettajakunta niin koulutettua kuin se onkin, niin on täysin vieras tässä ympäristössä toimimaan, koska nythän jos ajatellaan tällamoista kotiseutuoppia, niin tämänhän voidaan integroida joka ikiseen oppiaineeseen, ei sitä tarvi erikseen opettaa vaan se voidaan kertoa missä tahansa aineessa. Mut jos ei opettaja tiedä itse tästä meidän ympäristöstä yhtään mitään.”

Työpajan lopuksi kuullaan lehtimäkeläisestä ylpeydenaiheesta, omasta sähköyhtiöstä. ”Ja kyllä yks aika merkittävä tekijä on kans vuonna 45 perustettu Lehtimäen sähköyhtiö, pitäjän sähköt omalla yhtiöllä. Niin se on sekin vähän semmoinen yhteenkuuluvaisuuden tekijä Lehtimäellä. Ilman sitä, jos sitä ei olisi, niin ei tänä päivänä pärjättäi-

si.” Oli siinä kans rohkeutta tuota niinkun monessa muussakin päätöksessä.” Nimenomaan, siinä oli kovat isännät takana ja päättävät ihmiset nii tuota uskaltavat ottaa riskiä ja yhtiö toimii edelleen.”

3.3 VIMPELIN KOTISEUTUTYÖPAJA

Marja Enbuska

Vimpelin kotiseutuaiheinen työpajatilaisuus järjestettiin 9.12.2016 kotiseututalolla. Työpaja järjestettiin yhteistyössä Vimpeli-Seuran kanssa. Työpajaan kutsuttavat valittiin yhteistyössä seuran puheenjohtajan kanssa. Valituille lähetettiin henkilökohtainen kutsu kirjeitse tai sähköpostitse, minkä lisäksi kotiseutuseuran Facebook-sivuilla oli tieto työpajasta. Työpajaan osallistui 11 henkilöä, joista 7 naisia ja 4 miehiä. Osallistujat olivat iältään 40–75 ikävuoden välillä.

VASTAAJIENTÄ KOTISEUTUKÄSITYKSET

Työpaja aloitettiin neljällä väittämäparilla, joissa käytiin läpi vastaajien kotiseutukäsityksiä. Ensimmäisenä vastaajille esitettiin väittämät: ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni” sekä ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani” ja tiedusteltiin, millaisia ajatuksia nämä paikkalaolijoissa herättivät.

Ensimmäinen keskustelija toteaa: ”Mulle ainakin tuo ylempi meinaa, lapsuuskoti, kasvuympäristö.” Myös useampi muu keskustelija myöntee hyväksyvästi asian olevan juuri näin: ”Joo, kyllä se menöö siihen.” ”Missä on kasvanut lapsena.” Eräs keskustelija kuitenkin huomauttaa, että hänelle asia ei ole näin selkeärajainen: ”Mä oon sitten vähän eri mieltä tosta – – että kun mä mietin sitä, että joo, varmaan tuo alimmainen pitää mulle enemmän paikkaansa, ja sitten ku mä mietin kotiseutua sillä tavalla, että missä muualla se on, niin kyllä se on varmaan jollain tavalla siellä, missä on niitä perheen tai suvun paikkoja ja sitten ehkä niitä ihmisiä. Mutta se nyt käytännön syistä kotiseutuni ei ole tämä lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni.” Toinen keskustelija myötäilee: ”Ehkä se on justiin siinä, että mäkin nyt kun satun olemaan mun kotiseudullani, ja mä olen myös syntynyt siellä. Että jos mä en ois, niin ehkä se olis sitte.”

Tilaisuuden juontaja kysyy, mitä mieltä muut ovat väittämistä: ”Vähän vaikee, kun mäkin olen neljäkymmentä vuotta ollut pois täältä ja kuitenkin tänne palannut, että tuota.. Oikeestaan se aika,

minkä olin pois, niin en kuitenkaan sitä tuntenut kotiseudukseni. Että kyllä täällä Vimpelissä vain kävin kerran-pari kuukaudessa, vanhemmat oli täällä. Olin tuossa Keski-Pohjanmaan puolella, 40 kilometriä vaan täältä, lyhyt matka.” Samalta keskustelijalta kysytään, miltä paluu monen vuoden jälkeen tuntui: ”No, aika hyvältä kun ihan naapuritalo ostettiin – – Talo on rakennettu 1931 ja se on siinä ollut 70 vuotta pystyssä, niin kyllä se meidän loppuelämäniinkin mahtaa pysyä.” Kysymykseen, oliko kotiseutu muuttunut pois vietettyjen vuosien aikana sama keskustelija jatkaa: ”Noo, olihan se muuttunut. Ei nyt ihan juuri se kohta, mihin tultiin, niin se ei paljoakaan, paitsi että ihmiset oli toisia. Eivät silloin olleet.. oli vielä lapsia. Ja sitten muutenkin sitä lähiseutua oli käsitelty aika tavalla, maastoa. Ne oli, osa oli täysin muuttunu. Suuret suot oli tullu turvetyömaiksi kaikki.”

Seuraava keskustelija kuvailee, kuinka kotiseudulta pidempikin pois vietetty aika ei muuta tunteita kotiseutua kohtaan: ”Samaten mä olen asunu tuolla Etelä-Suomessa melkein 30 vuotta ja olen nyt 10 vuotta sitten palannut takaisin tänne ja vielä lapsuudenkotiin. Kyllä se on mulle aina tämä ollut kotiseutu, että ei se Etelä-Suomi. Kyllä kesällä melkeen joka viikonloppu ajettiin tänne.” Keskustelijoiden joukosta löytyy myös muita paikkakunnalle palanneita: ”No se on, minä oli 15-vuotias, kun minä lähdin merille. Siinä meni 7 vuotta. Armeijan kävin ja sitten menin takaisin. Sitten oli komennushommissa 30 vuotta. Sitten minä palasin tänne. Että semmosta. Sitten ostin tuvan ja tein täysremontin. Ja tänne tulin jäämään.”

Tämän jälkeen keskustelu siirtyi käsittelemään seuraavaa kahta väittämää, jotka ovat: ”Kotiseutu on minulle ihmisiä ja ihmissuhteita” ja ”Kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja”. Ensimmäinen keskustelija toteaa asian olevan juuri näin: ”Nehän pitää molemmat paikkansa.” Vastaus saa aikaan hyväksyvää myöntelyä myös muissa paikkalaolijoissa. Toisaalta eräs keskustelija tarkentaa, etteivät ihmissuhteet välttämättä pysy samanlaisina: ”Mutta justiin tulee mieleen, että ihmissuhteet voivat muuttua. Itäkin oli 10 vuotta pois täältä ja sitten kun tulin takaisin, niin huomaa, että ne ystävät on muuttanu jonnekin muualle, mitä oli silloin. Ja nyt on tullu uusia ystäviä. Että sillä lailla ne ihmiset ja ihmissuhteet ovat muuttunu, mutta kotiseutu on tärkeitä muistoja.”

Seuraavassa puheenvuorossa pohditaan ihmissuhteiden ja kotiseudulle kuulumisen yhteyttä: ”Oisko siinä semmonen, mä mietin kans, toi on todellakin noin, että kotiseutu on ihmisiä ja ihmissuhteita. On kauan pois ja sitten tulee takaisin, vaikka maisemat muuttuu, niin onko se sitten niin,

että kuitenkin on sitten se lokero, mihin voi sujahtaa valmiina, kun siellä on niitä sukulaisia ja tällaisia. Musta ainakin on tuntunut, että minkä takia tämä Vimpeli on nyt mun kotiseutu, niin täältä on löytynyt sellainen lokero, mihin on sujahtanut.”

Keskustelu siirtyy jälleen uuteen aiheeseen ja seuraaviin väittämiin, jotka ovat: *”Kotiseutuuni kuuluu paikkoja myös Järvisseudun ulkopuolelta”* ja *”Minulla on monta kotiseutua.”* Ensimmäisenä äänen uskaltautua toteaa, että hänen kohdallaan kumpikaan ei päde: *”Mulla ei ainakaan täsmää nuo kumpikaan, mä oon täällä syntynyt ja asunu koko ajan, niin se on Vimpeli se kotiseutu. Ja sitten vielä se syntymäkodin paikka on se rakkain paikka.”*

Toinen keskustelija jatkaa ja miettii sitä, mikä merkitys kauempana olevalla työpaikalla voi olla kotiseudun käsittelemiseen: *”Mutta kyllä varmaan, jos kävisi töissä kauempana, niin kyllä varmaan se työpaikkakin jollain lailla. Suo niin paljon kaikkia suhteita ja tällaisia niin kyllähän sitäkin voi niin pitää kotiseutuna sitten, jos pendelöi jonnekin ihan muualle, mutta – jos kulaisin jossain Seinäjoella, ehkä se sitten jollain lailla, jos siellä olisi töissä kaikesta päivä.”* Mikä tahansa paikkakunta ei kuitenkaan keskustelijoiden mielestä kuulu Järvisseutuun: *”No ei Kauhava kyllä oo.”* *”Ei Kauhava! [naurua]”* Syykin on selvä: *”Se on eri murreraja.”*

Seuraavalla keskustelija sitä vastoin myöntää hänellä olevan monta kotiseutua: *”Mutta mullahan noita on, kun mä olen muualta tänne tuotu. Niin tota on paikkoja Järvisseudun ulkopuolella, jotka on kotiseutuja. Mulla on kaks kotiseutua, tosin kumpikaan niistä ei oo se, missä mä oon syntynyt, mutta [naurua].”* Tähän todetaan: *”Niin, se riippuu, mitä sidoksia sinne on.”* Työpajan vetäjä tarkentaa vielä kysymällä ensimmäiseltä vastaajalta, onko hänellä muistoja ja ihmissuhteita monessa eri paikassa: *”Joo, siitä oikeestaan on kysymys.”* Eräs keskustelija toteaa väliin: *”Kyllä mullakin muistoja ja ihmissuhteita on muualta, just sieltä Etelä-Suomesta, mutta kyllä mä olen aina pitänyt, että Vimpeli on mun kotiseutu. Kotipaikka.”*

Työpajaan osallistuvilta kysytään mieltävätkö he paikat, joissa he ovat asuneet kotiseuduksi vai joksikin muuksi. Ensimmäisessä kommentissa epäroidään: *”Joo, tuossa mietin, että tuo kotiseutu on vähän niin kun vahva sana...”* Muut myöntelevät hyväksyvästi. Sama keskustelija jatkaa: *”Asuinseutu tai joku tämmönen olis että, toki kun mäkin olen yli 40 vuotta ollut muualla, mutta vain tuossa 40 kilometrin päässä, että en ole täältä mitenkään vieraantunutkaan, mutta siellä on erittäin paljon tuttuja ja kavereita ja muistoja. Että näin mulla on.”* Varsinkin sukulaisuussuhteet luovat tunnet-

ta kotiseudusta. Eräs keskustelija kuvailee: *”Mulla tuli mieleen, että kun ite oon asunut sellaisella paikkakunnalla, missä on sukulaisia, niin sen helposti tekee semmoiseksi kotiseuduksi. Mutta kun asuu sellaisella paikkakunnalla, missä ei oo niitä sukulaisia, että ne on vaan työkavereita Etelä-Suomessa oli, niin en mä kokenut sitä mitenkään kotiseuduksi. Pikemminkin vain äkkiä takaisin laukeuksille.”* Tästä ollaan samaa mieltä: *”Tuo on kyllä ihan totta. Sukulaiset on siinä, tekee sen.”*

Tästä keskustelu siirtyy viimeisiin väittämiin, jotka ovat: *”Toivon, että kotiseutuni ei muuttuisi, vaan säilyisi nykyisellään”* ja *”Koen, että minulla on tulevaisuudessakin kotiseutu, mutta se on erilainen kuin nyt.”* Ensimmäinen väite tuntuu keskustelijoista vieraalta: *”No ei toi ensimmäinen kohta ainakaan ihan täyteen...”* Muut keskustelijat ovat samaa mieltä. Sitä vastoin väitteistä jälkimmäinen saa enemmän kannatusta: *”Eihän sitä saa paikalleen jäähä. Pitäisi mennä eteenpäin.”* Kysytään tarkennusta siihen, mitä kotiseudulla erityisesti pitäisi löytyä tulevaisuudessa: *”Työpaikat ainakin, niitä pitää tulla kotiseudulle. Silloin porukka pyssyy omassa paikkakunnas.”* *”Ja palvelut, jos mennään sille linjalle.”* Kotiseutukäsityksiä koskeva osio päättyy: *”Mä ajattelen kotiseutua tunnepuolena ja sillä tavalla. Niin kun tavallaan menee lapsuuteen, jos puhutaan kotiseudusta.”*

VIMPELI KOTISEUTUKYSELYN VALOSSA JA KOTISEUDUN MERKITTÄVÄT KOHTEET

Seuraavaksi tilaisuudessa käsitellään kotiseutukyselyn tuloksia. Tilaisuuden juontaja kertoo, että kyselyssä mainittiin paljon luontokohteita, mutta sitä vastoin historiallisia paikkoja tai rakennuksia oli mainittu vähemmän. Tulokset vaikuttavat keskustelijoista ymmärrettäviltä. Eräs paikallaolija tarkentaa: *”Niin kuin sä sanoit aikaisemmin, että kotiseutuun liittyy se tunne. Varmaan jos puhutaan, että vastaa kotiseutukyselyyn, niin ensimmäisenä ei ehkä tuu mieleen Suomen sodan tapahtumat. Sitä ajattelee omasta lähtökohdastaan.”* Toinen keskustelija arvelee rakennetun ympäristön nopean muutoksen olevan syynä siihen, ettei sitä mainita vastauksissa: *”Tuo viimeinen kohta, tuo rakennettu ympäristö muuttuu aika nopeasti saattaa muuttua. Ehkä sen takia ei niitä... no se on ehkä se kirkko ja eikö tuo koulu, jotka säilyy suunnilleen. Tai säilyy samalla paikalla, missä ne on.”* *”Tai rakennukset säilyy, vaikka koulunkäynti loppuu.”* Toisaalta yksi keskustelija muistuttaa: *”No Saarikenttäkin täällä on mainittu, eikö saarikenttä oo semmoinen, että sillä on historian tapahtumia ja merkitystä.”*

Tästä keskustelu siirtyy tarkastelemaan lämpökarttakuvia ja saatuja vastauksia kotiseudun merkityksellisistä paikoista. Keskustelijoille kerrotaan, että esimerkiksi Seinäjokea ei vastauksissa ole juurikaan mainittu, ja Kauhavan alueella on vain yksittäisiä merkintöjä. Sitä vastoin vastaukset ovat painottuneet Järvisseudun alueelle ja esimerkiksi Lappajärveen. Ensimmäisessä puheenvuorossa kiinnitetään huomiota Alavudella sijaitseviin karttamerkintöihin: *”Onko se Keskinen, kun on Alavus. Sitä mä mietin, se on jonkun rakas paikka.”* Merkintöjen ulottuminen pohjoiseen herättää myös kommentteja: *”Mutta yllättävää, kun tuonne pohjoiseen, no siellä on Kaustinen ja minne se menee.”* *”Se menee Veteliin ja Kaustinen.”* Yksi keskustelija huomioi: *”Kauhavan kohdalla on tuollainen kuoppa. Siinä ei oikein oo mittään.”* Vastausen rajautuminen Kauhavan ja toisaalta Pietarsaaren kohdalla arvellaan johtuvan kielellisistä syistä: *”Se on se murreraja, ja Pietarsaaren suuntaan on se kieliraja.”* *”Joo, melko varmasti.”* Yhteyksiä on kuitenkin joskus myös ollut: *”Mutta silloin kun minäkin oon ollu nuori [1940-luvun lopulla syntynyt henkilö], niin kaikki asiat hoidettiin Kokkolaan ja Pietarsaaren ja jonkin verran Vaasaan. Ei ollu vaihtoehtoja.”* *”Entä Seinäjoki”,* kysytään. *”Se on tekemällä tehty, en minä käy vielääkään siellä.”* *”Seinäjokele ei menny kukaan, jos oli märkä syksy.”* *”Huono tie.”* *”Oli niin kuraset tiet, että ei sinne viittä kukaan lähtiä.”*

Työpajalaisilta kysytään, muistavatko he, milloin asiointisuunnat ovat alkaneet muuttua: *”Ei minulle vielä ainakaan, mutta oisko se sitten ollut, kun ne keskusliikkeet muutti pois, Kokkola oli ja Vaasa näiden isojen keskusliikkeiden, jos kaupallisesti ajattelee. Niissä piti käydä, jos meinasi jotain hankkia. Ja työpaikat oli sitten – – Pietarsaaressa – – mutta kyllä Vaasassakin”* *”Vaasassa meni römperille [Strömberg]. Seinäjoki ei puolestaan saanut kannatusta työpaikkanakaan: ”Ei Seinäjokele, minä uskon, jos Itikasta tykkäs, niin sinne sai sitten mennä [naurua].”* *”Sinne vietiin lehmät ja siat.”*

Eräs keskustelija tarkentaa, mistä asukkaat ovat alun perin alueelle tulleet ja keskustelu kääntyykin paikallisiin sukuihin: *”Mutta sitten taas se vieläkin pidempi historia, että kyllä ainakin Vimpeliin asti ja tuonne Suomenselan vedenjakajalle, niin kylä meidän pääväestö on tullut tuolta rannikolta. Nämä kaksi pääsukua, mitkä on, Strangit on tällä puolen jokea ja Spangarit tuolla puolen.”* *”Niin, tuolla puolen jokea. Sitten tämä, Strangithan oli tullu Taalainmaalta pääväestö ja Spangarit tästä, oliko se Luodossa, se Spangarviken.”* *”Joo, Luodosta,”* toinen keskustelija vahvistaa. *”Sieltä alueelta ovat tulleet sitten, mutta se on ollut 1:3 se väestön*

tulo tänne, elikkäs Spangareita on vaan yksi osa. Niitä Strangeja tuli niin paljon enemmän. Näin mulle sanoi Pietarsaaren museomies – –” Myös tervakauppa ja laivan rakentaminen ovat luoneet yhteyksiä: *”Sitä vaan, että kun sitä tervaa poltettiin, niin eikö se ollut Pietarsaaren ja Kokkolan suuntaan, mihin sitä vietiin täältä?”* *”Pietarsaareen.”* *”Niin, oliko se Ruotsin kuninkaan suurin puulaiva..”* *”Se on Kustaa Vaasan syy.”* *”Niin, että se oli suurin, mitä tehtiin ja viimeiset laivat tehtiin 1900. Ja kaikki se materiaali, mitä niihin on tarvittu, niin täältä se on rahdattu tavalla tai toisella.”*

Tilaisuuden juontaja kysyy keskustelijoiden mielipidettä siihen, minkä takia ja missä vaiheessa historiallinen yhteys rannikkoon on katkennut ja mikä puolestaan selittää sitä, että järviseutulaisten kotiseutuun näyttäisi kuuluvan paikkoja myös Keski-Pohjanmaan suunnalta. Ensimmäiseksi syyksi ehdotetaan avioliittoja: *”Taitaa liittyä aika paljon naimiskauppoihin. Vetelin Patanan kylästä on lyhyempi matka Vimpeliin kuin Vetelin keskusta.”* Eräs keskustelija pohtii: *”Varmaan nuo musiikkiperinteet Kaustisen suuntaan vetää.”* Toisaalta myös se, minne on asetettu asumaan, on vaikuttanut alueiden eriytymiseen: *”Ja vimpeliläisiä sukuja on menny sinne silloin aikanaan, nehän on levittäytynyt tuonne päin. Eihän ne Seinäjoen suuntaan, muuta kuin meidän aikana. Se on ollut, että mitä ylemmäksi mentiin tuolla, niin sen halvemmaksi muuttu nuo maatilat. Eikö se näin menny se historia. Oulun läänin puolella on vaikka kuinka paljon tästä alueelta sukuja ja sitten Vetelin ja Kaustisen alueella on vimpeliläissukuja olemassa tänä päivänäkin. Ja ollaan me, kun oikein ruvetaan tutkimaan, niin kyllähän me ollaan paljon enämpi keskipohjalaisia tässä kohalla ainakin kuin eteläpohjalaisia. Se on ihan selvä.”*

Keskustelijoilla on suhteellisen selkeä ja yksimielinen käsitys siitä, mitkä alueet kuuluvat Järviseutuun: *”Me ei oikein noihin härmäläisiin tunne mitään vetoa”,* ensimmäinen keskustelija aloittaa. *”Ei, ei se..”* *”Kortesjärvin on aika..”* *”No se menee..”* *”Eikö se Kauhajärvi siihen asti kun se kuulu Lappajärveen, niin se hyväksyttiin tänne, mutta nyt kun se on Lapuaa, niin siinä jossain on se raja. Mutta tuota, kukin on mihinkin oppinut. Mutta milloin se on muuttunut, niin se on aika hitaasti, vasta minä uskon 70-luvulla alkanut se muutos tulemaan. Kato eikö se ollut Vetelin sairaala oli Vimpelin kanssa vielä... synnytyslaitokset...”* Keskustelijat innostuvatkin muistelemaan, millä paikkakunnilla lapset minäkin vuosikymmeninä syntyivät. Pohditaan esimerkiksi sitä, että monet vimpeliläiset ovat syntyneet 1960-luvulla Vetelissä ja 1970-luvulla Ähtäriässä. Useampi paikallaolija

sitä vastoin toteaa syntyneensä Lapualla. Todetaan myös se, että Vimpelissä on tehty yhteistyötä Keski-Pohjanmaan kanssa, mikä on vaikuttanut yhteyksiin syntymiseen: *"Kyllä se varmaan tämmöisistäkin paljon, että miten noi sairaanhoito,"* eräs keskustelija tiivistää käydyin keskustelun.

Tästä keskustelu siirtyy vertaamaan paikkakuntia, joissa keskustelijat pääasiassa asioivat. Ensimmäisessä puheenvuorossa kerrotaan: *"Mutta mä oon kyllä, kun mä opiskelin Seinäjoella, niin mä aina lähin Seinäjoelle asioille. Että mä en millään osaa lähteä, vaikka mun sisko asuu Kokkolassa, niin mä en oikein osaa sinne lähteä. Että mä aina meen Seinäjoelle."* Toinen keskustelija toteaa sen johtuvan iästä: 1940-luvulla syntyneet asioivat eri paikassa kuin 1960-luvulla syntyneet. Tähän eräs keskustelija huomauttaa: *"Mä oon nuorempaa polvea, mutta kyllä mäkin lähdän mielummin Kokkolaan kuin Seinäjoelle."* Toinen keskustelija sitä vastoin toteaa: *"Ja mä taas, kun mä oon ollu 70-luvulla, niin mä oon menny Seinäjoelle aina kauppaan."* Arvellaan, että Seinäjoen alueen kehittyminen on vaikuttanut asiointikänteihin: *"Se jonkun verran muuttu Seinäjoen eduksi, kun se Seinäjoki muuttu kaupungiksi, se rupes vetämään."* *"Se oli varmaan, että sinne on hyvät yhteydet."* Kulkuyhteydet vaikuttavat siihen, mihin suuntaan asiointireissuille lähdetään: *"Ja justiin tota, että meillähän ei ole minkäänlaista joukkoliikennettä tuonne Pietarsaaren suuntaan. Sinne on lähdeittävä aina omin kyydin. Kokkolaan kuitenkin on yhteys."*

Seuraavaksi käydään lyhyt keskustelu, jossa pohditaan eroja ihmisten käyttäytymisessä eri alueiden välillä: *"Mulle ainakin vaikuttaa, kun miettii, että minkälaisia ihmisiä on Seinäjoella ja minkälaisia on Kokkolassa, niin jotenkin se niitten kanssa asioiminen on ihan erilaista. Kokkolas on paljon lepposempaa kuin Seinäjoella. Seinäjoella on heti kauhean semmonen, kaikki on kireitä ja äreitä ja."* Näkemyksestä ollaan samaa mieltä: *"Se on totta."* *"On, ne on kaks eri maailmaa. Ja tietenkin se on pitkä historia, Kokkola on niin paljon vanhempi paikkana."* *"Se on samatin, kun meidät lapset on menny tuonne Nivalaan ja Ylivieskaan, niin siellä tuloo puhumaan siellä. Se on kyllä ihme. Se on kyllä erilaista kuin menöö Seinäjoelle. Siellä ei tuu."*

Erilaiseen suhtautumisen arvellaan johtuvan ainakin paikkakuntien välisistä hierarkioista: *"Kun me ollaan Järviselästä. Meiät pidetään vähän aina alempi..."* Toinen keskustelija epäilee näkemystä: *"Mistäs ne sen tietää?"* *"Kyllä ne sen murteesta sanoo heti, kun vähän aikaa puhuu."* *"Että sanoo 'käet taskussa'."* *"Kyllä me puhutaan ihan erilaista."* Eräs keskustelija muistaa tapauksen murteeseen liittyen, joka sattui Etelä-Suomessa: *"Kyl-*

lä mullekin sanottiin, me olitiin muutama viikko sitten tuolla Lahessa, menin sinne kauppakeskus Trioon sitten, muutaman sanan siellä sanoin, niin se myyjä kysyi: 'saako kysyä, ooko Pohjanmaalta kotoisin?'" Yhden keskustelijan mielestä eri alueiden murre on helposti erotettavissa toisistaan: *"Kyllähän Vimpelin murre on ihan eri mitä Seinäjoella."* Toisaalta eräs keskustelija huomauttaa: *"Vaikka mekin puhutaan aika lailla kirjakieltä, meeleen."* Kirjakielistä seuraa vilkasta keskustelua siitä, puhutaanko Vimpelissä kirjakieltä vai ei, ja onko ylipäätään mitään kirjakieltä olemassakaan. Eräs keskustelija kuitenkin toteaa: *"Kyllä savolaiskiila vaikuttaa aika lailla vieläkin."* Lopuksi todetaan, että todella vanhaa murretta on kuultavissa Järviselän murreseurassa.

Tilaisuuden vetäjä tiedustelee, ajattelevatko osallistujat olevansa kotoisin Vimpelistä, Järviselästä vai Etelä-Pohjanmaalta. Tähän ensimmäisenä ja nopeimpana vastauksena todetaan: *"Ei ainakaan Etelä-Pohjanmaalta!"* Toisaalta asia voi olla hyvinkin selvä: *"Kyllä mä ainakin sanon, että Vimpelistä."* Se, kuka ja missä asiaa kysytään, vaikuttaa myös vastaukseen: *"Mutta kyllä jos Helsingissä on, niin kyllä mä ainakin sanon, että Etelä-Pohjanmaalta."* *"Minä en kyllä sanoisi."* Tästä näkemyksestä seuraa sananvaihto siitä, tietävätkö ihmiset missä Vimpeli sijaitsee: *"Niin, mutta ei ne tiää, missä on Vimpeli."* *"Mä sanon, mä oon Etelä-Pohjanmaalta ja Vimpelistä."* *"Kyllä ne tietää Vimpelin!"* *"Ei tiää!"* Toinen keskustelija kertoo havainnollistavan esimerkin siitä, että Vimpeli voi totta tosiaan olla tunnettu eri puolilla Suomea: *"Kyllä ne sen tietää, mutta olin yhdessä tilaisuudessa, jossa oli paljon väkeä ympäri Suomea, ja nimilaput oli siellä ja mihin yhdistykseen kuuluu. Ja kun luki, että Järviselä, niin jaa, sä oot sieltä jostakin Etelä-Savosta tai Karjalasta'. Mä sanoin, että eei, en oo. Oon Pohjanmaan Järviselästä. Niin kyllä piti selittää kauan, että missä se on, mutta tuntui sanoa sana Vimpeli tutulta, niin joo, Vimpelin Veto, ilman muuta! Sen ties kaikki."*

Seuraavaksi tilaisuuden juontaja näyttää kyselytutkimuksen karttakuvista vastauksia liittyen kotiseudun merkittävimpiin alueisiin ja reitteihin. Ensimmäisenä keskustelijat tunnistavat karttamerkinnöistä Karpan saaren Lappajärvessä. Seuraavaksi arvuutellaan sitä, mikä on kartalle sijoittunut paikka Itäkylässä: *"Eihän se Vanhavuori ole?"* *"Se vois olla Övermarkkia."* *"Övermark ja Tuomala."* *"Hallapurollakin on joku käynyt."* Keskustelijat innostuvatkin tutkimaan karttaa perinpohjaisesti ja tunnistamaan siinä olevia paikkoja: *"Siinä on Pyhävuori, kun mä yritän sitä katkoa."* *"Mutta kun tuolla on Viitaniemi..."* *"Siitä vain alaspiin..."*

Kuva 9. Näkymä Lakeaharjulta Lappajärven suuntaan. Kuva Arto Halttunen.

"Ai Pyhävuori täällä?" "Ei kun siinä on Kaartunen, Kaartusjärvi." "Eikö Pyhävuorella oo kukaan käynyt?" "On." "Onko täällä se Valtakan lenkki?" Lisäksi keskustelijat tunnistavat karttakuvasta vielä Rinteenrannan ja Möksyn.

Tilaisuudessa siirrytään eteenpäin keskustelemalla lisää kyselytutkimuksen tuloksista ja merkittävistä paikoista. *"No tää on ainakin tämä Koskenrannan riippusilta, sehän uusittiin tässä. Se oli kans vanha."* Seuraava keskustelija jatkaa: *"Kyllähän Lakeaharju on tosi hieno ja Valtakka niin sieltä on upeat maisemat. Kun täällä on muuten niin tasaista, niin sinne on ihana lähteä. Se uus ampumaradan alue sieltä, niin se on, sieltä on kauneimmat maisemat."* *"Ja sieltä näkyy niin hyvin Lappajärvi sitten."* *"Se on kyllä kaunein paikka, mitä tietää. En mä tiedä, ehkä sen takia se miellyttää, kun se on korkea."* Toisaalta arvellaan, että huonojen kulkuyhteyksien takia kaikkia paikkoja ei näy tuloksissa: *"Varmaan Pyhävuorikin olisi, mutta sinne on vaikeampi mennä."* *"Niin huono tie."* Toiset paikallaolijat vahvistavat asian: *"Sinne on kuulemma aika vaikea ainakin autolla mennä."* *"Tietä kun ei kukaan pidä kunnossa."* Toisaalta yksi keskustelijoista toteaa: *"Oon mä käynyt siellä linja-autolla joka kevät. – – Kyllä se työtä vaatii siellä kääntäminen. Nyt kun ne meinaa kaataa sen*

koko näkötornin." *"Joo, se on pakko kaataa, kun se on niin huono."*

Seuraava keskustelija tuo esille alueen jokimaisemat ja tästä syntyikin keskustelu paikallisista vesistöistä: *"Mietin tänne tullessa, että mikähän nyt olisi semmonen, mikä voisi tässä nousta esiin. Mä ajattelin, että jokimaisemat. Ne on, tietysti mä asun siinä joen varrella ja mä harvoin kerkiän käydä tuolla järvimaisemia kattelemassa. Et se ei näy ollenkaan ja joki kuitenkin menee tuosta kirkonkylän läpi."* Myös muut keskustelijat ovat näkemyskannalla: *"Sehän on tosi kaunis tämä joki kesän aikana, määhän asun tämän joen varressa."* *"Nehän laskoo kanoottiilla nyt siellä kesän aikana."* *"Niin, se on virallinen kanootti... melonta."* Käy ilmi, että joki on osa Tervareittiä.

Keskustelu jokimaisemasta jatkuu. *"Joki ei sillä tavalla pistä silmään, järvi on niin suuri ja sitten tuota kun katsoo ilmakuvaista, niin se on tosi hieno."* Eräs keskustelija myöntelee ja kuvailee: *"Kyllä mä ainakin nautin siitä. Se on niin ihanaa keväällä istua keittiössä ja juua kahvia, kun siihen alkaa tulemaan telkkiä ja sorsia ja kaikkia lintuja. Se on jotenkin niin rauhoittava, kun se virtaa siinä."* Toisaalta sekin vaikuttaa, ettei järvirantojen käyttö tunnu nykyisin samalla tavalla vapaalta kuin aiemmin, kuten yksi keskustelija selvittää: *"Ja järvin on sillain, että eipä enää tiä niin mennä joka pai-*

kasta uimaan kuin ennen vanhaan. Että kun se on niin sillain omistettu ne rannat ainakin tuolla Pokelan päässä. Että ennen se olikin vapaampaa kun lapset voi mennä mistä tahansa rannasta uimaan. Se on nykyään vähän semmosta. Niitä omistetaan niin mielellään niitä rantapaikkoja.”

Koska keskustelu siirtyi järviin, kysyy tilaisuuden vetäjä keskustelijoiden näkemyksiä Sääksjärvestä: *”Siellä on kanssa sellainen uimapaikka, että hallapuroset kävi siellä uimassa.”* *”Niin, siellä on ihan oma järvi.”* Järven lisäksi kyseessä on myös vireä kylä: *”Sääksjärvi on kirkonkylän jälkeen suurin kylä.”* *”Sehän on ihan vireä kylä, siellä on oma kauppa ja sillä lailla omaa toimintaa –.”* *”Se on vähän nyt virinnyt uuestaan.”* *”Mutta eiköhän ne ole kuitenkin sääksjärveläisiä, jotka on vastannu. [naurua] ei kai nyt muut siellä käy.”* Eräs keskustelija on eri mieltä: *”No hallapurolaset.. kyllä meille ainakin Sääksjärvi oli tärkeä. Kun ei ollut muuta uimapaikkaa. Yheksän kilometriä mentiin pyörällä sinne.”* Lisäksi kaksi keskustelijoista mainitsee, että heidän äitinsä ovat kylältä kotoisin. Järven ympäri pääsee ajamaan myös pyörällä: *”Ja se on kesällä mukava pyöräreitti kiertää se järvi.”* Aiheeseen liittyen lisätään: *”Se on ainoa kylä, jossa on kesä- ja joulumarkkinat tämän kirkonkylän lisäksi ja nyt me tehtiin kyläkirja, Sääksjärvi-Hallapuro kyläkirja pari vuotta sitten.”* *”Niin ja se on siisti kylä.”* Muut keskustelijat ovat samaa mieltä. *”Siellä asuu aktiivisia ihmisiä.”*

Edellä mainituista syistä keskustelijoita ei sen takia hämmästyttä lainkaan, että Sääksjärvi on korostunut vastauksissa: *”Se on hieno paikka.”* *”Se on sattuman kauppaa, että siitä piti tulla Vimpelin keskus, että eikö se ollut se, että se oli kahen vaiheella historiassa.”* *”Niin, oikein kauan, kauan sitten.”* Keskustelijat muistelevat, että ruotsinkielisiä asukkaita olisi saapunut kylään ainakin Kokkolan suunnasta. Lisäksi eräs keskustelija toteaa: *”Ja se oli aika kätevä, että aika pitkään ne luki Keski-Pohjanmaata, tilasivat Keski-Pohjanmaata.”* *”Ehkä se tulookin justiin sieltä se yhteys Veteliin päin.”* Yhteyden muodostuminen on näkynyt esimerkiksi koulujen lakkauttamisten kohdalla. Eräs keskustelija hämmästelee: *”Aika juttu kun sääkseläiset ylimmät luokat ala-asteen siirrettiin tähän yhteiskouluun, niin puolet oppilaista meni Patanan kouluun. Vanhemmat kuljetti.”* Toinen keskustelija jatkaa: *”Ja tosiaan Patanan koulu, vanhemmat kuljetti niitä oppilaita niin, sinne on vaan kymmenen kilometriä matkaa. Lyhempi kuin tänne keskusta.”* *”Niin, Vetelin puolelle.”* *”Ja Perhoon saakka. Joo kyllä.”* Eräs keskustelija toteaa: *”se oli vähän semmonen, kun niitä kouluja lakkautetaan, niin siinä tuota tunne voittaa järjen.”* *”Siitä*

meidän naapurista oli justiin, Perhossa kulki koulu. Vietiin sinne taksilla.” Työpajan vetäjä arvelee, että kyseessä mitä ilmeisimmin on vahva Vimpelin sisäinen identiteetti, johon osallistujat toteavat lähes yhteen ääneen näin olevan. *”Muutamia vahvoja sukuja, eikö siellä vaikuta.”* *”Sehän on se Mäkelän suku aika vanha siellä.”* Viimeiseksi eräs keskustelija toteaa käytännöllisesti: *”Se on justiin, että työpaikat on ennen kaikkea tärkeitä. Ei kukaan rupea tekemään lapsia ja näin pois päin.”*

Seuraavaksi keskustelu kääntyy rakennettuun ympäristöön, kun tilaisuuden juontaja kysyy, mitkä ovat keskustelijoiden mielestä rakennetun ympäristön kohteet, jotka kuuluvat heidän kotiseutukokemukseensa: *”Kyllä kirkko ensimmäisenä.”* Tästä ollaan samaa mieltä. Toinen keskustelija jatkaa: *”Ja koulu, ala-aste.”* Toinen keskustelija huomauttaa: *”Se on sinun koulu, Aapiskujan koulu, siinäkö oot käynyt?”* *”Joo.”* *”Ai että kun oot nuori.”* *”Hyvänen aika.”* *”Se oli mukavaa aikaa.”*

Työpajatilaisuuden vetäjä palaa vielä siihen, että kyselyn vastauksissa vimpeliläistenkin kohdalla lähestulkoon puuttui rakennettu ympäristö, eikä esimerkiksi omaa kotia ollut mainittu kovinkaan useaan kertaan kotiseudun kohteena. Tähänkin löytyy heti vastaus: *”Vastaa jilla ei ollut omia taloja [naurua].”* Eräs keskustelija kuitenkin pohtii, miksi rakennetun ympäristön painoarvo vastauksissa on vähäinen ja kääntää keskustelun yhteisöllisyyteen, joka ilmenee paikallisesti omaleimaisella tavalla: *”Siitä yhteisöllisyydestä minä voisin, en tiedä kuuluuko se Vimpeliin yksistään, mutta kun pietään hautajaisia ja on muistotilaisuus, ja sitten tuota meettä näissä lähipitäjissä samanlaisiin tilanteisiin, niin täällä Vimpelissä on heti tuota niin kuin kylän puhelinluetteloa ruvettais lukemaan, jotka on ottanu osaa. Se on naapuripitäjissä aika lyhyt hetki, kun luetaan, jos ei oo sitten oikeen maankuulusta henkilöstä.”* *”Joo, niin. Siihen kyllä kiinnittää heti huomiota. Ei tarvitte mennä tässä kovin kauas näihin muihin pitäjiin. Ei oo niin laajaa. Ehkä Luoma-ahon kylä olis yks semmonen, jossa on yhteisöllisyys vielä jääny. Onko se sitte saanu täältä Vimpelistä. Nehän osallistuu periaatteessa, kanta-väestö.”* Paikallaolijat toteavatkin yhdestä suusta, että muistoadressien lukeminen on hautajaisissa aikaa vievä tapahtuma, koska adresseja luetaan niin monia: *”Kymmenittäin.”* *”Ja onhan se tullut moitettakin, että sanoo joku omaisista, että voi tulla lukemaan.”* *”Niin sinne, että ei lueta ääneen.”* *”Käy joskus raskaaksi istua siellä.”*

Eräs keskustelija jatkaa kuvailemalla, että Vimpelissä on myös toinen hautajaisiin liittyvä yhteisöllisyyttä ilmaiseva tapa: *”Niin, ja onhan sekin täällä hautajaisissa, että erityinen tapa, että kun*

ruumisauto tuloo vastaan ja saattajat, niin kaikki pysähtyy kunnioittamaan.” *”Ja autot pysähtyy.”* *”Niin, ne teköo kunniaa sille vainajalle.”* Tavasta voi erottaa paikalliset muualta paikkakunnilta tulleista, kuten eräs keskustelija havainnollistaa: *”Jos vainajaa tuodaan ja autot pysähtyy, joku joka ajaa, niin se ei ole vimpeliläinen.”* Eräs keskustelija naurahtaakin: *”Mun mies on Jalasjärveltä ja mä, aina riellään autossa... hautajaissaattue, nyt pysähy! Minä en pysähy!”* Myös toisenlaista yhteisöllisyyttä löytyy: *”Ja sitten keväällä ylioppilasjuhlassa ihmiset kiertää talosta toiseen. Se on semmonen, että vois sanoa, että toistasataa ihmistä käy joka talossa.”* *”Ja sä et tiä edes, paljonko käy, ettei ilmoittauduta.”* *”Ja se onkin ihan hullua, jos aatelo. Joku sitä ihmettelee, että eikö teille erikseen ilmoittauduta, että mistä sitä tietää varautua. No eihän sitä tiäkkään.”*

Lyhyen pohtimisen jälkeen keskustelijoille tulee mieleen vielä yksi esimerkki paikallisesta toimeliaisuudesta ja yhteisöllisyydestä: *”Onhan täällä lähihistoriassa se yksi vaihe, että Vetoa yhdistettiin Alajärven Ankkureihin niin ei ollut kuin yksi päivä niin ne keräs, se oli markka-aikaa, niin tuli päälle satauhatta yhtenä päivänä.”* Toinen keskustelija tarkentaa: *”Niin tuota, se oli niin kun rahasta kiinni, Veto oli konkurssin partaalla. Ja sitten oli semmonen yhteistyösuunnitelma, että tulee vain yksi superpesisjoukkue Järvisseudulle. Ei kyllä tuota, kyllä rahaa rupes löytymään.”* *”Mul on jääny se mieleen, että ensimmäisenä päivänä tuota ei ollu oikeen monessa yrityksessä käyty, niin niillä oli iltapäivällä 85 000 ja vei jo pankkiin ja maksoi häätäisimmät pois. Ja sitten sinne jäi hengähdysaika ja niinhän. Oliko siinä teimana ’Veto velattomaksi’? Joku tämmönen. Kuka muistaa?”*

Tästä keskustelu kulkeutuukin kunnan itsenäisyyteen ja kuntaliitossuunnitelmiin Alajärven kanssa: *”Ja olihan niillä nytkin suuri hätä, kun meinattiin Alajärveen liittää.”* *”Niin tämä itsenäisyyden säilyttäminen.”* Tämän arvellaan ilmentävän paikallista luonteenlaatua: *”No se voi nyt kuvastaa tätä vimpeliläisyyttä. Periksi ei heti anneta.”* Asioita tehdään myös muulla tavoin yhdessä: *”Ja talakooperinne on aika vahva täällä vielä.”* *”Joo, ja tätä nyt oikeen elvytti nämä kyläyhdistys, se palautui, onko se ollut välillä vähän hiljaisempaa. Sille oli sosiaalinen tilaus sitten perustaa se yhdistys. Jos mainostetaan, niin meillä on Vimpeli-Seurassa yli kaksatta maksavaa jäsentä. Oli kolmekymmentäkin meillä välillä.”* *”201 on tarkka luku.”* *”Mä en tiedä, onko kyläyhdistys samaan suuntaan?”* *”Meillä on noussu, se on siinä 160. Ja aina on kaikenlaista suunnitteilla. Sehän silloin pyöräi hyvin. Yhteisapelillä.”*

KOTISEUDUN HISTORIAALLISIA TAPAHTUMIA JA KOTISEUTUUN VAIKUTTANEITA HENKILÖITÄ

Seuraavaksi siirrytään uuteen aiheeseen, kun kysytään näkemyksiä väittämäpariin: *”Onko menneisyydestä nostettavissa esiin joitain tapahtumia, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä kotiseutusi on tänä päivänä”* ja *”Onko menneisyydestä nostettavissa joitain henkilöitä, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä kotiseutunne tänä päivänä on?”* Ensimmäinen keskustelija aloittaa: *”Tuossa on yks tässä mun selän takana [osoittaa kuvaa seinällä] [Frans Eemil Takala] on vaikuttanut Vimpeliin aika paljon, on muun muassa kun Järvisseudun ensimmäinen oppikoulu perustettiin 47 hän vaikutti sen syntyyn, koulun perustamiseen aika tavalla ja muutenkin aika tavalla...”* Seuraavat puheenvuorot jatkavat: *”...Järvisseudun Sanomat.”* *”Ja tämä talo.”* *”Ja Vimpeli-Seuran perustaminen.”*

Takalan lisäksi esiin nousee myös muita merkittäviä paikallisuuskia: *”Toinen on Väinö Salo. Te tiätte, mikä oli titteli, siihen aikaan ei ollut kunnanjohtajia, jotta oli...”* *”Se oli vähän aikaa kunnanjohtaja, mutta ei ollut kauaa.”* *”Mutta mikä oli sotien jälkeen sen tehtävä. Väinö meni aina vähän eellä aikaansa, nyt ne on kyllä toteutunu pikku hiljaa. Lämpökeskus tuli tuohon entiseen meijeriin ja Väinö puhui siitä jo 60-luvulla. Ei toisin siihen meijeriin, mutta samalla idealla, että kaukolämpökeskus. Ja mitä kaikkea se sai aikaiseksi. No meillähän on ollut niitä kansanedustajia, parraillaan on ollut kolme vimpeliläistä yhtä aikaa. Mitä ne sitten kukin siellä sai tehtyä tai esitettyä.”* *”Niin, Rankilan Väinö.”* *”Väinö se on ollut viimeinen.”* *”Taitaa olla joo vanhemmista.”* *”Tuo Hongisto on, mutta se ei juurikaan ole ihan vimpeliläinen, vaikka assuu.”* *”Möksystä”,* tarkennetaan.

Seuraaviksi merkittäviksi paikallisiksi henkilöiksi keskusteluun nousee teollisuuden edustajia: *”Mulla tuloo kyllä mieleen tuo Rannila, että onhan siellä.”* *”Joo, Rannilan Paavo,”* eräs keskustelija täydentää. *”Työpaikkoja.”* *”Kyllä Vimpeli olis varmaan ihan kuollu paikka ilman Ruukkia ja mitä tuolla mäellä on.”* Tästä ollaan samaa mieltä: *”Niin ja sitä vanhaa teollisuutta, mitä täällä on.”* Muitakin nimiä ja elinkeinoja tulee mieleen: *”Uusituovan suku.”* *”Erkki Jäykkä.”* *”No sitten mennään, siihen se [Erkki] keksi sen kääntöauran.”* *”On varmaan osattu kaikkea tekniikkaa ja mekaniikkaa käyttäa hyväkseen.”*

Lista erilaisista paikallisista elinkeinoelämän edustajista jatkuu: *”Niemen suvulla, että nehän kehitti tuon perunajauhotehas. Onko sekin tehty ihan tyhjistä, ei niitä ole ollut paljon mallia, mis-*

tä ottaa.” *”Niin sehän oli ennen, alkuperäisestihän ne meinas viinatehasta tehdä Vimpeliin.”* *”Meinas tulla Koskenkorva, mutta ei tullu.”* Alueella on ollut myös muuta yritystoimintaa: *”Niin ja tämmönen aika merkittävä tapahtuma tietysti oli jo Talvisodan aattona kun tuota vimpeliläiset kuuluivat pioneeripataljoonaan kaikki melkein ja jo osa oli jo tuolla Kauhavan asemalla, niin komennettiin takaisin Vimpeliin suksia tekemään. Täällä oli 12 suksitehdasta parhaimpana.”* *”Ja tiilitehasta.”* Todetaankin, että yritteliäisyys on osa paikallisuutta: *”Ja on se ollu kokonaisuutena poikkeavaa tämä Vimpeli, että täällä on ollut paljon enämpi tätä teollista yrittämistä ku missään näissä muissa pitäjissä.”*

Kylältä löytyy myös omia musiikkialan suuruuksia eli kanteleensoittaja ja kansanlaulujen esittäjä Vimpelin Väinämöinen [Eeli Kivinen]: *”Ja sitten jos kulttuurista, niin onhan siinä tuo Väinämöinen, joka tunnetaan vielä edelleen. Nyt on elpymään päin se.”* Toinen keskustelija jatkaa: *”Pyrettiin justiin, täällä on vanha CD-levy, elokuva 72 vuodelta, niin mä vien sen Kaustisen kansanmusiikki-instituuttiin. Sen ne pyysivät, että milloin tuot. – – Tallari ottaa mallia vissiin, että miten Väinämöinen soitti. Tai ne esittää muutenkin vissiin, eikä niiden ohjelmuihin kuulu Väinämöisen.”*

Kulttuurista keskustelu siirtyy luontevasti urheiluun ja vimpeliläiseen ylpeydenaiheeseen, pesäpalloon: *”Eikö tuo ollu aika kova juttu, kun Vimpeli voitti kultaa [pesäpallossa].”* Tästä ollaan yksimielisiä: *”Mähän oon ainakin henkeen ja vereen Veto-fani.”* *”Isänpäivänä katottiin koko päivä sitä peliä kaksi kertaa peräkkäin.”* *”Joo, niin määkin oon kattonu monneen kertaan.”* *”Miten aina vain se lämmittää mieltä.”* *”Kyllä melekeen kaikki ihmiset, jotka kotiseututyötäkkin täällä tekee, kyllä ne on vetolaisiakin.”* Pesäpallo yhdistää paikallisia yhteiseen kisatunnelmaan, jota keskustelijat kuvailivat kuin yhdestä suusta: *”Yhteisöllisyys, näkee kun tämä kirkonkylä koristeltiin silloin viime pelin aattona.”* *”Ilmapalloilla ja satiininauhoilla.”* *”Ensimmäisen kerran naisväki teki sen. Vimpelin yrittäjiä.”* *”Ja Veto-faneja.”* *”Kyllä ne oli Veto-faneja, jotka koristeli sen.”* *”Sattuu olemaan yrittäjiä.”* *”Sitten kun niitä ilmapalloja pantiin sinne korkealle, niin sitten näky miehiä tulevan traktorilla.”* Siitä se oli se slogan, kun mä panin siihen sun kutsuun, niin ’pieni kylä, monta sankaria.’” *”Oli sellaiset banderollit tuola sitten vielä.”* *”Ja mehän viime syksynä koristeltiin kolome viikkoa sitä kylää. Aloitettiin heti niistä finaalipeleistä ja sitten se huipentui siihen viimeeseen.”* Toisaalta eräs keskustelija huomauttaa, että: *”sitten on meitäkin, jotka vaan tässä peesataan.”* *”Multa kysy tänä kesänä*

Kuva 10. Pesäpallopatsas Vimpelin keskustassa.
Kuva Timo Suutari.

yks entinen vimpeliläinen, että kuulukko sä niihin Vimpelin pesäpallouskovaisiin [naurua].” Pesäpallon merkittävydestä kerrotaan muutama havainnollistava esimerkki: *”Mutta kyllähän se niin on, että kesäaikaan pitää kaikki asiat suunnitella sen mukaan, että milloin on pelejä. Ihan kuin jotain tapahtumia. Että katotaan ensin ottelukalenteri. Ja sitten se, että mihin aikaan voit mennä kauppaan, jos on peli.”* *”Kauppojen pihat on niin täynnä.”* *”Ja seurakunta joutuu kans menemään sen mukaan, miten on pelit.”* Todetaankin, että urheilun saralla pesäpallolla ei paikallisesti ole kilpailijoita.

Toisaalta mieleen tulee muitakin merkittäviä urheilijoita: *”Oliko se, kun muisteltiin sitä huippuluistelijaa, ollu täällä miehissä ja naisissa. Naisissa tosin tuli opettajaksi se Halonen, mutta eikö ollut näitä vimpeliläisiä miesluistelijoita.”* *”Eikö se ollut se Kamulan Kyösti.”* *”Elikkä Saarikenttä jäädytettiin talavella luistelua varten. Ja onhan täällä ollut, onko Mäntyrintakin ollut täällä hiihtämässä”,* muistellaan.

Eräs keskustelija lisää: *”Onhan täällä tuota naisten koripallojoukkue, ne pelaa pääsarjassa. Mutta siitä ei paljon puhuta. Mä oon joskus sanonut, että kun tuota kulttuurityöstä, että sitä ei*

Vimpelissä paljon oo, että täällä pelataan liika paljon pesäpalloa, mutta siinähan tulee turpiin, jos tuolla menee Nelimarkan kahvilassa sanomaan.”
”Joo, siellä ei parane puhua,” toinen keskustelija toteaa. Tästä seuraa lyhyt keskustelu paikallisesta kokoontumispaikasta Nelimarkasta: ”Se on näitten miesten kokoontumispaikka.” ”Parlamentti.” ”Sinne pääsee harvat ja valitut.” ”Sinne kokoontuu aamulla valehtelijoiden klubi.” Myös muualla kokoonnutaan, kuten yksi keskustelija lisää: ”Ja toiseksi on nyt muodostunut tuo Nuorisotalon kahvio. Onko siellä sitten semmoset, jotka ei Nelimarkkaan pääse.” ”Niin, ne on varmaan iäkkäämpää porukkaa?” ”Ei, siellä on kaikenikäsiä.” ”Siellä nuorisotalolla?” ”Oon, on on. Oon mä sielläkin käynyt. Siellä se jako on, ne ei sitten halua mennä.. ne keittää ite.” ”Niin, no joo. Mutta tuota ihan samoja asioita ne voi olla, mitä ne käsittelöö päivän uutiset. Eikö se periaatteessa joka pitäjässä joku huoltoaseman kahvio jossa tuota.” ”Mun velikin – lähtöö aina aamulla ensimmäisenä yheksän aikana Nelimarkkaan kuuntelemaan juoruja.” Parlamentilla on nimikin: ”Nelimarkka-seminaari.”

KOTISEUDUN MUUTOS

Seuraavana työpajan keskusteluteemana on kotiseudun muutos. Osallistujilta kysytään ”Onko tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet tärkeitä kotiseudun piirteitä” ja ”Onko jotain sellaista tapahtunut, että olette ajatelleet, että nyt on menetetty jotain tai kotiseudusta teille tärkeä osa on hävinnyt?” Ensimmäisenä muutoksena mainitaan koulutoiminnan lakkaaminen: ”Tuohan on kyläkoulujen lakkauttamiset.” ”Kyläkoulut on hävinny kaikki oikeestaan.” ”Ne on raskaita hommia.” ”Tai on ne rakennukset, mutta ei oo opetusta.” ”Niin, mutta se justiin, että se kokoontumispaikka puuttuu.” Ilmiö on tuttu muualtakin: ”Mutta se on ajan henki muuallakin. Että ei pelkästään meitä koske.” Hiljaisuuden jälkeen yksi keskustelija huomauttaa havaitsemistaan muutoksista paikallisessa luonnossa: ”En tiedä liittyykö asiaan, mutta ite tykkään souella kesäisin tuolla Lappajärvellä, ja 20 vuotta sitten vielä saariin pääsi, mutta ne on kaikki rehevöitynyt rannat, ettei niihin taho päästä. Joku pikkusaari, niin ei sinne oo veneellä mitään asiaa.”

Aikaisemmin vilkkaasti toiminut tanssipaikka on myös hiljentynyt: ”Ja yks on, mikä on hävinny, Kisaranta.” ”Siinä oli parhaimpaan aikaan 2000 henkeäkin tansseissa, mä muistan se oli 60-luvulla.” ”Se oli 60 vuonna kun se on aloittanut.” ”60 joo, se oli silloin tuota kun sitä rakennettiin.” ”Eikös sitä talakoilla tehty.” ”Se on tuolla jokisuulla.”

”Missä Vimpelinjoki, tai Savojoki laskee Lappa-järveen.” Tanssitoiminnan hiljennettyä rakennus on jäänyt paikalleen, mutta joutunut huonoon kuntoon: ”On se, on se olemassa mutta se on niin huonossa kunnossa.” Eräs keskustelija kuvailee: ”Joo ja sehän oli tuota.. Järvisseudun perunan jauhovarastona pitkän aikaa ja se paino sen lattian. Ja muutenkin se lattia oli semmonen, kun siellä oli tanssimassa, niin siellä sai hyvän vauhin, kun lähti alasuuntaan ja sitten taas piti tulla vastamäkeen. Mutta minä en tiedä, kun en ole käynyt siellä sisällä.” ”Kyllä viime kesänä mä olen käynyt siellä. Siellä on ikkunat rikottu.” Rakennuksen autioituminen on luonut sille uudenlaisia käyttötarkoituksia: ”Joo, ikkunat on rikottu. Minä ihmettelin, kun minä kalastan keväisin siellä jokisuulla aika paljon, että mitä kun aivan outoja autoja kulkee siinä ja pysähtyy ja sinne kisarannan luokse. Että mitä, kauan aikaa ihmettelin. Ja kattoin, että kuka sinne kompuroi sinne lavan alle. Geokätkö oli siellä!” ”On siellä geokätkö, oon mä yhden löytänyt sieltä, mutta kun oli niin ovela paikka. Se on nyt poistettu sieltä. Mutta sehän oli silloin 60-luvulla, kun ne on tehnyt sen, niin siellä oli oikein sellainen näyttämö, missä ne on esittänyt näytelmiä.”

Eräs keskustelija palaa vielä aiemmin mainittuun luonnon ja vesistöjen muuttumiseen: ” – –, kun sinä puhuit siitä, että kun ei veneellä pääse rantaan, niin kyllä järven tila on vuosikymmenen aikana huonontunu ratkaisevasti. Ja ehkäpä tuota Vapo on aika suuri syy, kun turvenevoilta tulee jätevesiä sinne aika lailla.” ”80 % rannoista on viljeltyä”, eräs keskustelija tarkentaa. ”Sen takiahan ne ruoppaa sitä, on yrittäny jo viis vuotta ruopata tuota jokea. Sieltä otetaan tuo liete pois.” ”Jokisuuhun ruopattiin viime talvena.” Toisaalta ainakin yksi keskustelija myöntää uivansa joessa, kun asiaa tiedustellaan: ”Uijjaan. Eikä oo tullu mitään. Tuloo vaan puhtaaksi, kun menöö sinne turve... ei tarvi lähteä minnekään Viroon turvekylpylään.” Eikä Kaustiselle, eikä Kaustiseltakin saa turvekylpyjä, lisätään.

Edellisten lisäksi kotiseutua on muuttanut yrittöiminnan hiljeneminen: ”No ihan, kun mä tässä keskustassa asun ja tuota kaupat loppuu, kohta on pimeitä näyteikkunoita. Niin se on harmi kyllä. Loppuu yrittäminen täältä.” Luettelo hävinneistä kaupoista on pitkä: ”No täältä on hävinny kirja-kauppa, kenkäkauppa mitä muuta?” ”No sitten tota silmälasiliike, vaatekauppa ja lelukauppoja on ainakin kaksin hävinny, ja parsinneulaa, niin pitää lähteä hakemaan Alajärveltä.” ”Kyllä Osuuskaupasta saa.” ”On siellä.” ”Minä en löytänyt.” ”Se on kassan vieressä siinä”, todetaan vuoropuhelun lopuksi.

Muutoksia on tullut myös avioliittojen myötä, kuten seuraavassa puheenvuorossa kuvaillaan: *”mutta kyllä minun mielestä tänne on ruotsinkielisiä tyttöjä otettu vaimoiksi tänne Vimpeliin. Että ei se niin oo vielä menny, missä se raja menee. Onko ne siellä Småböndersissä lähinnä.”* Pönterin tyttöjä,” toinen keskustelija toteaa. Kolmas keskustelija lisää: *”Niin ja sitten teerijärveläisiä ja alaveteliläisiä. En tiedä, että miten se oli se teidän niin jyrkkä se raja, että kyllä minusta täällä, eikö niitä oo ihan tässä kylälläkin, että äidinkieli on ollut ruotsi niillä.”* Mutta onko tullut poikia, sitä minä en tiedä. Jossei työn perässä oo tullu, joilla olis äidinkieli ruotsi. Ne on sitten noihin tehtaisiin voinu tulla.” Mähän oon aina ollu, oon lapsille sanonu – – Että typerää kun täällä Vimpelissä ja Suomessa pitää opetella ruotsia, että kun me ei olla ees, kerran kun me ollaan suomalaisia. Ja sitten taas mun ystävä asuu Evijärvellä ja siinä on se Småbönders vieressä, niin se sanoo, että siellä ne suhtautuu ihan eri lailla ruotsin kieleen, kerran ne tavallaan tarttoo sitä, kun ne menee siitä vähän matkaa.” Toinen keskustelija huomauttaa: *”Eikä monta polovea taaksepäin, niin sunkin esivanhemmat puhu ruotsia.”* Niin onkin, mutta mä oon jotenkin niin ahasmielinen.” Ruotsin kielen vaikutus näkyy paikallisissa sanoissa edelleen: *”Onhan tässä Järviseudun murteessahan on paljon sellaisia sanoja, mitkä*

tuloo ruotsinkielestä suoraan.” Näistä annetaan esimerkkejä: *”Hantuuki ja vastuuki ja nästyuki ja mitä kaikkia.”* Ja paikannimet”, lisätään.

KOTISEUTU KUVISSA

Työpajan viimeisenä kysymyksenä esitetään: *”Jos teidän pitäisi yhdellä ainoalla kuvalla esittää kotiseutuanne, niin mitä siinä kuvassa olisi ja mistä te ottaisitte kuvan?”* Ensimmäisenä ehdotetaan: *”Ilmakuva, jossa näkyy kirkko, joki ja Saarikenttä.”* Ehdotus saa useamman muunkin paikallaolijan hyväksynnän. Toisaalta eräs keskustelija ehdottaa: *”Mulla on taas se sieltä Lakeaharjulta järvelle sieltä.”* Seuraavassa puheenvuorossa todetaan: *”No mun kuva olis sitten tietysti joesta tuolta vähän ylävirran puolelta – – ei ihan kirkko näy kyllä siinä kuvassa.”* Yksi keskustelija summaa: *”Vielä tarkennan, että kun siinä on kirkko ja Saarikenttä ja joki, niin se on varmasti Vimpeli.”* Ajatus ilmakuvaan saa tilaisuudessa laajaa kannatusta osallistujien keskuudessa. Eräs keskustelija mainitseekin: *”Meillähän on suunnitteilla ilmakuvakortteja.”* Sellainen kuvakirja. Meillä on ilmakuvia, on ostettu oikeudet – – Seuraava keskustelija pohtii, miten kuvata paikallista yhteisöllisyyttä: *”Mutta voisko se olla vähän tämän tyyppinenkin talo tai mitä on vanhoilla ajoilla ollu tuossa joen kahta*

Kuva 11. Ilmakuva Vimpelin keskustasta. Kuva Arto Halttunen.

puolen. Nehän on ollu ne Vimpelin talot kaikki. Toiset oli joensuuntasesti, oliko ne tällä puolen jokea ja tuolla puolen pääty tännepäin. Ja sitten siitä pihaan niin paljon väkeä. Että kun minä oon tuosta semmosesta talosta, että siinä on ollut vielä minun aikana kun olin pieni, niin 20 ihmistä asunut tämäntyyppisessä talossa. Että kyllä sentyyppinen kuvais sitä jotain yhteisöllisyyttä.” Viimeiset kuva-aiheesta annetut puheenvuorot päättävät: ”Kyllä siinä kalkkiuunikin vois...” ”Joo, siitä ei oo tänään puhuttu, sillä on pitkä historia.” Minäkin oon polttanu kalakkikiveä, 85 vuonna. Olin kunnalla töissä ja menin illaksi polttamaan kalakkikiveä. Puoleenyöhön, taas tuli toinen tuuri. Se on justin se Hallapuro. Kaikkea sitä on tullut tehtyä.”

Tilaisuuden lopuksi palataan vielä hetkeksi keskustelemaan kotiseudulla tapahtuneista muutoksista. Tällaisia ovat esimerkiksi tyhjiilleen jääneet talot: ”No kyllä tähän rakennettuun ympäristöön, täällä on kyllä hirveän paljon lahoja taloja ja surkeita rakennuksia, että kun yhdellä sormella tökkää niin ne kaatuu. Että ne on varmaan paljon sellaisia, että ne ihmiset asuu, että ne on perikuntien omistuksessa, että ne ei kuulu kellekään, mutta ne on meidän täällä asuvien silimissä jatkuvasti. Että kyllä semmoseen pitäis jotenkin...” ”Ei niille saa mitään, kyllä se niin on.”

Eräs keskustelija jatkaa pohtimalla työpaikkojen vähenemisen merkitystä: ”Mulle tuli mieleen, että sitä ei mainittu ollenkaan, mikä merkittävä työnantaja täällä ollut Tiklas oli. Sehän työllisti aika paljon naisia. Oliko niitä toistasataa.” ”150 oli parhaimmillaan,” täsmennetään. Yksi keskustelija jatkaa: ”Ja tosta Kisarannasta kun puhuttiin, niin siellähän asu paljon naisia vanhassa pappilassa ja sen takiahan siellä Kisarannassa oli keskiviikkosin tanssit, kun oli paljon naisia töissä siellä. Ja se oli kyllä semmonen, että se työllisti suurimman osan Vimpelin naisista ja sitten vielä Alajärveltäkin. Se oli monen opiskelijatyön ensimmäinen työpaikka.” ”Sieltä sitä on alotettu,” kuuluu kommentti. Samanlaiselle isolle yritykselle olisi tarvetta nykyinkin: ”Mistäs saatais uus Tiklas,” yksi paikallaolijoista kysyy. Kansainväliset muutokset näkyvät paikallisesti, kuten tilaisuuden viimeiset puheenvuorot osoittavat: ”Ei nykyään enää mistään, kaikki tehdään ulkomailla.” ”Tiklas teki paitoja Neuvostoliittoon.” ”Valakosia.” ”Oikeen nailonpaitoja.” ”Silloin kun mä olen ollut siellä, niin siellä tehtiin toppatakkeja.” ”Nyt ei oo enää Neuvostoliittoakaan.” ”Tuskin ne niitä enää ostais.” ”Niillä on muotivaatteet.”

3.4 KORTESJÄRVEN KOTISEUTUTYÖPAJA

Marja Enbuska

Kortesjärven kotiseututyöpaja pidettiin 15.2.2017 Kauhavan kaupungin Kortesjärven palvelutöimistöllä eli entisessä kunnantalossa. Työpaja järjestettiin yhteistyössä Kortesjärvi-Seuran kanssa. Työpajaan kutsuttavat valittiin yhteistyössä seuran puheenjohtajan kanssa. Valituille lähetettiin henkilökohtainen kutsu kirjeitse tai sähköpostitse. Työpajaan osallistui kahdeksan henkilöä, joista kolme naisia ja viisi miehiä. Osallistujat olivat iältään 57–77 ikävuoden välillä.

VASTAAJIEN KOTISEUTUKÄSITYKSET

Ensimmäisenä työpajassa esitetään väittämät ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni” ja ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani” ja pyydetään kertomaan, mitä ajatuksia kyseiset väittämät herättävät. Ensimmäinen keskustelija aloittaa toteamalla, että hänen kohdallaan vain toinen väittämä pitää paikkansa: ”Tuo ensimmäinen ei voi pitää paikkansa kun on muualta muuttanu. Että varmaan toinen – on paremmin realiteettia.” Toinen keskustelija sitä vastoin on päinvastaista mieltä: ”No ensimmäinen pitää paikkansa minun kohdalla, koska – kun minä asuin kymmenkunta vuotta Helsingissä, en minä sitä sillä lailla kotiseudukseni tuntenu.” Kolmantena ääneen pääsevä on samaa mieltä ja jatkaa: ”Joo, on ihan samalla lailla kyllä tää ykköskohta, kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni, että kyllä oon täällä syntynyt, täällä elämäni ollu, ja sitten niitäkin jotka täältä pois on muuttanu, ja on palannu tänne, niin kyllä ne – tai tulovat niin ku käymään, ni ne aina sanoo että tulevat käymään kotiseudulla. Että jos niitä niin ku peilaa siihen, niin näin ne kuitenkin tämän kokee.” Myös seuraavassa puheenvuorossa myötäillään edellisiä vastauksia: ”Samaten mulle, on tietysti – että täällä on syntynyt ja täällä asunu. Tietysti kyllä on vaan muuttunu –” Seuraava keskustelija kertoo, että hänelle molemmat väittämät osuvat: ”Meikäläiselle on molemmat ihan oikeita. Mä oon aina tuntenu olevani kotona siellä missä mä oon asunu. Asuin Jyväskylässä aikoinaan 5 vuotta ja tuntu ihan hyvältä paikalta sekín. – ja täällä Kortesjärvellä tuntenu tämän kotiseudukseni –.”

Muutkin keskustelijat rupeavat pohtimaan kotiseudun merkitystä tilanteessa, jossa on asuttu muualla kuin Korttesjärvellä: *”Ja siis vielä selvä, olihan se koti siellä Helsingissä, kun siellä oli vaimo ja lapsi ja kaikkee, mut ei kotiseutu sillä lailla.”* Toinen keskustelija tarkentaa: *”Olihan se mullakin tietysti nuoruudessa, lapsuudessa Purmojärvi kotiseutu, mutta sitten 15 vuotta pois ollu – kun tänne palas niin vähän aikaa oikeastaan meni ennen ku siihen taas sisältyi, että onhan tää kotiseutu, mutta kylhän se hyvin nopeasti palas siitä vanhoihin muistoihin sitten.”* Muilla paikkakunnilla voi elämänsä aikana käydä, mutta yksi paikka on silti ollut ylitse muiden, kuten eräs paikallaolija kuvailee: *”Kyllähän sitä tuota niin aikoinaan yritti paikkaa ettiä nuorempana – – mutta tänne sitä vaan tultiin siten kotipitäjään.”*

Tilaisuuden juontaja kysyy pääkaupunkiseudulla asuneilta, miksei Helsinki tuntunut kotipaikalta. Ensimmäisessä puheenvuorossa todetaan luonnonoloilla olleen merkitystä sopeutumiseen: *”Se oli oikeestaan kaks vuodenaikaa, siel oli oikeen kuuma tai sitten siel oli loskaa. En mä tiedä...se vaan ei niin kun sillä lailla, siel ei tullu kevättä oikeasti, että se oli se loska, ja sitten pölisi ja sitten oli kesä. En mä oikein sitä nyt osaa sen kummemmin kuvailla.”* Toinen vastaaja kuvailee hankaluutta kotiutua Helsinkiin: *”Kyllä Helsinki on aika vaikea, mä asuin kolme kuukautta Helsingis ja siin oli kolme kuukautta liikaa. Nii kyllä sinne kotiutuminen voi olla aika vaikeeta. Jotkut taas on ollu kaks viikkoa Helsingis ja sanoo että ’mä en voi asua muuta ku Helsingis’.”*

Eräs keskustelija toteaa ennen kaikkea lapsuudenkodin ympäristön tuntevan kotiseudulta: *”Kyllä tuo nimenomaan tuo oman lapsuudenkodin, ja nykyisen asuinpaikan ympäristö, että se on sitä kotiseutua. Että Korttesjärvi on vähän kumminkin, tai ainakin mulle – – nuoruudessa ennen ku täältä lähdin pois, alle 20-vuotiaana, niin kyllä ne jäi aika oudoks kaikki nää sivukylät, Purmojärveltä katottuna, että huonosti tunsin, ja vielä kun kansakoulun jälkeen kävin muualla kun Korttesjärvellä, ni ei jääny, tullu ihmisetkään tutuks sillä lailla, ja nyt sitten toisessa tulemisessa on tietysti laajentunu tää kotiseutu kome pitäjäksi.”* Viimeisessä aiheeseen liittyvässä puheenvuorossa todetaan: *”Tuo varmasti – – aika monen kohalla pitää paikkansa, se että mitä enemmän oot liikkunu ympäri maailmaa, ni sitä laajemmaks se kotiseutukäsite kyllä tulee.”*

Tilaisuudessa siirrytään seuraaviin väittämiin, jotka ovat: *”Kotiseutu on minulle ihmisiä ja ihmisuhteita”* ja *”Kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja”*. Ensimmäisen puheenvuoron ottava kertoo ih-

missuhteiden olevan kotiseudun muodostamisessa tärkeämpiä: *”No heti voi sanoa että tuo ensimmäinen pitää paremmin paikkansa, muistoja tietysti on, mutta ihan niin kun tätä päivää eletään niin se on...se pitää hengissä.”* Toisena kommentoiva on samaa mieltä: *”Kyllä mä oon kans tohon ykkösvaihtoehtoon, mutta kyllä tuo kakkonenkin on, tietenkin kun ne muistot on täällä samassa paikassa. Niin kyllä niitä aika paljon niitä muistoja vaan on.”* Eräs keskustelija ehdottaa, että väittämässä voisi olla enemmänkin vaihtoehtoja: *”Mä itseasias lisäksi tohon kolmanneks...se on tuota paikkoja myöskin. Eli se on sitä fyysisistä ympäristöä.”*

Seuraava keskustelija sitä vastoin toteaa, että molemmat väittämät ovat merkityksellisiä: *”Kyllähän sitä niin kun asu muualla, ni nuo ihmiset teki sen tavallaan kotiseuduks. Että täällä ei sitä voi niin kun erottaa, että kyllä se on molemmat. Tosi-aan kun asu koko 5 vuotta jossakin muualla, niin ei siinä vielä oikein kotiudu siihen seutuun, vaan ihmisten kautta sitten.”* Eräs keskustelija sitä vastoin pohtii: *”Oisko tuo toinen kohta että ”Nykyinen kotiseutu tuo minulle tärkeitä muistoja”? ”Siitä puuttuu se sana, tuo on vähän ku istui kahella tuolilla, ni se ei oo ihan tarkka toi.”* Työpajan vetäjä kysyy, syntykö muistoja nykyisyydessä, tulevaa varten vai onko kotiseutu lapsuudessa tai muualla Suomessa: *”Kyllä se on niin kun ollutta aikaa minusta. Niin päin se on.”*

Keskustelussa mennään seuraavaan teemaan esittämällä kaksi uutta väittämää, jotka ovat: *”Kotiseutuuni kuuluu paikkoja myös järvisseudun ulkopuolelta”* ja *”Minulle on monta kotiseutua”*. Ensimmäinen keskustelija toteaa molempien pitävän paikkansa: *”No minä voin vastata myöntävästi molempiin kohtiin.”* Toinen keskustelija tarkentaa: *”Kyllä se minullakin – – ni mistä äiti on kotosin, niin kyllä se vähän niin kun jotenkin merkittee, mutta kyllä sitä sit ku on jossain asunu vajaa 10 vuotta ni kyllä sitä pikkusen aattelee enempi ja kattoo vieläkin monen kymmenen vuoden päästä, että mitä siellä tapahtuu entisellä asuinpaikkakunnalla.”* Merkittävässä elämänvaiheissa eri paikkakunnista jää erilaisia muistoja, kuten eräs keskustelija kuvailee: *”Kyllä se niin on että tuolla opiskelijapaikkakunnalla kun 5–6 vuotta asut siellä vaimon kanssa, ni kyllä kun Suomessa liikkuu niin on se Jyväskylällä erilainen paikka mennä käymään ku mikään muu kaupunki, että kyllä siitä kuitenkin siitä ajasta jotain pysyvää jääny.”*

Työpajan juontaja kysyy, onko kaikilla paikallaolijoilla monta kotiseutua: *”Mulla ei oo. Mä oon korttesjärveläinen [naurua].”* Vaikka asuinpaikkoja olisi useita, voi kotiseutuja olla vain yksi, eräs keskustelija selventää: *”Nii ja vaikka...jos tiivistetään*

noin että 'kotiseutu', ni ei minulla oo kun yksi kotiseutu. Kotia on ollu ja ystäviä on edelleen, joihin pidetään yhteyttä, mut ei se... ei sitä oikein kotiseuduks Helsinkiä eikä tota Vaasaakaan – en oikein niin ku koe. On paikkoja jois on asunu ja muistoja on sieltä, mut ei se oikein siihen kategoriaan mahdu, et se ois kotiseutu."

Tämän jälkeen siirrytään pohtimaan, voiko kahta kotiseutua olla olemassa. Eräs keskustelija aloittaa: "Mun on kyllä helppo samaistua tohon – että mun on kyllä helppo kuvitella jos mä oisin itte syntynyt tuos naapurikunnas ja sitten muuttanu tänne, niin kyllä siinä niin kun – kaks kotiseutua siinä olis. Ja tuota niin, kyllähän ne lapsuudenmuistot on siellä Härmän puolella, ja sitten ne aikuisena ne on tällä puolella." "Kyllä justii näin", seuraava keskustelija tarkentaa: "Ja ne on kotiseutumustoja molemmat." Seuraavaksi kerrotaan: "Niin ku minäki oon kasvanu aikuiseksi Alavuen puolella, ja kaikki se aika on, se on mun kotiseutu. Mutta ei tiennyt Markista mitään silloin. Ja nyt sitten on taas sen jälkeen ku on täällä ollu, nii toki tääl ollu täyspäiväisesti tääl mukana, et kyl niitä kaks voi olla." Myös maa konkreettisesti kiinnittää ihmisen tiettyyn paikkaan: " – siihen liittyy kyllä varmasti sellanenkin homma, joka tiivistäis sitä kotiseututunnetta, on se että tuota mä oon syntynyt [Savossa], ja siellä on kotitila, sitten muutettiin tänne, minut hyväksyttiin vävyks tänne – niin meil on täällä maatilaa, nyt meil on molempien - myöskin sitä [kotitilaa] omistetaan – niin kyllä se on aika paljon kiinni siitäkin, että siihen omaisuuteen kasvaa kiinni, siihen maahan kasvaa kiinni ja nää, jotka on maatalossa syntynyt, se on jollain lailla siellä kynsien alla, sinne jää sitä maata ja se kyllä sitoo niin kun eri tavalla ihmistä, kun jos on ihan vapaa liikkumaan lähtemään minne tahansa."

Seuraavat työpajan väittämät ovat: "Toivon että kotiseutuni ei muuttuisi, vaan säilyisi nykyisellään" ja "Koen, että minulla on tulevaisuudessakin kotiseutu, mutta se on erilainen kuin nyt." Ensimmäiseksi väittämät kirvoittavat keskustelun maaseudun ja kaupungin välisistä eroista: "Tämä viimenenhan on väistämättömyys, ja tuo ensimmäinen on se, mikä saa vähän niskakarvat aina pystyyn, että meidän pitäis täällä periferiassa pitää tämä sellaisena, että tuolta Helsingistä voi tulla käymään täällä kattomasta että kuinka ihanaa maaseudulla on asua, ja kuinka kivaa täällä on ollu – ." "Niin ku reservaattina." "Reservaattina niin. Että se saa aina semmosen mieleen, että Tampereen – pitäis panna puomi, ettei ne pääsis-kään tänne." Puheenvuoroissa ruoditaan myös sitä, kuinka maaseudun olisi syytä säilyä idyllisenä kesällä kaupungista tulevia lomailijoita varten: "Kun-

han vaan, että tänne on hyvä tie ja tääl on kaikki kaupat ja palvelut lähellä." "Niin ni silloin on kaikki tyytyväisiä. Mutta mikään muu ei saisi muuttua siinä." "Ei sais, ei sais." "Eikä sais sillä aikaa tehdä oikein kovasti paikalliset töitä, kun ovat täällä. [nauraa]" Työpajaan osallistujilla on antaa tästä omakohtainen esimerkki: "Oon nimittäin semmoseenki asiaan törmännyt, että soitettu poliisille, että nuo tekee yhentoista aikaan rakennustöitä, eli – töitä naapurissa." "Eikä saa nukuttua." "Ei saa nukuttua, ei saa lepoa." "Ja liete haisee." Kaksi eri tapaa elää joutuvat helposti törmäyskurssille: "Tässä on kiistämättä – nämä tuo niitä ristiriitoja nämä kaks – mitkä on ihan tänä päivänä olemassa." "Lapissahan se on vielä jyrkemmin tämä, et siellähän poromiehet heittäis kaikki turistitkin pois sieltä, ei ois häirittemässä."

Toisaalta kotiseutu myös väistämättä muuttuu: "Kyllä kotiseutu – säilyyhän se kotiseutu, mutta kyllä se myöskin muuttuu." Muutoksia aiheuttavat ensinnäkin kuntaliitokset: "Ja tää kuntarajojen häviäminen kyllä – kyllä tää tekee hallaa, hallaa tälle touhulle jotenkin, – tuolta Purmojärven suunnasta ja nyt on sitten Kauhavaan liitytty, niin tai Kauhava liittynyt meihin, ni ei oikein tiedä ollaanko me kauhavalaisia – ja toisaalta on sitten Purmojärveltä Lappajärvelle päin järviseuhenkisyys, mutta se meinaa karata kokonaan kyllä." "Tää on tää kuntarajojen siirto...vähän hävittää tätä kotiseutukäsitettä aika paljon, jos laajemmin otetaan." Eräs keskustelija kuvailee muuttunutta kotikuntasuhdettaan: "No sillä tavalla se on kyllä aika vaikea ajatella, että on kertaalleen vaihtanu tätä kansalaisuutta, kun tänne muuttanu, että vielä tässä pitäis nyt ruveta ittensä kauhavalaiseks tuntemaan – se kyllä tuntuu hyvin ylittöpääsemättömältä."

Kauhavan mainitseminen herättääkin paikallaoiljoissa keskustelun Korttesjärven ja Kauhavan suhteesta. Eräs keskustelija kuvailee: "Ettei oo niin kun mitään – ku oli luokkakokous, ei paljoo mui-ta ku kortesjärveläisiä ku minä, ja mustahan ei kauhavalaisista tuu tekemälläkään." Toinen keskustelija jatkaa: "Se jotenki se tuntuu vaikealta se asia, et kyllä kortesjärveläisenä ku nyt on siihen tullu, että kyllä mä nyt siihen kuolenki." Työpajan juontaja kysyy muiden osallistujien kokemusta siitä, minne he tuntevat kuuluvansa: "Siinä se probleema onkin, ku katteloo kaupungin virallisia, ku on näitä kanta-kauhavalaisia, että muut ei oo mitään. Ei puhuta ees kehä-Kauhavasta. Se on virallises ja epävirallises, kaikis, tiedätte tämän." Toinen keskustelija vahvistaa asian ja kertoo esimerkin: "Niin kyllä jos tätä kortesjärvisyyttä niin ku mollataan tuolla Kauhavalla, – mutta tuo on tuo [sukulai-

Kuva 12. Purmojärvi. Kuva Aarno Isomäki.

nen] – – niin se aina sanoo, tai aina mutta kerran sano ainakin kun tulivat meille kylään, että kylä tänne on niin huono tie tänne prutkun perälle. [naurua]” ”Kehtas sanoakki.”

Seuraava keskustelija tuo esille kunnanvaltuustossa esiintyvät ristiriidat, jotka vaikeuttavat paikallisten asioiden eteenpäin viemistä: ”Ei saisi niin ku kärjistä, tämä alkaa mennä niin kun – – me ollaan nyt tällä hetkellä tosi kaukana siitä tavoitteesta, mikä niin kun silloin kymmenen vuotta sitten oli kun lähdettiin tätä uutta kuntarakennetta tekemään. Siinä meni se ensimmäinen valtuustokausi kohtuullisen hyvin, silloin niin kun rakennettiin, puhallettiin yhteen hiileen, mutta tämän toisen valtuustokauden aikana ni siel on kyllä nämä tavoitteet unohtunu, ja nyt on ruvettu sitte revittelemään. Kyllä se niin kun on ihan varma juttu, että kyllä jos me kortesjärveläisenä pienempänä liitoskuntana ruvetaan oikein kauheesti sitä valtavirtaa vastaan takkuamaan, ni voi jäädä aivan yksin siten.” ”Ni, ollaan jääty jo. Että kyllä sitä... että kyllä pitäs herätellä ne vaan tuota, nämä yhteiset tavoitteet henkiin ja pyrkiä niitä kohti menemään. Että kyllähän jos tuota pahimmat riitapukarit tästä ottaa, niin kyllä Alahärmä ja kanta-Kauhava, niin ne on tämän riidan saanu aikaan, ku ne on alkanu kiistelemään näistä investointien kohdistamisista, kuinka ne kohdistuu ja kumpi on saanu enempi ja

kumpi vähempi, ja tälläsestä ne on nämä riidat lähteny sitten.”

Toinenkin paikallaolija arvelee asian olevan juuri näin: ”Kyllä se varmaan on näin niin ku sanot, mutta siinä nyt vaan on käynyt sitten niin, että se on – – Ylihärmä ja Kortesjärvi on tipahtanu niin kun kokonaan pelistä pois siinä, niistä ei nyt paljoo sitten enää... Ne riitelee nämä kaks, ja se on sen mukaan – – sinne saahaan sitten, jos saahaan, mitään. Jos ei omaa rahaa ois ollu säästössä, ku sinne mentiin – –” Keskustelu aiheesta jatkuu edelleen: ”Se siinä olikin sitten yks se, että se ois pitäny ymmärtää siinä vaihees – näin jälkiviisana – että meidän ei ois sinne pitäny mennäkään rahakassin kans, vaan meidän ois pitäny mennä niin kun... ei velkaa mukana, mutta ettei meil ois ollu muuta – – meidän ois pitäny ne käyttää silloin itsenäisen olon aikana, niin ku tämän kunnan hyödyksi. Eikä viedä. Koska se aiheutti jo varsin ki sitte Alahärmän suunnas kauheasti närää, ku Ylihärmällä ja Kortesjärvellä oli näitä ylijäämiä.” ”Mutta tää ehkä tätä kunnallispolitiikkaa meidän kannata tässä nyt – –”, todetaan lopuksi.

Tilaisuuden juontaja kysyy tarkentavana kysymyksenä, tuntevatko paikallaolijat olevansa Kauhavalla käydessään kotiseudulla. Vastaukset ovat yksimielisiä: ”Ei.” ”Ei vielä.” ”Ei sitte vähääkään.” ”Ei, ei kyllä voi sanoa.” Eräs keskustelija tarkentaa: ”No

se on vähän kaks eri maailmaa – se virallinen puoli ja harrastuspuoli.” Toinen keskustelija on samaa mieltä: ”Kyllä ku täällä maataloustoimessa käy, ku se on täällä, ni tuntee ihan kyllä olevan kotiseudulla...mutta ei, kyllä se on vielä pysynyt vieraana se. Tietysti on vähän asiaakin.”

Seuraavaksi tiedustellaan, tuntevatko paikallaolijat Purmojärven suunnasta Järvisseudun kotiseudukseen. Ensimmäinen vastaaja arvelee: *”Ehkä se on minulla vähän erilainen ku näillä, ku oon kaksinkertaisesti järviseutulainen – Korttesjärvi, Purmojärveltä...”* Toisen vastaajan näkemys on päinvastainen: *”Minä taas ku oon Härmän puolelta niin minä en oo tottunu kasvamaan tähän savolaisten joukkoon.”* Muutosten takia Järviseutu tuntuu vieraalta, kuten kolmas keskustelija selvittää: *”Kyllä se on niin muuttunu, et ei nyt enää...Kyllä niin vaikea on itteään sanoo järviseutulaiseks olenkaan, vaikka Purmojärven puolesta, mutta kumminki täältä länsirannalta, että seki jo rajaa pikkusen. ... Kyllä se aika katoava kansanperinne on se Järviseutu täältä kattoen, ni paha sanoo.”* Alueiden väliset jyrkät rajat ja kuntarajan muutos heijastuvat Järviseutuun kuulumiseen: *”Siinä on, siin on kaksiki tekijää mitkä siihen vaikuttaa, on se että nyt kun Järviseutu-käsitettä käsitellään ihan vaikka Järviseutu-seuran asioissakin, ni siinä tulee tää kuntaraja ku se on Kauhava eikä Korttesjärvi, joka siin on vastassa, ni sitä ei mielletä enää Järviseutuks, ja Kauhavallahan ei Järviseutua oo koskaan – se on Antti Tuurin kirjassa hyvin kuvattu, ni sehän on – kortteria ku Vimpelille tehtiin ni meinasivat tehdä väärään päähän, koko ikkunan Järviseutulle päin, piti muuttaa toiseen päähän. Että se on sillä tavalla ihan jyrkkä raja sieltä päin kyllä.”* *”Ja se kielirajaki siinä”,* toinen keskustelija lisää. *”Se on maakunnan raja”,* todetaan lopuksi.

Keskustelu siirtyy murteeseen, kun työpajan juontaja kysyy Korttesjärven poikki menevästä murrerajasta. Ensimmäinen keskustelija aloittaa: *”Purmojärvellä menee vähän – Purmojärvellä se toinen päähän on ihan järviseutulaista murretta, mutta sit ku päästään niemellä menemään.”* *”Kyllä se Kylmälahdessa on se raja.”* *”Ne puhuu aivan erillä lailla.”* *”Tai emmen puhuivat.”* Yksi keskustelija havainnollistaa tilannetta esimerkillä: *”Se on ihan totta, että meillä anoppi oli Pellisestä ja ukko siitä niemeltä ja ne puhu aivan eri kieltä. Eikä ollu ku 7 kilometriä väliä.”* *”No kyllä kai se vähän näin on... mutta niin kun, tää järviseutu – kyllä siinä ainaki paljon, sillon muistaa nuoruudessa niin oli Järvisseudun kanssa tekemistä, ja urheilussa kovasti mukana, niin oli kaikenlaista tekemistä siinä urheilun puolella järviseutulle päin. –*

Kyllähän nyt tietysti mulla jotenkin Lappajärven puoli vähän kotiseutua tekee, koska [sukua] oli sieltä, on vähän niin ku sukututkimus-mielessä järviseutulaisuutta kyllä.” Keskustelu murrerajoista jatkuu: *”Mutta kyllähän niin kun tuota ylikyläset puhuu ihan eri lailla kun taas sitten – se menee Kauhavaa, ja sitten taas meidän puoli Ylikoski menee tuota niin Härmään.”* Tämän jälkeen käydään vielä lyhyt vertailu eri murteista: *”Joo. Härmän murre on pikkusen erilaista – ”No sehän on Kauhava ihan eri...” ”On ne erilaisia.” ”Ku Suupohjassahan on sitte taas ihan erilainen pohjanmaan murre.”*

KORTTESJÄRVI KOTISEUTUKYSELYN VALOSSA

Seuraavaksi työpajassa siirrytään tarkastelemaan kotiseutukyselyn tuloksia. Paikallaolijoille kerrotaan, että kyselyn tuloksissa korostuivat lapsuudenkodin ja luonnonympäristön kohteet. Sen sijaan rakennettuja kohteita, esimerkiksi kirkkoja tai kouluja kyselyyn oli merkitty vain yksittäisinä vastauksina. Ensimmäinen keskustelija aloittaa: *”Mulla tuli mieleen noista että niitä kirkkoja oli niin vähän, niin... onko se niin kun itsestään selvä kaikille, että kun ne on niin keskellä, niin ku kaikkien nähtävillä? Et ei kukaan ajatellukaan että niitä tarttes niin ku erikseen mainita. Vaan sellasia kohteita, jotka on vähän tuolla piilossa ja vaan niin kun ehkä oman tiedon takana.”* Toinen keskustelija on samaa mieltä: *”Ni mä aattelin et siitä johtuu varmaan, että meidänkään kirkkoa nyt ei oo kovin moni sitten maininnu.”* Eräs keskustelija arvelee historiallisten kohteiden puuttumisen johtuvan koulun opetussuunnitelmasta: *”Yks mikä tosta ihan selvästi heti, sanoit että ei esimerkiks historiallisia paikkoja tai muuta oo, – että kotiseudun historia tämän päivän kouluissa – sitä ei ole. Tuskin Suomenkaan historiaa enää, koska ne poistettiin sieltä. Ja jota mä sinänsä pidän vahinkona, koska historian ymmärtäminen ja tajuaminen, aikajaksojen tajuaminen on siitä kiinni, että sen saa sidottua johonkin omaan, läheisten alueitten historiaan. Se on niin kun siinä mielessä, ihan väärin päin mennyt. Se on totta, et ei ne tiedä mitä tääl on tapahtunu.”* Kotiseudun historia saa paikallaolijoilta kannatusta: *”Jos multa olis, tullu mulle kysely, ni minä olisin kyllä historian paikkoja siihen... sitten toinen, se että kulkureitit, joet, entisajan tiet, tämmöset, että niinhän ne ois kotiseutua. Että mä oisin sinne pannu paksummalla kynällä.”*

Eräs keskustelija arvelee, että luonnonkohteiden korostuminen johtuu siitä, ettei Korttesjärvellä ole suuressa määrin merkittäviä rakennettuja koh-

teita: ”Ei oo, mutta tääl ei oo semmosia paikkoja niin ku Kuortaneella, tyhjiä vanhoja taloriviä ja jotain tuota Ruonan kaltasia seutuja...ei tääl oo semmosia. Tääl on siellä täällä yksittäinen talo.” Tästä ollaan samaa mieltä: ”Suurin osa vanhoista on purettu pois ja otettu uutta tilalle.” ”Joo, ne on poltettu tiiliuunissa täällä aikoinaan.” ”Niin ja Kuortaneella sitä nostethan esille kaikies matkailus ja kaikies.” ”Joo. Tääl ei oo semmosia alueita.” ”Joutuu kehumään noita rakennuksia jos siel ei oo järviä.” ”Onhan siellä järviä”, muistutetaan.

Toisaalta eräs keskustelija huomauttaa, että eroja löytyy myös mentaliteetista: ”Mutta...siinä, kyllä siinä on pikkusen tämmönen perus mentaliteettierokin tuonne maakuntaan nyt, Kuortaneeksi kuitenkin on enemmän sitä, enemmän sitä tuota – ja ja tuonne Härmäänmaalle ja Lapuälle päin ku mennään, ni kyllä siellä se ajattelu, ’tämä on meidän’, on vähän erilainen ku täällä Järvisseudulla. Tääl on vähän enemmän häntä koipien välissä porukka ku muuten.”

Yksi keskustelija arvelee, että myös järvet ovat olleen liian itsestään selviä mainittavaksi: ”Tääl ei oo nostettuna näitä vesistöjä esiin, ei varmaan sillä lailla kun sanotaan että kolmisenkymmentä järveä – kaikki ne ny ei varmaan lainehdi kovinkaan paljoo, mutta kumminkin – niin se on ehkä se että paikalliset asukkaat niin ku minäkin, että asun järven rannalla, mutten minä oo moneen vuoteen käyny, edes venettä kääntäny toisinpäin, että – – Me ollaan totuttu niihin järviin, et ei sitä oo kirjotettukaan, että on tärkeää et meil on järviä. Taas sukulaiset ku käy Härmästä, ni ne on heti että, ’no ongelle pitää päästä’ ja lapsia viedä, että on se niille nii tavallaan erikoista.”

KOTISEUDUN MERKITTÄVÄT KOHTEET

Seuraavaksi tilaisuudessa jatketaan kotiseutukyselyn läpikäymistä ja esitellään lämpökarttakuvien avulla vastaajien karttapohjaan merkitsemiä kotiseudun paikkoja. Aluksi kiinnitetään huomiota alueiden välisiin selkeisiin rajoihin muun muassa Keski-Pohjanmaan suuntaan: ”Se on ollu aina hyvin jyrkkä”, kuten eräs keskustelija toteaa. Tämän jälkeen siirytään pohtimaan yksityiskohtaisemmin sitä, miksi jotkut alueet eivät kyselyn perusteella näytä kuuluvan Järvisseutuun: ”Se on aika jännä tosiaan se että tuo Pietarsaari ei kuulu – – ku aatteloo, sillon ku mä olin lapsena, niin lähettiin kaupunkiin niin sillon lähetti Pietarsaareen.” ”Pietarsaari tai Kokkola.” Eräs vastaaja on eri mieltä: ”Joo mä en – – Kokkola – ei koskaan meiltä lähetty – –.”

Alueiden välisten rajojen rajojen syntymiseen todetaan vaikuttaneen kielirajat: ”Se kyllä, kielikysymyksestähän se johtuu, eli kyllä tuota – – Pietarsaaren kaupunkihan, kun itse syyllinen siihen, että ajoivat tuota alas yhteydet Järvisseutuun – – sehän oli Järvisseudun pääkaupunki suorastaan vielä lapsuudessa. Jonkin verran mentiin Kokkolaan, mutta... jostain syystä se alko viedä, pikkuhiljaa viedä – vaikka se ei näy tuossa – Seinäjoen asioita, ni kyllähän se tänä päivänä on vaan niin hurja juttu, että sinne tänä päivänä porukka menee.” Myös kaupankäyntimahdollisuudet vaikuttavat asiaan: ”Nii kyllähän ihan kaupallises mieles sanotaan – sehän se on se suunta.” ”Ei sille ei vaan voi mitään ku ei enää, asioita ei saa enää muuten luistamaan, sehän paljolti on siitä kiinni, että kaikki maatalouskauppa on keskittyny Seinäjoelle. Ja koska on maatalousvaltasesta alueesta kysymys, niin se vie sitten mukanaan.” Kieli on tehnyt Pietarsaaresta suomenkielisille vieraan alueen: ”Ja se vieraannuttaa, Pietarsaari esimerkiksi, sinne ei vielä 50 vuotta sitten, paljolti lähdetty töihin isompiin tehtaisiin. Ei täältä Korttesjärveltä muualle ku Pietarsaareen kukaan jos ei ihan viimeinen pakko oo, sanon melkeen. Pietarsaaresta toisaalta lähtee kaikki suomenkieliset jotka on opiskellu.” ”Joo siellä on kehitys näkyny siihen suuntaan että ruotsinkielisyys on lisääntymässä Pietarsaaressa. Se entisestään eristää sitä aluetta.” ”Joo siellä se kieliraja, Pietarsaaren kaupungissa se on tosi jyrkkä”, todetaan.

Kysytään tarkennusta siihen, milloin yhteydet rannikon suuntaan ovat heikentyneet: ”60-luvulta lähtien, ni sitä mukaa ku Seinäjoki alko kehittyä, eli...siin on Vaasanki syytä, Vaasanki kielipolitiikalla syytä, että vois niin kun melkeen sanoa että se oli sillon kun Ilkan pääkonttori siirtyi Seinäjoelle. Se oli aika ratkaseva muutos tuon Seinäjoen suuntaan. Totta kai kun sitten... Seinäjoen ääni maakunnassa, lehden mukana.”

Eräs keskustelija tarkentaa, että tietyiltä alueilta on kuitenkin koko ajan liikuttu esimerkiksi Seinäjoen suuntaan: ”Mulla nyt ei aivan varmaa käsitystä oo tuosta ajasta, ku on ollu sen verran nuori sillon, mutta että mul on kyllä ollu sellanen käsitys että ei Ylikylän suunnasta oo koskaan Pietarsaaresta niin paljon haettu tavaraa, kauppa, kun Seinäjoen suuntaan menty. Että kyllä Ylikylän suunnasta ja Pirttisen suunnasta varmaan on niin kun liikuttu aina tonne Seinäjoen suuntaan aiemminki.” ”Maakuntaan”, täsmennetään. ”Sanosin kuitenkin että siihen aikaan, kun mennään sinne 40–50-luvun taitteeseen, mistä me aletaan muistaa, ni Seinäjoki ei ollu mitään vielä sillon. Siel ei ollu ku yks kuranen katu. Ei sieltä saanu mitään sillon.”

Vaasaan sitä vastoin on tehty asiointimatkoja: ”Mä luulen että ne – – saattaa olla että jopa Vaasasta haki – – ”Vaasa on ollu sitte se toinen vaihtoehto.” ”Vaasaan mentiin aika paljon – – mäkin nuoruudes muistan, Vaasa oli aikalailla – – ”Linja-autot kulki varmasti.” ”Ja oli hyvät yhteydet.”

Liikenneyhteydet vaikuttavatkin siihen, minne asiointimatkat suuntautuvat: ”Sillä voi oikeestaan kuvatakin sitä, että Vaasaan ja Pietarsaareen oli parhaat yhteydet. Liikenneyhteydet.” Muut keskustelijat ovat samaa mieltä. Toisaalta huomautetaan, että kulkuyhteydet ovat olleet myös Kokkolaan: ”No kyllä Kokkolaanki.” ”Kaks autoahan meni aina Kokkolaan.” ”Kokkolaan meni kaks bussia, ja Kokkolaanhan niitä meni postiautojen kanssa 6–7 päivässä. Mutta Vaasan suuntaan meni myöskin tuota Korttesjärveltä 4–5 autoa joka päivä.” Toisaalta keskustelijat muistavat, että liikenneyhteydet Seinäjoen suuntaankin kehittyivät melko varhaisessa vaiheessa: ”Koskas Evijärveltä rupes Mustajärvi ajamaan tuota Seinäjoki-linjaa?” ”Se oli... 40-luvulla alotti.” ”Ni! Että kyllä ne yhteydet on sinnekin päin.” ”On, on ollu. Siellähän... keskussairaala oli kuitenkin siellä, että siellä oli jonku verran – – .” Eräs keskustelija kuitenkin toteaa, ettei kehityssuunta ole ollut hyvä: ”Eikä sitä välttämättä hyvälläkään katsota, että se on siellä, koska tosiasiahan on se, että Seinäjokiin imee koko maakuntaa, sehän on melkein niin kun loinen joka syö maakuntaa, mutta kun sille ei vaan mitään voi.”

Keskustelu siirtyy seuraavaksi muihin karttakuvaan merkittyihin alueisiin, kun eräs keskustelija hämmästelee: ”Tuota mä ihmettelen tuota Vetelin ja Kaustisen suuntaa tuossa, et mistä se sinne tulee – – ” ”No täytyy käy selkävaiivaset niksauttamassa [naurua].” Kyseisten kuntien mukanaoloon on ainakin yksi selkeä syy: ”Joo tuota, se että täytyy – – siin ei oo mitään muuta selitystä kun avioliitot.” ”No se on kyllä yks.” Toisaalta sukupolvien välillä arvellaan olevan suhtautumiseroja: ” – – sanotaan minun ikäluokan ja sitä nuorempien välillä, ni sitä on...se on lisääntynyt. Mut se oli – – jotenkin nuorisol on melko jyrkkä se raja siinä.” Alueet voivat tuntua kotoisilta myös ilman selvästi eriteltävää syytä: ”Mun mielestä tuota Veteli ja Kaustinen, ni mä oon aina jotenki tykännyt, sympatiseerannu niitä, vaikkei mulla oo mitään yhteistä siinä.” ”Ei siellä sen puoleen, ei siellä – – niin kun sanotaan että – – on vierastanu maakuntalaista ihan pelkän murteen takia, ni ei taas Keski-Pohjanmaalle päin, ei sellasta. Mutta jostain syystä vaan muuten se ei oo.” Seuraava keskustelija pohtii murteen vaikutusta asiaan: ”Mun mielestä se murre on just sellanen, vaikka se on erilaista niin kun mitä itte puhun, ni

kuitenki siin on niin paljon samaa jotakin, ni se teköö jotenkin – – .” Toinen keskustelija tarkentaa: ”Sehän on itseasiassa vanhastaan samaa, sehän on vaan tää Kustaa Vaasan aikaansaama savolaiskiila jonka tästä välistä lykkäs menemään tonne rannikolle, että sehän katkas tän pohjalaisen murre-alueen siinä.” ”Mutta paljonhan tuonne sen aikaiselle Purmoolle päin ollu avioliittoja, sieltä menty kummanki päin. Et kumminkaan se ei niin kun näy tuossa, ja ihan Uuteenkaarlepyyhyn asti on ollu, työssä käynyt ja Kepon Kartanoihin ja muihin menny täältä.”

Osion lopuksi keskustelijat pohtivat sitä, olisiko vastausten sijoittumisen syynä se, että kyselyyn on vastannut heitä nuorempi sukupolvi, joka selittäisi annettuja vastauksia: ”Mennään oikein paljo taaksepäin, joku 200 vuotta niin on tuolta ruotsalaisseudulta Jussi Pirttisen ja sen seudun talojen isännät tuli Udestakaarlepyystä, ja sieltä ruotsalaisseudulta – – aika paljon, monta taloa sieltä asutettu.” ”Nii ja Uuskaarlepyyhän oli pitkään tapulikaupunki. Järvisseudulla.” ”Muut tässä helposti ymmärtää, mutta tuo Kaustinen-Veteli-kohta on sellanen.” Toisaalta mieleen tulee myös tilanteita, joissa ihmiset eri paikoista ovat kohdanneet: ”Mutta kyllä niin kun mäkin oon Evijärvellä tanssiis kulkenu, ni Kaustiseltahan tuli ja Vetelistä tuli ihan – – ” Muutkin myöntelevät hyväksyvästi tämän olevan totta. ”Ja jopa käytiin Kaustisella asti tansseilla.” ”Joo no ainakin Kalliojärvellä. Eikun...Kallio-paviljongissa.” ”Vetelin Veikkolassa.” ”Mutta tuolla perusteella vielä niin kun näyttäs siltä, että tuon kyselyn mukaan järviseutu näyttäs aika yhtenäiseltä kuitenkin.”

Eräs keskustelija antaa seikkaperäisen kuvauksen perhesuhteiden muodostumisesta: ”Nii jäin miettimään muute tuota mitä sä sanoit asken just, niin tästä että kun mäkin nyt oon aivan vanhan Kauhavan rajalta, siitä että meiltä oli siihen Kauhavan rajalle vaan 200 metriä. Ja mun isoisän sisarusparves oli 6 lasta, ja niistä 3 meni, 2 meni niin kun miniäksi Alahärmään, ja sitten yks meni vävyksi sinne. Niin niin...että sekin kertoo sitten että kuitenkin sinne meidänkään suvusta niin ku Kauhavan suuntaan ei oo menty, mutta että sinne Alahärmän suuntaan on sitten kuitenkin menty. Että tämäkin kertoo, vahvistais tuota sun näkemystä.” Kyselyvastausten sijoittuminen kartalla kuitenkin pohdituttaa ”Joku siinä on vaan semmonen tuota...selvittämätön juttu.”

Tilaisuuden juontaja selostaa vielä kyselytutkimuksen tuloksia koskien merkityksellisiä reittejä ja kysyy paikallaolijoiden näkemyksiä niihin. Ensimmäisessä puheenvuorossa pohditaan, kuinka hetken poissaolo saa tutut paikat näyttämään kovin

erilaiselta: ”Tietysti että on vastaajia kovin vähän ollu, tossa nyt yhdessä mainitaan Purmojärven ympäristö, mutta että näin aattelis kummiskin, se on aika hieno paikka, vaikkei me sitä itte aatella, että siin on saari ja niemi ja se aina tuo mieleen ku oli armeijassa Kajaanissa ja sieltä pääs aina joskus lomallekin kuun loppupuolella, ni mä en kerenny ku 3 kuukautta yhteen menoon ku joululomalla tai jotakin mä tulin Kokkolan kautta jotenki – mitenkä me tultiin – Lappajärven kautta kumminkin, niin linja-autossa Viitamäeltä kattelin Purmojärvee - ens kerran elämässä havahtu että onpas kaunis paikka.” Tähän toinen keskustelija tokaisee: ”Kokkolan kautta Kajaanista tulloo pois ni kyllä se tosiaan näyttääki kauniilta.”

Kolmas keskustelija on samaa mieltä kotiseudun näkemisestä uusin silmin ja kertoo myös esimerkin: ”Se on niin ku sanoit, ku siin on asunu ni pitää itestään selvänä, mulla on ihan omakohtanen kokemus, minä oon joen varrelta syntysin, ja se joki hävis siitä kun kaivettiin kanavaa. Ja vasta sitten ku se joki oli hävinny siitä, ni tajuttii että mitä siin on menetetty.” Seuraavassakin puheenvuorossa todetaan, kuinka katsontakannan vaihdos auttaa näkemään kotiseudun uudella tavalla: ”Kyllähän siellä just ku ne ei osaa kattoo sitä maisemaa johon on aina ollu, niin ku sanoit että tenavana joskus kiikuttiin noilla tikapuilla pää alaspäin ja maisema näyttikin erilaiselta, ni että ’ohhoh! minkäslainen tää on’, että just se, että se näkökulma ei vaihdu, ku se on aina se sama, ni sit ei osaa arvostaa.” Erilaiseen maisemaan voi myös tottua, jolloin kotiseudun maisemiin joutuu totuttelemaan uudelleen jos niitä ei näekään hetkeen: ”Joo ja siinä on semmosia mielenkiintoisia asioita tässä, tässä miten niin ku paikat näkee, aikoinaan ku mää menin Jyväskylään opiskelemaan, niin minua ehdisti ihan mielettömästi kun siellä ei nähny mihinkään, mää monesti kattelin silloisen kämppäni ikkunasta, että kun sais ison murskan ni mää tuon Laajavuoren ainaki tuosta murskain pois edestä ni näkis vähän kauempaa. Ja sit ku mä olin siellä 5 vuotta asunu ja tulin tänne, ni mä kaipasin niitä mäkiä suunnattomasti – –.” ”Sama tunne justii kun oon kalsi ollu Keski-Suomes opiskelmas, ja autolla tultiin sitten siinä Alajärvellä, mikähän se mäki on – – nii se on kumma tunne kun tuntuu että pystyy hengittämään, se niin kun että keuhkot rupiaa toimimaan.” ”Joo, se oli pitkään ku tuli sieltä päin. Ku [mäelle] pääsi ni se oli ku ois vapaus koittanu. Mut nyt sitten myöhemmin kun siihen ehti tottua, ni sitten alko tuntua että eipäs täällä nyt oo mitään mäkiä.”

Keskustelijat palaavat vielä hetkeksi pohtimaan murteen merkitystä kotoisan tunteen muodostumi-

nessa: ” – – että kun siellä nyt Turun puolessaki ja Hämeessäkin – – voi että ku oli kiva tulla Kortesejärvelle, päästä sairaalaan moneks viikoks sairaustamaan, ku siellä puhuu hoitajatki pohjojamaan murretta. Se oli hienoa. Että siis murre...on aika tärkiä tuo.” ”Ja kyllähän siis ihmiset, luonteetki on erilaisia näissä maakunnissa.” ”Pohjalaiset noteeraa ittensä tietysti – –.” ”Totta kai, vähän paremmaks ku muut. Sehän on selvä, selvä et jos ei kukaan muu kehu ni kehutaan ite.” Tuttu murre tuo yhteyden tunteen ihmisten välille, joita kohdataan kotiseudun ulkopuolella: ”Mut se on kyllä tohon kotiseutuun liittyen tuo murre, joka tässä nostettiin, niin se on yks aika tärkeä kyllä se, kun tuolla maailmalla liikkuu ni tuntuu se kotosammalta, ku siellä joku puhuu tätä murretta mitä täällä on, ni heti on helpompaa mennä juttelemaan, että jaaha säkin oot sieltä päin kotosin. Se on vähän sama ku ulkomailla kuulee suomen kieltä.”

KOTISEUDUN HISTORIALLISTIA TAPAHTUMIA JA KOTISEUTUUN VAIKUTTANEITA HENKILÖITÄ

Keskustelussa siirrytään kotiseudun historiallisiin tapahtumiin ja kotiseutuun vaikuttaneisiin henkilöihin. Esitetään väittämäpari: ”Onko menneisyydestä nostettavissa esiin joitain tapahtumia, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen mitä kotiseutunne on tänä päivänä” ja ”Onko menneisyydestä nostettavissa esiin joitain henkilöitä, jotka on vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä kotiseutunne on tänä päivänä”?

Ensimmäisessä puheenvuorossa yhtenä merkittävänä tapahtumana pidetään alueen asuttamista: ”Tuohon ylempään, pitää mennä aika kauaksi, että on niin kun ratkaseva tää Järvisseudun omaleimasuuden kannalta tää Kustaa Vaasan keksintö, että verovapaus viideks vuodeks kun siirrytään erämaihin, savolaiset on osannu käyttää tätä hyväkseen, ne kaskes viis vuotta samassa paikassa ja siirtyivät aina eteenpäin ja tulivat rannikolle, ja tekivät tän savolaiskülan tähän, joka nyt muodostaa tän Järvisseudun. Ilman sitä tässä ei olis mitään eroo maakuntaan.” Myös muita merkittäviä, historiallisia tapahtumia mainitaan: ”Ja onhan tämä sitten mikä nyt on muutenki kaikkien tiedos, niin tämä isänmaallisuus mikä täällä on ollu, ja mikä niin kun ilmenee tuos jääkärien aktiivisuudes, miten paljon täältä on lähteny suhteutettuna näitä jääkäreitä sinne Saksan oppiin, että. Tämähän ei oo keneltäkään pimennos, että tämän tietää kyllä kaikki, että tämä on semmonen asia.”

Tämän jälkeen käydään lyhyt keskustelu koululaitoksen kehittämisestä: ”kävi 17 kertaa Helsingis ennen ku ne sai sen koulun tänne – – usko asi-
aansa.” ”Niin, keskikoulun, mutta kansakoulu on viimeisenä Etelä-Pohjanmaalla – – .” Siinä Korttesjärvellä kunnostautu, ensimmäisen kerran otettiin asia esiin ni siellä Purmojärven puolelta pyydettiin, ruvettiin esittämään koulua niin kyllä se oli isäntä joka sano että 30 vuoteen tästä asiasta ei saa puhuaakaan Korttesjärvellä.” Keskustelijat tuumivat, ettei ole helppo keksiä paikallisia merkittäviä henkilöitä, jotka olisivat vaikuttaneet siihen, millainen kotiseutu on nykyisin: ”Et ei täällä niin kun ihan yhtään sellasia tosi merkittäviä henkilöitä – – .” ”Justiin meinasin sanoa et ei täällä oikeen oo ollu, ja jos joku meinannu olla, ni sen on omat syöny sitten kateudessaan pois.” Kateus on vaikeuttanut paikallisesti asioiden eteenpäin viemiseen: ”Se on juuri tämä, että kun on ollu nämä niin kun maakunnan rajat ja tämä Purmojärvi, Ylikylä, Fräntilä. Jokanen ois halunnut itelleen, mutta ei tätä voi antaa tuonne, ku on kaks täällä pitämäs – – se on jarruttanu sitä asiaa. Aikoinaan.”

Keskustelijat yrittävät vielä miettiä sellaisia henkilöitä, jotka olisivat erityisesti vaikuttaneet kotiseudun muodostumiseen: ”Ehkä se on justiin se että sitä ne ei oo täällä omalla alueellaan tullu merkittäviksi henkilöiksi, mutta tämän alueen ulkopuolella on tuota tullu, jos aatteloo vaikka Mäen Niiloa ja Ilmari Laukkosella tietyt omat kuviot ja urajutut, ja on niin kun merkittävä ja arvostettu henkilö täällä, mutta ei se oo niin kun toiminu täällä alueella kuitenkaan.” ”Ja varsinaisesti tämän alueen kehitykseen ei oo sillä tavalla – – niin että se nyt ois mitenkään erityisesti nähtävissä. Ei mulle tuu mieleen oikeestaan koko järviseu-dulta nyt sellasta.” ”Ehkä Savelan Veikko nyt on ehkä eniten vaikuttanu, sillon.”

Tämän jälkeen palataan vielä aikaisemmin sivuttuun aiheeseen siitä, miten paikallisia asioita on ollut vaikea viedä eteenpäin. Ristiriitojen takia erilaisia päätöksiä on ollut hidasta tai mahdoton toteuttaa. Yhtenä esimerkkinä tästä käytetään paikallista tiehanketta: ”Mutta se on justii tuo, mikä tie se nyt on mikä tuolta Lappajärveltä Vimpelistä menöö Pietarsaareen, senhän piti mennä tästä alkujaan.” ”Se käytiin pitkällä jo, mutta täällä ei päästy yhteisymmärrykseen siitä, että voidaanko peltojen läpi viedä tietä.” ”Mielellään pukattiin Evijärvelle se.” ”Joo Evijärvelle, menköön sinne.” ”Eli tämä on kuvannu, kuvannu aina sitä – – ”Maantien allahan se on kaiken arvokkaintahan maa ollu aina.” ”Niin ettei oo niin kun yhdessä päästy eteenpäin. Että se on kyllä ollu niin kun...onko se ollu sitten savolaisten ja pohjalaisten ja ranta-ruotsalaisten

ja kaikkien näiden sekotusten tulos, että se ei oo onnistunu.”

Ristiriitojen vastapainoksi erilaisten asioiden takana osataan toisaalta myös seistä yhdessä: ”Mutta – – en tiedä meneekö se vähän sivuhun tästä, mutta sitten taas jos olhaan jonkun asian takana yhres, ni sitten taas ollaan, todella. Jos aatellaan vaikka naisjalkapalloa, ni ei sellasta taloa ollu josta ei naisjalkapalloseuraa kannatettu ja arpoja ostettu, ja kaikki, ja joku yhteisvastuukeräys, ja kaikki tälläset, että kyllä sitten osataan olla yhdessä – –.”

Sisäiset kahnaukset ovat näkyneet myös kunnallisissa päätöksissä: ”Ja se laajemmin ajatellen se Järviseu-dun kuntien yhteistyö, niin se niin kun oikein konkreettisesti nähtiin, kun oli aikoinaan Järviseu-dun kansanterveysystön kuntainliitto. Sen riitasempaa puulaakia ei maailmasta löydy. – – siellä niin kun ei mikään asia menny mihinkään päin, kun jos oli jotain suunniteltu sinne, niin se ei käyny – ainut hyväksytty järjestys oli että jos jotain rakennetaan, se pitää ensin Vimpeliin ja Evijärvelle rakentaa ja sitten vasta Lappajärvelle. Koska pelko oli, että jos rakennetaan ensin Lappajärvelle, sen jälkeen Vimpeliin ei voida rakentaa enää mitään. Ja siihen jopa palautettiin kerran valtion rahatkin, jotka oli luvattu jo terveyskeskuksen rakentamiseen, ku se ois rakennettu Lappajärvelle. Ei otettu vastaan. Ja tämä niin kun koko Järviseu-dun kehitystä kyllä on jarruttanut varmasti aika rajusti tämä ajattelutapa, eikä siitä ole eroon päästy vieläkään.” Erimielisyyksillä voi olla pitkäkestoisia seurauksia: ”Mä justiin meinaan sanoo että näitä haavoja sairastetaan vielä tänäki päivänä.” ”Korttesjärven kanssa oli yhteistyötä suunnitteilla aika pitkään, mutta sitten ku alettiin puhua kuntaliitoksista, ni pyydettiin lausuntoja, ni edellinen valtuustoki anto viisaan lausunnon, että Evijärvi vastustaa kaikkia kuntaliitoksia, mutta Korttesjärvi voidaan liittää Evijärveen. Sen jälkeen Korttesjärvi sano kaikki yhteistyönsä irti Evijärven kanssa.” ”Tämä on faktaa”, todetaan painokkaasti.

KOTISEUDUN MUUTOS

Työpajatilaisuuden viimeinen väittämä on: ”Onko kotiseudullasi tapahtunut viime vuosina sellaisia asioita jotka on muuttaneet tai jopa häviittäneet sinulle tärkeitä kotiseutupiirteitä?”

Ensimmäinen vastaaja aloittaa kuntaliitosaiheeseen liittyen: ”No tietyllä tavalla kyllä, kyllähän tää uuden yhteisen kaupan muodostaminen tietyllä tavalla vaikuttaa tähän suuntaan, se on väistämätöntä. Tosi pitkällä viiveellä saattas olla samat muutokset edessä joka tapauksessa, tää vaan vä-

hän kiihdyttää.” Yksi selitys on se, että kotiseudun asioista päättävät muutkin kuin paikalliset: ”Se on tietenkin ensinäkkin se, että yhteisistä asioista on päättämässä monet muutkin ku pelkästään kotiseudun ihmiset, jotka koet niin kun kotiseuduks, eli siellä päätöksiä tekee suuri joukko, joista vain muutama on kortesjärveläisiä. Ja päätökset koetaan vieraaksi hyvin helposti, kun niissä on väistämättä aika paljon epämiellyttäviä päätöksiä tänä päivänä, konkreettisimpana se, joka tuskin on edessä jos oltais itsenäisenä pysytty, niin on ensi syksynä Purmojärven ja Ylikylän koulujen lakkauttaminen. Jonka nämä kyläläiset kokee hyvin karvaaksi.” Tästä ollaan samaa mieltä: ”Se on kyllä, sitä kyllä kuulee jatkuvasti. Varsinkin Purmojärven. Tietysti ku se on nii hyvässä kunnossa. Siis paras koulu mitä nyt varmasti koko Kauhavalla on.” Kosolan koulua jos ei oteta, ni se on uusi – ” ”Kyllähän nämä muutokset pitkällä tähtäimellä olis tietenkin edessä, että huomattavasti pitemmällä, ja tietysti niitä pystyis, niihin pystyis vaikuttamaankin yhteisellä päätöksenteolla, mutta päätöksien suunta ja tahto on toisenlainen ja se on sillä sipuli. Mutta tuskin jos pelkästään kortesjärveläiset ois näistä päättämässä, ni tuskin näin tapahtus.”

Tilaisuuden juontaja kysyy, onko kuntaliitoksen lisäksi joitain muita asioita, jotka ovat hävittäneet tärkeitä kotiseutupiirteitä. Kuntaliitos on keskus-

telijoiden mielestä keskeisin muutoksia aiheuttava asia: ”Kyllä se on se kuntaliitos, ja se vieraannuttaa ja köyhdyttää tätä yhteiskuntaa, tämmösiin yhdytyksiin osallistumista, kun ei oo enää pienen kunnan useita lautakuntia, esimerkiksi ihmiset oppi niissä kokouksissa käymään ja tuomaan mielipiteitensä, nyt se on siellä kaukana. Ei siinä – – mihkään ei saada enää nuoria osallistumaan toimintaan, kun ei ne oo saanu niin sanotusti koulutusta, kotiseututyöhön tai yhteiskunnalliseen elämään. Ja sitten toinen on tää kouluhomma, ja kolmas on kaupat, tai kauppa, enää täällä yks – – ” ”nääh on yks kauppa. Tiedä kuinka kauan sitäkään..mut se on näiden pienten, vähäväkisten kuntien kohtalo tietysti tulevaisuudessa joka tapauksessa. Mä oon monta kertaa sanonu, että kyllähän me aivan yksinkin ihan yhtä huonoon tilaan päästäs kun tässä yhdessäkin, että ei se sen kummemmaks muutu siitä, sanoit että kokonaisuutena uus Kauhava pärjää ehkä paremmin kun pienet kunnat. Mutta nämä on semmosia asioita jotka on vähän suuremmas kädes.”

KOTISEUTU KUVISSA

Työpajan viimeisenä tehtävänä on miettiä aihe valokuvaan, joka esittäisi kotiseutua osuvimmin ja tehtävänä on kuvailla, mitä kohteita tällaisessa

Kuva 13. Korttesjärven kirkonkylä. Kuva Aarno Isomäki.

valokuvassa olisi. Ensimmäinen vastaaja toteaa: ” – sankarihaudat ja siinä taustalla jääkärimuistomerkki. Se tuo...Hautamäen rakennus pitää tietysti peittää siitä – – .” Ensimmäisenä ehdotettu kuva saa vahvaa kannatusta.

Seuraava keskustelija ehdottaa koko Korttesjärveä kuvaavaa valokuvaa: ”Se ehkä, tuo niin ku kuvais korttesjärveläistä kokonaistilannetta varmasti yhdessä kuvassa kaikkein parhaiten, toinen vaihtoehto joka tuli mieleen vois olla yks niiden monien kirkonkylän alueesta otettujen ilmakuvien joukossa, niitä on parisen peräkkäin niitä – – .”

Myös paikallisen sillan maisemaa useampi keskustelija pitää kuvaamisen arvoisena: ”Fräntilän sillalta Kukkolaan päin jokiaukiaa.” ”Komiaa maisemaa.” ”Tuossahan on monta kertaa nähty tuota sillalla jotakin turistien – – tuosta päävaylästä, silloin varsinki ku on niitä jouluvaloja, siit on näpitty paljon kuvia. Siin on kirkko ja kaikki mennö siitä.” Eräs keskustelija huomauttaa: ”Kirkon seutuhan on sellanen, se on aina...se on kaikille.” Keskustelijat naurahtavatkin, miten kaikki edellä mainitut kohteet saisi mahdutettua samaan kuvaan. Muutama lisäehdotuskin kuva-aiheeksi tulee: ”Kirkko, jokiaukia ja Kukkolan mylly.” ”Ilmakuva Purnojärvestä.”

Eräs keskustelija ehdottaa luonnonmaisemaa: ”Mutta jos aatteloo, niin...nimikkokasviksi on valittu tupasvilla, ni kyllähän se sellanen suomaisema tai sellanen vähän suo missä sitä tupasvillaa on, niin kyllähän se on aika tyypillistä kans Korttesjärvellä.” Toinen keskustelija sitä vastoin toteaa, että hänelle tulee tupasvillasta mieleen Ullavan alue: ”Nii sieltä se ku ajat tosta menemään Toholammille ja sinne eteenpäin ni siin on kaks aluetta jotka jää tällä tavalla mieleen, on nimenomaan Ullavan seudun tai sitten ku lähetään Lestille päin ni se on toinen.”

Tilaisuuden loppuksi keskustellaan vielä lyhyesti siitä, millä tavalla Korttesjärven asukkaita tulee vastaan eri puolella paikkakunnan ulkopuolella ja yllättävissä tilanteissa. Eräs keskustelija havainnollistaa: ”No sitä minä oon aina ihmetelly kun tuolla maailmalla kulkoo ja tietysti vähän on tätä murretta – aina on semmosia ihmisiä jotka tietää että missä on Korttesjärvi, ja heillä on sitte sukulaisia, mutta täältä on lähdetty. – – Että sillä lailla tämä on niin kun kovin tunnettu paikka. Mutta kun täält on aina lähdetty.”

Eräs keskustelija arvelee, että tähän on kenties syynä ihmisten liikkuvuus: ”Ihan varmaan ku liikutaan, mutta se on, koko Pohjanmaatahan kuvaa se että täältä on jouduttu lähtemään paljon.” ”Taitaa olla ylivoimaisesti eniten siirtolaisia lähteny Pohjanmaalta Suomesta.” ”Joo, niin kun tuntuu

että paljonhan täältä meni sitten tuonne pitkin pohjosta sen jälkeen ku pohjosen evakot palas sinne ja – – .” ”Ensin Ameriikkaan ja sitten pohjoseen Ruottiin.” ”Ja eikös Tuurin Antti sanonu yhteen aikaan, ”Vaasa on Korttesjärven Ameriikka’.”

Viimeinen kommentti palaa vielä aiemmin mainittuun toteamukseen siitä, miten ihmisiä tapaa mitä yllättävimmissä yhteyksissä: ”Mä oon samaa mieltä että vaikka mihenkä päin menöö ni aina törmää johonki, jolla on sukujuuria tai jotakin yhteyksiä Korttesjärvellä, ja se tosiaan että täältä on lähretty sitte opiskelemaan ja työn peräs, mut mun mielestä se sitten niillä, jotka on lähteny, niin se suhtautuminen on arvostava. Eikä sieltä oo kommenttia tai mitään yleisönosastokirjotuksia, sillä lailla tullu, kuinka korttesjärveläisten pitää elää. Että jos aatteloo joitakin muita pitäjiä niin aika voimakkaasti pyrihän niin ku ohjaamaan sitä vanhan syntymäpitäjän toimintaa – – että sillä lailla niinku viisaasti ja arvostavasti suhtaudutaan tähä synnyinpaikkaan.”

3.5 SOININ KOTISEUTUTYÖPAJA

Marja Enbuska

Soinissa kotiseutuaiheinen työpajatilaisuus järjestettiin 8.3.2017 Soinin Osuuskannin kokoustilassa. Työpajaan kutsuttavat valittiin yhteistyössä Soini-Seuran puheenjohtajan kanssa. Valituille lähetettiin henkilökohtainen kutsu kirjeitse tai sähköpostitse, ja lisäksi heitä lähestyttiin puhelimitse. Työpajaan osallistui kahdeksan henkilöä, joista kolme oli naisia ja viisi miehiä. Osallistujat olivat iältään 60–73 ikävuoden välillä.

VASTAAJIEN KOTISEUTUKÄSITYKSET

Työpaja aloitettiin käymällä läpi vastaajien kotiseutukäsityksiä neljän väittämäparin avulla. Ensimmäisenä vastaajille esitettiin kaksi väittämää: ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni” sekä ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani” ja tiedusteltiin, millaisia ajatuksia nämä paikallaolijoissa herättivät.

Kysymys kirvoittaa ensimmäiseksi lyhyet kommentit, joissa molemmat väittämät tuntuvat paikansa pitäviltä, mutta ennen kaikkea ensimmäinen. Kotiseutu yhdistyy erityisesti mielikuviin lapsuudenkodista. Eräs vastaaja tarkentaa: ”Joo, pitää molemmat paikkansa ja hyvin semmosta, nytkin on lapsuudenkoti ja kasvuympäristö mistä on tä-

hän ikään päässyt, niin ilman muuta ne vaikuttaa siihen kotiseudun kehittämiseen ja kotiseudulla yleensä siihen kaikkeen, tallentamiseen kotiseutuhistoriaan, nämä molemmat mitkä tässä on.”

Toinen keskustelija toteaa ensimmäisen väittämän olevan hänelle tärkeämpi: *”Tämä ensimmäinen, minun mielestä, on minun mielestä semmonen voimakkaampi, että sen tuntee niin kun kotiseutuna. Tämä toinen, kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani, niin se on vähän semmonen häilyvä, joskus se saattaa olla että hyvinkin kotiutuu siihen nykyiseen asuinpaikkaansa, mutta toisaalta taas saattaa olla, että vaikka siellä asuu kymmeniä vuosia, niin se ei tunnu niin kun kodilta. Että mä olen tänne Soiniin paluumuuttaja omakohtaisesti. Viiskymmentä vuotta sitten lähdin Soinista tuonne Helsingin seudulle – olin Nurmijärvellä kolmisenkymmentä vuotta vai vähän ylikin. Kyllä Nurmijärvi tuntu, että se on kotipaikka enkä uskonutkaan, että mä koskaan sieltä tänne Soiniin tulen takaisin. Mutta kuitenkin niin siinä kävi, että vajaa kaks vuotta sitten mä tulin tänne paluumuuttajana, ja täällä mä sitten.. että kyllä tää mulle niin kun tämä ensimmäinen, on voimakkaampi.”*

Seuraava vastaaja on samaa mieltä siitä, että kotiseutu yhdistyy mielessä ennen kaikkea lapsuudenkotiin: *”Joo, tuo ensimmäinen on se, joka on siellä mielen pohjalla, mistä on niin kun lähtenyt. Mäkin olen juuriltani monen, monen sukupolven soinilainen, niin se lapsuudenkoti tuolla sivukylällä ja se kasvuympäristö siellä, niin se on jotenkin niin semmonen tuttu ja sitä kaipa. Mutta kuitenkin mä asun tässä kirkonkylällä, ja oon yli neljäkymmentä vuotta tässä jo asunut, niin kyllä tämä tavallaan nyt sitten liittyy siihen kotiseutuun, kuitenkin, myöskin. Ja kun mä oon nyt aika lailla paljon ollu kiinnostunut näistä suvun vaiheista, niin se tavallaan laajentaa sitä kotiseudun sitä tietoa, koska niitä juuria löytyy sitten tuolta Järvi-seudulta ja Vetelistä ja Lehtimäeltä ja pitkin tästä ympäristöpitäjistä. Mutta kuitenkin, että se keskiö on siellä lapsuusmaisemissa, siellä jossakin missä on ite kulkenu.”*

Seuraavat kaksi keskustelijaa ovat väittämistä hieman eri mieltä kuin edelliset vastaajat. Heistä ensimmäinen toteaa, että hänen tapauksessaan kotiseutu tarkoittaa sekä lapsuudenkotia että nykyistä asuinpaikkaa: *”Joo, kyllä tuo kotiseutu tarkoittaa minulle näissä tapauksissa molempia, koska mä oon täällä oikeastaan koko ikäni asunu, monta vuotta – että kyllä se on tää kasvuympäristö ja kotipaikka ollut mulla sama pääsääntöisesti.”*

Keskusteluun nousee mukaan ajatus kodin käsitteen joustavuudesta sekä se, että koti muodostuu

paikan lisäksi asenteesta. Pohjimmiltaan kotiseutu palaa kuitenkin aina lapsuudenkodin maisemiin: *” – minulle kotiseutu on lähinnä sama kuin lapsuudenkoti ja kasvuympäristö, jossa tosiaan tälläkin hetkellä asustelen, jos sitä voi pitää kotiseutuna. Toisaalta sitten kuitenkin minä oon myös elämäni aikana aika paljon reissannut eri yhteyksissä, ollu ulkomaillakin hommissa ja kaikenlaisia, niin on oppinut myös tavallaan tällaiseen tietynlaiseen reissumies-elämään siinä mielessä, että niin kun eräässä laulussa, englannin kielisessä laulussa sanotaan, että ‘wherever I lay my hat that’s my home’, eliä mihin hattunsa heittää, istahtaa, niin sitä voi pitää kotinaan. Että sitä on oppinut asennoitumaan myös sillä tavalla. Mutta nyt jos nimenomaan kotiseutu-käsitteestä puhutaan, niin totta kai se aina tuo lähinnä mieleen lapsuudenkodin ja ympäristön.”*

Seuraava vastaaja jatkaa samansuuntaisin ajatuksin. Elämän aikana tie voi viedä toiselle puolelle Suomea, mutta lapsuudenkodissa on kuitenkin aina jotain erityistä: *”No niin no, ehkä tuossa minunkin kohdalla tuo, tässä elämä vei maailmalle, Helsingin suuntaan niin kuin joillakin muillakin, niin nelisenkymmentä vuotta tuli oltua siellä ja nyt oon sitten palannut takaisin ja lapsuudenkotiini on nykyinen asuinpaikkani. Että se on sillä lailla niin kun ympyrä sulkeutunu.”*

Eräs vastaaja toteaaakin, että asuinpaikka voi vaihtua elämän myötä eri tilanteissa, mutta koteja voi olla vain yksi: *”No se [asuinpaikka] on se, minne on sattumalta tullut mentyä, työn perässä tai muuten. Koti on aina koti.”*

Keskustelu jatkuu väittämällä: *”Kotiseutu on minulle ihmisiä ja ihmissuhteita”* sekä *”Kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja”*. Ensimmäisenä aloittava keskustelija liittyy kotiseudun ensisijaisesti muistoihin. Tähän vaikuttaa kotiseudulta poissa vietetyt vuodet, jotka ovat tehneet muistoista ihmissuhteita merkityksellisempiä kotiseudun kuvaajia: *”mulle on tärkeämpi tuo ‘kotiseutu on mulle tärkeitä muistoja’, sen takia koska mä oon myöskin aikuisikani ollut täältä poissa ja mä oon erittäin huono tuntemaan ihmisiä, tunnistamaan ihmisiä –.”*

Seuraavaksi pohditaan, että ihmissuhteiden lisäksi myös luonnolla on merkitystä kotiseutusuhteen muodostumisessa: *”No, kotiseutu minulle ihmisiä ja ihmissuhteita, ei välttämättä ole sitä kotiseutua pelkästään, tai mä sanon näin päin, että ihmisiä ja ihmissuhteita minulla on ollut aina, missä tahansa olenkin asunut ja ollut. Tärkeitä muistoja, hyviä ja huonojakin muistoja, okei, mutta mä lisäisin siihen minun kohdalla vielä semmosen pointin kuin ‘kotiseutu on minulle suomalainen maisema’. Ja juuri se maisema, ei olis sama asua*

ihan jossakin aakeella laakeella, missä ei oo mäkkiä, vaan nimenomaan se koti kuuluu siihen ympäristöön, missä mä tälläkin hetkellä asun elikkä se on, mulle myös ympäristö on myöskin se tärkeä. Ja Suomen luonto, kaikki nämä sen mukana tulevat asiat.”

Eräälle paikallaolijalle kotiseudun kokeminen ja muistot liittyvät yhteen ennen kaikkea oman historiaharrastuksen kautta. Toisaalta muistotkin kietoutuvat lopulta osaksi ihmissuhteita: ” – kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja, se lähinnä kulminoituu siihen, kun minä olen toiminut osassa yhdistyksissä ja edelleenkin, ja sitten tuossa kirjallisuudessa puolella aika vahvasti, että sitä kautta tuli niitä muistoja, monien muitten ihmisten muistoja, mitkä tuli kirjalliseen muotoon aina jossain vaiheessa, ja sitten se ehkä kääntyy siihen, että se on myöskin ihmisiä ja ihmissuhteita, näin päin.”

Lapsuuden muistoissa kotiseutu pysyy tietynlaisena, vaikka itse olisi poissa ja kotiseutu ja sen nykyiset ihmiset olisivat tuntemattomia: ”Joo, kyllä minullekin tämä – ‘kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja’, ja lähinnä niitä lapsuuden muistoja mitä siellä niitä tapahtumia lapsuudessa ja muistoja, kyllä se on tärkeempi. Totta kai nämä kotiseudun ihmiset ja ne on sitten lähinnä sillä tavalla, kun mäkin viiskyt vuotta olin poissa, niin kun palas takasin tänne, niin täällä oli sellasia, jotka oli tuntenut ja tutustunut ja koulukavereita siltä ajalta, lapsuuden ajalta, se on tietenkin tärkeää. Mutta sitten myös kun täältä oli pois, ja sitten jo ennen tänne muuttamista täällä oleskeli loma-aikana, niin se oli hassua sillä tavalla, tuli juttelemaan ja morjestamaan, ei ollu harmainta aavistusta kuka tämä on. Koska niitä ei ollu olemassakaan sillon kun mä lähdin pois.”

Poissa vietetyt vuodet muuttavat sekä lähtijää että kotiseutua. Tutuus ja tuntemattomuus tuovat eteen myös huvittavia tilanteita. Edellinen puhuja jatkaa: ”Että oli kasvanu ja aikuistunu sillä tavalla, ja sitten kun semmonen outo henkilö tuli tänne Etelä-Suomesta viettämään aikaansa, niin tottahan ne ties, että nyt se taas tuli tänne ja oli täällä viikon ja kuukauden ja sillä tavalla, niin ties että kuka minä olen, mutta minä en tiennyt, kuka hän oli jonka kanssa mä oon keskustellu. Monta kertaa kävi semmosta, mä täällä rakentelin, tuossa K-kaupassakin, kerrankin yks henkilö keskusteli mun kanssa niin kuin tuttu henkilö, ja ties paljon asioita minusta ja juteltiin ja mä olin, en kehdannut kysyä, että kuka se. Sitten kun hän lähti pois, niin mä kauppiaalta kysyin että kuka tämä oli. Että semmosia hassuja tilanteita tulee joskus eteen, mutta totta kai ne ihmiset, jotka siihen aikaan oli, kun lapsuuden vietti täällä, niin ne oli hyvin tärkeitä ja

edelleen tärkeitä henkilöitä, mutta kyllä ne tapahtumat ja paikat jotka ovat tietenkin jo muuttuneet, ovat jotka oli silloin lapsuuden aikaisia, niin se tuntuu paremmin siltä kodilta.”

Seuraava keskustelija kuvailee, kuinka kotiseudulta poissa vietetyt vuodet voivat myös vahvistaa kotiseututunnetta: ”Mäkin olin koulussa pois Soinista monia vuosia ja sitten vielä [ulkomailla] pari vuotta siirtolaisena, että se kansallistunne ja se kotiseututunne heräs varmaan sillä reissulla oikein väkevänä. Ja sitä oon nyt sitten tässä saanu jo yli neljäkymmentä vuotta sen jälkeen kasvatella. Että kyllä ne on ne oman kylän ihmiset ja ne vanhat ihmiset siellä, joita silloin tunsin. Niin ne on sellasia todella tärkeitä, ne kuuluu siihen yhteisöön ja niiden kautta mitä sitten on syntynyt sellasia muistoja, mitä siellä tehtiin lapsena ja nuorena, missä kuljettiin ja tärkeitä paikkoja.”

Muistellaan kaihoten menneitä aikoja, ja palataan aiemmin keskustelussa esille nousseen luonnon merkityksen: ”Minäkin kun tuolla syrjäkylällä asun ja sieltä väki on hirveästi vähenny, ja tosiaan monesti miettii sitä, kun muistaa 60-luvulla, miten paljon siellä oli sitä porukkaa, ja nyt tosiaan nämä mitä minäkin muistan näitä henkilöitä, lähes kaikki edesmenneitä sitten, että – – sitä nuorempaa porukkaa, että kyllähän niitä aina muistelee, sitä porukkaa, paljon siellä oli silloin meidänkin kylällä sitä väkeä 60-luvulla. Ja totta kai tuo luonto on tärkeä ainakin meikäläiselle ja seuraan ympäristön muuttumista, ja voi sanoa kehittymistäkin.”

Seuraavaksi kerrotaan, kuinka kotiseutuun kuuluvat lapsuuden elinympäristö, luonto ja ympäristöön liittyneet tunnelmat: ”Joo, no sanotaan näin että kotiseutu tuo minulle ensimmäisenä mieleen sen tavallaan, no ehkä lapsuuden mielenmaiseman, mihin liittyy sekä fyysinen ympäristö, konkreettinen ympäristö, luonto, näkymät ja sitten totta kai myös semmonen tunnelma ja kaikki tämmöset tulee ehkä ensimmäisenä mieleen. – – minäkin kuitenkin muistan lapsuutta 60-luvulta, niin siinä on sama ilmiö justiin, että ne mitkä oli sillon ne ihmiset, vanhat ihmiset, niin ne on nykyään poissa ja siinä mielessä on muuttunu se porukka siellä, mutta totta kai siellä on edelleen tutut ihmiset. Ja sitten liittyy mitä elämän aikana siellä on ollut, niin nämä muistot on totta kai tärkeitä myös.”

Kolmas työpajassa esitetty väittämäkokonaisuus oli: ”Kotiseutuuni kuuluu paikkoja myös Järvisseudun ulkopuolelta” sekä ”Minulla on monta kotiseutua”. Virikkeistä syntyneissä puheenvuoroissa pidetään vieraana ajatusta monista kotiseuduista. Asuinpaikat voivat toki vaihdella, mutta varsinaisia kotiseutuja ei työpajaan osallistuvien mielestä voi olla monia.

Ensimmäinen aiheeseen tarttuva keskustelija aloittaa pohtimalla järvimaiseman, suomalaisuuden ja kotiseudun yhteyttä: *”No toi ensimmäinen, kotiseutuuni kuuluu paikkoja myös Järviseudun ulkopuolelta niin siinä mielessä pitää paikkansa, että mä olen sillä lailla sinivalkoinen suomalainen, että aina kun näkyy järvi tai vesi, niin se niin kun tuo lähemmäksi tunteita. Ja tietenkin kyllähän niitä on, jos on vähän monta kotiseutua, kyllä ne paikat mis mä oon asunu on ne jollakin lailla kotiseutuja, mutta kuten alussa sanoin niin, koti on koti. Mutta se maisema tarkoittaa aika paljon.”* Toinen keskustelija on samaa mieltä ja jatkaa: *”Joo, kyllä mulla melekein on niin, mulla ei oo kun yks koti, elikkä se on jotenkin kulminoitunut tähän lapsuudenkotiini. Että ne on sitten asuinpaikkoja ollut nämä muut, että kotiseutu on kotiseutu, se nykyinen asuinpaikka.”*

Kolmannessa puheenvuorossa myötäillään edellisten vastausten näkemyksiä. Kotiseutuun liittyvät lisäksi suku ja omien juurten etsintä: *” – mulla on kans vaan yks kotiseutu. Ja vielä tuohon äskeiseen kysymykseen näistä ihmisistä, että mitä kuuluu kotiseutuun, niin mä liittäisin siihen vielä voimakkaasti semmoset sukulaistunteet ja sukulaisuuden, että se liittyy siihen kotiseutuun hyvin voimakkaasti. Että olen etsinyt ison kasan, ison määrän ihmisiä jotka on sukulaisia.”*

Neljäs keskustelija tuo esille näkökulman historian ja kotiseudun yhteydestä ja laajentaa kotiseudun omien henkilökohtaisten kokemusten ohii: *”Joo, minulla käytännössä on siis yksi kotiseutu, mutta – – mä käsittäisin sen niin, että historiankirjoituksessa ne paikat missä esimerkiksi soinitilaiset ovat taistelleet sodissa tai muuten kunnostautuneet tai olleet näköksellä tai jossain ammatissa, mitä tahansa näistä, niin ne tavallaan tulee vastaan siinä jossain historiankirjoituksessa, luetaan tavallaan kotiseutuun.”*

Seuraavalle keskustelijalle ajatus Järviseudun ulkopuolella olevasta kotiseudusta tuntuu vieraalta. Keskustelija pohtii kotiseudun ja kotipaikan eroja ja päätty lopulta siihen, että kotiseutu on kuitenkin Soinissa: *”Tämä tuntuu minusta oudolta, en tunne sitä omakseni – – Jos mä tähän Soinin ulkopuolelle lähden Etelä-Pohjanmaalla, niin en mä tunne sitä kotiseudukseni sillä tavalla kuin tätä Soinia. Mut sit tämä toinen, minulla on monta kotiseutua: ei monta, mutta kyllä asuin vakituisesti ja työni oli yli kolmekymmentä vuotta Nurmijärvellä, kyllä se rupes niin kun kotiseudulta vaikuttamaan, vaikka voi sanoa että en mä sinne mitenkään sillä tavalla juurtunu, ettenkö mä vois sieltä pois lähteä, niin kun sitten lähdinkin. Mutta kyllä se jollain tavalla on kuitenkin kotiseutua, onko eroa kotiseudul-*

la, kotipaikalla. Mun kotipaikka oli siellä kun mä siellä yli kolmekymmentä vuotta olin. Sillä tavalla, mutta kyllä kotiseutu, kyllä se on tämä Soini.”

Myöskään kuudennen keskustelijan mielestä kotiseutuun ei kuulu alueita Järviseudun ulkopuolelta: *”Kyllä mä laajentaisin sen kotiseudun ihan tähän Järviseudulla ja niitten tärkeimpien sukulaisten, mummojen ja isovanhempien syntymäpaikkoihin, Lehtimäelle ja Veteliin. Jotenkin vaan tuntuu että kun siellä kulkee, niin siellä tulee sellanen olo, että tämä maisema on myöskin minun maisemani. Se jollakin tavalla on siellä sisimpään rakentunu jotenkin, vissiin niiden vanhusten kautta silloin aikanaan.”*

Seuraavassa puheenvuorossa pohditaan kotiseutua laajemmassa, Suomen rajojen ulkopuolelle ulottuvassa mittakaavassa. Pohjoismaisen luonnon ja maiseman näkeminen synnyttävät tuttuja tunteita, jotka on helppo yhdistää soinitilaiseenkin kotiseutuun: *”Joo, kotiseutuhan voi lähteä siitä, että onko se jo oma kotikylä se kotiseutu, onko se oma kotikunta, sitten sen voi myös aatella että jos tulee jostain tuolta ulkomailta, vaikka Etelä-Euroopasta tai jostain lentokoneellakin tänne, niin se on kun jo tulee Pohjoismaihin, se vihreys ja samankaltaisuus, on se Suomessa, Norjassa tai Ruotsissa, niin se jo tuntuu vähän kuin kotiseudulta.”*

Viimeisessä puheenvuorossa jatketaan edellisen keskustelijan pohdintoja kotiseudusta täysin uudessa ympäristössä. Maailmalla matkaajalla on mahdollisuus niin halutessaan kuljettaa kotiseutua myös mukanaan: *” – oon tottunu tällaseen jonkunlaiseen reissumies-elämään siinä mielessä, voi olla ehkä perusluonteessakin, mutta en mä oo koskaan kokenu, että sillon ois poissa mistään, että sielläkin on tavallaan tuntenut olonsa ihan kotoiseksi, hyväks, eikä oo sillä tavalla kaivannut jonkekin muualle. Kotiseutu voi ehkä tavallaan kulkea ihmisen mukanaikin, omasta asenteesta riippuen.”*

Keskustelu siirtyy uuteen aiheeseen kotiseudun muuttumisesta. Työpajan viimeiset väittämät ovat: *”Toivon, että kotiseutuni ei muuttuisi vaan säilyisi nykyisellään”* sekä: *”Koen, että minulla on tulevaisuudessakin kotiseutu, mutta se on erilainen kuin nyt.”*

Ensimmäisissä puheenvuoroissa toistuvat huoli alueen hiipumisesta ja palvelujen häviämisestä asukkaiden muuttaessa muualle. Muutosta pidetään välttämättömänä ja sen toivotaan olevan myönteistä, jotta kunta pysyisi asuttuna ja eläväisenä tulevaisuudessakin. Ensimmäinen keskustelija toteaa: *”Niin no, tuo että toivon että kotiseutuni ei muuttuisi vaan säilyisi nykyisellään, sitä on pakko toivoa niin, mutta jos se muuttuu, niin se muuttuu pienemmäksi, häviää ihan kokonaan, maaltapaon*

ja kun kaikki palvelut ja sun muut lähtee pois – – että pakko se on muuttua tai ainakin säilyä ennallaan, että se säilyisi, että se säilyisi.”

Seuraava keskustelija jatkaa samansuuntaisin ajatuksin ja toiveikkaana sen suhteen, että kylälle löytyisi uusia asukkaita: *”Ei sitä oikein voi toivoa, että se säilyisi nykyisellään, noi syrjäkylät on semmoisia, ne on tyhjentynyt niin voimakkaasti, että mieluummin toivois että saatais semmosta uutta kasvua sinne, että tulis ihmisiä ja rakentais taloja ja saatais sitä elämää vähän sinne, se on niin kun hävinnyt nyt, ainakin noilta meidän syrjäkyliltä. Ei oikeestaan muuta.”* Kolmannessa puheenvuorossa toivotaan myös muutosta ja sen uskotaan olevan tarpeeksi maltillista, jolloin kotiseudun ominaispiireet eivät häviä: *”No tuota, minä kyllä sallisin kans muutoksen, eihän se paikka siitä siltikään muutu, mutta jos sinne tulee enempi asutusta tai ihmisiä tai minkä näköisiä muutoksia ne sitten mahtaisivatkaan olla, kun ne nyt olis positiivisia muutoksia siinä mielessä, että en toivois että tulis tommonen Keskisen kokoinen kauppa siihen naapuriin, mutta kuitenkin kaikkeen semmoseen myönteiseen muutokseen ilman muuta. Ja uskon että tulevaisuudessakin se kotiseutu on tää mitä se tällä hetkellä on. Että en mä usko siihen, että minun seuraavien vuosien aikana niin paljon muutuis, että se ei enää olis kotiseutua.”*

Neljäs keskustelija jatkaa pohtimalla muutosta ja sen välttämättömyyttä, mutta toivoo että muutoksen pyörteissä osattaisiin arvostaa ja säilyttää myös vanhaa: *”Joo – – koen että minulla on tulevaisuudessakin kotiseutu, mutta se on erilainen kuin nyt, koska yhteiskuntahan muuttuu jatkuvasti ja isompi tai pienempi paikka, niin aina tulee isoja muutoksia. Mutta tuohon eka kohtaan, että säilyisi nykyisellään, niin tarkoittaisi enemmänkin sitä, pidetään sitä kotiseutukulttuuria yllä sillä tavalla, että ei hävitetä kaikkea vanhaa, esimerkiksi rakennuksia, ja pidetään historiapiiriä yllä.”*

Myös seuraava keskustelija toteaa: *”– ei se voi säilyä, ainakin minun mielestä. Se muuttuu jollain tavalla, enkä toivokaan, että se olis mitään pysähtyneisyyttä, että en toivo ihan tuollaista.”* Toisaalta maisemien säilymistä toivotaan ennallaan, jolloin kotiseutu muutoksesta huolimatta näyttäisi tarpeeksi tutulta: *”Tietenkin se, että siellä säilyis ne maisemat ja niin kun ne varmasti säilyy, eihän ne sieltä miksiäkään muutu. – – ei se kotiseutu mihinkään häviä, kyllä se mielessä pysyy.”* Maiseman muuttumista pohditaan: *”– mutta sitten tietysti maisema muuttuu jonkin verran kun tehdään peltoja, raivataan metsiä ja rakennetaan tuulimyllyjä. No, kotiseutua se on sekin, mutta jospa se antais ihmisille sitten paremman elämän ja tulevaisuu-*

den, niin se olis ihan hyvä asia.” Seuraava keskustelija on myös samaa mieltä siitä, että kotiseutu muuttuu joka tapauksessa johonkin suuntaan: *”– joko se kehittyy, jotain uutta tulee tai sitten se on semmonen taantuma että kaikki väki häviää, sinne jää vanhat rakennukset, ne aikanaan lahoaa sieltä pois ja sitten seutu on siinä.”*

Viimeisessä aihetta koskevassa puheenvuorossa työpajan osallistuja tiivistää edellisissä puheenvuoroissa esiin tuodut näkemykset muutoksen välttämättömyydestä: *”Joo, tietysti ihminen toivoo monessa asiassa että tietyt asiat säilyisivät. Ja kotiseudulla varmaan, että luonto, ympäristö säilyisi ja monia tällaisia, sanotaan rakennuksia, hyviä perinteitä ja tällasia, mutta toisaalta tietysti se niin kun tässä oikeestaan jokaisessa puheenvuorossa on tullut esille, niin muutoshan on joka tapauksessa vääjäämätön johonkin suuntaan – –.”* Toisaalta kuntakeskuksen ja syrjäkylien erilaiset kohtalot mietittyvät. Sama keskustelija jatkaa: *”Ja jos aatellaan kotiseutuja tai sitä kuntaa, niin ainahan sitä on vähän eri tavalla aateltava sitä kuntakeskusta ja toisaalta juuri syrjäkyliden kehitystä, että ne eivät välttämättä mene silleen samaan tahtiin. Väistämättä näyttää joittenkin syrjäkylissä se elämä hiljenee. Mikä ei ole tietysti toivottavaa, mutta näyttää aika vääjäämättömältä, että tapahtuu hiljenemistä. Mutta sitten toisaalta toivos, että aina löytyis jotain semmosia uusia asioita, jotka veis kehitystä eteenpäin. Että olis tavallaan esimerkiks uuttakin elämää kyliin.”*

SOINI KOTISEUTUKYSELYN VALOSSA

Seuraavaksi työpajan osallistujille esitellään Järvi-seudun alueella tehdyn kotiseutukyselyn tuloksia ja käydään niitä läpi yhdessä osallistujien kanssa. Kerrotaan, miten kysely on toteutettu ja mitkä olivat kyselyn keskeiset tulokset. Koko Järvi-seudun alueella kotiseudun merkitykselliset paikat liittyvät erityisesti lapsuusajan ja nuoruuden kotiin, luontokohteisiin ja arkisiin nykypäivän työn, opiskelun ja harrastusten ympäristöihin. Kysyttäessä ihmisiltä kaikkein tärkeimpiä kotiseudun kohteita, paikkoja ja niitä asioita, jotka luonnehtivat heidän kotiseutuaan parhaiten, vastauksissa korostuu koko Järvi-seudun alueella luontokohteet, luonnonympäristö, maisemat sekä alueen henkinen ja sosiaalinen ilma-
piiri. Sen sijaan esimerkiksi rakennetun ympäristön kohteita tai yksittäisiä rakennuksia ei ollut juurikaan mainittu kyselyssä tai kotiseudun merkityksellisiä paikkoja ollut linkitetty tiettyihin historian tapahtumiin. Esimerkkinä mainitaan, että alueen kirkoista vain kolme oli mainittu kyselyvastauksissa, vaikka aikaisemmin eri menetelmällä toteutet-

tujen kotiseutututkimusten vastauksissa kirkolliset rakennukset olivat nousseet esiin varsin usein kotiseudun avainkohteina.

Aluksi eräs keskustelija toteaa, että kirkot ovat ehkä niin itsestään selviä paikkoja, ettei niitä olla sen takia merkitty karttaan. Toisaalta kyseinen keskustelija toteaa, ettei Soinissa juurikaan ole historiallisesti merkittäviä rakennuksia, joten sen takia niitä ei myöskään karttamerkinnöissä näy.

Seuraavissa puheenvuoroissa pidetään kyselyn vastauksia luontevina ja ennalta odotettuina. Luonto on merkittävä osa kotiseudun kuvaa: *”Niin kun mä siinä ensimmäisessä puheenvuorossa lähdin liikkeelle, mainitsin sen semmosen käsitteen kuin mielenmaisema, niin minun mielestä tämä tulos vastaa sitä, että jos ihmisiltä kysytään tämmöstä asiaa, merkityksellistä paikkaa tai asiaa kotiseudulta, niin ensimmäinen ihmisille tulee mieleen visuaalinen mielikuva, eli miltä se näyttää, luonto, ympäristö, ja sillon minusta tää tulos on aika odotettu tai luonnollinen, että siellä nämä luontokohteet nousee esille enemmän, kuin ehkä jotkut yksittäiset rakennukset ja tämmöset.”*

Luonnon kautta mieleen nousee muistoja ja tuttuja paikkoja lapsuudesta. Muistojen lisäksi luonto liittyy olennaisesti myös nykyiseen kotiseutukuvaan. Eräs keskustelija kuvailee: *”Kyllä mä kanssa ajattelin, että jos mä oisin vastaamassa tuommoseen, niin kyllä varmasti ne luontokohteet, semmoset metsäpolut, purot, isoisan tervahaudat, kalliot mitä siellä oli, ne olis varmaan niitä mikä sieltä tärkeimpinä nousis esiin. Ja sitten tästä nykyhetken näistä, työn aikana ja opiskelijan ja harrastusten, ympäristön nämä merkitykset. Semmoset paikat missä pääsee vähän luontoon kulkemaan ja patikoimaan, kävelemään. Kyllä ne vaan tärkeimmiks kohoais. Tuskin minä ihan ensimmäisenä sinne laittaisin kirkkoa tai koulua.”* Tietynlainen ympäristö on erityisen tärkeä sellaisena kuin se on omissa muistoissa: *”Se on totta, että se mielenmaisema on aika tärkeä, ja se vielä kun on muualla, niin vähän kaunistuu omassa mielessänsä, ja mulle on ainakin käynyt niin, kun mä oon käynyt tietyissä paikoissa täältä, niin mä oon jotenkin kauhistunut, että voi kamala, tämäkin on näin muuttunu.”*

Luontokohteiden korostumiseen kyselyn vastauksissa vaikuttaa myös vanhojen tai historiallisten rakennusten vähäinen määrä. Fyysinen ympäristö koostuu luonnonkohteista, joten luonnonympäristön merkitys kotiseutukokemuksissa korostuu: *” – jos Soinin kohalla ajattelee tuota, niin kyllä siinä nuo luontokohteet, luonnonympäristö ja maisema-alueet, henkinen, sosiaalinen ilmapiiri, vaikka Soini, ensimmäiset asukkaat tuli 1500-lu-*

vulla, siitä huolimatta Soinissa ei ole kovin montaa semmosta vanhaa rakennusta, jotka tulis mieleeni oikein hyvänä esimerkiks kohteena, matkailu tai muuna vastaavana – Ei se, niitä on niin todella vähän, niitä rakennuksia. Niitä on kyllä ollut jonkun verran, 1800-luvulla rakennettuja, mutta suurin osa on purettu pois, ihan muutama on pystyssä. Niitä on niin vähän.”

KOTISEUDUN MERKITTÄVÄT KOHTEET

Seuraavaksi tilaisuudessa siirrytään tarkastelemaan kyselyn tuloksia yksityiskohtaisemmin. Työpajan juontaja näyttää vastauksista koostettua karttakuvaa ja kertoo tulosten koostuvan niistä pisteistä, jotka ovat olleet ihmisille merkityksellisiä paikkoja. Seuraavaksi tiedustellaan, miltä esitetyt kyselyn vastaukset soinnilaisista vaikuttavat.

Ensimmäinen reaktio on huomio vastausten tasaisesta jakautumisesta. Eräs keskustelija arvelee vastaajien merkinneen kotinsa lähiympäristön, jolloin karttaan merkityt pisteet ovat melko pienellä alueella. Alueen koosta viriääkin keskustelu, kun seuraava keskustelija toteaa, että alue voisi hänen mielestään olla miltei kaksin verroin suurempi. Työpajan vetäjä kysyy tarkennusta, mihin suuntaan vastaaja aluetta laajentaisi: *”Kyllä mä sanosin, että tänne Ähtäriin ja tonne Lappajärven ja tonne Isokyrön suuntaan ja sitten ehkä vähän tonne Halsua ja tuonnekin päin, että vähän joka laitamilta sais vähän isontua. Mutta tää on minun näkemys.”*

Seuraava keskustelija hämmästelee vastausten suuntautumista kohti rannikkoa Ähtärin seudun kustannuksella: *”Joo, mä kiinnitin huomiota tuohon, että se ei tosiaankaan jatku tuonne Ähtäriin päin, kun mun mielestä se pitäis jatkua sitten ehdottomasti sinne päin. Ja toisaalta mä taas aatelen, että Järviseu, niin kyllä se on niin kun keskipisteenä tässä jossakin. Mä ihmettelen, miten se menee noin paljon ylös tonne Pietarsaareen, tuonne päin, niin se mun mielestä ei oo enää Järviseu.”*

Keskustelijoiden joukossa herääkin ajatustenvaihto niistä paikkakunnista, joiden kuuluisi olla osa Järviseu: *”Lapua ja Kauhava jää pois tykkäänään.” ”Niin.” ”Mutta eihän Lapualla oo järviä.” ”Niin, mutta kyllä se vähän periaatteessa kuuluu...” ”Kyllä enemmän kuuluu tohon Järviseuun kun joku Pietarsaaren suunta tuolla.”*

Yksi keskustelija antaa seikkaperäisen kuvauksen siitä alueesta, joka hänen mielestään kuuluu Järviseu: *”Jos tätä karttakuvaa katton ja jos multa kysyttäis mikä on Järviseu ja mä joutusin piirtämään Järviseu, niin mä katkaisisin tuon Pohjanmaalle menevän pois, elikkä tuosta*

mistä se on kapeimmalla kohdalta elikkä Kauhavan yläpuolelta, siitä poikki, yläosa pois Järvisseudusta ja menisin tänne Ähtäriin alapuolelle, missä tämä Ähtäri on kirjoitettu, niin sen alapuolelle, tästä tuon Töysän ja Kuortaneen ja sitten tuonne Kyyjärven puolelle.” Vastaajan mielestä Järvisseudun alueen pitäisi ulottua karttakuvassa näkyvää aluetta laajemmalle.

Eräs puhuja myöntää, että hänelle koko Järvisseudun käsite on vieras: *”Niin, tuosta Järvisseudun käsitteestä voin tämmösenä ihan henkilökohtaisena näkemyksenä esittää sen, että ihan rehellisesti ja suoraan sanottuna minulle ehkä käsite Järvisseutu on pikkasen tämmönen hämärä tai en välttämättä mieltäis itseäni järvisseutulaisena ihmisenä johtuen siitä, että kun on suurimman osan elämäni asunu Soinissa Löytömäellä, mikä on näitä korkeita alueita, siis tavallaan kytkeydytään Suomenselän alueeseen, mikä on selvästi korkeampaa aluetta kuin mitä mennään tuonne länteen ja lakeuksille ja niin edelleen. Eli läheisemmin mieltäisin Suomenselän tämmöseks mäkiasutusalueeks, vertautuu ehkä sitten vähän Lehtimäelle mitä on näitä Suokonmäki sun muut tämmöset. Vaikka totta kai siel on lampia, järviä paljon, aika pienikokoisia sinänsä, mutta ei sitä lapsuuden asuinalueetta, kotiseutua sillä tavalla oo ehkä mieltänyt Järvisseuduksi. Että kyllä se mielikuva sitten, että se on jossakin tavallaan vähän oman, lähemmän kotiseudun ulkopuolella oleva, että kun mennään, laskeudutaan vähän alemmaksi siitä, lähdetään jonnekin Alajärven suuntaan tuosta kirkonkylän risteyksestä, niin siinä jo on symbolisesti se lasku, mäkeä sinne ja siellä on alavampaa. Ja luonnonolosuhteetkin jopa muuttuu, lumimäärä talvisin ja niin edelleen, vaihtelee.”*

Korkeusvaihtelujen ohella erityisesti vesistöt muodostavat alueellisia rajoja. Eräs keskustelija toteaa: *”Joo, ja sitten se vedenjakaja-alue esimerkiksi siinä meidän kotipaikan, tai vedet lähtee tuonne Kokemäenjoen suuntaan jo, sitten täältä toiselta puolelta ne menee tuonne Järvisseudun suuntaan.”*

Tämän jälkeen keskusteluun tuodaan Järvisseudun yleisesti käytetty ja perinteisempi määritelmä: *”Kyllähän se, pitäjät mitä on luettu Järvisseutuun, ne on Soini, Lehtimäki, Alajärvi, Lappajärvi, Vimpeli, Evijärvi, Korteesjärvi. Ja sitten perinteisesti Pietarsaari on jo jollain lailla kuulunu siihen kanssa. Mutta esimerkiksi Veteliä ei oo laskettu, se on ollu jo Keski-Pohjanmaata, samaten Kaustinen. Sitten nämä Kauhavat ja nämä, nehän on ollu niitä maakunnan kaupunkeja, että niitä ei minun kotikylällä laskettu sillä tavalla Järvisseutuun. Ne oli sitten jo sitä maakuntaa.”*

Seuraava keskustelija tuo esiin arvelunsa siitä, miksi aiemmin keskustelussa kummeksuntaa aiheuttanut Pietarsaaren suunta mahdollisesti on ajateltu kuuluvaksi Järvisseutuun. Syyt ovat historialliset ja ihmisten muistissa: *”– – tuossa vedettiin esiin tämä Pietarsaari, niin minusta on otettava huomioon se, jos tarkastellaan näitä alueita, ihan jo näitä Suomenselän mäkialueita missä mekin asustellaan, se että miks tavallaan tulee mieleen tämmöset kuin Pietarsaari, Kokkola, Vaasa, niin siihen on ihan ilmeinen syy se, että tähän oli niin keskeistä tervantuotantoaluetta. Eli täältä lähti tervareitit, tervaa vietiin ja sitä kaupattiin nimenomaan täällä rannikon kaupungeissa.”* Yhteistyö ja kaupankäynti näkyivät myös Soinin paikallisessa arjessa. Sama keskustelija jatkaa: *”Mikä vaikutti sitten ihan suorastaan jopa kieleen ja kulttuuriin. Esimerkiksi lapsuudessa 60-luvulla vanhat ihmiset käytti monista ihan käyttöasioista ruotsin kielestä väännettyjä nimityksiä. Ja siinä näkyy selvästi vaikutetta, että oltiin käyty tervareissulla, kaupolla, rannikolla, jos nyt sanotaan lainausmerkeissä tervaporvareilta, kauppiailta, paikallisilta mistä ostettiin kaikenlaista, niin niiltä oli tarttunut sanoja ja ne tuli siellä käynnin mukana näille alueille. Eli lapsuudessa semmoset käsitteet kuin hantuuki, nestyyki oli melkein yleisempiä kuin mitä käsipyyhe taikka nenäliina.”*

Työpajan vetäjä tiedustelee, missä vaiheessa aiemmin niin vilkas yhteistyö Pietarsaaren suuntaan on mahdollisesti katkenut. Ensimmäinen keskustelija muistelee, että ruotsinkielistä sanastoa oli käytössä vielä 1960-luvulla: *”60-luvulla vanhat ihmiset puhui hantuukista, nestyykistä ja monia muita oli tämmösiä jotka oli ihan selvästi ruotsin kielestä väännettyjä. Ja kun alueella ei nyt muuta ruotsinkielistä vaikutetta oikeastaan ollut, niin sieltä suumaltahan ne on täytynyt tulla.”* Seuraava keskustelija arvelee yhteistyön katkeamisen syyksi erillisten kirkkojen syntymistä eri pitäjiin: *”Mutta oliskohan se Pietarsaari-käsite siinä vaiheessa erottunu Pietarsaaresta tai Järvisseutu-käsite, kun meidän kirkot on eriytynyt? Kun Soini on saanut oman seurakunnan ja Alajärvi omansa ja niin päin pois. Mehän oltiin, Pietarsaari oli meidän emäseurakunta aikanaan ja sitten oli Lappajärvi. Ja sitten saatiin se oma kirkko tänne. Että nekin jollakin tavalla jakoi näitä.”*

Kolmas keskustelija muistelee niitä nimiä, joilla eri alueita kutsuttiin kouluaikoina, mutta Järvisseutu ei ollut näiden nimien joukossa: *”Muistan kouluajalta tai päinvastoin, en muista kouluajalta, että täällä olis puhuttu tästä Järvisseudusta, elikkä mä oon oppinu Etelä-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Suomen ja tuolla kylässä missä*

asunkin, niin siellä on entinen Keski-Suomen ja Vaasan läänin raja ja niin pois päin.” Tämän jälkeen sama keskustelija palaa aiemmin esitettyyn Järviseutuun kuuluvien kuntien määritelmään: ”Mutta tää Järviseutu-käsite, mä en pystyis määrittelemään sitä, että miten se oikein, kun sä kerroit äsken sen, että missä ne kaikki Järviseudun paikat on, niin onko ne edelleenkin samalla tavalla? Että se on mulle ihan vierasta, vaikka asunkin täällä.” Aiheen aloittanut keskustelija toteaa kyseisten kuntien edelleenkin olevan Järviseutuun kuuluvia, mikä ei tunnu kysymyksen esittäneen henkilön mielestä luontevalta: ”Mutta mä en koskaan sano esimerkiksi, jos joku kysyy multa, että mistä päin Suomea olet kotoisin, ei tulis mieleenkään sanoa että mä oon Järviseudulta. Mä sanosin että mä oon Etelä-Pohjanmaalta, vaikka oikeesti maise-mallisesti se ei oo edes mitään aakeeta laaketa, vaan se menee Keski-Suomen rajalle, että jos mä antasin määritteen sille kotikylälle niin laittaisin sen Keski-Suomeen siitä syystä, että se on maise-mallisesti jo tämmöstä kukkulamaisemaa. Järviseutua en tunnista.”

Eräs keskustelija palaa vielä historiallisiin jakoihin, joiden mukaan muun muassa seurakuntia on perustettu: ” – – siitä seurakuntahommasta, niin tässäkin on Soini jakautunu sillä lailla aikoinaan, että justiin tää eteläinen pää, missä mäkin oon ollu, niin kuulunu taas Keuruun seutukuntaan. Meidän esi-isät on ensimmäiset haudattu Keuruulle.”

Eri paikoista käytettävien nimien arvellaan sekoittavan sitä, millä nimellä mistäkin alueesta puhutaan esimerkiksi kunnallisessa päätöksenteossa: ” – – nythän tätä asiaa on pikkusen minusta myös hämmentänyt se, että on puhuttu Järvi-Pohjanmaasta, Järvi-Pohjanmaan yhteistyöstä, mikä oli näissä kunnallisasioissa, Soini, Alajärvi ja niin edelleen, eli kyllä sillon kun puhutaan Järviseudusta, niin sanotaan Järvi-Pohjanmaasta, niin sillonhan se Pohjanmaa siirtää sitä asiaa vähän toiseen suuntaan.”

Myös musiikki on yhdistänyt alueita toisiinsa. Yksi keskustelija kertoo, kuinka Järviseudusta tehty laulu loi yhteishenkeä paikallisten keskuudessa: ”Järviseutu-alueita varmaan, sillon joskus oisko 50-luvun loppua, tai 60-lukua, selkeytti se asia, kun tehtiin tämä Järviseudun marssi. Joka pitäjästä oli oma säkeistö siinä laulussa ja sitten jostain syystä siitä puuttu Soini, niin sitten Pesola teki siihen oman säkeistön Soinista. Että se tavallaan kasas sen Järviseudun yhteen ja puhuttiin Järviseudusta ja siinä oli ne omat pitäjänsä siinä laulussa.”

Keskustelu kääntyy vielä pohtimaan historian, tradition ja yhteistyön merkitystä suhteessa alueiden luokitteluun ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen:

”Siinä oli vielä yks asia semmonen, se ei suoraan liity tuohon Järviseutuun, mutta unohtu tuossa mainita kaikilta se, että aikoinaan tehtiin kauppaa nimenomaan Pietarsaareen ja Vaasaan, ja 30-luvullakin oli suuret tukkuliikkeet sieltä. Kaikki Soinin kauppiaat hakivat tavaransa sieltä, ja sitäkin kautta pidettiin sitä suhdetta yllä tavallaan, Järviseutuun kuuluvaa. Nythän ne on supistunu, että se on huomattavasti pienempi alue – se oikea Järviseudun alue on poikki tuosta Vetelistä ja tuosta Kauhavalta tuolta puolen, Alajärvi, Lehtimäki, Soini sinne kuuluu, ja Vimpeli menettelee siinä vielä.” Perinteet voivat kantaa nykyisyyteen asti ja pitää osaltaan yllä yhteyttä. Sama keskustelija toteaa: ”Esimerkiks tuossa Järviseutu-seurassa, Soinihan kuuluu siihen alueeseen, mutta esimerkiksi sielläkään ei oikein suoraan katsota, että Soini kuuluisi siihen, se on vaan perinteitten mukaan siellä mukana. Että me olemme yhtenä mukana osakkaana tavallaan seurassa mukana, koska vanhat perinteet niin velvoittavat.”

Nykyisten yhteyksien ja asiointipaikkojen takia kuuluminen Pohjanmaahan tuntuu Järviseutua luontevammalta, kuten yksi keskustelija kuvailee: ”Joo, mä oon samaa mieltä – – että mä en oo koskaan osannu sanoa että mä oon Järviseudulta, mä oon Pohjanmaalta. Mä en osaa ajatella silleen historiallisesti, mut jos mä ajattelen soinilaisia, niin esimerkiksi Alajärvelle soinilaisten kanssakäyminen on ollut hyvin pientä, että se on nyt vasta kasvanut, mutta sitä ennen mitä ollaan käyty asi-oillakin, on käyty ehkä Ähtärissä ja sit menty suoraan Seinäjoelle, että tuo niin kutsuttu Järviseutu, niin se on aika tuntematon varmasti soinilaisille. Ja olis vieläkin jos ei ois ollu Järvi-Pohjanmaan yhteistyötä mitä on ollu, eli terveyssektorilla.”

Yksi keskustelija muistaa entisaikojen kaupankäyntiin liittyen tapauksen, joka aiheuttaa muissa keskustelijoissa hilpeyttä: ”Tuli vaan mieleen – – tästä kaupankäynnistä tänne rannikolle päin Vaasaan, niin mun pappi aina puhui että tehtiin näitä tervanvientireissuja ja tavaranhaku hommia sinne Vaasaan suuntaan, niin sitten kun hevosilla kuljettiin niin nää yöpy täällä Härmässä, pappi sanoi että Ison talon Antin talossakin olivat yötä. Ja miehet sanoivat, että pitäisköhän noi tavarakuormat saaha johonkin suojaan yön ajaks, niin Antti oli sanonut että ne muuten pysyy tuossa pihassa, että ei ne siitä mihinkään lähe. En tiedä onko miten totta sitten.”

Myös murre jakaa eri alueita: ”Tietysti aina voidaan miettiä sitä kun Soinin yhteydessä mainitaan tämä kieli, murreasiat, Soinihan pääsääntöisesti lasketaan kuuluvaksi tämän savolaiskilaan alueeseen, eli tässä tulee aika pienelläkin alu-

eella tulee merkittäviä murre-eroja. Ja onhan tavallaan, Soinin sisälläkin on havaittavissa pieniä, taikka merkittäviä eroja siinä puhetytytyissä.”

Työpajan vetäjä tiedustelee, missä kieliraja menee. Keskustelijat toteavat yksimielisesti kielirajan kulkevan kirkonkylällä, vaikka nykyisin rajat ovatkin tasaantuneet. Eräs keskustelija antaa asiasta konkreettisen esimerkin: *”Pohjossa mennään mettään ja etelässä mennään mehtään.”* Murteessa on eroja jo kylienkin kesken: *”Ja meidän lähellä sit jos mennään, ei tarte mennä kovinkaan monta kilometriä, kun mennään Karstulan puolelle Aution kylään, niin siinä on jo kielessä merkittävä ero – –”.* Toinen keskustelija lisää: *”Ja Laasalan kylässä on paljon semmosia sanoja, mitä ei käytetä muualla.”*

Tämän jälkeen työpajassa siirrytään tarkastelemaan tutkimustuloksia soinilaisille merkityksellisistä paikoista ja reiteistä, jotka on saatu vastauksina eri puolille Järviseutua lähetettyyn kyselyyn. Keskusteluun osallistuneilta kysytään mitä mieltä he ovat kartalla näkyvistä vastauksista. Aluksi keskustelijat kiinnittävät huomiota niihin paikkoihin, joita karttakuvasta puuttuu. Ensimmäinen keskustelija ihmettelee, ettei hänen nuoruudessaan merki-

tyksellistä ajanviettopaikkaa näy kyselyn tuloksissa: *”Ajattelin vaan sitä, kun minun ikäluokka oli silloin 50-luvun lopulla, 60-luvun alussa, se on kyllä Ähtärin puolta, semmoinen kuin Arpainen, joka on tästä, ensin mennään 20 kilometriä tuonne Multian suuntaan ja siitä lähtee sitten kylätie ja Arpainen menee Ähtärin puolelle, on Arpaisten harjut. Siinä on oikein mahtavat luontomaisemat ja korpi, erämaajärvet. Se oli 50-luvun lopulla ja 60-luvun alkupuolella, niin joka viikonvaihte lauantai-ilta, niin sinne oli valtava kansainvaellus, että ajattelis että se, jos nämä on meikäläisen ikäselte tai suurin piirtein sen ikäsilte lähetetty tämä kysely, niin et he olis muistanu semmosen paikan. Mutta tässä ei näy sitä ollenkaan.”*

Myös toinen keskustelija muistaa Arpaisen vilkkaana viikonlopun viettopaikkana: *”Tuli mieleen – – tästä Arpaisen hommasta, 60-luvulla oli sellanen homma, että ei ollu näitä huveja, rukouslauantai saanu pitää, ja se oli semmonen aika, että sillon ei ollu siellä meidän kylällä – – oli semmonen kärrytie, niin mopoliikenne oli aika vilkas siitä meidän kautta sinne Kotaperälle ja sitten ne painoi sinne Arpaisiin. Se ei ollu ollenkaan muutama mopo, se oli kymmeniä.”*

Kuva 14. Arpaisten maisemia. Kuva Tero Hintsu.

Kyselyn vastauksista puuttuu paikallaolijoiden mielestä myös muita retkipaikkoja. Eräs paikallaolija huomauttaa: *”Siitä puuttuu myöskin se uudempi retkeilyalue eli Kokko-Valkeinen, mikä on tuosta noin kymmenen kilometriä Soinin keskustasta Karstulan suuntaan. Sehän puuttuu myöskin tuolta. Se on hyvin suosittu alue, siellä käy koululaiset jatkuvasti retkillä. Se ei kovin suuri järvi tai lampi siellä ole, mutta kaikki se maisema ja eläimistö ja luonto. Se puuttuu tuosta.”* Sitten ihmettelen myös tuota, että tuo Matosuo, Aapasuon alue joka on Natura-alue ja siellä on tää pitkospuureitti, joka menee sinne Arpaiselle ja jatkuu, sehän on Euroopan kaukovaellusreittiä, se jatkuu Kreikkaan asti periaatteessa. – – Muun muassa eräs ranskalainen mies oli lähtenyt Turusta kävelemään ja aikoi mennä sitä Nordkappiin asti.”

Seuraavaksi keskustelu kääntyy Köppälän leirintäalueeseen, kun yksi keskustelija huomaa alueellisesti merkittävän ja aikoinaan kuuluisankin leirintäalueen puuttumisen kyselyn vastauksista: *”Semmoista kysyisin, että tuliko missään näissä vastauksissa esille Köppälää? Mikä täällä oli aikoinaan semmonen leirintäalue, koska siinä mielessähän on hauska juttu, oon huomannu, että kun Suomessa liikkuu ja mainitsee sen, että on Soinista, jos on vähänkään vanhempia ihmisiä, niin hämmästyttävän moni ihan ensimmäisten asioiden joukossa Soinista, niin yhdistää sen Köppälään. Ja hyvin monet on siellä käyny. Esimerkiks oli mielenkiintoista, vuonna 2002 olin silloin tammikuussa, kun järjestetään aina Messukeskuksessa nämä matkamessut, olin siellä, Soinista oli tää Wanhojen Päivien osasto, niin siinä pysähty paljon ihmisiä jotka kyselivät, että onko Köppälä toiminnassa tai sitten kertoivat, että ovat aikoinaan sellä käyneet, eli se oli eräässä vaiheessa aika tunnettu paikka, että ihmeellistä jos missään näissä kyselyissä ei ole tullu esille mitään muistoja tai mainintoja Köppälästä.”*

Vastauksena todetaan, ettei Köppälä tullut kyselyssä esille ja arvellaan sen johtuvan siitä, ettei Köppälän aktiivinen toimintakausi ollut kovin pitkä. Seuraavaksi keskustelu jatkuu vielä aiemmin mainitusta Arpaisten alueesta. Eräs keskustelija kertoo esimerkin, kuinka Arpaisilla toimiin: *”Tuosta Arpaisesta vielä, niin meillä on vanhoja valokuvia, missä joskus 1920–30-luvulla, sillon jo nuoriso kulki tuolta Vehulta päin, tänne Arpaisille. Viettivät siellä niitä lauantai-iltoja, kesäiltoja. Ja eräskin 90-vuotias rouva kertoi, että kun Arpaisten kämpällä näkyi yhdet kenkäparit ja toiset kenkäparit, niin tiedettiin että siellä on nuoripari nyt tutustumassa toisiinsa, niin ovea ei avattu. Elikkä se oli semmonen, ja mentiin porukalla sinne veneellä,*

ja nuoriso seurusteli siellä keskenänsä.”

Kysytään Arpaisten merkitystä nykyisin: *”On sillä merkitys.”* Alueelle esimerkiksi järjestetään vuosittainen patikointiretki bussikuljetuksineen: *”En sitä tiedä, miten siellä nyt noin yleensä käydään retkellä, kyllä siellä käy jonkun verran, koska mulla on metsästysmaat siellä, rakennettiin niin sanottu pyörätie, että pääs mopoilla ja pyörillä ja moottoripyörillä ajamaan, Metsähallitus teki sinne tien, se oli semmonen viis kilometriä pitkä, se meni sinne Arpaisten lähellä olevalle erämaakämpälle. – – kun mä metsästelen siellä alueella, niin kyllä siellä patikoijia liikkuu ainakin syksyllä jonkun verran, mutta en tiedä, paitsi joka syksyhän sinne järjestetään semmonen patikointi täältä Soinin kirkolta asti, että siellä on linja-autokuljetukset. Tekeekö ne sillä tavalla, että ne vie sinne päin ja sieltä kävelee tännepäin, Arpaisesta tännepäin. Syksyllä on semmonen suuri tapahtuma, siellä on satoja kävelijöitä.”* Yli kaksisataa oli viime vuonna. *”On se Ähtärin tässä viimeisessä matkailulehdessäkin on mainittu. Ja siellä on joku Kalevan kiekka, Osmo Sivén kuka tän on tehnyt, siellä on erilaiset reitit ja siellä edelleenkin käy, siellä on vieraskirja, niin kyllä se oikeestaan kuuluu semmosiin hyviin tapoihin vähintään kerran vuodessa käydä siellä johonkin aikaan sitten.”*

Erämökille pääsee talvella myös hiihtäen: *”Sielä oli hiihtäjiä viime viikonloppuna, kävin sieltä meiltä päin, ainakin viime pyhän aikaan silloin sunnuntain aikaan on yöpyny ainakin pari henkeä siellä kämpällä.”* Retkeilijöitä varten mökin sauna on kunnostettu: *”Ja eikös sitä, oliko se UPM vai kuka sitä rahotti, että siellä on se sauna uusittu, kaikille käytössä, siellä on aika lailla satsattu siihen.”* Taustalla supistaa, että rahoittaja on Metsähallitus. *”Saunaakin oli käytetty nyt viime viikonloppuna.”* *”Että suositellaan vaan tutustumista.”* Toisinaan myös nuoriso käy edelleen mökillä.

Seuraavaksi keskustelu kääntyy sota-ajoista muistuttaviin maamerkkeihin: *”No siellä meidän kylällä, Vehulla, 29 kilometriä täältäpäin, onhan meillä – – esimerkiksi nämä venäläisten aikaiset juoksuhaudat, niin siellä on edelleenkin niitä säilynyt.”* Toinen keskustelija arvelee, että tämä on vaikuttanut myös paikkojen nimeämiseen: *”Sitä perua varmaan sitten tulee Ryssänsilta, Hautaharju ja Ryssänniemi, perinteet vähän kertoo että siellä, esimerkiksi tuonne Ryssänniemeen olis haudattu silloin joskus sinne maailmassa näitä venäläisiä sotilaita, kun niitä kuoli sinne. Ulvonkylällä nuo juoksuhaudat, nehan näkyy vielä tänä päivänäkin siellä.”* Myös aiempien vuosisatojen elinkeinot näkyvät paikallisessa luonnossa: *”Ja sitten tervahautoja on hirveesti ollu, että puoltusinaa ainakin*

ihan pienellä alueella mä muistan yhtäkkiä. Ja lähteitähän siellä on ollut jonkun verran, ja sitten uittoreitti lähti siitä Ulvonkylältä meni tonne Kivi-järven suuntaan elikkä Ähtärin suuntaan. Siellä oli semmonenkin, siellä uitettiin tukkeja joskus aikoinaan. Siellä kaikenlaista pientä juttua, että olis mielenkiintoista vähän tarkemmin saaha, mutta mistäs sitä enää tietoa saa tommosista.”

Eräs keskustelija tietää kertoa, että joillain paikkakunnilla juoksuautojen ympäristöä on kun-nostettu: ”Niin se on se sama reitistö, mikä lähtee Ähtäristä ja menee Soiniin ja tuonne Saarijärvel-le, Ähtärissähan niitä on entisöity ja Saarijärvellä niitä on entisöity. Soinissahan ei oo entisöity niitä [juoksu]hautoja sillä tavalla.”

Muistetaan vielä yksi paikka, joka on saanut ni-mensä venäläisten mukaan: ”Ja sitten kun lähetään vielä tuonne Multian suuntaan, – – niin on jopa Ropottimaa, sen niminen paikka tai nimi, tielle. Koska ropotta, venäjän kielestä, tehdä työtä, niin siellä oli ne venäläiset.” Muistoja menneistä ajoista löytyy juoksuhaudoista edelleen: ”Tässä joku vuosi sitten – – käytiin justiin siellä näissä juoksuhaudoilla. Mulla oli tää metalli-ilmaisim mukana. Ei sieltä oikeastaan löydetty, rautanauloja oli näissä ampuma-aukkojen kohilla ja semmosta. Yksi ki-vipora, semmonen löytyi sieltä. Että työkaluja on jäänyt sinne.”

Kuullaan myös, että tuulivoimalahankkeita var-ten tehdyt selvitykset ovat lisänneet ihmisten tietoi-suutta Soinin luonnosta, ympäristöstä ja historias-ta: ”– – Soinissahan on nyt Pesola, Korkeamaa, Konttisuo, Loukkusaari, Isokangas, ainakin nämä viis. Lukuun ottamatta näitä kahta viimeistä, jot-ka on tämmösiä pienempiä, että niissä ei oo tätä laajaa YVA-menettelyä tehty, mutta missä on nää laajat ympäristövaikutusten arvioinnit tehty, niin se on tuottanut konsulttiyritys Rambollilla sem-mosia puhelinluettelon paksuisia selvityksiä, mis-sä on äärimmäisen yksityiskohtaisesti luetteloitu eläinlajeja, kasvilajeja, luontotyyppkejä, sen lisäksi muinaismuistoja elikkä sieltä on löytynyt semmo-sia ennestään tuntemattomiakin tervapirttejä ja tervahautoja ynnä muuta. – – jos haluaa tutustua Soinin luontoon näillä alueilla, niin niistä löytyy erittäin yksityiskohtaiset tiedot, näistä alueista. – – kun näitä aika paljon on viime vuosina ollu Suomessa näitä tuulivoimaprojekteja, niin niissä yhteyksissä on löytynyt todella paljon semmosia ennalta tuntemattomia muinaiskohteita, niin kun sivutuotteena.”

Seuraavaksi työpajan vetäjä kertoo, että tutki-musta varten tehdyissä haastatteluissa rakennetun ympäristön merkitys on Järvisseudulla ja erityisesti Soinissa ollut luontokohteisiin verrattuna vähäi-

nen. Hän kysyy, onko keskustelijoilla näkemys-tä, miksi näin on. Vastajaat toteavat sen johtuvan ensinnäkin näyttävien rakennusten puutteesta: ”Ajattelin sillä tavalla sen, että täällä ei oo näitä rakennuksia niin kovin sitten yksilöity ja mainittu erikseen, kun meillä ei oo niitä sellasia kaksfooni-kisia niin paljon. Meillä talot on täällä tämmösiä vaatimattomia, ei ne nyt oo niin mahottoman ko-meita, matalia, pieniä, se on koti kuitenkin, se on tärkeä.” Tämän lisäksi todetaan, ettei soinilaisuus-teen kuulu itsensä korottaminen: ”Ja toinen asia, soinilainen luonteenlaatu ainakin, ja ehkä tämä järviseutulainenkin, niin se on semmonen vähän vaatimaton ja sellanen, ei itestään niin pidetä ko-vaa huutoa. Ei nosteta sitä sillä tavalla, että ei olla sillä tavalla, mites mä nyt sanosin, ei tuoda sitä niin kovin esille.”

Toinen keskustelija antaa vaatimattomuudes-ta esimerkin: ”Tuohon vaatimattomuuteen hyvä vastata sikäli, että täällä oli 30-luvulla yks henki-lö, joka rakensi monta, Multialle päin viis, kuus, semmosta matalaa mökkiä, aika moni on vielä tallellakin niitä. Rahaa oli, oli tosi köyhissä oloissa tavallaan, vaikka oli rahaa paljon, niin ei koskaan käyttäny sitä rahaansa mihinkään, söi homeh-tunutta kaurapuuroa ja tällä lailla. Rakennutti monta taloa, semmosta pientä, mutta vaatimat-tomia.”

KOTISEUDUN HISTORIALLISTIA TAPAHTUMIA JA KOTISEUTUUN VAIKUTTANEITA HENKILÖITÄ

Seuraavana keskustelunaiheena ovat kotiseudun historialliset tapahtumat ja kotiseutuun vaikutta-neet henkilöt. Ensimmäisissä vastauksissa maini-taan papit ja opettajat: ”Kyllä minä nostasin henki-löitä, ja tiän että moni muikin nostaa, meillä on ollu vaikuttavia pappeja ja sitten meillä oli pitkään, pitkään vaikuttanu tämä opettaja Pesola. Sekä her-ra että rouva Pesola, kyllä nämä vaikuttivat soini-laiseen elämään tosi paljon. Ja kulttuuriin.” Toinen keskustelija vahvistaa asian ja tarkentaa: ”Joo – – papit on aika tärkeitä osassa olleet Soinin kehi-tyksessä. Ja sitten tämä Pesolan suku, koko suku Pesola, jotka olivat hyvin paljon kotiseudun asialla. Harrastivat historiaa, olivat koulussa opettajina ja olivat valtakunnallisestikin monessa asiassa mukana. – – Henkilökohtaisesti vaikutti minuun hyvin paljon tämä Pesolan koko suku – – .” Peso-lan suvun lisäksi myös muilla opettajilla on ollut merkitystä, sillä he järjestivät erilaisia tapahtumia ja pitivät yllä paikallista kulttuuritoimintaa: ”Mä nos-tasin myöskin muut opettajat, ei pelkästään Pesola. 50–60-luvun opettajat, niin ne loi meille sen poh-

Kuva 15. Vehun entinen koulu. Kuva Katja Rinne-Koski.

jan, mistä me lähettiin tekemään töitä. Et opettajat oli siihen aikaan, ne veti monenlaista kulttuurita-pahtumaa. Yks torvisoittokunta, jota on yleensä joku opettaja aina johtanut ja paljon muuta, alottaen ihan henkisestä kilpailusta. Että kyllä ne yritti nostaa, sitä kulttuuria. Kenelle ne sitten on jääneet mieleen, kenelle ei, mutta ne oli siinä siihen aikaan huomattavia kulttuurihenkilöitä.”

Vahvoja kulttuurihenkilöitä kaivattaisiin myös nykyisin. Toinen keskustelija lisää: *”Ja vielä täydennän tuohon sitä, että tänä päivänä kaivattais Soinissa ehdottomasti semmosta vahvaa persoona kuin Vaito Pesola tai Helmi Pesola. Tällä hetkellä Soinin kulttuurissa ei ole luultavasti yhtään semmosta henkilöä.”*

Seuraavaksi keskustelu siirtyy historiallisiin, soinilaisten elämään vaikuttaneisiin tapahtumiin, joista mainitaan toinen maailmansota: *”Tuohon ensimmäiseen kysymykseen, onko menneisyydestä nostettavissa esiin jotain tapahtumia, niin minä sanoisin että toinen maailmansota vaikutti kylä ainakin minun elämään sillä tavalla, niin kun perheeni kautta, mummoni kautta, joka menetti kolme poikaansa sotaan ja sitten kylän kautta, kaikkia niitä jotka jäi, sankaritaulut ja niin pois-päin. Että se on kyllä vaikuttanut jollakin tavalla. Samoiten kuin äitini, joka tuli Karjalasta evakkona sinne, niin ilman muuta tää sota on vaikuttanut*

siihen.” Sama keskustelija toteaa lisäksi perheen ja suvun, sekä opettajien merkityksen elämäänsä: *”Ja sitten tähän toiseen, elikkä jos lähdetään nyt näihin henkilöihin, niin mä menisin vähän vielä suppeammalle alueelle. Oma perhe, mummot, kaks kulttuuria, karjalaiskulttuuri, eteläpohjanmaalauskulttuuri, niin hyvässä kun pahassakin, jokainen voi tietää mitä tarkoitan. Ja se on kyllä varmaan sen lisäksi, että mitä meilläkin oli siellä kylällä niin voimakkaat opettajahahmot, Sarjas-ten kaudesta kun puhutaan.”*

Tämä kirvoittaa keskustelijoita luettelemaan monenlaista toimintaa, jota Soinissa on ollut: *”Ja sitä aikasemminkin mitä oli, siellähän tuli kuorolausuntaa.”* Toinen keskustelija lisää: *”Ja laulu-kuoroja ja oli kaikenlaista ne opettajat järjesti sillä lailla. Siellä oli semmosta toimintaa aika voimakkaasti.”* Kolmas keskustelija vahvistaa asian: *” – – mikä se oli nimeltänsä se seura, Vehun nuoret, niin ne lähti Pylkönmäen ja Soinin ja Ähtärin alueelta ja pitivät semmosta nuorisoseuraa, joka liittyy tähän Pesolaan joka opetti, Valkeus-nimiset henkilöt oli siellä sitten kuoronjohtajana.”* Tapahtumat ovat aikanaan olleet erittäin suosittuja. Seuraava keskustelija toteaa: *”Yksi merkkihenkilö myös, niin Lempi Räisänen. Jos ajatellaan näitä koulussa järjestettyjä tapahtumia, niin ainakin muistan kansakoulusta ja miksei keskikoulustakin, että jos Soinin yh-*

teistalolla järjestettiin jotakin tapahtumaa, se oli täynnä. Tänä päivänä sitä ei saa täyteen millään.”

Keskustelu kääntyy maaseudun rakenneuutokseen ja sen paikallisiin vaikutuksiin. Eräs keskustelija kuvailee asiaa seuraavasti: ”Jos aatellaan – tapahtumia, jotka on vaikuttanu merkittävästi mitä kotiseutusi on tänä päivänä, niin jos ajattelisit sitä vähän suppeemmin eli omasta näkökulmasta, mutta miksei sillä totta kai ole kytkentöjä koko Soiniin, jopa koko Suomeen, niin ensimmäiset muistikuvathan on 60-luvun alusta jolloin jälkeenpäin aatellen sen koki sillä tavalla, että käytännössä kotikylä oli hyvin pitkälti perinteinen maaseutu, hevosvetoinen, sodanjälkeinen kyläyhteisö, jossa tavallaan vanhempien sukupolvi edusti sotaveteraaneja, sotainvalideja, rintamalottia, kotirintamalaisia. Elossa oli vielä sitä edeltävää sukupolvea eli 1800-luvun lopun vuosikymmenen syntyneitä, jotka muisti autonomin ajan, Venäjän vallan ajan, vapaussota-ajan.” Teknologinen kehitys on vaikuttanut Soinissakin. Sama keskustelija jatkaa: ”Mutta sitten itse on elänyt koko elämänsä ajan semmosen tietynlaisen muutoksen aallonharjalla, eli sanotaan nyt sähköt oli, minun elämäni aikana on ollut, mutta kuitenkin tuli puhelin, televisio, nämä vaikutti aika paljon myöskin sitten moneenkin asiaan. Television kautta tavallaan ikkuna maailmalle, mitä toisella puolella maapalloa tapahtuu.” Merkittävimpänä muutoksena hän pitää kuitenkin nuorten muuttoa pois maaseutupaikkakunnilta: ”Mutta ehkä kaikkein oleellisin kotiseutuun vaikuttanut seikka on loppujen lopuksi se, minkä sitten paljon myöhemmin tajus on se, että 60-luvun loppupuolella suuret ikäluokat semmosia parikymppisiä tai jopa vähän yli, ja porukkaa oli vielä paljon silloin. Mutta sitten lähdettiin avioliiton, opiskelun, työn kautta jonnekin muualle tai Ruotsiin, niin silloin tapahtu todella suuri, vois sanoa, onks se kulttuurinen murros, mutta joku murros kuitenkin, koko siinä kyläyhteisössä. Ja sen jälkeen voi sanoa että se ei oo koskaan enää ollu entisensä, mikä liittyy siihen lapsuuden maailmaan. Että se oli ehkä semmonen ratkaisevin muutos, minkä vaikutukset näkyvät vielä edelleen ja tulevat vielä pitkälle näkymään, niin kun tämmösenä tapahtumana.”

Tämän jälkeen siirrytään pohtimaan sitä, mikä merkitys erilaisilla paikallisilla ja alueella vierailevilla persoonallisuuksilla on ollut alueen elämään: ”No sitten jos puhutaan näistä henkilöistä, niin mä en ehkä nosta siihen esille Soinista jotain tiettyjä merkkihenkilöitä, mitkä yleensä aina mainitaan, vaan ajattelisin sen hyvin sillä lailla henkilökohdastasi, että niitä merkittäviä henkilöitä olivat ne,

jotka sanotaan silloin 60-luvulla oli semmosia erikoisia, merkittäviä persoonia, sen oman erikoislaatuisuutensa takia, joita nykyään, voi sanoa, todella kaippaa. Että missä on ne vähän erikoiset, mutta loppujen lopuksi ehkä positiivisella tavalla erikoiset persoonallisuudet, mitä vielä 60-luvulla oli: kulkumiehiä, kiertolaisia, verenseisauttajia kylällä ja niin edelleen. Vanhoja mummoja ja pappoja, joilla oli mitä erilaisimpia tietoja ja taitoja tai jotka oli hyviä tarinankertajia, ehkä joskus jopa vähän kulmikkaitakin henkilöitä, jopa provosoi- viakin henkilöitä, mutta joilla oli semmonen oma tietty merkityksensä, jotka muistaa aina. Ja jotenkin nykyään tuntuu, että näitä tämmösiä suuria persoonallisuuksia, värikkäitä persoonallisuuksia, ei oikeestaan enää ole. Eihän se, jos käyttäytyy asiosiaalisesti, niin eihän se tee henkilöstä suurta tai merkittävää persoonaa, vaikka se erikoinen omalla tavallaan oiskin, mutta tämmösiä ei nykyään enää kohtaa, ja sitä jollakin tavalla kaippaa, että missä on nämä tämmöset mitä lapsuudesta muistaa.”

Toinen keskustelija on samaa mieltä. Persoonallisten henkilöiden vaikutuksen kylän elämään huomaa ehkä vasta jälkeenpäin: ”Varmaan on paljon semmosia henkilöitä, joita ei osaa näin aatella millään lailla erikoiseks, mutta silti saattaa olla kuitenkin, että jos se olis tehnyt jonkun asian toisin, niin se olis suuresti vaikuttanu siihen kehityksen suuntaan, vaikka sitä ei näin jälestä päin osaa ajatellaakaan, että mikä siinä oli se juu siinä asiassa. Mutta tosiaan ihan semmonen tavallinen ihminen jollain tietyllä asialla, tai asian esille tuomisella, se on saattanu loppujen lopuksi vaikuttaa siihen kehityksen suuntaan. Vaikka sitä ei osaa nyt sellasena erikoisena henkilönä osaa pitää muuten.”

Kyläyhteisössä kummeksuntaa aiheuttanut henkilö onkin loppujen lopuksi saattanut olla paikallisen kehityksen kannalta merkityksellinen. Aiheesta keskustelun aloittanut henkilö tarkentaa: ” – aikoinaan saatettiin joskus ehkä vähä jopa halveksien tai naureskellenkin suhtautua johonkin persoonaan, onks se saanu elämässään mitään erikoista aikaseks, mutta lopulta sen merkitys siinä kyläyhteisössä ja omassa yhteisössään on ollut paljon suurempi, kuin mitä ne ihmiset silloin on aikoinaan sitä ehkä tajunnutkaan, mikä merkitys sillä henkilöllä on ollut.” ”Muistetaan kymmenien vuosien päästä vielä...”

Tiedustellaan, haluavatko keskustelijat mainita joitain tällaisia paikallisia persoonallisuuksia jopa nimeltä. Tämä saa aikaan hiljaista naurattelua. Ensimmäinen keskustelija aloittaa: ”Se on tosiaan justiin, monta asiaa ainakin meikäläinen on huo-

*mannut, kun silloin ennen, jopa vähän naureske-
li, semmosia toteamuksia oli joillain ihmisillä, ja
sitten huomannut, että kyllähän se asia on justiin
näin ollut sitten, vaikka silloin vähän naureskellu,
että kaikkea se puhuukin.” Seuraava keskustelija
luettelee muutaman paikallisen persoonallisuuden:
”Täällä on tullut mainituksi esimerkiks, minäkin
nyt hämärästi muistan tämän Monttöörin, tämä
Väkitukkona tunnettu henkilö, ja voin tietysti sa-
noa että Kuuselan Milja tunnettiin verenseisautta-
jana esimerkiksi. Joka yhteisöstä niitä löytää näitä
henkilöitä.”*

KOTISEUDUN MUUTOS

Seuraavaksi keskustelussa siirryttiin kotiseudun muutosta koskevaan aihepiiriin esittämällä virike: *”Onko kotiseudullasi tapahtunut viime vuosina sellaisia asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet sinulle tärkeitä kotiseudun piirteitä?”* Ensimmäiseksi muutokseksi mainitaan yhteisöllisyyden väheneminen: *”No yks on ainakin se, että jos haluat mennä käymään naapurissa tai muual-
la kylässä, niin melkein pitää varata aika niin kuin lääkäriin. Siitä minä en tykkää.”* Esille tuodaan se-
kin, miten vielä 1950-luvulla naapurukset viettivät aikaa keskenään: *”se on kyllä valtavasti muuttunut, minä muistan 50-luvulla kun oli alta kakskyt kilo-
metriä tuonne etelän suuntaan, kotikylällä, niin siellä kesäiltana saattoi mennä naapurin miehet, kokoontua johonkin pihapiiriin, istua pihakivellä ja jutella ja rupatella, ja siellä oli poikasena kiva kuunnella niitä juttuja, mitä ne kerto sitten. Joskus oli pelottaviakin juttuja, kun ne kummitusjuttuja kerto ja muuta, mutta silloin mentiin naapuriin, ei silloin ajateltu, että mitäs naapuri ajattelee, sitä mentiin vaan ja se oli ihan luonnollista.”*

Kysytään, onko kylällä kokoontumispaikkoja tai paikallisparlamentteja: *”Joo, kyllä – – täällä kokoontuu parlamentti joka aamu kahdeksan jäl-
keen, kun kahdeksalta huoltoasema avautuu tässä tämä St1, niin sinne kokoontuu miehiä, kyllä siellä varmasti kymmenkunta miestä on kerralla – – Se on kahdeksan jälkeen se on siellä, tunnin verran, sitten sen taas näkee että piha tyhjenee autoista, että siellä on semmonen parlamentti kylä.”* Mui-
ta vastaavia kokoontumispaikkoja kylällä ei ole. Toinen keskustelija lisää: *”Eikö tää parlamentti-
kulttuuri oo kyllä melkein lähes joka Suomen kun-
nassa. Mutta ei oikein sitten varmaan muuten oo semmosia epävirallisia kokoontumispaikkoja.”*

Seuraavaksi tiedustellaan, onko kylän nuorilla kokoontumispaikkoja, mikä aiheuttaa keskusteli-
joissa empimistä. *”Mikä täällä mahtaa kirkonky-*

lällä olla?” *”Nyt ei...”* *”Nuorison tapaamispaikkoja tuskin on muita kuin on tässä...”* *”Nuoppari.”* Se kuitenkin tiedetään, että nuoret kokoontuvat autoi-
lun merkeissä: *”Autoilla käydään liikekeskuksessa kiertämässä ja sitten tuolla joko Teollisuustien tai sitten Heikinmäen kohdalla käydään kääntymäs-
sä, ajellaan siellä edes takaisin.”* *”Tässä on kova liikenne.”* Kysytään, onko kylien nuorten autoilupe-
rinne edelleen voimissaan, johon saadaan myöntä-
vä vastaus: *”Joo, semmonen kilometrin matka ur-
heilukentän ja tämän keskustan välillä, varsinkin kesäaikaan.”*

Eräs keskustelija palaa vielä aiemmin mainit-
tuun huoltoasemalla kokoontuvaan paikallispar-
lamenttiin ja kertoo esimerkin kokoontumisten
hyödyistä: *”Tämä on kyllä tällmönen parlamentti,
joka kokoontuu tuossa, se on jollain tavalla hyö-
dyllinenkin. Ne siellä kun miehet, paikalliset ko-
koontuu siellä ja keskustelee asioista, niin siellä tu-
lee paljon semmosia asioita, kun minä tänne tulin
vajaa kaks vuotta sitten tai puoltoista vuotta sit-
ten, enkä tuntenut vaikka tämä mun kotipitäjä ja
syntymäpitäjä onkin, viiskyt vuotta pois olin, kun
tulin asumaan tänne kirkonkylään. Kun mä menin
sinne sattumalta sinne parlamenttiin, jos mulla oli
jotain semmosta, että mä halusin tietää kuka am-
mattimies tekee mitäkin töitä täällä ja mistä mä
saisin semmosta apua, asunnosta korjaamista
siihen ja siihen, sieltä löytyy tieto sitten, kun vaan
osaa ottaa puheeks, niin paljon hyödyllistä tietoa
sieltä tulee kylä.”*

Paikallisparlamentista annetaan myös toinen
esimerkki: *”Joo, on meilläkin tuolla syrjäkylällä
yks parlamentti, se kokoontuu kerran viikossa, se
on kyläillat. Silloin me saahaan sinne ympäri ky-
liä muutama henkilö, riippuu aina että, meillä on
vähän eri aiheita siinä vähän ollut. Se vetää joskus
toistakymmentä jopa, joskus vähän vähemmän.”*
”Ja kesällä kylätalolla.”

Kysytään vielä sitä, missä keskustelijat itse ko-
koontuvat ja tapaavat tuttujaan, jos kyläilykulttu-
ria ei oikein enää ole: *”Se on nimenomaan niin, että
soitetaan, onko joku kotona, voiko tulla käymään
tai sitten ihmiset tietää ihan samalla tavalla että
soitetaan, onko joku nyt kotosalla. Esimerkiks just
nyt kun tänne lähdetiin, niin poikkeuksellisesti tuli
kesämökkinaapuri, oli puolisen tuntia ja lähti sit-
ten matkaansa.”*

Viimeisenä aiheeseen liittyvänä ajatuksena
yksi keskustelija toteaa myös tarinankerronnan
perinteen kadonneen: *”Tossa tuli mieleen vain
noista parlamenteista, mitä tosiaan joka kunta-
keskuksesta löytyy ja silläkin on pitkä perinne,
joissa keskustellaan lähinnä, vois sanoo, tällasista*

ajankohtaisista asioista kyläkunnalla tai paikkakunnalla, ehkä uutistapahtumistakin, värikkäästi kommentoidaan. Mutta yks asia mistä mä oon vähän surullinen siinä mielessä, että semmonen, sanotaan vanhan ajan tarinankertomisen perinne on minusta katkeamassa, ellei peräti katkennut. Että semmosia joissa siirtyis sukupolvelta toiselle vanhoja tarinoita tai yleensä sen tarinankerronnan tapakulttuuri, miten tarinaa kerrotaan, jos on esimerkiks eri-ikäisiä ihmisiä paikalla tai lapsia paikalla tai muuta, että miten, että ei se oo vaan lyhyesti todetaan, että näin ja näin ja näin, vaan miten hyvin, ja kuulijoita kiinnostavalla tavalla kerrotaan kaikkia vanhoja tarinoita, minusta se perinne on häviämässä tai aika pitkälti hävinnytkin. Semmoset henkilöt jotka tiesi ja toisaalta osas kertoa tarinoita, niin kun jälleen kerran niitä suuria persoonia ja semmosia, niin ne jotenkin katoaa.”

KOTISEUTU KUVISSA

Työpajan viimeisenä osiona paikallaolijoita pyydetään miettimään kotiseutuaan kuvina. Tehtävänanto on, että mikäli kotiseutua pitäisi esittää yhdellä ainoalla (valo)kuvalla, niin mitä kuvassa olisi ja mistä kuva olisi otettu. Lisäksi täsmennetään, että kyseessä voi yhtä hyvin olla todellinen nykypäivään

tai menneeseen aikaan sijoittuva kuva kuin myös kuvitteellinen mielikuva.

”Olipa vaikee,” on erään keskustelijan ensimmäinen toteamus. Toinen jatkaa: ”Kyllä mä ottais nuo sankarivainajan leijonat.” Kolmas keskustelija myötäilee edellistä vastausta, mutta ehdottaa kuitenkin kuva-aiheeksi paikallista sahaa: ”Joo, se on ihan hyvä aihe tietysti. Mulle tuli mieleen kuitenkin se, että kun Soinin ensimmäisiä teollisuuslaitoksia, suuria teollisuuslaitoksia oli Heikinmäen Saha, joka vuosikymmeniä toimi Suomessa, siis Soinissa ja työllisti paljon soinilaisia, nimenomaan semmosia henkilöitä joilla ei ollut edellytyksiä olla oikeastaan muualla töissä kuin siellä sahalla. Se tuotti hyvin paljon sitä hyvinvointia kunnalle silloin vielä 50-luvulla, oli erittäin voimakasta aikaa, 60-lukukin, mutta sitten pikkuhiljaa hiljeni se homma, mutta oli kuitenkin tosi kauan Soinissa semmonen suuri työllistäjä. Se olis yks semmonen, saha-alueesta, semmonen hieno kuva, niitä on olemassa muutamia kuvia minullakin.”

Seuraavassa puheenvuorossa kotiseutukuvaksi päätyisivät kuvat lapsuuden mukavista retkimuistoista: *”Mulla saattaa jossain olla vanhoja lapsuuden, alakoulun aikaisia kuvia pari kappaletta, mitkä on otettu joskus vappuna. Meillä oli kylällä tapana, siinä oli minun kummitäti naapurissa, sellanen lapseton nainen, joka kokos kaikki koulun*

Kuva 16. Leijonapatsaat Soinin sankarihautausmaalla. Kuva Katja Rinne-Koski.

lapset, meillä oli vapaapäivä koulusta silloin, keräs kaikki porukkansa, ja sit siihen lähti mukaan lasten äitejä ja joskus isiä ja isoveljiä, mutta kuitenkin iso porukka mentiin metsään, niin sanotun Multi-puron, siellä oli semmonen mukava kaunis korkea kallio ja semmosta pientä metsää ja siinä kalliolla porukalla istuskeltiin ja nuotio oli siinä puron rannassa ja keitettiin teetä ja kahvia, ei silloin mahtanut olla muuta, leipiä oli mukana ja munkkia ehkä, ja vietettiin vapunpäivää. Siellä, siis semmosessa metsäisessä luonnossa, puron rannalla ja tunnelma oli tosi mukava siinä. Että se jää aina sillä lailla mieleen, kun sitä kuvaa kattoo, että siellä oli tosi kiva olla. Eri-ikäisiä ihmisiä yhdessä, kenelläkään ei ollut kiirettä ja kaikilla oli hyvä. Se olis semmonen asia, minkä mä haluaisin tallentaa.”

Erään paikallaolijan mielestä kuvaan kuuluvat kylän perustajatalot: ”Kyllä varmaan ottasin semmosen kuvan joka on pohjosesta etelään päin, Vehun mäki, jossa on ne kaikki kolme vanhinta taloa, siinä on Pekan talo, siinä on Lepän talo ja siinä on Paavolan talo. Ja siitä oikeestaan on se Vehun kylä lähtöisin, näistä kolmesta talosta.” Kylän kansakoulua ehdotetaan myös: ”Tietenkin siinä on vielä tuo Vehun vanha kansakoulu, joka 1900-luvun alkupuolella on rakennettu, siihen liittyy paljon historiaa, että se meidän kylällä ehkä on yks semmonen paikka, mistä vois ajatella, nykyään yksityisessä käytössä kylläkin.” Viimeisessä puheenvuorossa kotiseutua kuvattaisiin luonnon kautta: ”No ehkä, luonnosta tulee aina ensimmäisenä mieleen, kuitenkin joku sellainen luontokuva, missä nyt näkyis ehkä jotain mäkimaisemaa, metsä, ja myöskin suo, neva, joka on kuitenkin tavaltaan oleellinen osa ehkä yleistäkin soinilaista mielenmaisemaa. Se että siinä olis kuitenkin suokin, näkyis siinä kuvassa.”

3.6 ALAJÄRVEN KOTISEUTUTYÖPAJA

Timo Suutari

Alajärven kotiseutuaiheinen työpajatilaisuus järjestettiin 5.6.2017 Nelimarkka-museossa. Työpaja järjestettiin yhteistyössä Alajärvi-Seuran kanssa. Työpajaan kutsuttavat valittiin yhteistyössä seuran puheenjohtajan kanssa. Valituille lähetettiin henkilökohtainen kutsu kirjeitse tai sähköpostitse, ja lisäksi heitä lähestyttiin puhelimitse. Työpajaan osallistui 11 henkilöä, joista kaksi oli naisia ja yhdeksän miehiä. Osallistujat olivat iältään 67–92 ikävuoden välillä.

VASTAAJIEN KOTISEUTUKÄSITYKSET

Työpaja aloitettiin käymällä läpi vastaajien kotiseutukäsityksiä neljän väittämäparin avulla. Ensimmäisenä vastaajille esitettiin kaksi väittämää: ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni” sekä ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani” ja tiedusteltiin, millaisia ajatuksia nämä paikallaolijoissa herättivät.

”En oo yhtään muuttanu mistään mihinkään”, kuullaan ensimmäinen kommentti. ”Kaikki pitää paikkansa”, todetaan. Tilaisuuden juontaja toistaa vielä kysymyksen ja varmistaa, että henkilö on asunut paikkakunnalla koko ikänsä. ”Joo-o, rahat ei riittäny muualle”, kuullaan. Toinen vastaaja kertoo olleensa: ”muuallakin Etelä-Suomessa, mutta kyllä se vaan tänne on vetäny takasin.” Syy paluumuuttoon kuullaan: ”No se on vaan kun on syntynyt ja kasvanu täällä. Ei sitä ossaa muualla assuukkaan.”

Seuraavana puheenvuoron ottava tuo vastauksessaan esille Lehtimäen liittymisen Alajärveen. ”Tuota noin, mä olen naapuripitäjästä, joka niin ikään kuuluu Alajärveen, Lehtimäeltä syntysin ja ensimmäinen [väite] pitää mun kohallani paikkansa. Paremmiin. Mut nythän me ollaan samaa kuntaa, tai kaupunkia, ni. Molemmat sitten pitää paikkansa.”

Keskusteluun nousee myös monipaikkainen kotiseutu. ”Nii kyllä minun mielestäni kotiseutuja voi ihmisellä olla useitaki. Että ku minäki oon tullu tänne – – Satakunnasta – – täällä oon ollu kuitenkin pidemmän aikaa, ni tämä on kasvanu minulle kans todella hyväksi kotiseuduksi ja oon ollu kyllä kotiseutu-ihmisiäkin. Että kyllähän niitä voi olla sillain niinku monta kotiseutua, ja saada niistä sitten, ihminen voi saada niistä vähän erilaisia viirikeitä ja kasvuympäristön elämälleen. Ja pitää kuitenkin kiinni juuristaanki.”

Ensimmäisen puhujan kanssa vastaavanlainen kokemus kotiseudusta on henkilöllä, joka kertoo asuneensa valtaosan elämästään Alajärvellä. ”Että, ei oo paljon missään käynyt kauempana sitte, että. Tää sit on oltu. Muuta ku pieniä keikkoja tietysti, mutta siis niin ku sillä lailla että niin ku varsinaisen paikka on ollu tämä.”

Seuraava keskustelija kertoo naurun säestämänä armeija-aikana kokemastaan koti-ikävästä. ”Tuota, minä oon ollu aina kotiseuturakas kun tuota, 17-vuotiaana jouduin armeijaan, ni minä tietysti siinä oli koko ajan se, ettei tienny että pääseekö täältä enää elävänä pois, mutta sitten kun rupes tuntumaan että täältä voi päästä, ni mä, että ikänä Alajärveltä lähe mihinkää! Täällä mä

oon ollu kolomannessatoista polvessa samalla kivijalalla.”

Vastaavanlaista koti-ikävää koetaan vanhemmallakin ikää. ”Joo se on oikeestaan... kotiseutu, kotiseutuasian noteeraa parhaiten sillon kun – minäkin oon yli 80 vuotta täällä ollu, ja nyt kun minun lapset on Etelä-Suomessa, Helsingin alueella perhe, ja nyt minun pitäis siellä aina asua, olla. Minä olin semmosen vajaan kolome viikkoa, ja tuota kun viimeinen tilaisuus oli lauantaina pojanpojan ylioppilasjuhlat, ni minä lähin sunnuntiaamuna sitte lähin tänne kotiin. Ei siellä – vanhemmiten sen vasta oikein niin ku...noteeraa, että missä on kotiseutu.”

Omasta kotiseuturakkaudesta ja vahvasta kiinnittymisestä Alajärveen kertoo myös seuraava puhuja. ”– – niin se vaan taitaa olla – – että missä sinun asumispaikka ja ne asumisen rajat on, niin siellä on se koti, kotiseutu ja tuota. Minäki oon kotiseuturakas, rakastan kotiseutua ja tuota, täällä on suku, suku asunu niin kauan kun se jostakin voidaan niin kun dokumenteista selville saada. Ja tuota, jotenki se istuu, en minä oo poissa Alajärveltä ku armeijan, armeijan aikaa ja sit tuo yks opiskelujakso ni tuota niin, tänne sitä on tullu, ja sanon senki vielä että joka päivä mä oon täällä leipää syöny.”

Seuraavaksi viitataan henkilöön, joka on muuttanut Alajärvelle muualta, mutta jolle on rakentunut Alajärveen vahva kotiseutuside. Tätä perustellaan muun muassa sillä, että hän on kirjoittanut useita kyläkirjoja ja sukukirjoja. ”Vielä tästä kotiseudusta, ni vaikka teistä monet on täällä, on synnytty ja kasvettu ja tehty täällä elämäntyö, mutta – – on yks hyvä esimerkki siitä, että – – tuli tänne ja varmasti tuntee tämän nyt niin voimakkaana kotiseutuna ja on tehty paljon, noin kotiseudun tunnetuksi tekemisestä.”

Uuden kotiseudun muodostumisesta kuullaan vastaavanlainen mutta käänteinen esimerkki, jossa aiempi kotiseutu Alajärvellä on alkanut vuosikymmenten myötä unohtua. ”Joo kyllä se kun vaan riittävän kauan on paikkakunnalla jossa elämäntyönsä tekee ja lapset kasvattaa ni kyllähän siitä syntyy niin kiinteä suhde sille paikkakunnalle. Mulle tuli mieleen tuossa kun minun on yli 90 vuotta sisar tuolla [Savossa] ja tuota se sinne muutti, niin sille oli kaikista tärkein sanomalehti oli Järviseu-lehti. Ja nyt kun se on siellä ollu tuota, noin 70 vuotta, mää olin et ’tuleeko sulle Järviseu?’ Ni sano että: ’ei ei, ei enää tuu’, että ei siellä oikeestaan oo hänelle enää mitään tuttua asiaa.”

Puhe Järviseu-lehdestä saa toisenkin paikallaolijan pohtimaan paikallisen sanomalehden merkitystä lapsuuden ja omien vanhempien ja

isovanhempien kotiseutuun kiinnittävänä tekijänä: ”Järviseu-lehti on sellanen napanuora mikä tuota niin sitte yhistää ku lähtee maailmalle – ja oon tuota nii, jouhulahjaks [lapsille] aina uuistanu tämän Järvisaudun lehden tilauksen. Mitä mä oon niiltä kuullu, nii ne lukoo tarkkaan ja vielä niiden lapsetki lukoo tarkkaan tämän Järviseu-lehen. Sanotaanko siellä... mummosta tai papasta.”

Kahteen ensimmäiseen väittämään kuullaan vielä kolme yksittäistä kommenttia: ”Se vielä että, kyl-lähän se sitten olosuhteet kun muuttuu, ja paik-kakunta muuttuu niin kyllä se kotiseutukin siinä vaan tahtoo...” ”Minäki oon eläny ja asunu täällä Alajärvellä – – ni minnekkäs sitä kotoaan lähtee.” ”Oon asunu elämäni samalla paikalla ja se on mun kotiseutu ja lapsuudenkoti, kasvuympäristö. Ei siinä sen kummempaa.”

Seuraavaksi vastaajilta tiedustellaan, millaisista asioista heidän kotiseutunsa muodostuu. Virikekysymyksinä esitetään: ”Kotiseutu on minulle ihmisiä ja ihmissuhteita” sekä ”Kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja”.

Ensimmäisenä aiheeseen tarttuva paikallaolija toteaa, että kotiseudun ihmiset ja ihmissuhteet ovat hänelle ”aivan ykkösasia”. ”Siitäki syystä että minun ammattini on ollu sellanen jossa mä oon ollu joka päivä ihmisten kanssa tavalla tai toisella tekemisissä ja minä viihtysin vielä, vielä esimerkiks Vantaalla jos tuota, jos olis näitä samoja ihmisiä siellä, joitten kanssa käyään keskustelua. Ja nyt vaan on niin, että enää ei taho niitä nuorempia tuntea – kun on joku tuttu nimi, mikä kysyn tuota sitte niin että sanoppa mikä sun isäs nimi on? Sen sitte siinä kyllä sanoo ja mä sanon että, sano mikä isäisäs nimi oli ja sitten minulle selvis että jaha jaa sinä oot sen pojan...”

Kotiseutu on muistoja, joista osa on haikeita ja jopa surullisiakin. ”– – nuo muistot ni nehän on toisena päivänä voimakkaampia ja toisena laimeampia. Nyt ku kunnostetaan hautoja tähän aikaan vuodesta, ni minulla on siellä niin paljon – – ni mä oon vieläki pakahtua aina sillon siellä käydessäni, että tuota – – mutta sitten tietysti kaikkia muitakin muistoja liittyen lasten kasvamiseen ja tuota, työhön ja hyviin työtovereihin ja niin edelleen.” Vaikka ihmiset olisivat siirtyneet ajasta ikuisuuteen, heidät koetaan osana omaa kotiseutua. Muistoihin löydetään myös hauskuutta. ”– – Tärkeät ihmissuhteet – – ne on, sillon kun liikkuu ja elää ja näkee niitä, niin ne on tärkeitä. Mutta sitten, sitten niin kun – – käyään tuolla hautausmaalla ni, siel on niitä tärkeitä ihmissuhteita. Ja minä oon paljon tuntenu paikkakuntalaisia ku oon paljon liikkunu ja ollu sellasessa työssä, että on joka päivä nähny paljon ihmisiä. Nämä muistot. Kyllä ku

hautausmaalla kävelöö ni melkeen joka haudan vierellä saa pienen ajatushetken viettää, ja tuota... Siel on paljon muistoja. Mutta ne on tälläst, ne on niin kun sisäänrakennettu, että eihän niistä tuota, ne on ajatuksissa, ja kyllähän on sitte mukava kertoa lapsille ja lastenlapsille, että ihan semmone huvittavakin juttu että tuossa on semmone mies, että vaikka se oli pieni mies ni minä näin että se löi isompaa miestä ni se isompi mies lens selälleen – semmone mukava kyläläinen – liikku hautausmaalla ni ku oli tää liikkuminen, otti lujaan, ni istu hautakivelle ja huilas ja sitte katto näin, että 'tällekin minä oon tehny palovakuutuksen'."

Vaikka omaa lapsuusaikaa olisi varjostanut sota, sekoittuvat sodan muistot lapsuuden kotiseudun muistoihin. "Kyllä sota-aika semmoselle poikaselälle ni oli, jossa oli monentyyppistä muistoa, mutta se oli ainaki minulle niin – se ei oo tuota jääny sellasena mukavana aikana, niinku ymmärrätte. Mutta tapahtumathan sieltä jääny hyvin tarkkaan, mitä me pojat siellä tehtiin, rakennettiin tuussareita ja kaikkea tälläst, mutta kuitenkin siellä oli ne ympäristö ja olosuhteet oli synkät. Ja varsinki sitte sodan jälkeenkin, ni vanhemmat puhu ja kerto että mitenkä tässä nyt saahaan, saahaan – pysykö se tuolla aian takana vai – ni siinä oli sitte aina tämmöstä pelkoa, mutta tottahan kotiseutu on sellanen asia että sieltä löytyy hyvin paljon mukavia ja kauniita ja hyviä muistoja."

Vaikka nykypäivän läheiset ihmissuhteet vetävät vastaajaa Alajärven ulkopuolelle, silti kokemus kotiseudusta ja tieto aiempien sukupolvien elämästä ja tapahtumista kiinnittävät hänet vahvasti Alajärvelle. "– kun jäin eläkkeelle ni me tuota vaimon kanssa kokeiltiin kumpikin Helsingissä – meil oli asunto siellä, ni tuota niin että viikon, viikon että onks siellä mukava olla, mutta kyllä asia oli niin että kun me viikko kumpikin oltiin siellä, ni meidän sanottiin että meidän paikka on Alajärvi ja tuota, eikä oo sen jälkeen mieli tehny Helsinkiin. Kyllä mä siellä aina joskus käyn, siel on mulla kyllä kaks tyttöä jääny Helsinkiin, että tuota siellä joskus tietysti aina joutuu käymään, mutta kyllä se on ollu niin että paikka on Alajärvi, ja se on tärkeä ja mä oon tosiaan saanu paljon minulta vanhemmilta – niinku esivanhemmilta – tietoa mitä kaikkee täällä Alajärvellä on tapahtunu. Ni se vaan on suhdetta lujittanu, että tuota. Kyllä täällä pitää pysyä."

Keskustelu kääntyy parin puheenvuoron ajaksi sukulaisuussuhteisiin ja sukukirjoihin. "– kyläkirjoja ja sukukirjoja, ni sinne minä oon oikein keränny paljon näitä muistoja, ja elämäkertatietoja ja 1700-luvulta asti, niin tuntuu niin kun näitä tietoja kerää niin ku sitä draamaa ite ihan eläis, ne ihmiset tulee ihan todellisiks, että niitten elämää

elää sitten vaikka ne on sieltä nälkävuosien takaa joskus eläneet, niin kyllä nää sopii mulle kummatkin." "Nyt kun näitä sukukirjoja näkys olevan vähän joka vuosi, nii varmaan jokane huomattu miten me alajärveläiset ollaan aikalailla semmone sisäsiitonon populaatio. Ja tuota... kaikki ollaan jotenki sukua toisille. Niin no, eihän sitä voi sillon muuta ku viihtyä tänne." Aiheeseen liittyen todetaan, ettei Alajärvellä ole kuin kolme sukua: "Talpakka [Tallbacka], Panula ja mustalaiset". Todetaan, että: "näin se huastettiin vuonna 58 ku oli ensimmäiset sukujuhlat, Tuomaalan Väinö kerto."

Kotiseudun ihmissuhteista käyty keskustelu tiivistyy puolison valintaa kuvaaviin kertomuksiin. "Se on vähän muuttunu tuo... tänä päivänä on nuorisoo päässy jo liikkumaan, sillon ennen ei ollu ku polkupyörä tai kävely, ni sitä ei oikein kauas menty kattomaan sitä emäntää. Se otettiin siitä läheltä tai naapurikylästä." Paikallaolijoita hauskutetaan kertomalla puolison kotipaikkaan liittyvistä ennakkoluuloista – "ku se kysy että mistä teidän vaimot on, ni toinen on Kauhavalta ja toinen on Kyyjärveltä. Että kyllä ootte ollu huonoja ku ette omasta kylästä oo saanu!" "Mulla oli rippikoulukaveri – joista mää aattelin että nuo on semmosia että ne on ihan perus alajärveläisiä junttia, junttia mutta kun ne sai Vimpelistä akan ja muutti sinne, ni vimpeliläiset sano että vaikka ne on Alajärveltä tullu ni ne on enempi vimpeliläisiä ku vimpeliläiset ite."

Kolmantena virikeparina esitetään väittämät: "Kotiseutuuni kuuluu paikkoja myös järviseudun ulkopuolelta" ja "Minulla on monta kotiseutua". Aihetta on jo jossain määrin käsitelty aiempien virikkeiden kohdalla, joten kovin pitkiin keskusteluihin ei päädytä. Aiheen käsittely kuitenkin aloitetaan viittaamalla Amerikan siirtolaisuuteen. "Me eletään sellasella seudulla, täältä on paljon muutettu Amerikkaan ja paljon sieltä on tultu takasin, ku on talon rahat tienattu, ni tuota se on varmaan lyöny oman leimansa alajärveläisiin et täältä on käyty hyvin paljon Amerikassa." "Joo siitä Amerikasta – Alajärvi on Toholammin kans yks niitä pitäjiä joista on eniten ollu Kanadaan tämmöstä muuttolikettä. En enää muista siitä että mihinkä tämä perustu, mutta kyllä se tosiaan varmaan pitää paikkansa, kun minun isoisältä meni sinne kolme velijä ja kaks sisarta."

Omien vanhempien ja isovanhempien kotiseutu on muodostunut ainakin jossain määrin osaksi seuraavien puhujien kotiseutua, vaikka Alajärvi onkin ollut ensisijainen kotiseutu. "No tuota, minun isoisä on tuolta Isoltajoelta kotosin ni tota, vaikka mä olin kotiseuturakas ja täällä haluan olla, niin on mukavaa, aina joskus on käy, saa puhutella niitten henkilöitten kanssa jotka on nyt Isollajoella

asunu ja vielä osa on sukulaisia – meillä oli hyvät suhteet semmosen [henkilön] kanssa, joka oli Isollajoella asunu, mutta se tässä kuus vuotta sitten kuoli, että tuota...me tosiaan pidettiin yhteyttä, kyllä se niin kun jos suku on jostakin tullu niin kyllä silläkin jotakin merkitystä on. Vaikka tuota on se oma kotiseutupaikka, mutta mielellään käy sielläkin.” ”Joo tuota mullon äiti on tuolta Hämeestä kotosin – , no minun täytyy sanoa sillä tavalla että kyllä minä niin kun koen, että tämä on minun kotiseutua, vaikka minä sielläkin oon ollu töissä hetken aikaa aina siellä Tampereen seudulla, niin jotenkin se on kuitenkin aina kun sieltä tullu pois, niin se on tuntunu että nyt on tullu kotiin. Että vaikka hämäläistäkin verta on, ni ei oo kuitenkaan sinne suuntautunu.”

Väittämäpareista viimeisessä vastaajia pyydetään arvioimaan kotiseutuaan tulevaisuudessa: ”Toivon, että kotiseutuni ei muuttuisi vaan säilyisi nykyisellään” sekä ”Minulla on tulevaisuudessakin kotiseutu, mutta se on erilainen kuin nyt.” Ensimmäisessä toteavassa puheenvuorossa viitataan paikallaolijoiden ikäjakaumaan: ”me ollaan sitä ikäluokkaa, että ei tämä kyllä radikaalisti kerkiä meidän elinaikana muuttumaan.”

Keskustelu siirtyy kotiseudun muutokseen ja sen kokemiseen. Muutos tuntuu puhuttavan muualla olleita, jotka toivovat kotiseudun säilyvän sellaisena kuin se on ollut ennen heidän poismuuttoaan. ”Kyllähän ne ihmiset kokevat sillä lailla jotka ovat täältä olleet pois muutama kymmenen vuotta, he voivatvat että ku ’ei se Alajärvi enää oo yhtään sellanen niin ku se oli ennen’ – – mutta kai me jotka täällä ollaan, ni sehän on tosiasia ja meidän on uskottava, että kotiseutu tulee tulevaisuudessakin muuttumaan, ja se on mejän kotiseutu. Se on ollu tämä tilanne aina, siin on tietty muutos ollu jatkuvasti, mutta sellaset jotka kuvittelee että tuloo sellanen joka on ollu kirkonkylästä pois kolomekymmentä vuotta, ni ne sanoo että ’hyvänen aika ei oo enää Salon ravintolaa siinä ja ei oo lottakioskia’. Ja tällä lailla, että onneks kirkko on sitten ainut että siihen saa jonkinlaista kiinnitystä.”

Erityisesti muutos ilmenee rakennetussa ympäristössä. ”Mun mielestä tällä polvella nykyään ja meitä nuoremillakin, on melkonen vastuu siitä, että ne kartottaa ja ne niinku miettii, että mikä on semmosta mitä säilytetään. Ja mikä taas on semmosta mikä muutetaan, jota elämänmeno vaatii tai tuota...jota on mahdoton säilyttää enää niin ku konkreettisena tuossa olemas, vaan kenties kirjallisuudessa ja valokuvina ja niin edelleen. Että kyllä nykyelämää elää pitää, mutta kaikkea ei saa hävittää. Mä itse olen rakennuskulttuurista kiinnostunu, mitä vanhemmaks tulee niin sitä enemmän

– – sitten tähän rakennuskulttuuriin perehtyny. Ja niinpä puuhannu sitten Alvar Aallon vanhojen rakennusten kanssa nyt ja koittanu niitä sitten saada sillä tavalla, niitä hankkeita eteenpäin, että niistä ne arvokkaat säilyy, joita meillä on vuodelta 1919. Aallon ensimmäinen rakennus nuorisoseura ja sitte parhaillaan on menossa tuon Villa Väinölän entisöinti, joka on vuodelta 26, jonka Alvar on veljelleen Väinölle suunnitellu. Että pitää niin kun miettiä se, mitä säilytetään ja miten siitä tulee sitten aina semmonen köppäsen tuntunen poliittinenkin kisa, kun niitä väännetään, että onko tämä säilyttämisen arvoinen vai ei.”

Vanhan rakennuskannan säilyttämisessä esimerkiksi nostetaan esiin Saksa. ”– – minä oon jonkun verran liikkunu Saksassa ja mä oon ihailtu tuota niitä kaupunkinäkyymiä, että siel on vanhoja rakennuksia ja ne on todella säilytetty, ei oo tehty tilalle tuota jotain laatikkomaista markettia. Ne on siellä, siellä ja tuota, eikä se oo kehitystä ainakaan haitannu siellä. Saksa on kehittyny maa ja siellä kaikki menee hyvin eteenpäin, vaikka siellä on vanhoja rakennuksia.

Vanhat valokuvat kertovat kotiseudun ajallista muutoksesta ja kerroksista. Kuullaankin pari puheenvuoroa kotiseudun rakennusten ja elämänmenon kuvaamisesta: ”– – paljon kuvannu tuota alajärveläisiä, varsinki tuosta keskustasta, kirkonkylästä niitä vanhoja rakennuksia. Mä oon siinä aina katellu tuota niitä kuvia, että tuokin rakennus ois voinu säilyttää, ja se ois mukava nyt katella. Jos ois saanu siinä olla. Eikä se siihen jääminen ois vieny tältä kehitykseltä mitään tilaa.” ”Minä 80-luvulla tein semmosen kuvaparin, mustavalkosen kuvan siis 20-luvulta, ja sitten 84 seuraava kuva samasta rakennuksesta tai samasta paikasta semmosen kuvasarjan, ja se oli näytillä Alajärvelä.” ”Taidekammari”, täsmennetään. ”Kyllähän siellä nyt on kuvia nytkin taas – – justii tuosta hautausmaasta tuli, viis-kuus vuotta sitten oli niin synkkä joulunaika, maa oli musta, ja siinä joulun ja uudenvuoden aattelin että mitä minä teen – – Ja tein yli 300 hautajaiskuvaa. Ja sen jälkeen kävin moittimassa sitten hautausurakoitsijalle, että liian pienellä kirjoituksella laitettu kukkalaitteisiin nimet, en mä tienny ketä ne on kato.”

Kotiseudun muutosta koskien kuullaan liikennöinnin kehityksestä kertova muistikuva monen vuosikymmenen takaa: ”Joo se tuota, se on hyvä että säilytetään vanhaa, mutta ite tälle kehityksellehän me ei tuota maheta mitään, sillä me elämme kehityksen mukana. Minulla on ensimmäinen muistikuva vuodelta 1927 – hämärä mutta muistan kuitenkin – ja tuota silloin oli aika jollon hevoset liikkui vaan tiellä ja sitten ku mä olin vähän

isompi poika niin, kun tuota, me asuttiin aika lähellä maantietä, ku nähtiin että auto tulloo – sillon pyydettiin kahtomaan, että voi nyt siellä menee autoa, automobiili, että minä vielä tein siinä joka päivä sellasen 2,5 kilometrin lenkin ni minä aina mietin, että ku sen aikana tulloo toista sataa autoa, kulkoo. Että on tämä elämä muuttunu. Mutta sille me emme voi mitään, mutta se mitä me voimme säilyttää, johon ei vaikuta kehitys, niin se pitää säilyttää, mutta kehityksen mukaan me joudutaan elämään.”

Seuraavana kuullaan kertomus eilispäivän nuorisosta. *”Tuota, semmonen että kyllä se aika muuttuu. Minä muistan kun oltiin semmosia pikupoiikia ja naapurin tarkkailijakarjakolle ostettiin mopo, ni sehän oli...mehän juostiin yks päivä sen mopon perässä ku se ajo sillä, isäntä kylläkin, ei karjako ajanu, mutta nii katottiin ku se ajo sillä, ja ihan joka paikassa missä se sillä ajo, se oli niin ihmeellistä. Että mä uskon että tämän päivän semmoset kymmenvuotiaat ei kyllä mopon perässä juokse enää.”* *”Ei istu ku tietokoneen ääressä”,* todetaan. Se, mikä yhdistää esimerkiksi nykypäivän ja eilispäivän nuoria miehiä, on kiinnostus tekniikkaa kohtaan. *”Nykyajan nuoret miehet puhuu paljon autoista ja sen semmosista, ja isä sano ku he oli nuoria poikia ja kokoontu tuohon risteykseen sitten sen risteystolpan viereen ja kaikilla vaan oli – – eikä kaikilla ollu ees polkupyörää. Mutta ne puhu siitä polkupyörästä ja sitte muistan aina kun isä sano, että se yks poika sano, että siinäähä on Olympia-kappa tuossa pyörässä. Se oli iso asia. Se oli vähän parempi kappa se polkupyörän kappa ku se oli Olympiaa.”*

Osion lopuksi kuullaan vielä hauska tarina siitä, kuinka kotiseudun tuttuus ja jatkuvuus voivat liittyä yhteen henkilöön. *”Setä oli Amerikassa tuota, mä vielä sen sanon että tuota – – olikohan se noin 40 vuotta yhteen menoon, ja sitten tuli käymään Suomessa, ja sanoi että kyllä täällä nyt on ihmiset ainaki muuttunu. Mutta kyllä oli mukava ku Mantan Aimo oli ihan saman näkönen ku hän lähti tuota Amerikkaan. Mantan Aimo oli semmonen vanhapoika, joka oli hyvin säilyny, ihan vanhuuteen asti, ja tuota ei ollu perhe kuluttanu, ni tuota – – mutta se on nyt – – se on nyt ihan saman näkönen ku 40 vuotta sitten lähti Amerikkaan.”*

ALAJÄRVI KOTISEUTUKYSELYN VALOSSA

Työpajan keskeinen vaihe on koko Järvisseudun alueella tehdyn kotiseutukyselyn tulosten läpikäynti yhdessä osallistujien kanssa. Ensinnä tilaisuuden juontaja esitteli, miten kysely on toteutettu ja mitkä olivat kyselyn keskeiset tulokset. Erityisesti paino-

tettiin, että kysely on lähetetty satunnaisotannalla valituille henkilöille koko Järvisseudun alueella. Työpajan juontaja kertoi, että kyselyvastauksissa korostui koko Järvisseudun alueella luonnonympäristö sekä alueen henkinen ja sosiaalinen ilmapiiri. Juontaja nosti vielä erikseen esiin sen, että rakennetun ympäristön kohteita oli koko kyselyssä mainittu suhteellisen vähän, vaikka esimerkiksi käynnissä olevassa Alajärven työpajassa oli jo keskusteltu rakennetusta ympäristöstä varsin paljon. Työpajan osallistujille esitetäänkin kysymys, miten he tulkitsevat kyselyn vastauksia.

Paikallaolijat alkavat miettiä, minkä vuoksi rakennuskulttuuri ei ole ollut kovin vahvasti esillä kyselyvastauksissa. Kuullaan esimerkkinä tarina eräästä rakennuksesta. *”No siihen on yks vastaus, mun mielestä, että kun niistä ei oo mitään hyötyä. Ni tämä...meillä pitää aina olla jotain hyötyä, jottain tuota niin pientä, mää kerroin tuossa kotikylässäni, siinä oli – – yks taiteilija, Aira Niemi-Pynttäre, joka on nyt kuollu jo, ja sen kotipihaan piirissä oli vanha rakennus, joka on minun tietämäni mukaan – Aira ainakin väitti niin – Pynttärin vanhin rakennus. Ja se on niin vanha, että se on ollu savupirttinä, sitten se on ollu saunana, sitte siellä on Karjalan siirtolaisia, siellä, noh tämä kävi hyödyttömäksi tämä rakennus ja kaikki oli sitä mieltä, että pistetään se maan tasalle, mutta Aira yksin niin löi vastaan. Ei ne ruvennu sitä purkamaan ku Aira ei antanu, mutta se rappeentu joka vuosi, kun siitä oli kattokin menny. No se tuli mun puheille, että ’kun sä oot noita puutöitäkin tehny, niin ekkö sää rupeais tuota niin, tekemään siihen ees katon?’ Ja se sai mut ylipuhuttua ja niin mää tein siihen katon ja oven ja vähän koitin vanhaan malliin laittaa. Aira oli niin ilonen että nyt on tuokin pelastettu. Ja siinä se on! – – No eihän tuosta rakennuksesta oo kellekään mittään hyötyä, se on totta, mutta se on Pynttärin vanhin rakennus, jolla on tosiaan niin vanha historia, että se on alun perin savupirtti.”*

Kuullaan myös toinen kertomus aitasta, jonka hirret pääsivät uusiokäyttöön saunaksi. *”Kylhän sitä olis tarpeen monta rakennusta ja monta paikkaa säilyttää entiselleen, mutta – – se on tämä kustannusasia ja raha joka siinä, kannattavuusasiat jotka siinä tulee väliin, ja tuota mulla on yks esimerkki siitä, että tässä kirkonkylässä missä nyt on tämä Aallon suunnittelema kunnan toimitalo, niin siin on ollu semmonen aitta, jossa hirressä on vuosiluku 1736. Ja se sillonen omistaja pyys, että jos minä purkasin sen – – kunnan talo tehä tähän, että pantas ne hirret säilöön, no näin minä tein... Ikosen Olli sen sitte purki ja pantiin tuonne Kana-harjun tien varteen kasa ja muovi päälle. Ja sitten*

siitä meni pari vuotta, niin tämä omistaja soitti mulle, että 'et sinä ostas niitä hirssiä?' Hirssiä, no ei mulla nyt erityistä tarvetta ollu – – no minä sitte sanoin että sama se on, ja niin minä ostin, mutta minä en vieläkään tiennyt sen käyttötarkotusta. Mutta mul on tossa Pyhälahdessa Vimpelin puolella Lappajärven rannassa mökki, ni minä tein siitä savusaunan. Ja se on erinomainen sauna – – vielä se tärkeä asia, että kun minä tätä Onni Niemeä, edesmennyt Niemeä, joka oli syntynyt ja kasvanut tässä ihan siinä vieressä, ni se sano että se on ollu tuota semmosessaki tarkoituksessa, että ku Alajärvellä on ollu näitä hautauksia, ni siel on jouduttu niin kun Möksystäkin 35 kilometriä tuomaan vainajaa, ni ne on tulleet jo edellisenä iltana, ja sitä on käytetty myös sitä aittaa Niemen kertonan mukaan, sitten seuraava aamu ku on ennen Jumalanpalvelusta, no sitten pappi siunannut ne siinä, ja joku sitten mulle sano, että kummitelee – ei siinä mitään, minä pimeässä siellä lauteilla makaan, mutta ei sieltä kuulu mitään. Se on joka tapauksessa, minä oon erittäin tyytyväinen, että siis se – ne oli hyvät hirret, ja että sille nyt sitten saahaan, saahaan käyttö. Paljon parempi jos siel ois löydetty semmonen paikka, jossa se ois ihan ollu samanmallisena, mutta tottahan sitä joudutaan toiseen tarkoitukseen laittamaan, niin se muuttuu, mutta kuitenkin se nyt ainakin on eteenpäin, en osaa sanoa kuinka kauan.”

Kotiseutukyselyn tulosten läpikäynti jatkuu karttavastausten analysoinnilla. Työpajaan osallistuvilla näytetään niin sanottuja lämpökarttoja, joissa yksittäiset kyselyvastaukset yhdistyvät laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Kerrotaan, että karttapohjaan on yhdistetty kaikki kyselyvastaukset. Kun yksittäiset pisteet on tuotu samaan karttapohjaan, voidaan havaita Järvisuudun alueen asukkaiden eräntäisiä kotiseutukokemusten tiheyttä. Kartan äärellä käytävää keskustelua pohjustettiin myös sillä, että tilaisuuden juontajat kiinnittivät huomiota muutamiin kartassa selkeästi näkyviin seikkoihin. Mainitaan, että vastaajat ovat tehneet merkintöjä järviin, erityisesti Lappajärveen ja myös Alajärveen. Myös Luoma-ahon kylän kohtaan on kertynyt merkintöjä.

Ensimmäisenä paikallaolijoiden huomio kiinnittyy siihen, että vastaukset edustavat varsin selvästi Järvisuudun alueen seitsemää pitäjää. Toinen merkillepantava seikka on, että myös Keski-Pohjanmaan puolelta Veteli ja Kaustinen ovat mukana järvisuudun alueen asukkaiden kotiseutukohteissa. Tälle mietitään selityksiä. ”Kyllä siinä mulle tulee ensimmäiseksi mieleen, että siinä on seitsemän järvisuudun pitäjää. – – aika lailla tarkkaan. Jopa Korttesjärvin on siellä kourattu mukaan. Ja tuo-

ta, en tiä sitten, ku se menee Veteliin, pistää tuo yks sarvi tuolta, että mikä siinä mahtaa olla. Mutta tuota, mitä mä oon vanhoja ihmisiä kuunnellu, niin Veteli oli yks paikka missä alajärveläiset liikkui, liikkui jos ei muuta niin tekivät töitä ja kuokkivat peltoja siellä. Tai jotain tällaista. En tiä sitten, onko tämä syynä siihen, mutta seitsemän järvisuudun pitäjää on aika lailla voimakkaalla värillä.” Eräs keskustelija hauskuuttaa muita paikallaolijoita kertomalla vanhempiensa tarinaa. ”Niin kyllähän se on kato, isäkin haki akan Kaustiselta ni kyllähän se siellä näkyy.”

Paikallaolijoilta tiedustellaan, yllättääkö vastauksissa jokin vai näyttävätkö ne odotusten mukaisilta. ”Ei yllätä – – vahvistaa nyt näitä asioita, joita me on käsitelty. Eli vahva kotiseututunne, tuntemus, ja halu pysyä. Tai tämmönen pysyvä asuinpaikka, ja sitä se vahvistaa, ei se oo rikkiäinen ollenkaan tuo tuossa ainakaan.”

Lämpökarttakuvasta kuitenkin huomataan: ”yksi nystyrä Kauhajärven kohalla.” Tässä yhteydessä keskustelu kääntyy siihen, että Järvisuudun alueen asukkaiden kotiseutu ei näyttäisi ulottuvan Kauhavalle asti. ”En tiä olisiko sillä merkitystä, että kauhavalaisethan ei oo pitänyt järvisuutua oikein minkäänlaisena, että siit on hyvä esimerkki sellanen, ku mä olin tuolla Tampereella aikanaan töissä, ja sattu sitten Kauhavalta mies – – ni sit vaan kysyin, että mistä päin sä oot kotosin, hän sano että: 'mä oon Kauhavalta', ja sitten kerroin että mä oon Alajärveltä ja sitten tuota kysyin, että ootko sä käynyt Alajärvellä. Sano, että Kauhavalta tavattiin sanoa aina, että: 'tapanko itteni vai meenkö Alajärvelle'.”

Kuullaan toinenkin sananpars: ”Kauhavalta kauppiat ja Alajärveltä kerjäläiset”. Keskustelu kauhavalaisien ja alajärveläisten keskinäisestä suhteesta jatkuu. ”Alajärvi sai hiukan huonoa mainosta sillan pöytä-aikana, kun tuota Alajärvellä oli tietysti, täällä oli köyhyyttä paljon – – Alajärvi oli läpikulkupaikka, ne tuli tuolta itäpuolelta kaukaakin, ja aina kun ne meni Lapualle, nii se tie tuli Alajärveltä, ni ne aina käsitti että se on alajärveläinen. Ja minulla on vaimo Lapualla, niin minä sain niin kokea kun ei ne tuota minulle sitä suoraan sanonu, mutta sitten ku ne ens kerran kävi Kurejoella, ni ne sano että: 'eihän tämä mikään kerjäläisalue, tää on samanlaista maakuntaa ku Lapuakin', että tuota silmät aukenivat kun kävivät, mutta tuota, se oli se justin ennen sotia, ne kovat pulakaudet niin se sai semmosen maineen, niin kerto meidän kirkkoherra Veikkolakin, että kun se haki tänne Alajärvelle ja pääs kirkkoherraks, yks Lapuan kovettu isäntä sano että: 'mites sää nyt sinne nälkäisten pitäjään menit kirkkoherraks?'”

Keskustellaan siitä, että erään paikallaolijan vaimo on Lapualta. ”Mutta niin jotkut lapualaiset keskusteli sitten, että miten se otti Mustamaan takaa – – tuli vaimon tietoon siellä ku me oltiin kihloissa, keskustelivat, se toinen sano toiselle että: ’voisitko sää kuvitella että sää miestä ottasit Mustaamaa kauempaa?’” Kerrotut tarinat naurattavat paikallaolijoita. Vielä kerrotaan yksi sananparsa: ”semmonenhan sanontaki on että: ’ei meillä pulasta tieretä, sano Alajärven tyttö ku Kauhavalla kerjuulla kulki’.”

Sananparsista siirrytään kohti nykypäivää ja pohditaan, miten suhtautuminen Järviseluun on Härmänmaalla muuttunut. ”Sitä ei ehkä siihen aikaan hypätty, sieltä Kauhavalta ei oikeen monella oo varmaan vaimoo. Nyt on Lapualla kyllä mielialat muuttunu paljon, Alajärvi on saanu paljon hyvää mainosta, ja minulla on siinä aika paljon niitä tuttuja niin sitä sanotaan että aina, aina sitä jotakin hommataan, aina on lehdessä juttua ja tuota, sehän on kehittyntä aluetta, tilanne on niin kun tänä päivänä täysin muuttunu.” Silti paikallaolijat pohtivat, voisiko karttavastauksissa ilmenevä selvärajainen erottuminen Kauhavasta kuitenkin johtua historiallisista seikoista: ”se selittyy näistä asioista paljolti.”

Karttavastauksista erottuu myös varsin selvästi se, että kotiseudun raja on hyvin selkeä ja jyrkkä Pietarsaaren suuntaan. ”Joo se on kieliraja”, huikataan heti yleisöstä. Paikallaolijoilta kuitenkin tiedustellaan, miten he näkevät sen, että historiallisesti yhteys Pietarsaaren suuntaan on ollut vahva. ”Varmaan siinä elinkeinorakenne kun muuttui, kyl se tervankuljetus – – täällä hakattiin metsää, poltettiin tervaa ja kuljetettiin rannikolle, ja kun maanviljelys ja muut elinkeinot voittivat tai vallottivat alaa, niin sitten se muuttui, se oli ehkä se sitten.” Kielikysymystä pohditaan pidempään. ”Eihän vanhaan aikaan – – ei siinä oo ollu mitään kielirajaa, Pietarsaaren kirkossa on saarnattu suomeks ja Lappajärven kirkossa suomeks ja ruotsiks, mutta sitten 1800-luvulla, kun tuli tämä kieliriitahomma, ni sitten rajat muodostu nopeasti, ja se jäi, siitä tuli täysin ruotsinkielinen alue, ja se mikä oli suomenkielistä aluetta, niin se jakautu sitten täysin. Ja sen teki tämä kieliriita, sillä sehän oli se tilanne et ennenhän ruotsalaiset, ruotsin kieliset hallitti koko Suomea, eihän virkaan päässy, jos ei ollu ruotsinkielinen sukunimikin, että tuota. Se oli niin kun, suomen kieli otti, ku se oli valtakieli kuitenkin, ni se otti asemansa ja se aiheutti kovan kieliriidan, ja sehän oli ihan niin kun tuolla rannikkokaupungilla. Nyt tää Vaasan tää sairaala-asiakin, niin siinäkin pikkusen on kieliriita-leimaa, että tuota näitä vielä on. – – Se oli ihan näihin päiviin, ja voi olla tänäki päivänä vähän sama tilanne.”

Keskustelu järviseludun alueen asukkaiden kotiseutusuhteesta rannikon suuntaan ei enää jatku, joten paikallaolijoita pyydetään pohtimaan suhdettaan Seinäjokeen. ”Seinäjoki on tämmösistä suuremmista paikkakunnista poikkeus. Niin ku tosiaan lapualaiset pröystäilee ja kauhavalaiset, mutta Seinäjoki on erilainen, koska se on muodostunu meistä. Siellä ei oo sellasta vanhaa Seinäjoen mahtia, joka olis perinteenä säilyny. Vaan se on se, minäki olin siellä 50-luvun alkupuolella koulussa, niin sillon ei ollu asfalttia yhtään muuten ku rautatieaseman pihassa. Ja se on nyt todella kehittyny ja se on muodostunut täysin näistä.”

Toinenkin paikallaolija tunnistaa saman asian. ”Nii se on maakuntakeskus, mutta juuri että siin ei oo semmosta asennetta näihin pienempiin pitäjiin, mitä on esimerkiksi ollu Kauhavalla ja Lapualla ja nähtävästi Ilmajoella ja sitten Kyrönmaassa. Mää siitä Kyrönmaasta muistan, minun vaimo on Ylistarosta ja sitten kun me sinne mentiin, tuota tutustuttiin niihin sitten lähisukulaisiin, ja siel on sitten vaimon [sukulainen] siellä, yksinäinen mies, ahkera mies, sitten se että: ’sanoppa nyt kuule, mistäs sitä olitkaan taas kotoosin’, minä sanoin että Alajärveltä – – sitten se että: ’taitaa ne vaan siellä mennä eteenpäin’.”

Keskustelu Seinäjoesta avaa uuden teeman, kun aletaan pohtia Alajärven näkyvyyttä koskien Alvar Aallon töitä ja vaikutusta. ”No tuota yks asia risoo, – – Seinäjoki kokoajan mainostaa lehdissä, jatkuvasti puhutaan Aallosta, mutta koskaan ei sanota, mainita, että tähän liittys Alajärvikin. Ja Alvar Aalto on kuitenkin asunu tuota viis-kuustoista vuotta kesät Alajärvellä ja tuota, se on vaan semmonen tilanne, että se on sen ajan ollu aina, kun se teki sen, oli maanmittaus-insinöörin työt Alajärvellä, ni se tuota, olivat Jyväskylässä kirjoilla, ja kun maat jäätty ni ne meni sitten taas Jyväskylään, ja taas ku maat sulii ni tulivat Alajärvelle. Että sitä minä en tiää, että onko Alvar Aalto sitten, se isä ja perhe kyllä muutti sitten kirjansa Alajärvelle, mutta minä en tiää, ku Alvar Aalto oli sillon jo ylioppilas, että muuttiko se enää Alvar Aalto.”

Mainitaan vielä erikseen, että Alvar Aalto on ollut kuusi vuotta kirjoilla Alajärvellä ja syntynyt Kuortaneella, mutta ei ole asunut Seinäjoella. ”Joo mää en tiedä muuten, mutta minua vähän risoo, kun seinäjokelaiset eivät missään tilanteessa, eihän se oo Seinäjoella tehny mitään muuta kun nyt sitten myöhemmin teki näitä, tottakai se on Seinäjoella arkkitehtinä piirtäny näitä, mutta ei se siellä ikään oo asunu.”

Erityisesti toivotaan, että Alajärvi muistettaiisiin mainita, kun puhutaan Aallon töistä. ”– – mää Hokkasen kans kerran siitä keskustelin, ja sanoin

Hokkaselle, että kyllä se hyvin tärkeä jollekin on, kun tätä Aaltoa tuodaan esiin, ni samalla aina sitten todetaan että siel on Alajärvellä melekonen suunnittelukokonaisuus. Kun ajatellaan nyt siitä, että meillä on kunnan toimitalo ja seurakuntatalo ja sairaala.” Ensimmäinen työ Alajärven nuorisoseura”. Lisäksi muistutetaan, että: ”Aaltojen isä ja äiti ja sitten äidin sisar on tänne Alajärvelle haudattu. Täällä on sukhauta.”

Todetaan, että vuosikausia on tehty työtä sen eteen, että myös Alajärvellä oleva Aallon tuotanto muistetaan mainita. ”Vuosi sitten minä olin Alvariania-yhdistyksen matkalla Viipurissa, jossa tuota, tämä uusi kirjasto, siellä avattiin – – entisöinnin jälkeen – – siin oli muuten Suomi, Suomen valtiokin antanu Halosen aikana – – siin oli mukana, vetäjänä täältä Seinäjoelta tämä valtiopäiväneuvos Markus Aaltonen ja sitten – – pidin pitkän esitelmän Alvar Aallon tuotannosta Alajärvellä. Että kuinka meil on todella sitä varhaisinta tuotantoa, on tätä klassista ja sit on tätä funktionaalista. Meillä on siis ne juuret siellä ja kaikki, tällä lailla, avasin kyllä mielestäni niiden silmät ja sitten toivotin tervetulleeksi ja ne lupasivat tulla tekemään retken tänne oikein, että täältä sit oikein opastettas.”

Alvar Aaltoon liittyen kerrotaan pari muistoa arkipäivän kohtaamisista Aallon kanssa ja kuvailaan hänen persoonaansa. ”Minä olin nuori mies ni kyllähän minä muistan, että Aalto kulki täällä kesäaikaan, – – . Meil oli kauppa ja mä olin siinä kaupassa sitten puotipoikana ja kyllä mä tiesin, että nyt se tuloo multa ostamaan tuota, ja sitten kysyin että mitä sais olla, ni – – se osti sinistä Fazerin suklaata.” ”Ennen sotia se kävi joka kesä Kurejoella, se oli sieltä se... Rottala eli sanottu Sorvarin majataloksi – – Niin niil on tässä Alajärven rannassa Villa Flora. Ja se kävi aina kahtomassa tuota siellä, se vaan, että ne vanhat miehet – – vähän ihmetteli, että miten siitä tuollainen kuuluisuus on tullu, ku se oli sellanen vähän pahankurinen.”

Keskustelu siirtyy toviksi Villa Floraan. ”– – alajärveläiset ei oikein tiiekkään, että tosin tämä Aallon perikunta omistaa vielä Alajärvellä ainakin yhen kiinteistön. Se on tämä Villa Flora Pynttärin rannassa – – Täytyy vielä sanoa näin maallikkona, että joka on niin ruma että se on oikein komea.” Keskustelu kääntyy Villa Floran kantatilaan ja omistussuhteisiin. ”– – se oli siitä Väliahon, mutta sitten tuota, mä tunsin tämän Aallon pojan, tämän Hamilkarin jonka kans me paljon käytiin metällä metsästelemässä, ja se kerran soitti minulle tämä Alvar Aalto ite, ja sano että tuota kun meillä on sen mökin omistussuhteet hoitamatta, että eikö, enkö minä lähtis siitä selvittämään, että

sais sen – – minä sanoin että no tuota, teillähän on nyt käytettävissä lakimiehiä, ni sano että joo mutta minulla on nyt semmonen, ja oon nyt saanu semmosen käsityksenkin että tämmösellä maallikolla, joka tuntee paikkakuntaa, ni se on tässä asiassa paras asiantuntija. Ja tuota no, minähän sitten lupasin yrittää ja keskustelin Väliahon perikunnan kans siitä ja sovittiin sitten niistä ehdoista, että – – ja se lohkottiin ja en ees muista mikä sen nimeks tuli – –.”

Alvar Aaltoa koskien mainitaan vielä talvi- ja jatkosodan muistomerkki sekä Aaltojen sukhauta. ”Ja täällä Alajärvellähän on Aallon suunnittelema tämä talvi- ja jatkosodan muistomerkki ja sitten sukhauta, vaikka Aalto itse ei oo tänne haudattu, mutta paljon sukua on. Että juuret on niin kun tavallaan siinä mieles hautausmaalla.”

Tilaisuuden juontaja palaa vielä lyhyesti Seinäjokeen ja kysyy, onko paikallaolijoilla sellainen tunne, että Seinäjoki on heidän maakuntakeskuksensa hieman samaan tapaan kuin Helsingin voi ajatella olevan meidän jokaisen pääkaupunki. ”Ei oo”, vastataan reippaasti. Seinäjoki näyttäytyykin nyt aiempiin puheenvuoroihin nähden kielteisemmässä valossa: ”se on vähän tuota niin sellanen niin ku punanen vaate tuo Seinäjoki, ku se imee kaikki palvelut täältä sivupitäjistä.” Väliin todetaan lyhyesti Seinäjokeen liittyen, että: ”se on Lakeuden Risti” ja jatketaan palveluiden keskittymisen parissa. ”Näähän [palvelut] pyöris vallan, mutta se [Seinäjoki] haluaa kaikki itelle, verotoimistot ja kaikki viiään. Kyllä mun mielestäni – – tässähän puhuttiin, oisko 10 vuotta aikaa sitten ni hajajottamisesta. Ni minkä takia nyt sitten imetään kaikki samaan paikkaan? Sen takia Seinäjoest ei välitetä yhtään mittään.”

Karttavastauksia käsittelevän osin alussa ensimmäisenä kommenttina nostettiin esiin Keski-Pohjanmaan suunta. Nyt aiheeseen palataan ja pohditaan, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että erityisesti Veteliin ja Kaustiselle on merkitty kotiseudun kohteita, mutta ei niinkään muualle Keski-Pohjanmaalle. Ensin arvellaan, että: ”kansanmusiikkijuhlat, Kaustinen?” ”Nii onko kulttuuri vaikuttanut, ja musiikki, kansanmusiikki? Ei se niin pitkälle oo.” Tämän jälkeen selitystä tarkennetaan sillä, että etenkin Vimpeliläisillä on yhteyksiä Kaustisille. ”Mut sitten Vimpelistä jo – – ku siel on paljon sukua, mul on ainaki Kaustisella. Ja Vimpelistä samaten, Kaustisille.” ”Lappajärveltä on. Se on noista, Alajärveltä ei niinkään.” ”Siel on Vimpeli varmaan joo”, todetaan. Vastaajat eivät siis kiistä Alajärvenkään näkökulmasta kotiseutukokemusten yhteyttä Järvisseudulta Keski-Pohjanmaan suuntaan. Samalla havaitaan, että

kotiseutukohteiden raja on varsin jyrkkä myös Keski-Suomen suuntaan.

Osion lopuksi käsitellään Alajärven asemaa aluerakenteessa ja aluekeskuksena. Ensimmäinen puheenvuoroista keskittyy palvelurakenteeseen: ”niin tuota maantieteellinen, sen verran kattelin karttaa taas, että tämä Alajärvi on tulevaisuuden keskuspaikka, ja nämä on nyt, nämä ympärillä alueet, nehan käyttää Alajärven palveluita valtavasti. – Alajärvi on nimenomaan kaupan ja palveluiden ja kulttuurin keskus nykyään. Sitten Seinäjoki taas muodostaa oman vaikutus, sil on oma vaikutusalue, joka ei ehkä ulotu juuri aivan Alajärvelle asti välttämättä joka asia.” Toisessa puheenvuorossa muistellaan Alajärven nostamista alueidensuunnittelussa kauppala-tasoon ja sen aiheuttamia reaktioita naapurikunnissa. ”Vaasan läänin seutukaavaliiton hallituksessa – tehtiin keskusverkkosuunnitelmaa sitten, ja siihen asti oli, sillonku oli Etelä-Pohjanmaa seutukaavaliitto, ni oli tehneet nämä keskuksen painopisteet – Alajärvi, Vimpeli, Lappajärvi ja Korttesjärvi. Kaikki oli saman tasosia. Ja nyt kun se tuli, tuli sitten tuolla seutukaavaliitos – Kansanahon Esko sitä hoiti tätä tutkimusta, ja siinä sitten nostettiin Alajärvi kauppala-tasoon siinä keskusverkossa. Se oli kuvaavaa sitten ku tämä julkastiin Ilkassa, ni siin ei mennä monta päivää ku mä sain tota Vimpelistä äkäsen soiton, ja tuota Lappajärveltäki, että mitä eroa Alajärvellä siihen on? No minä sanoin että noh, ainakin semmonen ero on, että meil on väkeä enempi, ja sitten meil on syntyvyys-promille 19, elikkä 19 lasta tuhatta asukasta kohti ja tuota teillä se on 14 tai 15, ni me tätä tulevaisuutta siinä sitte samalla katotaan.”

Mietitään vielä Vimpelin ja Alajärven yhdyskuntarakennetta sekä Alajärven asemaa Järviseudun kuntien keskuudessa. ”Mul on semmonen käsitys, että jos ois ollu Vimpelissä yhtä paljon asukkaita ku Alajärvellä, ni tuota se keskus ois varmasti Vimpelissä eikä Alajärvellä – mutta tuota se menetti Vimpeli sen asemansa, se oli sodan jälkeen semmonen teollisuusalue, siel oli 6–7 suksitehastaa, joka tietysti sitten heikenti, kun suksien menekki loppui, niin tulihan sitte Rannilaa ja muuta tilalle, mutta se oli väkipohjaltaan niin pieni, ja taas Lappajärvellä olivat taas sitten siitä, että ku he on emäseurakuntaa, ni se on tämä järviseudun keskus. Ja tämä on vähän risonu tämä, tähän päivään asti, näitten pitäjien välillä, koska Alajärvi tosiaan oli tosi näihin Vimpeliin ja Lappajärveen nähän ni – toinen puoli pitäjää oli varsin köyhää seutua. Minä tapasin Tanskassa Jyllannissa, mä oletan et se oli vimpeliläinen – se yhtäkkiä tuli että jaa, mites alajärveläinen tänne on eksynyt?”

– se sano, että. ’eihän Alajärvellä oo muuta ku halla, nälkä ja kuolema’ – se tuns paikkakunnat niin hyvin, ni minä arvasin että se oli vimpeläinen. Mutta ei suostunu sanomaan.”

”Vimpelin eduksi on vielä todettava se, että siellä on vielä 80-luvulla ollu taajamaväestön osuus ylivoimaisesti suurin. Ku muissa järviseudun pitäjissä.” ”Joo sillon ku me haettiin Alajärvelle kauppala-oikeuksia, joka sitten raukeskin sillä, että niitä kauppaloita ei enää tehty. Ni sillon muun muassa tämä oli yhtenä jarruttavana tekijänä, virkamiesten lausunto, että siel on taajamaväestön osuus vähäinen. Mutta sen sijaan Vimpelissä se on ollut korkea, siel on teollisuutta myös ollu, on teollisuuden suhteen edelläkävijä, suksitehtaita on viisikin kappaletta, vaikka niille, meidän alajärveläiset viitsäilevat, että niistä sitten neljä palo.” ”Suksitehtaiden joukkopalo”, huikkaa eräs keskustelija, mikä huvittaa suuresti paikallaolijoita.

KOTISEUDUN KOHTEET ALAJÄRVELLÄ

Seuraavana työpajan osallistujille näytetään kotiseutukyselyyn vastanneiden alajärveläisten avoimet vastaukset ja kommentit, joiden pohjalta käydään työpajassa keskustelua. Tilaisuuden juontaja lukee ääneen muutamia vastauksia ja nostaa esiin muun muassa vastaajille tärkeitä luontokohteita. Myös erikseen mainitaan, että esimerkiksi Luomaahon kylä on noussut vastauksissa selvästi esiin aktiivisena kylänä. Sen sijaan Alajärvelläkään rakennettu ympäristö ei ole muutamia yksittäisiä rakennuksia lukuun ottamatta esillä. Esimerkkinä käytetään sitä, että yksikään alajärveläinen vastaaja ei ole maininnut kirkollisia rakennuksia kotiseutunsa tärkeimpänä kohteena. Tästä halutaan kuulla paikallaolijoiden mielipiteitä.

Ensimmäinen kommentoija toteaa, että: ”kuukaan ei oo seurakunnan jäsen enää.” Arvellaan kuitenkin, että esimerkiksi juuri kirkko on niin itsestään selvä kotiseudun kohde, että sitä ei sen vuoksi ole nähty tarpeellisena mainita. Avointen vastausten perusteella arvellaan myös, että kyselyn vastaajat olisivat keskittyneet tietyille Alajärven alueille, kuten Luoma-aho tai Saukonkylä: ”kun tuntuu ettei oo kovin Alajärven keskusta ja Kurejoen ja Hoiskon vastaajia ollenkaan, sieltähän tulis valtavasti tietoo näiltä vanhimmilta alueilta, mutta ei oo varmaan kukaan vastannu.”

Kyselyyn vastanneiden melko niukkasanaisia ja lyhyitä vastauksia kummastellaan. Hämmästellään myös sitä, että yleisesti tunnettuja matkailukohteita ei ole mainittu vastauksissa. Muistutetaan, että kyselyyn ovat vastanneet satunnaisotannalla valitut henkilöt, jolloin tarkoituksena on ollutkin, että he

edustaisivat kaikkia alajärveläisiä, ja täten myös niitä, jotka eivät välttämättä ole lainkaan aktiivisia kotiseutuasioissa. Lisäksi vastaajia on pyydetty miettimään henkilökohtaisesti tärkeiksi kokemiaan kotiseudun kohteita ja asioita, jolloin ne saattavat olla hyvinkin toisenlaisia kuin yleisempää historiallista tai matkailullista arvoa sisältävät kohteet. Sen sijaan työpajoihin on pyritty kutsumaan henkilöitä, jotka pystyvät tarkastelemaan omien kotiseutukokemustensa ohella kotiseutua myös yleisemmin. Samalla pohditaan, että esimerkiksi Luoma-ahon nouseminen esiin vastauksissa voi aidosti kertoa siitä, että se on nykypäivänä monelle tärkeä kotiseudun kohde joko asumisen tai työnteon kautta.

Luoma-ahoon liittyen eräs paikallaolija kertoo lyhyesti oman sukunsa historiasta: ”minulle Luoma-aho on tuttu, minun äitini on sieltä syntyjään ja olin pikkupoikana siellä paljon, ja sitten oikeastaan – kaikki minun sukua, isältäni on mennyt sinne sisko naimisiin ja vaarilta meni kaks siskoa, ennen ku ne muutti sitte Ameriikkaa. Paalijärveläiset ja luomalaiset oli niin keskenään sekottunu.”

Seuraavana muistellaan tehtyjä kotiseutututkimuksia ja perinteenkeruuta eri vuosikymmeniltä. Kertojalle on erityisesti jäänyt mieleen aineistoon tutustuttuaan se, kuinka tärkeää on ollut yhteishenki ja keskinäinen avunanto. ”Mutta tuota, kotiseutututkimus-retkikunta, eteläpohjalaisen osakunnan toimesta – oli kohan se nyt vuonna 57, jota johti tohtori Aulis Ojajärvi, ja oli sitten majottuneet tänne, sinne koulun tiloihin, ja siel oli näitä pohjalaisia tuota, nuoria ylioppilaita – edesmennyt Reijo Kaikkonen, joka oli siis sitä ikähuokkaa, ja haastattelivat näitä ihmisiä. Ja sitten oli professori Erkki Ala-Könni, joka teki joskus tuota, 70-luvulla Tampereen yliopiston kansantieteen laitoksella haastattelun. Ja sitten vielä Jaakko Männistö, alajärveläis-syntynen mies – Tampereen yliopistolla kävin, ja tuota ne näytti sen listan, mitä esimerkiks niillä on niitä haastateltajia siellä, ni mä tein niille luettelon, ja sitten sanoin sille Jaakolle ku se oli minun ikäkaveri samasta kylästä, ni minä sanoin että kuule saisikko sää näistä C-kasetin. No joo, se teki, mul oli sillon nelisenkymmentä C-kasettia, jois oli kaksikin haastattelua hyvin useissa, ja mää niitä sitten kuuntelin, kun mää ajelin ja kyllä sen joutuu sanoo, että sieltä vanhemmasta päästä, mikä oli siinä ensimmäisiä, jotka sitten minun mielestäni tuntukin jo niin kun vieraammalta, niin kyllä niillä tämä kotiseutuasia, kyllä se oli niin kun kovin tärkeä. Kyllä ne olivat kiintyneet ja kehuvat, että kyllä meillä on vaan ollu mukava kotipaikka – Siel oli mielenkiintoisia kertomuksia. Oli sotahistoriaa, ja tuli 30-luvun pulasta, ja kaikkea, mutta siellä tuli esiin se miten tärkeä kyllien ja

naapureiden yhteishenki on. Sillon kun oli vaikeaa. Niin se tuli monissa haastatteluissa esiin, niin ku se on tänä päivänä, mutta sillon ku elämä on ollu ahdasta, ja on ollu puutetta, ni sillon tämmönen sosiaalisuus ja avunanto on niin ku suuresti merkityksessä.”

Lisäksi kerrotaan murteenkeruusta ja Alajärven murteesta tehdystä tutkimuksesta, jonka keskeisen informantin elämänvaiheista on paljastunut, että hän on asunut usean eri murteen vaikutuspiirissä. ”Niin tämä seinäjokelais-syntynen professori Tuomo Tuomi, joka nyt on jo edesmennyt, niin hän teki sitten tuota myös tästä Alajärven murteesta tutkimuksen, mutta siinä on yks, jotkut sitten näistä sano, että ei tämmöstä oo ollu Alajärvellä, ja siinä on nyt käynyt sillä lailla, että sen tärkeä tietolähde mitä se Tuomo haastatteli, oli semmonen Hulda Karhu -niminen, jolla oli hyvin paljon vanhaa sanottavaa. – mää on tutkinu sen Huldin historian ensin, se oli tuota Möksystä syntynyt, oli mennyt 15-vuotiaana Karstulaan piiaks, ja sitten meni 25-vuotiaana Lapualla piiaks, ja meni lapualaisen miehen kans, Jaakko Karhun kans naimisiin. Sitten ne tuli sinne Paalijärven kylään, jossa niille tuli, tenavia syntä ja perhe oli, mutta ne oli jäänyt siltä nuoruuelta semmosia sanontoja, jotka oli meille vieraita. Mutta ei se mitään, oli kuitenkin hyvä, että on tullu talteen.”

Murteeseen liittyen todetaan, että: ”sehän oli niin lähellä tuossa, muuttuu murre, Menkijärvellä pikkusen etteenpäin, sitten rupeaa tulemaan jo ihan erilainen murre.” ”On se, tulee lapualaisuutta siinä vastaan”, todetaan.

Eräs paikallaolija kaipaa Pyhävuorta. ”Nii ja siin ei ollu mainintaa oikein Pyhävuoresta ollenkaan siinä, sieltä on valtavan hyvät näkymät ja siinä on viitotettu patikkareitti ja kato siel on isoniemelmäisten kirkkoreitti, menee Kaartusen kautta kirkolle, hevosella kulkivat.” ”Ja siitä me kulettiin lapsena aina Kaartuselle sukulaisille, kävellen. Pyhävuoren läpi”, mainitsee toinen keskustelija.

Tilaisuuden juontaja tiedustelee, onko paikallaolijoilla mielessään jokin sellainen henkilökohtaisesti merkityksellinen kotiseudun asia tai paikka, jonka he haluaisivat tuoda esiin. Ensin kuullaan lintutornista ja pitkospuista. ”Minä toisin kyllä – sieltä Ylimmäisennevan vierestä oleva tie, joka menee Perhoon päin siinä, niin lintutorni siihen tien varteen. Näkis sen ison nevan tykkänään sitten ja vielä sitten, ennen vanhaan oli, pitkospuut meni sinne Ahvenlammelle. Sieltä metsien päästä lähti sinne. Mul on kuviakin siitä – 80-luvulla, millon me kierrettiin, ja tuo tyttöystävä ni piti aina kaikkea näyttää. Otettiin kuvia siitäkin, nyt ne on lahonnu kaikki sieltä.”

Tämän jälkeen kuullaan puheenvuoro, joka muistuttaa Möksyn merkityksestä Alajärven ja koko Järvisuon alueen kehityksessä. ”– – tuohon Möksyyn ku palataan, se on se Möksyn alue, joka on nyt kaikkein syrjäisintä seutua, ni sehän on ollu niin kun tämän, koko järvisuon kulttuurin kehito. Siel on siis nämä kirkkohietkot, siellä on Pietarsaaresta tullu ruotsin kieltä puhuvat papit sinne saarnaamaan, ja sitten tuota siel on ne kesähauдат, Savonjokea pitkin on tultu Savosta ja savolaiskiilla sieltä – – Moni ei ymmärrä että Möksy on se sydän, josta sitten koko Alajärvi, kaikki tavaltaan lähteny vasta kehittymään, että tuota kyllä se näin kummasti nyt on. Että täytyy sitä historian juuretki tietää ja tuntea.”

Möksy tuo paikallaolijoille mieleen rautatielinjauksen: ”Just Möksystä meinas tullu keskuspaikka, tai sillä tavalla, että sieltä kautta ois kulkenu rautatiekin, kun niitä suunniteltiin tänne Suomen maahan, ja Pohjoseen päin tuolta.” Rautatielinjauksesta käynnistyykin vilkas keskustelu, jossa aprikoidaan, mitä olisi tapahtunut, jos rautatie olisi linjattu kulkemaan Alajärven kautta: ”nii, Seinäjoki siinä sitten voitti.” ”Rautatie ois tullu tuota, kun täältä Kurejoen kautta ja oli kaks eri vaihtoehto, joko kiertää Lappajärven länsipuolelta tai itäpuolelta, mutta sitten Seinäjoen patruuna sai sen tuota aikaan, että Myllymäeltä käännettiin se Seinäjoelle. Jos se rautatie ois tullu Alajärvelle ni minä en tiedä mikä se – – mikä se ois ollu tulos sitten, tähnehen ois tullu risteysasema – – joko se ois tullu Hoiskoon tai sitten se ois tullu – –” ”Sänki-ahoon”, täydennetään. ”– – nii Puumalaan.” ”Tai jompaankumpaan, ja se kartta on nähtävissä Seinäjoen rautatieasemalla, että tuota siin on täydet piirustukset ja maastotutkimukset tehty. Sen mää muistan, minun setä – – muisti sen, mistä se meni, mistä ne linjas reitin sieltä Lassilan takaa Puumalaan, mutta sitten toinen – – minä en siitä tiedä mistä se sitten oli tämän Hoiskon, mutta se oli siinä justii, että jompaakumpaa puolta mennään, – – kuitenkin sitte johtajat, nämä Seinäjoen patruuna, ei siellä mitään ollu muuta ku maanviljelystiloja ja rautaruukki, mutta ku se oli valtiopäivämies, ni sil oli niin suuri vaikutus, ni se käännätti sen sieltä, joka sitten tämä mutka oikastiin tällä Parkanon radalla sitten tuota vuonna 70, joka lyhenti sitten matkaa tuota 90 kilometriä tänne maakuntaan, niin.”

Mainitaan, että aikoinaan on ilmestunut Lappuan Sanomissa lehtijuttu ratalinjauksista, mutta jutussa esitetyt ratalinjaukset mietityttävät yhtä keskustelijaa: ”– – on niistä, mutta se minusta se ei oikein vastannu minun näkökulmaa, kun mä oon nähny sen kartan, mutta se saattaa olla että niitä

on tehty monta, montakin eri piirrosta. Sillon Seinäjoen rautatieasemalla on ne nähtävissä, siel on ollu yksi – – näitä rautatievirkailijoita, sitten joka siitä minulle aina puhu, että tästä ois tehty tuota sitte se niinku Alajärvi ois sitten, että Seinäjoki ois varmaan sivukylä, jos se ois tänne – – mutta oisko se meidän etu ollu sitten, en tiedä oisko meitä sitten olemassa – – ku se tämä ihmisen elämä on niin monimutkanen, että tuota, jos se tuota, kaikki tämmöset vaikuttaa sitten että ketä meillä ois sen jälkeen ollu.” Lopuksi vielä arvellaan, että: ”se oli Venäjän armeija, joka sen projektin pani alkuun, sen rautatieprojektin – – .”

KOTISEUTUUN VAIKUTTANEITA HISTORIAALLISIA TAPAHTUMIA JA HENKILÖITÄ

Työpajan osallistujilta kysytään, onko heillä mielessään joitain henkilöitä, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä Alajärvi kotiseutuna heille tänä päivänä merkitsee. Alvar Aallon nimi nousee esiin uudelleen. Nyt mainitaan myös Eero Nelimarkka. ”Kyllähän näistä, kun me puhutaan mielellämme alajärveläisistä, niitä jotka on niin ku kuulusuuksia, ni sil on oma merkityksensä siihen meidän tähän omaan kylään sitoutumisessa, se on meille tärkeä asia että saahaan aatella että Alvar Aalto on täällä ollu ja Eero Nelimarkka ja sitten monta muuta, ja minä olin juuri tuossa mitä puhuttiin, nii esittelemässä jossakin tilaisuudessa tuolla, mitä tuota Aallon rakennuksia ja tuotantoa Alajärvellä on. Minä olin päässy oikein hyvää vauhtia, sopivalle mallille se, ni sieltä kuuluu yks sanoo että: ’Joo, mutta se on Kuurtanehella syntynyt!’”

”Määpäs mainitten Alvar Aallosta, ku minun naapuris on Alvar Aallon piirtämä talo. Myllykankaan Fransen talo. Siitä ei kukkaan koskaan mainitse mittään.” Todetaan, että talo on Aallon töiden luetteloissa. Kyseisestä talosta käydään keskustelua, ja pohditaan kuka sen omistaa. Aallon suunnitteleminen rakennuksista mainitaan myös Kauhajärven kirkon kellotapuli. Arkkitehteista muistetaan myös Engel, joka on suunnitellut Alajärven kirkon.

Seuraavana nimenä mainitaan ”Tomeenit” [Thomé], jotka ovat: ”oman jälkensä jättäny paikakunnalle.” ”Eikö Tomeenit oo siis, metsänhoitaja Tomeeni?” ”Tomenin, tuota vanhemmat on haudattu Alajärvelle ja onkin komea muistomerkki.” ”Vapaussodan aikana niitä veljeksiä, ammuttiin, niistä sitten tämä Verner, taidemaalari, jonka tekemä meillä on meidän kirkon alttaritaulu.”

Kerrotaan Kurejoen kehityksestä ja siihen keskeisesti vaikuttaneista henkilöistä. ”Ja tuota oma

merkityksensä on ollu aikanaan se, ku tääl on asunu Kurejoella se kruununvouti Lagus [Frithiof Lagus], joka sitten, se on Keltikankaanmäellä – – sitten tuli tämä Järvisseudun maatalousoppilaitos, ni sillä oli oma merkitys ainaki Kurejoen alueen kehitykseen. Että samantien Kurejoella oli vielä nimismies tuota, niin ni siinä sitten muodostu Kurejoki semmoseks kauppakeskukseks, siellä oli enimmillään siellä Sillanpään, taikka se ei ollu siellä Sillanpäänristeyksessä, vaan siitä joesta tännepäin, niin tuota oli seittämän kauppaa melkeen nurkat toisissaan kiinni, että se tuota, meijeri oli ja leipomot oli siinä, oli Nygrenin leipomo, tuota sitten oli sveitsiläinen joka rakennutti sinne meijerin siihen, jotka sitten ajan saatossa kun tuli ne pulakaudet niin tuota sieltä vähitellen hävis. Vielä minun aikana siinä oli kolme kauppaa. Mutta tuota... jäljellä on enää niistä rakennuksista vanha Mikkolanaho, joka piti siinä kymmeniä vuosia kauppaa.”

Menneisyyden tapahtumista, jotka ovat vaikuttaneet kotiseutuhenkeä lisäävästi koko Järvisseudun alueella, mainitaan vuonna 1992 Alajärvellä pidetyt valtakunnalliset kotiseutupäivät: *”se paitsi syvensi tätä kotiseututietämystä ja tuntemusta, siel oli valtavan suuret porukat, tos oli toistasataa ihmistä kaiken kaikkiaan työssä, niin sanotusti talkootyössä, jotka kokos noin kolmen-neljän vuoden aikana näitä tietoja, ja vielä hoitivat tapahtuman sillon, ku se oli. – – teemana meillä oli ’juuret Suomessa, tulevaisuus kotiseudulla’, jossa aika merkittävässä roolissa oli sitten myös nuo Ruotsin alajärveläiset kuin Kanadan alajärveläisetki, jotka olivat tänne muun muassa semmoseen pieneen viheriöön tuossa missä on Honkakosken Matin firma, mikä sen nimi nyt on... tos paloasema-aukiolla joka tapauksessa – – Itsenäisyyden puita, ne on kuusia kaikki, ni istutettiin – – Alajärvi-seura oli yhtenä mukana ja niin edelleen, joka istutti niitä puita.”*

Viimeaikaisena kotiseututyön muotona mainitaan seurakunnan kanssa yhdessä suunnitellut hautausmaakerrokset. *”Mutta se että tämä oli aika monipuolinen tapahtuma, jolla nostettiin juuri tälläisiä kotiseutuun liittyviä asioita. Muun muassa ruokakulttuuri, matkailun lisäksi, ja tuota monia muita. – – Eli täällä on tehty, nyt oli sitten meillä sitten semmonen 15 vuoden tauko, kotiseututyön, kuntajohtaisen kotiseututyön kohdalla. – – Ja nyt semmosena, semmosen voi mainita kulttuurin, tai siis matkailun alalta, ja kotiseutumatkailun nimenomaan. Ja kotiseututuntemuksen, on seurakunnan kanssa tekeillä nyt sit hautausmaakerrokset, joissa suunnitelmat on jo aika pitkällä. Eli siitäkin on täällä näistä hautausmaista maininta, hautamuistomerkeistä, hautapaikoista yleensä, niin on valtava historia siellä.”*

Kotiseudun tapahtumien kannalta nuorisoseura-toiminnalla on ollut vahva vaikutus. *”Nuorisoseuralla on ollu myös merkittävä vaikutus, Alajärvellä niin ku kaikissa muissakin, mutta kyllä mää muistan sen Kurejoen, niin se oli varsin voimakasta se toiminta siellä, että tuota se anto monelle hyviä vaikutteita, hyviä elämän eväitä.”* *”Minä olin pieni poika, ni Järvisseudulla järjestettiin vuoroin eri pitäjissä Järvisseudun nuorisoseuran tämmöset laulu- ja soittojuhlat.”* *”Ja sitä perinnettä jatko sitten Järvisseutu-Seuran johdolla.”* Juhlallisuudet ovat piirtyneet hyvin paikallaolijoiden mieleen: *”ku ne marssi tuossa keskustassa ni se oli pitkä jono ja kaikkien nuorisoseurojen liput ja Suomen lippu mukaan lukien tietenkin, ja väkeä oli paljon.”* *”Joo siel oli monta sataa, tuhat ehkä väkeä.”*

Eräs muistikuva ja kertomus huvittaa paikallaolijoita: *”Minä kyllä muistan sen hyvin, ku mä oon kuulunu Järvisseudun Nuorisoseuran johtokuntaan – – Se yks saarnamies siitä vähän niin ku vinoili, että tuota järjestettiin Alajärvellä järvisseudun nuorisoseurojen kesäjuhlat ja alotettiin kirkonmenoilla, ja ne päättyivät sitten tuota kaksosaseen näytelmään ’Sulhanen puilla paljailla’. Ja sitten se oli vielä todennu se saarnamies, että ei kai siinä ollu morsiamellakaan oikein häävit oltavat.”*

Seuraavaksi keskustelu siirtyy Alajärven elinkeinoelämän kehitykseen. Teollisuuden kehittyminen alueelle nähdään myös kotiseutusidettä vahvistavana tekijänä. *”Mutta tosta Alajärven kehittämisestä, ni kyllähän se on niin kun rikastuttanut suhdetta tähän kotiseutuun kaikille meille täällä nyt eläville, ja siinä on tietenkin annettava tunnustusta. Meillä on kunnan, kunnallismiehet ni ovat taitavasti kuitenkin lähteneet näitä asioita hoitamaan. Muun muassa se, että meillä monissa kunnissa yritettiin saada tämmösiä valtion isoja toimeijksiköitä, joi-takin tehtaita tänne, mutta meillä on ollut vähän erilainen asenne, meillä on pienteollisuus, pienteollisuutta on kehitetty. Ja voi sanoa, että sen jälkimmäinkin, meillä on nyt tällä hetkellä Luomaa-ahon kyläkin, jossa on 300 työpaikkaa. Paljon enempi ku asukkaita. Ja muutenkin se on rönsyilly nyt tuota hyviä, justii tämä Koivusen Keijon entinen – – en minä nyt enää muista – – Meille on syntyny paljon teollisuutta ja voi sanoa, että ihailtavissa määrin. Tämä antaa sitten turvallisuutta sikäli, että täältä ei tarte lähtee. Monilla jotka ovat riippuvaisia juuri siitä, ni siitä noteerataan, että saa olla kotiseudullaan ja syntymäpaikallaan, ja saa kotoa käydä töissä.”*

Alueen teollisuuteen liittyen toinen keskustelija jatkaa: *”se on tämmönen aika eteläpohjalainen ilmiö tämä, että tääl ei oo sitä savupiipputeollisuutta niin paljo ku jossakin muualla päin Suomessa.”*

Kuva 17. Luoma-ahon teollisuusalue. Kuva Arto Halttunen.

Tääl on pienteollisuutta Etelä-Pohjanmaalla paljon – – täällä menee Etelä-Pohjanmaalla loppujen lopuks aika hyvin, tästä johtuen.” Erikseen mainitaan yrityksistä vielä Algot Johansson AB: ”kun teollisuudesta puhuttiin, ni tuollanen ensimmäinen, paljon naistyöpaikkoja tarjos tämä Algots.” Kotiseutuun vaikuttaneista tapahtumista ja henkilöistä käytävän keskustelun lopuksi tuodaan esiin koulutustarjonnan kehittyminen. ”Ja sitten meille saatiin, kun oli hyvin paljon tätä työttömyyttä ja suuria perheitä, lapsia paljon, ja ei mitään paikkakunnalla, lähellä kouluja, niin nämä ainakin on kunnioitettavia henkilöitä, jotka perustivat tämän kauppaoppilaitoksen, joka on ensimmäinen tammönen varsinainen koulupaikka.” ”Ja sitten tämä Alajärven lukio, jolla on pitkät perinteet, saatiin tänne, nykyään valtavan hieno tammönen, paljon kurssitarjontaa, – – kokoa lähiympäristön opilaista Ähtäriä myöten ja Lehtimäeltä ja Soinista ja Lapualtaksi, ja Kyyjärveltäki. Alajärven lukio on sellanen keskushukio. Että nämä niin ku pani vauhtia tälle sivistykselle ja muullekkin kehitykselle aikanaan.”

Kauppaoppilaitoksen tarjoama koulutus ja alueen kaupallisen palvelutarjonnan kehittyminen ovat ruokkineet toinen toisiaan. ”Nythän tää kauppaoppilaitos on ollu, että siel on suurin piirtein kaikki, jotka on koulun käyneet, niin työpaikka on

löytyny hyvin monelle alajärveläiselle.” ”Se on yks sellanen merkittävä juttu, että ei oo tarvinnu lähteä kovin kauaksi, että täällä Alajärvellä ku tää on sitten samanaikaisesti tää kauppakeskus kehittyny, niin se on imeny järjestään nämä koulunkäyneet, että niistä ei oo tullu työttömiä.”

KOTISEUDUN MUUTOS

Kotiseututyöpajan toiseksi viimeisenä teemana käsitellään kotiseudun muutosta. Paikallaolijolta tiedustellaan, onko heidän kotiseudullaan tapahtunut viime vuosina sellaisia asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet heille henkilökohtaisesti tärkeitä kotiseudun piirteitä. Ensimmäisenä mainitaan maatalouden rakennemuutos: ”en tiä sit ku sen EU:n piikkiin pannaan kaikki paha, onko se sitten, että ku alajärveläinen talous oli pienviljelijä-valtaista – – Melkeen laskoo, että montako lehmää on koko pitäjässä enää. Että se on kyllä ravistellu tätä Alajärven koko rakennetta, että kun perheviljelmät on loppunu.” Tilalle on vastaavasti tullut teollisia työpaikkoja: ”että ennen melkeen joka toinen, enempi ku joka toinen sai maataloudesta tulon, mutta tänä päivänä on kaikki melkeen teollisuudessa töissä.” Maatalouden rakennemuutos ja tuotantosuntien muutos on havaittu maisemassakin: ”ainaki kottaraiset on hävinny ku ei oo enää lehmiä laitumilla.”

Rakennemuutokseen ja työpaikkoihin liittyen pohditaan, mikä on alueen työttömyysprosentti tällä hetkellä. ”10:n nurkilla”, todetaan. Verrataan myös tilannetta entisaikoihin, kun isoissa maataloissa oli useita palvelijoita. ” – että ei siellä maaseudulla tule toimeen ja ei saa palkkaa, että ennen vanhaan ku oli se sellanen maaseutukeskeisyys, ja ihmiset oli niin ku talollisia itsellisiä, että oli jopa – – kaksi piikaa ja kaksi mies-palvelijaa, renkiä – –. Että ku täällä, jos on maatilan emäntä, ni ei oo kyllä varaa yhteenkään piikaan. Ite saa lentää aivan valtavasti, ilman palkkaa.”

Keskustelu palaa uudelleen palveluiden keskittymiseen. ”Niä ja niitä palveluita on, tosiaan toi maakuntakeskus, niin ku sanottiin, niin imeny, ja uhanalasia vielä lisää on, totta niistä on pidettävä kiinni – – kynsin ja hampain.” Tilaisuuden juontaja tiedustelee, muuttaako palveluiden väheneminen omaa kotiseutukokemusta ja tunnesidettä kotiseutuun. ”No muuttaa se, muuttaa se tuo noin, miten sen ny sanos... aina pitää olla menossa jonnekin”, todetaan.

Erityisesti kyläkoulujen häviäminen koetaan kotiseutua ravistelleena piirteenä. ”Sitten nuo kyläkoulut on hävinny, ku minäki tulin tänne 60-luvulla, ni niitäki oli parikymmentä kyläkoulua. Nyt on alle 10. Ja jonkun viisaan tavoitteena on säilyttää ainoastaan Paavola, Kurejoki ja Hoisko, että kaikki muut tulee häviämään, että sillä lailla keskitytään.” ”Niin ku kaikki tietää, että siinä perustellaan, että ei oo rahaa ja ei oo varaa niitä kouluja ylläpitää, lämmittää ja – – toisaalta on tapahtunu sitten sitäkin, että lapsiluvut on alentunu ku täällä puhuttiin että maatalous häviää, ja lapsiluvut on alentunu ja ikäluokat pienenee, että siin on tällännenki kehitys ollu sitten syynä tähän kuolemiseen, maaseudun kuolemiseen.” Arvellaan, koituuko koulujen lakkauttamisesta lopulta säästöjä: ”että onko sillä loppujen lopuks säästöä, että taksilla ajetaan ees takasin, lapsia viiään sinne tänne, ja sitten opettajat siirretään sinne isoon kouluun.” Kyläkoulujen merkitys kylän asukkaiden kannalta on merkittävä. ”Se ois vähän niin kun kyläläisten kokoontumispaikka, ku annettas ne koulut olla.”

Kyläkouluista käydyin keskustelun jälkeen puhuttivat kyläkaupat. ”Kyläkaupat, ne on tyystin hävinny, ja se on – – tunnen paljon ihmisiä, joilla on ollu omassa kylässä kauppa, että kyllä se on hankalaa et jos sattuu, tulee yllätysvieraita eikä oo kahvii tai sokeria.” ”Keskustan marketista hakemaan.” Kummastellaa, että eikö: ”jonkinlainen, vaikka pienempimuotoinen kioskin tapanen voisi olla, niitä voisi olla enemmän tuolla kylillä.” ”Ei sillä hiivapakettilla paljon pietä kauppaa pystyssä”, todetaan. Aletaan pohtia toiminnassa olevia kylä-

kauppoja. ”Onko muuta kuin Pitkäsen kyläkauppa enää jäljellä.” ”Joo ei oikeastaan ja sitten Hoisko.” ”Onkos se vielä niitten kaksosten pitämä tuossa ku mennään Kyyjärvelle?” ”Rantala on sitten tuossa.” ”Kyllä se ku aatellaan, Möksyssä oli ennen neljä kauppaa, parhaana aikana tais olla, niin nyt kun sit pitää lähtee ni joko Kyyjärven keskusta tai tänne Alajärvelle.” ”Kuoleman kauppa on...”

Vaikka kyläkauppoja on hävinnytkin, on monilta osin palvelutaso kuitenkin menneisiin vuosikymmeniin nähden parantunut. ”Mutta kyllä mä oon kahtonu ainaki – – ku pittää tonne 70– 80-luvulle, ni mitään ei saanu osia autoihin, ei mitään, kävi aina Seinäjoelta hakemassa. Nyt löytyy Alajärveltä kyllä palvelut niin, että ei tarte...” ”Saa melkein mitä vaan nykyään Alajärveltä.” Ja vaikka jotain ei saisikaan Alajärveltä: ”sitten ne menee nettiin ja näppäilöö sieltä.” ”Kiinalaiset lähettää postissa – – kolmen euron kenkiä.” ”Tulee nopeasti”, todetaan.

Erityisesti työpajan osallistujat innostuvat keskustelemaan kotiseutunsa merkittävimmästä järvestä eli Alajärvestä ja sen tilasta. ”Täähän on ihan kaikille alajärveläisille tämä Alajärvi ja sen kunnostaminen, puhutaan näistä maisema-arvoista, sehän on tossa ku sitä tosta kirkonmäeltä katotaan, niin sehän on tosi nätti, ja se pitäis pyrkiä säilyttämään ja tehdä kaikki, että se veden laatu – mitä on nyt jo saatu parannettua – mutta että se ravinnekuorma saadaan sieltä pienemmäksi, ja sellaseks että se järvi pystyy sen käsittelemään – – Ja sitten tämä Pirkkalanlahti – vaikka se nyt on ihan hyvännäkönen, mutta sitten ku tästä vedet vähän laskee, niin sitten siellä on niitä mättäitä, jotka pitäis saaha pois sieltä, sillä on nimittäin aika iso merkitys tälle paikkakunnalle ihan näön kannalta, kun ajatellaan maisemallista arvoa.”

Alajärvellä nähdään olevan kotiseutumatkailussa hyödynnettävää arvoa: ”lapualaiset seilaa joella, ja seinäjokelaiset seilaa joella, josta ei nää kuin puskaa ja niitä isoja rakennuksia monessa kohtaa. Niin, ni tuota, meil on kokonainen järvi.”

Kerrotaan Alajärven kunnostushankkeesta. ”ja me saimme siihen monia satoja tuhansia euroja rahaa. Metsäkeskus varsinki anto paljon rahaa. Ja se saatiin puhdistumaan, se on edelleen, projekti jatkuu – – lukekaa perimikirja, Hoiskon perimikirja. – – kyl se jatkuu se projekti, ja esimerkiks me hommattiin hoitokalastajille, näille roskakalan pyytäjille varoja, että ne ovat kymmeniä tuhansia kiloja pyytäneet roskakalaa vuosittain, ja ne vie-dään minkkien ruuaksi. Ja sitten ainakin se Hoiskon suunta on niin puhdistunu, että nyt on saanu jo uida siellä monena vuonna, ei oo yhtään mitään hajua eikä pahaa, ei oo leviä.” Maintaan, että ”se on ainoastaan Levijokisuu paha enää.” ”Että siellä

on nyt jotain semmosia, että täytyy ne laskea, siis tutkia, että mistä ne päästöt tulee.”

Tiedustellaan metsäojituksista ja turvetuotannosta: ”Sitten nämä metsäohjitukset, onko siellä nämä altaat ja nämä turve...” ”Ja kuitenkin vielä, pitäis minusta kun annetaan näitä turvetuotantolupia, ni pitäis hyvin kriittisesti tutkia se, ja ainakin vaatia se sitten että sieltä ei ne, tule sitä ravinnetta järviin. Se ois niin kun se tärkein asia.” Todetaan, että: ”Metsäkeskus teki niitä suodatusaltaita, se puhdisti sitten jo.” ”Ja siinä muistaakseni yli 200 tuhatta euroa käytti metsäkeskus Alajärven hyväksi. Niin paljon uurastusta.” ”Kyllä se on parantunu se.”

Eräs paikallaolija myös kysyy: ”kuuhuko siihen systeemiin tuokin joka on tuo, kosteikko tuossa, kun tullaan tänne museolle tuossa laaksossa?” ”Kyllä se juu, sekin kuului”, saadaan vastauksena. ”Ja luonto autto, omalta osaltaan autto. Mä olin valtuustossa, niin mä muistan kun Hännisen Eino piti kauhean metelin, että ku Alajärvi on päästetty tyhjäksi veestä, ja tuota sit oli kovat pakkaset, valtavan kovat, ja keväällä tuli kovat tulvat, niin tuota ne nosti tuota sieltä juurineen näitä – – siel oli 20–30 senttiä sitä kaislaa, joka tuli Alajärvestä, ni yhtenä keväänä ne kaislat kyllä meni sitten Lappajärveä kohen, en tiä mihin ne loppujen lopuks ovat jääneet.” ”Siihen minun rantaan ne tuli

sitten”, toteaa toinen paikallaolija. ” – – tähän oli tätä Kirkkolahti, se oli silloin niin täysin melkein ummessa, ei siinä paljon vettä näkyny, niin seuraavana kesänä se oli kaislasta vapaa.”

Vedenpinnan säännöstelystä käytävä keskustelu on hetkittäin jopa kiivasta. Käytetään useita puheenvuoroja ja puhutaan myös toistensa päälle. ”oli valtuustosalissa oikein yks sellanen yleisötilaisuus tästä, sähköyhtiöhän säännöstelee, sil on oikeus säännöstellä veden pintaa Alajärnessä.” ”Se on juuri tarkalla, se on tietyllä tarkalla rajalla, että siellä käydään jatkuvasti tarkistamas, missä vedenpinta on. Ja se on vähän semmonen poliittinen ja kinkkinen juttu. Kattokaas ku on näitä voimallaitoksia alajuoksulla.” ”Kyllä sitä pidetään, hyvin koitetaan tasassa pitää, ei päästetä liian alas, ELY-keskus valvoo.” ”Minä muistan, kun se Hännisen Eino piti kovaa meteliä ja sano, että ku puoli metriä siitä merkistä on laskettu vesi pois.” ”Mutta uskokaa nyt, että sitä todella tarkkaillaan, säännöstellään!” ”Kalat kuolee muuten ja se...” ”Se on matala järvi muutenkin, että jos se menee oikein matalaks ni sit se...” ”Nii ja sitten se on automatisoitu tämä pato.” ”Joo nyt on menny, nyt on tilanne Kurejoella niin, et siellä hyvin vähän vettä tulee.” Järvestä käydyin keskustelun lopuksi eräs paikallaolija toteaa: ”mutta kaikesta huolimatta meil on hyvä kotiseutu.”

Kuva 18. Alajärven keskusta. Kuva Aarno Isomäki.

KOTISEUTU KUVISSA

Viimeisenä työpajavirikkeenä esitetään, että mikäli paikallaolijoiden pitäisi kuvata kotiseutuaan yhdellä ainoalla kuvalla, niin mitä kuva esittäisi. Ensimmäinen vastaus tulee välittömästi: *”tähtitaivas ja revontulet, ni se on siinä.”* Seuraavaakaan kuva-aihetta ei tarvitse kauaa odottaa: *”järven rannasta, kirkkorannasta tonne saareen, ja siellä – – näkyy kääkkärämänty.”*

”Ei riittäis yks kuva oikeen”, kuullaan. Tiedustellaan, että jos kuitenkin vain yksi kuva olisi mahdollista ottaa. *”Kyllä mää ottasin sen kirkkorannasta”,* kuullaan vastaus. Yleisöstä myös kuuluu myönteleviä kommentteja, joten kuva-aihe saa laajaa kannatusta.

Seuraava kotiseudun kuva on ehdottajan itsensä ottama: *”minulla itellä olemassa se kuva Paalijärven näkötorvista, minun ottama kuva, siinä minun kotitalo, syntymäpaikka näkyy.”* Myös muut suosivat näkötorneja: *”menkää käymään Paalijärvellä Herralankallion näkötornissa. Ja siin on komiat näkymät ja ku ensimmäisenä kahtoo siihen alaspäin, ni siinä näkyy omakotitalo, siinä on syntyny Euroopan hopeamitalimies Reijo Vähälä. Korkeudessa.”* *”Kun meette Suokonmäen näkötorniin, ni kyllä näette suuren osan Alajärvestä siellä, se on niin korkealla se torni.”*

Korkealta paikalta näkyvä maisema on seuraavankin keskustelijan kuvaehdotus: *”kyl mä ottasin sen Pyhävuorelta.”* Pyhävuoren näköalaa kehuutaan, mutta todetaan, että: *”se on Lappajärvee.”* *”Ohan siinä Vimpelilläki pala, ja – – osa kuuluu Alajärveen Lappajärvestäkin”,* muistutetaan. Erikseen painotetaan, että järvi on ympärys kuntien yhteinen. *”Lappajärvi on Alajärven ja Vimpelin yhteinen järvi, ja se pitäis pitää, ettei sinne kovin paljon nuo maakuntalaiset pääsis isännöimään. Tuntuu siltä, että se meinaa mennä, ku se Lappajärvi, jos se nyt Kauhavaan liittyy, ni kyllä ne osaa sitten isännöidä tuota Lappajärvelläki, että se pitäis pysyä... Alajärvellä tietysti on pieni osa Lappajärvestä, mutta kuitenkin se on tärkeä osa, se on kaunis osa. Siellä on kauniit maisemat.”*

Vielä ehdotetaan kaksi ilmakeu-aihetta, joista toisessa näkyisi Alajärven keskustaaajama rakennuksiineen ja toisessa alajärveläistä teollisuutta. *”Ni tuli mieleen tuo, että kyllä se kirkonseutu ja Alvar Aallon tuotanto ja se alue puistoiineen, kun sais kato ilmakeuvan tai sellasen panoraaman, että siinä koko se ydinalue laitettu.”* – – että olis se teollisuutta, siitä on hyvä ilmakeu tästä Alajärveltä.”

Keskustelun kuluessa on kaivattu pesäpalloa. Todetaan, että esimerkiksi kyselyssä on mainittu Vimpelin Saarikenttä kotiseudun merkittävänä kohteena. Tiedustellaan: *”entäs tämä Ankkurien,*

Kitron stadion?” Keskustelu pesäpallosta jatkuu, kun kehutaan Alajärven saaneen hyvää mainosta: *”kaks viikkoa sitten ni Alajärvi sai niin hyvää mainosta valtakunnan televisiossa, ku siitä aina vaan mainittiin Alajärven ankkurit, kun Siirilän Tommi pelas”* *”Kyllä tuli mainosta Alajärvelle!”* *”Sitä keuhuttiin oikein kunnolla.”* *”No joka välissä!”* *”Taas Siirilä.”*

Tommi Siirilän nimen mainitseminen tuo vielä mieleen pari muuta kuuluisaa henkilöä: *”No mutta eikös nyt oo Perän Pekkaa keuhuttu ja sitten tuota niin Halla-ahon Jussia.”* Epäillään, onko Pekka Perä Alajärveltä: *”Jussia on keuhuttu, mutta eihän Perän Pekka täältä oo.”* Kuullaan, että *”äiti on kirkolta tästä.”* *”Halla-ahon Jussi on siinä, vanhemmat, isovanhemmat asuu, tunsin kaikki.”* *”Yrjön poika”,* todetaan.

3.7 EVIJÄRVEN KOTISEUTUTYÖPAJA

Marja Enbuska

Evijärven kotiseutuaiheinen työpaja järjestettiin 3.5.2018 Uittomieskämpällä. Työpaja järjestettiin yhteistyössä Evijärvi-Seuran puheenjohtajan kanssa. Työpajaan osallistui kaksi henkilöä, jotka olivat miehiä ja iältään 77 ja 79 vuotta.

VASTAAJIEN KOTISEUTUKÄSITYKSET

Ensimmäisenä tilaisuuden virikeparina olivat väittämät: *”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni”* ja *”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani?”* Ensimmäisessä puheenvuorossa todetaan, että väittämistä ensimmäinen on tärkeämpi: *”Mä voin sanoa, että minulle merkitsee kyllä tämä ykköskohta, kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotini, kasvuympäristöni, koska sieltä mä oon saanu ne elämän eväät, ensimmäiset elämän eväät ja ohjaukset siihen ympäristöön, missä mä niin kun olen kasvanu. Ja monta kertaa kun tuolla on maailman turja kiertäny ja sitä kautta tavannu entisiä evijärveläisiä, niin poikkeuksetta menee keskustelut siihen, että kun mä olin lapsena Evijärvellä tai synnyin Evijärvellä ja siellä oli sitä ja siellä oli tätä ja siellä oli tuota. Muistetaan niitä. Mutta siinä on myöskin se, liittyy tää kakkososa ainakin minun kohdalta myöskin sitten se, että kun ikää karttuu enemmän, niin yleensä ihmiset, ainakin oon havainnut, niin useammat, niin hakeutuu takaisin sinne lapsuuden, missä on syntyny ja kasvanu sen lapsuutensa ja nuoruutensa.”*

Tilaisuuden toinen keskustelija on samaa mieltä: ”Aika paljon samaa, tämä ensimmäinen osahan on se joka, kun me ikäännytään niin se alkaa se kotiseutu, jossain viiden, kuudenkymppin tietämillä vasta kun se alkaa tulemaan mieleen. Mäkin oon kyllä kiertäny, asunu muuallakin nuoruudessa ihan silloin kun työikäseks tulin, täältäähän lähettiin viistoista, kuustoistavuotiaana jo, tietysti mä olin jo toistakymmentä vuotta, kiersin ympäri Suomea – – että jos asuinpaikka, niin siellä pitää tietysti lähteä vähän alusta, riippuu vähän missä elämänvaiheessa se asuinpaikka alkaa tuntumaan kotiseudulta.” Toisaalta eri asuinpaikat tuovat elämään myös uusia näkökulmia. Sama keskustelija jatkaa: ”Mutta voihan se olla ja voihan sitä jollakin olla, niin sanottua, kun sitä kotiseuturakkautta tai sellasta olla ja nähdä sitä ja kokea sitä sillä alueella, eri kulttuurista, – – sieltä saa tavallansa niin kun uutta elämää, vaikka tietää sen kotiseutunsa varsinaisesti, syntymäseutunsa kulttuurin, – – rikkauttahan tämä on vaan.”

Seuraavaksi tilaisuuden juontaja esittää uuden väittämäparin: ”Kotiseutu on minulle ihmisiä ja ihmissuhteita” ja ”Kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja.” Molemmista keskustelijoista väittämät ovat paikkansa pitäviä. Ensimmäinen keskustelija toteaa: ”Kyllä tämän allekirjoittaa, nämä ihmissuhteet kuin nämä muistot, on itse asiassa muitakin kuin ihmissuhteita, mutta kyllä nämä on juuri niitä perusasioita.” Toinen keskustelija myöntelee asian olevan juuri näin: ”Se on nimenomaan niin, ja niin kun mä äsken mainittin tuon, että kun tapaa Evijärveltä pois muuttaneita esimerkiksi aviointuneita muualla ja muuta, niin siellä tulee nää – – ihmissuhteet ja muistot, palaa mieleen, ja haluaa kuulla sitten mitä sinne pitäjään kuuluu. Tää kotiseutuasia, mulla on esimerkiksi semmonen, kun mä nyt oon kiertäny ympäri Suomea – – mulle on iskostunu semmonen et kun mä näen jonkun hienon luontopaikan tai jonkun hienon asian, niin mulla herää heti ajatus, että miten tuota voitais hyödyntää omalla kotiseudulla. Tavallaan tuoda sitten sitä uutta kulttuuria siihen rinnalle. Mutta nämä on kaikki tärkeitä, ihmissuhteet ja muistot.”

Tilaisuudessa mennään eteenpäin uusilla väittämillä, jotka ovat: ”Kotiseutuuni kuuluu paikkoja myös Järvisseudun ulkopuolelta” ja ”Minulla on monta kotiseutua”? Ensin kuvaillaan, miten eri paikkakuntien välillä on rajoja, jotka ovat muodostaneet Järvisseudusta omanlaisensa alueen: ”Jos tässä, Järvisseutu, meilläähän on kulttuuri aika paljon sama niin kun sillä tavalla, ja yhteistoiminta Järvisseudulla on kuitenkin ollut aika tiivis tässä, tai kyllä meillä niin kun maakuntarajat on, kyllä me koetaan ne hyvin, ne erottaa kyllä, kun tästä läh-

tee, niin Seinäjoelle ja tuonne Keski-Pohjanmaalle päin, puhumattakaan jos menee tuohon ruotsinkieliselle puolelle, että meillä on varmaan tässä Etelä-Pohjanmaan tää pohjoisin nurkka, kolmelta kantilta, neljä rajakuntaa oli ruotsinkielisiä, ennen kun ne yhdisty. Ja ne oli aika jyrkät ne rajat sinne suuntaan, mutta tänne Järvisseudulle päin ne on ollu niin kun avoimemmat. Mutta kyllä tässä on myöskin paikkoja tullu tässä ympäristössä, kun on liikkunu, niin siinä on myöskin semmosia mieleen jääneitä paikkoja, myöskin tässä koko Järvisseudulla. Kyllähän Lappajärvi on monelta kantilta katottuna, kyllähän se on näkemisen arvoinen, se on kun taulua kattois, se jää kyllä verkkokalvoille pitkäksi aikaa kun sitä muistelee.” Sama keskustelija myös kertoo, että hänellä ei ole useita kotiseutuja siitäkään huolimatta, että hän on asunut usealla eri paikkakunnalla: ”Ja se että sillä tavalla, kun minä olin reissus, kuljin näissä, niin sitä nyt oltiin vaan että korkeintaan vuosi, oisko puoltoista vuotta korkeintaan, samoissa paikkaa, niin sitä ei oikein sillä tavalla tarttunu, niin kun sanotaan että, muuta kotiseutua, minun kohallani. Kyllä muistan ne paikat ja oon käyny niissä jälkeenpäinkin kattomassa – – mutta ei kotiseutuna. Ei sellaista tunnetta, kuin mitä täällä nykyisillä asuinsijoilla.” Toinen keskustelija on samaa mieltä: Evijärvellä on erityinen asema synnyinseutuna, eikä kyseistä paikkaa voi viedä pois. Evijärven erityisasemaan ei myöskään ole vaikuttanut esimerkiksi töiden perässä muuttaminen eri puolille Suomea.

Väittämäpareista viimeisinä esitetään: ”Toivon, että kotiseutuni ei muuttuisi vaan säilyisi nykyisellään” ja ”Koen että minulla on tulevaisuudessakin kotiseutu mutta se on erilainen kuin nyt.” Ensimmäinen keskustelija on sitä mieltä, ettei paikalleen voi jäädä, mutta vanhaakaan ei pidä hylätä kokonaan: ”Kyllähän elämän pitää mennä eteenpäin, mutta pitää antaa sille vanhalle, sille pitää antaa arvonsa ja muistaa se – – .” Toinen keskustelija myöntelee: ”Kyllä mä oon sitä mieltä myöskin, että kotiseutu muuttus ajan trendin mukana, mutta siellä myös pitää kunnioittaa tätä vanhaa – – että mitä oli ennen ja niitä entisiä työmuotoja, kaikkia näitä, juuri kunnioitusmielessä.”

EVIJÄRVI KOTISEUTUKYSELYN VALOSSA

Tämän jälkeen siirrytään keskustelemaan kotiseutukyselyn tuloksista. Tilaisuuden juontaja kertoo ensin lyhyesti siitä, että kyselyvastauksissa korostuivat lapsuusajan koti, luonnonkohteet, maisema sekä työn, opiskelun ja harrastusten ympäristöt, mutta rakennetun ympäristön kohteita mainittiin vähemmän. Tilaisuuteen osallistuneilta kysytään,

ovatko vastaukset heidän mielestään yllättäviä: ”Minä sanosin tähän, että kyllä tämä minulla on ihan samanlainen – kun katsoo vanhoja valokuvia ja muita ja noita rakennuksia ja noita, niin se tuo mieleen sitten niitä ihmisiä. Että ei se rakennus ole sinänsä, sen kautta tulee vaan niitä ihmisiä siten mieleen. Että ketäs siinä asu, siinä asu niitä ja niitä ja tällä tavalla. Ne on nimittäin tässä, meillä Facebookissa, erittäin ansioitunut – – tämä Aleksi Kultalahden pojantytär, alkanut pitämään, koska hänellä on, Aleksanterillä on, oli siinä semmoinen kotiseutumuseo. Ja hän oli erittäin, teki kotiseututyötä ja nuorisoseuratyötä ja tässä ympäri maakuntaa. Ja hänellä on materiaalia siellä, valokuvia vanhoja ja hän lähettää, laittaa niitä Facebookiin ja kysyy, jos hän ei tiedä, että ketä tässä kuvassa on ja vanhoja rakennuksia ja kylistä – – mutta ne henkilöt siellä tulee, ei niinkään, no sanotaan kyllähän se vanha meijerisillan kuva, ei se nyt oo paljon siitä muuttunu, minäkin oon ottanu niitä nyt talteen ja kuvannut tuossa kirkonkylää, mutta sitä kautta ne tulee ne henkilöt enempi, kuin rakennukset – –.”

Toinen keskustelija myöntelee hyväksyvästi ja toteaa, että hänellä on samanlainen kokemus siitä, miten ihmiset ovat kiinnostuneita ensisijaisesti pitäjässä asuneista muista ihmisistä ja heidän nykyisistä kohtaloistaan. Tällaisiin muisteluihin kirjoittavat esimerkiksi tietyn talon ja rakennuksen näkeminen, jolloin syntyy helposti keskustelua siitä, kuka talossa asuu nykyisin, mitä talon entiselle asukkaalle on tapahtunut tai onko asukas vielä elossa. Keskustelua syntyy myös silloin, kun tapaa saman pitäjän ihmisiä Evijärven ulkopuolella: ” – – mitä mä tapaan henkilöitä tuolla muualla päin, niin ne kysyy että tunnetko sä sen henkilön, elääkö se vielä, elääkö sen sukulaisia siellä, onko ne siinä samassa talossa vai mikä niitten kohtalo on. Elikkä siellä nousee nämä henkilökysymykset hyvin vahvasti ja määrätty merkittävän henkilöt sitten muistetaan pitkältä ajalta ja myöskin muut ja myöskin tulee esille vanhoja työtapoja jos joku henkilö muistetaan, niin sehän oli seppä ammatillaan taikka se oli suutari ammatillaan, se oli räätäli ammatillaan ja saatettiin sanoa räätäli-Matiks tai seppä-Taunoks tai miks millonkin, mutta se henkilö, persoona on siellä takana kuitenkin koko ajan, hyvin vahvana.” Tällaisista tilanteista seuraa myös hauskoja sattumuksia, kuten ensimmäinen keskustelija kuvailee: ”Ja nämä, mitkä on nyt ollut nämä markkinat pitäjissä kerran vuodessa, niin siellä tapaa näitä entisiä paikkakuntalaisia ja siellä on niitä elämyksiä, kun kasvot on jollakin tavalla tutut mutta nimeä ei tietystikään muista ja siellä on semmosia kivoja tilanteita tullu. Puolin ja

toisin. Molemmat on tuttuja mutta kumpikaan ei muista nimeä.”

Seuraavaksi tilaisuudessa siirrytään tarkastelemaan karttakyselyn vastauksia. Ensimmäisenä keskustelijoiden huomio kiinnittyy jyrkkään rajaan suhteessa Pietarsaaren suuntaan: ”Kyllä mulla ainakin tulee se, että vaikka me on kuuluttu aikoinaan Pietarsaaren emäseurakuntaan, niin Pietarsaaren suuntaan ja Pedersöreän päin kun mennään, niin tulee vähemmän täppiä – – , elikkä se suuntautuu nyt tänne lähinnä Kuortaneen suuntaan täällä ja Lapuan suuntaan ne täpit menee kuitenkin, ja Seinäjoen suuntaan. Elikkä se on se muutos tapahtunut, niin kun Pietarsaari oli aikoinansa, sanottiin kun sinne mentiin töihin, että mennään niin kun Kanaattaan töihin. Mutta se on se kieliraja, mikä ainakin mulla tulee heti mieleen tämä, että ei oo tullu täältä alueelta kun järvi-seutulausille on tehty, niin ei oo tullu Pietarsaaren alueelle, se on yllättävää kyllä, nyt näkee tämän. Se on käynyt näin, jopa mennään Alaveteliin, Kaustisellekin suuntautuu paremmin, kuin tuonne Uusikaarlepyy kautta Pietarsaari.”

Toinen vastauksia määrittävä tekijä ovat vesistöt: ”Kyllä tämä näyttää ja kyllä se tähän vesistön, järven ympäristöön ja tähän jokeen joka lähtee tänne Lappajärven suuntaan, niin kyllä se tää on se, ja nyt tää Kerttua on tuolla Inanlahen ja tuolla järven toisella, alapäässä, sinne se lähinnä tässä Evijärven osalla muotoutuu.”

Tästä keskustelu palaa takaisin pohtimaan sitä, miksei Pietarsaari kyselyn perusteella näytä olevan vastaajille merkittävä paikka, vaikka aikaisemmin yhteyksiä onkin ollut: ” – – kyllähän silloin 60-luvulla Evijärveltä lähti, ensinnä lähti justiin tänne Pietarsaaren, koko Järvisseudulta, ja toinen aalto lähti sitten Ruotsiin, 60-luvun alussa, että siinä 50–60-luvun vaihteessa niin ne lähti Pietarsaareen ja toiset lähti sitten sen jälkeen Ruotsiin. Että kyllä Evijärveltä on Pietarsaareen ollut muuttoa kyllä paljon, mutta ihmettelen, että siellä ei ole merkintää.” Muuttoliikettä aiheuttivat esimerkiksi avioliitot ja työpaikat: ” – – esimerkiks Kauhanan, Härmän suunnilta lähti myöskin Pietarsaareen hyvin paljon, muutti. Niin kun mä sanoin, että mentiin teollisuuden, kun teollisuus laajeni kun tarvittiin erilaista, Wärtsilä kehittyi ja kaikki nämä, Purmo-Tuote ynnä muut kehittyi, niin siellä oli sitä työtä tarjolla ja mentiin työn perässä niin kun mä kerroin ja sitten avioituttiin, mutta tämä osottaa selvästi, että ne suhteet on katkenneet sitten.”

Toinen keskustelijoista tarkentaa lisäksi, kuinka muuttoliike suuntautui pääasiassa Evijärveltä Pietarsaareen, eikä toisin päin: ”Sinne, niin kun Pietarsaareen, ne vähän jäi sinne – – nämä Pietarsa-

reen muuttaneet, sinnehän muutti paljon nuoria pariskuntia. Ja tietysti yksinäisiä – – mutta se oli jollakin tavalla tietyn tyyppistä väkeä, joka oli jostakin pientilalta taikka sillä viissiin, että ei ollu maatilaa, niin niillä ei ollut sitä, ne ei ehkä ollu, sanotaan, kotiseutuhengeltänsä, eivät olleet sitoutuneita, ehkä sillä tavalla – –.” Muuttoliikkeeseen kuntien välillä vaikutta avioitumissuunnat, joita seuraavaksi pohditaan: ”– – meillähän on huvielämä aina ollut Evijärvellä, meillä on ollu kesätansipaikka, oli ensin tuossa – – sitten nuorisoseura, jossa oli puolestatoista kahteen tuhanteen, enimmillään jopa kolmetuhatta henkeä lauantai-iltana väkeä. Sehän on aivan selvä, että sen piti tulla laajalta alueelta. Ja kyllä meillä kävi porukkaa täältä ruotsinkieliseltä alueelta, mutta ruotsalaista tyttöä Evijärvelle ei ole juurikaan tullut emännäksi. Mutta evijärveläisiä, tyttöjä kyllä, naispuolisia, menny, avioitunu tuonne, mutta ei kovin paljoa.” Tilaisuuden juontaja kysyy, onko avioliittoja solmittu Kaustisen ja Vetelin suuntaan: ”No siitä ehkä enempi, kun tuonne ruotsinkieliseen.” ”On, on, se on huomattavasti enempi, ja suomalaisia poikiahan meni jonkun verran, avioitu, mutta ei paljoa.”

Tästä keskustelu siirtyy kielen muodostamiin rajoihin: ”Mutta minä oon tätä pohtinu tätä samaa asiaa, ja nyt tää vahvistaa mun ajatuksen, että silloin 50–60-luvulla niin se kieliraja oli todella jyrkkä.” Tätä havainnollistavat keskustelijoiden antamat esimerkit. Ensimmäinen keskustelija aloittaa: ”Se oli kyllä, se oli tossa pitäjän rajalla, että sieltä et maitoa saanu talosta – – jos meni suomalainen kysymään.” Toinen keskustelija jatkaa ja kertoo tapauksen, jossa ruotsinkielisen alueen kaupasta ei 1950-luvun lopulla tahtonut saada palvelua suomen kielellä ennen kuin pakkotilanteessa: ”mutta sitten kun tuli pakko eteen, niin sitten löyty se suomen kieli. Eliikkä se oli näin jyrkkää.”

Eri alueiden välisiä yhteyksiä pohdittaessa seuraavaksi puheenaiheeksi nousee se, minne päin asiointi on suuntautunut: ”Kyllä esimerkiksi Inan kylästä ne asioi esimerkiksi Kaustisen liikkeissä.” ”– – Inan kylä, niillä on nimittäin Kaustiselle ihan yhtä lyhyt matka Kaustisen keskustaan kuin Evijärven kirkolle. Ja siellä on avioliiton ja näitä kyllä, Keski-Pohjanmaan kanssa. Vaikka siinäkin tulee tämä Småbönders, on siinä välissä, Inastahan ei oo kun kilometrin verran, siinä on ihan ruotsalainen kylä tai mennään tavallaan läpittekin siitä Kaustiselle – – siinähän ei taas kauppvoja ollu siinä Evijärven, Högnabban alueella, ruotsinkielisellä alueella, ne kauppaliikkeet on siellä Kaustisella, mutta ne kulki siitä läpitte – – niitä on avioliiton kautta sinne yhteyksiä tullut.” Myös eri tapahtumat saavat ihmiset liikkumaan: ”Kaustisellahan on

voimakas tämä musiikki, opisto ja nämä, niin siellä on sitä liikettä aika paljon.”

Tilaisuuden juontaja kysyy näkemystä siihen, minkä takia Kauhava puuttuu karttamerkinnöistä lähes kokonaan. Toinen keskustelija pohtii, että Korttesjärveltä asioitiin paljon Härmään päin, jossa oli myös työpaikkoja, joten kulku on suuntautunut sen takia siihen suuntaan. Toinen keskustelija sitä vastoin huomauttaa: ”Minä sanosin tähän, että tässä on yks asia: Korttesjärvi on niin kauan, kun se oli itsenäinen, sanottiin, on aina sanottu, että maakunnan raja on Korttesjärven Prunnilla.” ”Nuottimässä.” ”Ja se pitää paikkansa tänäkin päivänä. Siinä on se maakunnan raja. Purmojärvi ja Korttesjärven kirkonkylä, ne ovat niinkun järvi-seutulaista. Mutta, kun mennään siitä eteenpäin, Ylikylä jo, se on maakuntalaista.” ”Samaten sitten on tämä Korttesjärven, tänne Vöyrille päin, Pirttinen, sitä ei niinkään kiinnosta Evijärvi vaan se on jo sitten sinne Härmään päin.” Edellä mainituista syistä karttakyselyn vastaukset eivät siis hämmästyttäneet keskustelijoita.

Eri alueita rajaa myös murre: ”– – sitten kun lähetään eteenpäin kirkonkylän ohitte jonkun matkaa, niin sitten tulee se maakunta ja siinä muuttuu se murrekin.” ”Se muuttuu täysin se murre. Ja se, että Purmojärvi on 1700-luvulla kuulunut osittain Evijärveen. Ja se johtaa siitä taas – – tämä yhteistyö on hedelmällisempää ja siinä on avioituttu – – Että ei tämä yllätä siinä, mutta tää mikä yllättää, että tämä raja on näin jyrkkä, se niin kun tuo esille tämän, se on todella jyrkkä tämä raja.” ”Evijärvellehän on posti aikanaan haettu Voltista hevosilla, että sitä kautta Voltti on ollut lähin rautatieasema, jossa on kuljettu.” ”Voltti oli yleinen, sinne tuli kauppojen apulannat ja kaikki muut, että se on jo sitä kautta ollut se suhde pitempi.”

Sitä vastoin Seinäjoki ei kyselyn vastausten perusteella näytä kuuluvan järvi-seutulaisten kotiseutuun. Toinen vastaaja pohtiikin, että Seinäjoelle mennään olosuhteiden pakosta: ”En tiedä, onko vähän kovasti sanottu, mutta sinne joudutaan. Se on työpaikan takia sinne mennään. Sinne ei hakeuduta Seinäjoen takia, vaan että meillä on palvelut siellä, nämä tietyt palvelut ovat siellä. Että sillä tavalla se ei ole sellainen vetonaula ollut evijärveläisille, järvi-seutulaistille, ja vähän niin kun, sanotaan semmosta negatiivista ajattelua varsinkin meillä kuntapuolella, että Seinäjoki pyrkii hallitsemaan. No totta kai, kun hän on isompi, sehän on luonnollinenkin asia, että onhan heillä tietysti toisenlainen asenne taikka suhtautuminen asioihin ja pitääkin olla. Mutta ajatellen, niin kun poliittisesti jos aatellaan maakuntakeskusta, niin maakuntakeskus on niin vahva kuin se ympärillä olevat kunnat ovat.

Että pikemminkin ajattelis sillä tavalla, eikä keskittämistä – –

KOTISEUDUN MERKITTÄVÄT KOHTEET

Tämän jälkeen siirrytään tarkastelemaan kyselytutkimuksen vastauksia merkittävistä kotiseudun kohteista sekä kotiseudun reiteistä. Keskustelijoista on esimerkiksi luonnollista, että lapsuuteen ja kasvuympäristöön liittyvät kohteet mainitaan kyselyssä useasti. Myös muilta osin vastaukset vaikuttavat ymmärrettäviltä: *”Tyypillistä Evijärvellä, että se on, jos oikein syventyy ja kattoo näitä, minä melkein voisin sanoa kuka tämän on vastannu [nau-rahtaaa]. Mutta siis hyvin evijärveläiseen tyyliin, tietyllä alueella nämä, niin kun esimerkiksi kotiseu-turetkellä tämä Inanlahden lenkkipolku, mä oon kiertänytkin tämän lenkkipolun, tämän seittemän kilometriä ja näitä tämmösiä, ja tuolta sitten Ruu-hinen, Kivijärvi pohjoispää, tämä Kivijärven, siinä menee nimittäin se tie, mikä on tuossa kartalla, mikä oli semmonen pikkunen musta viiva tuol-la Lepistönmäeltä, sieltä tulee Korttesjärven raja vastaan, että siinä on koulumatka, siinä on tiettyä tunnearvoa sillä, henkilöillä. – – Tämä juuri ker-too myöskin sen, että tästä lähtee sinne Inaan ja menee sinne Kaustiselle tämä itäpuoli. – – minusta nää tuntuu ihan ymmärrettäviltä.”*

Tästä keskustelu siirtyy vesistöihin, sillä eräs paikallisesti merkittävä kohde on ollut joki ja sen kosket, jotka ovat vuosien aikana myös muuttuneet vesistö-rakentamisen myötä: *” – – Jokikylä on juuri tästä tuonne pitäjän rajalle Lappajärven yli, puoleen väliin tätä Lappajärveä, tästä Välijoesta, tämä Jokikylähän on, tämä Välijoki on se, siinä nämä kosket ovat olleet kaikkein, siinä on ollu näitä myl-lyjä, tässä Evijärven puolella on ollut, seittemän, kahdeksan kivimyllyä, jauhomyllyä ja kaksi sa-haa. Että ne on sen veden hyödyntäny, ei ne kaikki yhtä aikaa oo ollu, että ne on ollu eri aikoina. Niin ja sitten siinä on ollu sähkölaitoskin, ennen tätä..”* Vettä on osattu hyödyntää, mutta se ei välttämättä ole ollut paikallisesti mieluisin ratkaisu: *”Sitä kaut-ta se meni sitten Jokikylän sähköosuuskunta ja sitä kautta se tuli Evijärven Energia ja silloin rakensi tämän voimalaitoksen. Että monella tavalla se on se vesi hyödynnetty, nyt sanotaan tänä päivänä sitä ei varmaan kaivettais enää, ei kyläläiset hy-väksyisi millään, meillä on vesi nyt siellä viis, kuus metriä syvässä kalliokanjonissa, kosket on pois.”* *”Se on tuolla missä perattiin tästä kun mennään pari kilometriä ylöspäin, niin alkaa [kuin] Virtain Torisevan kalliolouhokset on kahen puolen, siellä virtaa vesi.”* *”Aiemmin siinä oli koskea..”* *”Siitä oli kun Kirsilästä lähetettiin tästä seittemän koskea oli lyhyellä matkalla.”* *”Siinä ei juurikaan suvan-*

Kuva 19. Hanhikosken voimalaitos. Kuva Aarno Isomäki.

toa ollut, että se oli melkein koskea.” ”Niin, pientä koskea oli koko ajan.” Jokiluonto maisemineen on vuosien aikana muuttunut: ”Täysin. Se ei näy nyt ollenkaan, sun pitää mennä siihen viereen, että näet joen.” ”Ja se esimerkiksi oli ravuille erittäin hyvä paikka, koska siellä oli näitä suvantokohtia, oli syvä missä ne voi olla talven ja sitten kesällä hakeutua koskipaikkoihin.”

KOTISEUDUN HISTORIALLISTA TAPAHTUMIA JA KOTISEUTUUN VAIKUTTANEITA HENKILÖITÄ

Paikallaolijoilta kysytään työpajan seuraavat kysymykset, jotka ovat: ”Onko menneisyydestä nostettavissa esiin joitain tapahtumia jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä kotiseutu on tänä päivänä?” ja ”Onko menneisyydestä nostettavissa joitain henkilöitä, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen mitä kotiseutu on tänä päivänä?”

Aluksi keskustelu jatkuu joesta ja sen muutoksista. Voimalaitoksen rakentaminen oli merkittävä jokeen kohdistunut muutos: ”Tämä on juuri tämä joen kaivu, joka vei meiltä, enempi kun puolelta kylältä vei joen kokonaan pois. Voimalaitoksen yläpuolelta jonkin verran, siellä nousi vesi toista metriä, metrin verran reilusti, ja alapuolelta meni sitten joki pois.” ”66 ruvettiin kaivamaan ja 69 oli voimalaitos valmis. Ja sitä ei varmaan, niin kun äskenkin sanoin, varmaan tänä päivänä ei enää olis kyläläiset hyväksyneet sitä. Eikä tämän päivän ihmiset enää olis hyväksynyt sitä, ei ainoastaan kyläläiset, että arvot ovat tänä päivänä toisenlaiset.”

Joen lisäksi merkittävä asia on ollut aktiivinen kesänviettopaikka, joka vaikutti kylän elämään ja vireyteen: ” – Evijärvi on ollu huvittelupaikka ja on nuorisoseura. Tossa missä on toi vanha silta, nykyisen sillan rakennuksesta vähän mennään ylöspäin, siellä oli vanha silta, siellä mäellä oli tanssilava, kesämaja. Siellä vieraili aikoinaan Suomen kaikki huippu, Olavi Virta kävi moneen kertaan, Metro-tytöt, Kipparikvartetit. Ajatelkaapa – miten idyllisiä kesäiltoja, kun uitto valu jokea pitkin, hieno tanssimusiikki soi tuolla laivalla kauniina, lämpimänä kesäiltana. – monta monta monituista kertaa tullu mieleen se että, Evijärvihän kilpaili silloin Halkosaaren kanssa ja Halkosaaren tanssilava jäi monta kertaa toiseksi. – Se että, se loi myöskin pohjaa tälle huvittelun ja kanssakäymisiin muitten kanssa, että saatiin niitä nuoria tulemaan sitten tänne. Metät oli täynnä kun pyörillä kulettiin, niin metät oli täynnä polkupyöriä.” Merkittävin tapahtumien lisäksi paikakunnalla on ollut myös sen kehitykseen vaikuttavia henkilöitä. Sama keskustelija jatkaa: ”No sitten jos

ajatellaan kotiseutupuolelta, niin Väinö Tuomaala on yks hyvin merkittävä silloin aikanaan, vaikka Väinö keräili niitä esineitä, mutta hän sitten taas organisoii näitä muita. Ja kyllä siellä on monia muitakin semmosia vahvoja henkilöpersoonia, jotka vaikutti Evijärven silloiseen kehityksen suuntaan –.”

Mieleen tulee hetken pohdinnan jälkeen myös muita paikallisia henkilöitä: ” – Että niitä nyt on ollu, vaikea mennä sanomaan Evijärveltä yksittäistä, sitten näitä kunnallisia, jotka ei sinänsä oo noussu päätensä pidemmäks. Kansanedustajana Kiviahon Aleksihan oli SKDL:n, silloisen, puolueen kansanedustaja, viimeinen Evijärveltä. Mutta sittenhän on näitä merkkihenkilöitä jos puhutaan, tämä mikä oli Ameriikan – Emil Hurja, joka oli tämä presidentin neuvonantaja.” ”Rooseveltin neuvonantaja.” ”Joka kehitti tämän gallup-jutun. Hän on kotosin tästä Särkikylästä. Sitä ollaan nyt vähän nostamassa esiin sitä.. hänhän oli silloin kun Amerikassa tämä romahdus tapahtu, hän oli sillon juuri Suomessa tulossa tänne, käymään kotipaikallansa, tuli jo Suomeen, mutta tilanne muuttu niin äkkiä, että hän joutu kääntymään takasin eikä käynyt täällä Suomessa ollenkaan. Et siinä on yks tommonen, hän oli täältä lähtösin.”

Näiden muistelujen jälkeen keskustelu palaa vielä kotiseututyöhön ja aiemmin mainittuihin merkkihenkilöihin: ”Se minkä vuoksi mä otin Väinö Tuomaalan, niin se oli kuitenkin alullepanija tässä kotiseututyössä. – se ei saanu eläessään sitä huomiota, mitä se on nyt jälkeensä saanu, mutta se kuitenkin pani alulle tätä, yhtä lailla kun Kultalahden Aleksi.” ”Aleksanterihan oli, hän oli Etelä-Pohjanmaan nuorisoseurapiirin toiminnanjohtajanakin, pari vuotta, tämä Aleksanteri Kultalahti ja kiersi polkupyörällä. Ja harrasti tätä vähän samaa mitä Väinö Tuomaala. Vähän oli kisaakin siinä, ja he eivät kuitenkaan laittaneet yhteen näitä asioita, vaan Aleksanteri laitto oman kotimuseonsa ja siellä on tavaraa. – Semmonen kotimuseo.”

Lisäksi keskustelijat kertovat, miten yhteisöllinen toiminta on ollut paikallisesti vireää: ”Mut se mikä on myöskin nuorisoseuratoiminta ja tämä järjestötoiminta Evijärvellä, se on ollu erittäin vahvaa.” ”Se on ollu, tosin kyllä, sanotaan että siinä oli sellasia vuosia, että nuorisoseurantalo, silloin kun se palo, tuosta kirkolta se aikasemmin, niin se rakennettiin nykyiselle paikalleen, niin siinä oli sellaisia vuosia, että joka lauantai oli vähintään 1500 henkeä paikalla. Että jos ajatellaan, se pyöräytti tätä pitäjän huvielämää aika laajalta alalta, se piti tässä kylällä, siinä oli kaks ravintolaa, – se oli pankeille aika hyvä käsiraha, puhuttiinkin että meillä on kaks ravintolaa ja kolme kirkkoa,

että meillä nämä palvelut oli sillon aikaan kovassa tarjonnassa ja taksit ja nämä tämmöset, ja linja-autot ajo.” Toiminta vaikutti myös esimerkiksi paikallisiin liikenneyhteyksiin: ”Seinäjoelta, tästä lähiympäristöstä liikennöitsijät ajoivat reittiä, ne ilmoitettiin ihan miten ne kulkee ja missä millonkin – – Ja järjestötoiminta on Evijärvellä ollu aina – – vahvaa, joka kylässä se on ollu. Nythän se on tietysti tällä hetkellä ainakin hiipumassa sillä tavalla. Mutta se osaaminen Evijärvellä on kyllä vahva.”

Alueen paikannimiin liittyen kerrotaan tarina. ”– – Jokikylään, Pukkilaan on tullu, siellä oli aikoinaan, nykyinen nimeltään Hanhikoski, oli nimeltään Pukkilankoski. Ja siitä kertoo tarina, että mistä se sai nimensä. Pukkilaan tuli, elikkä sinne tuli semmonen vanhempi pariskunta, millä oli kili ja pukki. Ja se asukas sitten sanoi, että hän laskee tuon pukin kanssa tuon kosken, ja ne siitä kisaili, se laskee sen, se teki semmosen lautan, millä se sen laskee, niin siitä tuli nimi Pukkilankoski. Pukki ja kili.”

KOTISEUDUN MUUTOS

Tilaisuuden juontaja kysyy viime vuosina tapahtuneista muutoksista, jotka ovat saattaneet hävittää kotiseudun tärkeitä piirteitä. Yksi havaituista muutoksista on ollut vaikeus saada ihmisiä mukaan yhteiseen toimintaan: ”No nämä, meillähän oli

melkein joka kylässä noita järjestötaloja, mutta ne on hävinny jo aika tavalla. Mutta sitten on noussu tilalle näitä kylätaloja ja sillä tavalla, jotka ovat sitten korvanneet niitä, mutta vähän eri pohjalta. Mutta ei nyt yhtäkkiä tuu mieleen sillä viisiin. Sillä tavalla on muuttunu tämä kulttuuri, että ihmiset eivät tänä päivänä, vaikka mä sanoin äsken että meillä on vahvaa tämä järjestötyö, niin kun se on ollu, ja kyllä ne vieläkin sen taitaavat, mutta tänä päivänä ne eivät, se ei sillä tavalla ole niin paljon pinnassa, että ne lähtisivät liikkeelle. Että ne pelkää, että jos joutuu johonkin, jotakin tekemään. Että se on vähäsen sellanen, mikä on ilmeisesti mun tietojen mukaan laajemmastikin, että se osallistuminen on hyvin vaitonaista tänä päivänä. Että ihmiset pelkäävät sitä. Että sitten kun saa riittävän paljon siihen mukaan, kyllä sitten lähetään, mutta varotaan sitä ainakin sillä tavalla, että ei tulis vastuupaikoille – –.” Toinen keskustelijoista arvelee, että syynä on muutos siinä, mitä pidetään tärkeänä ja arvostettavana: ”– – ennen pidettiin tavallaan kunnia-asiana, että sai olla jossakin järjestössä ja toiminnassa mukana ja kehittämässä sitä kylää. Se oli sodan jälkeen, kun rakennettiin ja oltiin ja jotkut vanhat sano, että lapsia oli kun urkupillillä, mutta sitä pidettiin kunnia-asiana.” Esimerkiksi juuri kotiseututyöhän mukaan lähteminen saattaa yllättää uudet osallistujat myönteisesti:

Kuva 20. Taustalla Evijärvi saarineen, etualalla Valmosa. Kuva Aarno Isomäki.

”monestihan se on vähän ennakoasenne se, että sitten kun ne saa mukaan, niin sitten ne huomaa-kin että täähän on ihan okei.”

KOTISEUTU KUVISSA

Tilaisuuden viimeisenä tehtävänä on pohtia millainen valokuva kuvaisi kotiseutua parhaiten ja mitä asioita kyseinen valokuva sisältäisi. Järvimaisemasta otetut maisemakuvat ovat molempien keskustelijoiden mielestä kotiseutua osuvimmin kuvaavia asioita: *”Kyllä se tuosta Kivisillalta järvelle päin lähtee, aukeaa, aika pitkälle, aika monen mielessä on. – Luonnon järvimaisema, jokimaisema, sen tyyppinen kuva. Kyllä se evijärveläisille on semmonen luonteva. Sopii niin kun silmään. Näin minä ajattelisin. Ei meillä ole semmosta rakennusta oikein, kirkko nyt on tietysti kirkko, mutta se on sillä tavalla erilainen. Oma arvonsa kirkolle, tietysti.”* *”Mietin tuota, järvimaisema on mullakin, mutta minä ehkä ottaisin tuolta – Se olis täältä Viskarinlipulta, joka on Inansaaressa siellä, sieltä ottaisin kuvan ehkä, tänne länteen päin. – Järvimaisema, koska vesistö on ollu Evijärvellä ja nyt olettasin – että järviä kunnostetaan, erilaisilla toimenpiteillä elikkä nyt on vesistöihin alettu kiinnittää huomiota. Mutta kuitenkin järvimaisema.”*

3.8 JÄRVISEUDUN AMMATTI-INSTITUUTIN OPISKELIJOIDEN KOTISEUTUTYÖPAJA

Timo Suutari

Järviseudun ammatti-instituutin Lappajärven toimipisteessä järjestettiin 28.8.2017 työpaja, johon kutsuttiin oppilaitoksessa opiskelevia. Työpaja järjestettiin yhteistyössä oppilaitoksen kanssa siten, että ensin otettiin yhteys oppilaitoksen rehtoriin, jonka kanssa keskusteltiin hankkeesta ja työpajan järjestämisestä. Rehtorin ja koulutusalojohtajan kanssa pohdittiin, miten työpaja olisi järjestettävissä, ja päädyttiin siihen, että toimivin ratkaisu olisi järjestää työpaja oppitunnin yhteydessä. Käytännön järjestelyistä ja työpajaan soveltuvista opiskelijaryhmistä sovittiin opettajan kanssa. Koska oppilaitoksessa opiskelee myös maahanmuuttajataustaisia henkilöitä ja koska edellytyksenä osallistumiselle oli sujuva suomen kielen taito, päädyttiin siihen, että valittiin kantasuomalaisista opiskelijoita koostuva ryhmä. Työpajaan osallistui kahdeksan henkilöä, jotka kaikki olivat sähkö- ja automaatiotekniikan

koulutusohjelmassa opiskelevia miehiä 16–19 ikävuoden välillä. Paikalla työpajassa oli myös heidän opettajansa.

NUORTEN KOTISEUTUKÄSITYKSET

Työpajan alussa osallistujille kerrottiin, että tarkoituksena on koota Järviseudun alueella asuvien kokemuksia heille tärkeistä paikoista sekä kartoittaa alueen asukkaiden kotiseutukokemuksia. Eriksen painotettiin, että kaikki kotiseutua koskevat vastaukset ja puheenvuorot ovat arvokkaita.

Työpaja aloitettiin oppitunnille sopivalla tavalla antamalla nuorille kirjoitustehtävä. Kirjoitusosion tarkoituksena oli orientoida oppilaita miettimään suhdettaan heille tärkeisiin kotiseudun paikkoihin ja toimia lämmittelynä varsinaiseen työpajakeskusteluun. Samalla varmistettiin, että myös sellaiset oppilaat, joille ei ole luontevaa ilmaista ajatuksiaan koko ryhmän kuullen, saisivat ajatuksiaan esille. Tämän vuoksi heti alussa mainittiin, ettei kirjallisia vastauksia käydy läpi muun ryhmän kuullen eikä työpajassa kenenkään tarvitse esiintyä ryhmän edessä.

Paikallaolijoille jaettiin kynät ja konseptipaperit ja heille näytettiin valkokankaalle heijastettuna tehtävänanto, jossa pyydettiin kirjoittamaan lyhyt kuvaus siitä, missä ja minkä parissa he viihtyvät parhaiten. Tehtävänantoa täsmennettiin siten, että vastaajia pyydettiin valitsemaan 1–3 henkilökohtaisesti tärkeää kotiseudun paikkaa tai asiaa ja kertomaan muun muassa siitä, mitä paikassa tapahtuu, keiden kanssa siellä vietetään aikaa tai miksi kyseinen paikka ylipäätään on vastaajalle tärkeä. Tehtävänannon kuultuaan paikallaolijat tiedustelivat, voiko kirjoituksessa mainita nimeltä kaupunkeja tai kuntia. Tähän kannustettiin, mutta muistutettiin, että tärkeitä paikkoja ja asioita saa miettiä täysin vapaasti ilman, että niihin täytyy liittyä jokin paikkakunta.

Kaikki paikallaolijat vastasivat kirjoitustehtävään. Useimmissa vastauksissa mainittiin jokin paikkakunta sekä kuvattiin, mikä tekee tuosta paikasta vastaajalle tärkeän. Jokaisessa vastauksessa mainittiin kaverit tärkeänä osana mielipaikkaa.

- *”Lappajärvellä viihdyn kavereiden kanssa.”*
- *”Kalassa jonku kanssa. Rentouttavaa. Tai tietokoneella pelaamalla pystyy olemaan yhteydessä kavereihin.”*
- *”Viihdyin parhaiten mökillä Evijärvellä. Vietän siellä aikaa perheen tai kavereiden kanssa. Siellä saa rentoutua.”*
- *”Viihdyn Korttesjärven kylällä kavereiden kanssa. Viihdyin Kokkolassa tyttöystävän kanssa.”*
- *”Viihdyin Lappajärvellä kaverien kanssa.”*

- ”Kavereiden kanssa. Ulkomailla ja isoissa kaupungeissa (väkällä).”
- ”Evijärvellä kavereiden kanssa. Parkitan ja värkkään autojen kanssa. Koti. Kotona oleskelen ja mietin asioita. Tykkään olla perheen kanssa.”
- ”Seinäjoke on paikka, missä viihdyn parhaiten, koska tyttöystäväni asuu siellä ja mulla on monta kaveria sieltä päin. Seinäjoella järjestetään monta festariakin, missä viihdyn.”

Kirjoitustehtävän jälkeen siirryttiin keskusteluosiin. Tilaisuuden juontaja esitti kysymyksen: ”mitä teille tulee mieleen sanasta kotiseutu ja mikä on ensimmäinen ajatus, minkä sana teissä herättää? Ensimmäistä vastausta ei tarvinnut kauaa odotella, vaan kotiseutu sanana herätti välittömästi ajatuksia. ”No, kotiseutu, sehän on paikka, missä sä oot syntynyt, asunut koko ikäs ja siellä kun sä oot tavallaan oppinut tuntemaan paikat, ihmiset ja tavallaan... se on sellainen pieni paikka, missä sä olet pyörinyt paljon koko elämas aikana.” Vastaajaa pyydetään vielä kertomaan, mikä tämä paikka on ja missä se sijaitsee. ”No kotiseutu nyt on, se on Evijärvi ja se, missä isovanhemmat asuu, niin se on sitä kotiseutua tavallaan. Sielläpäin lähistöllä liikkuu niin paljon, niin kun pienestä asti on liikkuu, ja koko ikäni oon asunut niin pienellä paikkakunnalla ja näin. Siitä tuloo niinkun sana kotiseutu, sinne on hyvä mennä niinkun justiin rauhottomaan. Ja kun tuntee ihmiset ja paikat hyvin, niin mikäs siinä sen parempi olla.”

Kaksi muuta paikallaolijaa kommentoi, että heillä on vastaavanlaisia kokemuksia, mutta he eivät kuvaa omia kokemuksiaan muun ryhmän kuullen. Opettaja tietää, että yksi oppilaista on muuttanut useaan kertaan ja kysyy, mitä kotiseutu hänelle merkitsee. ”No, varmaan se justiin, missä isovanhemmat on asunu ja missä on paljon pienenä käynyt.” Selviää, että tämä paikka on Alajärvi. Kuullaan myös opettajan kertomana, että hänellä on kaksi kotiseutua: ” – – mun kotiseutu on toi [Härmänmaalla] ja sitten mun henkinen koti on [Pohjois-Pohjanmaalla]. Mä olen siellä opiskellu ja asunu viistoista vuotta ja perustanu perheen ja niin edelleen. Että ne on mun kaks kotiseutua, vaikka mä olen asunut [monessa muussakin kunnassa].”

Kaikki paikallaolijat opiskelevat Lappajärvellä, ja osa heistä on myös kotoisin paikkakunnalta. Heiltä tiedustellaan, miten he kokevat Lappajärven kotiseutuna. ”Kuuluuhan tämä tavallaan, kun täällä opiskelee, niin täähän on osa kotiseutua tavallaan. Kun täällä kumminkin on, no pienempänäkin tullut käytyä silloin tällöin. Vähiten nyt

on tullut pienempänä täällä käytyä, muuta kuin markkinoilla, mutta kumminkin.” ”Mulla on kaikki sukulaiset täältä ja kaikki, oikeestaan kaikki. Ja mä oon kotosin täältä”, kommentoidaan.

Monta kertaa elämänsä aikana muuttanut opiskelija kertoo asuneensa Helsingissä, Vaasassa, Alajärvellä, Lappajärvellä ja Seinäjoella. Häneltä kysytään vielä erikseen, tuntuvatko nuo kaikki asuinpaikat kotiseudulta. ”No eei, ei tunnu. Mä olin tosi pieni, kun me asuttiin Vaasassa, niin en mä oikein muista siitä paljon mitään.”

Jo ensimmäisissä vastauksissa nousee esille lähisukulaiset, kuten isovanhemmat, joiden kautta side kotiseutuun syntyy. Aihetta syvennetään kysymällä, mitkä muut asiat kuin lähisukulaiset kiinnostavat kotiseutuun ja mitkä tekevät jostain paikasta kotiseudun. Vastauksia saadaan välittömästi: ”Kaikki tuntee toisensa.” Niin ja tietää kaikki paikat.” ”Ja tietää tapahtumat reaaliaikaisesti. Kun kaikki tuntee kaikki, niin jos jotain tapahtuu lähistöllä, niin ei tarvi kuin vähän aikaa kysellä eri ihmisiltä, niin ne jo tietää, mitä on tapahtunut, kelle on tapahtunut ja mitä on tapahtunut. Ja missä kohtaa. Ja miten ne asiat on edenny. Niin kyllä se tavallaan tuo sen kotiseututuntemuksen tähän.”

Niin sanottu puskaradio välittää tietoa kotiseudun tapahtumista joko paikan päällä tai sitten sosiaalisen median kautta. ”No kun sen kuulee aikaa nopiaa, vaikei tarvi es kysyäkään, niin sen tietää aika nopiaa, mitä siellä on tapahtunu. Että jos siellä jotain radikaalia tapahtuu, niin ei tarvi mennä kuin vähäks aikaa pyörimään vaikka kylälle, niin tietää heti, että mitä on tapahtunu.” ”Ei tarvi es mennä mihinkään”, täsmentää toinen keskustelija. ”No nii-in, kattoo puhelimesta. Se on tavallaan, tuo sen kotiseudun kans siihen, että vaikka tapahtuu vähän kauempanakin kuin Evijärvi tai jotain vastaavaa, niin siinä on se oma piirinsä, sieltä kautta kuulee varmasti, mitä on tapahtunut. Että se tuo sitä omaa kotiseututuntemusta, tai sellasta.”

Toisena virikeaiheena keskustelijoille esitetään kaksi väittämää: ”Kotiseutu tarkoittaa samaa kuin lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni” ja ”Kotiseutuni tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani”. Heti tartutaan väittämiin ja pohditaan lapsuudenkodin, nykyisen asuinpaikan ja oman kotiseudun välistä suhdetta. ”No eihän se kaikille tarkoita toi, että niinkun samaa paikkaa kuin nykyinen asuinpaikka. Että monethan voi kokea sen, että vaikka isovanhempien luona, että se on sillä enempi kotiseutua kuin koti oma. Kaikki ei koe sitä kotia samalla tavalla. Tässä on niinkun mun näkemys tästä asiasta. Että se niinkun on ristiriitainen toi väite siinä sinällensä.”

Tilaisuuden juontaja tiedustelee, kumpi väittämistä puhuttelee enemmän muita paikallaolijoita, eli kokevatko he pikemminkin lapsuudenkotinsa ja kasvuympäristönsä kotiseutuna kuin nykyisen asuinpaikkansa. Neljä vastaajaa toteaa miltei yhteen ääneen, että pikemminkin lapsuudenkoti on heille kotiseutua kuin nykyinen asuinpaikka. Nekin paikallaolijat, jotka eivät uskaltaudu ääneen, nyökyttelevät mukana.

Seuraavana väittämäparina esitetään: *”Kotiseutuuni kuuluu myös paikkoja Järvisseudun ulkopuolelta”* ja *”Minulla on monta kotiseutua”*. Ensimmäisenä ääneen uskaltautuva kertoo, että oma kotiseutukokemus laajentuu Järvisseudun alueen ulkopuolellekin: *”Kyllähän sitä nyt tavallaan kuuluu paikkoja Järvisseudun ulkopuoleltakin, koska äiti, äiti on kotoisin muualta kun Järvisseudun sisäpuolelta.”* Äidin kotipaikasta on muodostunut osa vastaajankin kotiseutua: *”Siellä on paljon tullut käytyä.”*

Monessa eri paikassa asuneelta opiskelijalta kysytään, kokeeko hän, että hänellä olisi monta kotiseutua. Vastauksena kuullaan, että hänellä on: *”tavallaan kaks kotiseutua – varmaan Helsinki ja sitten Pohjanmaa.”* Tiedustellaan vielä erikseen, kaipaako hän erityisesti jotain Helsingistä. *”No välillä ihmisiä. Täällä ei pahemmin niitä näy, kun menee mihin aikaan vain tuonne kylälle, niin siellä on.”*

Vastausta kommentoidaan huvittuneesti: *”kylä täällä [Lappajärvellä] on ihmeen paljon väkeä Vimpeliin verrattuna [naurua], ihan oikeasti.”* Selviää, että vastaaja itse asuu Vimpelissä, mutta toivoo asuvansa Lappajärvellä. *”Kun asuis vielä täällä, mutta kun ei.”*

Palataan vielä kysymykseen, voiko ihmisellä olla monta kotiseutua. *”Kyllä mulla sillain periaatteessa on kaks”,* kuullaan vastaus, jota tarkennetaan, että: *”Lappajärvi ja sitten Vimpeli, mä oon kummassakin ollu niin paljo. Tiedän kaikki ihmiset ja paikat.”* Osion viimeisessä puheenvuorossa pohditaan kotiseutukokemusten asettamista arvojärjestykseen ja sitä, onko ihmiselle kuitenkin jokin kotiseutu kaikkein rakkain. *”Mutta kyllä kumminkin, vaikka monta kotiseutua onkin olemassa, niin kyllä niistä arvojärjestykset varmasti on olemassa, että missä on kaikista mukavin tavallaan olla. Vaikka onkin kaksi paikkaa olemassa, missä on mukava olla, mutta kumminkin niistä nyt löytyy semmonen, mitä sä et jättäisi millään hinnalla pois.”*

KOTISEUDUN MERKITTÄVÄT PAIKAT JA KOHTEET

Paikallaolijoille kerrotaan Järvisseudun alueella tehdystä kotiseutukyselystä ja näytetään karttakuva, johon on koottu kyselyvastauksia. Karttakuvan esittelyn aikana kuiskitaan, että vastaukset näyttävät keskittyvän järviin ja erityisesti Lappajärveen. Ensimmäinen ääneen kommentoija laittaisi omaa kotiseutuaan kuvaavan karttapisteen Vetelin kohtaan. *”Mulla menis aika lailla tuohon Vetelin kohtaan ainakin toinen piste. Äiti on kotoisin sieltä.”*

Kysytään, mitä muille paikallaolijoille tulee mieleen karttakuvasta ja yllättääkö esimerkiksi jokin asia. *”Ei tässä oikein yllätä mikään. Että kaikkihan noi melkeen on tossa Järvisseudun sisäpuolella tai vähän ulkopuolella.”* Kiinnitetään vastaajien huomio erikseen siihen, että vaikka Järvisseudun alueelta käydään töissä ja asioidaan Seinäjoella, niin Seinäjokea ei juuri kukaan vastaajista ole merkinnyt kotiseutunsa tärkeiden kohteiden joukkoon. Tämä ei kuitenkaan yllätä vastaajia: *”no se ei niinkun yllättänyt mua millään tavalla – koska tää on kuitenkin, Järvisseudun nimi, se kertoo sen kumminkin enemmän, eniten, että kun asuu Järvisseudulla, niin siinä on kuitenkin sellainen pieni piiri, mihin tota tavallaan niinkun tykästyä tai ihastuu. Kyllä ne olis aikoja sitten lähteneet täältä pois, jos ei ne täällä viihtyis.”*

Kyselyvastauksista nostetaan toinenkin yksityiskohta pohdittavaksi. Nimittäin Kauhavan alueelle on tehty varsin vähän merkintöjä kotiseudun tärkeistä kohteista ja paikoista. Työpajan juontaja esittääkin hieman provosoivasti muotoillun kysymyksen. *”Onko teillä siihen jotain selitystä tai syytä, että järvisseudutalaisille tuo Härmänmaan suunta ja Kauhava ei tunnu ollenkaan olevan kotiseutua?”* Selityksenä kuullaan, että Härmänmaa ei ole luonteva asiointisuunta järvisseudutalaisille. *”Mä en tiedä, tuohon ei oikein osaa sanoa mitään sinänsä. Kun Härmä nyt on semmonen, että sieltä ei ihmiset varmaan paljoa täälläpäin käy. Että siellä tuloo niin paljon harvemmin käytyä. Että olisiko se sitten sen takia, että siihen ei ole tullut niitä merkintöjä niin paljon. Koska ne yleensä käy tuossa jossain Kauhavalla tai vastaavassa. Mutta taas toisaalta niin täältäpäin moni käy varmaan Alajärvellä kaupassa.”* Paikallaolevaa opettajaa hieman hämmästyttää se, että Härmänmaa ei näyttäisi juurikaan kuuluvan järvisseudutalaisten kotiseutuun, mutta hänkin on havainnut, että asiointi Härmänmaan suuntaan on hänenkin kohdallaan vähentynyt: *”– että minäkään en enää mene Kauhavalle kauppaan perjantaisin. Että se on Alajärvi–Vimpeli-akselilla. Mutta sehän on sillä lailla, että siellä*

on kuitenkin juna-asema, nykyään Härmässäkin, mutta – en mä tarvi Kauhavaa muuhun kuin jos mä matkustan junalla.”

Kolmantena kyselyvastauksissa esiinnousseena huomiona mainitaan kotiseutukohteiden jatkumisen jossain määrin Keski-Pohjanmaan suuntaan, erityisesti Veteliin ja Kaustisille, mihin jo ensimmäinen työpajavastauskin antoi vahvistusta. Sen sijaan rannikolle Pietarsaaren suuntaan Järvisseudun alueen asukkaiden kotiseutu ei näyttäisi yltävän. Erästä vastaajaa tämä ei yllätä lainkaan, ja hän antaa varsin tylyn tuomion pietarsaarelaisista: *”no Pietarsaari on täynnä niin sanotusti hulluja, että sehän on tapahtumien keskipiste. Että siellähän tapahtuu ja sattuu ja näin. Silläpä ei ole nyt tullut paljoa käytyä.”* Uutisia seuraava keskustelija täsmentää syytä arvioonsa: *”no onhan siellä tapahtunut se paloittelusurmakin ihan tässä tämän vuoden puolella ja sitten siellä on, no niin.. Tapahtunut vähän vaikka mitä. Siellä on niin paljon sitä hämähäpäistä sakkia.”*

Kyselyyn liittyen osion lopuksi tiedustellaan, kuuluvatko Lehtimäki ja Soini työpajassa paikalla-olevien kotiseutuun. *”No ite en nyt sielläpäin paljoa käy, mitä nyt.”* *”En mäkään käy sielläpäin, mä oon ohi mennyt paljon.”* Arvellaan, että Alajärvellä asuville Järvisseudun eteläosat olisivat luontevampi osa kotiseutua. *”Mutta oisko sinnepäin sitten tullut niitä tägejä, että justinsa sen takia, että jos on jotain sukulaisia paljon niille, jotka asuu vaikka tuolla jossain Alajärven suuressa tai vastaavassa. Että se on tavallaan niille sitä kotiseutua.”*

Kyselyvastausten läpikäynnin jälkeen siirrytään seuraavaan osioon, jossa kotiseudun merkittäviä paikkoja ja kohteita käydään läpi kuvavirikkeiden avulla. Ensimmäisenä näytetään kuvakenttä, jossa on neljä kuvaa: Vimpelin Vedon voittojuhlintaa, ilmakuva teollisuusalueesta, Lappajärven kirkko sekä järvikuva Lappajärveltä. Kuvia ei selitetä sen enempiä, vaan tiedustellaan, millaisia ajatuksia kuvat paikallaolijoissa herättävät. Vimpelin Vedon kuvaa koskien supistaan ja hörähdetään nauruun, mutta ei kommentoida kuvaa vielä sen tarkemmin. Teollisuuslaitoksen ilmakuvaa koskien tiedustellaan, mistä kuva on otettu. Kyseessä on Mäkelän Alu Luoma-aholta. Vastaajilta tiedustellaan, onko yritys heille tuttu. Vastauksena kuullaan, että yritys on tuttu ja siellä on tuttuja töissä, mutta sitä on vaikea tunnistaa ilmakuvasta. Mäkelän Alu tai muu alueen teollisuus ja elinkeinoelämä eivät kuitenkaan herätä lisäkeskustelua.

Sen sijaan kirkkokuva herättää arvuuttelua ja hilpeää hämmennystä, kun paljastuu, että kyseessä on Lappajärven kirkko. Järvimaisemakuvan kohdalla pohditaan sitä, mistä kuva on otettu. Ar-

vellaan, että se on ”Lakikselta” eli Lakeaharjulta otettu. Keskustelu palautuu näiden pohdintojen jälkeen Vimpelin vetoon. *”Mutta toi on nyt, aivan ensimmäisenä tартtuu tuohon Vimpelin Vetoon. Että siellähän on pesäpallojoukkue, niin pesäpallohan on täällä lähellä jokaisen sydäntä.”*

Tilaisuuden juontaja tiedustelee, onko pesäpallo lähellä jokaisen paikallaolijan sydäntä. Kuullaan, että etenkin vimpeliläisille pesäpallo on osa useimpien elämää, vaikkei pesäpallo itseä kiinnostaisikaan. *”No mä oon pienestä asti käynyt kattomassa joskus tota mun edesmenneen vaarin kanssa. Se seurasi pesäpalloa paljon, se on tuomaroinutkin joskus. Sen kanssa tuli paljon käytyä tuolla. Tulee hyviä lapsuusmuistoja mieleen, kun käynyt sen kanssa monta kertaa Vedon pelejä justiin.”* *”No mä asun Vimpelissä, en mä sinänsä, en mä niin paljoa seuraa. Kyllä mä nyt tiän, mitä siellä tapahtuu. Porukat niissä ravaa kaiken aikaa niissä peleissä. Ei nyt jaksa kiinnostaa.”*

Pesäpallosta käydään pientä sananvaihtoa puolesta ja vastaan. *”No joku muu urheilulaji, ei pesäpallo oikein ikinä oo kiinnostanu.”* *”Itellä ainakin tulee hyviä lapsuusmuistoja.”* Vimpeliläisten pesäpallosuhde nousee vielä keskusteluun. *”Se on Vimpelissä jokainen pelannut pesäpalloa. Ihan sama keltä käyt kysymässä. Kyllä siellä kaikki on käynyt pelaamassa jonkun verran. Siellä väkisin viiään reeneihin pienempänä. Eei väkisin, mutta kuminkin.”* Tilaisuuden juontaja tiedustelee puhujalta, onko hän ylpeä Vimpelin Vedosta. *”No joo. Kyllä se nyt ihan hyvin pärjää”,* kuullaan vastauksena.

Vaikka osion alussa karttakuvan esittelyn aikana kuultiin supinaa järveen liittyen, ei aihe kuitenkaan muuten noussut esiin keskustelussa. Paikallaolijoilta kysytäänkin erikseen, mitä erityisesti Lappajärvi tai järviluonto yleisemmin heille merkitsee, käyvätkö he esimerkiksi kalassa. Kuullaan muutama myöntävä vastaus: *”Kyllä mä kalassa käyn aina silloin tällöin.”* *”Evijärvellä, oon sieltä kotosin.”* *”Mä meen 50 metriä tohon rantaan, eipä oo pitkä matka lähtee.”* Järvisseudun maisemista todetaan, että niissä silmä lepää, mutta: *”monesti jättää huomioimatta sen, että kuinka hienolla paikalla asuu.”* *”No, järvelle kun menee soutelemaan, niin siinä on niitä saaria. Kyllä niistä yllättävän hyviä luontokuvia saa, jos haluaa ottaa vaan.”*

Kotiseudun merkittäviä paikkoja ja kohteita käsittelevän osion lopuksi nostetaan keskusteluun rakennettu ympäristö. Paikallaolijoilta tiedustellaan, onko Järvisseudulla tiettyjä sellaisia rakennuksia, jotka ehdottomasti kuuluvat kotiseudun maisemaan. Välittömästi vastataan, että: *”Heikin grilli”*. Toisena kohteena ehdotetaan Evijärven nuorisoseuraa: *”sehän on ollut sydän Evijärvellä monta*

Kuva 21. Movetron esiintymässä Evijärven nuorisoseuralla. Kuva Päivi Kultalahti.

kymmentä vuotta. Ainut vaan, että se ei pyöri enää niin hyvin, mitä se pyöri joskus aikoinaan. Se on niinkun semmonen keskipiste ollu tapahtumille. Se on niinkun, monet vanhemmatkin ihmiset muistaa sen. Tiedustellaan, onko nuorisoseuran toiminta hiipunut ja kuullaan, että sen toimintaa on herätelty uudestaan eloon: ” – kyllä siellä väkeä käy, mutta ei enää niin paljon kun ennen – nytkin on tulossa tapahtumia sinne, niin siellä on ollut nyt jotain tuhann.. tuhannen kaksataa ihmistä ja ennen on ollu enemmän että.” Viimeisenä rakennetun ympäristön kohteena mainitaan vielä Vimpelin Saarikenttä.

VIRTUAALINEN KOTISEUTU

Järviseudun ammatti-instituutin opiskelijoille esitettiin muista työpajoista poiketen myös virikkeitä koskien kotiseudun virtuaalista ja digitaalista ulottuvuutta. Virikkeessä esitetään kuvia digitaalisista ympäristöistä kuten verkkokaupoista, sosiaalisen median sovelluksista ja keskusteluryhmistä sekä peleistä. Heti kuvakentän esittämisen jälkeen alkaa supina ja naureskelu. Paikallaolijoilta kysytään erikseen, mitä ajatuksia digitaaliset ympäristöt heissä herättävät ja missä he erityisesti viihtyvät ja käyttävät aikaansa.

Ensimmäisenä mainitaan Facebook. Seuraavana keskusteluun nousevat verkkokaupat: ”esimerkiksi Zalando, oon tilannu vaatteita.” ”Ite taas kilipailutan paljon verkossa, kaikkia erilaisia paikkoja. En mä nyt niinkun kiinalaisista paikoista, mutta ihan suomalaisista. Että mä etin sitä hintatietosuutta sieltä.”

Seuraavana tiedustellaan, ovatko kuntien Facebook-ryhmät, kuten esimerkiksi Lappajärven ryhmä, vastaajille tuttuja ja käyvätkö he niissä keskustelua. ”Oon, Evijärvellä on oma ryhmä”, vastataan. Saadaan kuulla, millaista keskustelua kyseisessä ryhmässä käydään. ”Siellä tuloo niinkun, no sanotaanko näin, että siellä on semmosia kukkahattutätejä, jotka valittaa joka aiheesta. Niillä ei oo mikään niinkun koskaan hyvin. Että tuota... [naurua] sieltä sä näet viimeistään sen, jos on jotain valituksen aihetta, kun ne ei tuu päin naamaa sanomaan, vaan ne kirjoittaa Facebookiin, että: ’taas täällä tämä ja tämä ja tämä’, ’minä lähden aina lenkille, silloin kun siellä on jotain, että tapahtuu jotain ja vastaavaa’.”

Kuullaan tiukkaa analyysia kyseisessä ryhmässä käydystä keskustelusta: ”Saattaa tulla kuvia, että taas jotkut nuoret on turmellut jotain ja... sotkevat koulun pihaa ja koulun ympäristöä, että nämä

Kuva 22. Kärnänsaareen johtava silta. Kuva Timo Suutari.

koko kylän kokonaisuus menee päin helvettiä. Ja sitten siellä jaaritellaan ja jaaritellaan ja mitään ei koskaan tapahdu.” Kysyttäessä vastaajalta osallistuuko hän ryhmässä käytävään keskusteluun kuullaan, kuinka hän on pyrkinyt vaikuttamaan kotiseutuaan koskevaan keskusteluun. ”Kerran mä yhen tekstin kirjoitin ja sen jälkeen ei kukaan oo valittanu enää mistään mitään. Kun mä sanoin, että jokaisen pitäis kattoo peiliin ja ottaa itteä niskasta kiinni ja viedä asioita eteenpäin eikä vain jaaritelaa täällä somessa. Kyllä se tykkäyksiäkin keräs.”

Kysyttäessä yhteydenpitovälineistä kaverieihin mainitaan Snapchat, Facebook ja WhatsApp. Kuullaan pääosin järviseudutalaisista koostuvasta Snapchat-ryhmästä, jossa paikallaolijat ovat aktiivisia. ”On meillä semmonen Snapchat-ryhmä, jonka kans ollaan aika usein tekemisissä.” ”No yks on Lappalalta, mutta muut on Lappajärveltä ja minä oon Vimpelistä.” Kuullaan myös ryhmän toiminnasta: ”Melekeen joka päivä siellä jotain tulee.” ”Viikonloppuisin tosi usein. Ja nyt kun oli lomaa, niin melkein joka päivä jotakin tehtiin. Aina vaan joku laittaa, että mitä tänään, ja sitten mennään jonnekin.” Tyypillisimmillään ryhmän kautta vaihdetaan kuulumisia ja sovitaan yhteisistä tapaamisista. ”No ee, nyt justiin siis, no yleensä vaan kysellään, että mitä tänään tehdään. Ja sitten jos, justiin kaikkea, jos on vaikka jossain, niin mennään jonnekin. Tai

niin, jos ollaan.” ”No vaikka ajelemaan tosi usein. Mitä nyt ikään keksitään. – – Riippuu päivästä.” Samat henkilöt tapaavat siis verkon välityksellä ja kasvokkain.

Paikallaolijat ovat usealta eri paikkakunnalta, mutta he ovat muodostaneet keskenäänkin WhatsApp- ja Snapchat-ryhmät yhteydenpitoa varten: ”No kyllä nyt, jos sattuu, kun me nyt kuitenkin ollaan eri paikkakunnilta, mutta jos sattuu käymään jossain, niin kyllä sitä yleensä laittaa, että tuu käymään”

Virikekuvakentässä on kuva, jossa esitetään muutamia erilaisia digitaalisia peliympäristöjä. Paikallaolijoilta tiedustellaan, millainen merkitys peliympäristöillä heille on. Eräs paikallaolija kertoo, kuinka hän oli aikaisemmin harrastanut pelaamista varsin intensiivisesti ja ollut aktiivinen pelaajayhteisössä. ”Joo, ennen mulla oli tuota, no mä en nyt enää, mä myin tietokoneen pois, mutta silloin kun mä pelasin paljon, niin mulla oli paljon, semmonen yhteisö justiin, että niinkun kenen kans pelas. Että se oli pelissä tavattu, että niitä oli ympäri Suomea. Niitten kanssa juteltiin aina Skypeä ja puhelulla ja pelattiin samaan aikaan. Se oli kyllä ihan mukavaa. Mutta sitten vaan on, kun mitä vanhemmaksi on tullut, niin sitä vähemmän jaksaa enää pelata.” Yhteydenpito peliyhteisön jäsenten kesken ei rajoittunut yksinomaan virtuaalisiin ympäristöihin, vaan

hän kertoi tavanneensakin pari henkilöä, joihin oli tutustunut pelaamisen kautta.

Seuraavana virtuaalisena ympäristönä käsiteltiin erilaisia foorumeita ja keskustelualustoja. Keskusteluvirikkeinä mainittiin Suomi24, MuroBBS ja Yilauta. Jälkimmäisenä mainittua kritisoitiin: *”No Yilauta on aika sellanen sairas paikka, että sieltä löytyy laidasta laitaan. Itä en kyllä siellä paljoa, en oo käyny ehkä kun kerran elämässä, mutta mä en ymmärrä sitä juttua yhtään.”* Sen sijaan Suomi24 aikaansai useissa paikallaolijoissa naurunpyrskähdyksiä, mille kuultiin selityskin. *”Me käytiin vähän hämmentämässä juttua yhen kaverin kanssa Suomi24:ssa. En tiedä, ottiko kukaan sitä tosissaan, tai no joku kärnäläinen sen vissiin otti tosissaan. Me ehotettiin, että tuonne pitäis laittaa Kärnänsaareen, pitäis silta poikki ja muurit ympärillä, ettei kukaan lähe pois sieltä. Merimiinoja saaren ympärille.”*

Paikallaolijat muistelivat huvittuneena aiheesta käytyä keskustelua ja kiusoittelevat toisiaan sillä, ottiko joku asian tosissaan. *”Se on aika, se on pitkäaikainen haave kaikilla, että pitäis tuo Kärnä laittaa... paitsioon.”* *”Mä en edes tiedä, mistä toi juttu on edes lähtöisin.”* *”Ei, ihan, ei siinä nyt tosissaan tommosia kannata ottaa.”*

Kärnänsaarta koskeva keskustelu johdatti tilaisuuden juontajan tiedustelemaan, liittyykö joihinkin muihin kyliin tai asuinalueisiin vastaavanlaisia mielikuvia. Salamannopeasti vastataan: *”Kärnä ja Ylipää ja Hallapuro ja Möksy ja mitäs muita niitä nyt...”* *”Vimpeli”* huudetaan väliin. *”No ei, Vimpeli on ihan hyvä vielä”*, vastaa Vimpelistä kotoisin oleva puolustaen kotikuntaansa. *”Rantakylä”*, lisätään joukkoon. Lappajärven Itäkylästä kuullaan, että *”se on ihan ookoo”*.

Vitsailu Kärnänsaaresta ja sen sijainnista jatkuu: *”No on niin kaukana, et sä voi mitään, kehittyneitä elämänmuotoja olla. Jotain alkuasukaskansaa niistä voi korkeintaan tulla. Siellähän on vielä joku kivikaus menossa. Ei voi kovin pitkälle päästä. Elää omalla saarella jossain.”* *”Joo, kylä nuo kärnäläiset näyttää tuommosilta”*, toteaa puhuja osoittaen saarella asuvaa vierustoveriaan. *”Meet tonne kylälle, niin kyllä niistä huomaa, kuka on Kärnästä kotosin.”* Keskinäisessä hyvätuulisuudessa piikittelyssä myös vimpeliläiset saavat osansa. *”Vimpeliläiset vaan on yllättävän kateellisia, kun muilla on sentään ristit kirkot, toisin kun Vimpelissä on pyöreä, ettei unohdu sinne nurkkaan – oot yrittäny koko ikäs ettiä sitä nurkkaa sieltä, mutta ei oo löytynyt!”* *”Ei oo löytynyt! Pitää tänään mennä koulun jälkeen taas kahtoon, olisko nurkka tullu”*, kuullaan vastakommenttina. Osion lopuksi mainitaan vielä *”markkilaiset”*, joilla viitataan

kortesjärveläisiin. *”Niin, isot pojat kertoi tarinaa, legendaa markkilaisista. Ei ne sitten ollukaan niin pahoja.”*

KOTISEUDUN KUVAT

Seuraavana virikkeenä paikallaolijoita pyydetään miettimään omaa kotiseutuaan kuvina. Tehtävänanto on, että mikäli kotiseutua pitäisi esittää yhdellä ainoalla (valo)kuvalla, niin mitä kuvassa olisi ja mistä kuva olisi otettu. Lisäksi täsmennetään, että kyseessä voi yhtä hyvin olla nykypäivään kuin menneeseenkin sijoittuva kuva.

Ensimmäisenä esitetään järvi-aiheisia kuvaehdotuksia. *”No varmaan tosta järvestä. Se on aika basic.”* *”No kokonainen järvi tavallaan. Tai sitten ne kaikista tärkeimmät paikat, mistä on hyviä muistoja lapsuudesta tai vastaavasta.”* Kysyttäessä haluaisiko vastaaja yksilöidä tarkemmin, millainen olisi kuva hyvästä lapsuusmuistosta, saadaan tarkempi kuvaus. *”Varmaan justiin perunapellolta vaikka, kun mä olen ollut aika paljon lapsena perunapellollakin. Että siellä oli kaksi, että ne kummatkin, äitin- ja isänisiä. Niillä oli semmonen pieni pelto, niin siellä oltiin aina talkoovoimin nostamassa perunoita tai laittamassa perunaa. Vaikkei ne nyt mitään, semmoset vaatimattomat pienet pellot, mutta kumminkin siellä oltiin koko perheen voimin laittamassa niitä ja sukulaisia oli siellä. Se oli semmonen lapsuuden kohokohta niin sanotusti.”*

Seuraavana kotiseudun kuva-aiheena ehdotetaan Inansaarta Evijärvellä, koska vastaaja on sieltä kotoisin. Evijärveltä olisi myös otettu erään toisenkin paikallaolijan mieluisin valokuva: *”Mä ottaisin varmaan mejän mökiltä, siellä on tullut paljon vietettyä aikaa. Se on ihan Evijärvellä, järven rannalla. Aika pieni, mutta mukava.”* Kysyttäessä, mitä mökillä yleensä puuhataan, saadaan kuulla, että: *”vietetään siellä vaan aikaa, rentoudutaan, käyään isän kans kalassa siellä.”*

Kortesjärveltä kotoisin oleva osallistujan on vaikea keksiä kuva-aihetta. *”Mä en kyllä keksi, mistä Kortesjärveltä ottaisi kuvan.”* Muut paikallaolijat rientävät apuun ja ehdottavat kunnantaloa sekä Ilveskiveä: *”Eikös siellä oo Ilveskivi”*. Jotkut kuiskuttelevat, että mikä kyseinen Ilveskivi on, mutta näistä kuva-aiheista ei kuitenkaan käydä enempää keskustelua. Sen sijaan työpajan juontaja pyrkii auttamaan kuva-aiheen valintaa lisäämällä, että kuvassa voi olla sellaista tekemistä, missä vastaaja tuntee olonsa kotoisaksi. Tämä auttaakin joitain paikallaolijoita kuva-aiheen pohdinnassa, sillä heti kuullaan, että: *”turveneve ja traktorin kopp”*.

Kuva 23. Lappajärvi. Kuva Timo Suutari.

Verkkokeskustelussa vitsinä Kärnänsaareen menevän sillan katkaisemista ehdottaneelta paikallaolijalta tiedustellaan, ottaisiko hän sillasta kuvan. *"Eikun niinkun oikein tuosta järvestä, en minä niinkun Kärnän puolelta menis mitään ottamaan."* *"No eihän sillä nyt sinänsä niin väliä oo, kunhan ei nyt vaan Kärnästä eikä Ylipäästä. En minä tiedä. Sinähän se, no se aika hyvin [järvikuva] niinkun silleen kumminkin kuvaa tätä paikkaa. Tai silleen. En mä tiedä."*

Sen sijaan Kärnänsaarella asuva vierustoveri ottaisi kotiseutuaan esittävän valokuvan nimenomaan Kärnänsaaresta. *"Kärnän nylykykämpästä"*, huikataan vierestä, mikä aikaansaa naurunremakan. Kärnänsaari innostaa vielä erään paikallaolijan muistelemaan siellä viettämänsä mökkiviikonloppua. *"Mä oon kerran ollut viikonlopon siellä mökillä Kärnänpäässä – siellä Tapiolan [vuokramökissä]."* *"Sieltäkin on hyviä muistoja!"* Samalla kun taustalla vielä käydään keskustelua liittyen Tapiolan vuokramökkeihin, ehdottaa yksi paikallaolijoista kuva-aiheiksi mum-

mulaansa tai maisemakuva Lappajärveltä. *"Niinkun sillain, että näkyy talo ja piha ja se peltö. Tai sitten jostakin Lappajärvestä. Joku Pohjanmaan maisemakuva tai joku semmonen."* Järvi olisi yhtenä kuva-aiheena myös viimeisenä ääneen ehtivällä: *"järvestä kuva tai sitten pellosta"*.

KOTISEUDUN MERKITTÄVIÄ TAPAHTUMIA JA KOTISEUTUUN VAIKUTTANEITA HENKILÖITÄ

Seuraavassa keskusteluvirikkeessä paikallaolijoilta tiedustellaan, onko menneisyydestä nostettavissa esiin joitain tiettyjä tapahtumia, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi heidän kotiseutukokemukseensa tai toisaalta, onko menneisyydestä nostettavissa joitain henkilöitä, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä kotiseutu heille merkitsee tänä päivänä. Tilaisuuden juontaja toteaa, että keskustelujen aikana on jo mainittu itselle tärkeitä henkilöitä kuten omat vanhemmat tai isovanhemmat, mutta tiedustelee, onko paikallaolijoilla mielessä kenties joitain muita kotiseutuun oleellisesti kuuluvia henkilöitä, jotka he haluaisivat nostaa esille. Jo tehtävänannon aikana kuiskataan paikallisesti tunnetun persoonan lempinimi, muttei sanota sitä ääneen kaikkien kuullen.

Tapahtumista mainitaan ensimmäisenä Evijärvellä järjestettävät syysmarkkinat, joita kutsutaan nimellä hämärät markkinat. *"Onko ne ne, mihin me silloin tultiin mopoilla"*, tiedustelee toinen paikallaolija. Myös tilaisuuden juontaja kiinnostuu kuulemaan lisää markkinoista, joista kuullaan tarkka kuvaus. *"Ne on tuolla Evijärvellä, että siellä on, kaupat saattaa olla myöhempään, tuntia myöhempään auki ja siellä on hyviä tarjouksia niinkun paikallisten yrittäjien kautta. Siellä käyään, niinkun kokoontuu ihmiset sinne. Ja sitten on justiin, no kesämarkkinat on yhtet kanssa ja markkinatanssit paikallisessa ravintolassa. Ne oli kyllä kans kohokohta, että siellä oli aina joku esiintyjä ja se oli tupaten täynnä se ihmisiä silloin. Ja justiin noi ysäribileet, mitkä on kans nyt tulossa. Ja, no jouluavajaiset, nekin on kans sitä, että ilman niitä ei olis kotiseutua tavallaan."*

Toisena kotiseudun tapahtumana mainitaan Vimpelin pesäpallofinaalit, mutta niistä ei käydä sen enempää keskustelua. Sen sijaan paikallaolijat tiedustelevat jo sitä, tarvitseeko kotiseudun tärkeinä henkilöinä mainita itselle tärkeitä henkilöitä. Tilaisuuden juontaja toteaa, että henkilö voi olla joko itselle tärkeä tai sitten vaikkapa myös niin sanottu *"kotiseudun tyyppi"*. *"Niin, elikkä kylähullu"*, kuuluu välittömästi kommentti yleisöstä sekä naurua ja puheensorinaa. Täsmennetään vielä, että kyseessä

voi olla sellainen henkilö, jota ilman paikka ei tuntuisi samalta.

Paikallaolijat tarttuvat innolla aiheeseen ja alkavat luetella kotiseutunsa tunnettuja persoonia ja seikkoja, joista heidät tunnetaan. Ensimmäisenä kuullaan evijärveläisestä henkilöstä: *”se on vähän sellainen ihmeellinen kaveri. Että se tuloo aina juttelemaan ja kertoo samat tarinat ja kertoo, kuinka häntä on haukuttu kirjailijaksi, että hän menee tekemään rikosilmoituksen...”* Seuraavaksi siirrytään Vimpeliin, jossa vitsin mukaan kerrotaan olevan: *”seittämän hullua neliökilometrillä.”*

Nimeltä tai lempinimeltä mainitaan kolme vastaajan kotiseutuun oleellisesti kuuluvaa henkilöä. Heistä yhdestä kerrotaan yksityiskohtaisemmin. Käy ilmi, että: *”– se on vähän omalaatuinen kaveri. – – Niin niin, se sitten tulee välillä, että: joo, olettekos koskaan kuulleet Egyptin faaraoitien muumioimistavoista. Jotain tuommoista. Ja sitten se selittää puoli tuntia putkeen. – – Ja sitten se on niin kova, se hermostuu niin helposti, että sitä sitten kaikki käy härnäämässä, mopoilla pyörittään pihaa ympäri ja ilotulitteita postilaatikkoon, ja se on sitten hauskaa kattoa, kun se riehuu siellä. – – Sen kaikki tietää Vimpelissä, että se on niinkun sellanen – –.”*

Vimpeliin liittyen tilaisuuden juontaja tiedustelee Nelimarkan kahviosta ja siitä, keitä siellä yleisimmin käy. Saadaan kuulla, että paikka on etenkin varttuneen miesväen suosiossa. *”No se on just se porukka. No ne on niitä, mitkä siellä, en minä tiä, ne istuu, ne menöö silloin kun se aukeaa joskus seittämän aikaan, milloin se nyt sitten aukeaa – –. Ne menöö sinne ja ne istuu siihen asti, että se menöö kiinni. Sitten ne vaihtaa krouviin tai motelliin. Ne on – – jotain 6-7-kymppisiä äijiä siellä jauhaa jotain omia.”* Myös Evijärvellä tunnistetaan vastaavanlainen niin sanottu huoltoasemaparlamentti. *”Evijärvellä on kans sama porukka, mutta se on St:llä”. Siinä missä miehet kokoontuvat paikallisella huoltoasemalla, naiset vaihtavat kuulumisia kaupassa: ”Meiän S-marketissa aina aamulla joskus kymmenen aikoihin, niin siellä on vanhoja mummoja ja kaikkea, ja juorut liikkuu enemmän. Siellä ne tapaa toisiaan siellä. Kirjaimellisesti niitten ukot sitten istuu St:llä ja juo kahavia koko päivän ja puhuvat siellä.”*

Huoltoasemista mainitaan lisäksi Vimpelissä toimiva huoltoasema ja motelli, jossa joku paikallaolijoista kertoo käyneensä pelaamassa peliautomaatilla. *”Ja sitten siellä on ne motellinpitäjät. Se on St tai mikä Esso se nykyään, en minä tiä, mikä se nykyään on, kun se vaihtaa joka vuosi. Niin siinä on se motelli – – ne pitää sitä vielä pystyssä.*

Varmaan ne on nyt kaheksankymmenen paremmalla puolella kummatkin – –.”

Keskustelu palaa takaisin värikkäisiin paikallisiin henkilöihin. Mainitaan useita eri henkilöitä, ja heille ominaisia käyttäytymispiirteitä kuvataan. Käy ilmi, että myös lappajärveläiset paikalliset persoonat ovat opiskelijoille tuttuja. *”Evijärvellä on se yks, joka aina pyöräilee tiettyyn paikkaan ja laskee autoja siinä ja sitten se pyöräilee pois.”* Sitten mikäs tää on, joka on aina siinä osuuskaupan, eikun K-marketin nurkilla. *”Sitten on se musiikki... tai se taiteilija – – se on kova äijä”.*

Erityisesti kerrotaan kahdesta henkilöstä, joiden tavat ovat kiinnittäneet paikallaolijoiden huomiota. Kuvataan, kuinka eräs henkilö: *”– – käärii Aku Ankka -paperista aina tupakkaa ja tumpppiin purusta, koluaa kaikki tumpppiastiat, vaikka sillä olis tupakkia ja ihan niinkun puhtaitakin, niin se aina Aku Ankka -paperiin käärii niitä sätkiä ja polttaa siinä.”* Niin tai sitten se sanoo, että: *’onpa kaunis päivä, eikö ois mukava savutella’.* Toinen henkilö on tullut tutuksi katukuvassa kävelijänä. *”Se sieltä Kärnänperältä kävelee, montakohan, on se ainakin viis kilometriä...”* Onhan se, se on kävellyt nuoresta asti aina. *”Niin, se painaa tuonne menemään ja takaisin. Montakohan kertaa päivässä. Se siinä käy K-marketin nurkalla seisomassa. Mikäs se oli sen tarina?”* Paikallaolijat kertovat kuulleensa tarinan, jonka mukaan henkilökohtainen elämänmuutos olisi ajanut kyseisen henkilön kävelemään edestakaisin.

Työpajan juontaja tiedustelee, keiltä he ovat kuulleet tarinoita kyseisistä henkilöistä. *”No kyl-lähän niitä...”,* todetaan. Eräs paikallaolija kertoo kuulleensa isoisältään: *”No se on, se oli joskus silloin aikoinaan papan kaveri, sitten pappa on kertonut.”* Paikallaolijoilta kysytään vielä, että ovatko edellä kuvatut henkilöt sellaisia, että heistä tulee koitoisa olo. Vastausta ei tarvitse kauaa odotella, vaan yhteen ääneen todetaan, että: *”Joo, kyllä!”*

Työpajan osallistujia pyydetään vielä miettimään, tuleeko heillä mieleen muita itselle tärkeitä kotiseudun henkilöitä. Paikallaolijat vakavoituvat ja alkavat pohtia paikallisten persoonien merkitystä osana omaa kotiseutukokemustaan. *”No sehän [edellä mainitut henkilöt] tuo mieleen sen kotiseudun, mistä nyt ollaan puhuttu monta kertaa.”* Vähän niinkun oikeasti aatellaan, niin ketkä niinkun oikeasti on, niin varmaan nuo pesäpalloilijat, mikä pelaa siellä superissa. *Se oli paljon haus Kempaa puhua näistä [edellä mainituista henkilöistä]. Kyllä ne oikeasti kaikki nekin tietää, että ei siinä sinänsä.”*

Osion viimeisenä puheenvuorona kuullaan, kuinka alueen ulkopuolelta tullut on aidosti hämmästellyt ja ihastellut alueella vallitsevaa hyvää yhteishenkeä ja talkoohenkeä. ”No mitä tota no, niinkun jos palataan noihin muihin, niin mun siskon kihlattu on niinkun Etelä-Savosta päin, niin se on niinkun ihmetelly aina, että kun se on tykänny, niinkun Pohjanmaalla, että on kaikki on niinkun tavallaan yhtä. Että ne on niinkun tavallaan yhtä isoa perhettä, että niillä on niinkun hyvät välit ja näin, että talkoohenki toimii. Niinkun ainakin meidän suvussa toimii hyvin. Niin se on sitä arvostanut ja ihmetellyt, että miten se on näinkin hyvä täälläpäin. Että se on monesti sanonut mulle sitä, että kuinka hienoa se on. Että jos ulkopuolisen näkökulmasta, että joka on tullut justiin niinkun perheeseen tavaltaan sitä kautta niin.”

TULEVAISUUDEN KOTISEUTU

Järvisuudun ammatti-instituutin opiskelijoille suunnatun työpajan viimeisenä vaiheena paikallioijioille annetaan eläytymiskirjoitustehtävä. Heille näytetään kaksi tekstikatkelmää ja pyydetään valitsemaan niistä toinen ja jatkamaan tekstiä omin sanoin. Näytetyt tekstikatkelmät olivat: ”Eletään vuotta 2027. Asut Järvisuudulla ja koet viihtyväsä täällä. Kuva lyhyesti, miksi viihdyt Järvisuudulla.” ”Eletään vuotta 2027. Asut Järvisuudulla, mutta et koe viihtyväsä täällä. Kuva lyhyesti, miksi et viihdy Järvisuudulla.

Tehtävänannon jälkeen eräs paikallioijioista toteaa, että: ”Tää on aika paljon, että kun tulevaisuutta ajattelee, niin koko Järvisuutuhan voi hajoa tuossa välillä. Että se voi olla, että niitä tulee kuntaliitoksia. Että se hajoaa kokonaisuudessaan, että sitä ei voi enää kokonaisuudessaan kuvata Järvisuuduksi.”

Tehtävänantoa täsmennetään, että vastaajan ei tarvitse ajatella Järvisuutua kokonaisuutena, vaan voi ottaa siitä jonkin kunnan, kylän tai pienemmän alueen, jonka kautta miettii omaa tulevaisuuden kotiseutusuhdettaan.

Vastaajista kuusi valitsee myönteisen tärnavaihtoehdon ja kertoo viihtyväsä alueella.

■ ”Viihdyt Järvisuudulla, koska täällä on kaveriteita ja kaikkea vanhaa ja tuttua, näkee kaveriteita. Mutta välillä voi taas olla semmonen fiilis, että vaihtelu virkistää.”

■ ”Koen viihtyvänä, koska tuntee kaikki ihmiset ja Järvisuutu on semmoinen rauhallinen paikka, jossa on viihtyisä asua.”

■ ”Viihdyt Järvisuudulla, koska täällä ihmiset ovat mukavia toisilleen. Täällä on rauhallista asua ja viettää aikaa.”

■ ”Viihdyt Järvisuudulla, koska olen kasvanut siellä. Omalla paikkakunnalla suurin osa tuntee toisensa. Maalla voi tehdä kaikenlaista, mikä on kaupungissa mahdotonta.”

■ ”Viihdyt Järvisuudulla koska tämä on kotiseutu ja paikat ja ihmiset ovat tuttuja.”

■ ”Eletään vuotta 2027. Asun Järvisuudulla. Viihdyt hyvin täällä, kotiseudulla koska täällä tavat tai eleet eivät ole juurikaan muuttuneet. Kaikki tapahtumat ja kulttuurit ovat pysyneet samana.”

Kaksi vastaajaa puolestaan näkee, että he muuttavat tulevaisuudessa Järvisuudun ulkopuolelle, mutta siteet alueelle silti säilyvät.

■ ”En tule asumaan näin pienessä paikkakunnassa koko ikäni. Pohjanmaalle voi sitten tulla vaikka mummulassa käymään tai muita sukulaisia katsomaan, jos täällä vielä asuvat.”

■ ”Olen asunut liian kauan Evijärvellä, ja nuorena tarvitsen myös kokemusta, koska maaseudulla ei ole niin paljon kulttuuria niin muuttaisin mielelläni pois. Ammattikoulu on käyty ja tyttöystävä asuu Seinäjoella joten muuttaisin kaupunkiin. Kaupungissa on monta asiaa mitä maalla ei ole.”

3.9 PIETARSAAREN JÄRVISEUTULAISTEN KOTISEUTUTYÖPAJA

Marja Enbuska

Järvisuututalolla Pietarsaareissa pidettiin 28.9.2017 kotiseutuaiheinen työpajatilaisuus sellaisille Järvisuudun ulkopuolella asuville, joilla kuitenkin on side Järvisuutuun. Työpaja järjestettiin yhteistyössä Pietarsaaren järvisuutulaisten puheenjohtajan kanssa siten, että tutkijat pyysivät lupaa osallistua yhdistyksen säännölliseen tapaamiseen. Työpajaan osallistui 35 henkilöä, joista 17 oli naisia ja 18 miehiä. Osallistujat olivat iältään 67–88 ikävuoden välillä.

VASTAAJIEN KOTISEUTUKÄSITYKSET

Työpajan vetäjä aloitti tilaisuuden kysymällä, mitä ajatuksia väittämät: ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni” sekä ”Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani” osallistujissa herättävät.

Pienen hiljaisuuden jälkeen ensimmäinen keskustelija aloittaa kertomalla, että: ”Joo. Kyllä tuota minulle kotiseutu on Pietarsaari eliikkä nykyinen asuinpaikkani. Mutta on tuo lapsuudenkoti ja kas-

vuympäristö on kotiseutu ja sieltä muistuu melkein kaikki kivet ja kannot, että sillä lailla. Mutta kyllä mä olen täällä hetkellä ihan Pietarsaaren poika.” Kotiseutu kulkee mukana myös Pietarsaaren ulkopuolella: ”Ja kun on liikkunut maailmalla, niin olen muistanut sanoa, että oon Pietarsaaren Jaron kannattaja.” Kysytään puhujan suhteesta Järvisseudulle. ”Sillä lailla seuraan edelleenkin, mitä siellä tapahtuu ja mitä on, onko tullu uusia taloja ja mihin on tullu uusia lapsia, mutta en enää tunne nuorisoa ulkonaöältä muuta kuin, että jos on isänsä tai äitinsä näköinen. Tietää, kenen sukua on tämä nykyinen polvi.”

Seuraava keskustelija kuvailee kotiseudun merkitsevän hänelle kahta paikkaa: ”Kyllähän se näin on, että se paikka, missä työnsä on tehnyt ja elänyt, niin se tulee tuo kotiseutu, mutta kyllähän se tämä kotiseutu myös tarkoittaa tuota lapsuuden kotiympäristöä ja siellä olemista. Että paljon nyt eläkepäivinä käyvvään kotiseudulla. Mutta sitten taas tullaan tänne, myös kotiseudulle. Että se on niin kun kaksjakonen. Kaksjakonen. Ja nyt varsinakin, kun Vimpeli voitti! Se on, Veto on Veto!” Toisaalta paikka, jossa viettää vähemmän aikaa, muuttuu myös vieraaksi: ”– – Mutta että kyllähän se niin on, että kyllä ne nuoret on jääny sinne kasvamaan, että jos ei tunne sieltä sitä äiti tai isä tai sitä sukua, että on näköä, niin sitten voisi jotenkin... Mutta kyllä se on, siinä mielessä siitä on vieraantunut. Ei niitä kaikkia enää tunne, niin kuin ennen sitä lasi kaikki, että tuossa talossa on niitä ja niitä. Että ne kasvaa sieltä ylös.”

Seuraavassa puheenvuorossa kuullaan, että lapsuuden kotiseutu on rakas paikka, mutta myös muuttunut ja hiljentynyt: ”Joo, minä oon tehny näitä haastatteluja ehkä useimmista täällä olijoista, niin niin, siinä tuloo tämä lapsuuden kotiseutu joka ainoalla samassa muodossa esille. Se on aika rakas paikka se kotiseutu ja lapsuus, ja missä sitä on ollu ja minkälainen se koti on ollu. Nythän on asia monen kohdalla, että ei oo enää sitä, kotiseutu on, mutta ei oo enää siellä kotiseudun sukulaisia, jonka luo voi mennä ja se on jäänyt sitten käymättä monelta, kun ei siellä oikeen oo kohdetta, minne menee. Mutta voihan siellä käydä ja käydä kattoomassa sitä seutua. Se on jonkin verran kylmentynyt. Minulla ittelläni on nyt täällä hetkellä niin, että minä suurimman osan elän siellä kotiseudulla. Ja mun aika kuluu siellä aika hyvin, koska minä olen löytänyt sieltä kaverin. Niin, niin, maaseutu on, joka on siellä syntynyt, niin siellä myös viihtyy.”

Kysytään, tuntuuko kotiseutu nykyisin erilaiselta kuin vuosikymmeniä sitten: ”Kyllä se tuntuu aika paljon erilaiselta. Se on, ei tunne enää niin paljon ihmisiä, silloinhan tunsii kaikki aikoinaan,

kun minäkin oon 47 lähtenyt sieltä niin, silloin voi sanoa, että tunsii melkeen koko pitäjän. Mutta ei enää, siellä on kaksi sukupolvea jo tulut sen jälkeen, niin ei siellä nyt oikeen tuttuja paljoa ole.” Toinen keskustelija tarkentaa: ”Tämähän on kaikki [paikallaoleva] porukka 50–60 vuotta ollu täällä paikkakunnalla. Kaikki on Järvisseudulta lähtöisin.”

Entisen asuinseudun hiljentyminen tuntuu seuraavasta keskustelijasta ikävältä: ”Mutta suurin harmin paikka on, kun siellä [Järvisseudulla] kiertele, mäkin tapaan kierrellä ja käydä semmoisisa taloissa, joissa oon ennen käynyt ja on ollut hyviä ystäviä, niin siellä on nyt ovet kiinni. Sieltä on – – olosuhteitten pakosta ollut pakko lähteä. Kyllä tuntuu ikävälle, kun kattoo niitä paikkoja. Mutta näin se vaan on.”

Seuraavaksi keskustelijoille esitetään väittämät: ”Kotiseutu on minulle ihmisiä ja ihmissuhteita” ja ”Kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja”. ”Kyllä”, todetaan painokkaasti heti ensimmäiseksi. Muissakin osallistujissa kysymykset aiheuttavat hyväksyvää nyökyttelyä. Eräs keskustelija tarkentaa: ”Minä haluaisin sanoa semmosen, minä oon kotosin Evi-järven Kivijärven kylän Pakokankaasta. Siellä on sellainen paikka kuin Pakokangas, jossa ei oo enää kuin semmonen iso mänty, joka on merkinä, että siellä on joskus oltu. Sinne ne on jäänyt kaikki. Maanviljelijät on, isommat maanviljelijät on ostannu maat ja tuota niin on vihreää aakeaa laakeaa kaikki, että ei oo asutuksia enää siellä ollenkaan. Ja tuota kyllä ne muistuu mieleen, joka kesä pitää käydä. Siellä. Tärkeitä muistoja on.”

Eräs keskustelija kertoo paikannimen syntytarinan: ”Tämä Pakokangas on saanut siitä nimen, että silloin isovihan aikana, niin ihmiset kun on menneet sinne piiloon, kun se on vähän sivussa se paikka. Siitä se on saanut sen nimen ja se on säilynyt vieläkin.” Tiedustellaan lisää kotiseutuun liittyviä muistoja, johon toinen keskustelija vastaa niiden liittyvän tuttuihin ihmisiin, joita paikka yhdistää: ”– – kotiseutu on tärkeitä muistoja, ainakin minulle. Että mitä siellä on tapahtunut. Esimerkiks ihan niin kun olis tuttuja tai sukulaispoikia, jotka kerääntyä Jaron otteiluissa samalle penkille vaikka ollaan samalta kylältä. Vaikka toiset on kuuluneet Purmon ja toiset Korteesjärveen. Nyt siellä on kiva jutella ja muistella, kun tehtiin yhteistä urheilukenttää ja tämmösiä ihan tärkeitä. Ja kaupungilla täällä [Pietarsaareissa] tavataan, niin kuin olis veljiä tai siskoja, kun tulee vastaan. Että on se, vaikkei muuten olla missään tekemisissä.”

Seuraavaksi kysytään, tuntevatko keskustelijat olevansa eri pitäjien edustajia vai ennen kaikkea järviseutulaisia: ”Kyllä se näin on, että se järvi-

seutulaiset, kyllä me oomma täällä kuin siskoja ja veljiä keskenämme. Että ei siinä oo mitään rajaa.” Tarkennetaan kysymällä, väittelevätkö keskustelijat siitä, mikä pitäjä on paras. Vastaus on yksimielinen: ”ei.” ”No ei käydä semmosta keskustelua.” Kotiseudun käsite myös laajenee riippuen siitä, kenelle ja missä yhteydessä asiasta puhutaan: ”Jopa hämmäläiset ovat hyvin tuttuja meille. Kauhavalaiset ja niin pois päin. Kaikki samaa sakkia. Tuossa tuli vielä mieleen, että kun ite oli töissä ja liikuu Suomessa ja vähän ulkomaillakin, niin kun kysyttiin, mistä päin te ootte kotoisin, niin ei ainakaan niissä, kun oli liikkeellä, niin ei auttanu joka paikassa mainita, että mä oon Pietarsaaresta. Vaan riitti, että oon Pohjanmaalta. Ja sitten jossain tuolla maapallon toisella puolella, niin ei se Pohjanmaa olisi kertonut mitään, niin sanottiin Suomesta. Ja sitten tuolla Australiassa oli paras sanoa, että on Euroopasta. Se on mun kotiseutu. Varmasti avaruusaikana joutuu sanomaan, että mä oon maapallolta.”

Seuraavaksi tilaisuudessa esitetään väittämäpari: ”Kotiseutuuni kuuluu paikkoja myös Järvisseudun ulkopuolelta” sekä: ”Minulla on monta kotiseutua”. Näistä erityisesti jälkimmäinen aiheuttaa keskustelua. Muutot ja eri paikoissa asuminen voivat saada aikaan tunteen, jossa mikään paikka ei tunnu toista enemmän kotiseudulta. Yksi keskus-

telija kertoo esimerkin: ”Mä oon itte ollu mukana monissa yhdistyksissä ja aina kun tulee uusi jäsen sinne, niin kerrotaan ittestä. Mistä ollaan lähtöisin ja niin pois päin. Hyvin usein Pietarsaaresta, kun on muualta tulleita ihmisiä, niin kaverit esittelee ittensä, että hän ei oo mistään kotoisin, asunu monessa paikkaa. Siinä on käynyt näin, että joka paikassa on ollu ehkä hyvä olla, mutta mitään ei oo valikoitunu ykköspaikaksi.”

Myös seuraava keskustelija pohtii, ettei kotiseudun määrittäminen välttämättä ole helppoa: ”Kun minulle sanotaan kotiseutu, niin kyllä mulle tulee ensimmäiseksi mieleen Alajärvi, että mä olen sieltä kotoisin. Mutta sitten kuitenkin, niin kyllä mä kotiseudukseni tunnen tämänkin [Pietarsaaren]. Jos minulta kysytään, mistä oot kotoisin, mulle tulee joskus tenkkapoo, että kumman mä nyt sanon. Mä sanon, että mä olen Pietarsaaresta, mutta mä kohta selitän, riippuen, kuka kysyy, että Alajärveltä mä olen syntyisin.”

Tilaisuuden juontaja kysyy, onko paikalla joku, joka tuntee, että hänelle ainoastaan Pietarsaari on kotiseutu. Yksi henkilö toteaa näin olevan: ”Minulla on. Minulla on sellainen, että mä olen syntynyt Toholammilla, mutta mennyt naimisiin lappajärveläisen kanssa. Niin tuota siellä on vietetty paljon kesä. Ja sitten täällä asunut. Että siinä ei niinkö, se Toholampi se on syntymäkotini, me ollaan siellä

Kuva 24. Ateno Oy:n teollisuushalli Evijärvellä. Kuva Timo Suutari.

hyvin vähän, että Pietarsaari on kotiseutu. Ja niin sitten se on vähän, että se on hyvä paikka. Ja senkin on yks.” Toinen keskustelija lisää: *”Sanotaan, että jos on niin kun paljon muuttanu eri paikkoihin ja sitten semmonen tulee esiin, että ei oo niin kun kotosin mistään, ei oo juurtunu mihinkään alueeseen, mutta näin kun on paikkalintu, niin kyllä se tahtoo olla, että sitä menee ensin siihen, että mistä on syntyisin ja sitten siihen, että mistä on nykyisin.”*

Kolmas kommentoija kertoo tapauksen siitä, miten kuuluminen kotiseutuun, tässä tapauksessa järviseutulaisuus, voidaan ansaita perhesuhteiden perusteella: *”– – täällähän on Pietarsaassa järviseutulaisia, ja minähän en ollu Järvisseudulta siinä asuntoalueellamme, ja siellä niitä ihmisiä, niin yksin nainen kysy multa, että mistä sä oot kotoisin, että oletko sä Lappajärveltä vai? Eikun mä en ole Järvisseudulta kotoisin. Ai jaa, etkö sä ole Järvisseudulta. Mutta mitens se sun mies? Mä sanoin, että se on Lappajärveltä. No sitähän minäkin!”* [naurua] *Että sitten nousi arvo.”*

Seuraavaksi keskustelu kääntyy eri sukupolvien ja kotiseudun väliseen suhteeseen: *”Kyllä se useammalla on tämä kotiseutu aika tärkeä, mutta sitten seuraava sukupolvi, vaikka ne olis siellä paljon ollu niin ei ne enää tunne sitä kotiseudukseen. Se vähän rajoittaa. Mutta joka sieltä on lähteny, kyllä useammalle se on tärkeä.”* Suhteet erityisesti omiin vanhempiin kiinnittävät myös paikkaan: *”Se aika kun vanhemmat on ollu siellä, niin niin kauan siellä käydään paljon enempi, mutta kun vanhemmista aika jättää, niin sitten se vähenee, vaikka siellä on, sanotaan, veljiä kotona, niin kuitenkin vanhemmat on poissa, niin sitten se jää.”*

Viimeisenä kysymysparina esitetään väittämät: *”Toivon, että kotiseutuni ei muuttuisi vaan säilyisi nykyisellään”* sekä: *”Koen, että minulla on tulevaisuudessakin kotiseutu, mutta se on erilainen kuin nyt.”* Ensimmäisissä vastauksissa todetaan kotiseudun vääjäämättömästi muuttuvan: *”Tuo on aika rankkaa tekstiä, että kotiseutuni ei muuttuisi. Sehän muuttuu* [naurua].” Toinen keskustelija on samaa mieltä: *”Kyllä se pitää vaan muuttua ja pysyä ratissa mukana.”* Muutoksen toivotaan olevan kotiseudulle myönteinen.

Keskustelu kääntyykin seuraavaksi kotiseudun hiljenemiseen, kun asukkaita ei ole ja palvelut lakkaavat. Kysytään, mitkä asiat olisivat sellaisia, joita keskustelijat toivoisivat kotiseudulla olevan tulevaisuudessa: *”No asukkaita ainakin, että niitä lisääntyisi, ettei kuolleita olisi enempi kuin syntyneitä. Ja sitten että siellä olisi työpaikkoja, olis enempi kauppia kuin yks tai kaks. Kaupat vähenee, postit menee pois. Kun ajattelee sitä aikaa, kun minä*

oon ollu, siellä oli posti, lääkäri, kaks poliisia, kirja-kauppa, kenkäkauppa, monta pankkia. Nyt on yks pankki, kenkäkauppaa ei enää oo, poliisi on yhteinen alueella. Posti on poissa, että se on yhdistetty kauppaan. Että se supistuu niin pieneksi kuin ruusina. Se pitäisi saaha kasvamaan ja lisääntymään työpaikkoja. Sitten se menestyis. Muuten se yhdistetään isompaan, Alajärveen.”

Meneillään olevaa kehitys on paikallaolijoiden mielestä surullista seurattavaa: *”Kyllä mä luulen, että meistä jokainen on huolissaan, että se menee, sieltä on otettu kaikki, niin kuin tässä tuli puheessa selville. Otettu kaikki pois. Se on ikävää katottavaa. Ne on ne tyhjat tuvat, rupeaa ottamaan monelle, että eiköhän tässä oo menty vähän väärään suuntaan. Minä sanoisin näin, että maaseutu on kaupungille yhtä tärkeää kuin kalat järveissä.”* Toisaalta hiljenevien kylien vastapainoksi myös kasvua ja kehitystä tapahtuu: *”Alajärvestä on ainakin tullut kaupunki ja se on kasvanut ja se on niin muutunut, ettei meinaa enää tuntea, kun siellä kulkee. Tietysti siellä on näitä tyhjiä taloja kans, mutta minusta se on kasvanut, ainakin keskus.”*

Seuraava keskustelija keksii toisen esimerkin paikkakunnasta, joka ei ole hiljentynyt: *”Evijärvellä on yks hyvä! Siellä leikataan vedellä rautaa, se tehas on jo ainakin parisataa metriä pitkä, sieltä tienvarresta myöten. Se on laitettu siistiksi siinä. Se on erittäin hyvä asia. Kuinkahan – – paljonko siellä on töissä?”* 75 on [työntekijöitä].” *”Se on aika hyvä maaseudun työnantaja.”* Viimeiseksi yhtenä ilahduttavana asiana mainitaan Soinin itsenäisyys: *”Mä olen iloinen siitä, että Soini pysyy itsenäisenä kuntana. Se on mun mielestä hyvä asia. Se pärjää.”*

JÄRVISEUTU KOTISEUTUKYSELYN VALOSSA

Seuraavaksi työpajan osallistujille esitellään Järvisseudun alueella tehdyn kotiseutukyselyn tuloksia ja käydään niitä läpi yhdessä osallistujien kanssa. Kerrotaan, miten kysely on toteutettu ja mitkä olivat kyselyn keskeiset tulokset. Koko Järvisseudun alueella kotiseudun merkitykselliset paikat liittyvät erityisesti lapsuusajan ja nuoruuden kotiin, luontokohteisiin ja arkiin nykypäivän työn, opiskelun ja harrastusten ympäristöihin. Kysyttäessä ihmisiltä kaikkein tärkeimpiä kotiseudun kohteita, paikkoja ja niitä asioita, jotka luonnehtivat heidän kotiseutuaan parhaiten, vastauksissa korostuu koko Järvisseudun alueella luontokohteet, luonnonympäristö, maisemat sekä alueen henkinen ja sosiaalinen ilmapää. Sen sijaan esimerkiksi rakennetun ympäristön kohteita tai yksittäisiä rakennuksia ei ollut juuri-

kaan mainittu kyselyssä tai kotiseudun merkityksellisiä paikkoja ollut linkitetty tiettyihin historian tapahtumiin. Esimerkkinä mainitaan, että alueen kirkoista vain kolme oli mainittu kyselyvastauksissa, vaikka aikaisemmin eri menetelmällä toteutettujen kotiseutututkimusten vastauksissa kirkolliset rakennukset olivat nousseet esiin varsin usein kotiseudun avainkohteina.

Kysytään, miltä tulokset työpajaan osallistuvista vaikuttavat. Koska vastauksena on hiljaisuus, jatkaa tilaisuuden juontaja kysymällä, yllättikö keskustelijoita rakennetun ympäristön puuttuminen. Ensimmäisenä näkemyksensä esille tuova kuvailee asiaa: *”Se kotiseutu, niin se menee siihen niin minä-keskeiseksi, että siitä on vaikea lähteä. Siihen pitää saada kartoitettua sitten, jos aattelee, jos mä nyt aattelen mun kotiseutua, niin kyllä mä sanoisin, että meillä on Vimpelissä ainoa pyöreä kirkko tällä Suomen alueella, pyöreä puinen kirkko. Pesäpallostadion, stadion ja tuota Lakeaharju. Jos ois niin kun viety se kotiseutu siihen maisemointiin, niin sitten sitä olis ehkä pystynyt ottamaan sieltä irti niitä asioita, mitä niin kun kertoo. Mutta kun se kotiseutu, niin sehän menee tänne [osoittaa kädellä sydämeen], sehän ei mee siihen ympäristöön.”*

Työpajalaisilta kysytään, miten he kuvailisivat Järvisseudun alueen henkistä ilmapiiriä. Hetken hiljaisuuden jälkeen ensimmäinen keskustelija kuvailee: *”Alajärvellä ainakin on sellainen paikka, eliikkä sellainen sanonta, että: ’Het, sano alajärveläinen’.”* Kuullaan selvennys, mitä sanonta tarkoittaa: *”no se on varmaan, varmuuteen, että se on nyt näin. Minäkin muuten olen sellaiselta paikalta kotoisin, varmaan valtakunnankin tasollakin tiiossa, kun tuota Halla, Nälkä ja Kuolema. Niskat nurin ja jokehen [naurua]. Se on Halla-ahosta alkaa ja sitten siellä on Niskakangas ja Kuoleman kylä, mutta se on nyt häipynyt pois, mutta se on Usiky-lä nykyään. Se on Niskakangas tosin, jossa menöö niskat nurin ja tämä Savonjokin menöö sieltä sitten perältä Kyyjärven rajalta. Sellainen tapaus.”* Seuraava puheenvuoro tarkentaa sitä, millainen on järvisseudulainen luonteenlaatu: *”Minä sanoisin, että järvisseudulaiset on kovia yrittämään. Ne kyllä tohtii. Että siinä mielessä. Yleisesti, että mistä alueelta, niin aina yrittäjäys on ollut semmoinen.”*

Kysymykseen siitä, millainen on Järvisseudun luonto, vastataan: *”Aakeeta laakeeta. Kun lähtee tuonne Keski-Suomeen päin, niin on nyppylää ja nyppylän vieressä. Jotenkin tuntuu, että väsy. Tökkää silimät heti, että kyllä se alavuus, joka tekee sen.”* Aiheesta ei käydä sen enempää keskustelua.

Seuraavaksi työpajassa esitellään kyselyvastajien karttapohjaan tekemiä kotiseudun tärkeiden kohteiden merkintöjä ja kysytään, vastaako kart-

takuva keskustelijoiden näkemyksiä sekä mitä ajatuksia tulokset herättävät. *”Se kuvaa sitä, mitä me ollaan puhuttu”,* kuullaan vastaus. Työpajan vetäjä jatkaa kysymällä, kuuluvatko kaikki merkityt alueet keskustelijoiden mielestä heidän kotiseutuunsa. Muutama paikka herättääkin epäilyjä niiden kuulumisesta Järvisseuduun: *”Onko tuo Vetelin alue siinä vähän erikoinen?”* *”Se ei ole niin kun Järvisseudua.”* *”En mä myös Pylkönmäkeä katso.”* Yhteyden Keski-Pohjanmaalle arvellaan syntyneen aikoinaan avioliittojen kautta: *”Vimpelistä on mennyt spangarilaisia sinne vävyksi Veteliin.”* Myös Perhoa kaivataan kartalta.

Seuraavaksi keskustelu kääntyy siihen, miksei Seinäjoki vaikuta karttatulosten perusteella kuuluvan järvisseudulaisten kotiseutuun juuri lainkaan: *”Samoihin aikoihin kun tuota perustettiin tämä Pietarsaaren järvisseudulaiset, niin Seinäjoella oli myös, järvisseudulaiset perusti. Mutta luulen, että siellä ei enää oo. Se on kyllä loppunu.”* *”Ei siellä oo.”* Yksi keskustelija pohtii ääneen: *”Mikä tekee Kauhavan ja Seinäjoen ympäristön niin, ettei ne tykkää kuuluvansa niin paljon?”* Eräs keskustelija arvelee vastauksen piilevän avioliittosuhteissa: *”Onhan siihen yksi selitys. Kato kun naimisiin on menty eri pitäjiin ja niin, niin kyllä se on valitettavasti näin, että kyllä se uus, jos sä menet vävyksi jonnekin, niin kyllä sun pitää ruveta tuntemaan se pitäjä. Myös se pitäjä. Että ei se oo ainoastaan se, että mä olen Lappajärveltä, mutta mulla on Kauhavalta emäntä, niin mä tunnen aika hyvin sen ja Korttesjärven ja Härmätkin. Näin se vaan on. Valitettavasti.”* Toinen keskustelija lisää: *”niin ja muutenkin mehän ollaan kaikki järvisseudulaiset keskenään sukua. Se on näin.”*

Keskustelun vetäjä kysyy, hämmästyttääkö paikallaolijoita se, että karttamerkinnöissä ei näy olevan yhteyttä Järvisseudun ja Pietarsaaren välillä: *”Ei.”* *”Ei hämmästyttä.”* *”Ihan luonnollista pässinlihaa”,* vastauksissa todetaan yksimielisesti. *”Kieli-juttu.”* *”Niin, se voi vaikuttaa kanssakäymiseen.”*

Syyksi arvellaan myös sitä, että työpaikat ovat nykyisin eri alueilla kuin aiemmin: *”Kyllä nämä on just tuota, tää Pietarsaari on ollut aikoinaan Järvisseudulaisten Kanada, sanotaan Kanadaksi. Työpaikka. Silloin on tämä vetänyt, sieltä tullut töihin. Mutta kumminkin se juurien, syntäjuurien lähtö on sieltä Järvisseudun alueelta. Mutta tuota nyt tänä päivänä ei varmastikaan ole enää sellaisia pyrkimyksiä sieltä päin tänne kaupunkiin, koska työpaikkoja löytyy nyt sieltä muualtakin Järvisseudun alueelta. Niin luultavasti tällainen yhteys saattaa olla tuossa. Ei, ei enää niin kun tänä päivänä pyritä hakemaan sieltä päin töitä, kyllä ne menee sitten johonkin muualle hakemaan.”*

Ja sitten tämä, niin kun tuossa äsken tuli tuo kielisysteemi esille, ja siitä joku sano siinä, niin siinäkin on yks rajansa varmasti tekemässä, tekemisissä. Tänä päivänä koulussa opiskellaan ja opitaan kyllä, mutta tuota niin paljon ne lähtee hakemaan sitten kyllä muualta sitä työpaikkaa. Ja sitten se juuret vähän hajaantuu toisinpäin.”

Lisäksi palvelujen, esimerkiksi koulun tai sairaalan sijoittuminen, vaikuttaa yhteyksien syntyymiseen tai toisaalta katkeamiseen: *”Sitten yksi asia on muuttunu 60-luvulta lähtien näihin, Evijärvelle ja Lappajärvelle ja Vimpeliin tuli oma lukio. Ennen nää lukiolaiset, jotka ylioppilaksi halusi, tuli tänne Pietarsaareen. Sitä myöten sitten tarve käydä täällä katsomassa kortteeripaikassa asuvaa lasta niin väheni. Samaten sairaanhoitopiiri muodostuivat 60-luvulla, niin että Järvisseudun kunnat suuntautuivat Seinäjoelle ja siinä oli taisteluja jossain vaiheessa, että Pietarsaari olisi tullut pääpaikaksi, se oli Malmin sairaala. Mutta sitä ei, en oo perehtynyt niihin asioihin sillä viisiin. Oliko se näin, että Malmin sairaalan osakaskunnat ei hyväksyneet sitten järvisseudutalaisia köyhiä hoidettavaksi. Kaikki tämmöset vaikuttaa siihen liikenteeseen. Jos menöö sairaalassa kattomaan omaisia niin samoilla reissuilla käydään yleensä kaupoissa ostamassa tavaroita ja tämmöstä. Se on iso asia paikkakunnalle.”*

Yksi keskustelija kysyy, onko murteella ollut vaikutusta rajojen syntymiseen: *”Vaikuttaako tuossa sun mielestä murreraja, että esimerkiksi Järvisseudun useimmissa kunnissa puhutaan aivan eri murretta kun Härmässä ja Kauhavalla.”* Toinen keskustelija palaa vielä aiheeseen alueista, jotka lasketaan kuuluviksi Järvisseuduun: *”Tuossa katsoin tuota, että miten Larssossa, siellä on tommosta vähän, mitä yhteyttä sinne on?”* Yhdessä arvellaan, että syynä saattaisi olla Spangarien sukuyhteys.

Tämän jälkeen keskustelu kääntyy ruotsin kieleen, jolla on vaikutusta esimerkiksi työn hakemiseen: *”Mutta onhan tuossa Pietarsaaren ja Järvisseudun välillä, siinä on kieliraja. Koska, ei ei, Järvisseudulta kun ne ihmiset ajattelee, että minne ne menee töihin, niin ei ne ensimmäiseksi aattele, että Pietarsaareen. Mutta ei täältä myös markkinoida paljoa. Että se oo niinkun sellaista luonnollista. Ehkä se on aikaisemmin ollut.”* Näkemys aikaansaa hyväksyvää myöntelyä muissakin keskustelijoissa: *”Se on se kieli.”* *”Joo, kieli sen tekee.”*

Töiden hakemisen lisäksi kieli vaikuttaa liikkeelle lähtöön esimerkiksi erilaisiin tapahtumiin: *”Ei mihinkään juhliikaan lähdetä Lappajärveltä Jaakon Päville, kun on kaksikielinen.”* Toinen keskustelija myöntelee: *”Nii-in, ja on, on se jos pyytää, että tulukaa käymään, niin, että käykää kaupassa*

ja... No siellähän puhutaan vaan ruotsia! Niin se niin kun kilpistyy heti. Että täällä on vähän tämän vähän sisäänlämpiävä tää homma. Se on varmasti meissä kaikissa.”

Toisaalta muuttoliikkeen suuntaan vaikuttavat sekä paikallisten työnantajien että poliitikkojen tekemät päätökset: *”Yks mielenkiintoinen juttu on tässä kun pannaan parikymmentä vuotta taaksepäin, niin täällä meni Wärtsilä pois ja Schaumann alkoi vähentää porukkaa. Niin silloin täältä pakeni, lähti omalle synnyinseudulleen. Lappajärvi on yksi pitäjä, jonne eniten täältä muutti. Mä olen vähän pitänyt kirjanpitoa, niin näitä ihmisiä. Mutta sen jälkeen ei ole paljon tapahtunut semmosta, että ne on kyllä pysynyt täällä Pietarsaaressa. Eliikkä tämä terveydenhuoltolaki on semmonen laki, että se ei oikein maaseutua suosi.”* Kysytään, milloin muuttoliike Järvisseudulta on alkanut: *”No se oli 60-luvun alku, kun tuli nämä Schaumannin laajeni, tuli paperikones ja toinen sellukones.”* *”Se oli varmaan se huippu.”* Muutkin keskustelijat myöntelevät asian olevan juuri näin.

Tästä syntyy keskustelu, miten yritysten häviäminen hiljentää paikallista elämää: *”Täältä on häipynyt sellainen 7000 työpaikkaa reilusti, kaiken kaikkiaan. Jos Stenbergillä oli 1800, Wärtsilässä oli 1200–1300 ja Schaumanilla parituhatta, ollu sellainen 700–800.”* *”Tupakkatehas [Stenberg], paljonko siellä?”* *”1800 oli parhaimmillaan. Suomen van.. Euroopan vanhin tupakkatehas. Kaikki on hävinnyt.”* Muuttoliike on vaihtanut suuntaa eri vuosisatoina: *”1700-luvun alussa on ollut muuttoliikettä Järvisseudulta tänne päin. Aika monta taloa on jäänyt tyhjiilleen ja ne ostaneet ja. Yhestä suvusta on sitten ollu Hans Finne, sen niminen kaupunginjohtaja niin hänen isänsälinjansa meni suoraan Karvalan taloon. Ja sitten Bror Lillqvist hänkin isänsälinjansa meni, yksi nainen siinä välissä, siihen Karvalan taloon. Toinen oli kaupunginjohtaja ja toinen oli valtuuston puheenjohtaja. Että Karvapussit oli niin kun johossa täällä.”*

KOTISEUDUN HISTORIALLISTIA TAPAHTUMIA JA KOTISEUTUUN VAIKUTTANEITA HENKILÖITÄ

Seuraavana keskustelunaiheena on kotiseudun historiallisesti merkittävät tapahtumat ja kotiseutuun merkittävästi vaikuttaneet henkilöt. Keskustelun juontaja kysyy: *”onko menneisyydestä nostettavissa esiin joitain sellaisia tapahtumia, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, miten kotiseutu tänä päivänä koetaan?”* ja: *”onko sellaisia henkilöitä, jotka ovat vaikuttaneet kotiseutukäsitykseen merkittävästi?”*

Ensimmäiset keskustelijat nostavat esille paikallisen kansanperinteen kerääjän: ”Väinö Tuomaala on yks. Se, joka on sen museokin siellä Kerttuassa [Kerttuankylä]. Väinö Tuomaalahan on se, joka aina vietti niitä juhlia siellä kesällä ja jokka oli semmosia ihmisiä, munikin sukupuussa on niitä soittajia ollu, niin siellä oli varmasti jokka kesä, mitähän vuosilukua se nyt on.. ne alko. Väinöntalossa, mikä sen sukunimi nyt on, Tuomaalan Väinö, se perusti sen museon sinne Kerttuaan, tai sanotaanko Lahdenkylään, mun mielestä se on Kerttua se museo. Silloin oli tapahtumia siellä, kun Väinö eli ja vaikutti.” Seuraava keskustelija on samaa mieltä: ”Minäkin sanon samatin, että Väinö Tuomaala on Evijärvelle aika semmonen – – mies. Museo on noussut Väinön ansiosta sinne. Ja minulla, kun me oomma naapureita ja hyvä ystävä, niin niin se on aika läheinen ihminen ollu.” Kolmas keskustelija muistelee: ”Oon valanut sen hautakiveenkin reliefit ja sen kotiseututalolle aika monta valua näistä evijärveläisistä kuuluisista henkilöistä.” Neljännessä puheenvuorossa mainitaan paikallisena merkkihenkilönä muusikko Vimpelin Väinämöinen.

Tämän jälkeen keskustelun aiheeksi nousee Järvisuudun kuuluisuuksien sijaan Laiska-Jaakon valinta: ”Nykyisestä kotiseudustani en mainitse mitään yksittäistä nimeä, mutta Laiska-Jaakko, joka valitaan joka vuosi Jaakonpäivänä tuo tavalisen kaupunkilaisen tietoon henkilöitä, jotka on tehny jotakin poikkeuksellisen hyvää Pietarsaarelle. Ja täällä on nytkin Jaakkoja keskuudessamme. Ja tuota, en tiedä, olisiko nämä sellaisia tapoja, millä nostetaan esille sellaista, mitä suuri yleisö ei ehkä tiedäkään. Ja Laiska Jaakko perustuu historiaan. Kyse ei ole laiskasta vaan aikaansaavasta.” Kysytään, pitääkö Jaakon olla miespuolinen: ”Ei tarvi olla, se voi olla sukupuoleton. Rymättylässähän valitaan myöskin Laiska-Jaakko. Sen kaverin pitää olla nimeltään Jaakko – – .”

Keskustelun edetessä esille nousee myös kansallisia suurnimiä: ”Mutta onhan täällä näitä, Runeberg ja Topelius. Vois hyödyntää. Ja kun Topelius asui tuossa 20 kilometrin päässä – – ne oli hyviä kaveriteita. Jos alue olis fiksu, niin keksis semmosia aiheita, mitkä liittyis näihin kahteen ja niihin aikoihin. Että tämmöstä. Ja Härmässä vieraili samaan aikaan, tai asui kortteerilla Snellman. Tää on ollut kuuluisien ihmisten paikka joskus toistastaa vuotta sitten.”

Keskustelu polveilee erikoiseen työhönottotilanteeseen, jota yksi keskustelija muistelee: ”Minä kun olen ollut koko elämäni valimossa töissä, niin voin kertoa yhden sellaisen mielenkiintoisen jutun. Korttesjärvellä oli sellainen kun sanottiin Kort-

esjärven keisariksi. Ja siellä oli yksi talo sitten, josta oli isäntä kuollu, ja tämä keisari tuli sinne valimoon ja oli yks [mies], oli töissä täällä valimossa. Tuli hakemaan sitä sinne Korttesjärveen taloon isännäksi. Ja niin, niin, no sitä ei meinannu saaha tuota, että pitää olla irtisanomisaika. Keisari sano, että nyt on asia niin, että siellä on lehemät navetassa ja nekin pitää lypsää, että se on miehen tultava. Keisari vei [miehen] Korttesjärvelle. – – .”

KOTISEUDUN MUUTOS

Tilaisuuden loppupuolella siirryttiin kotiseudun muutosta koskevaan aihepiiriin esittämällä virike: ”Onko kotiseudullasi tapahtunut viime vuosina sellaisia asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet sinulle tärkeitä kotiseudun piirteitä?” Heikentynyt terveydenhuollon järjestäminen nousee ensimmäisenä kielteisenä muutoksen esille: ”Yksi asia on, nämä terveydenhoitojutut. Siellä maaseutu tulee kärsimään kaikkein eniten tästä. On pitkät matkat, sinne välille kuolee niin paljon ihmisiä että. Voin kertoa, että minun appiukkonikin kuoli justin siihen matkan pituuteen. Ja näitä tulee tapahtumaan nyt. Ja se on ikävä asia.” Seuraava keskustelija lisää: ”Asukashuku on huomattavasti vähentynyt. Aika pitkällä ajalla.” Myös kauppvoja on suljettu: ”Kaupat on menneet kylmil- le, huomattavasti. Joka kylässä oli ennen melkein kauppa, voi olla jopa useampia kauppvoja. Nyt on vaan niinkun keskustoissa, esimerkiksi Vimpelissäkin on enää kaks ruokakauppaa.”

Työpajaan osallistuvilta kysytään, kuinka usein he nykyisin käyvät Järvisuudella. Vastauksissa toistuvat kesävierailut ja juhlapäivät: ”Kerran kesässä” ”Eilen viimeksi.” ”Niin, kyllä minäkin käyn kerran kesässä.” ”Muutaman kerran vuoressa.” ”Kesällä joka viikko.” ”Juhlissa, syntymäpäivillä, hautajaisissa.” ”Hautajaisissa etupäässä.”

Kotiseudun nykyiseen elämänmenoon osallistutaan ja sitä pidetään yllä muun muassa Facebookin kautta. Kesäisin järjestetään myös juhlia: ”Mutta järjestetään paljon kyläjuhiakin tuolla ympäristössä. Meillä on ollu muun muassa Alajärvellä Korteperän kyläjuhla. Sellaseen kyllä aina osallistuu, kun järjestetään. Ja siellä on paljon väkeä, oli ympäri Suomea.” Toinen keskustelija lisää: ”Sitten tuota taitaa olla pari vuotta sitten niin kokosin oman kylän kyläkirjan. Se oli, ei ollut mun aloitteesta, kansakoulunopettajani sanoi – – eikä opettajaa uskaltanut vastustaa.”

Keskustelu palaa vielä kerran lasten vähenevään määrään: ”– – Se on oikeastaan suuri puute, kun lapsukaisia ei enää tehä ollenkaan, niin kun tämä yks johtaja totes. Meillä oli tota siellä Lin-

tuvuori ja Kultavuori, Pihlajavuori, Sepänvuori, Mulkkuvuori ja Pyyperse ja Sepänvuorella oli väkeä niin paljon, elikkä lapsukaisia, että se oli se vuoren huippu niin kuin Kekkosen kalju. Ja me käytiin tässä, siitä on tietysti jo parikytä vuotta aikaa siitäkin, käytiin, niin ei siellä ollut kuin, joku oli saattanut käydä. Lapsia ei enää oo. Että se on ainakin puute siellä. Sillä lailla.” Aiemmin vilkkaista kylistä on muutettu suurempiin taajamiin: *”Tuolla Kivijärven kylässä kans, missä minä olen käynyt koulun, niin siellä oli toistasataa silloin koulussa, kun minäkin oon ollu. Ei oo aikapäiviin enää ollu yhtään koululaista, että kyllä ne kirkonkyläin ja kaupunkieihin lähteny sieltä.”*

Muutos aiempaan verrattuna on myös teknologian jatkuva läsnäolo, joka näkyy erityisesti nuoremman sukupolven käyttäytymisessä: *”Kyllä lapsia on, mutta kun ne kulkee tuolla kadulla taikka maaseudulla yhtä hyvin, niin ne menee koko aijan näin [näyttää, kuinka kävelevät katse älypuhelimessa hiplaten näyttöä].”* *”Ne, ne ei näe eteensä oikeastaan ollenkaan, ne kattoo, seuraa sitä kännykkää. Sillä se pelataan koko ajan. Ja eikä mitään, minkäänlaista, sanotaan tollasilla nuoremmilla lapsilla, niin niillä ei ole minkäänlaista toimintaa tänä päivänä. Se on se kännykkä, millä ne pelaa.”* *”Joo, sen kautta pidetään yhteyttä.”* Työpajassa naurahdetaan, onko kotiseutu muuttanut älypuhelimien

ja laajentanut koko kotiseudun käsitettä: *”Jos niillä onkin se kotiseutu jo siellä.”* *”Sanoit ihan oikein, se on kotiseutu siellä tietokoneessa. Kännykässä.”* *”Se on ympäri maailman.”*

KOTISEUTU KUVISSA

Työpajan viimeisenä osiona paikallaolijoita pyydetään miettimään kotiseutuaan kuvina. Tehtävänanto on, että mikäli kotiseutua pitäisi esittää yhdellä ainoalla (valo)kuvalla, niin mitä kuvassa olisi ja mistä kuva olisi otettu. Lisäksi täsmennetään, että kyseessä voi yhtä hyvin olla todellinen nykypäivään tai menneeseen aikaan sijoittuva kuva kuin myös kuvitteellinen mielikuva.

Ensimmäisissä puheenvuoroissa mainitaan paikalliset kirkot: *”Pedersören kirkko täällä seudulla.”* *”Soinin kirkko ja sankarihautausmaa ja siellä olevat leijonapatsaat.”* Myös omat kotitalot saavat kannatusta: *”Minun syntymäkotini, jota ei ole enää olemassakaan. Siinä oli iso pihlaja pihassa ja se oli hirsistä rakennettu se. Sellainen kuva on olemassa.”* *”Lentokoneesta otettiin kotikuvia taloista, ja monella on kotona kuva, mikä esittää vanhaa, rakennuksia.”* *”Minunkin kotoa tuli nyt kuva Facebookiin meidän seurojen tiimoilta niin. Että se on aika hyvä se.”* Erilaiset luontomaisemat soveltuivat myös kotiseutukuvaksi: *”Tänä päivänä, sa-*

Kuva 25. Järvisuutalo Pietarsaarella. Kuva Katja Rinne-Koski.

notaan, Lappajärvellä vois olla Tapolanvuorella, siellä on sellanen torni, näkötorni. Kuvaus sinne järvelle. Ja sinne, maisemakuva siitä. Se olisi aika näyttävä maisemakuva.” ”Eikä se paha olisi sieltä Nykäläniemestäkään, siellähän on hieno paikka tänä päivänä. On Kivitippu toiminnassa ja toivotavasti toimii eteenkin päin. Sieltä olis hyvä valo-kuva, se on hienolla paikalla.”

Keskustelu siirtyy hetkeksi Alajärven tulivuorikeskukseen: ”onhan siellä Alajärvellä, taitaa olla Suomen ainoa toimiva tulivuori siellä Hoiskossa.” ”Hoiskossa on. Joo siellä valkia lentää koko aika.” ”Se tärisöö”, lisätään ja todetaan vielä, että: ”voimakkuudeltaan viitisen Richterin asteikolla.”

Seuraavalle keskustelijalle Evijärvellä sijaitseva jo aiemmin mainittu teollisuuslaitos on kotiseutua parhaiten kuvaava kohde: ”Jos minä Evijärveltä kuvaisin jonkun, niin minä kuvaisin sen teollisuuslaitoksen, joka sinne on noussut tämä, missä vedellä leikataan terästä. Ainakin parisataa metriä pitkä. Siellä on ne pihatkin niin nätit, että se olis semmonen mun mielestä kuvaamisen arvoinen ja muutenkin arvostettava.” Toinen muistelee yrityksen syntyä: ”Sehän oli sellanen, kaks veljestä, nehän tuli Vaasasta Evijärvelle, jotka perusti se, nuoria poikia kun ne perusti sen. Ja se on jatku-
nu ja jatkunut. Mun on veljenpoikia siellä töis ollu, sanotaan että koko ajan, kun sitä on rakennettu. Ja aina se nousee. Se on kohta rakennettava taas uutta. Lisääntyy koko ajan.” Muutkin ovat samaa mieltä: ”– Ja se on kyllä Evijärvellä sellainen tosi hyvä paikka – – työn jälki on parempi kuin koneis-
tuksella.”

Erään keskustelijan mielestä kuvaan pitäisi päästä naapurin navettatarkennukset: ”Mulla olisi kotiseudusta sellainen kuva, naapurin navetasta. Ja tuota se kaveri on esimerkki, miten maalla pärjää. – – aloitti pienellä, aloitti, sillä oli navetassa lehemä. Sitten kun enää ei se kannattanu, niin tuli kanoja. Se laittoi kanalan siitä navetasta. Mutta ei sekään menestyny, niin se laitto verstaan siihen. Ja tuota hitsas tavaraa ja sun muuta – – se kuvais sitä, että kyllä maallakin pärjätään. Täytyy vaan hyväksyä, että pitää osata monia asioita ja pitää osata myydä sitä tuotetta. – –.”

Keskustelun lähetessä loppuaan kommenteissa tulee esille vielä meren läheisyys: ”Pietarsaaressa voisi olla joku luksusuokan vene. Täällähän on kaks oikein isoa maailman – –.” Veneisessä näkyy myös historian läsnäolo: ”Siinäkin on historiaa, 1600-luvulta lähtien. Silloin kun tehtiin veneitä puusta ja hypättiin se rautavenevaihe yli ja ruvettiin tekemään muovista.” ”No täältä Pietarsaaresta semmonen kuva, jota käytiin viime sunnuntaina kuvaamassa, niin kun tuota veneillä liikutaan, niin kun on näitä saaristoja ja sitten meillä on siellä se Lammassaaren silta ja se puretaan. Siitä käytiin vielä ottamassa. Jää siitä sillasta, siitä vanhasta sillasta.”

Työpajan viimeisenä puheenvuorona mainitaan kuvauskohteena Järviseututalo: ”Järviseututalo on täällä Pietarsaaressa sellainen kuvauskohde”. ”Keskellä ruotsalaista aluetta, ruotsinkielistä aluetta.”

4 KOTISEUTUKOKEMUKSET JÄRVISEUDULLA

TIMO SUUTARI & SULEVI RIUKULEHTO

4.1 KOTISEUTUKÄSITYSTEN PÄÄTYYPIT

Järvisuudun alueen asukkaiden kokemuksiin perustuvia kotiseutukäsityksiä tarkasteltiin paikkalähtöisesti. Tarkastelun lähtökohtana oli, että ihmiset asuvat jossakin paikassa, kylässä, kunnassa tai jollakin seudulla. Tämä ilmeni hankkeen toteutuksessa erityisesti siten, että koko Järvisuudun alueella toteutettiin otantapohjainen kotiseutukysely. Myös työpajoja järjestäessä pyrittiin alueelliseen kattavuuteen, joten työpajatilaisuudet järjestettiin jokaisen kunnan tai kunnanosan alueella.

Kuten ensimmäisessä luvussa esitettiin, kotiseutukokemus syntyy tapahtumien ja paikkojen risteyskohdissa. *Pohjalainen kotiseutu* -hankkeessa erityinen mielenkiinto kohdistui kotiseudun paikkoihin, joita pyrittiin tavoittamaan karttakyselyn avulla. Paikkojen suhteen kotiseutukäsitykset voidaan jakaa karkeasti kahteen pääryhmään: yksipaikkaisiin ja monipaikkaisiin. Näiden lisäksi on mahdollista erottaa kotiseutukäsityksiä, jotka eivät ole samalla tavalla paikkaperusteisia, kuten esimerkiksi virtuaalisesti syntynyt kotiseutukokemus. Vaikka paikasta irtaantuneet tai jopa paikasta riippumattomat kotiseutukäsitykset ovat kiinnostavia ja tulevaisuudessa varmasti kasvava tapa hahmottaa kotiseutua, ne tulivat tämän hankkeen keskusteluaineistossa huomion kohteeksi lähinnä nuorille järjestetyssä työpajassa.

Perinteinen yksipaikkainen kotiseutukäsitys liittyy luontevasti ja kiinteästi maatalousvaltaiseen elämäntapaan. Tällainen kotiseutukäsitys syntyy varsinaisesti vasta siinä vaiheessa, kun omaksutaan paikoilleen asettunut elämäntapa. Voimme vain arvella, millainen on ollut savolaisen kaskiviljelyä harjoittaneen uudisasukkaan kotiseutukokemus, kun hän on 1500-luvulla siirtynyt nykyisin tuntemallemme Järvisuudun alueelle. Kiinteästi asuvalla ihmisellä on yksi keskeinen paikka elämän kiintopisteenä. Kun ei liikutakaan enää esimerkiksi kaskeamisen perässä, ympäristö aletaan kohdata aina

samanlaisena: Ympäriille kertyy lisää naapureita asumuksineen. Maisemaan nousee rakennuksia, peltoja ja teitä. Sosiaalisten suhteiden verkosto tihtyy. Yksipaikkaisen elämäntavan juuret Järvisuudulla voidaan oikeastaan palauttaa 1800-luvulle, jonka aikana Järvisuutu muodostui omaksi väestölliseksi alueeksi, kun rannikolta suuntautunut ruotsinkielisten muuttoliike, melko vähäiseksi jäänyt satakuntalais-hämäläinen asutusvaikutus sekä ennen kaikkea savolaisten levittäytyminen olivat jo tasaantuneet (Tuomi 1990, 24). Yksipaikkainen elämäntapa tarkoittaa, että useimmat ihmiset viettävät koko elämänsä lähestulkoon samassa paikassa. Vaikka muuttoliike on ollut toki jatkuvaa myös maatalousvaltaisessa elämäntavassa, ja esimerkiksi avioitumisen tai siirtolaisuuden myötä henkilö on voinut muuttaa toiseen paikkaan tai toiseen maahan, ei useimpia ihmisiä elämä kuljettanut kovin kauaksi synnyinsijoiltaan.

Yksipaikkainen kotiseutukäsitys on tänäkin päivänä aivan luonnollinen ja yleinen tapa jäsentää omaa kotiseutuaan. Kotiseutukyselyssä peräti 70 % vastaajista oli sitä mieltä, että heillä ei ole useampia kotiseutuja. Samalla myös havaittiin, että kotiseudun kokeminen yksipaikkaisena on tyyppillisempää niille ihmisille, jotka ovat eläneet koko ikänsä yhdessä paikassa tai muuttaneet varsin harvoin. Yksipaikkainen elämäntapa synnyttää hyvin voimakkaan kotiseututunteen. Paikka, jossa on lapsuudesta asti asunut, on erityinen. Lähiympäristön jokainen metsikkö, joenylitys tai peltoaukea tuovat mieleen muistoja. Syntyy paikkoja, jotka ovat tunteiden tihtymä. Myös menneet sukupolvet ja heidän aineellinen ja henkinen perintönsä koetaan tärkeänä ja jossain määrin jopa velvoittavana osana omaa kotiseutukokemusta.

”Syntynyt ja kasvanut täällä, upeat lapsuuden muistot kotikylästä. Kyläkirjojen julkaisun jälkeen tunnen, että minussa virtaa Luoma-ahon suvun kantaissä veri. Enkä voi edes kuvitella asuvani muualla, ennen kuolen vaikka nälkään kuin muutan.” (Kotiseutukyselyn vastaus.)

”– siihen omaisuuteen kasvaa kiinni, siihen maahan kasvaa kiinni ja nää, jotka on maatalossa syntyneet, se on jollain lailla siellä kysien alla, sinne jää sitä maata ja se kyllä sitoo niin kun eri tavalla ihmistä, kun jos on ihan vapaa liikkumaan lähtemään minne tahansa.” (Työpaja 4.)

”Tuota, minä oon ollu aina kotiseuturakas kun tuota, 17-vuotiaana jouduin armeijaan, ni minä tietysti siinä oli kokoa ja se, ettei tiennyt että pääseekö täältä enää elävänä pois, mutta sitten kun rupes tuntumaan että täältä voi päästä, ni mä, että ikänä Alajärveltä lähe mihinkää! Täällä mä oon ollu kolmannessatoista polvessa samalla kivijalalla.” (Työpaja 6.)

”No, kotiseutu, sehän on paikka, missä sä oot syntynyt, asunut koko ikäs ja siellä kun sä oot tavallaan oppinut tuntemaan paikat, ihmiset ja tavallaan... se on sellainen pieni paikka, missä sä olet pyörinyt paljon koko elämis aikana.” (Työpaja 8.)

Ihminen voi myös kokea, että hänellä on monta kotiseutua. Noin joka viides (22 %) kyselyyn vastanneista kertoi kotiseutukokemuksensa jakautuvan moneen eri paikkaan. Vaikka enemmistö vastaajista kokee kotiseutunsa tärkeiden kohteiden sijaitsevan Järvisseudun alueen sisällä, reilu kolmannes vastaajista silti kokee, että heillä on kotiseutua Järvisseudun ulkopuolellakin. Monipaikkainen kotiseutu on vahvasti sidoksissa maatalousyhteiskunnan jälkeisen yhteiskuntakehityksen mukanaan tuomaan ihmisten lisääntyneeseen liikkuvuuteen. Ihmiset muuttavat opintojen ja työn perässä, joskus jopa useampaan otteeseen. Muutama kotiseutukyselyyn vastannut kertoo asuneensa peräti yli kymmenessä eri paikassa elämänsä varrella. Monipaikkaisena koettu kotiseutu ei edellytä aina muuttamista, vaan se voi syntyä monella muullakin tavalla. Esimerkiksi työssäkäynti naapurikunnassa tai kulkeminen harrastuksissa ja kauppareissuilla oman asuinpaikkakunnan ulkopuolella voivat synnyttää näihin paikkoihin kotiseututunteen. Usein kakkosasunto tai lomamökki voi sijaita eri paikkakunnalla, joskus hyvin kaukanakin – tästä saatiin esimerkkejä myös kotiseutukyselyssä. Koteja voi olla myös useita rinnakkain, ja sukulaiset tai jopa oman perheen jäsenet saattavat asua kaukana toisistaan.

Kaikki tämä johtaa siihen, että ihmisille kertyy merkityksellisiä kokemuksia useista eri paikoista. Tällöin kyse on siitä, että ihmisten kotiseutukokemukset jakautuvat useiden paikkojen kesken. Liikkuvuuden lisääntyminen ja kokemusten kerryttäminen useissa paikoissa ei kuitenkaan automaati-

tisesti tarkoita sitä, että henkilölle muodostuisi useita samanaikaisia kotiseutuja. Vaikka asuinpaikkoja tai muita merkityksellisiä paikkoja olisikin useita, voi henkilö silti kokea, että varsinaisia kotiseutuja on vain yksi kerrallaan. Jokin tietty merkityksellisten paikkojen ja tapahtumien tihentymä muodostaa henkilölle niin erityisen kokemustilan, että hän kokee yksinomaan sen kotiseudukseensa.

*”– ei minulla oo kun yksi kotiseutu. Kotia on ollu ja ystäviä on edelleen, joihin pidetään yhteyttä, mut ei se... ei sitä oikein kotiseuduks Helsinkiä eikä tota Vaasaakaan – en oikein niin ku koe. On paikkoja jois on asunu ja muistoja on sieltä, mut ei se oikein siihen kategori-
aan mahdu, et se ois kotiseutu.”* (Työpaja 4.)

”Kyllä muistan ne paikat ja oon käynyt niissä jälkeensäkin kattomassa – – mutta ei kotiseutuna. Ei sellaista tunnetta, kuin mitä täällä nykyisillä asuinsijoilla.” (Työpaja 7.)

”Mutta kyllä kumminkin, vaikka monta kotiseutua onkin olemassa, niin kyllä niistä arvojärjestykset varmasti on olemassa, että missä on kaikista mukavin tavallaan olla. Vaikka onkin kaksi paikkaa olemassa, missä on mukava olla, mutta kumminkin niistä nyt löytyy semmonen, mitä sä et jättäisi millään hinnalla pois.” (Työpaja 8.)

Usein oma kotiseutu osataan rajata jokseenkin tarkasti talon, pihapiirin tai kylän tarkkuudella. Voidaan kuitenkin sanoa, että kotiseutukokemuksen mittakaava ei ole yksiselitteinen, eikä se pysy jatkuvasti samana: kauempaa tarkasteltuna laajemmatkin alueet alkavat tuntua kotoisilta, jolloin koko Järvisseutu tai naapurimaakuntakin voivat tuntua kotitienoolta. Ulkomailla vieraillessa Suomi tai Eurooppa tuntuu kotiseudulta, ja jos asiaa tarkastellaan avaruudellisessa mittakaavassa, on meillä kaikilla kotiseutu maapallolla. Kotiseudun laajentuminen ei tarkoita vain maantieteellistä, aluetta vaan myös ajallista ulottuvuutta: kotiseudun historian tuntemus laajentaa ja syventää henkilökohtaisia kotiseutukokemuksia.

”Kyllä mulle tää kotiseutu on vähän enemmän kuin se asuinpaikka, jossakin missä talo on tai ihan pelkästään Lappajärvin mun ajatuksissa on pikkasen enemmän. Kyllä meitä yhdistää monta asiaa kuitenkin täällä koko järvisseudulla, se ei mun ajatuksissa ihan välttämättä se pitäjän raja oo se, joka se johon se pysähtyy.” (Työpaja 1.)

”Joo, minulla käytännössä on siis yksi kotiseutu, mutta – – mä käsittäisin sen niin, että historiankirjoituksessa ne paikat missä esimerkiksi soinitlaiset ovat taistelleet sodissa tai muuten kunnostautuneet tai olleet näkössä tai jossain ammatissa, mitä tahansa näistä, niin ne tavallaan tulee vastaan siinä jossain historiankirjoituksessa, luetaan tavallaan kotiseutuun.” (Työpaja 5.)

”– Ja sitten jossain tuolla maapallon toisella puolella, niin ei se Pohjanmaa olisi kertonut mitään, niin sanottiin Suomesta. Ja sitten tuolla Australiassa oli paras sanoa, että on Euroopasta. Se on mun kotiseutu. Varmasti avaruusaikana joutuu sanomaan, että mä oon maapallolta.” (Työpaja 9.)

Lapsuudenkodin, nykyisen asuinpaikan, omien juurien ja kotiseudun kokemisen välillä on monimutkainen yhteys. Sekä kyselyvastaukset että työpajoissa käyty keskustelu korostavat sitä, että kotiseutu rakentuu omakohtaisten kokemusten varaan. Joissain työpajakeskusteluissa tehtiin selvä ero asuinpaikkojen ja kotiseudun välille. Kotiseudun käsitteeseen ladataan erityinen tunnearvo, joten käsitettä ei käytetä minkä tahansa tärkeän paikan tai alueen kohdalla. On myös aiheellista muistuttaa, että vaikka lapsuuden kotiseutu korostui kyselyvastauksissa, ja vaikka se on useimmille kotiseudun ydin, ei lapsuudenkotikaan automaattisesti saa erityisasemaa kotiseutukokemusten joukossa.

”– kyllä mulle Lappajärvi on kotiseutu, mä oon täällä syntynyt ja lapsuuteni viettänyt – ollu maailmalla viistoista vuotta ja oon pahuumuuttajana tullut takaisin, kyllä tämä koti on. Ja aina kun mä oon ollut muualla asunut, niin kyllä tämä on ollut selkeä koti ja kotiseutu. Lapsuudenkoti.” (Työpaja 1.)

”Mun lapsuudenkotini on muualla mutta se ei ole mun kotiseutuni. Vaikka siellä olen koko elämäni melkein asunutkin, mutta kuitenkin tää, missä mä nyt asun, asuinpaikka, niin se on mulle kotiseutua.” (Työpaja 2.)

”Mutta kyllä se jollain tavalla on kuitenkin kotiseutua, onko eroa kotiseudulla, kotipaikalla. Mun kotipaikka oli siellä kun mä siellä yli kolmekymmentä vuotta olin. Sillä tavalla, mutta kyllä kotiseutu, kyllä se on tämä Soini.” (Työpaja 5.)

Kotiseutu on koko elämänhistorian ajan muuttuva kokonaisuus. Sidos uuteen asuinpaikkaan voi muodostua hyvinkin vahvaksi, mutta samalla yhteys synnyinseutuun voi ohentua. Muualta muuttaneelle ihmiselle voi rakentua niin vahva sidos paikkaan, että siitä muodostuu hänelle uusi kotiseutu aiempien rinnalle tai sijaan (vrt. Ira 2008, 254–255).

”– – englanninkielisessä laulussa sanotaan, että ‘wherever I lay my hat that’s my home’, eliikkä mihin hattunsa heittää, istahtaa, niin sitä voi pitää kotinaan. Että sitä on oppinut asennoitumaan myös sillä tavalla. Mutta nyt jos nimenomaan kotiseutu-käsitteestä puhutaan, niin totta kai se aina tuo lähinnä mieleen lapsuudenkodin ja ympäristön.” (Työpaja 5.)

”– – tämä on kasvanu minulle kans todella hyväksi kotiseuduksi ja oon ollu kyllä kotiseutu-ihmisiäkin. Että kyllähän niitä voi olla sillain niinku monta kotiseutua, ja saada niistä sitten, ihminen voi saada niistä vähän erilaisia virikkeitä ja kasvu-ympäristön elämälleen. Ja pitää kuitenkin kiinni juuristaanki.” (Työpaja 6.)

”– kotiseutu on, mutta ei oo enää siellä kotiseudun sukulaisia, jonka luo voi mennä ja se on jäänyt sitten käymättä monelta, kun ei siellä oikeen oo kohdetta, minne menee. Mutta voihan siellä käydä ja käydä kattomassa sitä seutua. Se on jonkin verran kylmentynyt.” (Työpaja 9.)

Kotiseutukokemuksen siirtyminen virtuaalisiin ympäristöihin oli erikseen esillä nuorille järjestetyssä työpajassa. Järviseudun ammatti-instituutin opiskelijoille esitettiin muista työpajoista poiketen virikkeitä koskien kotiseudun virtuaalista ja digitaalista ulottuvuutta. Paikallaolijoilta kysyttiin, missä digitaalisissa ympäristöissä he erityisesti viihtyvät ja millaiset digitaaliset ympäristöt tuntuvat heistä koitoisilta. Vastauksissa kuultiin kirjo erilaisista yhteydenpitovälineistä kavereihin ja esimerkiksi pääosin järviseutulaisista koostuvasta Snapchat-ryhmästä, jossa työpajan osallistujat ovat aktiivisia. Kotiseutu on virtuaalisesti läsnä myös verkon keskustelufuorumeilla, joissa niille leimalliseen tapaan ”käydään hämmäntämässä” keskustelua. Oleellista kuitenkin on, että tällaisissakin keskusteluissa muokataan käsitystä omasta kotiseudusta ja sen tärkeistä kohteista, vaikkakin usein huumorin varjolla.

”On meillä semmonen Snapchat-ryhmä, jonka kans ollaan aika usein tekemisissä.” ”No yks on Lapualta, mutta muut on Lappajärveltä ja minä oon Vimpelistä.” (Työpaja 8.)

”Me käytiin vähän hämmentämässä juttua yhen kaverin kanssa Suomi24:ssa. En tiedä, ottiko kukaan sitä tosissaan, tai no joku kärnäläinen sen vissiin otti tosissaan. Me ehotettiin, että tuonne pitäis laittaa Kärnäsaareen, pitäs silta poikki ja muurit ympäri, ettei kukaan lähe pois sieltä. Merimiinoja saaren ympärille.” (Työpaja 8.)

Alueellinen ja paikallinen lehdistö sekä muu media välittävät tietoa kotiseudun asioista sekä vahvistavat alueen asukkaiden jakamia kotiseutukäsityksiä. Sosiaalisen median esiinnousu sekä yhteydenpitoteknologian jatkuva läsnäolo ihmisten elämässä ovat muuttaneet tilannetta. Esimerkiksi älypuhelimien välityksellä kotiseutua koskevat uutiset ja huhut kulkevat mukana reaaliajassa. Samalla periaatteessa kuka tahansa pystyy välittämään henkilökohtaisia kotiseutukokemuksiaan muille ja olemaan halutessaan aktiivinen kotiseututoimija. Koetun kotiseudun ei välttämättä tarvitse rajautua juuri oman syntymäkodin tai asuinpaikan piiriin, vaan kotoisaksi koetut kohteet ja asiat voivat sijaita missä tahansa.

”No nii-in, kattoo puhelimesta. Se on tavallaan, tuo sen kotiseudun kans siihen, että vaikka tapahtuu vähän kauempanakin kuin Evijärvi tai jotain vastaavaa, niin siinä on se oma piirinsä, sieltä kautta kuulee varmasti, mitä on tapahtunut. Että se tuo sitä omaa kotiseututuntemusta, tai sellasta.” (Työpaja 8.)

”Sanoit ihan oikein, se on kotiseutu siellä tietokoneessa. Kännykässä.” ”Se on ympäri maailman.” (Työpaja 9.)

4.2 KOTISEUDUN KOLME TASOA

Yksittäisistä kotiseutukokemuksista kertyy jonkin alueen ihmisten kotiseutua luonnehtivia kokonaisuuksia. Kun jokin kohde mainitaan toistuvasti, voidaan puhua kotiseutukohteiden tihentymistä. Tällaisia tihentymiä on esitetty luvussa 2.3 kotiseutukyselyn vastauksista kootuissa kartoissa. Kysyttäessä vastaajilta kotiseudun kohteita, paikkoja ja niitä asioita, jotka luonnehtivat heidän kotiseutuaan parhaiten, vastauksissa korostui koko Järviseludun

alueella luontokohteet, luonnonympäristö, maisemat sekä alueen sosiaalinen ja henkinen ilmapiiri. Myös työpaja-aineistosta voidaan nostaa esiin yksittäisten vastausten yli nousevia huomioita kotiseudun kohteiden suuntautumisesta.

Luvussa 2.5 todettiin, että kotiseutukyselyssä mainittiin runsaasti luonnonympäristöön liittyviä kohteita, mutta sen sijaan esimerkiksi rakennetun ympäristön kohteita ja yksittäisiä rakennuksia oli mainittu koko kyselyssä melko vähän ja kotiseudun merkityksellisiä paikkoja oli linkitetty historian tapahtumiin varsin niukasti. Toisaalta sitäkin enemmän kotiseutu näyttää kiinnittävän vastaa-jien omaan elämäntilanteeseen ja muistoihin. Nämä havainnot vaikuttavat työpajoihin osallistuneiden mielestä kokonaisuudessaan varsin ymmärrettäviltä: kotiseutukokemuksen henkilökohtaisuus tarkoittaa sitä, että tärkeimmät kotiseudun paikat todennäköisemmin liittyvät oman elämänhistorian ja elämäntilanteeseen tapahtumiin, vaikka kyselyaineistosta toki oli löydettävissä vastauksia, joissa kiinnitytään pidempään ajalliseen jatkumoon.

”Varmaan jos puhutaan, että vastaa kotiseutukyselyyn, niin ensimmäisenä ei ehkä tuu mieleen Suomen sodan tapahtumat. Sitä ajattelee omasta lähtökohdastaan.” (Työpaja 3.)

Luonnonympäristön korostuminen kyselyvastauksissa ei ole yllättävää, koska kotiseudun ensimmäinen ja perustavanlaatuinen taso on juuri luonnonympäristö. Tutut järvet, metsät, suot ja mäet saavat oleellisen sijan kotiseudun rakentumisessa henkilökohtaisten luontokokemusten sekä kotiseudun syvärakenteiden kautta. Käytännössä luonnonkohteet näyttäytyvät hyvin harvoin puhtaasti luonnon-tilaisina, ja usein kyseessä onkin ihmisen enemmän tai vähemmän muokkaama ympäristö. Jopa luonnonympäristön kokeminen voidaan ymmärtää sosiaalisena toimintana, vaikka siihen ei suoranaisesti liitettäisikään muita ihmisiä. Kyse on luonnossa liikkumisen ja luonnontuntemuksen perinteestä, joka välittyy sukupolvelta toiselle.

”Kyllä mä kanssa ajattelin, että jos mä oisin vastaamassa tuommoseen, niin kyllä varmasti ne luontokohteet, semmoset metsäpolut, purot – – Semmoset paikat, missä pääsee vähän luontoon kulkemaan ja patikoimaan, kävelemään. Kyllä ne vaan tärkeimmiks kohoais. Tuskin minä ihan ensimmäisenä sinne laittaisin kirkkoa tai koulua.” (Työpaja 5.)

”– – kotiseutu tuo minulle ensimmäisenä mieleen sen tavallaan, no ehkä lapsuuden

mielenmaiseman, mihin liittyy sekä fyysinen ympäristö, konkreettinen ympäristö, luonto, näkymät ja sitten totta kai myös semmonen tunnelma ja kaikki tämmöset tulee ehkä ensimmäisenä mieleen – –.” (Työpaja 5.)

Luontokohteista vesistöt, erityisesti Lappajärvi, nousevat mainintojen ja kuvausten runsaudessa ylitse muiden. Lappajärvestä puhutaan eniten sen ympäryskunnissa, erityisesti lappajärveläisten parissa, mutta järvi koetaan kotiseudun merkittäväksi kohteeksi muuallakin. Lappajärven kotiseututyöpa-
jassa jopa pohdittiin, onko järvi kotiseudun maisemassa niin hallitseva kohde, että jo pelkästään sen vuoksi valikoituu kyselyvastaajien kotiseutukohteiden kartalle.

”Onhan Lappajärvi tietenkin lappajärveläisille tärkeä asia ja sitten tietenkin, kun tämmöinen kysely tuloo, mulle tätä ei oo tullu, mietin kun siihen vastataan, siihen on kuitenkin aika helppo – – tämä Lappajärvi – – on sitten se ykköskohde.” (Työpaja 1.)

Monet järveen liitetyt merkitykset ja kokemusten kuvaukset kuitenkin puhuvat sen puolesta, että Lappajärveä ei mainita vain tavan vuoksi, vaan se on aidosti merkittävä kotiseutukokemusten lähde. Järvi on kaunis ja rauhoittava maisemaelementti, mutta myös toiminnallisuutta tuodaan esiin. Erään vastaajan kuvaus lapsuuden kesistä Lappajärven rannalla ja muistikuvat siitä, kuinka hän oli hämmästellyt sellaisten lasten kohtaloa, joiden asuinseuduilla ei ole järveä, osoittavat hienolla tavalla, kuinka merkittävässä roolissa järvi voi olla osana kokemusta omasta kotiseudusta suhteessa toisten kotiseutuun.

”Kyllähän Lappajärvi on monelta kantilta katoottuna, kyllähän se on näkemisen arvoinen, se on kun taulua kattois, se jää kyllä verkkokalvoille pitkäksi aikaa.” (Työpaja 7.)

”Että se on rauhoittava, niin se on minusta aika hyvä, että jos on oikein kinkkinen päivä tai semmoinen, että meet soutuveneellä järvelle, lähet vähän kauemmas, niin kummasti rauhoittaa. Ei tarte monta airon nykäsyä vetää, niin se rauhoittaa – –.” (Työpaja 1.)

” – – mulle se tarkoittaa kesällä siellä voi käydä perheenä uimassa ja lasten kanssa, ne viihtyy ja se on niinkun viihtyvyyden kannalta tärkeä asia, ei pelkästään se, että se on kaunis, mutta siinä voi kalastaa, käydä onkimassa,

virvelöimässä, talvella voi käydä pilkillä ja ajelemassa mönkäreillä jäällä, kaikkea tämmöistä siellä voi tehdä. Että se on myös sitä.” (Työpaja 1.)

”Kyllähän Lappajärvellä tietysti aika monelle tulee mieleen järvi, Lappajärvi. Että mä muistan pikkulapsena, kun oon asunut järven rannalla ja asun vieläkin, niin tuota tuli joskus kavereiden kanssa ihmeteltiin, miten ihmeessä ne tuolla Seinäjoella, Ilmajoella, siellä missä ei ole järviä, että miten ne pojat jaksaa siellä kesäisin, kun ei ne pääse uimaan minnekään. Meillä järvi on vieressä, jonne mentiin joka päivä. Ja järvi on vieläkin, yhä edelleen ainakin lappajärveläisille kyllä minun mielestä sellainen yhteinen nimittäjä.” (Työpaja 1.)

Vaikka Lappajärvi on eniten mainittu yksittäinen luontokohde, ovat eri paikkakuntien asukkaille tärkeitä oman lähiympäristön järvet ja muut vesistöt. Esimerkiksi vimpeliläisille läheinen ja tärkeä kotiseudun kohde on Lappajärven ohella kirkonkylän läpi virtaava Savonjoki eli Vimpelinjoki, Evijärvellä Välijoki puolestaan on tärkeä kotiseudun kohde ja Lehtimäellä ja Soinissa puhutaan Ähtärinjärvestä.

”Niin saarineen ja kaikkineen tuo [Ähtärinjärvi] on kyllä valtavan potentiaalinen luontomatkailuun ja melontaan ja kaikkeen.” (Työpaja 2.)

” – – mä asun siinä joen varrella ja mä harvoin kerkiän käydä tuolla järvimaisemia kattelemassa. Et se ei näy ollenkaan ja joki kuitenkin menee tuosta kirkonkylän läpi.” (Työpaja 3.)

”Kyllä mä ainakin nautin siitä. Se on niin ihanaa keväällä istua keittiössä ja juua kahvia, kun siihen alkaa tulemaan telkkiä ja sorsia ja kaikkia lintuja. Se [Vimpelinjoki] on jotenkin niin rauhoittava, kun se virtaa siinä.” (Työpaja 3.)

” – – Purmojärven ympäristö, mutta että näin aattelis kummiskin, se on aika hieno paikka, vaikkei me sitä itte aatella, että siin on saari ja niemi – – ens kerran elämässä havahtu että onpas kaunis paikka.” (Työpaja 4.)

” – – meidän mökiltä, siellä on tullut paljon vietettyä aikaa. Se on ihan Evijärvellä, järven rannalla. Aika pieni, mutta mukava – – viete-tään siellä vaan aikaa, rentoudutaan, käyään iskän kans kalassa siellä.” (Työpaja 8.)

Järviluonnon tila, rantojen perkaus ja järvinäkyvät herättävät keskustelua niin Lappajärvellä kuin Alajärvelläkin. Erityisesti Alajärven kohdalla keskustellaan järven tilan parantamiseksi tehdyistä toimenpiteistä kuten suodatusaltaista. Myös vedenpinnan sääntelystä käydään keskustelua. Lappajärvellä puolestaan pohditaan suhtautumista järvenrantojen perkaamiseen kasvillisuudesta ja puustosta. Vertailukohtana esitetään, että Kuortaneella käydyissä kotiseutukeskusteluissa rantojen toivottiin olevan avoimia, kun taas esimerkiksi Ähtärissä ajatellaan yleisesti, että rannassa pitää olla suojaapuustoa. Aiheesta käyty keskustelu ilmentää, että rantojen hoito aikaansaa eriäviä mielipiteitä. Esiin nousee myös kokemus siitä, että rantaan ei voi enää nykyisin kulkea samalla tavalla vapaasti kuin aiemmin. Näiden huolenaiheiden voi tulkita kertovan kotiseutukokemusten näkökulmasta siitä, että järvet ovat merkittäviä kotiseudun kohteita ja koetaan tiettyssä mielessä yhteiseksi omaisuudeksi. Tällöin järviluonnon tilan tai järvimaisemien muutos samalla vaikuttaa omaan kotiseutukokemukseen hyvin perustavalla tavalla.

"Lapsuudessani 1960-luvulla vesi oli puhdas-ta ja ranta hyvässä uimakunnossa. Vietimme lapsena paljon aikaa Söyringinlahdessa uiden. Nykyisin siinä kasvaa paljon lumpeita ja sam-malta. Lahdenperässä ei voi enää uida." (Kotiseutukyselyn vastaus.)

"Sinne joku jätti välillä, ei saa raivata missään tapauksessa, vieressä raivattiin ja taas, sinne tuli semmoinen hammasratas sitten, hammas-tus siihen rantaan sitten, että se oli niin hanka-la homma – –" – se on äärettömän vaikea tämänkin ison järven kannalta, että kaikkia tyydyttäis sitten se ratkaisu, mitä tehään. Että kyllä tuota mulla on kokemusta siitä, että noin toinen puoli haluaa että raivataan ja toinen puoli ei." (Työpaja 1.)

"Ja järvikin on sillain, että eipä enää tiää niin mennä joka paikasta uimaan kuin ennen van-haan. Että kun se on niin sillain omistettu ne rannat ainakin tuolla Pokelan päässä. Että en-nen se olikin vapaampaa, kun lapset voi men-nä mistä tahansa rannasta uimaan. Se on ny-kyään vähän semmosta. Niitä omistetaan niin mielellään niitä rantapaikkoja." (Työpaja 3.)

Myös jokiluonto nousee keskusteluun. Erityisesti puhutaan Välijokesta ja sen muutoksesta vesistö-rakentamisen myötä. Vettä on osattu hyödyntää, mutta nykypäivän näkökulmasta luonnonympäris-

tön muokkaaminen on samalla kadottanut merkit-tävän kotiseudun kohteen ominaispiirteitä.

"Niin tuota maisemaa on paljon muokannut tämä kun tuo Välijoki kaivettiin. Mää muistan kun se oli vapaana." (Työpaja 1.)

" – – mulla on ihan omakohtanen kokemus, minä oon joen varrelta syntynyt, ja se joki hä-vis siitä kun kaivettiin kanavaa. Ja vasta sitten ku se joki oli hävinnyt siitä, ni tajutti, että mitä siin on menetetty." (Työpaja 4.)

"Että monella tavalla se on se vesi hyödynnet-ty, nyt sanotaan tänä päivänä sitä ei varmaan kaivettais enää, ei kyläläiset hyväksyisi mil-lään, meillä on vesi nyt siellä viis, kuus metriä syvässä kalliokanjonissa, kosket on pois." (Työ-paja 7.)

Luvussa 1.2 kuvattiin, kuinka muisto ja maisema ovat kaksi kotiseutukokemuksen perusosatekijää. Maisema on tilasta ja paikasta tehty omakohtai-nen tulkinta aivan samoin kuin muisto on jostain tapahtumasta tehty omakohtainen tulkinta. Maisema kertoo siitä, millaisena henkilö kokee ja käsittää jonkin paikan. Kun henkilö ajattelee jotain maisemaa, mieleen nousee siihen liittyviä muistoja ja toisinpäin: on vaikeaa keskittyä muistoihin ilman, että niihin liittyy tilallisia mielikuvia. Kotiseutukyselyn vastaukset sekä työpajakeskustelut osoittavat selvästi, että järvet ja saaret ovat Järvisseudun asukaiden maisemaan erottamattomasti kuuluva elementti. Vastauksista on tulkittavissa juuri tällainen maisemien ja muistojen suhde, jossa maiseman tul-kinta muodostaa syvän kotiseutukokemuksen.

"Useitten sukupolvien aikana on Karvalan mäkeä Kauhavan suunnalta kotiinpäin tulles-sa ollut ajatus järvi näkyy, olen tullut kotiin'." (Kotiseutukyselyn vastaus.)

"Alajärvimaratonin reitti upeissa järvimaise-missa." (Kotiseutukyselyn vastaus.)

" – – kun mennään salamen yli Kärnänsaa-reen, niin sehän on valtavan kaunis paikka." (Työpaja 1.)

"Kyllä se tuosta Kivisillalta järvelle päin läh-tee, aukeaa, aika pitkälle, aika monen mielessä on. – – Luonnon järvimaisema, jokimaisema, sen tyyppinen kuva. Kyllä se evijärveläisille on semmonen luonteva. Sopii niin kun silmään." (Työpaja 7.)

Kuva 26. Maisema Karvalan mäeltä Lappajärvelle. Kuva Timo Suutari.

Järviseudun maisema ei muodostu yksinomaan järvistä. Kyselyn karttavastauksiin oli merkitty useita soita ja nevoja, ja myös työpajoissa niistä käytiin keskustelua. Aivan kuten edellä esitetyssä lainauksessa järvi- ja jokimaiseman nähdään ”sopivan evijärveläisen silmään”, koetaan suon ja nevan olevan osa soinilaista mielenmaisemaa. Maisema todellakin sisäistetään siinä vaiheessa osaksi omaa kotiseutukokemusta, kun siitä tulee mielenmaisema.

”Mutta jos aattelo, niin...nimikkokasviksi on valittu tupasvilla, ni kyllähän se sellanen suomaisema tai sellanen vähän suo missä sitä tupasvillaa on, niin kyllähän se on aika tyypillistä kans Korttesjärvellä.” (Työpaja 4.)

”No ehkä, luonnosta tulee aina ensimmäisenä mieleen, kuitenkin joku sellainen luontokuva, missä nyt näkyis ehkä jotain mäkimaisemaa, metsä, ja myöskin suo, neva, joka on kuitenkin tavallaan oleellinen osa ehkä yleistäkin soinilaista mielenmaisemaa. Se että siinä olis kuitenkin suokin, näkyis siinä kuvassa.” (Työpaja 5.)

”– sieltä Ylimmäisennevan vierestä oleva tie, joka menee Perhoon päin siinä, niin lintutorni

siihen tien varteen. Näkis sen ison nevan tykänään sitten ja vielä sitten, ennen vanhaan oli, pitkospuut meni sinne Ahvenlammelle.” (Työpaja 6.)

Mikäli järvien ja vesistöjen rinnalle pitäisi nostaa toinen Järviseudun alueen asukkaiden kotiseutua erityisesti luonnehtiva maisematyyppi, olisi se maastokohoumat ja mäet. Nimeltä mainitaan kyselyssä ja työpajoissa useita kallioita, mäkiiä ja vuoria kuten Pyhävuori ja Vanhavuori, Lehtimäen mäki-asutuspaikat sekä korkeisiin maastokohtiin tehdyt näkötornit esimerkiksi Suokonmäellä, Tapolanvuorella ja Paalijärvellä.

”Kyllähän Lakeaharju on tosi hieno ja Vatspakka, niin sieltä on upeat maisemat. Kun täällä on muuten niin tasaista, niin sinne on ihana lähteä. Se uus ampuumaradan alue sieltä, niin se on, sieltä on kauneimmat maisemat.” (Työpaja 3.)

”Pyhävuoresta – sieltä on valtavan hyvät näkymät ja siinä on viitotettu patikkareitti ja kato siel on isoniemeläisten kirkkoreitti, menee Kaartusen kautta kirkolle, hevosella kulkivat.” (Työpaja 6.)

”Niin, siellä on laavu kummallakin, Vanhalla-vuorella on laavu ja Ammeskalliolla on laavu, että näkyy hienosti Lappajärvi Ammeskalliolta.” (Työpaja 1.)

”Ja niinkun Suokonmäki kuuluu niin sanottuun kulttuurimaisema-alueeseen, vanhan Vaasan läänin alueella on 17 eri kohoretta, niistä on Lehtimäellä kolme. Suokonmäki on yks niistä. Niin se rakennus, ja rakentaminen sinne, niin se on jollakin lailla niinkun sääreltyä. Että se maisema säilyy.” (Työpaja 2.)

Metsät ovat niin ikään tärkeä maisemaelementti, mutta ennen kaikkea metsäluonnon kohdalla kotiseutukokemuksen toiminnallisuus korostuu. Metsissä patikoidaan, retkeillään, marjastetaan ja metsästetään, yksin tai yhdessä. Metsät ovat laajojen luontoalueiden ja luontokokemusten eräänlainen selkäranka, joita nevat, suot, maastokohoumat ja vesistöt värittävät. Esimerkki tällaisesta on Arpaisten alue Soinin ja Ähtärin alueilla, jonka kerrotaan olevan merkittävä luontopaikka jo useiden sukupolvien ajalta. Lehtimäellä puolestaan kuvaillaan Muilusenpuron alueen erityislaatu. Soinin työpajassa kuultu muisto lapsuuden metsäretkestä ja retken tunnelmasta kuvastaa osuvalla tavalla kokonaisvaltaista kotiseutukokemusta.

”Lähialueen erilaisissa metsissä patikoidessa voi kokea erämaan turvallisesti eksymättä.” (Kotiseutukyselyn vastaus.)

”Oikeestaan ainoa sellainen metsäpuro, mitä ei muualla oo ja sitten se aluskasvillisuus, että se on kuin kävelisit paksun superlonipatjan päällä, sellainen kasvillisuus ja siitä mistä ei oo nyt hakattu, niin mikä on se alue vielä voimassa, niin siellä on alkuperäinen se miten vanha mehtä onkaan, ja se on annettu olla luonnontilassa – siellä hiljaisuudessa voi nauttia siitä todellisesta luonnosta ja mitä siinä ympärillä on ja puron solinasta ja vanhasta metästä –.” (Työpaja 2.)

”– Meillä oli kylällä tapana – iso porukka mentiin metsään, niin sanotun Multipuron, siellä oli semmonen mukava kaunis korkea kallio ja semmosta pientä metsää ja siinä kalliolla porukalla istuskeltiin ja nuotio oli siinä puron rannassa ja keitettiin teetä ja kahvia. Ei silloin mahtanut olla muuta. Leipä oli mukana ja munkkia ehkä, ja vietettiin vapunpäivää. Siellä, siis semmosessa metsäisessä luonnossa, puron rannalla ja tunnelma oli tosi mukava

siinä. – Eri-ikäisiä ihmisiä yhdessä, kenelläkään ei ollut kiirettä ja kaikilla oli hyvä –.” (Työpaja 5.)

Kuvatun kaltaiset luontoa koskevat aiheet ja teemat olivat painavasti esillä. On syytä pohtia lyhyesti myös sitä, mitkä teemat jäivät vähemmälle huomiolle. Esimerkiksi pellot tai kedot saivat vain muutaman maininnan kotiseutukyselyssä (ks. luku 2.), eikä työpajoissakaan aiheesta käytetty kuin pari puheenvuoroa, joissa muisteltiin heinässä tai perunapellolla oloa. Myöskään eläinlajeista ei juuri keskusteltu työpajoissa muutamia lintulajeja lukuun ottamatta, joskin eläimistö tuotiin esiin yleisellä tasolla osana luontokokemuksia. Joitain kotieläinlajeja sentään mainittiin niin kyselyvastauksissa kuin työpajoissakin. Erityisiä luonnonmuistomerkkejä jopa kaipahtiin Lappajärvellä pidetyssä työpajassa, mutta kyselyssä näitä ei erikseen mainittu. Alajärvellä sijaitseva Käkärämänty tosin mainittiin työpajassa kotiseudun kuva-aiheen yhteydessä.

Rakennettuun ympäristöön liittyen työpajoissa pohdittiin mahdollisia selityksiä kyselymainintojen vähäisyydelle. Yhtenä selityksenä tuotiin esiin se, että vanhoja rakennuksia on purettu ja siirretty muualle. Rakennusten vähäisten mainintojen syynä nähdään myös se, että Järvisseudun alueella ei ole ollut samanlaista hirsirakentamisen perinnettä tai jopa talonpoikien keskinäistä rakentamiskilpailua kuin esimerkiksi Kuortaneella.

”Varmaan se sillä niin kun rakennuspuolella, kiinteistöpuolella, niin ei se perintö oo sellainen, kun esimerkiksi jossain Kuortaneella tai jossakin muualla. Vaikka täälläkin on tietysti ollut sellaisia rakennuksia, ne on ollut varmaan sitten yksittäisiä rakennuksia, että ei sillä tavalla, jos se on säilynyt, Etelä-Pohjanmaalla puhutaan näistä kaksfooninkilaisista, rakennustavasta ja semmoisista, mutta ei Lappajärvellä ei se oo ollut se yleinen tapa.” (Työpaja 1.)

”– kun meillä ei oo niitä sellasia kaksfoonikisia niin paljon. Meillä talot on täällä tällaisia vaatimattomia, ei ne nyt oo niin mahottoman komeita, matalia, pieniä, se on koti kuitenkin, se on tärkeä.” (Työpaja 5.)

Useassa työpajassa nousi esiin suhtautuminen vanhoihin rakennuksiin. Kerrottiin, että vanhojen rakennusten arvostamisessa olisi parantamisen varaa ja että silmään pistävät tyhjiilleen jääneet ja huonokuntoiset rakennukset. Kuultiin lukuisia esimerkkejä puretuista ja täysin tuhoutuneista tai uusiokäyttöön päätyneistä rakennuksista, joskin

säilymistarinoitakin kerrottiin. Esimerkiksi Lappajärvellä yksittäisinä rakennuksina mainittiin ro-
vastila, joka on kadonnut kotiseudun maisemasta
jo vuosikymmeniä sitten, Otto Savolan perinnetalo,
nuorisoseuran talo sekä Lappajärven entinen käre-
jäntalo, joka on säilynyt ja toimii nykyään kotiseutu-
museona. Myös esimerkiksi Evijärvellä sijaitseva
Väinöntalo mainittiin pariin otteeseen merkittävä-
nä säilyneenä rakennuksena.

*”No kyllä tähän rakennettuun ympäristöön,
täällä on kyllä hirveän paljon lahoja taloja ja
surkeita rakennuksia, että kun yhdellä sormel-
la tökkää niin ne kaatuu. Että ne on varmaan
paljon sellaisia, että ne ihmiset asuu, että ne on
perikuntien omistuksessa, että ne ei kuulu kel-
lekään, mutta ne on mejän täällä asuvien sili-
missä jatkuvasti. Että kyllä semmoseen pitäis
jotenkin.”* (Työpaja 3.)

*” – – tääl ei oo semmosia paikkoja niin ku
Kuortaneella, tyhjiä vanhoja taloriviä ja jotain
tuota Ruonan kaltasia seutuja...ei tääl oo sem-
mosia. Tääl on siellä täällä yksittäinen talo.”
– – ”Joo, ne on poltettu tiiliuunissa täällä aikoi-
naan.”* (Työpaja 4.)

*” – – No eihän tuosta rakennuksesta oo kelle-
kään mittään hyötyä, se on totta, mutta se on
Pynttärin vanhin rakennus, jolla on tosiaan
niin vanha historia, että se on alun pitäen sa-
vupirtti.”* (Työpaja 6.)

Esimerkiksi koko Järvisseudun alueelta vain kolme
vastaajaa oli merkinnyt verkkokyselyssä kotiseu-
tunsa tärkeiden kohteiden joukkoon kirkon, kun
esimerkiksi Nurmossa ja Kuortaneella tehdyissä
kotiseutututkimuksissa kirkko oli näkyvästi esillä.
Tosin on huomattava, että käytössä oli eri tutkimus-
menetelmä kuin otantaperusteinen internet-kysely.
Toki Järvisseudunkin kotiseututyöpajoissa kuultiin
kirkkorakennuksia koskevia puheenvuoroja. Pu-
huttiin esimerkiksi kirkonrakentaja Riffistä, Lappa-
järven kirkon ovista ja Vimpelin pyöreästä kirkosta.

*”Luonnon järvimaisema, jokimaisema, sen
tyyppinen kuva. Kyllä se evijärveläisille on
semmonen luonteva. Sopii niin kun silmään.
Näin minä ajattelisin. Ei meillä ole semmosta
rakennusta oikein, kirkko nyt on tietysti kirk-
ko, mutta se on sillä tavalla erilainen. Oma ar-
vonsa kirkolle, tietysti.”* (Työpaja 7.)

Yksittäisiä rakennuksia käsiteltiin työpajoista eni-
ten Lappajärvellä ja etenkin Alajärvellä, jossa Alvar

Aallon tuotannosta puhuttiin runsaasti ja useiden
Aallon suunnittelemien rakennusten taustoja ja
vaiheita käytiin läpi. Esimerkiksi Järvisseudun alu-
een yhdistysten ja seurojen taloista nimenomaan
rakennuksena eniten huomiota sai Aallon suunnit-
telema Alajärven nuorisoseuran talo. Aalto oli esillä
keskusteluissa myös henkilönä ja persoonana sekä
sukuyhteytensä kautta. Aallon tuotantoa koskevana
erityisteemana otettiin keskustelussa esiin Alajär-
vellä sijaitsevien Aallon suunnittelemien rakennus-
ten tunnettuus ja näkyvyys verrattuna esimerkiksi
Seinäjoen Aalto-kohteisiin. Vaikka Alvar Aalto ja
hänen suunnittelemansa rakennukset eivät nous-
seetkaan esille kotiseutukyselyssä, näyttää siltä, että
Aalto on monelle tärkeä myös juuri siksi, että hän
asui ja vaikutti Alajärvellä.

*”siel on Alajärvellä melekosen suunnitteluko-
konaisuus. Kun ajatellaan nyt siitä, että meillä
on kunnan toimitalo ja seurakuntatalo ja sai-
raala...”* ”Ensimmäinen työ Alajärven nuoriso-
seura”. ”Aaltojen isä ja äiti ja sitten äidin sisar
on tänne Alajärvelle haudattu. Täällä on suku-
hauta.” (Työpaja 6.)

*” – – minua vähän risoo, kun seinäjokelaiset ei-
vät missään tilanteessa, eihän se oo Seinäjoella
tehny mitään muuta kun nyt sitten myöhem-
min teki näitä, tottakai se on Seinäjoella arkki-
tehtinä piirtäny näitä, mutta ei se siellä ikään
oo asunu – –.”* (Työpaja 6.)

Rakennettu ympäristö on paljon muutakin kuin
yksinomaan asuinrakennuksia tai kirkollisia ra-
kennuksia. Kun kysely- ja työpaja-aineistoa käy-
dään läpi tarkastellen kaikenlaisia rakennelmia,
alkaa aineistosta nousta esiin useampia kohteita.
Puhutaan niin vesi- kuin tuulimyllyistä ja jopa ny-
kyajan tuulivoimaloista. Esimerkiksi Halkosaaren
tanssilavan rakentajista, tanssilavan suunnittelusta
ja rakennusteknisistä yksityiskohdista kuullaan ku-
vauksia. Vimpelissä toimineen Kisarannan huonoa
nykykuntoa päivitetään. Lisäksi mainitaan teol-
lisuusrakennuksia kuten Luoma-ahon teollisuus-
rakennus ja maatilarakennuksia kuten latoja ja
riihiä. Maatilojen rakennetun ympäristön muutos
nähdään osaltaan aiheutuneen maaseudun raken-
nemuutoksesta ja uudisrakentamista suosineesta
maatilarakentamisesta.

*”Niin, minä sanoisin vaan tuosta, nuo vanhat
maalaistalot, miksi ne hävis täältä maaseudul-
ta, niin siinä osasyllinen oli maatilahallitus.
Se ei rahoittanut näitä vanhoja rakennuksia,
kun niitä korjattiin, mutta kun tehtiin uusi, niin*

aina lainoitettiin. Ja moni hävis sitä kautta pois.” (Työpaja 1.)

”Evijärvellä on yks hyvä! Siellä leikataan vedellä rautaa, se tehas on jo ainakin parisataa metriä pitkä, sieltä tienvarresta myöten. Se on laitettu siistiksi siinä. Se on erittäin hyvä asia.” (Työpaja 9.)

Liikerakennuksia ja kauppoja mainittiin muutama ikään kuin ohimennen, eikä niiden kohdalla puhuttu varsinaisesti rakennuksista itsestään, pikemminkin pohdittiin kotiseutukokemuksen muutosta kauppohenkinen hävittyä kylästä. Kuvattiin asiointikäyntejä keskustajien marketeissa ja tapahtumia niiden läheisyydessä. Sentään joitain kyläkauppoja vielä tiedettiin olevan, ja mainituksi tuli myös kyläkauppa Veljekset Keskinen. Liiketoimintarakennuksista kotiseutukyselyssä eniten mainintoja sai hotelli Kivitippu, josta keskusteltiin kahdessa työpajassakin.

”– siinä sitten muodostu Kurejoki semmoseks kauppakeskukseks, siellä oli enimmillään – seittämän kauppaa melkeen nurkat toisissaan kiinni, että se tuota, meijeri oli ja leipomot – jäljellä on enää niistä rakennuksista vanha Mikkolanaho, joka piti siinä kymmeniä vuosia kauppaa.” (Työpaja 6.)

Liikuntapaikoista eniten mainintoja kotiseudun merkityksellisenä kohteena keräsi Vimpelin Saarikenttä. Työpajassa myös Alajärven Kitron stadion tuli mainituksi, mutta muuten kyselyssä tai työpajoissa mainittiin vain muutama urheilukenttä.

”No Saarikenttäänkin täällä on mainittu. Eikö saarikenttä oo semmoinen, että sillä on historian tapahtumia ja merkitystä?” (Työpaja 3.)

Kunnallisista rakennuksista jonkin verran keskustelua herättää esimerkiksi Lehtimäen kunnantalo, josta on tullut Alajärven palvelutoimisto. Rakennuksesta sinänsä ei puhuta juurikaan, vaan siitä, kuinka kunnallinen päätöksenteko ja palvelut ovat etäännyneet. Yksittäisiä koulurakennuksia tai keskustajien koulukeskuksia mainitaan, mutta tyypillisesti koulut nousevat keskusteluun kyläkoulujen lakkauttamisesta puhuttaessa.

”Kyllä varmaan tämä kunnantalon viran päättyminen tosiaan, että ei oo täällä mitään –. Vaikka talo on tässä niin ei oo virastoja eikä päätöksentekijää paikalla.” (Työpaja 2.)

”Tietenkin siinä on vielä tuo Vehun vanha kansakoulu, joka 1900-luvun alkupuolella on rakennettu.” (Työpaja 5.)

”Sääksjärven koulu, koska isäni on ollut sitä rakentamassa ja olen asunut siellä.” (Kotiseutukyselyn vastaus.)

Logistiset rakennelmat, kuten tiet ja sillat ovat asioita, joita useimmiten ei tule ajateltua kotiseudun merkittävänä kohteena. Esimerkiksi uusittu Koskenrannan riippusilta Vimpelissä kuitenkin mainittiin kotiseutukyselyssä, ja se synnytti keskustelua myös työpajassa, Kärnänsilta puolestaan oli vilkkaan keskustelun kohteena Lappajärvellä, ja Kivisillalta avautuva näköala mainittiin Evijärveä kuvastavana kotiseudun kuva-aiheena. Tierakentamisesta puhuttiin erityisesti Lehtimäellä, jossa muisteltiin tieyhteyksien parantamista ja Eino Uusitalon merkittävää roolia tiestön parantamisessa.

”– ministeri Uusitalo, jonka ansiosta on opistot ja kaikki pikitiet täällä tehtiin silloin ja sillä oli merkittävä rooli – on ollut suuri vaikutus tähän meidän hyvinvointiin, mitä täällä on.” (Työpaja 2.)

Rakennettua ympäristöä ovat myös sellaiset perinnemaisemaan kuuluvat rakennelmat kuten esimerkiksi tervahaudat, kalkkiuunit tai varhaisia rajoja osoittavat kivet, joista keskusteltiin työpajoissa. Myös aiempien vuosisatojen elinkeinot ja tapahtumat näkyvät edelleen maastossa tai ilmenevät paikannimissä. Muinaismuistoja on viime aikoina myös tullut esille melko yllättävässä yhteydessä, kun on kartoitettu tuulivoimarakentamiselle soveltuvia alueita.

”Sitä perua varmaan sitten tulee Ryssänsilta, Hautaharju ja Ryssänniemi, perinteet vähän kertoo, että siellä, esimerkiksi tuonne Ryssänniemeen olis haudattu silloin joskus sinne maailmassa näitä venäläisiä sotilaita, kun niitä kuoli sinne. Ulvonkylällä nuo juoksuhaudat, nehan näkyy vielä tänä päivänäkin siellä.” (Työpaja 5.)

”Ja sitten tervahautoja on hirveesti ollu, että puoltusinaa ainakin ihan pienellä alueella mä muistan yhtäkkiä. Ja lähteitähän siellä on ollut jonkun verran, ja sitten uittoreitti lähti siitä Ulvonkylältä meni tonne Kivijärven suuntaan eliikkä Ähtärin suuntaan –.” (Työpaja 5.)

” – puhelinluettelon paksuisia selvityksiä, missä on äärimmäisen yksityiskohtaisesti luetteloitu eläinlajeja, kasvilajeja, luontotyyppejä, sen lisäksi muinaismuistoja elikkä sieltä on löytynyt semmosia ennestään tuntemattomienkin tervapirttejä ja tervahautoja ynnä muuta – –.” (Työpaja 5.)

Rakennettuun ympäristöön kuuluvat myös aiemmin mainitut näkötornit sekä muistomerkit. Muistomerkeistä erikseen mainittiin jääkärimuistomerkki Kortesjärven kirkkopihassa, Soinin sankarihautausmaalla olevat leijonapatsaat, Alvar Aallon suunnittelema talvi- ja jatkosodan muistomerkki Alajärven sankarihautausmaalla sekä Thomén hautausmuistomerkki Alajärvellä.

Luonnonympäristön ja rakennetun ympäristön kokonaisuutta on vaikea ajatellakaan ilman kolmatta kotiseudun tasoa eli sosiaalista ja henkistä ympäristöä. Esimerkiksi rakennettu ympäristö on kiinteästi yhtyedessä sosiaaliseen ympäristöön: rakennuksen sijaan ihmiset ovat kiinnostuneita siinä asuneista ihmisistä.

”Että ei se rakennus ole sinänsä, sen kautta tulee vaan niitä ihmisiä sitten mieleen. Että ketäs siinä asu, siinä asu niitä ja niitä ja tällä tavalla.” (Työpaja 7.)

Tätä sosiaalisen ja henkisen ympäristön kokonaisuutta on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa monilla termeillä: puhutaan esimerkiksi ihmisten kokemuksien, toiminnan ja historian luomista puitteista (esim. Betlii 2008, 214; Ira 2008, 256). Paitsi luontoon ja rakennettuun ympäristöön, liitymme myös monimutkaiseen kansanperinteen kudelman. Kukaan ei synny tyhjiin maailmaan. Tavat ja tottumukset imetään ympäristöstä aivan kuin huomaamatta. Omaksumme lähimmäisten puhe- ja käytöstavat sekä ihmisten roolit, uskomukset ja periaatteet. Tätä kolmatta kotiseudun tasoa on usein vaikea edes havaita, mutta monesti se on kotiseudun tasoista kaikkein sitovin ja vaikuttavin. Sen olemassa olon huomaa viimeistään silloin, kun tapaa ihmisiä, jotka eivät puhu, käyttäydy ja ajattele samalla tavalla kuin ”meilläpäin” on totuttu.

Sosiaalisen ja henkisen ympäristön muodostama kokonaisuus on erittäin laaja, ja sen eri osa-aloja on vaikea erottaa toisistaan. Kaikki kolme lähiympäristöä kutoutuvat yhteen. Luonnonympäristöä, rakennettua ympäristöä ja sosiaalista ympäristöä ei tavallisesti ajatellakaan erillisinä vaan yhtenä kokonaisuutena. Esimerkiksi nuorisoseurantaloa rakennuksena on vaikea erottaa kaikesta siitä sosiaalisesta toiminnasta, jota nuorisoseuralla tapah-

tuu tai pesäpallostadionia urheiluseuratoiminnasta ja fanikulttuurista.

Kotiseutukokemuksen sosiaalisen ja henkisen ympäristön piirteet ovat varsin lähellä myös seuraavassa luvussa käsiteltäviä kotiseudun syvärakenteita. Siinä missä luvussa 5. käsitellään kotiseutukokemuksia suhteessa Järviseudun alueen muodostumisen, tässä luvussa kiinnostuksen kohteena on yhteisöön kiinnittyneet arvot, tavat ja tottumukset, jotka heijastuvat yksilöiden kotiseutukokemuksiin. Tästä esimerkkinä voidaan nostaa esiin kyselyvastauksissa toistuvasti mainittu rauhallinen ja maaseutumainen elinympäristö ja elämäntapa, mikä tunnistettiin työpajoissakin. Kotoisuuden tunteelle on ominaista tutuus, turvallisuus ja enustettavuus, jotka elinympäristö ja paikallisyhteisö voivat tarjota. Sosiaaliseen ja henkiseen ympäristöön kuuluu myös yhteisön omaksumia ja yhteisön koheesiota ylläpitäviä tapoja, kuten esimerkiksi perhejuhliin ja hautajaisiin liittyvät perinteet.

”No, sanotaan, että naapurit on turvalliset, ku tietää ja toinen tukee toistaan ja kaikki tämänöinen ja tietää mistä tarttoo mitäkin ja tuntoo ihmiset luonteeltaan ja muuta. Jos tarttee jotakin apua talossa niin sen korjaamiseen tai mihinkä vain, niin taikka autohuoltoon – – niin aina löytyy apua ja tietää, mutta minne muualle meen, niin kyllä se on vähän semmoista orvon tunnetta ja hakemista. Ja kyllä se turvallisuus – – korostuu vielä enemmän. Maailman meininkiä seuraa, niin kyllä turvallinen kasvuympäristö ja puhtaat luonnot ja puhtaat juomavedet ympärillä – –.” (Työpaja 2.)

”Niin, ja onhan sekin täällä hautajaisissa, että erityinen tapa, että kun ruumisauto tulee vastaan ja saattajat, niin kaikki pysähtyy kunnioittamaan.” (Työpaja 3.)

Yhdessä tekeminen ja talkooperinne ovat osa turvallisen ja vakaana koettua kotiseutua. Tällainen sosiaalinen ympäristö on esillä myös työpajoissa annetuissa valokuvaehdotuksissa. Luonto- ja maisema-aiheisten kuvien rinnalle ehdotettiin myös talkookuvia. Vaikka vapaaehtoisperinteen kerrotaan vielä olevan voimissaan, työpajoissa esiintyi huoli yhdistys- ja seuratoiminnan tulevaisuudesta. Kyse oli etenkin siitä, että on vaikea saada riittävästi ihmisiä sitoutumaan pidempiaikaisesti kolmannen sektorin toimintaan. Huoli yhdistystoiminnan hiipumisesta kuvastaa pelkoa kotiseudun sosiaalisen ja henkisen ympäristön peruuttamattomasta muutoksesta.

” – kun mä olen ollut aika paljon lapsena perunapellollakin. Että siellä oli kaksi, että ne kummatkin, äitin- ja isänisät. Niillä oli semmonen pieni pelto, niin siellä oltiin aina talkoo-voimin nostamassa perunoita tai laittamassa perunaa. Vaikkei ne nyt mitään, semmoset vaatimattomat pienet pellot, mutta kummin-kin siellä oltiin koko perheen voimin laittamassa niitä ja sukulaisia oli siellä. Se oli semmonen lapsuuden kohokohta niin sanotusti.” (Työpaja 8.)

” – jatkaisin sen verran tuohon elinkeinorakenteen muutokseen, sehän vaikuttaa sitten moneenkin asiaan eli tää niin sanottu kolmannen sektorin toiminta on aika lailla pientä, elikkä se kuolee pois –. Se on toisaalta tää nuorisokulttuurin digitalisoituminen – , mitä itekin on huomannut, niin kaikki niin kun ihan poliittiseen toimintaan ja luottamustehtävään, urheiluseuratoimintaan, järjestötoimintaan, niin ei taho millään saaha enää ihmisiä, jotka lähtis siihen mukaan, ja ne alkaa pikkusen ikääntymään, ja osa jo näivetty.” (Työpaja 1.)

”Kyllä ainakin talakoiisiin on porukkaa tulossa, että kyllä se osoitus varmaan siitä, ja mittari on.” (Työpaja 2.)

Työpajatilaisuuksiin osallistuneilta tiedusteltiin, millaiset menneisyyden tapahtumat ovat vaikuttaneet heidän kotiseutukokemuksiinsa. Sotien, erityisesti toisen maailmansodan, vaikutus tuntuu edelleen vahvana järvisetulaisten kotiseutukokemuksissa. Kyselyn vastajissa ja työpajoihin osallistuneiden joukossa on henkilöitä, jotka ovat kokeneet sodan omakohtaisesti. Kun lapsuusaikaa on varjostanut sota, sen muistot sekoittuvat myös lapsuuden kotiseudun muistoihin. Ja vaikka itse ei olisi elänyt sota-aikaa, sota ja sodan muistot ovat läsnä.

”Toinen maailmansota vaikutti kyllä ainakin minun elämään sillä tavalla, niin kun perheeni kautta, mummoni kautta, joka menetti kolme poikaansa sotaan ja sitten kylän kautta. Kaikkia niitä, jotka jäi, sankaritaulut ja niin pois päin. Että se on kyllä vaikuttanut jollakin tavalla. Samoiten kuin äitini, joka tuli Karjalasta evakkona sinne, niin ilman muuta tää sota on vaikuttanut siihen.” (Työpaja 5.)

” – sodanjälkeinen kyläyhteisö, jossa tavaltaan vanhempien sukupolvi edusti sotaveteraaneja, sotainvalideja, rintamalottia, koti-

rintamanaisia. Elossa oli vielä sitä edeltävää sukupolvea eli 1800-luvun lopun vuosikymmenen syntyneitä, jotka muisti autonomian ajan, Venäjän vallan ajan, vapaussota-ajan.” (Työpaja 5.)

”Kyllä sota-aika semmoselle poikaselälle ni oli, jossa oli monentyypistä muistoa, mutta se oli ainaki minulle niin. – Se ei oo tuota jäänyt sellasena mukavana aikana, niinku ymmärrätte. Mutta tapahtumathan sieltä jäänyt hyvin tarkkaan, mitä me pojat siellä tehtiin. Rakennettiin tuussareita ja kaikkea tällästä, mutta kuitenkin siellä oli ne ympäristö ja olosuhteet oli synkät.” (Työpaja 6.)

Tapahtumista, jotka ovat vahvistaneet kotiseutuhenkeä koko Järvisseudun alueella, mainittiin esimerkkeinä Järvisseudun laulu- ja soittojuhlat, vuonna 1992 Alajärvellä pidetyt valtakunnalliset kotiseutupäivät, kunta- ja kylämarkkinat, pesäpallofinaalien kansanjuhlat sekä yksittäiset huvi- ja viihdetapahtumat. Kaikki nämä tapahtumat rakentuvat pitkälti talkoolaisten, siis yhteisön omien voimaponnistuksien varaan. Osa tapahtumista on yksittäisiä ja ainutkertaisia, mutta monet toistuvat vuosittain samaan aikaan. Juuri vuodesta tai vuosikymmenestä toiseen toistuvat tapahtumat luovat ajallista jatkuvuutta ja kotiseutukokemuksen kiinnityspisteitä. Eräs vastaaja tiivistääkin hienosti tapahtumien merkityksen: ilman niitä ei olisi kotiseutua.

”Minä olin pieni poika, ni Järvisseudulla järjestettiin vuoroin eri pitäjissä Järvisseudun nuorisoseuran tämmöset laulu- ja soittojuhlat –. Ne marssi tuossa keskustassa, ni se oli pitkä jono ja kaikkien nuorisoseurojen liput ja Suomen lippu mukaan lukien tietenkin, ja väkeä oli paljon.” (Työpaja 6.)

”[Kotiseutupäivät] paitsi syvensi tätä kotiseututietämystä ja tuntemusta. Siel oli valtavan suuret porukat. Tos oli toistasataa ihmistä kaiken kaikkiaan työssä, niin sanotusti talkootyössä, jotka kokos noin kolmen-neljän vuoden aikana näitä tietoja, ja vielä hoitivat tapahtuman sillan, ku se oli.” (Työpaja 6.)

”Ne [hämärät markkinat] on tuolla Evijärvellä, että siellä on, kaupat saattaa olla myöhempään, tuntia myöhempään auki, ja siellä on hyviä tarjouksia niinkun paikallisten yrittäjien kautta. Siellä käyään, niinkun kokoontuu ihmiset sinne. Ja sitten on justiin, no kesämarkkinat

on yhet kanssa ja markkinatanssit paikallisesa ravintolassa. Ne oli kyllä kans kohokohta, että siellä oli aina joku esiintyjä, ja se oli tupaten täynnä se ihmisiä silloin. Ja justiin noi ysäribileet, mitkä on kans nyt tulossa. Ja, no joulunavajaiset, nekin on kans sitä, että ilman niitä ei olis kotiseutua tavallaan.” (Työpaja 8.)

”Ja mehän viime syksynä koristeltiin kolome viikkoa sitä kylää. Aloitettiin heti niistä finaali-peleistä ja sitten se huipentui siihen viimeeseen.” (Työpaja 3.)

Tapahtumien merkitystä kotiseutukokemuksissa voidaan tulkita myös kotiseudun syvärakenteiden näkökulmasta. Esimerkiksi Lehtimäellä mainittiin kotiseutua muokanneena merkittävänä tapahtumana vuoden 1962 maatalousnäyttelyt. Tapahtuma kuvaa hyvin seudun modernisaatiota, maatalouden koneellistumista ja rakennemuutosta. Lehtimäellä pidetty maatalousnäyttely asettuu ajalliseen kehykseen maatalouden voimakkaan koneellistumisen kanssa, mutta myös paikkakunnan liikenneinfrastruktuurin kehittymisen kanssa. Samalla kyseinen tapahtuma on ollut osoitus talkootyön merkityksestä pienelle maaseutupaikkakunnalle.

”Se oli niinkun tavallaan joku sellainen kunnanosoitus Lehtimäelle, että täällä oli kova kökkätyövoima ja maa- ja kotitalousnaiset ja kaikki nämä järjestöt oli hyvin aktiivisia, niin se annettiin Lehtimäelle, vaikka oli isompiakin nämä ympärillä olevat hakijat siihen, ja nehan onnistui erittäin hienosti. Ja kyllähän sen joka kerta muistaa, kun Kekkosen kuvan näköö, että kun se istu tuolla kentällä siinä etupenkissä, niin kyllähän se jäi lähtemättömästi mieleen. Sylvin kanssa.” (Työpaja 2.)

Lehtimäen esimerkki kotiseudun merkittävästä tapahtumasta on sikälikin osuva, että se kuvastaa paitsi 1960-luvun maatalouden uudistumista ja koneellistumista, myös alueen varhaisempaa maatalouden kehitystä. Järviseudun historiateoksissa on varsin laajasti käsitelty maatalouden kehitystä. Maanviljelys jäi alueella pitkään tervanpolton jalokoihin, koska tämä oli tulonhankintamiskeino (Tuomi 1990, 27; Viitaniemi 1983, 171–177). Maanviljelyksen edistysaskeleena mainitaan vimpeliläisen Erkki Lillstrangin (Jäykkä) alueelle tuoma ja kehittämä kääntöaura (mm. Rantatupa 1983, 674). Maatalouden varhaisempi kehitys mutta ennen kaikkea koneellistumisen ja rakennemuutoksen vaihe nousivat teemoina esiin kotiseututyöpajoisakin.

Alueen teollisen kehityksen liikkeellelaskijana mainitaan Lappajärven rovasti Jaakko Fellman, joka perusti ensimmäisen kalkkiuunin Vimpelin Sääksjärvelle (Rantatupa 1983, 675). Teollisuuden merkitys osana kotiseutua tuodtiin esiin sekä kyselyssä että työpajoissa. Vimpelissä esimerkiksi mainittiin useita teollisuudenaloja. Alajärven Luoma-ahon esiinnostaminen kertoo aidosti asumisen ja työn teon merkityksestä kotiseudun muodostumisessa. Teollisuuden kehittyminen alueelle nähdään kotiseutusidettä vahvistavana tekijänä. Erityisesti muistutetaan tekstiiliteollisuuden naistyöpaikkojen merkityksestä. Samanaikaisesti kerrottiin alueelta poismuutosta työn perässä esimerkiksi Pietarsaareen ja Vaasaan, mutta ei niinkään Seinäjoelle.

”Ja on se ollu kokonaisuutena poikkeavaa tämä Vimpeli, että täällä on ollut paljon enempi tätä teollista yrittämistä, ku missään näissä muissa pitäjissä.” (Työpaja 3.)

”Kyllä Vimpeli olis varmaan ihan kuollu paikka ilman Ruukkia ja mitä tuolla mäellä on.” (Työpaja 3.)

”Ja työpaikat oli sitten – – Pietarsaareessa – – mutta kyllä Vaasassakin – – meni Römperille [Strömberg]. ”Ei Seinäjoelle, minä uskon, jos Itikasta tykkäs, niin sinne sai sitten mennä.” (Työpaja 3.)

” – – merkittävä työnantaja täällä ollut Tiklas oli. Sehän työllisti aika paljon naisia. Oliko niitä toistasataa.” (Työpaja 3.)

”Kun teollisuudesta puhuttiin, ni tuollanen ensimmäinen, paljon naistyöpaikkoja tarjos tämä Algots.” (Työpaja 6.)

Alueen kulttuurielämästä mainittiin kuorolaulu muutamaan otteeseen ja esimerkiksi puhallinsoittokunta ohimennen. Kansanmusiikki tuntuu liittyvän hieman enemmän Järviseudun alueen asukkaiden kotiseutuun, sillä kanteleensoittaja ja kansanlaulujen esittäjä Vimpelin Väinämöisenä tunnettu Eeli Kivinen mainittiin sekä kommentoitiin Kaustisen ja yleisemmin Keski-Pohjanmaan merkitystä Järviseudun musiikkielämälle.

”Kyllä varmasti tässä sitoo myöskin tuo kulttuuripuolelta, nämähän on voimakkaasti kaikki tällamöisiä musiikillisia pelimannipitäjiä – – Kaustinen varsinkin ja tullahan tänne alaspäin Kuurtanehelle asti – –.” (Työpaja 1.)

Muutamia kuvataiteilijoita mainittiin työpajoissa nimeltä, kuten Eero Nelimarkka ja Alajärven kirkon alttaritaulun maalannut Verner Thomé, mutta kuvataiteesta tai kuvataiteilijoista ei kuitenkaan keskusteltu erityisemmin kotiseudun osana Alajärveä lukuun ottamatta.

Uskonnolliset, sivistykselliset ja poliittiset liikkeet eivät saaneet korostunutta roolia kotiseutukyselyssä eivätkä työpajoissa, vaikka isänmaallisuus mainittiin parissa vastauksessa. Nuorisoseuratoiminta ja jääkäriliike otettiin esille. Kirjo laajenee, mikäli sivistyksellistä toimintaa tarkastellaan alueen koulutustarjonnan näkökulmasta. Mainittiin esimerkiksi Alajärven kauppaoppilaitos, maatalousoppilaitos sekä alueen lukiodien kehitys merkittävänä kotiseutuun kiinnittävänä tekijänä.

"Lapsuuden seutua, täällä imin elämäni eväät, isänmaallisuutta: Vimpelin Sotakoulu, itsenäisen Suomen ensimmäinen sotilasopetuslaitos, Pokelan Nuorisoseura." (Kotiseutukyselyn vastaus.)

"Ja onhan tämä sitten, mikä nyt on muutenki kaikkien tiedos, niin tämä isänmaallisuus mikä täällä on ollu, ja mikä niin kun ilmenee tuos jääkärien aktiivisuudes, miten paljon täältä on lähteny suhteutettuna näitä jääkäreitä sinne Saksan oppiin, että. Tämähän ei oo keneltäkään pimennos, että tämän tietää kyllä kaikki, että tämä on semmonen asia." (Työpaja 4.)

"Nythän tää kauppaoppilaitos on ollu, että siel on suurin piirtein kaikki, jotka on kouluun käyneet, ni työpajikka on löytyny hyvin monelle alajärveläiselle." (Työpaja 6.)

"– – sitten tuli tämä Järvisseudun maatalousoppilaitos, ni sillä oli oma merkitys ainaki Kurejoen alueen kehitykseen." (Työpaja 6.)

Urheilusta pesäpallo sai eniten mainintoja sekä kyselyssä että työpajoissa, vaikka kokonaisuutena urheilukaan ei nouse erityisen suureen rooliin kotiseudun sosiaalisen ympäristön osatekijänä. Todettiin, että urheilun saralla pesäpallolla ei ole paikallisia kilpailijoita. Etenkin Vimpelin Vedon moninainen merkitys osana yhteisön elämää tuli varsin selväksi. Pesäpallo on Vimpelissä juurtunut monille elämäalueille, ja vaikuttaa niidenkin kotiseutukokemuksiin, jotka eivät itse aktiivisesti seuraa Pesäpalloa. Pesäpallo on osa lapsuuden muistoja ja osa arkea, vaikkei itseä pesäpallo kiinnostaisikaan. Puhutaan jopa humoristiseen sävyyn "Vimpelin pesäpallouskovaista".

"Onhan täällä tuota naisten koripallojoukkue. Ne pelaa pääsarjassa. Mutta siitä ei paljon puhuta. Mä oon joskus sanonut, että kun tuota kulttuurityöstä, että sitä ei Vimpelissä paljon oo, että täällä pelataan liika paljon pesäpalloa, mutta siinähan tulee turpiin, jos tuolla menee Nelimarkan kahvilassa sanomaan." (Työpaja 3.)

"Mutta kyllähän se niin on, että kesäaikaan pitää kaikki asiat suunnitella sen mukaan, että milloin on pelejä. Ihan kuin jotain tapahtumia. Että katotaan ensin ottelukalenteri. Ja sitten se, että mihin aikaan voit mennä kauppaan, jos on peli." (Työpaja 3.)

Vaikka alueen muusikoista tai musiikkiharrastuksista ei juuri puhuttukaan, musiikki otettiin esille viihde- ja huvielämän yhteydessä. Tanssilavat ja tansseissa käynti mainittiin sekä kyselyssä että työpajoissa: Halkosaari Lappajärvellä samoin kuin Kisaranta ja sen hiipuminen Vimpelissä mainittiin useaan kertaan. Evijärvellä puolestaan muisteltiin kesäisiä tanssitunnelmia ja kuultiin myös tansseissa käynneistä Kaustisella ja Vetelissä. Viihde- ja huvielämän kannalta Evijärven nuorisoseura on merkittävä kotiseudun paikka nuorillekin.

"Halkosaari. Nuoruus, kesä, bändit, paikan kauneus." (Kotiseutukyselyn vastaus.)

"Ja yks on, mikä on hävinny, Kisaranta – – Siinä oli parhaimpaan aikaan 2000 henkeäkin tansseissa, mä muistan se oli 60-luvulla." (Työpaja 3.)

*"– – siellä oli vanha silta, siellä mäellä oli tanssilava, kesämaja. Siellä vieraili aikoinaan Suomen kaikki huippu, Olavi Virta kävi mo-
neen kertaan, Metro-tytöt, Kipparikvartetit. Ajatelkaapa – – miten idyllisiä kesäiltoja, kun uitto valu jokea pitkin, hieno tanssimusiikki soi tuolla lavalla kauniina, lämpimänä kesäiltana. – – Evijärvihän kilpaili silloin Halkosaaren kanssa ja Halkosaaren tanssilava jäi monta kertaa toiseksi. – – Se loi myöskin pohjaa tälle huvittelun ja kanssakäymisiin muitten kanssa, että saatiin niitä nuoria tulemaan sitten tänne."* (Työpaja 7.)

"Sehän [nuorisoseura] on ollut sydän Evijärvellä monta kymmentä vuotta. Ainut vaan, että se ei pyöri enää niin hyvin, mitä se pyöri joskus aikoinaan. Se on niinkun semmonen keskipiste ollu tapahtumille. Se on niinkun, monet vanhemmatkin ihmiset muistaa sen." (Työpaja 8.)

Kotiseutuun merkittävästi vaikuttavat henkilöt ovat tyypillisesti joko omia läheisiä sukulaisia ja ystäviä tai sitten kulttuurielämän ja urheilun, politiikan ja talouden saroilla paikallisesti vaikuttaneita tai nykypäivänäkin vaikuttavia henkilöitä. Näitä mainittiin työpajoissa, ja nimeltä mainitut henkilöt on esitetty liitteessä 3. Joissain työpajatilaisuuksissa läsnäolijoiden oli tosin jopa vaikea keksiä kotiseutuunsa merkittävästi vaikuttaneita henkilöitä. Joka tapauksessa eri yhteiskuntaelämän aloilta sekä eri aikakausilta mainittiin lukuisia henkilöitä. Lisäksi mainittiin myös eri ammattiryhmiä, joilla on ollut merkitystä kotiseudun muodostumisen ja kokemisen kannalta. Erityisesti opettajia mainittiin myös nimeltä, sillä he ovat merkittävä ryhmä kotiseututoiminnan ja -kasvatuksen kannalta.

”Näin yleisesti niin, kyllä opettajat on sellainen ammattiryhmä, joka on vaikuttanut omaan elämään kumminki aika paljon, että ne jää mieleen ja tietenkin ne vanhan liiton opettajat sieltä ala-asteelta.” (Työpaja 1.)

Sosiaalinen ja henkinen ympäristö sisältää itselle tärkeät ihmiset. Vaikka he olisivat siirtyneet ajasta ikuisuuteen, heidät koetaan osaksi omaa kotiseutua. Kyläkirjat ja sukukirjat, niiden kirjoittaminen ja lukeminen ovat osa tähän yhteisöön kuulumista: ihmiset ja heidän elämänsä muuttuu todelliseksi.

Kotiseudun merkittävät henkilöt eivät välttämättä ole omia läheisiä tai yleisesti tunnettuja vaikuttajia, vaan myös persoonallinen tai jopa kummeksuntua aiheuttanut henkilö voi olla paikallisesti hyvinkin merkityksellinen. Tällaisista henkilöistä kuultiin esimerkkejä Soinissa ja nuorison keskuudessa. Paikallaolijat tarttuivat innolla aiheeseen ja luettelivat useita kotiseutunsa tunnettuja persoonia ja seikkoja, jotka heihin liitetään. Samalla pohdittiin paikallisten persoonien merkitystä osana omaa ko-

tiseutukokemustaan. Nämä henkilöt ovat kertoneet tarinoita, jotka ovat jääneet kuulijoiden mieleen, ja heistä itsestään kerrotaan uusia tarinoita. Heistä tulee kotoisa olo.

Tarinat ja niiden kertominen ovat osa kotiseudun suullista perintöä. Soinissa esimerkiksi toivottiin, että tarinankerronnan perinne ja taito kertoa kotiseudun tarinoita siirtyisi sukupolvilta toisille. Nykykotiseudun tarinankerronnan paikkoina mainittiin ”paikallisparlamentit” huoltoasemilla ja kahviloissa, kauppojen eteisissä sekä nuorison kohtaamispaikat nuorisotiloissa tai kylänraitilla. Myös kylälatot ja kyläillat mainittiin. Tarinoita varmasti kerrotaan nykypäivänä tyystin toisessakin muodossa ja toisenlaisissa paikoissa. Nuorille järjestetyssä työpajassa kuultiin, että kotiseutu ja sen tarinaperintö elävät edelleen värikkäinä netin keskusteluryhmissä ja sosiaalisessa mediassa.

”– – täällä kokoontuu parlamentti joka aamu kahdeksan jälkeen. Kun kahdeksalta huoltoasema avautuu tässä tämä St1, niin sinne kokoontuu miehiä. Kyllä siellä varmasti kymmenkunta miestä on kerralla – –. Se on kahdeksan jälkeen, se on siellä, tunnin verran, sitten sen taas näkee, että piha tyhjenee autoista. Että siellä on semmonen parlamentti kyllä.” (Työpaja 5.)

”Meidän S-marketissa aina aamulla joskus kymmenen aikoihin, niin siellä on vanhoja mummoja ja kaikkea, ja juorut liikkuu enemmän. Siellä ne tapaa toisiaan siellä. Kirjaimellisesti niitten ukot sitten istuu St:llä ja juo kahavia koko päivän ja puhuvat siellä.” (Työpaja 8.)

”Mun velikin – – lähtöö aina aamulla ensimmäisenä yhdeksän aikana Nelimarkkaan kuuntelemaan juoruja.” (Työpaja 3.)

5 KOTISEUDUN YLIKUNNALLISIA SYVÄRAKENTEITA JÄRVISEUDULLA

TIMO SUUTARI & SULEVI RIUKULEHTO

Kotiseudun syvärakenteilla tarkoitetaan yksilölisten ja henkilökohtaisten kokemusten taustalla vaikuttavia pitkäkestoisia tekijöitä. Ne vaikuttavat yksilöiden tapaan kokea ja ymmärtää oma kotiseutunsa. Rakenteet suodattuvat osaksi henkilökoh- taisia kokemuksia ja tarjoavat yksilöille kehyksiä, joiden puitteissa oma kotiseutu tulkitaan. *Pohjalai- nen kotiseutu* -hankkeen alueellinen kehys on yli- kunnallinen Etelä-Pohjanmaan Järviseu- tu. Kukin informantti on kyselyyn vastatessaan oletettavasti kuvannut omaa henkilökohtaista kotiseutuaan. Ky- selylomake ja työpajojen esittelyaineisto viritettiin kuitenkin tarkoituksella sellaiseksi, että tulkin- nas- sa saadaan näkyville myös kotiseudun alueelliset piirteet. Kysymyksen tulevat toisaalta henkilö- kohtaisessa kotiseudussa ilmenevä ylikunnallisuus, toisaalta alueellisesti samankaltaisina ilmenevät erityispiirteet. Tässä luvussa huomio kiinnitetään erityisesti syvärakenteiden alueelliseen puoleen ja historiatieteellinen ajallisuus jätetään vähemmälle huomiolle.

Kotiseudun kokemuksellinen ydin ei sinänsä edellytä kunta- tai aluerakennetta syntyäkseen, vaan kokemukset syntyvät tapahtumien ja paik- kojen risteyskohdissa vuorovaikutuksessa edellä kuvattujen ympäristön eri elementtien ja tasojen kanssa. Kotiseutukokemuksen muodostumisessa ja etenkin kokemuksen tulkin- nassa on kuitenkin lu- vussa 1.2 kuvattu institutionaalinen kehys ratkai- se- van tärkeässä roolissa. Yksinkertaistaen sanottuna: kaikki ne paikat, jotka ovat saaneet merkitykselli- sen tunnesisällön, eivät automaattisesti muodostu osaksi kotiseutua. Kotiseutukokemuksen syntymi- nen vaatii tunnesisällön rinnalle ajallisen jatkumon sekä institutionaalisen kehyksen kutomaan yksit- täisiä kokemuksia yhteen. Samalla tämä avaa mah- dollisuuden kollektiivisen kotiseutukuvan muodostumiseen: vaikka yksilöiden kokemusmaailmassa paikat, maisemat, tapahtumat ja muistot lopulta katoavat, institutionalisoituneina tilan ja ajan ilmi- öt voivat kantaa kymmenien, jopa satojen sukupol- vien yli. Aineistojen tulkin- nan tasolla kyse on siitä, että puhuessaan omista kokemuksistaan ihmiset käsittelevät niitä Järviseu- dun alueen hahmottumi-

sen ja syvärakenteiden sekä yhteisten kotiseutu- kuvien kautta. Joillakin ihmisillä henkilökohtaiset kokemukset sekä tilan ja ajan institutionalisoitu- neet muodot kietoutuvat niin vahvasti yhteen, että omaa kokemusta kotiseudusta ei voi oikein edes hahmottaa ilman, että sitä jäsentäisi kunta- ja alue- rakenteen tai esimerkiksi alueen kulttuuriperinnön kautta. Ja toisaalta, kaikkein omakohtaisimmalta ja kaikista rakenteista sekä traditioista irralliselta tun- tuva kokemus kotiseudusta voikin olla sellainen, että sen jakaa moni muukin yhteisön jäsen.

Kotiseudun syvärakenteiden kannalta ja insti- tutionalisoituneen tilan kehyksestä tarkasteltuna keskeisessä roolissa on alueen muodostuminen. Tässä luvussa tarkoituksena on avata tulkin- nallisia polkuja nyt kerätyn kotiseutuaineiston ja aiemmin tehdyn aluehistoriallisen tutkimuksen välille. Tul- kinnan merkittävänä tukipilarina on Järviseu- dun aluehistoriaa tarkasteleva kolmiosainen teossarja *Järviseu- dun historia*. Se hahmottaa Järviseu- dun alueen syntyä ja niitä tekijöitä, jotka ovat luoneet ja muokanneet luonnonympäristön, rakennetun ympäristön ja sosiaalisen ympäristön ilmentymät siihen muotoon, jossa kotiseudun kokija ne tänä päivänä kohtaa. Samalla *Järviseu- dun historia* ku- vaa kotiseudun institutionaalista kehystä, johon kuuluu keskeisesti poliittis-hallinnollisen kunta- ja aluerakenteen muodostuminen ja Järviseu- dun alue- esiinnousu aluejärjestelmässä tunnistettavaksi alueeksi.

Edellä luvussa 4.2 mainittiin, että luonnon- ympäristöllä on perustavanlaatuinen merkitys kotiseutukokemuksen syntymisessä. Luonnonolo- suhteet vaikuttavat ratkaisevasti myös alueiden syntyyn ja siihen, millainen asutushistoria alueella on ja millaiseksi sen asutusrakenne muotoutuu. Järviseu- dun asutushistorian ja -rakenteen kannalta erityinen luonnonmuodostelma on alueen itäpuol- ta rajaava Suomenselkä, joka luonnonmuotona on vaikuttanut ihmistoiminnan ohjautumiseen alun perin paljolti vesistöjen ja virtaussuuntien mukai- sesti. Järviseu- tu on muokkautunut omanlaisekseen aluekokonaisuudeksi, koska sen luonnonolosuh- teet – järvisyys ja joet sekä pinnanmuotojen vaihi-

televuus – erottavat sen muusta Etelä-Pohjamaasta varsin selvästi. (vrt. Tuomi 1990, 25.)

Kulttuurimaisema syntyy, kun ihmistoiminta muokkaa luonnonympäristöä. Luvussa 4.1 kuvattiin lyhyesti Järvisseudun erämaa-alueiden asutusvaiheita ja viitattiin muun muassa savolaiseen kaskiviljelyä harjoittaneeseen uudisasutukseen. Ympäristöä näkyvästi hallitsevia kulttuurimaisemia alkaa kuitenkin syntyä vasta siinä vaiheessa, kun ihmiset ovat asettuneet pysyvästi paikoilleen ja alkaneet viljellä maata. Pysyväluonteinen asutus olikin se päätekijä, joka vähitellen johti Järvisseudun muodostumiseen. Jo 1500-luku uudisasukkaineen synnytti Järvisseudun pitäjien pääkylät, mutta oikeastaan vasta terva-aika muodosti alueen sellaiseksi kokonaisuudeksi, joka sai erottuvan alueen hahmon. Järvisseudun alueelle ominaiset luonnonolosuhteet ja asutushistoria ovat vaikuttaneet siihen, että alueen kulttuurimaisema eroaa eteläpohjalaisesta monessa suhteessa. Tasaiset viljelysaukeat käyvät vähemmän näyttäviksi siirryttäessä Järvisseudulle. Asutus ei ole keskittynyt yksinomaan jokivarsia seuraileviksi talonauhoiksi. Yhtä tyypillisiä ovat järvien rannoille kerääntyneet asutustihentymät. Myös alueen sisällä havaitaan selviä erityispiirteitä: kun Evijärven, Kortesjärven, Lappajärven, Vimpelin ja Alajärvenkin asutus varsinkin 1700–1800-luvuilla pysytteli vesistöjen ääressä jokivarsi- ja järvenranta-asutuksena, niin Soinissa ja Lehtimäellä oli nähtävissä tyypillisiä mäkiasutuksen piirteitä. Soinin ja Lehtimäen asutus onkin talojen ja peltojen sijainnin puolesta verrattavissa savolaiseen vaara-asutusmuotoon (Junnila 1983, 328; Junnila & Rantatupa 1983, 14; Nygård 1983, 17; Rantatupa 1983, 649.), ja sillä onkin muuta tarkasteltavaa aluetta näkyvämpi yhteys Suomenselän maisemamaakuntaan.

Esimerkiksi alueen asutushistoriaan liittyviä kotiseudun syvärakenteita ei käytännössä kohdata ja koeta suoraan, vaan ne välittyvät useiden ajallisten ja kulttuuristen kerrosten läpi. Näin ollen syvärakenteet harvoin ovat kotiseutukokemuksen varsinainen lähde. Aiheeseen syvästi perehtynyt tutkija tai innokas asianharrastaja voi toki poimia esimerkiksi alueen asutushistorian itsenäisesti oman henkilökoh-taisen kotiseututietoisuutensa osaksi. Tavallisempi on kuitenkin tilanne, jossa omaan kotiseutukokemukseen sulautuu myös muilta kuultua tietoa-ainesta. Tällaisen kotiseutukokijan kohdalla voimme puhua Hegelin historianfilosofian mukaisesti reflektiivisest-tä historiatietoisuudesta. Reflektiivistä ymmärrystä on esimerkiksi koulusta ja tiedotusvälineistä omak-suttu tieto, samoin kuin vanhemmilta, kavereilta tai kyläläisiltä kuultu niin sanottu kollektiivinen muisti-perintö. Kaikki tämä vaikuttaa taustalla myös oman

kotiseutukokemuksen muodostumisessa, mutta mi-kään tällainen reflektiivinen aines ei automaattisesti muodostu yksittäisen ihmisen kotiseudussa kotoi-suutta synnyttäväksi osatekijäksi, mutta ei myös-kään tukahduta sitä.

Esimerkiksi sopii Järvisseudun alueella puhutta-va murre: Vaikka henkilö tietäisi tarkkaan savolais-kiilana tunnetun murrealueen olemassaolon ja sen taustalla olevan asutushistorian, se ei yksinään riitä herättämään murteeseen kohdistuvaa kotoisuuden tunnetta. Kotoisuus tulee vain kielen käytön ja kie-len vaikutuspiirissä elämisen myötä. Syvärakenteen tiedollinen ymmärtäminen ei myöskään tee kotoi-suuden kokemusta tyhjäksi, vaan voi usein jopa syventää sitä. Oman kokemuksen ylivoima ilmenee siinä, että ihminen voi puhua paikallista murretta ja tuntee sen kotiseutunsa avaintekijäksi tietämättä mitään murrealueista tai asutushistoriasta.

Alueen asutushistorian merkitykseen Järvisseudun muodostumisessa viitattiin kotiseututyöpajois-sakin etenkin tiedollisessa mielessä: Esimerkiksi Vimpelissä pidetyssä työpajassa keskusteltiin ran-nikolta tulleesta ruotsinkielisestä asutuksesta. Kor-tesjärvellä puolestaan muistettiin mainita, kuinka Järvisseudun alueen omaleimaisuus ja erottuminen muusta Etelä-Pohjanmaasta oli Kustaa Vaasan ansiota, kun hän suosi savolaisten liikkumista lu-paamalla erämaihin muuttaville talonpojille vero-vapauden muutamaksi vuodeksi. Mutta aineistosta löytyy myös esimerkkejä siitä, kuinka asutushis-toriallinen syvärakenne on kotiseutukokemuksen ytimessä: esimerkiksi Lehtimäellä mäkiasutusta kuvataan jopa kotiseudun pääasiaksi ja kannetaan huolta siitä, että mäkiasutuksen muokkaama mai-sema ja kylärakenne eivät liikaa muuttuisi.

” – – ratkaseva tään Järvisseudun omaleima-suuden kannalta tää Kustaa Vaasan keksintö, että [annetaan] verovapaus viideks vuodeks, kun siirrytään erämaihin. Savolaiset on osan-nu käyttää tätä hyväkseen. Ne kaskes viis vuotta samassa paikassa ja siirtyivät aina eteenpäin ja tulivat rannikolle, ja tekivät tän savolaiskiilan tähän, joka nyt muodostaa tän Järvisseudun. Ilman sitä tässä ei olis mitään eroo maakuntaan². ” (Työpaja 4.)

” – – pääasiat pitäisi niin kun siellä kotiseu-dulla säilyttää, että siellä pysyis vähän se sel-lainen, mihin me on totuttu ja kasvettu siinä ympäristössä, ettei nyt kaikki tuu, että tuota menis suuri valtatie tästä paraitten mäkiasu-tusasuinalueiden ylitte – –. ” (Työpaja 2.)

2 Huom. tarkoittaa Etelä-Pohjanmaan maakuntaa.

Kyselyssä ja työpajoissa saadut vastaukset, joissa kerrotaan useiden sukupolvien ketjusta ja samalla asuinpaikalla pysymisestä, voidaan niin ikään tulkitä asutushistoriallisena syvärakenteena. ”Samalla kivijalalla” pysyminen yli kymmenen sukupolven ajan ilmentää sellaista kotiseutukokemusta, jossa yksipaikkaisuus on ylisukupolvista: kun esivanhemmat ovat kerran asettuneet paikoilleen asumaan, kokevat myöhemmätkin sukupolvet asutushistorian ikään kuin itseä velvoittavana.

Alue ei synny yksinomaan asuttamisen kautta. Nykyisin alueiden syntyä tarkastellaan sosiaalisten käytänteiden ja historiallisesti kontingenttien prosessien tuloksina, ja aluetutkimuksen kiinnostus kohdistuu erityisesti alueiden jatkuvaan muokautumiseen ja siihen, miten alueet syntyvät eli institutionalisoituvat tai hiipuvat eli deinstitutionalisoituvat. Vaikka alue voi lakata olemasta jonkin aluejärjestelmän osa, kun esimerkiksi kunta sulautuu toiseen kuntaan tai kun jokin hallintoalueetaso kokonaan lakkaa olemasta, eivät alueet kuitenkaan tyystin katoa, vaan ne jäävät monilla tavoilla elämään. Kerran muodostuttuaan alueet eivät suostu hevillä katoamaan. (Esim. Zimmerbauer, Riukulehto & Suutari 2017.)

Hallinnollisena aluekokonaisuutena Järviseu- alkoi hahmottua 1600-luvulla Lappajärven kappelin perustamisen jälkeen. Yksi alueen syntymisen tärkeä merkkipaalu voidaankin asettaa vuoteen 1637, jolloin Lappajärvestä muodostettiin Pietarsaaren kappeli. Kyläkeskuksena Lappajärvi säilytti pitkään johtavan asemansa, kunnes 1700-luvun jälkipuolella Alajärvi ja Evijärvi voimistuivat. Järviseu- jakautui kappeli- ja saarnahuonekuntiin 1700-luvun lopulta lähtien ja myöhemmin itsenäisin kuntiin. Asukasluvun lisääntyminen ja varallisuuden kasvu johtivat siihen, että 1800-luvun alussa voitiin jo nähdä Järviseu- duden seitsemän pitäjän muodot. Rinnan seurakunnallisen itsenäistymiskahityksen kanssa on havaittavissa myös suomenkielelisyyden ja ruotsinkielisyyden rajan vakiintuminen Kortesjärven ja Evijärven sekä niiden lähellä olevien ruotsinkielisten pitäjien väliin. (Junnila 1983, 495; Junnilla & Rantatupa 1983, 14; Rantatupa 1983, 540.)

Alueen muodostuminen näyttäytyy jossain määrin jopa väijäämättömänä kehitysprosessina, jossa aluerakenne kehittyä ja institutionalisoituu kohti uusia ja entistä monimutkaisempia muotoja. Alue on kuitenkin ennen kaikkea aktiivisen toiminnan tulosta, jolla tietoisesti luodaan aluetta vahvistavia rakenteita ja lujitetaan alueellista identiteettiä. Heikki Junnilla (1990) on pohtinut, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että Järviseu- dusta on etenkin 1900-luvun aikana muodostunut käsit-

teellisesti yhtenäinen Etelä- ja Keski-Pohjanmaasta erottuva alue. Junnilla kuvaa tällaisina yhtenäisyyttä ylläpitäneinä rakenteina eri aikoina toimineita yhteistoiminta-alueita ja yhteistoiminnan muotoja muun muassa teiden rakentamisessa tai sairaanhoidon järjestämisessä. (Junnilla 1990, 46.) Juuri tällaisilla poliittis-hallinnollisilla ja taloudellisilla rakenteilla on alueiden muodostumisessa ratkaiseva merkitys.

Hannu Sinisalo (1990) on puolestaan pohtinut järviseu- tulaista kotiseutuidentiteettiä ja kotiseututyön merkitystä alueen vahvistamisessa. Sinisalo toteaa, että järviseu- tulaisuus on se kotiseudun määrittymisen kehä, jota on pyritty tietoisesti vahvistamaan 1920- ja 1930-luvuilta lähtien. Tästä esimerkiksi ovat muun muassa vuonna 1937 perustettu Järviseu- lehti ja 1940- ja 1950-luvuilla perustetut pitäjaseurat. 1960-luvulle tultaessa pitäjaseurojen yhteistyötä koordinoimaan perustettiin Järviseu- Seura ja sille tueksi Järviseu- duden Sanomat -lehti. Tuolle ajanjaksolle oli kotiseututyössä tyypillistä kotiseudun symbolisen tason vahvistaminen muun muassa erilaisten muistomerkkien ja kotiseutulaulujen avulla. Tunnettuna esimerkkinä kotiseutua kuvaavasta laulusta on Järviseu- duden marssi, jossa kaikuu 1920- ja 1930-lukujen isänmaallinen ilma- piiri. (Sinisalo 1990, 828, 832–835.) Järviseu- duden kohdalla tapahtunutta kotiseututyön esiinnousua ja alueen aktiivista rakentamista kotiseututyön kautta ei voi kuitenkaan pitää erityisen poikkeavana, sillä mainittu ajanjakso on ollut koko Suomessa koti- seututyön kasvun ja vakiintumisen aikaa. (Turunen 2004, 125–126; Stenfors 2007, 276, 286.)

Sinisalo nostaa esiin pari kiinnostavaa yksittäis- tä esimerkkiä kotiseutuhengen ja alueen määritte- lyn yhteydestä. Hän pitää vuonna 1941 Järviseu- duden nuorisoseuraväen albumissa julkaistua Aleksi Kultalahden kirjoitusta ensimmäisenä kokonais- valtaisena pyrkimyksenä luoda sisältöä Järviseu- käsitteelle. Kirjoituksessa korostettiin luonnonkau- neutta ja ennen kaikkea Järviseu- duden syrjäisyyttä ja vaatimatonta elämäntapaa. Samanlaista henkeä oli vuonna 1956 julkaistussa Ilmari Laukkosen kirjoituksessa, jossa luonnonkauneus sekä vaatimatonta ja maltillinen järviseu- tulainen luonne oli tuotu esille. (Sinisalo 1990, 829.) Mielenkiintoista on huomaa, että nämä kaksi kirjoittajaa tulivat mainituiksi myös työpajakeskusteluissa, kun vastaajilta tiedus- teltiin heidän kotiseutuunsa erityisesti vaikutta- neita henkilöitä. Ilmiselvästi he ovat monen muun työpajoissa mainitun henkilön ohella jättäneet kir- joituksillaan ja toiminnallaan pysyvän jäljen järvi- seutulaiseen mielenmaisemaan.

Mikään alue ja sen muodostuminen ei ole ris- tiriidaton prosessi. Alueet ovat myös rajoiltaan

huokoisia ja epäselviä, vaikka ne olisi kirjoihin ja karttoihin piirretty kuinka selkeästi hyvänsä. Esimerkiksi jo 1960-luvulla alkoi esiintyä kriittisiä äänenpainoja Järwiseutu-käsitettä kohtaan, ja alueellista yhteenkuuluvuutta alettiin epäillä vahvasta kotiseututyöstä ja Järwiseutu-hengestä huolimatta (vrt. Sinisalo 1990, 829). Tämän voi nähdä liittyvän osaltaan myös yleisempään suomalaisen kotiseututyön kohtaamaan kritiikkiin 1950- ja 1960-luvuilla, jolloin alettiin ajaa laaja-alaisen kotiseututyön mallia, jossa katse käännettäisiin menneisyyden sijaan entistä enemmän tulevaisuuteen ja huomioitaisiin entistä paremmin myös luontoon, ympäristöön sekä yhdyskunta- ja aluesuunnitteluun liittyvät asiat. (Turunen 2004, 183–185, 273–274, 413.)

Järwiseudun alueen asukkaiden kotiseudun syvärakenteita pohdittaessa kiinnostava, joskaan kokemuksellisen kotiseututeorian näkökulmasta ei ratkaisevan tärkeä, näkökulma on se, mitkä kunnat luetaan kuuluvaksi Järwiseudun alueeseen ja millä tavoin ja keiden toimesta alueen määrittelyä on eri aikoina tehty. Keskeinen osa Järwiseudun itsemäärittelyä on suhde tai oikeastaan eronteko ”maakuntaan” eli Etelä-Pohjanmaahan, mitä jäljempänä käsitellään yksityiskohtaisemmin. Esimerkiksi vielä 1970-luvulla joistain Etelä-Pohjanmaata käsittelevistä tutkimuksista oli Järwiseutu jätetty pois. (Junnilla 1990, 42–43). 1970-luvun puolivälissä aloitettu ja 1990-luvun alkuun mennessä valmistunut kolmiosainen *Järwiseudun historia* voidaan puolestaan nähdä paitsi alue- ja kuntahistoriana niin samalla myös alueen määrittelynä ja vahvistamisena. Omalta osaltaan myös *Pohjalainen kotiseutu* -hanke ja käsillä oleva raportti ovat osa tätä alueen rakentamisen jatkumoa.

Vaikka esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan imago-tutkimuksessa (Zimmerbauer 2005, 14) kävi ilmi, että muualla Suomessa käsite Järwiseutu saatetaan helposti sekoittaa Järvi-Suomeen, ei kuitenkaan ilmaisu Etelä-Pohjanmaan Järwiseutu ole vakiintunut alueen asukkaiden kielenkäyttöön. Myöskään mainitun historiategosarjan otsikossa ei tätä muotoilua käytetä. Esimerkiksi alueen kotiseututyön ja matkailun markkinointimateriaalissa käytetään usein ilmaisua Pohjanmaan Järwiseutu, mikä vie ajatukset joko koko historiallisen Pohjanmaan alueeseen tai sitten se voidaan tulkita pyrkimyksenä erottaa ”maakunnasta” (esimerkiksi Pohjanmaan Tervareitti ja Pohjanmaan Järwiseudun Uittomieskämppä). Tätä määrittelytapaa kunnioittaaksemme tämänkin raportin taustalla olevan hankkeen nimessä esiintyy pelkkä Pohjanmaa, vaikka itse raportin tekstissä olemme paikoin käyttäneet nykymuotoista hallinnollista aluerakennetta tarkemmin kuvaavaa ilmaisua Etelä-Pohjanmaan Järwiseutu.

Yleisesti jaetaan se näkemys, että Järwiseutu muodostuu niistä seitsemästä pitäjästä tai nykykuntarakenteella viidestä kunnasta ja kahdesta kunnan-osasta, joita tässäkin tutkimuksessa on käsitelty. Asia on kuitenkin alueen asukkaidenkin mielestä moniulotteisempi. Esimerkiksi 1980-luvun alussa tehdyn kyselyn mukaan ”kanta-Järwiseudun” ja Korttesjärven asukkaat tunnustautuivat selvemmin järwiseutulaisiksi. Sen sijaan noin puolet soinilaisista ja neljäsosa lehtimäkeläisistä tunsu kuuluvansa ennnemmin Suomenselän alueeseen. (Junnilla 1990, 46.) Lehtimäen ja Soinin kuuluminen Järwiseutuun ja etenkin soinilaisten kokemus järwiseutulaisuudesta herätti myös nyt pidetyissä työpajoissa samanaikaisesti sekä empimistä että pyrkimyksiä vakuutella alueen yhtenäisyyttä.

”Sanoisin vielä tästä, että minun äitini on kotoisin Lehtimäeltä, ja se on tullut niin tutuks, se Lehtimäen pitäjä Suomenselällä, että en tiedä, kuuluuko tämä, ei taida Järwiseutuun kuulua –.” (Työpaja 1.)

Muun muassa eräs Soinissa pidettyyn työpajaan osallistunut henkilö kertoo, että hänelle Järwiseudun käsite on vieras ja hän kokee yhteenkuuluvuutta enemmän Suomenselän alueen suuntaan. Huomionarvoista on, että vastauksessa korostuu maasto ja mäkiasutus muusta Järwiseudusta erotavana tekijänä. Asutushistoriallisesti alueet lasketaan kuitenkin kuuluvaksi savolaiskiilaan, ja tervatalouden ajan kaupankäynnin kautta alueella on yhteys rannikon kaupunkeihin. Vaikka Järwiseudun alueen määrittely ja historialliset, toiminnalliset sekä taloudelliset syyt kuulua alueeseen tiedettäisiinkin, ei silti välttämättä koeta olevansa järwiseutulaisia. Vastaaja ei ole yksin kokemuksen kanssa. Esimerkiksi edellä mainitun Järwiseudun marssin sanoissa ei alun perin Järwiseuduksi luettu Korttesjärveä, Lehtimäkeä eikä Soinia, vaan marssiin on lisätty säkeistöjä myöhemmin (Sinisalo 1990, 832–834).

” – ihan rehellisesti ja suoraan sanottuna minulle ehkä käsite Järwiseutu on pikkasen tämänöhen hämärä tai en välttämättä mieltäis itseäni järwiseutulaisena ihmisenä johtuen siitä, että kun on suurimman osan elämäni asunu Soinissa Löytömaellä, mikä on näitä korkeita alueita, siis tavallaan kytkeydyttään Suomenselän alueeseen, mikä on selvästi korkeampaa aluetta, kuin mitä mennään tuonne länteen ja lakeuksille ja niin edelleen. – Että kyllä se mielikuva sitten, että se on jossakin tavallaan vähän oman, lähemmän kotiseudun ulkopuo-

lella oleva, että kun mennään, laskeudutaan vähän alemmaksi siitä, lähdetään jonnekin Alajärven suuntaan tuosta kirkonkylän risteyksestä, niin siinä jo on symbolisesti se lasku, mäkeä sinne ja siellä on alavampaa. Ja luonnonolosuhteetkin jopa muuttuu, lumimäärä talvisin ja niin edelleen, vaihtelee.” (Työpaja 5.)

” – on otettava huomioon se, jos tarkastellaan näitä alueita, ihan jo näitä Suomenselän mäkialueita missä mekin asustellaan, se että miks tavallaan tulee mieleen tämmöset kuin Pietarsaari, Kokkola, Vaasa, niin siihen on ihan ilmeinen syy se, että tähän oli niin keskeistä tervantuotantoaluetta. Eli täältä lähti tervareitit, tervaa vietiin ja sitä kaupattiin nimenomaan täällä rannikon kaupungeissa (Työpaja 5.)

” – kun tehtiin tämä Järvisuudun marssi. Joka pitäjältä oli oma säkeistö siinä laulussa ja sitten jostain syystä siitä puuttu Soini, niin sitten Pesola teki siihen oman säkeistön Soinista. Että se tavallaan kasas sen Järvisuudun yhteen ja puhuttiin Järvisuudesta, ja siinä oli ne omat pitäjänsä siinä laulussa.” (Työpaja 5.)

Vaikka nyt tehdyn kotiseutukyselyn vastauksissa on selkeästi nähtävissä se, että kotiseudun merkitykselliset kohteet suuntautuvat myös Ähtäriin päin, Soinissa jopa hämmästelään, etteivät kyselyssä mainitut kohteet jatku vieläkin selvemmin Ähtärin suuntaan. Ähtärin suuntaa korostaa myös työpajassa runsaasti keskustelua ja muistoja herättänyt Ähtärin ja Soinin alueilla sijaitseva Arpaisten ulkoilu- ja vaellusalue.

Lehtimäen aluetta kotiseudun syvärakenteiden mielessä näyttää luonnehtivan se, että Lehtimäki on raja- aluetta ja jakautuu alueellisesti ikään kuin kahtia: Lehtimäestä puhuttaessa käytetäänkin esimerkkinä Livonlähdetä, josta maankohoamisen myötä muodostui niin sanottu uusi vedenjakaja (vrt. Junnila 1983, 178–179). Myös ihmisen luomien rakenteiden nähdään noudattelevan tätä jakoa, mistä esimerkkinä mainitaan maantie, joka toimii ikään kuin rajalinjana perinteisen Järvisuudun ja Ähtärin välillä. Lehtimäen raja-alueuonnetta tuodaan erityisesti esiin keskustelemalla suurpitäjien välisestä rajapyykistä.

”Tähän on vanha perinteinen Järvisuutu, on tavallaan tämä maantie katkaissut sen, tämä puoli tietä on ollut Järvisuuta ja tuo puoli on sitten kuulunut Ähtärin alueeseen.” (Työpaja 2.)

”Niin se on se Jäkelämäessä, on tämä kolmen suurpitäjän raja. Joka on nykyisin kolme pitäjän raja nyt kun se silloin aikanaan Pohjankyrö, Pietarsaari ja Ruoveen, niin nyt se on Alavuden ja Kuortane ja Alajärven rajapyykki, sama paikka.” (Työpaja 2.)

Huomattavasti tuoreemman seutukuntarakenteen käsittein, Lehtimäki on suuntautunut sekä Järvisuutuun että Kuusiokuntiin. Myös työpajassa kuvataan, kuinka yhteistoiminta-alueet ovat vaikuttaneet Lehtimäen asemaan osana Järvisuuta. Kuntien ja valtion toimintojen kehittyminen ja sijoittuminen vuosikymmenten varrella on vaikuttanut siihen, mihin alueeseen Lehtimäen on koettu kuuluvan ja suuntautuvan. Esimerkkejä kuultiin lääkäripalveluista ja vanhustenhoidosta. Lehtimäellä käyty työpajakeskustelu tiivistää myös sen, kuinka medially, etenkin sanomalehdillä, on merkittävä vaikutus paikallisen ja alueellisen identiteetin muodostajana. Alavudella ilmestyvän Viiskunta-lehden levikkialueeseen kuulumisen ja lehden saama jalansija Lehtimäellä on vahvistanut yhteyttä Alavuden, Töysän ja Ähtärin suuntaan. Lehtimäki irtaantui Kuusiokunnista vuonna 2009 yhdistyessään Alajärven kaupunkiin, mikä nähtiin osaltaan paluuna Järvisuudun suuntaan.

” – sitten on tullut – – semmoinen katkio vähän siihen Järvisuutuaatokseen siinä mielessä että tuli nää Kuusiokuntasysteemit täällä ja sitten kun aateltiin, että siinä oli Evijärvi, Lappajärvi, ja ne tuntui hyvin kaukaiselta tuolta sitoa tähän Järvisuutuun vaikka niinkun Alajärven kanssa ollaan oltu yhteistyössä tietysti – – . Nyt on sitten taas kun on tää Järvisuudun näitä yhteistyöalueita, oltiin tuolla politiikka-puolellakin, niin se taas lähenti sieltä kautta ja kyllähän Järvisuututyö niinkun Lehtimäelle on ollut sieltä historiasta tullut takaisin näkyviin, siinä oli tällaista kun oli Kuusiokuntahomma, niin se oli pikkuisen laimeempaa jollakin sektorilla, mutta – – kyllähän siitä pitkät ja vahvat perinteet on.” (Työpaja 2.)

Vaikka Livonlähteen vedenjakaja ja rajautuminen useaan pitäjään luonnehti syvärakenteiden tasolla Lehtimäkeä, lähemmäksi vastaajien kotiseutukokemusta tulee kuitenkin viimeaikainen kuntarakenteen muutos. Järvisuudun alueella tapahtuneet kuntaliitokset puhuttivat työpajoissa etenkin Lehtimäellä ja Kortesejärvellä. Esimerkiksi Lehtimäellä esiin nostetaan kuntakeskuksen aseman muuttuminen yhdeksi Alajärven kylästä. Huoli kunnallisten palveluiden katoamisesta, päätöksenteon etäänty-

misestä ja kunnallisen infrastruktuurin vajaakäytöstä myös leimaa kuntaliitoksen jälkeistä elämää. Samalla kuitenkin Lehtimäen alueen omat tapahtumat sekä kylätoiminnan viriäminen on pantu ilolla merkille.

Kuntarakenteen muutos aiheuttaa aina ihmisissä paineita määrittellä itsensä uudelleen suhteessa kotikuntaan, mikä heijastuu myös kotiseutukokemukseen. Vaikka ihminen ei itse muuttaisi uuteen asuinpaikkaan, hänen kotiseutunsa tutut ainekset, kuten esimerkiksi kotikunnan nimi, voivat muuttua. Aiempi ehyt ja vakaa mielikuva kotikunnasta ei uudessa tilanteessa toimikaan entiseen tapaan. Vaikka työpajoissa kuultiin esimerkkejä siitä, miten kuntaliitos on heijastunut käytännön arkeen, heijastuu kuntarakenteen muutos erityisesti kotiseutukokemuksen symboliseen tasoon. Tällöin voidaan kokea, että kuntarajojen siirto tai kunnan nimen muuttuminen samalla hävittää kotiseutua tai pakottaa omaksumaan uuden kunnan osaksi omaa kotiseutukokemusta.

”Tää on tää kuntarajojen siirto... vähän hävittää tätä kotiseutukäsitettä aika paljon, jos laajemmin otetaan.” (Työpaja 4.)

”No sillä tavalla se on kyllä aika vaikea ajatella, että on kertaalleen vaihtanu tätä kansalaisuutta, kun tänne muuttanu, että vielä tässä pitäis nyt ruveta ittensä kauhavalaiseks tuntemaan – se kyllä tuntuu hyvin ylittöpäisemättömältä.” (Työpaja 4.)

Kuitenkin tulee muistaa, että kunta ja kotiseutu ovat eri asioita, vaikka puhe kotikunnasta sisältää vahvan kotiseutupainotuksen. Ihmisen paikkaan kiinnittymisen ensisijainen muoto on omien henkilökohtaisten kokemusten varaan rakentuva kotiseutukuva. Vaikka kunnille on Suomessa muodostunut lukuisten tehtävien ja pitkän historian ansiosta vahva rooli ihmisten kotiseutuidentiteetin osana, maamme historiasta löytyy vaihteita, joissa tilanne oli kokonaan toinen. Ihmisillä oli kotiseutu jo ennen kuntaa, eikä kotiseutuidentiteetti tulisi kärsimään haaksirikkaa, vaikka kunnista jossain vaiheessa kokonaan luovuttaisiinkin. (Riukulehto & Suutari 2016.)

Kotiseutukokemuksen ja kuntarakenteiden välistä monimutkaista suhdetta kuvastaa varsin osuvalla tavalla työpajapuheenvuoro, jossa painokkaasti todetaan, että hallinnolliset kuntarajat eivät ole ratkaisevia kotiseututunteen kannalta, mutta samalla korostetaan kuitenkin kunnan symbolista merkitystä vaakunan muodossa. Toinen huomionarvoinen kuntarakenteen, alueen määrittymisen ja

kotiseudun kokemisen yhteyteen liittyvä aihe on huoli Järvisseudun alueen deinstitutionalisoitumisesta eli katoamisesta mahdollisten tulevien kuntaliitosten myötä. Tämä aihe nousikin esiin Korttesjärvellä, jossa koettiin, että Järvisseutu alkaa tuntua vieraalta kuntaliitoksen myötä ja että yhteistoiminta Järvisseudun suuntaan voi heikentyä esimerkiksi kotiseututyössä, kun kuulutaan hallinnollisesti Kauhavaan.

” – oon sanonut sen useamman kertaa, että nuo hallinnolliset rajat ei merkitse yhtään mitään. Et se on ihmisten tekemiä, ja kuitenkin kotiseutu ja se rakkaus kotiseutuun on sydämessä ja sillä ei oo mitään tekemistä näitten hallinnollisten rajojen kanssa. Meillä on hyvä muistutus siitä, että kun me mennään kotiin joka päivä, niin meillä Lehtimäen kunnan vaakuna näkyy silmissä, kun me nouseaan kotiin. Tuolla näkötorjissa.” (Työpaja 2.)

” – että kun tulevaisuutta ajattelee, niin koko Järvisseutuhan voi hajota tuossa välillä. Että se voi olla, että niitä tulee kuntaliitoksia. Että se hajoo kokonaisuudessaan, että sitä ei voi enää kokonaisuudessaan kuvata Järvisseuduksi.” (Työpaja 8.)

” – että nyt kun Järvisseutu-käsitettä käsitellään ihan vaikka Järvisseutu-seuran asioissakin, ni siinä tulee tää kuntaraja, ku se on Kauhava eikä Korttesjärvi, joka siin on vastassa, ni sitä ei mielletä enää Järvisseuduks, ja Kauhavallahan ei Järvisseutua oo koskaan – . Että se on sillä tavalla ihan jyrkkä raja sieltä päin kyllä.” (Työpaja 4.)

Edellä esitetty lainaus tuo esiin merkittävän järvisseutulaisuutta ja Järvisseudun alueen itsemäärittelyä kuvaavan aiheen. Eronteko ”maakuntaan” eli Etelä-Pohjanmaahan tehdään erityisen selvästi nimenomaan kanta-Kauhavan kohdalla. Kauhava, kauhavalaisuus ja jossain määrin yleisemmin Härmänmaa ja härmäläisyys rajataan ulos Järvisseudun alueen asukkaiden kotiseudun piiristä. Tämä kävi ilmi kotiseutukyselyn karttavastauksista, mutta asia nousi esille myös useissa työpajakeskusteluissa.

”No ei Kauhava kyllä oo. ”Ei Kauhava!” – – ”Se on eri murreraja.” (Työpaja 3.)

” – kyllä täytyy sanoa, että kun mennään Kauhavan keskusta, niin ei oikein voi sanoa, että mä oon kotiseudulla. Siellä on elämäntapa ja siellä on, murre tulee – . Kun me kuulu-

taan itämurteisiin, ja – – länsimurteiden raja menee tuosta Kortesejärveltä aika läheltäkin, ja sekin on yksi tekijä. Meillä on tietyllä tapaa tämmöiset järviseutulaiset juuret.” (Työpaja 1.)

” – – tässä muutama vuosi sitten ruvettiin veljeilemään yks kaks yllättäen kauhavalaiten kanssa. Tuolla ainakin Itärannalla meinas tulla kansannousu siitä, että se on ihan väärä suunta, että ne ihmiset tai se alue, minkä kanssa ollaan tekemisissä niin olis enempi tämä Järviseu, vanhan Järvisaudun alue. Se tuntui NIIN väärältä suunnalta. Katottiin täältä, että noinkohan noiden kanssa pärjää mitenkään. Kauhavalaiten kans.” (Työpaja 1.)

Erityinen syvärakenne, johon tämä eronteko liitetään, on murrealueiden väliset erot, mutta vastauksista paljastuu, että taustalla on muitakin alueelliseen ja paikalliseen kulttuuriin, elämäntapaan ja alueiden talouteen liittyviä eroavaisuuksia. Esimerkiksi Alajärven työpajassa kuullaan varsin hurjia-kin sanontoja, joilla kauhavalaitet ovat kuvanneet Alajärveä menneinä aikoina. Sananparret kertovat Järvisaudun alueen aineellisesta niukkuudesta ja jopa suoranaisesta kurjuudesta. Selityksiä näille sanonnoille haetaan muun muassa siitä, että ihmisiä saapui kato- ja pulavuosien aikana kauempaakin Keski-Suomesta kerjuulle Kauhavan suuntaan kul- kien Alajärven kautta. Vaikka suhtautuminen Järviseu- tuun on Härmänmaalla luonnollisesti noista ajoista muuttunut, sananparret elävät edelleen ainakin Järvisaudun alueen asukkaiden keskuudessa.

Järvisaudun alueen asukkaiden mentaliteetti ja mentaliteettien ero suhteessa ”maakuntalaisiin” ilmeni sekä kyselyssä että työpajoissa monin eri tavoin. Esimerkiksi kyselymaininta tavallisista ihmisistä, jotka eivät ”hetkahda heti jokaiseen hulluuteen” tai työpajoissa eri tavoin kuvattu vaatimaton järviseutulaisuus seurailevat varsin tarkasti edellä kuvattuja vuosikymmeniä sitten laadittuja Järvisaudun nuorisoseuraväen kirjoituksia. Järviseu- tulainen vaatimattomuus esitetään siten, että itseä tai omaisuutta ei korosteta. Erityisesti vaatimattomuus tuodaan esiin siinä, miten suhtaudutaan rakennuk- siin ja rakennettuun ympäristöön osana kotiseutua: Järvisaudulla ei nähdä esimerkiksi vallineen sa- manlaista talonpoikien keskinäistä rakentamiskil- pailua kuin esimerkiksi Kuortaneella.

”Kun me ollaan Järvikylistä. Meiät pidetään vähän aina alempi – – Kyllä ne sen murteesta sanoo heti, kun vähän aikaa puhuu.” (Työpaja 3.)

” – – siinä on pikkusen tämmönen perusmen- taliteettierokin tuonne maakuntaan nyt. Kuor- tanekki kuitenkin on enemmän sitä, – – ja tuonne Härmäänmaalle ja Lapualla päin ku mennään, ni kyllä siellä se ajattelu, ’tämä on meidän’, on vähän erilainen ku täällä Järvi- seudulla. Tää on vähän enemmän häntä koi- pien välissä porukka.” (Työpaja 4.)

” – – soinilainen luonteenlaatu ainakin, ja ehkä tämä järviseutulainenkin, niin se on semmo- nen vähän vaatimaton ja sellanen. Ei itestään niin pidetä kovaa huutoa. Ei nosteta sitä sillä tavalla, että ei olla sillä tavalla, mites mä nyt sanosin, ei tuoda sitä niin kovin esille.” (Työpaja 5.)

Eteläpohjalainen ”trossaaminen” ei vaikuttaisi kuu- luvan järviseutulaisten vaatimattomampaan men- taliteettiin. Tällaisten kulttuuriin ja elämäntapaan liittyvien luonnehdintojen, ehkäpä jopa stereoty- pioiden, paikkansapitävyyden todentaminen on varsin hankalaa eikä itsessään ehkä kovin oleellista- kaan. Sen sijaan olennaisempaa on ymmärtää, että nämä luonnehduvat ja niiden käyttäminen tuot- tavat aina käsityksiä ”meistä” ja ”meikäläisistä” ja vahvistavat tuttua ja tunnistettavaa yhteisöä, jossa voi olla kuin kotonaan.

”Kaippa se taitaa olla tärkeintä, että saa liik- kua omalla kotiseudullaan sellaisena, kun juu- ri sattuu olemaan, piittaamatta ulkopuolisten huomiosta.” (Kotiseutukyselyn vastaus.)

Kotiseudun syvärakenteita koskevat keskustelut kiertyvät kerta toisensa jälkeen Järvisaudun alueen erottautumiseen muusta Etelä-Pohjanmaasta. Kun esimerkiksi vimpeliläisiltä tiedusteltiin, kokevatko he olevansa kotoisin Vimpelistä, Järvisaudulta vai Etelä-Pohjanmaalta, saatiin nopeasti vastaus: *”Ei ainakaan Etelä-Pohjanmaalta!”* Käsite ”maakun- talaisuus” toistui työpajoissa useaan kertaan: Esi- merkiksi puhuttaessa Lappajärvestä kuultiin, että järvi on ympäryskuntien yhteinen eikä ”maakunta- laisten”. ”Maakunnan raja” Kortesejärvellä mainitiin niin ikään, ja sen kulku tunnettiin tarkasti kylä kylältä, jopa talo talolta.

”Järviseu alueena. Vaikka kuulummekin Etelä-Pohjanmaahan, silti olemme järviseu- tulaista.” (Kotiseutukyselyn vastaus.)

”Lappajärvi on Alajärven ja Vimpelin yhteinen järvi, ja se pitäs pitää, ettei sinne kovin paljon

nuo maakuntalaiset pääsis isännöimään. Tuntuu siltä, että se meinaa mennä, ku se Lappajärvi, jos se nyt Kauhavaan liittyy, ni kyllä ne osaa sitten isännöidä tuota Lappajärvelläki, että se pitäis pysyä... Alajärvellä tietysti on [vain] pieni osa Lappajärvestä, mutta kuitenkin se on tärkeä osa. Se on kaunis osa.” (Työpaja 6.)

”Minä sanosin tähän, että tässä on yks asia: Kortesejärvi tähän niin kauan, kun se oli itsenäinen, sanottiin, on aina sanottu, että maakunnan raja on Kortesejärven Prunnilla.”

”Nuottimäessä.”

”Ja se pitää paikkansa tänäkin päivänä. Siinä on se maakunnan raja. Purmojärvi ja Kortesejärven kirkonkylä, ne ovat niinkun järviseu- tulaista. Mutta, kun mennään siitä eteenpäin, Ylikylä jo, se on maakuntalaista.” (Työpaja 7.)

Edellä kuvatun tietäen ei ole lainkaan yllättävää, että maakuntakeskus Seinäjoki puuttuu järviseu- tulaisten kotiseutukohteiden kartalta lähes tyystin. Tämä ei yllätä työpajakeskustelijoitakaan, joista jotkut arvelevat, että Seinäjoella asioidaan tai käy- dään töissä lähinnä vain sen vuoksi, että työpaikat ja palvelut yhä enenevissä määrin keskittyvät maa- kuntakeskukseen.

” – asioita ei saa enää muuten luistamaan. Sehän paljolti on siitä kiinni, että kaikki maa- talouskauppa on keskittynyt Seinäjoelle. Ja koska on maatalousvaltasesta alueesta kysy- mys, niin se vie sitten mukanaan.” (Työpaja 4.)

”Se on vähän – – niin ku punanen vaate tuo Seinäjoki, ku se imee kaikki palvelut täältä si- vupitäjistä.” (Työpaja 6.)

”En tiedä, onko vähän kovasti sanottu, mutta sinne joudutaan. Se on, työpaikan takia sinne mennään. Sinne ei hakeuduta Seinäjoen takia, vaan että meillä on palvelut siellä, nämä tietyt palvelut ovat siellä. Että sillä tavalla se ei ole sellainen vetonaula ollut evijärveläisille, järvi- seutulaisille – –.” (Työpaja 7.)

Seinäjoki näyttäytyy Järvisseudun kotiseututyöpa- joissa pääosin oman kasvunsa, palvelu- ja työpaik- katarjontansa kehittymisen sekä liikennemaantie- teellisen asemansa parantumisen valossa. Samalla tämä on tarkoittanut Järvisseudun alueen asukkailla asiointisuuntien kääntymistä rannikolta Vaasasta, Kokkolasta, Pietarsaaresta yhä enenevissä määrin Seinäjoelle. Vaikka Seinäjoen nopean kasvun vuo- sikymmenet sijoittuvat varsinaisesti vasta kaupun-

kiaikaan 1960-luvulta alkaen, muistelevat keskus- telijat kuitenkin, että liikenneyhteydet Seinäjoen suuntaan alkoivat kehittyä jo aikaisemmin. Eräänä keskeisenä Seinäjoen kasvua edistäneenä tekijänä nousee esiin alueellisten instituutioiden kuten maa- kuntalehden sijoittuminen Seinäjoelle.

”Sanosin kuitenkin että siihen aikaan, kun mennään sinne 40–50-luvun taitteeseen, mistä me aletaan muistaa, ni Seinäjoki ei ollu mitään vielä sillon. Siel ei ollu ku yks kuranen katu. Ei sieltä saanu mitään sillon.” (Työpaja 4.)

”Koskas Evijärveltä rupes Mustajärvi aja- maan tuota Seinäjoki-linjaa?”

”Se oli...40-luvulla alotti.” (Työpaja 4.)

”Se jonkun verran muuttu Seinäjoen eduksi, kun se Seinäjoki muuttu kaupungiksi, se rupes vetämään.” (Työpaja 3.)

”60-luvulta lähtien, ni sitä mukaa, ku Seinäjo- ki alko kehittyä, eli... siin on Vaasanki syytä, Vaasanki kielipolitiikalla syytä, että vois niin kun melkeen sanoa, että se oli sillon kun Il- kan pääkonttori siirtyi Seinäjoelle. Se oli aika ratkaseva muutos tuon Seinäjoen suuntaan.” (Työpaja 4.)

Erityisen merkittävä Seinäjoen kasvua edistänyt tekijä on myös ollut rautateiden solmukohdaksi ke- hittyminen. Vaikka jo vuoden 1872 valtiopäivillä oli rautatie-ehdotus, joka olisi tuonut radan Järviseu- dulle, ja vaikka myöhemminkin asia on ollut useaan otteeseen esillä, rautatie on kiertänyt Järvisseudun (Viitaniemi 1983, 352–354). Alajärvellä keskustel- tiin suunnitellusta Järvisseudun kautta kulkevasta rautatielinjauksesta ja pohdittiin, miten se olisi vai- kuttanut koko alueen kehitykseen.

”Rautatie olis tullu tuota, kun täältä Kurejoen kautta, ja oli kaks eri vaihtoehtoo, joko kier- tää Lappajärven länsipuolelta tai itäpuolelta, mutta sitten Seinäjoen patruuna sai sen tuota aikaan, että Myllymäeltä käännettiin se Seinäjoelle – –.” (Työpaja 6.)

Seinäjoen kasvu ei silti juurikaan näy järviseu- tulaisten kotiseutukohteiden joukossa. On kiinnostavaa havaita, että Seinäjoen kasvun ja kehityksen pää- tekijöitä kyllä kuvataan osuvasti, mutta varsin niu- kasti niitä liitetään omaan kotiseutukokemukseen. Tämä tuntuu istuvan hyvin yhteen luvun alussa esi- tetyn kanssa: mikäli alueen kehitykseen vaikuttavat syvärakenteet eivät kosketa omaa kokemuksi- piiriä,

jäävät ne ulkokohtaisiksi tiedonjyväiksi. Täysin etäinen ei suhde Seinäjokeen tai seinäjokelaisiin kuitenkaan ole. Muutamista puheenvuoroista on pääteltävissä, että puhe ”maakuntalaisista” ei aina ulotukaan Seinäjokeen asti, vaan lähinnä Järvisseudun lähikuntiin.

”Seinäjoki on tämmösistä suuremmista paikkakunnista poikkeus. Niin ku tosiaan lapualaiset pröystäilee ja kauhavalaiset, mutta Seinäjoki on erilainen, koska se on muodostunut meistä. Siellä ei oo sellasta vanhaa Seinäjoen mahtia, joka olis perinteenä säilyny.” (Työpaja 6.)

Voidaan kuitenkin pohtia, onko viime vuosikymmenien kasvu ja palveluiden keskittyminen muutaneet asennoitumista Seinäjokeen. Kärjistäen: alkaako kasvavien kaupunkiseutujen joukkoon kuuluva Seinäjoki olla entistä useammin se ”maakunta”, johon viitataan, kun puhutaan palveluiden tai työpaikkojen keskittymisestä ja johon Järvisseudun alueen asukkaat eivät halua samastua. Tällöin Seinäjokeen ja seinäjokisiin suhtautumisessa on jotain samanlaista kuin maaseutupaikkakuntien asukkaiden suhtautumisessa Helsinkiin ja helsinkiläisiin: elämänmeno on kiireistä ja ihmiset ovat kireitä. Samanaikaisesti arkipäivän asioinnin, opiskelujen ja työssäkäynnin sekä harrastusten ja vapaa-ajan vieton kautta Seinäjoki on täysin luonteva asiointisuunta ja noussut ainakin jo nuorten kotiseutukohteiden kartalle.

”Mulle ainakin vaikuttaa, kun miettii, että minkälaisia ihmisiä on Seinäjoella ja minkälaisia on Kokkolassa, niin jotenkin se niitten kanssa asioiminen on ihan erilaista. Kokkolas on paljon lepposempaa kuin Seinäjoella. Seinäjoella on heti kauhean semmonen... Kaikki on kireitä ja äreitä.” (Työpaja 3.)

”Seinäjoki on paikka, missä viihdyn parhaiten, koska tyttöystäväni asuu siellä, ja mulla on monta kaveria sieltä päin. Seinäjoella järjestetään monta festariakin, missä viihdyn.” (Työpaja 8.)

Vaikka kotiseutualue kyselyvastauksissa rajautui jyrkästi Etelä-Pohjanmaasta, se kuitenkin ylitti maakuntarajan Keski-Pohjanmaalle Vetelin ja Kaustisen kohdalla. Tämä oli jossain määrin yllättävä tulos. Koska kysely tehtiin vain suomenkielisen Järvisseudun seitsemällä paikkakunnalla, oli luonnollista odottaa, että vastauksista koottu kotiseudun yhteenvetokartta noudattaisi varsin tarkoin

otoksen kuntarajoja. Näin ei kuitenkaan käynyt. Kotiseudun avainkohteita tihenyi kyselyalueen ulkopuolelle jonkin verran Alahärmän suuntaan, Suomenselän alueelle ja varsinkin kahteen kuntaan Keski-Pohjanmaalla. Vetelin ja Kaustisen näkyminen kyselyvastaajien kotiseutukohteiden yhteenvetokartalla herätti työpajoissa pohdintaa. Selityksiksi esitettiin esimerkiksi pelimanni- ja musiikkikulttuurin merkitystä, joka luo yhteyksiä etenkin Kaustiselle. Vahvimmaksi selitykseksi nähtiin kuitenkin väestön liikkuvuus Järvisseudun ja Keski-Pohjanmaan välillä avioliittojen vuoksi.

”Vimpelistä on mennyt spangarilaisia sinne vävyksi Veteliin.” (Työpaja 9.)

”Ja vimpeliläisiä sukuja on mennyt sinne silloin aikanaan. Nehän on levittäytynyt tuonne päin. Eihän ne Seinäjoen suuntaan, muuta kuin meidän aikana. Se on ollut, että mitä ylemmäksi mentiin tuolla, niin sen halvemmaksi muuttu nuo maatilat. – Ja sitten Vetelin ja Kaustisen alueella on vimpeliläissukuja olemassa tänä päivänäkin. Ja ollaan me, kun oikein ruvetaan tutkimaan, niin kyllähän me ollaan paljon enempi keskipohjalaisia tässä kohalla ainakin kuin eteläpohjalaisia. Se on ihan selvä.” (Työpaja 3.)

”Mun mielestä tuota Veteliä ja Kaustinen, ni mä oon aina jotenki tykännyt, sympatisseerannu niitä, vaikkei mulla oo mitään yhteistä siinä –. Oon vierastanu maakuntalaista ihan pelkän murteen takia, ni ei taas Keski-Pohjanmaalle päin, ei sellasta.” (Työpaja 4.)

”Kyllä esimerkiks siinä Inan kylästä ne asioi esimerkiks Kaustisen liikkeissä. – Inan kylä, niillä on nimittäin Kaustiselle ihan yhtä lyhyt matka Kaustisen keskusta kuin Evijärven kirkolle. Ja siellä on avioliiton ja näitä kyllä, Keski-Pohjanmaan kanssa –.” (Työpaja 7.)

Samoin kyselyn karttavastauksista havaittiin, että kotiseudun kohteita ei ollut merkitty käytännössä juuri lainkaan Pietarsaaren alueelle ja että kotiseutukohteiden raja ruotsinkielisen alueen suuntaan on erittäin jyrkkä. Työpajoissa Pietarsaaren rajautumista selitettiin kielikysymyksellä. Kielirajan vuoksi nykyisin ei hakeuduta töihin Pietarsaareen, ei osallistuta alueen tapahtumiin eikä asioida sikaalaisissa kaupoissa.

” – tuo pohjoinen raja tuolla, jossa tulee tää ruotsalaisasutus vastaan, ja se on Evijärvi, evi-

järveläisilläkään ei oo kovin paljon sinnepäin kontaktia. – Ne on niin omassa maailmassaan sitten nuo rannikkoruotsalaiset, että tuo on aika luonnollinen tuo kuvio, se selittyy kyllä. Vaikka Lappajärveltä on käyty vuosikymmeniä Pietarsaaressa esimerkiksi töissä ihan päivittäin ja käydään edelleenkin Kokkolassa ja Vaasassa ja työpaikkana kuitenkin niin on tavallaan ruotsinkieliset kaupungit on ollu kyllä lappajärveläisille tärkeitä. Pohjoisosa on kyllä aika luonnollinen.” (Työpaja 1.)

”Pietarsaaren suuntaan on se kieliraja.” (Työpaja 3.)

Yhteydet Pietarsaaren olivat suhteellisesti vahvimillaan vesireittien valtakaudella. Jo Järvisuudun ensimmäinen varsinainen maantie, eli Kuopion ja Vaasan välinen postitie 1780-luvulla, vaikutti osaltaan siihen, että alueen pohjoisosan asukkaat alkoivat suunnata matkojaan kohti Vaasaa ja Uuttakaarleppeytä Pietarsaaren kustannuksella. (Rantatupa 1983, 541, 835). Yhteydet Pietarsaaren suuntaan ovat sittemmin edelleen vähentyneet. Kulkuyhteydet vaikuttavat siihen, mihin asioinnit suuntautuvat.

”Ja justiin tota, että meillähän ei ole minkäänlaista joukkoliikennettä tuonne Pietarsaaren suuntaan. Sinne on lähdeittävä aina omin kyydin. Kokkolaan kuitenkin on yhteys.” (Työpaja 3.)

Elinkeinorakenteen muutos ja tervankuljetuksen vähentyminen muuttivat niin ikään yhteyksiä. Tosin teollisten työpaikkojen perässä Pietarsaaren kuljettiin vielä pitkään. Pietarsaaren teollisuuden kehitys imi työvoimaa Järvisuudun alueelta. Vaikka osa keskustelijoista arveli, että synnyinseutunsa jättäneillä – tässä tapauksessa Pietarsaaren muuttaneilla – olisi alunpitäen ollut heikompi kotiseutusidos, ainakin Pietarsaaren järvisuutulaisten aktiivisuus osoittaa päinvastaista. Erittäin vahva järvisuutulaisuus elää Pietarsaaressa edelleen. Sitä pitävät yllä vuosikymmeniä sitten Järvisuudulta poismuuttaneet asukkaat.

” – kyllähän silloin 60-luvulla Evijärveltähän lähti, ensinnä lähti justiin tänne Pietarsaaren, koko Järvisuudulta, ja toinen aalto lähti sitten Ruotsiin, 60-luvun alussa, että siinä 50–60-luvun vaihteessa, niin ne lähti Pietarsaaren, ja toiset lähti sitten sen jälkeen Ruotsiin. – Esimerkiks Kauhavan, Härmän suunnilta lähti myöskin Pietarsaaren hyvin paljon, muutti.

Niin kun mä sanoin, että mentiin – –, kun teollisuus laajeni (Työpaja 7.)

” – nämä Pietarsaaren muuttaneet, sinnehan muutti paljon nuoria pariskuntia. Ja tietysti yksinäisiä – –, mutta se oli jollakin tavalla tietäntyyppistä väkeä, jotka oli jostakin pienitalta taikka sillä viissiin, että ei ollu maatilaa, niin niillä ei ollut sitä, ne ei ehkä ollu, sanotaan, kotiseutuhengeltänsä, eivät olleet sitoutuneita, ehkä sillä tavalla – –.” (Työpaja 7.)

Pietarsaaren puuttuminen Järvisuudun alueen asukkaiden kotiseutukohteiden kartalta ei herättänyt työpajoissa hämmästyksiä. Etenkin Pietarsaaren järvisuutulaisten parissa asiaa pidettiin täysin luonnollisena ja ennalta oletettavana. Kielirajan ohella nähtiin muitakin syitä. Työpaikat ovat nykyisin eri alueilla kuin aiemmin. Lisäksi palvelujen, esimerkiksi koulun tai sairaalan sijoittuminen, vaikuttavat yhteyksien syntymiseen ja toisaalta katkeamiseen.

” – tää Pietarsaari on ollut aikoinaan Järvisuutulaisten Kanada, sanotaan Kanadaksi. Työpaikka. Silloin on tämä vetänyt, sieltä tulut töihin. Mutta kumminkin se juurien, syntäjuurien lähtö on sieltä Järvisuudun alueelta. Mutta – – nyt tänä päivänä ei varmastikaan ole enää sellaisia pyrkimyksiä sieltä päin tänne kaupunkiin, koska työpaikkoja löytyy nyt sieltä muualtakin Järvisuudun alueelta.” (Työpaja 9.)

”Sitten yksi asia on muuttunu 60-luvulta lähtien – –: Evijärvelle ja Lappajärvelle ja Vimpeliin tuli oma lukio. Ennen nää lukiolaiset, jotka ylioppilaaksi halusi, tuli tänne Pietarsaaren.” (Työpaja 9.)

Niin kotiseutukyselyn vastaukset kuin työpajakeskustelut edustivat yleisellä tasolla varsin selvästi Järvisuudun alueen seitsemää perinteistä pitäjää. Järvisuudun kotiseutualue on tutkimuksen perusteella selvästi erotettavissa. Samalla syvärakenteiden tasolla näkyi, että Järvisuutu ei kuitenkaan ole täysin ehyt kokonaisuus. Tämän aineiston perusteella on mahdotonta arvioida, onko yhtenäisyys aiemmin ollut tiukempi.

Vaikka tässä luvussa on esitetty lukuisia näkökulmia ja avattu ovia syvemmille tulkinnoille, monia näkökulmia jää väijäämättä edelleen odotamaan syvempää tarkastelua. Mielenkiintoista on esimerkiksi huomata, että nuorten kotiseututyöpajassa suhdetta Kauhavaan ja Kauhavan puuttumisesta Järvisuudun alueen asukkaiden kotiseutukartalta

selitettiin yksinomaan asiointisuunnalla. Nuorten keskustelussaan ei myöskään nostettu maakuntalaisuus-kysymystä esille. Pietarsaaren poisrajautuminen ei herättänyt heissä tarvetta historiatulkintoihin, vaikka suuntaa ei kotiseutuna pidettykään. Järviseutu ei heidän keskustelussaan rajautunut omaksi maakunnasta erottuvaksi alueekseen. Nykypäivän nuorille muodostuu omanlaisensa käsitys kotiseudustaan osana Järviseutua ja sen syväraken-

teita. Heillä on varsin vahvoja käsityksiä eri kuntien ja kylien asukkaista: keskustelussa vilahtaa niin kirkkojen vertailu kuin käsite ”markkilaiset”, joilla viitataan kortesjärveläisiin. Se on ilmeinen häivähäys vanhasta Pietarsaaren markista tuoreemmassa merkityksessä. Kotiseudun syvärakenteet vaikuttavat kaikenikäisten kotiseutukokemuksiin, mutta saavat eri sukupolvissa erilaisia painotuksia ja ilmenismuotoja.

6 TULEVAISUUDEN KOTISEUTU JA KOTISEUTUTYÖ

TIMO SUUTARI

Järviseudun alueen asukkaiden kotiseutukokemuksia on nyt kartoitettu, tulkittu ja raportoitu. Kokemuksellisen kotiseututeorian lähtökohta on, että jokaiselle ihmiselle syntyy ajassa ja paikassa yksilöllisiä kotiseutukokemuksia vuorovaikutuksessa luonnonympäristön, rakennetun ympäristön sekä muiden ihmisten kanssa. Näihin yksilöllisiin kotiseutukokemuksiin vaikuttavat myös kotiseudun syvärakenteet, jotka tarjoavat puitteet ihmisten kotiseutukokemuksille.

Kotiseutukyselyyn vastasi yhteensä 117 henkilöä ja työpajatilaisuuksiin osallistui 100 henkilöä. Jokaisella heistä on omanlaisensa kokemushistoria ja käsitys kotiseudustaan. Joukossa on keskenään hyvin erilaisia ja jopa vastakkaisia käsityksiä siitä, mitä kotiseutu on. Vaikka kyselyssä korostui yksipaikkainen kotiseutukäsitys, saivat sekä yksipaikkainen että monipaikkainen kotiseutukuva tukea niin kyselyssä kuin työpajoissa käydyissä keskusteluissa.

Henkilökohtainen kiinnitys paikkoihin ja subjektiivinen paikkakokemus ovat kotiseutukokemuksen rakennusaineiksia, mutta kotiseutukokemus edellyttää myös kollektiivisen tason tulkintaa. Kuten mikä tahansa aluemuodostelma, Järviseutukin on muuttuva, rajoiltaan huokoinen sekä kerroksittainen. Eri aikoina tehdyt määrittelyt ja rajanvedot elävät tänäkin päivänä heijastuen siihen, miten Järviseutu ymmärretään kotiseudun syvärakenteena. Aluetta myös määritellään koko ajan uudelleen.

Etenkin lapsuuden kotiseutuun liitetään usein ajatus tai toive muuttumattomuudesta ja kaiken säilymisestä ennallaan. Monet kotiseudun kiinnekohdat ovatkin hyvin pitkäkestoisia ja tarjoavat vahvan jatkuvuuden ja tuttuuden tunteen. Luonnonympäristön ja sosiaalisen ympäristön rakenteet säilyvät peruspiirteiltään samanlaisina yli sukupolvien: Joet harvoin muuttavat yhtäkkisesti uomaansa, vaikka vesistö rakentaminen muuttaakin jokiluontoa. Kotiseudun murre ei muutu yllättäen tyystin vieraaksi, vaikka uusia sanoja ilmaantuukin kieleen ja muiden murteiden sekä kielten puhujia muuttaa alueelle.

Vaikka tutut kotiseudun elementit säilyisivät entisellään, kotiseutu on jatkuvan muutoksen alainen.

Varsin kuvaavaa kotiseudun jatkuvalle muutokselle on se, kuinka esimerkiksi jo vuonna 1949 Järviseutu-lehdessä ilmestyneessä kirjoituksessa surtiin Kortesejärven kirkonkylän muuttamista uusien rakennusten ilmaannuttua kylämaisemaan tai kuinka henkilö Alajärveltä muistelee kaihoten lapsuuden kotiseutua 1920-luvulla ja pohtii sitä vieraantuneisuuden tunnetta, jota hän kokee 1980-luvun suurissa marketeissa (Sinisalo 1990, 830). Vaikka nykypäivänä asetelmat ovat toisenlaisia ja kotiseudun muutos koskee lähinnä rakennusten tyhjenemistä, kauppojen häviämistä tai esimerkiksi huolta maiseman muuttumisesta tuulivoimarakentamisen myötä, itse kokemus kotiseudun muutoksesta ja huoli jonkin itselle tutun ja turvallisen katoamisesta on samanlainen.

Maaseudun rakennemuutos ja yhteiskunnan elinkeinorakenteen muutos heijastuvatkin alueen asukkaiden kotiseutukokemukseen. Yleisesti kannetaan huolta palveluiden katomisesta, yhdistys- ja seuratoiminnan tulevaisuudesta sekä maisemakuvan muutoksesta. Erityisesti kyläkoulujen häviäminen koetaan kotiseutua ravistelevana piirteenä, mikä on erittäin ymmärrettävää, sillä se heijastuu laajalti kotiseudun sosiaaliseen ja henkiseen ulottuvuuteen.

”Sivukyläläisenä sanosin, että aika paljon on muuttunut, kun kylät on hiljentynyt. Se on suuri muutos. Se on työttömyys, eli ei ole työpaikkoja. Jos kylässä on yksikin pieni teollisuuslaitos tai joku mattokutomo tai joku muu oli aikoinaan –. Tahtoo jäädä talo tyhjäksi, kun siitä toinen lähtee hautausmaalle, niin toinenkin joutuu kirkonkylään perässä asumaan.” (Työpaja 1.)

”Kyläkoulut on hävinny kaikki oikeestaan.”
”Tai on ne rakennukset, mutta ei oo opetusta.” (Työpaja 3.)

Vastaaajien ajatukset ovat kotiseudun tulevaisuuden suhteen mietteläitä: kotiseutu säilyy tulevaisuudessaakin sekä vastaajien että tulevien sukupolvien kotiseutuna, vaikkakin muutos on vääjäämätöntä ja muutoksen suunta huolestuttaa. Toivenäkymänä esitetään, että Järvisseudun alueella tapahtuisi tulevaisuudessa myönteistä väestökehitystä, jottei kotiseutu muuttuisi yksinomaan ”kotiseutukohteiksi”, joilla viitataan luonnonympäristöön tai rakennettuun ympäristöön. Mikäli ihmisten määrä vähenee, kotiseudun sosiaalinen ja henkinen ulottuvuus heikkenevät. Kotiseutu ei tällöin ole enää toiminnallinen, vaan siihen kiinnitytään lähinnä muistojen ja symbolien tasolla.

”Itte tietenkin toivon, että kotiseutuni muuttuu eikä säilyisi nykyisellään, vaan tapahtuisi kehitystä, koska kotiseutu on mulle myös näitä ihmisiä ja sosiaalisuutta. Ja jos ei täällä jotain muutosta tapahdu, niin täällä ei oo muuta kuin kotiseutukohde. Täällä ei oo ihmisiä. Ja maa-seudut, mitä näyttää, niin alkaa tyhjenemään, että jonkinlaista muutosta on tapahtuttava.”
(Työpaja 1.)

Kotiseudun muutoksella on kuitenkin toinenkin puolensa eli tulevaisuuteen kurottautuminen. Sen käyttövoimana on jatkuva kehitys ja uudistuminen. Kotiseudun ja kotiseututyön tulevaisuuden suhteen onkin aihetta myönteisempiin tunnelmiin. Järvisseudulla on lukuisia aktiivisia kyliä, kuten esimerkiksi Lappajärven Itäkylä tai Alajärven Luoma-aho. Kerrotaan myös siitä, kuinka nykypäivän nuoriso suhtautuu Lehtimäkeen paikkana, josta koetaan kotiseutuympeyttä ja johon ollaan valmiita palaamaan takaisin opintojen jälkeen. Kun nuorille järjestetyn työpajan osallistujia pyydettiin miettimään kotiseutuaan kymmenen vuoden päähän, olivat vastaukset varsin myönteisiä Järvisseudun näkökulmasta: kahdeksasta nuoresta kuusi arveli tulevaisuudessaakin viihtyvänsä alueella, koska alue on rauhallinen ja tutut piirteet ovat säilyneet. Kaksi vastaajaa puolestaan näki tulevaisuudessa Järvisseudun ulkopuolella, mutta uskoivat silti säilyttävän siteensä alueelle.

Kotiseututyöllä on Suomessa yli satavuotiset perinteet. Sotien jälkeen alkoi suomalaisen kotiseutuliikkeen nopean kasvun ajanjakso, mihin ajoittui myös Järvisseudun alueen kotiseututyön muotoutuminen. Kotiseututyön merkitys alueella on kaiken kaikkiaan vahva, ja kotiseututyötä tehneet ovat saaneet arvostusta osakseen.

”Se minkä vuoksi mä otin Väinö Tuomaalan, niin se oli kuitenkin alullepanija tässä kotiseututyössä. – Se ei saanu eläessään sitä huomi-

*ota, mitä se on nyt jälkeensä saanu, mutta se kuitenkin pani alulle tätä, yhtä lailla kun Kul-
talahden Aleksi.”* (Työpaja 7.)

Suomessa paikalliskulttuurin kenttää ovat hallinneet 1800-luvun lopusta 1970-luvulle erityisesti maa- ja kotitalousseurat, nuorisoseurat sekä kotiseutu- ja museoyhdistykset. Ne saivat kuitenkin rinnalleen uusia toimintamuotoja, kun kylätoiminnan aalto 1970-luvulta alkaen pyyhkäisi Suomen yli, ja etenkin kun Euroopan unioniin liittymisen myötä kylien ja alueiden kehittämisvälineet monipuolistuivat. (Vrt. Riukulehto 2015.) Kotiseututyön rinnalla voidaankin puhua laajemmin kotiseudun kehittämisestä, joka kiinnittyy esimerkiksi aktiiviseen kylätoimintaan tai kuntien elinvoiman vahvistamiseen laajemmin. Monessa suhteessa kylätoiminta ja kotiseututyö kohtaavat, ja niillä on yhteisiä toimintamuotoja, kuten esimerkiksi hanketoiminta. Oleellista onkin, että sekä kotiseututyö että kylätoiminta voivat sisällöllisesti ja toiminnallisesti rikastuttaa toisiaan.

”No, tällöinen kyläaktiivi tietysti näkee sen kuvan sitten, että puuhastellaan tuolla porukalla, ja jokku talakoot on, että rakennetaan jotakin punttisalia tai kylätaloa, on makkaraa ja siinä porukkaa monenikäistä tekemässä sitä hommaa, ja puhalletaan yhteen hiileen. Että semmoista, se on tämä kotiseutu ja varsinkin tuo kylä, oma kylä tuolta. Sellaasta.” (Työpaja 1.)

Kotiseudun säilymisen ja muutoksen välisen suhteen kannalta oleellista on se, miten muutosta voidaan ohjata haluttuun suuntaan. Yhdistyskentän ja vapaaehtoistyön merkitys on erittäin keskeinen kotiseudun kehittämisessä tulevaisuudessa. Kyse ei ole yksinomaan perinteisistä kotiseutuseuroista tai kylätoiminnasta, vaan tämä koskee myös kotiseututyön yhteyttä muuhunkin yhdistystoimintaan ja kuntien kehittämiseen esimerkiksi kulttuuriasioissa ja matkailussa. Kotiseututyön toimintapohjan varmistamiseen liittyvät erityisesti tulevaisuuden rahoitusmallit, mutta ennen kaikkea osallisuus ja osallistaminen: miten aktiivisia ja toimintaan sitoutuneita ihmisiä saadaan mukaan ja millaisia kumppanuuksia ja yhteistyökuvioita kyetään luomaan.

Edellä kuvattiin, kuinka aktiivinen kotiseututyö on ollut osaltaan synnyttämässä ja lujittamassa Järvisseudua sekä ylläpitää historiatietoisuutta ja tietoisuutta syvärakenteista ja juurista. Kotiseudun tulevaisuuden kannalta oleellista on kotiseututyön suhde kouluissa annettavaan opetukseen. Haasteena on, miten lapsille ja nuorille kyetään tarjoamaan

kotiseutukasvatusta ja -opetusta siten, että se tarjoaa ymmärrystä kotiseudun syvärakenteista, mutta ennen kaikkea avaa näkymiä tulevaisuuden kotiseutuun ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Yhtenä vaihtoehtona työpajoissa esitetään kotiseutuope-

tuksen integroimista eri oppiaineisiin. Kotiseututyö tarvitsee uusia muotoja, ja esimerkiksi digitalisatio ja pelillistäminen voivat tarjota mahdollisuuksia kotiseututoimijoiden, muiden yhdistysten, kuntien ja koulujen väliseen yhteistyöhön.

LÄHTEET

KOTISEUTUTYÖPAJAT

- Työpaja 1. Lappajärven kotiseututyöpaja. Kotiseututalo Taavintupa. 31.10.2016
- Työpaja 2. Lehtimäen kotiseututyöpaja. Alajärven kaupungin Lehtimäen palvelutoimisto. 16.11.2016
- Työpaja 3. Vimpelin kotiseututyöpaja. Kotiseututalo. 9.12.2016
- Työpaja 4. Korttesjärven kotiseututyöpaja. Kauhan kaupungin Korttesjärven palvelutoimisto. 15.2.2017
- Työpaja 5. Soinin kotiseututyöpaja. Soinin Osuuspankin kokoustila. 8.3.2017
- Työpaja 6. Alajärven kotiseututyöpaja. Nelimarkkamuseo. 5.6.2017
- Työpaja 7. Evijärven kotiseututyöpaja. Pohjanmaan Järvisseudun Uittomieskämppä. 3.5.2018
- Työpaja 8. Järvisseudun ammatti-instituutin opiskelijoiden kotiseututyöpaja. Järvisseudun ammatti-instituutin Lappajärven toimipiste. 28.8.2017
- Työpaja 9. Pietarsaaren järvisseudulaisten kotiseututyöpaja. Pietarsaaren Järvisseudutalo. 28.9.2017

KIRJALLISUUS

- Betlii, Olena (2008). *Ubi bene ibi patria*: Reading the City of Kiev through Polish and Czech "Spatial Stories" from the First World War Period. In *Frontiers and Identities. Cities in Regions and Nations*. Lud'a Klusáková and Laure Teulières (eds.). Pisa University Press 2008, 197–220.
- Braudel, Fernand (1969). *Écrits sur l'histoire. Science de l'histoire*. Flammarion. Paris 1969.
- Brown, Greg & Kyttä, Marketta (2014). Key issues and research priorities for public participation GIS (PPGIS): A synthesis based on empirical research. *Applied Geography* 46 (2014), 122–136.
- Döring, Martin & Ratter, Beate (2015). 'Heimat' as a boundary object? Exploring the potentialities of a boundary object to instigate productive science-stakeholder interaction in North Frisia (Germany). *Environmental Science and Policy*. 54 (2015). 448–455.
- Eskola, Jari (1997). *Eläytymismenetelmäopas*. TAJU, Tampere.
- Eskola, Jari (1998). *Eläytymismenetelmä sosiaalitutkimuksen tiedonhankintamenetelmänä*. TAJU, Tampere.
- Halbwachs Maurice (1950/1997). *Memoire collective*. Bibliotheque de L'Evolution de L'Humane. Nouv. éd. Albin Michel.
- Heidegger, Martin (1954/1971). "Building Dwelling Thinking." *Poetry, Language, Thought*. 141–160. New York: Harper Collins Publishers.
- Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika (2014). Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa: Hämeenaho, Pilvi & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.). *Moniulotteinen etnografia*, 7–31. Ethnos ry, Helsinki.
- Ira, Jaroslav (2008). Creating Local and Broader Identities: Historical Monographs on Bohemian, Moravian, and Galician Towns, 1860–1900. In *Frontiers and Identities. Cities in Regions and Nations*. Lud'a Klusáková and Laure Teulières (eds.). Pisa University Press 2008, 251–266.
- Junnila, Heikki (1983). Eräkaudesta isonvihan loppuun. Teoksessa: Junnilla, Heikki & Rantatupa, Heikki (toim.): *Järvisseudun historia I. Esihistoriasta 1850-luvulle*. Vaasa 1983. Vaasa Oy. 177–535.
- Junnila, Heikki (1990). Järvisseudun historialliset piirteet. Teoksessa Junnilla, Heikki (toim.): *Järvisseudun historia III. Järvisseudun kansankulttuuri ja sen edellytykset*. Järvisseuduseura, ry. Kokkola 1990. KP-paino. 35–80.
- Junnila, Heikki & Rantatupa, Heikki (1983). Lukijoille. Teoksessa: Junnilla, Heikki & Rantatupa, Heikki (toim.): *Järvisseudun historia I. Esihistoriasta 1850-luvulle*. Vaasa 1983. Vaasa Oy. 13–14.
- Kahila-Tani, Maarit (2015). *Reshaping the planning process using local experiences: Utilising PPGIS in participatory urban planning*. Aalto University publication series DOCTORAL DISSERTATIONS, 223/2015.
- Koselleck Reinhart (1979). *Vergangene Zukunft. Zur Semantik geschichtlicher Zeiten*. Suhrkamp, Frankfurt am Main.

- Kyttä, Marketta, Broberg, Anna, Tzoulas, Tuija & Snabb, Kristofer (2013). Towards contextually sensitive urban densification: Location-based softGIS knowledge revealing perceived residential environmental quality. *Landscape and Urban Planning* 113 (2013), 30–46.
- Kyttä, Marketta & Kahila, Maarit (2006). *Pehmo-GIS Elinympäristön koetun laadun kartoittajana*. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Arkkitehtiosasto. Otamedia Oy, Espoo 2006.
- Nygård, Toivo (1983). Johdannoksi. Teoksessa Nygård, Toivo (toim.): *Järviseudun historia II. Kunnallishallinnon toteuttamisesta 1970-luvulle*. Vaasa 1983. Vaasa Oy. 17–18.
- Paasi, Anssi (1984). *Aluetietoisuus ja alueellinen identiteetti ihmisen spatiaalisen sidoksen osana*. Suunnittelu- ja maantieteen yhdistyksen julkaisuja 13. Helsinki.
- Paasi, Anssi (1986). *Neljä maakuntaa. Maantieteellinen tutkimus aluetietoisuuden kehittymisestä*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja no 8. Joensuu.
- Rantanen, Heli & Kahila, Maarit (2009). The Soft-GIS approach to local knowledge. *Journal of Environmental Management* 90 (2009). 1981–1990.
- Rantatupa, Heikki (1983). Järviseutu isostavihasta 1800-luvun puoliväliin. Teoksessa: Junnila, Heikki & Rantatupa, Heikki (toim.): *Järviseudun historia I. Esihistoriasta 1850-luvulle*. Vaasa 1983. Vaasa Oy. 537–891.
- Relph, Edward (1976). *Place and placelessness*. London: Pion.
- Rinne-Koski, Katja & Riukulehto, Sulevi (2013). *Kotiseudun kerroksia Kuortaneelta. Kuortaneenjärven lähiympäristö kotiseutukuvassa*. Raportteja 110. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti.
- Riukulehto, Sulevi (2013a). Homely Sites and Landscapes as Elements of Regional Identity. Teoksessa Kuhn, Fernando (ed.) *Identities, Cultures, Spaces*, 41–56. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne.
- Riukulehto, Sulevi (2013b). Muisto kohtaa maiseman. Kotiseutu syntyy kokemuksista. Teoksessa Saressalo, Lassi (toim.) *Kotiseutu*, 22–27. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:25. Suomen kotiseutuliitto. Multiprint Oy, Vantaa.
- Riukulehto, Sulevi (2015). Taakasta voimavaraksi. Vanhat rakennukset ovat maaseudun veto-voimatekijä. *Maaseudun uusi aika: maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti*. 3/2015, 3–4.
- Riukulehto Sulevi (2017). Kotiseudun käsite ja kotiseutututkimuksen perintö Suomessa. *Kotiseutu 2017*, vuosikirja. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:37. Riitta Vanhatalo ym. (toim.), 25–47.
- Riukulehto, Sulevi & Rinne-Koski, Katja (2013). *Otta noessa. Kuortaneenjärven kotiseutututkimusten syvärakenteita*. Julkaisuja 31. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti.
- Riukulehto, Sulevi & Rinne-Koski, Katja (2014). *Asumnosta kodiksi. Kotoisuus kolmannen iän asumiskokemuksissa*. Julkaisuja 134. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti.
- Riukulehto, Sulevi & Rinne-Koski, Katja (2015a). Kuortanelaisen venäläissuhde historian syvärakenteena. Teoksessa: Mattila, Markku (toim.) *Aina liikkeessä*. Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia -sarja nro 7. Siirtolaisinstituutti. 182–209.
- Riukulehto, Sulevi & Rinne-Koski, Katja (2015b). Historical Consciousness and the Experiential Idea of Home. Teoksessa: Riukulehto, Sulevi (ed.) *Between Time and Space*. Cambridge Scholars Publishing. Newcastle upon Tyne 2015. 115–134.
- Riukulehto, Sulevi & Rinne-Koski, Katja (2016). *A House Made to Be a Home*. Cambridge Scholars Publishing.
- Riukulehto, Sulevi & Suutari, Timo (2012). *Joki on Nurmon äiti. Nurmonjokilaakso kotiseutukuvassa*. Julkaisuja 28. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti.
- Riukulehto, Sulevi & Suutari, Timo (2016). Kestävä kotiseutu. Kuntarakenteen muutos ja kotiseutukokemus. Teoksessa: Riukulehto, Sulevi (toim.) *Kunnat, rajat, kulttuuri*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 264–296.
- Sinisalo, Hannu (1990). Uusi aika tulee Järviseudulle. Teoksessa Junnila, Heikki (toim.): *Järviseudun historia III. Järviseudun kansankulttuuri ja sen edellytykset*. Järviseutu-Seura, ry. Kokkola 1990. KP-paino. 775–844.
- Stenfors, Piia (2007). *Suomalainen kotiseutuliike 1894–1944*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1135. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:17. Hämeenlinna.
- Suutari, Timo & Rinne-Koski, Katja (2015). Kotiseutututkimus kokemuksellisuutta tavoittamassa. *Maaseudun uusi aika: maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti*. 3/2015, 54–64.
- Suutari, Timo & Riukulehto, Sulevi (2012). *Kotiseutua kutomassa. Nurmonjokilaakson kotiseutukeskustelujen dokumentointi*. Raportteja 92. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti.

- Tuan, Yi-Fu (1974). *Topophilia. A Study of Environmental Perception, Attitudes, and Values*. Englewood Cliffs: University of Minnesota.
- Tuomi, Ossi (1990). Järvisseudun ekologiset tekijät. Teoksessa Junnila, Heikki (toim.): *Järvisseudun historia III. Järvisseudun kansankulttuuri ja sen edellytykset*. Järvisseutu-Seura, ry. Kokkola 1990. KP-paino. 21–33.
- Turunen, Harri (2004). *Suomalainen kotiseutuliike 1945–2000*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 982. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:9. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Pieksämäki.
- Törrönen, Jukka (2001). Haastattelemine virikkeillä: virike johtolankana, pienoismaailmana ja/tai provosoijana. *Sosiologia* 3/2001. 205–217.
- Vesala, Kari Mikko & Rantanen, Teemu (2007). Laadullinen asennetutkimus: Lähtökohtia, periaatteita, mahdollisuuksia. Teoksessa: Vesala, K.M. & Rantanen, T. (toim.): *Argumentaatio ja tulkinta. Laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapa*. Gaudeamus. Helsinki University Press. 11–61.
- Viitaniemi, Matti (1983). Elinkeinot. Teoksessa Nygård, Toivo (toim.): *Järvisseudun historia II. Kunnallishallinnon toteuttamisesta 1970-luvulle*. Vaasa 1983. Vaasa Oy. 171.
- Zimmerbauer, Kaj (2005). Seutukuntien imagon kehittämisen haasteet. Etelä-Pohjanmaan seutukuntien tunnettuuden ja identiteetin tarkastelua. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 1:2005, 8–21.
- Zimmerbauer, Kaj, Riukulehto, Sulevi & Suutari, Timo (2017). Killing the regional Leviathan? Discussing deinstitutionalization and stickiness of regions. *International Journal of Urban and Regional Research*. 676–693.

LIITE 1. TYÖPAJOISSA KÄYTETYT VIRIKKEET

Pohjalainen kotiseutu

Kotiseututyöpaja

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahoitus:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Aisapari

Hankkeen tavoite

- Pohjalainen kotiseutu -hankkeessa tarkastellaan Järviseudun alueen asukkaiden käsityksiä kotiseudustaan. Kyse on merkityksellisten kohteiden ja paikkojen sekä niihin liittyvien muistojen ja tarinoiden kokoamisesta.
- Kotiseutukäsityksiä on ensin kerätty karttapohjaisen kyselyn avulla internetissä. Kyselyaineistoa syvennetään työpajoissa, joita järjestetään jokaisen kotiseutuseuran alueella (Alajärvi, Evijärvi, Kortesjärvi, Lappajärvi, Lehtimäki, Soini, Vimpeli). Lisäksi järjestetään kaksi ylikunnallista työpajaa.
- Kerätty aineisto tulkitaan Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa kehitetyn kokemuksellisen kotiseututeorian viitekehyksessä ja raportoidaan instituutin julkaisusarjassa. Lisäksi järjestetään päätösseminaari Järviseudulla.
- Hanke toteutetaan alueen kotiseutuseurojen ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin yhteistyönä. Hankkeen rahoituksen ovat myöntäneet kehittämissyhdistys Aisapari sekä Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus. Yksityisen rahoitusosuuden on koornut Lappajärvi-Seura alueen kaikkien kotiseutuseurojen puolesta.

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahoitus:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Aisapari

Virike 1.

- Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin lapsuudenkotini ja kasvuympäristöni.
- Kotiseutu tarkoittaa minulle samaa kuin nykyinen asuinpaikkani.

Virike 2.

- Kotiseutu on minulle ihmisiä ja ihmissuhteita.
- Kotiseutu on minulle tärkeitä muistoja.

Virike 3

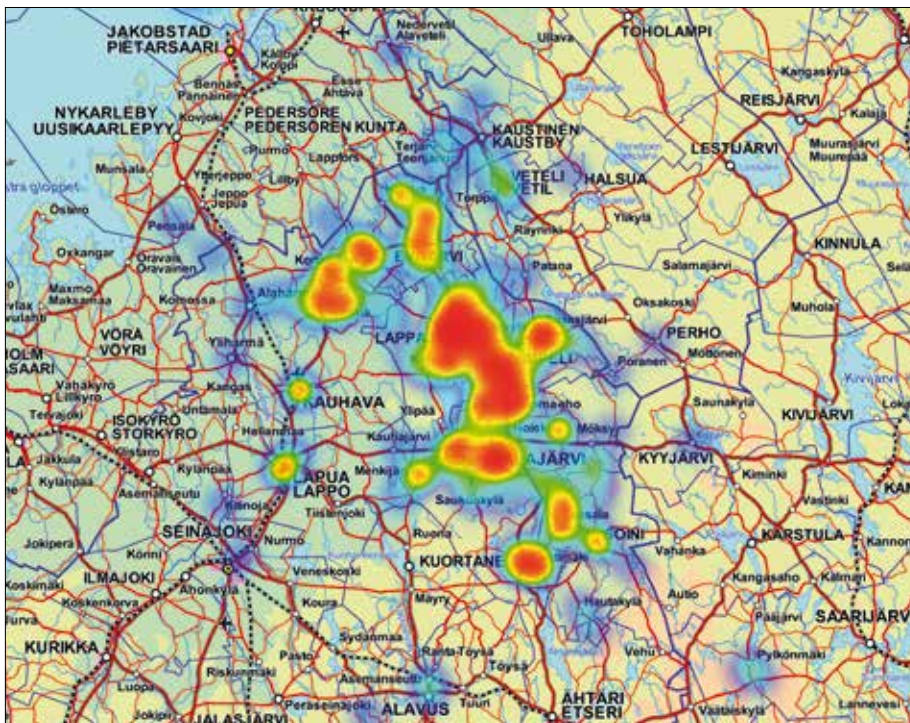
- Kotiseutuuni kuuluu paikkoja myös Järviseudun ulkopuolelta.
- Minulla on monta kotiseutua.

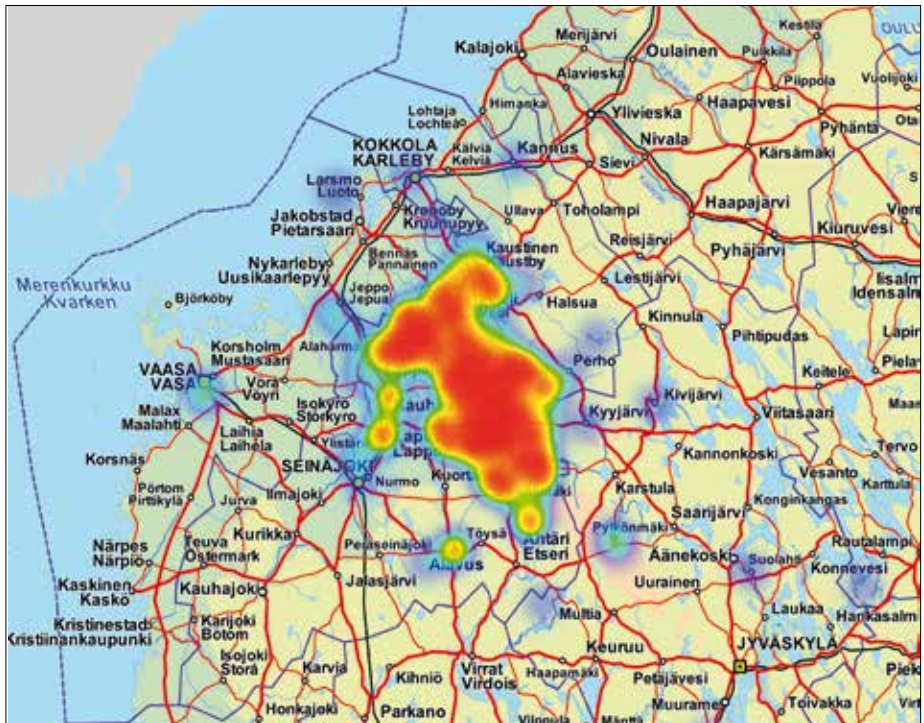
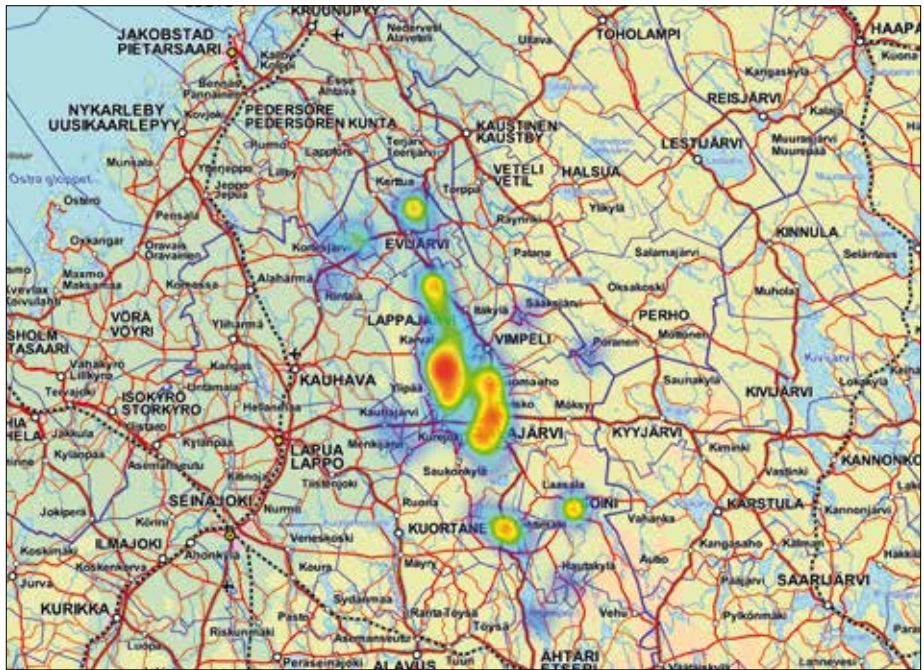
Virike 4

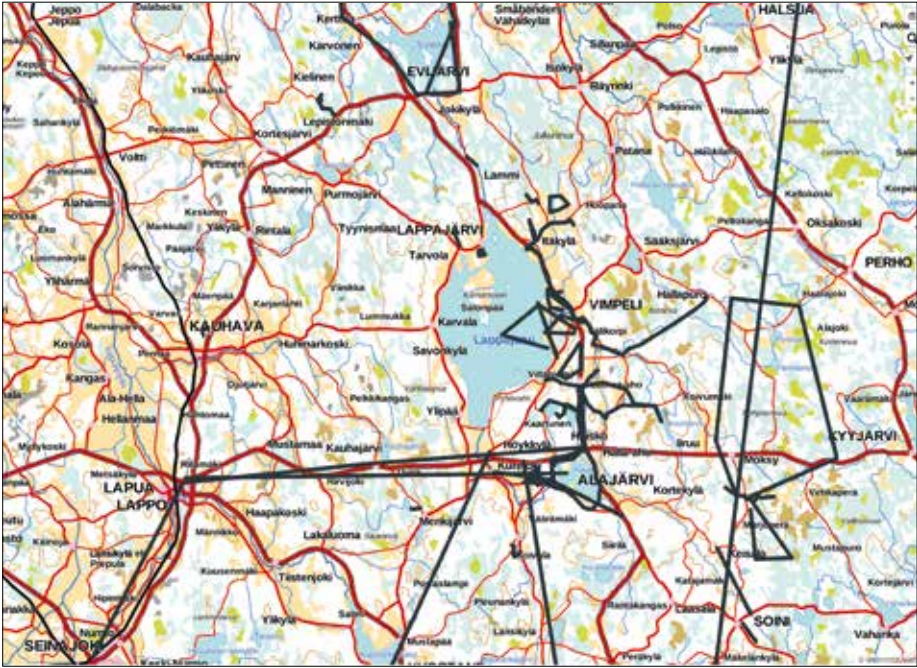
- Toivon, että kotiseutuni ei muuttuisi vaan säilyisi nykyisellään.
- Koen, että minulla on tulevaisuudessakin kotiseutu, mutta se on erilainen kuin nyt.

Kotiseutukyselyn tuloksia

- Saatekirje ja linkki verkkopohjaiseen kotiseutukyselyyn lähetettiin satunnaisotannalla valituille 950 Järviseudun alueen 15 vuotta täyttäneelle asukkaalle. Kotiseutukyselyyn vastasi 117 henkilöä kaikkialta Järviseudun alueelta.
- Vastaajat merkitsivät karttaan kaikkiaan n. 450 kotiseudun tärkeää paikkaa, reittiä tai aluetta ja kertoivat näistä lyhyesti.
- Kotiseudun merkitykselliset paikat liittyvät lapsuuden muistoihin (lapsuusajan ja nuoruuden koti), luontokohteisiin ja nykyhetken arkisiin työn, opiskelun ja harrastusten ympäristöihin.
- Kysyttäessä kotiseudun kaikkein tärkeimpiä ja kotiseutua parhaiten luonnehtivia asioita vastauksissa korostuvat luontokohteet, luonnonympäristö ja maisema sekä alueen henkinen ja sosiaalinen ilmapiiri.
- Sen sijaan esimerkiksi rakennetun ympäristön kohteita ja yksittäisiä rakennuksia oli mainittu koko kyselyssä melko vähän ja kotiseudun merkityksellisiä paikkoja oli linkitetty historian tapahtumiin varsin niukasti.

Virike 5.

- Onko menneisyydestä nostettavissa esiin joitain *tapahtumia*, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä kotiseutusi on tänä päivänä?
- Onko menneisyydestä nostettavissa esiin joitain *henkilöitä*, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, mitä kotiseutusi on tänä päivänä?

Virike 6

- Onko kotiseudullasi tapahtunut viime vuosina sellaisia asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet sinulle tärkeitä kotiseudun piirteitä?

Virike 7

- Jos kotiseutuasi pitäisi kuvata yhdellä valokuvalla, mitä kuva esittäisi ja mistä ottaisit kuvan?

LIITE 2. KOTISEUTUKYSELYN SAATEKIRJE

SAATEKIRJE

1(1)

29.04.2016

MILLAINEN ON KOTISEUTUSI?

Tähän kysymykseen pyydämme vastauksiasi. Järvisuon alueen kotiseutuyhdistykset ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti toteuttavat Pohjalainen kotiseutu -hankkeen, jossa kartoitetaan asukkaiden kotiseutukäsityksiä sekä kehitetään uudenlaista kotiseututyötä.

Käsityksiä kotiseudusta kartoitetaan karttapohjaisen kyselyn avulla internetissä. Olemme valinneet satunnaisotannalla 950 Järvisuon alueen 15 vuotta täyttäneitä asukasta, joille tämä kirje on lähetetty.

Kyselyyn pääsee vastaamaan osoitteesta: <https://maptionnaire.com/fi/1174/>

Pääset kyselyyn myös oikeassa ylänurkassa olevan QR-koodin avulla.

Toivomme sinun vastaavan **29.5.2016 mennessä**. Voit vastata kyselyyn täyttämällä sen heti loppuun asti. Voit myös keskeyttää vastaamisen ja jatkaa myöhemmin. Siinä tapauksessa on tärkeää, että jatkat vastaamista samalla päätelaitteella, millä aloit täyttää kyselyä, jotta aiemmat vastaukset säilyvät. Kyselyyn voi vastata myös tabletilla tai älypuhelimella.

Kyselyyn vastataan nimettömästi. Jos haluat tulla myöhemmin järjestettävään työpajaan kertomaan lisää kotiseudustasi, jätä nimesi ja yhteystietosi kyselyn lopussa olevaan vastauskenttään. Siinäkin tapauksessa vastauksia ei yhdistetä tietoihisi.

Hankkeen tulokset raportoidaan Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin julkaisusarjassa. Tuloksia hyödynnetään Järvisuon kehittämisessä. **Kyselyyn vastaamalla sinulla on mahdollisuus vaikuttaa kotiseutusi tulevaisuuteen ja nostaa esiin sinulle tärkeitä kotiseudun kohteita.**

Annamme lisätietoa ja neuvomme tarvittaessa kyselyn täytössä.

Kiitoksia osallistumisesta!

Timo Suutari: timo.m.suutari@helsinki.fi, 050 415 1161
Katja Rinne-Koski: katja.rinne-koski@helsinki.fi, 050 415 1159

Osoitelähde: Väestötietojärjestelmä, Väestörekisterikeskus, PL 123, 00531 HELSINKI

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahoitus:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

LEADER
Aisapari

LIITE 3. LUETTELO TYÖPAJOISSA MAINITUISTA NIMISTÄ

HENKILÖNIMET

Aalto, Alvar
Aalto, Hamilkar
Aaltonen, Markus
Ahopelto, Hannes
Ala-Könni, Erkki
Annalan Sutki
Autio, Tapio
Engel, Carl Ludvig
Fellman, Jaakko (Jakob)
Finne, Hans
Gröhn, Kalle
Halla-aho, Jussi
Halla-aho, Yrjö
Halonen, Paula
Hokkanen, Kari
Hongisto, Reijo
Honkakoski, Matti
Hurja, Emil
Hänninen, Eino
Ikonen, Olli
Isotalo, Antti
Jäykkä, Erkki
Kaikkonen, Reijo
Kamula, Kyösti
Kangas, Fiilus
Kansanaho, Esko
Karhu, Hulda
Karhu, Jaakko
Kekkonen, Sylvi
Kekkonen, Urho
Keskinen, Kalle
Keskinen, Maila
Kiviaho, Aleks
Kivinen, Niilo
Koivunen, Keijo
Kortesjärven Keisari
Kotipelto, Timo
Koturi, Heikki
Kultalahti, Aleks (Aleksanteri)
Kustaa Vaasa
Kuusela, Milja
Känsälä, Risto
Lagus, Frithiof
Laiska-Jaakko
Lampi, Jussi
Lanamäki, U.A.
Laukkonen, Ilmari
Lehto, Maija
Lilja, Väinö
Lillqvist, Bror
Mantan Aimo
Melleri, Arto
Mieto, Juha
Myllykangas, Frans
Mäkelä, Paula
Mäkelä
Mäki, Niilo
Männistö, Jaakko
Mäntyrinta, Eero
Nelimarkka, Eero
Niemi, Onni
Niemi-Pynttari, Aira
Nygren, Väinö
Nyyssölä, Niilo
Ojajärvi, Aulis
Panulat
Perä, Pekka

Pesola, Helmi
Pesola, Vaito
Pesolat
Petäys, Pellervo
Pirttinen, Jussi
Puro, Urpo
Puskala, Matti
Rankila, Pekka
Rannila, Paavo
Rantatupa, Heikki
Rijf, Jacob
Roosevelt, Franklin D.
Runeberg, Johan Ludvig
Räisänen, Lempi
Salo, Väinö
Savela, Veikko
Savola, Antti
Savola, Otto
Siirilä, Tommi
Sivén, Osmo
Snellman, Johan Vilhelm
Spangarit
Strangit
Suokko, Taito
Syrjälä, Ville
Takala, Frans Eemil
Tallbacka
Thomé, Verner
Thomé
Topelius, Zacharias
Tuomaala, Väinö
Tuomi, Tuomo
Tuppela, Kalle
Tuuri, Antti
Uusitalo, Eino
Uusituvat
Valkeus
Valo, Mikko
Wasastjerna, Gustaf Adolf
Veera
Veikkola, Teuvo
Viinamäki, Jorma
Viinamäki, Nestori
Viinamäki, Reima
Vilkuna, Kustaa
Vimpelin Väinämöinen [Eeli Kivinen]
Virta, Olavi
Vähälä, Reijo
Yli-Olli, Marjatta

MUUT ERISNIMET

Aapasuo
Aapiskuja
Afrikka
Ahol
Ahonmäki
Ahvenlampi
Aisapari
Aku Ankka
Alahärmä
Alajärven Ankkurit
Alajärven kauppaoppilaitos
Alajärven kirkko
Alajärven lukio
Alajärven nuorisoseura
Alajärven seurakuntatalo
Alajärven taidekammari
Alajärvi

Alajärvi-Seura
Alaveteli
Alavus
Algots [Algot Johansson AB]
Alvar Aalto -seura Alvariania ry
Amerikka
Ammeskallio
Annola
Arkkumännikkö
Arpainen
Australia
Autionkylä
Egypti
ELY-keskus
Englanti
Espanja
Esso
Etelä-Pohjanmaa
Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
EU
Euro
Eurooppa
Evijärven Energia
Evijärven lukio
Evijärven nuorisoseura
Evijärvi
Facebook
Fazer [Fazerin sininen suklaa]
Fräntilä
Fräntilän silta
Haimarin kieväri
Halkosaari
Halla
Hallapuro
Halsua
Hanhikoski
Hanhivuori
Harjavalta
Hautaharju
Hautamäki
Heikin Grilli
Heikinmäki
Heikinmäen Saha Oy
Heinäjärvenkallio
Helsingin messukeskus
Helsinki
Hernesniemi
Herralankallio
Hintsanperä
Hirsiveistämö Hakala
Hoisko
Häme
Härkäneva
Härmä
Härmänmaa
Högnabba
Iironjärvi
Iiruu
Ilkka
Ilmajoki
Ilveskivi
Ina
Inanlahti
Isojoki
Isokangas
Isokyrö
Isoniemi
Isoviha

Itikka	Koskenranta	Myllymäki
Itäkylä	Kosola	Mäkelä
Itäkylän nuorisoseura	Kotaperä	Mäkelän Alu
Itäranta	Kreikka	Möksy
Jaakkola	Kukkolan mylly	Möksynpää
Jalasjärvi	Kultavuori	Natura
Jatkosota	Kuolema	Nelimarkan kahvio
Jokikylä	Kuopiontie	Neuvostoliitto
Jyllanti	Kuoppalanmäki	Niemi
Jyväskylä	Kuortane	Niskakangas
Jäkälämäki	Kuortaneenjärvi	Nissi
Järvikylä	Kurejoki	Nivala
Järvisseudun maatalousoppilaitos	Kuusio kunnat	Nordkapp
Järvisseudun marssi	Kylmälahti	Norja
Järvisoutu	Kyrönmaa	Nuffield
Järvisoutu-lehti	Kyyjärvi	Nuorisotalo
Kaartunen	Käkkärämänty	Nuoppari
Kaartusjärvi	Kärnä	Nuottimäki
Kajaani	Kärnäiitti	Nurmijärvi
Kalliojärvi	Kärnänsaari	Nurmo
Kalliopaviljongi	Kärnänsalmi	Nykalänniemi
Kalmankari	Kärjäätalo	Nälkä[mäki]
Kanada	Laajavuori	Olympia
Kanaharju	Laasala	Osuuskauppa [S-market]
Karjala	Lahdenkylä	Oulu
Karppa	Lahti	Paalijärven näkötorni
Karstula	Lakajoki	Paalijärvi
Karvala	Lakaluoma	Paavolan koulu
Karvapussit	Lakaniemi	Pakokangas
Karvia	Lakeaharju	Palojärvi
Katajalahti	Lakeuden Risti	Parkano
Kauhajoki	Lammasaari	Patanan koulu
Kauhajärven kirkko	Lantelanlahti	Pedersöre
Kauhajärvi	Lappajärven lukio	Perho
Kauhava	Lappajärvi	Pietarsaaren Jaro
Kauhavan asema	Lappakangas	Pietarsaaren Järviseututalo
Kauppa keskus Trio	Lappi	Pietarsaari
Kaustinen	Lapua	Pihlajavuori
Kaustisen kansanmusiikki-	Larsmo	Pilpakka
instituutti	Lassila	Pirkkalanlahti
Kaustisen kansanmusiikkijuhlat	Lehtimäen kirkko	Pitkäsen kauppa [K-kauppa
Keltikangas	Lehtimäen kunnatalo	Pitkänen]
Kepon kartano	Lehtimäen maatalousnäyttely	Pohjankyrö
Kerttua	Lehtimäen opisto	Pohjanmaa
Kerttuankylä	Lehtimäki	Pohjois-Karjala
Keski-Pohjanmaa	Leirintäalue Köppälä	Pokela
Keuruu	Lepistönmäki	Porraslammi
Kiimalahti	Lestijärvi	Postitie
Kiina	Levijoki	Pukkila
Kipparikvartetti	Lintuvuori	Purmo
Kirkkohietikko	Livonlähde	Purmojärvi
Kirkkolahti	Lottakioski	Purmo-Tuote
Kirkkoniemi	Loukkusaari	Purola
Kirsilä	Luoma-aho	Puumala
Kisaranta	Luoto	Pyhälahti
Kitinkoulu	Läntilä	Pyhävuori
Kitron stadion	Malmin sairaala	Pylkönmäki
Kiviaho	Matosuo	Pynttari
Kivijärvi	Meijerisilta	Pyynperse
Kivimäki	Menkijärvi	Pännäinen
Kivioja	Metro-tytöt	Pärnu
Kivisilta	Metsähallitus	Pönteri [Småbönders]
Kivitippu	Metsäkeskus	Raahel
K-market	Mikkolanaho	Rajakivi
Kokemäenjoki	Muilusenkivi	Rankila
Kokkola	Muilusenpuro	Rannankylä
Konttisuo	Mulkkuvuori	Rannila
Korteperä	Multia	Ranska
Kortesjärven kirkko	Multi puro	Rantakangas
Kortesjärven prunni	Museovirasto	Rantakylä
Kortesjärvi	Mustajärven liikenne	Rantala
Koskenkorva	Myllykangas	Rauma

Rautaruukki
Rinteenranta
Ritalanmäki
Ropottimaa
Rottala
Rovastila
Ruona
Ruotsi
Ruovesi
Ruuhinen
Rymättylä
Ryssänniemi
Ryssänsilta
Ränkipäivät
Saarenkytö
Saarijärvi
Saksa
Salmi
Salo
Salon ravintola
Satakunta
Saukonkylä
Savo
Savonjoki
Schaumann
Seinäjoen keskussairaala
Seinäjoki
Sepänvuori
Seutukaavaliitto, Vaasan läänin
Sexsjö
Sillanpäänristeys
Skype
Småbönders
Snapchat
Soini
Soinin kirkko ja sankarihautausmaa
Sorvarin majatalo
Spangarviken
Stl
Stenberg
Strömberg
Suokko
Suokonmäen näkötorni

Suokonmäki
Suomenselkä
Suomi
Suomi24
Sveitsi
Sänkiaho
Särkikylä
Sääksjärvi
Söyringinlahti
Söyrinki
Taalainmaa
Tallari
Talvisota
Tampere
Tampereen yliopisto
Tanska
Tapiola
Tapolanvuoren näkötorni
Tapolanvuori
Teerijärvi
Teollisuustie
Tiklas
Toholampi
Toinen maailmansota
Toriseva
Tulivuorikeskus
Tuomala
Tupsula
Turku
Töysä
Ullava
Ulvonkylä
UPM
Uusikaarlepyy
Uusikylä
Vaasa
Valkealampi
Valkeinen
Valkeisjärvi
Valkeiskangas
Valtarinlampi
Vanhavuori
Vantaa

Vapaussota
Vapo
Vatpakka
Vehu
Veljekset Keskinen
Venäjä
Veteli
WhatsApp
Viipuri
Viitaniemi
Villa Flora
Villa Väinölä
Vimpeli
Vimpeli kirkko
Vimpeli Saarikenttä
Vimpelin lukio
Vimpelin pesäpallostadion
Vimpelin Veto
Vimpelinjoki
Vinninsaari
Viro
Voltti
Väinöntalo
Väliaho
Väljoki
Välirauha
Wärtsilä
Vääräkoski
Yhdysvallat
Ylihärmä
Ylikylä
Ylipää
Ylistaro
Ylivieska
Youtube
Yösaari
Zalando
Ähtäri
Ähtärinjärvi
Ähtävänjoki
Övermark

